LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

1 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1406

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՀԱՍՈՒԹԻՒՆ

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, մօտաւոր անցեալին, շատ մեծ դէպքեր պատահած են, որոնք միջազգային ծանրակշիռ հետեւանքներ ունեցած են եւ անդրադարձած նաեւ հայութեան ճակատագրին վրայ։ Սակայն քրտական ազգային ազատագրական շարժումը, իր նկարագրով եւ կենսական քաղաքական նշանակութեամբ, ամենէն մեծ երեւոյթն է, որ երբ եւ իցէ տեղի ունեցած է անցեալ հարիւրամեակի ընթացքին։

Քրտական ազգային շարժումը, զինադադարէն առաջ, հիմնովին փոխած է իր նկարագիրը եւ կը գտնուի խիստ գործօն փուլի մը մէջ, ուր, 1) Հայ-քրտական յարաբերութիւնները տնտեսական, քաղաքական եւ ազգագրական գետնի վրայ հակամարտ չեն (եւ չէին կրնար ըլլալ, իրական տուեալներու հիման վրայ)։ 2) Քիւրտ-թրքական յարաբերութիւնները թշնամական են եւ անանցանելի խրամատներով իրարմէ բաժնուած, 3) Քիւրտ ազգային միութիւնը այսօր իրողութիւն մըն է եւ շարժումը կազմակերպուած ազատագրական կռիւ մըն է, ղեկավարուած քիւրտ ազգային քաղաքական կուսակցութեան կողմէ, շրջապատուած մտաւորականներէ, զինուորականներէ եւ քիւրտ ժողովուրդի կենսունակ բոլոր ուժերէ, 4) Այս դէպքերը տեղի կ'ունենան այն հողամասերուն վրայ, որոնցմով նոյնպէս շահագրգռուած է հայ ժողովուրդը, եւ կռիւներն մղուած են Թուրք ազգի եւ պետութեան դէմ, որու դէմ դատ ու պայքար ունի նաեւ հայ ժողովուրդը։

Արդ, առանց մտնելու դիւանագիտական ոլորտներուն մէջ, առանց տարուելու անհիմն ենթադրութիւններէ (գրական թէ քաղաքական), միայն տեղի ունեցող իրողութիւններն եթէ առնենք ա'յնպէս, ինչպէս ընթացան անցեալի մէջ եւ հիմա կը շարունակուին մեծ թափով, պարտաւոր ենք խոստովանիլ որ քրտական շարժումը քաղաքական մեծ անցք մըն է որու վերաբերմամբ հայ ժողովուրդը, ստիպողաբար իր դիրքը պիտի ճշդէ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ իրեն մօտիկ ընող զանգուածները իրենց դիրքը ճշդած են։ Այդ մասին Դաշնակցական մամուլի յստակ տեսակէտները հրապարակի վրայ են։

Բայց երբ ուշադրութեան առնենք հայկական միւս հոսանքներու արտայայտութիւնները, կուգանք այն տխուր եզրակացութեան թէ հայ ժողովուրդի մէկ մասը իր ղեկավարներով քաղաքականապէս տհաս մնացած է։ Այս քաղաքական տհասութիւնը կատարեալ չարիք մըն է եւ ոչ թէ միայն քննադատելի երեւոյթ մը։

Դաշնակցութենէն դուրս եղող հոսանքները երկուքի կարելի է բաժնել։ Բոլշեւիկեան հոսանք տհաս ու տգէտ չէ, շարժման ամբողջ կարեւորութիւնը կ'ըմբռնէ, սակայն ըստ էութեան հակառակ է այդ շարժման, ինչպէս հակառակ է հայ ժողովուրդի ազատագրական դատին։ Որով բոլշեւիկեան հակառակութիւնը քաղաքական գիտակից չարագործութիւն մըն է, ուղղուած ուրիշ ազգերու եւ պետութիւններուն, բայց երբե'ք հայ ժողովուրդին։ Իսկ արտասահմանի հակադաշնակցական հոսանքները, պարզօրէն քաղաքական տհասութեան ապացոյցը կուտան, երբ այդ կարեւորագոյն հարցին կը մօտենան այնքան թեթեւութեամբ եւ միայն հակադաշնակցական արտայայտութիւններով։

Եթէ անցեալը մէկ կողմ թողունք, վերջին հարիւր տարուան պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ հայ-քրտական յարաբերութիւնները շատ ողբերգական փուլերէ անցած են։ Այսօր, սակայն, կարծես հարիւր տարուան պատմութիւն անցած է հայ ժողովուրդի վրայ, առանց խրատական դաս մը ըլլալու անոր սերունդներուն։ Կենալ այսպիսի ծանրակշիռ խնդրի առջեւ ու որոշակի պատասխան չտալ, բացի տհասութենէ, ուրիշ բանի չենք կրնար վերագրել։

Մեր պապերը կարող ենք ըսել թէ սխալ քաղաքականութիւն մը վարած են, բայց չենք կրնար զանոնք մեղադրել տհասութեան մէջ։ 1837—8ին, երբ Թուրք-քրտական ներքին պատերազմ մը պայթած էր Քիւրտիստանի մէջ, կամ երբ 1847—8ին Պետիր Խան պէյի ապստամբութիւնը ոտքի հանած էր քիւրտ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը ընդդէմ թրքական տիրապետութեան, այդ թուականներուն հայ ժողովուրդի կրօնական ղեկավարները որ քաղաքական իրաւունքներ ալ ունէին, որոշ դիրք ճշդեցին տեղի ունեցած դէպքերու հանդէպ, կայսերական Թուրք կառավարութեան կողքին, զինուորներով օժանդակեցին թրքական բանակին ու յուսացին որ քիւրտ ուժերու ջախջախումով, հայ ժողովուրդը, եթէ ոչ քաղաքական ազատութիւն, գոնէ տնտեսական եւ վարչական բարենորոգում մը ձեռք կը բերէ։ Պատմութիւնը քննելով թերեւս կարողանանք ըսել թէ սխալ քաղաքականութեան հետեւեցան, բայց չենք կրնար ըսել որ քաղաքական տգիտութիւն եւ տհասութիւն յայտնաբերեցին։

Իսկ, այսօր, հարիւր տարիներ անցնելէ եւ պայմաններու հիմնական փոփոխութիւններէն յետոյ, երբ հայ քաղաքական կեանքի ղեկավարներէն ոմանք կը կենան ու ուս կը թօթափեն, փոխանակ հարցը լրջօրէն քննելու եւ իրենց դիրքը ճշդելու,— կամ քրտութեան հետ, կամ քրտութեան դէմ, ապացոյց կուտան իրենց քաղաքական ոչնչութեան եւ աւելորդ գոյութեան։ Հայ ժողովուրդը քաղաքական այս տհասութիւնը պէտք է թօթափէ եւ գիտակցօրէն ու մեծ կորովով իր քայլերն ուղղէ, որպէսզի մէկ քայլ իսկ ետ չմնայ պատմութեան այն վազքերէն, որոնք հայ ազգի ազատագրութեան ճանապարհներու վրայ կը թաւալին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ

«Հայրենիք» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Համաշխարհային տնտեսական տագնապին պատճառները մեծապէս կը զբաղեցնեն այժմ ոչ միայն պետական գործիչները, արդիւնաբերողները եւ տնտեսագէտները, այլեւ ժողովրդական լայն զանգուածները։ Ատոր համար ալ մամուլը մեծ տեղ կը նուիրէ այդ պատճառներու լուսաբանութեան։

Բազմաթիւ եւ յաճախ իրարու հակասող կարծիքներու մէջ, զոր կը հրատարակեն օտար թերթերը, մասնաւոր ուշադրութեան արժանի են անոնք, որ տնտեսական ներկայ տագնապը կը վերագրեն երկու գլխաւոր ազդակներու։

Առաջինը ճարտարարուեստի մէջ յայտնուած պատրաստի ապրանքներու գերարտադրութիւն է, այսինքն՝ շատ աւելի մեծ քանակութեամբ ապրանքներ են արտադրուած, քան զանոնք սպառելու կարողութիւն կայ այժմ։

Ասիկա զգալի չափով մը հետեւանք է մեքենական կատարելագործումներու, որոնք աննախընթաց կերպով բարձրացուցած են աշխատանքի արդիւնաւորութիւնը։ Անվիճելի իրողութիւն է, որ շնորհիւ մեքենական այդ կատարելագործումներուն ճարտարարուեստը այսօր աւելի նուազ բանուորներով երէկուընէ անհամեմատ աւելի ապրանք կ'արտադրէ։

Սակայն, մեքենական կատարելագործումներումներէն զատ, ապրանքներու գերարտադրութեան մասամբ նպաստած է նաեւ մեծ պատերազմէն յետոյ բոլոր երկիրներու մէջ շեշտուող բուռն ձգտումը արհեստական կերպով զարգացնելու իրենց սեփական ճարտարարուեստը։

Իբրեւ երկրորդ, թերեւս ամենէն աւելի կարեւոր ազդակ ներկայ տագնապն առաջ բերող պատճառներու մէջ ցոյց կը հուեմ նիւթերու տարապայման գերարտադրութիւնը։

Համաշխարհային պատերազմը, ինչպէս յայտնի է, մեծ թափ տուաւ հում նիւթերու արտադրութեան բոլոր երկիրներու մէջ։ Պահանջը մեծ էր, գիները բարձր էին, եւ ամէն երկիր սկսաւ իր ուժերը լարել՝ մեծագոյն չափով արտադրելու համար իր ունեցած հում նիւթեր արտադրուեցան անհամեմատ աւելի մեծ քանակութեամբ, քան կարող էր սպառել շուկան։ Այդ պատճառով ալ ամէն տեղ գահավէժ կերպով սկսան իյնալ հում նիւթերու գները։

Այսպիսով, ինչպէս ճարտարարուեստը, այնպէս ալ հանքագործութիւնն ու հողագործութիւնը բոլոր երկիրներու մէջ հարկադրուած են այժմ յարմարուիլ շուկայի իրական պահանջներուն։ Աւելի քան տաս տարի առաւ, մինչեւ որ աշխարհը վերականգնեց մեծ պատերազմի հետեւանքով կրած իր ծանր վնասները։ Այժմ արդիւնաբերութիւնը վերանորոգչական իր վազքին մէջ անցած է սահմանը եւ պակասի փոխարէն աւելիի հիւանդութենէն կը տառապի։ Եւ այսպէս տնտեսական վերականգնումի տարիներուն սկսած է յաջորդել տնտեսական յարմարեցումի շրջան մը, որ, ըստ երեւոյթին, պիտի տեւէ, մինչեւ որ պահանջի եւ մատուցումի հաւասարակշռութիւնը վերահաստատուի եւ տնտեսութիւնը մտնէ իր նորմալ հունին մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ձախողած դաւ մը Յունաստանի մէջ

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԱԹԷՆՔ, 30 հոկտ. — Երէկ գիշեր, ընդհ. ապահովութիւնը ձերբակալեց 40 սպաներ, որոնք կը պատրաստուէին պետական հարուած մը կատարել, հաստատելու համար Փանկալոսեան բռնատիրութիւն մը։ Քաշուած առաջին տեղեկութեանց համաձայն, Աթէնքի զօրախումբերուն պատկանող 200 սպայ կապ ունէին այս շարժման հետ։ Կ'ըսուի թէ դաւադրութեան ղեկավարն էր նախկին Փանկալոսեան նախարարը՝ Կրիկորաքիս, որ փախուստ տուած է եւ կը փնտռուի ոստիկանութեան կողմէ։

Կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներ ձեռք առած է։ Ներքին եւ դատական նախարարները, ինչպէս նաեւ ընդհ. դատախազը իրենց կեդրոնատեղին հաստատեցին Աթէնքի շրջակայքը։ Գաւառի եւ մայրաքաղաքի միջեւ, հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները ամբողջ գիշերը ընդհատուելէ վերջ, վերահաստատուեցան առաւօտուն։

∴ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը գիտէր թէ 150ի չափ դաւադիրներ մեծ մասամբ սպաներ, պիտի հաւաքուէին նախորդ գիշեր, քաղքին անմիջապէս դուրսը, գօրանոցներու թաղին մօտերը տան մը մէջ։ Զօրախումբերը պաշարեցին այդ տունը, բայց դաւադիրներն իմացան եւ անձնցմէ շատերը՝ մութէն օգտուելով կրցան փախիլ եւ ազատիլ։ Սակայն 20 սպաներ եւ 11 քաղքենիներ ձերբակալուեցան։

Զօր. Փանկալոս ձերբակալուեցաւ իր բնակարանին մէջ։

∴ Կառավարական շրջանակները այնքան կարեւորութիւն չեն տար այս դաւադրութեան, որուն գոյութենէն՝ ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն ունէր երկար ատենէ ի վեր։

Մեծ մասամբ պահեստի սպաներ եւ դժգոհ քաղաքագէտներ են, որոնք կը յուսան գործի գլուխ բերել նախկին դիկտատորը՝ Փանկալոս։

Հաւաստի շրջանակները կը վկայեն թէ աննշան փորձ մըն էր, որ գործի չեկած՝ ձախողեցաւ։ Կառավարութիւնը պարզապէս, պարագաներուն համեմատ, գոհացաւ կանխազգուշական միջոցներու դիմելով։

Ժողովուրդը շատ հանդարտ կը մնայ։ Բանակի սպաները անտարբեր են այս ձեռնարկին հանդէպ։

Մամուլին տրուած յայտարարութեամբ մը, պատերազմական նախարարը կ'ըսէ թէ քանի մը օրէ ի վեր կառավարութիւնը կը հետեւէր մէկ քանի սպաներու շարժումներուն, առանց որեւէ վրդովում ու մտահոգութիւն ունենալու։ Ու միայն ձերբակալեց գրգռիչները։

∴ Ընդդէմ կառավարութեան լաւատես յայտարարութիւններուն, սակայն, լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ, բանակի եւ նաւատորմի սպաները համակիր էին փանկալոսեան այս դաւադրութեան։

Յոյն նաւատորմի զինաթափման ծրագիրը զոր կը մշակէր Գ. Վենիզելոս, ինչպէս նաեւ անոր թրքեւյունական համաձայնութեանց մտադրութիւնը, կ'ըսուի թէ համամտութիւն չէին գտներ նաւային եւ զինուորական շրջանակներուն մէջ։

Ծովային նախարարը Գ. Գոցարիս, տեսակցութիւններ ունեցաւ ծովային սպայակոյտի անդամներուն հետ, հանդարտեցնելու համար գրգռուած մտքերը։

∴ Պելկրատի ճամբով Աթէնքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, հեռագրական հաղորդակցութիւնները երկու ժամու չափ վերահաստատուելէ յետոյ, երէկ կէսօրուան ժամը 3էն ի վեր կրկին ընդհատուեցան։

Սելանիկէն տրուած վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ Փանկալոսեանները ամէնէն աւելի ուժեղ էին գաւառներու մէջ, եւ թէ կը պատրաստուէին քալել մայրաքաղաքին վրայ։

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Վենիզելոս որ կը փափաքէր քանի մը օր աւելի մնալ Թուրքիոյ մէջ, քարիւղային շրջանները այցելելու մտադրութեամբ, պիտի մեկնի էնկիւրիէն անմիջապէս որ լրացնէ Ըսմէթ փաշայի եւ կօմս Պէթլէնի հետ իր տեսակցութիւնները։

Սակայն, նկատի ունենալով Յունաստանի շփոթ կացութիւնը այս դաւադրութեան հետեւանքով, կանգ պիտի առնէ Պոլիս՝ անկից հետեւելու համար դէպքերուն։

∴ Ըսմէթ փաշա եւ Վենիզելոս՝ հոկտ. 30ին ստորագրեցին Թուրքեւյունական բարեկամական դաշինք մը եւ առեւտրական պայմանագրութիւն մը։

Իտալիա եւ Էնկիւրիի ճանդիպումները

ՊՈՒՏԱՓԷՇԹ, 30 հոկտ.— «Փէսթի Հիրլա» թերթը հաստատելով կարգ մը գրոյցները՝ Վենիզելոսի դէպի Թուրքիա մեկնումին առթիւ, կը մեկնաբանէ կոմս Պէթլէնի Հունգարիոյ վարչապետին այցելութիւնը Թուրքերուն։ «Տեսակցութիւնը, որ Պէթլէնի, Վենիզելոսի եւ Ըէմալի միջեւ տեղի կ'ունենայ, կ'ըսէ այս թերթը, անշուշտ կապ ունի Իտալիոյ արեւելեան քաղաքականութեան մասին, Մուսոլինիի խօսած ճառին հետ»։

Թերթը կ'աւելցնէ թէ Պուտափէշթի իտալական դեսպանին շնորհիւ է որ այս տեսակցութիւնները տեղի կ'ունենան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Մուսուլէն կը գրեն «Հայրենիք»ի.—

Ամիսներէ ի վեր ամբողջ Վան Վասպուրականի լեռները, ձորերն ու դաշտերը դարձեալ սկսած են արիւնով ներկուիլ։ Թուրքեւքրտական ընդհարումները, որոնք աւելի սաստկացան Յուլիսի վերջերը, մարդկային կորուստներու հետ զուգընթաց հիմնովին քանդած են մինչեւ օրս չափով մը շէն մնացած հայկական գիւղերն ու աւանները։

Ծանօթ է, որ Վան քաղաքը երեք անգամ անցաւ Քիւրտերու ձեռքը, վերջին անգամ Օգոստոսի վերջերուն Բերկրիի եւ Գաւաշի գծերով առաջացող թրքական հսկայ ուժերու ճնշման տակ միայն քիւրտերը թողած են քաղաքը եւ քաշուած լեռները, Ճուլամերիկի, Աղբակի, Սարայի, Նօշայի եւ Շատախի շրջաններու քիւրտ ազգաբնակչութիւնը քաշուած է լեռներու ստորոտները։

Թուրք զինուորները ոչ միայն անխնայ են եղած հանդէպ քիւրտ ազգաբնակչութեան, այլ եւ վառած, քանդած եւ գետնին հաւասարեցուցած են քրտաբնակ բոլոր գիւղերը։ Աղբակի, Սարայի, Աբաղայի եւ Գաւաշի հիմնովին քանդուած գիւղերու թիւը 40ը կ'անցնի։ Քանդուած ըսելով պէտք է հասկնալ բոլորովին հիմնայատակ եղածները։

Բայց Քիւրտերը, որ զանազան պատճառներով չեն մասնակցած ապստամբութեան, յիշեալ գիւղերէն փոխադրուած են տարբեր վայրեր, ինչ խօսք որ տեղափոխութեան ընթացքին խլուած է իրենցմէ այն ամէնը ինչ որ կենսական է ապրելու համար։

⁂

Վան քաղաքին մօտիկ գաւառներու մէջ (ինչպէս Հայոց Ձոր, Թիմար, Արուարձան) բնակող Թաթար մուհաճիրները աւելի սանձարձակ եւ կատաղի դարձած են քան համիտեան շրջանի Քիւրտերը։ Ասոնք կառավարութեան լռելեայն համաձայնութեամբ կ'աւրեն եւ կը թալանեն այդ շրջաններու մէջ բնակող Քիւրտերու գիւղերը եւ ստացուածքը։ Այնպիսի կացութիւն մը ստեղծուած է Քիւրտերու համար, որ ստիպուած են եղեր վրաններու տակ բնակիլ, քանի որ ալ բոլոր գիւղերը կը խլուին իրենցմէ։

Աւելորդ է ըսել, որ այդ գիւղերու 100էն 99ը հայկական գիւղեր են։ Հայկական այդ գիւղերու ոչ միայն եկեղեցիները եւ գերեզմանոցները հիմնայատակ ըրած են ու կ'ընեն, այլեւ վարէն վեր կը փճացնեն հայկական դրոշմ կրող բոլոր տները անգամ, Թիմարի, Հայոց Ձորի, Գաւաշի, Կարճկանի եւ Շատախի հայկական գիւղերու կէսը ոչ միայն անբնակելի է, այլեւ շատերու տեղերն անգամ անյայտ կը մնան։

Ամբողջ Վասպուրականի մէջ բայց քիւրտերը քաւութեան նոխազներ դարձած են, հակառակ իրենց անձնատուր վիճակին, բառին ամենալայն առումով կը խլուին հացահատիկ, որ խիստ պակաս է, մսացու եւ կաթնատու կենդանիները եւ բեռնակիրները, իսկ մարդ թէ կին կը քշուին՝ ճամբաներ շինելու եւ մթերք փոխադրելու աշխատանքին։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(«Դրօշակ»ի խմբագրականը)

Վերջին քանի մը դարերու Հայոց պատմութեան մեծագոյն երեւոյթը կարելի է համարել Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան գոյութիւնը։ Հայ ազգի քաղաքակրթութեան եւ քաղաքական կեանքին մէջ, քաղաքական կուսակցութեան մը քառասուն տարուան անեւական գործունէութիւնը բացառիկ երեւոյթ է, պատմական նշանակութիւն ունեցող մեծագործութիւն մը, որ իր վրայ կ'ամփոփէ հայ ժողովուրդի վերջին կէս դարու ամբողջ պատմութիւնը։

Ու երբ, այսօր, յեղափոխական պատկառելի կազմակերպութիւնը իր քառասնամեակը կը բոլորէ, փոթորկալի ու յորդահորդ կեանքէ մը յետոյ, ազատամարտի անհաւասար ու դժնդակ գօտեմարտերէն անցած, երբեմն յաղթական, երբեմն պարտուած ու արիւնլուայ, իր ամրակուռ պարիսպներուն վրայ նորէն տասնեակ հազար ուխտակիցներ ու համակիրներ, ազատագրութեան սրբազան դրօշին քով կեցած՝ երիտասարդ ու թարմ բանակ մը կը կազմեն, գալիք լուսապայծառ արշալոյսներուն ի խնդիր։

Հաւատաւորներու այս կազմ ու պատրաստ բանակը խառնուած կամքն է հայ ժողովուրդին, ու ժառանգորդը քառասուն տարիներու ճիգին, վերելքին, զոհողութիւններուն ու բարոյական անգին հարստութեան։ Այս դրօշակիրները ամէնէն առաջ, երբ ետ կը դառնան դիտելու անցեալը, անոնց աչքերուն առջեւ իրենց յառաջապահ բանակները, սրբազան ուխտի հարիւր հազարաւոր արիմարտիկներ, յայտնի ու անյայտ շիրիմներէն անտառի պէս կը ցցուին սպառազէն, անմահութեան իրաւունքով մեզ հետ միասին ներկայանալու Հայոց պատմութեան դատաստանին։

Ու ահա մե՛նք՝ պահակ քառասուն տարուան ճանապարհի եզրին, նոր ճանապարհներու եւ հորիզոններու անկիւնայց, եւ ահա անո՛նք, որ մեռան, բայց չմեռան, արձանացած Հայաստանի բարձրաբերձ լեռներու կատարին, երբեմն պահապան հայ տնանկ մշակին, երբեմն շանթահար՝ դահճին ու դաւաճանին, երբեմն արիւնոտ դաշտերուն մէջ խիզախ գօտեմարտիկ, երբեմն կախաղանի բարձունքէն լոյս աչքերով մեզ յառած, ու միշտ ազատութեան դրօշը ձեռքին, մինչեւ որ արի ու անյայտ յեղափոխական զինուորը գայ՝ դրօշակիրը դառնալու գալիք մարտերուն համար։

Քառասուն տարին այսպէս, հորիզոնէ հորիզոն կը լեռնանայ մեր դէմ, ու մենք մեր յեղափոխական ու ազատագրական դրօշը կը խոնարհեցնենք ազատամարտի այս հսկայ զօրանոցին առջեւ ու կ'ուզենք, որ հայ ժողովուրդը հոգեկան յուզումով, մօր մը հպարտութեամբ եւ գորովով ետ դառնայ դիտելու իր միակ ու հարազատ զաւակը, որ քառասուն տարի քառասուն հազարներով ճգնաւոր եղաւ՝ իր մօր հոլալ կոթին հաւատարիմ մնալու համար։

Այսպիսի հարազատութեամբ, առանց մեր աչքերու լոյսը պղտորելու, հանենք մեր գլխարկները ու մեծ երկիւղածութեամբ մըտնենք քառասուն տարուան տաճարէն ներս, հայկական յեղափոխութեան արժէքը կշռելու

*
**

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն էր 1890ին։ Հայ ժողովուրդի անտեսական եւ քաղաքական՝ պայմանները անհանդուրժելի էին բառին ամենալայն իմաստով. իսկ 90-ական թուականներուն ասիական բարբարոսութիւնը կրկնապատիկ թափ կը ստանար՝ շնորհիւ Սուլթան Համիտի վարչաձեւին։ Առարկայական այս պայմաններէն զատ, երբ նկատի առնենք այդ օրերը նախորդող քառասուն տարուան քաղաքական եւ մշակութային վերածնունդի ճիգերը, հայ ժողովուրդի զարթնումը եւ քաղաքական յոյսերն ու յոյզերը պարզ պիտի ըլլայ մեզ՝ հայութեան դիւրաբորբոք ու խիստ զգայուն հոգեկան վիճակը եւ ըմբոստ տրամադրութիւնները։ Առարկայական եւ հոգեբանական այս երկու վիճակները կու գային իրար լրացնելու եւ ստեղծելու թանձրացեալ քաղաքական մթնոլորտ մը, որ 80-ական թուականներէն մինչեւ 1890ը երկունքի եւ վերանորոգման շրջան մը բոլորելէն յետոյ, ծնունդ կու տար հզօր կազմակերպութեան մը. այս մթնոլորտի իղձերն ու բաղձանքները իրագործելու։

Դաշնակցութեան երեւումը ոչ միայն վաղաժամ չէր, այլ նոյնիսկ ուշացած էր։ 19րդ դարու կէսէն սկսած, հայ ժողովուրդին ներքին-ազգային եւ արտաքին-քաղաքական պայմաններն ու շարժումները ճակատագրական փուլերէ անցած էին եւ յանգած Պէրլինի 61րդ ծանօթ յօդուածին։ Այդ փոթորկալի ժամանակաշրջանին հայ ժողովուրդը չէր կրցած կեանքի կոչել զօրաւոր քաղաքական կազմակերպութիւն մը, ազգային կենսական խնդիրները տիրական ու աչալուրջ վարելու համար։

Վերածնութեան առաջին ածուները, այդ պայմաններուն մէջ, իրենց գերագոյն տուրքը տուած էին։ Պէրլինի դաշնագրութեամբ, հայ կեանքի ղեկավար սերունդի մէկ մասը կը հիասթափէր, իսկ միւս մասը, որոշ ոգեւորութեամբ, ազգային կը կապէր իր յոյսերը, սակայն, նոր նշանաբանով մը։ Սեփական ուժի եւ զէնքի անհրաժեշտութիւնը տիրական կերպով կը հնչէր բոլորի ականջին։ Բայց 80-ական թուականներու ղեկավարները հրապարակ նետուած այս մտածումը կեանքի մէջ իրագործելու ոչ կորովը, ոչ պատրաստութիւնը եւ ոչ ալ կոչումը ունէին։ Անոնց դերը վերջացած էր։

Ու ահա, 1880էն մինչեւ 1890, աւելի իրապաշտ, աւելի յեղափոխական եւ աւելի խիզախ երիտասարդութիւն մը հասակ կ'առնէր հայութեան երկու հատուածներուն մէջ, գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, հետզհետէ կ'իւրացնէր ազգային ազատագրութեան գաղափարը եւ կը դիմէր զէնքի՝ նետուելով անհաւասար կռուի թատերաբեմը։ Հին սերունդը կամաց-կամաց տեղի կու տար։ Երիտասարդ յեղափոխականներու խմբակները, նոր ուխտի գործիչները եւ Հայաստանի խորքերուն մէջ արդէն կռուի ձեռնարկող մարտիկներն իրարու կը կապուէին, մաքերու փոխանակութիւն կ'ունենային, ու երկար խորհրդակցութիւններէն յետոյ, գործօն բոլոր ուժերը մէկ նպատակի շուրջ կը համախմբէին՝ մարմին առնելով հայութեան հաւաքական կամքին, որ 1890ի աշնան, վերջնականապէս հրապարակ կու գար «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւն» անունով. հենց առաջին օրէն. տիրական ելոյթով։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հենց սկիզբէն կը դառնար հայութեան գրուած կամքերու կեդրոնաձիգ քաղաքական ոյժը եւ շատ կարճ ժամանակի մը ընթացքին, իր կազմակերպական ցանցը կը տարածէր հայկական բոլոր կեդրոններու մէջ, չեղեալ համարելով հայութիւնը հատուածներու բաժանող սահմանները եւ կրօնական տարբերութիւնները, համազգային նկարագիր մը տալով նորաստեղծ յեղափոխական կուսակցութեան։

Հայ ժողովուրդն իրարու օղակող այս նոր ու կենսարար հոսանքը, թէեւ մեծ դժուարութիւններու բախելով, կը վարակէր հայ մտաւորականութիւնն ու երիտասարդութիւնը, ու այդ նոր շունչին տակ՝ հետզհետէ հայ ժողովուրդը իր կրօնական համայնքի սահմաններէն կը բարձրանար ազգային հաւաքականութեան գաղափարին։ Ազգային անհատականութիւնը յարութիւն կ'առնէր, յեղափոխական կազմակերպութեան կուռ ողնաշարին շուրջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ ազգային հին եւ անթեղուած կրակին նկարագիր տալով, իր կազմակերպուած նկարագիրը կը փոխանցէր ժողովուրդին, անոր ազնիւ ու արի հակումները կեանքի կոչելով։

Դառնալով հայ ժողովուրդի կամքի կեդրոնը, ան ձեւակերպեց իր նպատակը, անորոշ ու անձեւ քաղաքական իղձերը որոշ յայտարարի տակ առնելով։ Դաշնակցութիւնը իր առաջին կոչով կը յայտարարէր բոլորին, որ ինքը հրապարակ եկած է ազատագրել հայ ժողովուրդը քաղաքական եւ տնտեսական ճնշումներէն։ Համազգային ու համամարդկային այս նպատակներու իրագործման համար, Դաշնակցութիւնն արմատ ձգեց ամէնէն առաջ ու բացառաբար հայ աշխատաւորական հոծ զանգուածներուն մէջ, խորացաւ ու ուռճացաւ հոն, ու միշտ մնաց հայ դեմոկրատիայի կուսակցութիւնը, եւ գրեթէ միս մինակ հայ աշխատաւորութեան հետ՝ կրողը հանդիսացաւ հայ ազգի քաղաքական ձգտումներուն։

(Շար.)

ԹԷՀՐԱՆԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» Թարգմանաբար կուտայ Թէհրանի Թուրք դեսպանին յայտարարութիւնները, որոնք հրատարակուած են պարսիկ «Սէթարին» թերթին հոկտ. 9ի թիւին մէջ։

Մեծ շահ Փեհլեվիի Իրանին եւ հանճարեղ Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիոյ փառաւոր վարիչները հաստատ հիմերու վրայ դրած են թուրքեւպարսիկ բարեկամութիւնը։ Պէտք չէ մոռնանք վերջին տարիներու պատմութեան դասերը։ Այն սխալ քաղաքականութիւնը զոր օսմ. Սուլթանները եւ Ղաջար իշխանները վարած են իրարու հանդէպ, իրենց երկիրներու փոխադարձ շահերու անգիտութեամբ, դժբախտաբար աղբալի ժառանգութիւն մը ձգած է երկու քոյր ազգերուն, որոնք ցեղային նոյն ծագումն ունին. այդ ժառանգութիւնը անվստահութիւնն ու անհանդուրժելիութիւնն է։

Մեր պարտքն է ջնջել այս ժառանգութիւնը եւ վստահութեան եւ համակրանքի փոխարար սերմերը ցանել։

— Թուրք պատմաբաններն ու երկրաբանները ժամանակէ մը ի վեր կ'ուսումնասիրեն օտար մեծ պատմաբաններու եւ հնագէտներու գործերը Չինաստանի, Կեդր. Ասիոյ, Եգիպտոսի, Հռոմի եւ մեծ գաղթականութեանց։ Այս գիտունները յաջողած են ձեռք անցընել այնպիսի փաստաթուղթեր, որ կրնան հաւաստ ընծայել Թուրքերու եւ Պարսիկներու ցեղային խնամութեան մասին այն մեծ ցեղին հետ որ ծագած է Ալթայի շրջանէն, որ օրօրանն է քաղաքակիրթ առաջին ընկերութեանց։ Թուրքիոյ մէջ այժմ գործ մը կը պատրաստեն այս հարցին շուրջ եւ որ մեր դպրոցներու մէջ ուսուցման պիտի ծառայէ։ Այս գիրքը մեզ պիտի լուսաբանէ այս հարցին շուրջ։

Անդրադառնալով Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան, դեսպանը պատասխանելով խմբագրի հարցումին, ըսած է թէ Իսմէթ փաշայի վերստին իշխանութեան գլուխ գալը կառավարութեան դիրքին ամրապնդումը կը նշանակէ։ Ազատական հանրապետական կուսակցութիւնը (Ֆէթհի պէյինը) փոքրամասնութիւն ըլլալով Ազգ. Ժողովին մէջ, չեմ կարծեր թէ որեւէ փոփոխութիւն առաջ բերէ ներքին քաղաքականութեան մէջ։

Անդրադառնալով Թուրքեւ-պարսիկ սահմանային սրբագրութեան հարցին, դեսպանը յայտարարած է.—

Ներկայիս, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ ամէնէն կարեւոր խնդիրը հասարակաց սահմանագլխի ապահովութիւնն է։ Այս սահմանը որ երկու դրացի տուներու միջեւ հասարակաց պատ մը կը կազմէ, պէտք չէ ապաստան ծառայէ ըմբոստ հրոսակներու, որոնք կը քանդեն եւ կը կրծեն անոր հիմերը։ Այս խնդիրը նոյն կենսական շահագրգռութիւնը կը ներկայացնէ երկու դրացիներուն համար։ Պէտք չէ մոռնալ թէ քիւրտ թափառական ցեղերու ներկայութիւնը պարսկական հողի վրայ, թրքական սահմանի երկայնքին, միշտ պատրաստ այս կողմերու ապահովութիւնը խռովելու, ինչպէս նաեւ օտար կազմակերպութիւնները՝ որոնք կ'օժանդակեն այդ ցեղերուն, ապագային վտանգներու աղբիւր մը պիտի կազմեն։

Այս տեսակէտէն, երէկուան պատմութիւնը լի է տխուր փորձառութիւններով։ Անոնք որ յոյս դրած էին այս արկածախնդիր եւ անկարգապահ պաշըպօզուքներուն օգտակարութեան վրայ, յետագային միշտ դառն յուսախաբութիւններ ունեցած են, որոնք մեծ վնաս հասցուցած են իրենց։

Թուրքիա կը փափաքի իր բարեկամ եւ դրացի Իրանին հետ իր հասարակաց սահմանագլուխը արգիլական նշաններով ճշդուած եւ կանոնաւոր ու կարգապահ զօրքերով պաշտպանուած տեսնել։ Արդ, Էգրի տաղի շրջանին մէջ ներկայ կացութեան թեթեւակի փոփոխութեամբ չէ որ այս նպատակը պիտի կրնայ իրականանալ եւ ապագային ապահով եւ կայուն հասարակաց սահմանագլուխ մը պիտի ունենանք։ Երկար եւ դժբախտաբար արիւնոտ փորձառութիւնները ցոյց տուած են երկու դրացի կառավարութեանց, թէ, որքան ատեն որ այս լեռան արեւելքը (որուն արեւմուտքը անանցանելի է) գաղթուած եւ զէն. գործողութեանց յարմար մէկ քանի կածաններ թրքական հողին չեն կցուած, կարելի պիտի չըլլայ հրոսակութիւնը արգիլել եւ ապահովութիւնը պահպանել հասարակաց սահմանի այս շրջանին մէջ։ Թուրքիոյ պահանջած սրբագրութիւնը այն է, որ Պարսկաստան իրեն ձգէ այս գօտիին մէկ մասը որպէսզի Թուրքիա զինուորական հետապնդումներ կարենայ կատարել, միակ նպատակ ունենալով հանել աւազակութեան այն օճախին, որ շարունակ կը խանգարէ իր ներքին ապահովութիւնը։ Այս կերպով անդորրութիւնը եւ ազատ երթեւեկը պիտի ապահովուին սահմանին վրայ, Տրապիզոնէն Թաւրիզ ճամբան բաց պիտի ըլլայ առեւտուրին առջեւ եւ քաղաքական ու առեւտրական յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ աւելի մեծ ծաւալ պիտի ստանան։ Ներկայ դիւանագիտութիւնը կը մերժէ կենսական հարցերու մէջ ձգձգումները, խուսափանքները, կասկածները, եւն., որոնք հին դիւանագիտութեան յատուկ են եւ բարեկամութեան պակաս ու յետին միտք կը նշանակեն։ Կենսական խնդիրներուն մէջ կամքը եւ փոխադարձ զիջումները կրնան հարթել վէճերը պետութեանց միջեւ։ Ահա Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ օրինակները։

Հետեւաբար, բնական կը գտնեմ որ Պարսկաստանը որ Թուրքիոյ չափ շահագրգռուած է Արեւելքի մէջ խաղաղութեան պահպանման խնդրով, պիտի չուշանայ որոշում մը տալու Թուրքիոյ առաջարկին, Էկրի տաղի շրջանին մէջ սրբագրութիւն մը կատարելու մասին, հաւասար հողամասի հատուցումով մը, որ թրքական բերրի հողերէն պիտի տրուի Պարսկաստանի, արգիլելու նաեւ փոխադարձ բարեկամութեան մէջ եղած այս վերջին փտախտի վերածումը։

ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Սեփական Թղթակցութիւն)

Աւելի քան երկու դար պայքարելէ յետոյ՝ Թրանսիլվանիոյ կաթոլիկ Հայերը վերջապէս ունեցան իրենց եպիսկոպոսը։ Երբ 1715ին մեռաւ Թրանսիլվանիոյ առաջին եպիսկոպոսը եւ Գեռլա քաղաքին հիմնադիր Վ.րդաբեան՝ Գեռլայի եւ Եղիսաբեթուպոլսոյ Հայերը չկրցան համաձայնիլ անոր յաջորդ մը ընտրելու համար։

Վէճէն օգտուեցան Մաճառները, եւ յաջողեցան իրենց եպիսկոպոսութեան ենթարկել Թրանսիլվանիոյ հայ կաթոլիկ եկեղեցիները։

Ճիշդ է որ երկու դարերու ընթացքին փորձեր եղան Թրանսիլվանիոյ հայութեան կողմէ՝ մաճառ եպիսկոպոսութեան լուծէն ազատելու, եւ ունենալու իրենց առանձին եպիսկոպոսը ինչպէս Վ.րդաբեանի օրով, բայց ապարդիւն անցան բոլոր այդ փորձերը։

Բայց ահա, Թրանսիլվանիոյ հայութեան օգնութեան հասաւ ռումէն կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ կնքուած կոնկորդատը։

Արդարեւ նոյն կոնկորդատը կը տրամադրէր Թրանսիլվանիոյ հայ կաթոլիկները ենթարկել ուղղակի Հռոմէն նշանակուած հայ եպիսկոպոսի մը՝ որ կապուած պիտի ըլլար ուղղակի Վատիկանին։

Թրանսիլվանիոյ հայ շրջանակները պահ մը խէթ աչքով նայեցան այս նորութեան դէմ։ Անոնց մէջ դարերէ ի վեր ներարկուած մաճառական հոգին՝ խորթ թուեցաւ իրենց մաճառ եպիսկոպոսէն զատուիլ։

Գեռլայի հայ մը նոյն իսկ կը գրէր այն օրերուն, — երբ կոնկորդատը հրատարակուեցաւ, — Հունգար Ազգ. Միութեան սական «Քէլէթի Ուչակ» թերթին մէջ. «Կարելի չէ ետ դարձնել ջուրին ընթացքը։ Ինչպէ՞ս կրնանք դարձեալ հայ ըլլա՛լ, երբ մեր մէջ քանի մը ծերունէ զատ հայերէն գիտցող մը չկայ։»

Ուրիշ մը կը գրէր. «Ո… ալ բռնանան չենք ձգեր մեր … ճառութիւնը»։

Երրորդ մը կը պատասխանէր. «… է ամէն զոհողութեան հ… ժել՝ մաքուր մաճառներ … համար»։

Ու Թրանսիլվանիոյ մաճ… ներուն պաշտօնաթերթը … կը գուշէր խորունկ գոհունակ… թեամբ մը, «Ոչ քէշէլ հա… սիալիս կեռլայցիները իրեն… գարութենէն չպիտի հրաժ… Եթէ պէտք ըլլայ հայ… թեան իբր արեան գին հայ… գոհել անոնք պիտի գոհեն … ծէսը»։

Բայց ի զուր անցան այս … սերը։

Կոնկորդատը արդէն …

Այլ եւս կաթոլիկ հայ ե… կոպոսութիւնը կայ, եւ … կորդատի ան պիտի կարենայ… նել նախնական եւ երկրորդ… վարժարաններ՝ ուր … պիտի ըլլայ ազգ. մայրեն… զուն, հայ կաթոլիկ համայ… ները եւս պիտի վայելեն … յական անձերու բոլոր իրաւ… թիւնները։ Անոնք իրաւունք … ունենան կրօնական կրթու… տալ պետական եւ մաս… վարժարաններ յանձնուող … աշակերտներուն ազգ՝ մ… լեզուով։

Առաջին հայ եպիսկո… պիտի ըլլայ Հայր Սահակ … եան, Վ.իեննական Մխիթարեան…

Անոր իրաւասութեան են… կայ պիտի ըլլան Թրանսիլվանի… եւ Պուքովինայի հին հայ … զովիզապետութիւնները, որոնք … կեռլա, Եղիսաբեթուպոլիս, … կէն (Սէնթ Միքլօշ), … (Սեփվիզ) եւ Չէրնաուց, … կաթոլիկ եկեղեցիներ կան…

Հայ կաթոլիկ առաջնոր… տի նստի Գեռլա (Արմէնի … քաղաքը) ուր այդ նպա… տրամադրուած է ռումէն … լիկ եպիսկոպոսարանը, որ … փոխադրուեցաւ Քլուժ։

*
**

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ … օծումը Գեռլայի Մայր եկ… ցիին՝ որ հիմնական նորոգութ… մը ենթարկուած էր … շնորհիւ ժողովրդապետ … Մարթոն Քափոթանի … Ուշագրաւ է որ եկեղեցի… զուենը այժմ նկարուած են … զան նկարներ Գրիգոր Լու… կեանքէն՝ որ, պէտք է ըսել … նէն նուիրական սուրբն է Թրան… վանիոյ կաթոլիկ Հայերուն … որուն նուիրուած են … գրեթէ բոլոր հայ կաթոլիկ … զեցիներուն մէջ։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՆ ԱՆԳԼԻ…

Անգլիոյ Երեսփ. … մէջ, արտաքին նախարա… տասխանելով հարցման մը … նաց թէ Անգլիոյ եւ ամբող… րութեան մէջ բոլշեւիկեան … բականի մասին բազմաթ… թեան հետեւանքով, խորհրդ… դեսպանին բողոքած է թէ … առավարութիւնը չի յարգեր … յանձնառութիւնը եւ խիստ … անկից որ խորհ. կառավա… թեան յայտնէ այդ իրողո… ծանրութիւնը, որովհետեւ … բականի շարունակումը … վտանգել անգլեւ-ռուս յարաբե… թիւնները։

Բոլշեւիկեան դեսպանը … նած է թէ իր կառավարու… ըրած է եւ կը շարունակէ … ամէն ինչ, յարգելու համար … յանձնառութիւնը, բայց … հսկել համայնավար միջազգ… յին գործունէութեան վրայ…

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՕՈՒԼԻՍ

ԱՐԵՒԸ

Արեւը մեր մոլորակային դրութեան կեդրոնը գտնուած հըսկայ գունտ մըն է, որուն շուրջը կը դառնան երկիրը, միւս մոլորակները իրենց արբանեակներով եւ գիսաւոր աստղերը, որոնք իրենց ջերմութիւնն ու լոյսը կը ստանան արեւէն։

Ընդհանրապէս ընդունուած է թէ արեւէն մինչեւ երկիր եղած հեռաւորութիւնը միջին հաշուով 24068 երկրային շառաւիղ է, այսինքն 150 միլիոն քիլոմեթր, արեւին տրամագիծը 112 անգամ եւ ծաւալը 1.400.000 անգամ աւելի մեծ մեր երկրէն, սակայն Տ. Լը Վէրրիէ աստղագէտը' Փուլքով գիտնականին կողմէ լոյսի արագութեան մասին կատարուած փորձերուն վրայ հիմնուելով. քիչ մը չափազանցուած կը գտնէ այս թիւը։

Արեւը միւս բոլոր աստղերուն պէս կը մասնակցի երկրագունտին երեւութական շարժումին եւ ամէն օր մեր զուգահեռական ուղղութեամբ արեւելքէն դէպի արեւմուտք կ'ընթանայ։ Այս հոլովման շրջանին տեւողութիւնն է որ արեգակնային օրուան երբ հիմ կը ծառայէ։ Սակայն այսօր գիտենք թէ ասիկա պարզապէս պատրանք մըն է, որ առաջ կուգայ երկրին իր առանցքին վրայ կատարած խնական շարժումէն։ Եւէ գառ, արեւը օժտուած ըլլալ կը թուի ուրիշ ինքնայատուկ շարժումով մը, որուն հետեւանքով ան տարուան մը ընթացքին մէջ արեւմուտքէն դէպի արեւելք երկրագունտին վրայ մեծ շրջան մը կը բոլորէ, անցնելով զոդիակոսի համաստեղութիւններուն մէջէն։ Այս երկրորդ շարժումն ալ, առաջինին պէս, պարզ պատրանք մըն է եւ առաջ կուգայ երկրին իր' միեւնոյն ատեն արեւին շուրջը կատարած շարժումէն։ Արեւը, սակայն, իր կարգին անշրջեւտին մէջ անշարժ կեցած չէ ան հիւսիսային կիսագունտին մէջ գըտնուող Վեհօգն աստեղատան ուղղութեամբ կը յառաջանայ, իր հետ տանելով իրեն սեփական մոլորակներուն խումբը, դէպի երկնային գունտին վրայ գտնուած կէտ մը, որուն անցը առակուին նահրող է։

Արեւը, անշրջետին մէջ կատարած այս շարժումէն զատ, 25 օրուան եւ 5 ժամուան մէջ, անգամ մը իր առանցքին շուրջը կը դառնայ, արեւմուտքէն դէպի արեւելք. այս իրողութիւնը կը հաստատուի արեւի մակերեսին վրայ տեսնուած արեգակնային բիծերուն տեղափոխութեամբ։

1611ին Ֆապրիսիոս եւ 1612ին Կալիլէ աստղագէտները առաջին անգամ ըլլալով նշմարեցին արեգակնային բիծերը։ Ցեռնւեցաւ թէ այդ բիծերը գոյնով սեւ, ձեւով անկանոն եւ ընդհանրապէս խմբուած էին կիսաստուերով, այսինքն նուազ մութ եզերքով մը։ Անոնք երբեմն անսահման ընդարձակութեան մը կը հասնին, այսինքն երկրին տրամագիծէն շատ անգամ աւելի. բիծերը անփոփոխ չեն եւ տեղափոխուելով յաճախ կը փոխեն իրենց ձեւը։

Արեգակնային բիծերուն ուսումնասիրութիւնը կարգ մը գիտնականներն առաջնորդած է լուսաբանելու արեւին ֆիզիքական ամենակարեւոր հանգամանքը։

Ֆոնթընէլի եւ Լալանտի կարծիքով արեւը կարծր, անթափանց եւ հրեղէն ովկիանոսով ծածկուած գունտ մըն է, իսկ արեւ-

գակնային բիծերը այդ ովկիանոսին մակերեսին վրայ երեւցող լեռներուն գագաթները, իսկ ուրիշներու ենթադրութեամբ' անոնք հրաբխային կէտեր էին կամ հրաշէկ գունտին մակերեսին վրայ նստած անմաքուր նիւթեր։

Հէրշէլի համաձայն, արեւը բաղկացած է կարծր ու անթափանց կորիզէ մը, որ շրջապատուած է երկու համակեդրոն մթնոլորտներով, որոնցմէ առաջինը chromosphère' կազմուած է գոլորշի բայց ո՛չ լուսաւոր հոսանուտով մը, իսկ երկրորդը photosphère' արեգակնային լոյսին եւ ջերմութեան աղբիւրն է։

Արեգակնային բիծերը հաւանաբար այդ երկու մթնոլորտներուն մէջ ծագում առած երկրորդական զօրաւոր ցնցումներէն գոյացած խոռոչներն են։

Հէրշէլի այս կարծիքը երկար ատեն ընդունուած էր բազմաթիւ աստղագէտներու կողմէ։

Արակօ իր կարգին բեւեռացեալ գործիքով կը կարծէր ապացուցանել թէ արեգակնային լոյսը առաջ կուգայ հրաշէկ կազէ մը։

Մեր օրով Քիրխոֆ գերմանացի աստղագէտին փորձերը եկած են հիմնական յեղաշրջում մը առաջ բերել վերոյիշեալ ենթադրութիւններուն մէջ։

Արդարեւ, լուսապատկերական վերլուծութիւնը ժխտ ա հաստատ համոզումը գոյացնել կուտայ թէ արեւին արտաքին մակերեսը կազմուած է կարծր կամ հեղուկ հրեղէն զանգուածէ մը, որուն շուրջը գոյութիւն ունի թափանցիկ մթնոլորտ մը' բաղկացած զանազան տեսակ շոգիներէ, ջրածինէ, սոտիումէ, երկաթէ եւն.։ Արեգակնային բիծերը արդիւնք են իրարու վրայ դիզուած ամպի կոյտերու գոյութեան, որոնք մասամբ կամ ամբողջութեամբ արգելք կը հանդիսանան արեւի ճառագայթներուն։

Արեւը շրջապատուած է նաեւ ուրիշ հաստատուն, ձուաձեւ եւ ընդարձակ մթնոլորտով մը, որ առաջ կը բերէ այն ֆոսֆորափայլ լոյսը որ երբեմն հորիզոնին վրայ կ'երեւայ արեւին ծագումէն առաջ կամ անոր մայրամուտէն վերջ, եւ որուն աստղագէտները զոտիական լոյս անունը կուտան։

Արեւը ջերմութեան եւ լոյսի աղբիւր մըն է, որ կեանք ու կենդանութիւն կուտայ բոլոր գործարանաւոր էակներուն եւ բոյսերուն։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՒՍԻ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՊՈԽԱ - ՓՈԼՈՆԻԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քառասնամեակի հանդէսը Պուա-Քոլոնպի Թաղապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպ-Անիէռի կոմիտէին։

Ընտրեալ բազմութիւն մը եկած էր լսելու իր հարազատին' Դաշնակցութեան խօսքը քառասնամեակի առթիւ առթիւ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Նախագահ ընկեր Գ. Յովհաննէսեան բովանդակալից ճառով մը վերլուծեց առթին նշանակութիւնը եւ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկեր Ա. Գիւլխանտանեան։ Բուռն ծափերու մէջ ընկերը բեմ բարձրացաւ եւ Դաշնակցութեան առաջին սերունդի յատուկ իր իրազեկի ճառով ներկաները ոգեւորեց Հ. Յ. Դ. անցեալի կենդանի։ «Մեր Թշնամիները, ըսաւ, մեզմէ ուժեղ եղած են բազմաթիւ անգամներ հայաստան աղաստական են. բայց մեր մասւորական ուժն ու պատասանէն ուանդութիւնը չեն կըրցած հարուածել։ Ահա այդ կրակն է որ արծարծեցաւ ժամանակի ընթացքին եւ հայ ժողովուրդը իր ինքնուրոյնութիւնը չկորսնցուց։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն եկաւ հայ ժողովրդի մտաւոր ուժը կազմակերպելու եւ քառասուն տարի է որ կ'աշխատի սերկական ոգին ջլատելու։ Այս ուխտաւորներու բանակը ոչ մէկ ուժ կրնայ է կասեցնել քանի անոնց նշանաբանը «Մահ եւ ազատութիւն» է։

Ցոյց վայրկեան գաղտնի մը յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մ. Գուլամճեան որ ըսաւ. «Եթէ մեր խղճին հետ առանձնանանք եւ թող տանք որ հայոց պատմութեան 40 տարուան անցուդարձերը շարժանկարի պէս անցնին մեր աչքէն, կը նշմարենք որ կանթեղի պէս մշտավառ լոյսի մը վրայ յառած մնացած են հայ ժողովուրդին աչքերը։ Այն լոյսը հայկական Արտաշատն էր որ Հայրիկներու եւ րաֆֆիներու ձեռքով վառուած էր եւ Հ. Յ. Դ. ի միջոցաւ աւելի զարգացաւ ու մարմին առաւ։ Ահա այսօր կը տօնենք Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը որ հայ ժողովրդի վերջին քառասնամեայ պատմութիւնն իսկ է այդ հզօր մաքառումներու, կռիւներու, պարտութեանց եւ յաղթանակի տօնն է»։ Ընկ. Մ. Գուլամճեան քառասուն տարուան սերունդը բաժնեց չորս գասակարգի գնահատելով իւրաքանչիւր տասնամեակի սերունդները, եւ ըսաւ «Հ. Յ. Դ. չորս սերունդներէն առաջինը նախապատրաստական աշխատանքներով առաջ վիրայ գործաւ ապագայ սերունդներուն եւ կազմակերպեց հայդուկային կռիւներ եւ Վանք Օթօմանի խիզախ գրաւումը ձեռքով բերաւ։ Երկրորդ եւ երրորդ սերունդներն ալ տուին իրենց գործունէութեան արժանի զըրուացներ։

Իսկ չորրորդ սերունդին՝ ձեր եւ մեր վրայ կը ծանրանայ հետեւելու մեր նախորդներուն օրինակին։

Մենք խօսքի կուսակցութիւն չենք, մեր առաջին երեք սերունդներուն պէս գործի կուսակցութիւն գտնանք եւ պատմութեան ազնիւ գասապարտելի աթոռին վրայ չնստինք»

Ընկեր Գուլամճեանէ վերջ, խօսք առաւ նաեւ ընկեր Ռուբէն։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ եղան արտասանութիւններ' երգեց Օր. Կէօզէլեան, ընկ. Հէհտէրեան արտասանեց Սիամանթօյի «Պարը», Ջ. Գորիզեան Աչխանեանի «Մասիս»ը եւ Հ. Մաճառեան կարդաց ուղերձ մը «Երրորդութեան», Պուա-Քոլոմպ Անիէռ կոմիտէի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Օ. Ղազէրեան։ Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր «Երրառ» նուագախումբը։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։ Հանդէսէն անմիջապէս վերջ յարակից սրահներուն մէջ պատրաստուեցաւ ընկերական սեղան մը, որուն շուրջ սանդղուեցաւ ազգ մթնոլորտ մը։

Յ. Հիսայեան

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Կրասնայա Գազէտա» կը գրէ թէ բոլշեւիկներու կատարած գնդակահարութեանց դէմ բողոքելու համարձակութիւն ունեցած են կարգ մը լէնինկրատցի մտաւորականներ, որոնք եւս պատժուած են։

ԱՌԱՋԻՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Ո՞ր երկիրն էր, որ գործածեց առաջին տառերը։ Այս մասին համաձայն չեն գիտունները, որոնք երբեմն ցոյց կուտան Եգիպտոսը, երբեմն Բաբելոնը, երբեմն ալ Կիպրոս կղզին։

Հարվըրտի համալսարանին հնագիտական արշաւախումբը Սինայի թերակղզիին մէջ, Կեբաբիտ էլ-Հագէմի բարձրաւանդակին վրայ երեւան հանեց քարետախտակներ, որոնց վրայ գծագրուած են զանազան արձանագրութիւններ։ Այդ արձանագրութիւնները հազար տարի աւելի հին են, քան Աչիրամի փիւնիկեան այբուբենը, որոնք, ինչպէս ընդունուած է, գրուածեն 1300ին (Քրիստոսէ առաջ)։Փիւնիկեան այդ այբուբենը գտնուեցան 1923ին։ Իսկ Կերաբիտի արձանագրութիւնները' տակաւին վերջերս։

Այս արձանագրութիւնները կը ներկայացնեն ընդօրինակութիւնը կամ նմանագրութիւնը եգիպտական մեհենագիրներուն։ Կարելի է զանոնք նկատել այն կորսուած շղթան, որ ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս եգիպտական խորհրդանիշերը փոխակերպուած են տառերու, կազմելով սեմական լեզուին բաղաձայն գիրերը։ Ահա այս կոչս, անտառ եւ նախնական նշաններն են, զորս Փիւնիկեցիները իւրացուցին քանի մը դար յետոյ, ամբողջացնելով իրենց այբուբենը, որ ծառայեց իբրեւ տրմատ լատինի եւ յոյն այբուբեններուն։

Կերաբիտի բարձրաւանդակը, ուր գտնուեցան այս արձանագրութիւնները, կը գտնուի Սուէզէն քանի մը հարիւր քիլոմեթր հեռու, չոր ու դժխեմ անապատի մը մէջ, կենդանական գոյութեան ամէն նշանէ զրկուած։ Եօթը հազար տարի առաջ սեմական վաչկատուն ցեղ մը կ'ապրէր այստեղ եւ գաճազմի հանքեր գտաւ։4500ին (Քրիստոսէ առաջ) եգիպտական Գ. հարստութեան վերջին ներկայացուցիչը, փարաւոն Սնէֆերու, իր տիրապետութիւնը տարածեց մինչեւ Կերաբիտի բարձրաւանդակը, օգտուելու համար թանկագին քարերու այդ հանքերէն։ Եւ սեմական մեհեանին կողքին բարձրացուցին իրենց, զոր նուիրեցին հաթոր աստուածուհիին։

Կը կարծուի, որ սեմական ժողովուրդը թանկագին հանքը գտնելէ յետոյ, իր կանգնեցուցած բոլոր մեհեանները նուիրեց «գաճազմի աստուածուհիին»։ Այդ թանկագին քարը աստուածացնելով, անոր նուիրեցին նաեւ հանքային նկուղներէն մէկը, որ հետզհետէ մեծցաւ եւ հասաւ ուխտաւոր մեծ երկրպագութեան։

Այդ քարանձաւին պատերը, ինչպէս նաեւ պարփակած արձանները փորագրուած են եգիպտական մեհենագիրերով, որոնք կը պատմեն թէ ի՛նչպէս զարգացան պեղումի աշխատանքները, եւ որո՛նք կատարեցին պեղումի գործը։

Մեհեանին աւերակները եւ հանքային նկուղները ուշադրութեամբ քննուեցան 1905ին անգլիացի հնախոյզի մը կողմէ, Ուոլթըր Փէթրի։Ան էր, որ երեւան հանեց 4 արձաններ, որոնք կոչւմ քանդակագործութիւն մը կը ներկայացնէին, եւ 8 քարետախտակներ,որոնք անընթեռնելի արձանագրութիւններ կը կրէին։

1917ին երկու անգլիացի հնախոյզներ, տօքթէօրներ Ալէն Կարտնէր եւ Քովլի, յաջողեցան թէ գտած են առեղծուածին բանալին։ Անոնք այն վարկածը կը պաշտպանէին թէ այդ արձանագրութիւնները սեմական լեզուով էին։ Եւ կարելի է կարդալ acrophonieով, այսինքն այն մեթոտով, որ կը ծառայէ մանուկներուն սորվեցնել այբուբենը շնորհիւ պատկերներու։ Հնագէտները կը կարծեն թէ իւրաքանչիւր մեհենագիր կը ներկայացնէ առարկայ մը,որուն անունը կը սկսի բաղաձայնով մը։ Օրինակի համար, մեհենագիր մը, որ կը ներկայացնէ տուն մը — սեմական լեզուով Բետ, — սեմական արձանագրութեան մէջ կ'երեւի այդ բառին առաջին գիրով, Բ։ Արդարեւ, անոնք առեղծուածային արձանագրութեան մէջ հանդիպեցան բազմաթիւ անգամ այն մեհենագիրին, որ կը ներկայացնէր «տաւիղը»։ Շարունակելով իրենց քննութիւնները, գիտունները կրցան կարդալ Բաղաատ բառը, որ կը ծագի Բաալ բառէն։

Այս մեթոտին շնորհիւ, գերման գիտուն մը, փրոֆ. Գրիմ, դիւրութեամբ կարդաց բոլոր արձանագրութիւնները, եւ այսպէս դտաւ պատմութիւնը Մովսէսի, ինչպէս նաեւ փարաւոնին աղջկան, որ ջուրէն դուրս հանեց ապագայ մարգարէն։ Սակայն Գրիմի ցոյց տուած բնագիրները բուռն վիճաբանութիւններու դուռ բացին գիտուններու միջեւ։ Այդ վիճաբանութիւնները աւելի եւս սաստկացան, երբ գտնուեցան լեշէալ քարետախտակները։ Այս քարետախտակներըորոնցմէ միայն լուսանկարնուէին,այժմ վերջնական այդ վիճաբանութիւններուն։

Բազմաթիւ եգիպտաբաններ եւ սեմաբաններ սկսան կարդալ այդ քարետախտակները եւ այսպէս հաստատեցին թէ որեւէ կապ չկայ Մովսէսի պատմութեան հետ, մանաւանդ որ Մովսէս ապրած է քանի մը դար յետոյ։ Այդ արձանագրութիւնները կը պատմեն կեանքը, որ կ'անցնէր հանքերուն մէջ, 4000 թուականին (Քրիստոսէ առաջ)։ Բանուորները ոչ միայն կ'աշխատէին թանկագին քար պատրաստելու, այլ նաեւ կռուելու վաչկատուն ցեղերու դէմ։ Քարետախտակներէն մէկուն վրայ որոշապէս կը կարդացուի թէ ինչպէս խումբ մը բանուորներ, 9 հոգի, փախուստի մատնեցին բազմաթիւ աւազակներ, ազատելով անհագին քանակութեամբ գաճազմ։ Այդ դէպքին առթիւ տեղի ունեցաւ մեծ հանդէս մը հանքերուն մէջ։

Ուրիշ քարետախտակներ ալ կան, որոնց վրայ գրուած են աղօթքներ, եւ այնտեղ կը պատմուին թէ ի՛նչպէս բանուորները նկուղ մեհեանին մէջ կուգային աղօթելու, որպէսզի գաճազմի աստուածուհին իրենց ուղղութիւն տայ թանկագին քարերու արտադրութեան պահուն։ Հանքերէն հեռու գտնուեցան թանկագին քարեր, որոնք դեռ տաշուած չէին։ Այնտեղ ապահովաբար կար նաեւ արհեստանոց մը։

Ահա այս հանքերը կը նկատուին առաջին այբուբենին, սեմական առաջին տառերուն ստեղծման վայրը։ Այդ տառերն էին, որ հաքէն փոխուեցան յոյն կամ լատին տառերու։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Թուլէնի տօներու առթիւ, Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը հրաւիրուած է Brest քաղաքը, մրցելու համար տեղական ֆութպոլի խումբին դէմ։ Այս մրցումը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր։ Հ. Մ. Մ. հրաւիրուած է Le Mans քաղաքը երկրորդ մըրցումի մը համար, որ տեղի պիտի ունենայ շաբաթ օրը։ Այս առթիւ պէտք է յայտնել թէ Gare St. Lazareի ընկերութիւնը չափազանց օգտակար եղած է Հ. Մ. Մ.ի արտօնելով իրեն բացառաբար, առնել Բրզ կարգի արագընթաց շոգեկառքը Մանչէն մինչեւ Պռէսթ. նոյնպէս դիւրացուցած է վերադարձը ստուն համար Հ. Մ. Մ.ի վարչութիւնը շնորհակալութեան գիր ուղղած է տնօրէնութեան։

Պրէսթ քաղաքը Փարիզէն 624 քիլոմ. հեռաւորութիւն մը ունի, Փէնֆիլտ գետը քաղաքը երկու մասի կը բաժնէ։ Պռէսթ 60.000ի մօտ բնակչութիւն մը ունի, հոյն թանգարաններով ու պատմական շէնքերով։ Սէնարի աշտարակը շինուած 14րդ դարուն, Սէն Լուի եկեղեցին 18րդ դարուն, խաչաձեւ շինութիւնմը, ուր կը գտնուի Տիւ-Քուէտիքի գերեզմանը։ Ունի բուսաբանական գեղեցիկ պարտէզ։ Վօպանի կողմէն շինուած, զինուորական նախկին բնոյթ ունեցող ամրոցը, իր բարձրութեամբ կը հսկէ քաղաքին վրայ։

Լը Ման քաղաքը Փարիզէն 211 քիլոմ. հեռաւորութիւն ունի, ուր կարելի է գտնել հռոմայեցիներու կողմէն շինուած հնութիւններ։ Պատմական մեծ արժէք ունեցող այս քաղաքին մէջ աչքի կը զարնէ Սէն Ժիւլիէնի Մայր եկեղեցին 12-13րդ դարէն մնացած, որու համար կ'ըսեն թէ ամէնէն սիրուն շինութիւնն է արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ։ Հոս կը գտնուին Պէրանժէրի, Շարլ 4րդ, Քոնթ տ'Անժուի, եւ Տիւ Պէլլէյի գերեզմանները։ Տը լա Քուլթուր եկեղեցին 12րդ դարէն, գոթական ճարտարապետութեան գլուխ գործոց մըն է։

Ունի հոյն թանգարան մը, ուր կը գտնուի համբաւաւոր «Էմայլ տը Ժօֆրուա Փլանդաժէնէ», գեղեցիկ նկարներով, տը Փօթիւսի, Վան Տիքի, Թէնիէ եւ Լըռէյօռէն։ Հին շէնքերու մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ «Լը Կռապթուառ»,«Մէզօն տը լա Ռէյն Պէռանժէ», «Մէզօն Ջգառօն» որ այժմ հնագիտարանի վերածուած է։

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի խումբը կը մեկնի շաբաթ առաւօտ ժամը 8ին շոգեկառքով Կառ Մոնփառնասէն

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐՃ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սուտ բարեկամի մը դէմ հրատարակուած «Նամակ խմբագրութեան»ս առիթ տուած է ընկեր Կ. Ս.-ի որ վճռանձնութեամբ մը, կողմնակի կերպով պաշտպան կանգնի խնդրոյ առարկայ անձնաւորութեան, խմբագրական սիւնակին տակ զետեղելով «Լուսաբանութիւն» մը։ Ընկերը ազատ է մեր վէճի եղանակը գտնելու «անլուրջ եւ անտեղի»։ Միայն թէ կրնար գալ հրապարակ, սովորական կարգով ու տարիժամօգելով մեզ, իր ընկերը, որ այդ հակառակորդը արժանի չէր մեր խիստ դատաստանին։ Ես չհասկցայ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ ընկեր Կ. Ս.։ Ըստ էութեան սխալ ու անարդար են մեր գրածները։ Այո՞։ Ապա ուրեմն թող ըսէր անիկա։ Եթէ ոչ, ուրեմն մեր վիճելու եղանա՞կն է «անլուրջ եւ անտեղի»։ Այն ատեն պէտք է որ մեր յարգելի ընկերը թերթատէ դաշնակցական եւ ոչ-դաշնական թերթեր յիշէ՛ այլապէսուրունյօդուածներ ու խմբագրականներ նոյնիսկ...։ Ամբողջ հայ թերթերու խաժամուժին մէջ, կը տեսնէ՞ք պատահածը, ընկերը ուրիշ «անլուրջ ու անտեղի» բան չէ գտած, եթէ ոչ մեր վիճելու եղանակը դարպասողի մը դէմ, հակառակորդի մը հետ վիճելու ատեն' մենք սովորութիւն չունինք ծեռնոց դնելու։ Ու կը ցաւինք անգամ մը եւս՝ որ ստիպուած ենք կրկնել, որ այդ մարդը կը վայելէ բարեհաճ պաշտպանութիւններ։ Ես ալ այս պաշտպանութիւնը կը գտնեմ խիստ դատապարտելի։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ծ. Խ.— Ընկեր Կ. Ս. անձնական կարծիք մըն էր որ յայտնած էր։ Ընկ. Վ. Շուշանեանի այս նամակին հրատարակումով, հարցը փակուած կը նկատենք։

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ԱՃԻ՞ ԹԷ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Ֆրանսայի 90 գաւառներուն մէջ վիճակագրոյցն է հետեւեալը.

	1930	1929
	Բ. եռամս.	Բ. եռամս.
Ամուսնութիւն	97,283	98.050
Ամուսնալուծ.	5,277	4,997
Ողջ ծնած	190,193	85,398
Մեռած ծնած	7.339	7.176
Ետքէն մեռած	164.809	175.982
Ծնունդները մահէն աւելի	25.384	9,416

Ուրեմն այս տարի ամուսնալուծուած Ֆրանսուհիները աւելի են ամուսնացած Ֆրանսուհիներէն, եւ հակառակ մանուկներու մահուան թիւին անման,ծնունդները աւելի են։

Իզմիրի ողողումները

Իզմիրէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, անցեալ շաբաթ օրուընէ ի վեր տեղացող յորդառատ անձրեւները, մեծ վնասներ պատճառած են քաղաքին մէջ։ Ամբողջ քաղաքը ջուրերու մէջ է։ Գլխաւոր պողոտաներն ու փողոցները վերածուած են հեղեղի, քարափները ողողուած են։

Հարիւրաւոր տուներ փլած են եւ ուրիշներ ալ ծանրօրէն վտանգուած։ Ցարդ 90 դիակներ հաւաքուեցան։ Զոհերը փընտռելու գործը դժուարութիւններու կը հանդիպի։

150 անձեր մնացած բացը, անապաստան։ Խմելու ջուր չկայ եւ ամբողջ քաղաքը մութը մնացած է գիշերը, լուսաւորութեան միջոցներու պակասին հետեւանքով։ Ժողովուրդը կը սկսի հացի պակասէն նեղուիլ։

Քառաշարժ երկաթուղին չի բանիր։ Բազմաթիւ կամուրջներ փլած են։ Նիւթական վնասները 100 միլիոն ֆրանքէն պակաս չեն։

Խորհ. Միութիւնը իր ծախէ

Պերլինի մէջ տպուած ռուսական թերթ մը «Ռուլ», կը յայտնէ թէ Ռուսիայէն բերուած բազմաթիւ եւ արժէքաւոր գեղարուեստական առարկաներ ծախու հանուած են Պերլինի մէջ խորհրդային կառավարութեան կողմէ։ Ծախու հանուած առարկաներուն մէջ կան նաեւ 15րդ դարու իտալական թանկարժէք գործեր։

Անշուշտ, այս վաճառումն ալ մաս կը կազմէ հնգամեայ ծրագրին... բայց բացառաբար գործ պէտք է ընդունիլ թէ «բանի աշխատանք»ի արտադրութիւններ չեն որ ծախու հանուած են։

Թատրոնը գործիք քննադատութեան

Ռուս լուսաւորութեան գործավարութիւնը որոշեց ձեռնարկել թատրոնի հիմնական բարեկարգութեան, որպէսզի ան դառնայ «երկրին մէջ իրագործուող յեղափոխութեան հզօր զէնքը»։ Թատրոններու արուեստագիտական եւ գրական խորհուրդներուն պիտի մասնակցին գործաւորները։ Թաղացանկերը պիտի ուսումնասիրուին ուշադրութեամբ եւ պիտի ընդունուին միայն այն կտորները, որոնք «երեւան կը բերեն պետութեան ընկերվարական շինարարութեան նուաճումներն ու մտահոգութիւնները»։ Բոլոր թատրոնները ամէն օր, երկու ներկայացում պիտի տան։ Գործավարութիւնը կը մտածէ նաեւ ջնջել հեղինակի իրաւունքները, անոնց տեղ հաստատելով թոշակներ։

Այն հեղինակները, որոնց գործերը աւելի ընդունելութիւն կը գտնեն, թոշակէն զատ պիտի ստանան նաեւ օրէնքով հաստատած պարգեւներ։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Վաղը կիրակի օր, ճոխ յայտագիրով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. միութեան կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chape, Սալոն Շափի մէջ։
կը ներկայացուի ղեկավարութեամբ դերասան ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (Յ. Պարոնեանի)
Տոմսերու գիներ՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՍԻ ՄԷՋ ՀԱՃՆՈՅ ԱՆԿՄԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Ֆէթի մէջ։
կը խօսի՝ Վ. ԶՈՒԼԱԼԵԱՆ
Առաւօտուն Խորէն Քհնյ. Նէօքճեան կը պատարագէ ի յիշատակ նահատակներու Մ. Օհաննէսեանի բնակարանին մէջ։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ատաբազարի Հայր. միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Société des Ingénieurs Civilsի սրահը
19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche
կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ
կը ներկայացուին՝ ՉԱՐԼՍԹՕՆ ԿԱՄ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱՆ
եւ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ
կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre
Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով
Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի Արդութեան խումբի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Կառ Մոնփառնասի դէմի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան խումբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ գեկոյց նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Մջոյի խումբը սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկեր Լորիս Պալըեանի բնակարանը։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Սէն Միշէլ, Պէլվիլ, Պիյեանքուր, Անիէրի մասնաճիւղերուն ներկայացուցչական ժողովը միութեան կեդրոնին մէջ 17 Ave. Philippe Auguste, այս երկուշաբթի ժամը 9ին։ Կարեւոր հարցեր։

ՏԷՍԻՆԻ Զմիւռնիոյ Նահանգային հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին S. L. S. A.ի ճաշասրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին երկսեռ անդամ ու ոչ անդամ հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։ Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, ուշադրութիւն կրնան մասնակցիլ այս ժողովին։

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քռ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ Կ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու։

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէնտուն մը, 15 փէէս 2 խանութով, պարտէզ։ Ամբողջովին պարապ։ Դիմել՝ Գ. Գ. Լուտվիկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի։ Bar des Lions, Marseille.

ԿԱՎՌՈՇԻ 1931Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
Լոյս կը տեսնէ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ
Գին 30 ֆրանք

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ։ Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Հասցէ.— Administration de Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10ᵉ)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
2
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

2 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1407

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀՊԱՐՏՈՒԹԵԱՄԲ ՈՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՄԲ

Վա՛յ մեզ, եթէ Քառասնամեակի սեմէն ներս՝ Հ. Յ. Դ. դրօշը ...րցէինք պսակաւորի գոհունակ անփութութեամբ միայն եւ ճակատները զարդարէինք դափնիներով, որոնց արժանաւորներն եղան անընդհատ պայքարի, տառապանքի եւ ...տանջանքի ճամբաներուն վրայ եւ կամ, կ'ապրին դեռ— եթէ ...լի է մեծ յափշտակութիւններէ ու խանդավառ հեռա...ւմներէ յետոյ,— առօրեայ տաղտուկներու եւ ապիկարութիւններու մէջ, իբր վեթերանի Գաղափարին համեստ մշակները լուռ եւ անպահանջ:

Իրա՛ւ, հայ կեանքի պայմաններուն մէջ, քառասուն տարին ինքնին հերոսութիւն մըն է՝ տեւական կանգուն ու միշտ ...նունակ կուսակցութեան մը համար, որուն ամէնէն անո... ու վտանգաւոր թշնամին եղած է նախ ժողովուրդը՝ իր ...տօր տարրերով, այն՝ որուն դարաւոր երազը ուզեր, փոր... ու յաջողեր է սրտերու խորքէն հանել լոյսին ու կեանքին:

Այնքան արդէն պիտի բաւէր յաղթանակ գրաւելու տառ... դէմ որ վայրագօրէն ու քաղաքակիրթ վայրենիի հնարամտութեամբ, գիտցաւ արժեցնել իր դերը. կեանքին դէմ որ ...ից խորթ մօր պէս. մարդկութեան դէմ որ դաւեց ու խաբեց ...ամոլի թեթեւութեամբ ու Հայութեան դէմ որ վարանե...:

Բայց եթէ Քառասնամեակի դրան առջեւ, չենք յամենար ...ցի, հերոսութեան ու գերմարդկային զոհաբերութեան ...ագներու յիշատակումով, որովհետեւ կը տեսնենք. — Գործը ...շարունակուի...:

Մեր պերճափառ ու արիւնալի անցեալէն կ'առնենք դասը ...կը քալենք անոր հպարտութեամբ:

Ան դեռ պատմութեան չի պատկանիր. կազմուած մերին...ով՝ կ'ապրի ու կը տեւէ մեզմով: Անհուն ներշնչարանն է ...երուն որ թուլութեան պահու մը մէջ, երկընտրանքի վա...ւումներով կը տառապին, կամքերուն որ կեանքի կոպիտ ...ուածներուն տակ, ընկրկումի ու նահանջի վտանգին ...իւն ու կորովներուն որ անընդհատ ձախողութիւններու ...ն լքումի եւ վհատութեան արդարացումներ կը պրպտեն:

Եւ Գործը որ սկսած էր Գալիքին համար, կը շարունակուի ...ուլին ուժով ու Ներկայի պարտադրութեամբ:

Եւ այս անգամ, միշտ անյագ ու անողոք, կը պահանջէ ...ելի կամք, աւելի կորով, աւելի արթնութիւն ու յաւէտ զօ...րութիւն նոյնքա՛ն եւ աւելի՛:

Անցեալը իր ամենէն դաժան պարտադրութեամբ իսկ՝ պայ...րն էր թշնամիին դէմ, որ իր ամբողջ ուժով, կռուի, ջարդի ...րի իր բոլոր գերակշռութեամբ, միակն էր ու մէկն էր: ...րին անհաւասար գօտեմարտն էր զօրեղին դէմ: Մարմնա... քաջութիւնն էր, որ հոգիէն կը պահանջէր հեգնել կեանքը ...ալել մահուան դէմ:

Անցեալը նաեւ վստահութիւնն էր մարդկութեան վրայ ու ...անոր արդարութենէն:

Իսկ այսօր, Հարազատ շարունակութիւնն է՛ անցեալին, բայց ...որէն ու տասնապատիկ զարգացած, այլակերպ, այլասեր, ...անաչելի գրեթէ:

Նոյնն է թշնամին՝ բայց աւելի զօրեղ իր բազմազան բա...նաներով՝ բոլորը մեզ թշնամի:

Նոյնն է ճակատը, բայց աւելի երկարած ու ընդլայնած, ...ծելով յարձակման ու պաշտպանութեան քանի՛ կէտեր: Եւ վստահութիւնը մարդկութեան մը վրայ որ եկեր է խաղ...ութիւն խաղալու՝ նետուած մէկդի նողկանքով, մնացած ...ցու շապիկի պէս: Եւ ամէն յոյս ամէն արդարութենէ ...ած ընդմիշտ աղբիւրին պէս, որուն ջուրը կտրեր է:

Եւ միշտ, նո՛յն Հայութիւնը՝ վարանամիտ ու խրտչող ...ւ զոհողութեան առջեւ, որ հարթուած ճամբէն դուրս ... անսովոր ճիգ մը կը պարտադրէ: Եւ այս անգամ ...ած՝ այսինքն, հաւաքական կամքի իր ամէնէն անհրաժեշտ ...երը յանձնած անկայուն կեանքի մը յորձանքներուն, ... քմահաճոյքներու ճնշումներուն:

Ինչ կա՞յ աւելի սեւցնելու կոյրի վրձինով գծուած պատ...մը, հանգո՛յց, որուն բանալին Աղեքսանդրի ափին մէջ է: ...պայքարը այլեւս միակ թշնամիի մը դէմ չէ, այլ թշնամի...ու դէմ, որոնց ամենէն վատը՝ օտարը չէ սակայն, այլ ...ական ազատագրութեան հայանուն ոխերիմը՝ քսութեան, ...ութեան, դաւի, սադրանքի ու բազմերեսութեան իր անհա...ընդունակութիւններով:

Եւ հայ ամբողջական ազատագրութեան թշնամին՝ այս ...մ մարդը չէ միայն: Է նաեւ ճակատագիրը, որ դրժեց ...զոհողութիւնները, յոյսերն ու խանդավառ բաղձանքնե...առջեւ, բացաւ անհուն գերեզմաններ ու հայ հոգին յանձ...օտար կամքերու եւ օրէնքներու քմայքին:

...տենենք ուրեմն: Վայրագ հաճոյքով, մարդը զարկաւ մեր ...ին ու կը տեսնենք ճակատագիրը որ վերջին հարուածը ...րձէ մեղմօրէն, բարեկամի չարաշուք դիմակով, բայց ...ու չինացի դահիճի նրբութեամբ:

Կը տեսնենք ու նորէն, իբր Հայ Յեղափոխական Համբ... Դաշնակցութիւն, սերտ ու անքակտելի, կը մնանք կան... պատնէշին վրայ, հաւատքով ու անխախտ վստահու...մբ:

Որովհետեւ, Քառասնամեակի սեմին վրայ, կը տեսնենք ...ւորը որ յարութիւն կ'առնէ իր անմեռ նշանաբանով՝ «ՄԱՀ ԿԱՄ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ»:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կոմս Պէթլէն Պոլսոյ մէջ

Հունգարիոյ վարչապետը կոմս Պէթլէն առջի օր Էնկիւրիէն մեկնեցաւ Պոլիս:

Քաղաքական շրջանակները մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայեն Էնկիւրիի մէջ կոմս Պէթլէնի խօսած ճառին այն մասին, որ կը պատկանի խաղաղութեան դաշնագրերու վերաքննութեան:

Էնկիւրիի մէջ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակուած է:

«Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն պատասխանելով Թուրք կառավարութեան հրաւէրին, Էնկիւրի եկաւ, ներկայ ըլլալու համար ազգ. տօնի հանդիսութեանց: Հունգարիոյ վարչապետին ժամանումը զուգադիպեցաւ Յունաստանի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին ժամանման: Կոմս Պէթլէն, Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան: Երկու կողմերն ալ հաւաստեցին թէ Թուրքիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող հաստատ բարեկամութիւնը կատարելապէս կը համապատասխանէ երկու երկիրներու, տնտեսական եւ քաղաքական շահերուն եւ թէ այդ բարեկամութիւնը թէ Պալքաններու եւ թէ Մերձաւոր Արեւելքի համար, խաղաղութեան եւ անդորրութեան իբր շատ զօրաւոր ազդակ, արդիւնքն է անհրաժեշտութեանց եւ իրականութեանց: Երկու երկիրներու կողմէ հետապնդուած անկեղծ բարեկամութիւնը իր լրիւ գոհացումը կը գտնէ Թուրքեւհունգար բարեկամութեան հաստատման մէջ, որուն աւելի ամրացման պիտի աշխատին երկու կառավարութիւնները»:

Թուրք-յոյն յարաբերութիւնները

Հինգշաբթի օր Էնկիւրիի մէջ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուեցան բարեկամական դաշինք մը, ծովային ուժերու սահմանափակման պայմանագրութիւն մը եւ առեւտրական համաձայնագիր մը:

Թրքական շրջանակները բարեկամական այդ դաշինքը կը նկատեն առաջին հանգրուանը Պալքանեան Միութեան, իսկ նաւային սահմանափակման պայմանագրութեամբ, կը նկատեն թէ արեւելեան Միջերկրականի մէջ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ բախումի գլխաւոր վտանգը վերցած կ'ըլլայ:

Ստորագրումէն վերջ, Վենիզէլոս եւ Ըսմէթ փաշա ճառեր արտասանեցին, շեշտելով կատարուած իրողութեան կարեւորութիւնը թէ Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի եւ թէ Պալքաններու մէջ խաղաղութեան դատին, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց տեսակէտէն:

Նաւային պայմանագրութեան համաձայն, երկու կողմերը յանձնառու կ'ըլլան չաւելցնել իրենց նաւային ուժերը, առանց իրարու լուր տալու վեց ամիս առաջ:

Իզմիրի աննախընթաց ջրհեղեղը

Պոլսական թերթերու համաձայն Իզմիրի վերջին հեղեղը աննախընթաց աղէտ մը եղած է քաղաքին եւ շրջականերուն համար:

Թաղապետութեան կողմէ կազմուած ազատարար խմբակները ինքնաշարժերով կը պտտին աւերակներուն մէջ, վիրաւորներ ու դիակներ փնտռելով: Վիրաւորները հիւանդանոց եւ օգնութեան կարօտ անձերն ալ պանդոկներն ու մզկիթները կը փոխադրուին: Մինչեւ հիմա 1500 անձեր մերկ վիճակով պատսպարուած են պանդոկներու եւ խանութներու մէջ: Կարմիր Մահիկը հագուստ եւ անկողին կը հայթայթէ կրցածին չափ:

Անձրեւը տասը ժամ դադարէ վերջ, սաստիկօրէն վերսկսած է, սարսափ տարածելով: Դուրսը գտնուած ժողովուրդը լեղապատառ սկսած է շէնքերու մէջ ապաստանիլ: Ելեկտրական հաղորդակցութիւնները խզուած են, քաղաքը մութին մէջ մնացած է: Ազատարար խումբերն ալ, այս համատարած սարսափէն վարակուած, աջին անդին ցրուած ու ապաստանած են: Կուսակալ Քեազիմ փաշան իսկ, որ քննական պտոյտի ելած էր, հեղեղին սպառնալիքին ենթարկուած եւ ինքնաշարժէն դուրս նետուելով յաջողած է շէնք մը ապաստանիլ: Սարսափ բռնուած է ամբողջ քաղաքը, որովհետեւ փլչելու հակամէտ շատ տուներ կան:

Աղէտին անմիջական հետեւանքներէն մէկն ալ սովը եղած է: Ոչ միայն փուռերը հաց չեն կրցած հանել, այլ խմելու ջուր ալ չկայ, աղբիւրներու խողովակները պայթած ըլլալով: Աղէտը այնքան աչքառու պատկեր մը կը պարզէ որ ամերիկեան հիւպատոսը Թաղապ. նախագահին դիմած եւ Կարմիր Խաչի օգնութիւնը առաջարկած է: Թաղապ. Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնած եւ պատասխանած է թէ պէտք զգացուելու պարագային դիմում պիտի ըլլայ:

Զինաթափութեան պատրաստութիւններ

Ցարդ միայն ութը պետութիւններ յայտնած են իրենց պատուիրակութեան կազմը զինաթափութեան ընդհ. խորհրդաժողովին յանձնախումբին համար, որուն բացումը պիտի կատարուի նոյեմբեր 6ին, Ժընեւի մէջ: Այդ պետութիւններն են՝ Պելճիքա, Չինաստան, Անգլիա, Միացեալ-Նահանգները, Յունաստան, Ճափոն, Նորվեկիա, Խորհրդ. Միութիւնը, որուն պատուիրակութեան մէջ կը գտնուին Լիտվինոֆ եւ Լունաչարսկի:

Պելճիքայի ամերիկեան դեսպանը որ ամերիկեան պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի, իր կառավարութենէն լիազօրութիւն ստացած է բանակցութիւններ վարելու Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հետ: Այս լիազօրութիւնը ամերիկեան դեսպանին տրուած է այն նկատումով որ եթէ Զինաթափութեան նախապատրաստական խորհրդաժողովէն առաջ Ֆրանսա եւ Իտալիա չհամաձայնին, յառաջիկայ ընդհ. խորհրդաժողովը ձախողութեան պիտի դատապարտուի: Արդ. նման ձախողութիւն մը պիտի վրդովէ ամերիկեան կառավարութիւնը, որ կը նկատէ թէ տնտեսական համաշխարհային բարւոքումը մեծ մասամբ կախում ունի եւրոպական խաղաղութենէն:

Գերմանիա եւ զինաթափման հարցը

Զինաթափութեան հարցը ուսումնասիրող գերման նախարարները երէկ գումարուեցին վարչապետին նախագահութեամբ, քննելու համար դիրքը զոր գերման ներկայացուցիչը պիտի բռնէ այս հարցին առթիւ, երբ յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին, Ժընեւի մէջ գումարուի նախապատրաստական ժողովը:

Գերման Խորհրդարանին արտաքին յանձնախումբը, հաստատելէ յետոյ թէ թափուած ջանքերը չեն յանգած գործնական արդիւնքի, իր բանաձեւին մէջ կ'ըսէ.— Այն պետութիւնները որ ցարդ չեն կատարած զինաթափութեան իրենց յանձնառութիւնները, նոյնիսկ չեն հրաւիրուած տալու որոշում մը, որ երաշխաւորէ զինաթափութեան առաջին ընդհանուր խորհրդաժողովի գումարումը:

«Այս կերպով, Գերմանիա կը գտնուի այն իրողութեան առջեւ, որ մինչեւ վերջին կէտը, կատարած կ'ըլլայ զինաթափ ըլլալու իր յանձնառութիւնը, մինչ հակառակորդ կողմերը որ նոյն յանձնառութիւններն ունէին, ընդհակառակն, զօրացուցած են իրենց սպառազինումը:

Յանձնախումբն այն կարծիքն ունի թէ այս կացութիւնը համապատասխան չէ իրաւունքի հաւասարութեան ըմբռնումին, թէ Գերմանիոյ ապահովութեան համար կը կազմէ լուրջ վտանգ մը եւ առով ալ համաշխարհային խաղաղութեան:

«Յանձնախումբը կը սպասէ կառավարութենէն որ ամէն միջոց ի գործ դնէ, եւ այս վտանգաւոր կացութիւնը արագօրէն փոխելու համար ստիպողաբար պահանջէ միւս պետութեանց զինաթափումը՝ Գերմանիոյ զինաթափման համեմատութեամբ եւ փոխադարձ ապահովութեան սկզբունքներով»:

Հունգարիոյ համայնավարներուն դէմ

Պուտափէշթի ոստիկանութիւնն իմացած ըլլալով որ համայնավարները կը պատրաստուէին խռովութիւններ յարուցանել նոյեմբեր 1ին, կանխազգուշական միջոցներու էր դիմեր եւ ձերբակալեց բազմաթիւ անձեր, որոնք կասկածի տակ էին: Ձերբակալուած են 65 անձեր: Խուզարկութիւններն երեւան հանեցին բազմաթիւ թռուցիկներ եւ երկու գաղտնի տպարաններ:

Իտալիոյ երկրաշարժը

Իտալիոյ մէջ, նոր ցնցումներ տեղի ունեցան: Քաղաքապետներու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Սէնկալլիայի մէջ երկրաշարժին հետեւանքով՝ մեռելներու թիւն է 10. Վիրաւորներ՝ 275, որոնց 225ը ծանր:

Անկոնէյի մէջ, երեք մեռեալ եւ 54 վիրաւորներ կան: Փլած տուներ չկան, բայց բազմաթիւ բնակարաններ վնասուած են, ուրիշ վայրերու մէջ: Վիգարոյի 58 համայնքներուն մէջ, 40ի չափ վիրաւորներ կան եւ շատ վնասուած տուներ:

ԱԹԷՆՔԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի համայնավարներու բերանը «Իւմանիթէ» կը գրէ.—

Պորիս Թագաւորին ամուսնութիւնը Սավուայի ցունէն աղջկան մը հետ, կը նուիրագործէ իտալական եւ պուլկար ֆաշիստութեանց միութիւնը:

Գիտենք թէ Մուսոլինիի զինապաշտ ջանքերը որքան ազդեցին Պալքաններու վրայ: Արդիւնքը յայտնի է:

Եուկոսլաւ զինապաշտութեան դէմ կատաղի պայքար մը թոյլ տուաւ որ ան Ալպանիան վերածէ իտալական ծովանաւորութեան մը:

Մակեդոնական աւանդութեան մէջ, ինքն էր որ Սոֆիայի ձեռքին տակ աշխատող քոմիթէճիներուն օժանդակելով, պուլկարեւսերպ սահմանագլուխին վրայ կրկնապատկեց գրոհներն ու ոճրափորձերը:

Զինուորական Լիկային պետը, 1923ի պետական հարուածին կազմակերպիչը զօր. Վոլքոֆ որ Հռոմի պուլկար դեսպան նշանակուած էր, կարգադրեց երկու ֆաշիստական երկիրներու սերտ դաշնակցութիւնը: Պուլկար Թագաւորին եւ իտալացի իշխանուհիին ամուսնութիւնը կուգայ պսակել այս քաղաքականութիւնը: Մուսոլինիի իշխանութիւնը կը տարածուի եւ կը զօրանայ Պալքաններու մէջ:

Աթէնքի խորհրդաժողովը, ուր հաւաքուած էին Պալքանեան զանազան երկիրներու ներկայացուցիչները, տեղի ունեցաւ գիւղացիներու եւ բանուորներու պահանջքին, ճնշուած ժողովուրդներու շարժման դէմ անողոք պայքարի նշանաբանով:

«Պալքանեան Լոքարնօ»ն, Մերձ. Արեւելքի հինգ երկիրներու հակայեղափոխական եւ ոստիկանական կազմակերպութեանց դաշնակցութիւնն է, դահիճներու Լոքարնոն է:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դաշնակցութեան ծիլարձակումով հետզհետէ փտած կեղեւները ճաթռտելով վար թափեցան, ու Դաշնակցութեան սերունդն դէմքը անհանդուրժող ամբոխ մը հանեց իր դէմ, ծնունդ տալով հակադաշնակցական չար ապերախտ արշաւի մը, որ քառասուն տարի անընդհատ ունեցաւ ու գալարուեցաւ Հայոց ազատագրութեան դժնդակ քայլերուն։ Եւ այդ ապերախտ գործին մէջ միացան հայ ապազգայնացած հարուստը, յետադիմականը, դաւաճանը, կղերը եւ ձախ հովերէ տարուած ու մեր իրականութենէ կտրուած խմբակները, որոնք օտար միջավայրէն եւ երազներէն կ'առնէին իրենց սնունդը։

Դաշնակցութիւնը գոտեմարտի կ'ելլէր մեր դարաւոր թշնամիին դէմ, ահռելի փոթորիկներու մատնուելով, եւ, սակայն, իր ուժի կէսը կը սպառէր ներքին ճակատին վրայ, ուր ամէն կողմէ թունաւոր սլաք մը կու գար անձնուէր մարտիկի կուրծքին։ Ողբերգական է, այս կողմէն, Հայոց պատմութեան քառասուն տարուան տեսարանը։

Բայց եւ այնպէս, Դաշնակցութիւնը այս երկու ճակատի վրայ տարած դժնդակ պայքարի ընթացքին, ոչ միայն բազմաթիւներն իրարու զօդելով ազգի հաւաքականութիւնը կերտեց, այլ զայն կապեց ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ գաղափարին, յարատեւ ու յամառ կռիւներով, սահմանի այս կողմն ու այն կողմը. արմկահարեց իր շրջապատը, տեղ բանալու համար անհայրենիք ժողովուրդին, ու տասնեակ տարիներու քայլ առ քայլ նուաճումներով հայրենիքի շրջագիծը ուրուագծեց, ԱԶԳՆ ու ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ միաձուլեց։

Քաղաքական ազատութիւնը, առաջին օրերուն, իբրեւ նախադուռ, բարենորոգումներու շուրջ կը գիգերէր, հետզհետէ հասնելու ինքնավարութեան գաղափարին, ու ապա, աւելի ձեւակերպուելով, հայրենիքի հողային սահմանները շրջանակներու մէջ կ'առնէր եւ ֆեդերացիայի որոշակի պահանջով հրապարակ կու գար, իրեն դէմ հանելով աջ ու ձախ խմբակները, որոնք կը մերժէին հողային ինքնավարութեան կարելիութիւնը։ Ազատագրութեան ամբողջ տեւողութեան, հակառակորդ ու ձեռնպահ բազմութեան մէջ, Դաշնակցութիւնն յաւէտ արթուն ու հաւատարիմ պահակը եղաւ հայ ազգի եւ հայրենիքի քաղաքական ուխտին, մինչեւ, վերջապէս, մշուշապատ ու անյուսալի օր մը, հայրենի հողին վրայ հայ ազգային անկախ պետութեան շէնքը բարձրացաւ, ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ վերջնական ու ձեւակերպուած ազգային քաղաքական նպատակը յանձնելով հայ ժողովուրդին։

Երբ, այսօր, ազգային ըմբռնումը ընդհանուր է, ու Հայրենիքի գաղափարը բոլորի սեփականութիւնը, պէտք է գիտնալ որ այդ յառաջդիմութիւնը քառասուն տարուան աննկուն աշխատանքի պտուղն է։ Ե՛րբ, այսօր, նոյն իսկ մեր անկախութեան կորուստէն յետոյ, հայ ժողովուրդը ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ ունի, պէտք է գիտնալ, որ անկորնչելի գիւտն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեսուն տարուան արեան գնին։

Դաշնակցութիւնը 28 տարի, անընդհատ, պահակ կանգնեցաւ հայ ժողովուրդի երկունքին, եւ երբ նորածին անկախութիւնը աշխարհ եկաւ, իր ամէնէն ընտիր զաւակները ղրկեց անոր պաշտպանութեան համար։ Այսօր բռնութեան անդրջ լուծին տակ՝ իր հայրենիքին մէջ, ցրուած ու տարագիր՝ աշխարհի ամէն կողմը, Դաշնակցութիւնը իր քառասնամեակի լրումին՝ կը յայտարարէ ամբողջ հայութեան, որ նոյն անձնազոհութեամբ եւ յեղափոխական արիութեամբ՝ անհանգիստ պահակը կը մնայ իր կերտած ազգին ու հայրենիքին, այն բովանդակ բարոյական ու ֆիզիքական ուժով, որ ինքն ունի, այսօր, քառասուն տարուան գրօշին շուրջը բոլորած։

Պահելի այս հոգեբանութիւնը ժառանգութիւնն է քառասուն տարուան մարտական այն ոգիին, որ Դաշնակցութիւնը կերտեց՝ տարակացած ու փշրուած ժողովուրդին հոգին այլափոխելով. Հայ ժողովուրդի ազատագրութիւնը կը պահանջէր երկաթէ բազուկ քաջ հոգի, անվեհեր կամք։ Դարերու ստրկութենէն յետոյ, Դաշնակցութիւնը յանդգնութիւնն ունեցաւ ծնունդ տալու Արաբոն, Գէորգ Չաւուշին, Դումանին, Սեբոբ Աղբիւրին, Անդրանիկին եւ բազմահազար անանուն մարտիկներուն, որոնք իրենց գեղջկական տարազին մէջ զրահաւորուած, Վահան Մամիկոնեաններու յարութիւն տուին...

Անհաւատ ու անարի հակառակորդները տասնեակ տարիներու ընթացքին տեսան մարտական վերելքը, բայց դարձեալ մնացին անհաւատ ու անարի։ Լեռներու կածաններուն մէջ, քառասուն տարի առաջ մինակ թափառող Արաբոն շուտով կուռի ընկեր եկաւ հինգ Արաբոններով, հնգեակը բարձրացաւ տասնեակի, տասնեակը հարիւրեակի, որպէսզի ֆէտայիներու անման սերունդի անունով Դաշնակցութիւնը կոչուէր Հայոց ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, որպէսզի մարտական փոքրաթիւ այդ խումբերը, 25 տարի յետոյ միջուկը կազմէին հայ կամաւորական գունդերուն, հազարաւոր մարտիկներ ռազմաճակատ հանելու՝ ֆեդայական տասնեակի փոխարէն։ Ու, վերջապէս, հայ կամաւորական բանակները կորիզը պիտի դառնային Հայոց ազգային բանակին, անկախ հայրենիքի պաշտպանութեան համար զէնքի կոչելով տասնեակ հազարներ, որոնք կռուեցան յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան։

Դուռ բերան հակառակորդը մնաց իր թունոտ ամբողջութեան մէջ։ Վատաբանեց՝ երբ Դաշնակցութիւնը յաղթեց ու հարիւր հազարաւոր ժողովուրդի գոյութիւնը փրկեց։ Անիծեց ու հայհոյեց՝ երբ պարտուեցաւ ու մահացու վէրքեր ստացաւ։

Կ'ուզէ՞ք գիտնալ գաղտնիքը Դաշնակցութեան յարատեւ ու յարաճուն ուժին, եւ քաջառութիւնը՝ հակադաշնակցական բոլոր հոսանքներու տկարութեան. քննեցէ՛ք անոնց ծագումը ու պիտի տեսնէք, որ անոնք նպատակ չունեին, որ հեռուէն ու մօտէն ընդգրկէր հայ ժողովուրդի տեսական եւ քաղաքական հիմնական պահանջները։ Քննեցէ՛ք անոնց բովանդակ գործունէութիւնը, ու դուք պիտի տեսնէք թէ հակադաշնակցական ապերախտ պարտականութենէն զատ, որեւէ պարտականութիւն կատարած չեն հայ քաղաքական իրականութեան մէջ։

Եւ պատմութիւնը ուրիշ բան չէր կրնար արձանագրել քառասուն տարուան էջերուն մէջ, քան այն մահացու դատավճիռը, որ անխուսափելիօրէն պիտի երթայ հակադաշնակցականներու հասցէին,— ըսելու թէ՝ անոնք արմատ չբռնեցին հայ իրականութեան մէջ։

Այսօր տակաւին, հայ բոլշեւիկները, որոնք տասը տարիէ ի վեր հայ հայրենիքի բանտապահները կը հանդիսանան, ամուր գամուած կը մնան մեր հայրենիքի պատերուն՝ միայն ռուսական սուիններով։

Հայ ժողովուրդը, հակառակ բոլոր փոթորիկներուն եւ անհաշիւ դժբախտութիւններուն, վերջօրէն կապուած մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Որովհետեւ, ամէն անգամ, իր ահռելի պարտութիւններուն եւ գլխիվայր տապալումներու օրերուն, երբ պէտք ունեցաւ իր պաշտպանութեան կամ հեռապարտութեան գրօշը բարձրացնելու, իրեն հետ գտաւ Դաշնակցութիւնը միշտ կազմ ու պատրաստ, յառաջապահ դիրքին մէջ։ Իսկ հակադաշնակցականները միշտ մնացին հեռուն, հեռու զոհողութիւններէ, հեռու պատասխանատուութենէ, միշտ հակառակ ճակատի վրայ։

Այսօր տակաւին հայ ազգի քաղաքական եւ տնտեսական ազատագրութեան ձեւակերպուած նպատակը կը մնայ միակը, որ ուղիղ պատասխան կու տայ հայ ժողովուրդի ազգային-քաղաքական իղձերուն եւ տնտեսական հրամայական պահանջներուն։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, քառասնամեայ փորձառութեամբ զինուած, կարծրացած իր անցեալ հաւատքին եւ կռուին մէջ, այսօր, դարձեալ ազգային ամբողջական ազատագրութեան խնդրին միակ կրողը կը հանդիսանայ։ Ան կը ձգտի միացնել եւ ամբողջացնել հայ ցրուած ժողովուրդը ազգային անկախ պետութեան սահմաններուն մէջ, եւ հաւաքական ճիգերով կերտել անոր քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը։

Ու քառասուն տարի յետոյ, իր պայքարի եւ յեղափոխութեան այս ճանապարհին վրայ, Դաշնակցութիւնը կը մնայ մշտապէս ու բացառապէս հայ աշխատաւոր զանգուածներուն հետ միասին, արտայայտելով հայ ազգի ողջ էութիւնը, թէ՛ բարոյապէս, թէ՛ ֆիզիքապէս։

ՌՈՒՍ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բոլշեւիկ կառավարութիւնը 3 շոգենաւեր յանձնարարած էր իտալական նաւարաններու։ Առաջինը՝ Վլատիվոսթոք, որ 1100 ձիու ուժ ունի, կրնայ փոխադրել 216 ճամբորդներ, ծով իջուցուեցաւ անցեալ օր։ Այս առթիւ արարողութիւն մը կատարուեցաւ ի ներկայութեան տեղական իշխանութեանց եւ խորհրդային հիւպատոսին։ Հիւպատոսը ճառի մը մէջ բաղձանք յայտնեց որ այս նաւն ըլլայ առաջինը գալիք ապսպրանքներու երկար շարքի մը եւ յոյս յայտնեց որ ռուս եւ իտալական բարեկամութիւնը աւելի պիտի զօրանայ տնտեսական յարաբերութեանց շնորհիւ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

«Անահիտ»ի Յուլիս-Օգոստոս միացեալ թիւին մէջ, արտասահմանի հայ արդի մտաւոր կեանքին նուիրուած ընդհանուր տեսութեան վերջաբանին մէջ, Գ. Ա. Ջոպանեան փափկանկատ վերաբերումն ունեցեր էր խզելու վերջապէս իր լռութիւնը եւ ճշդելու իր վերաբերումը գրագէտ եւ հանրային գործիչ Ահարոնեանի կրկնակ հանգամանքներուն հանդէպ(*)։ Այդ առթիւ քանի մը տող ունենալու յիշատակութիւնը գտայ, որուն համար կը փութամ հետեւեալ լուսաբանութիւնը տալ ընթերցողներուն, այս սիւնակներուն մէջ, քանի որ նիւթերու առատութեան պատճառաւ Անահիտի խմբագիրը «անկարելիութեան մէջ էր առաջարկիս դրական պատասխան տալու»։

Գ. Ա. Ջոպանեան կը գրէր էջ 115ի մէջ. «Ան (Ա. Ահարոնեան) կրած է նաեւ Դաշնակցական կուսակցութեան հիմնադիրներուն, մասնաւորապէս Քրիստափոր Միքայէլեանի ազդեցութիւնը, բայց ըստ իս իր գրական անձնաւորութեան կազմաւորումին մէջ ատիկա շատ երկրորդական տեղ կը բռնէ»։ Քիչ մը վարը. «Ամէն իրական գրագէտ՝ իր ազգի մէջ՝ բռնութեան թշնամի եւ անոր զոհերուն պաշտպան է եղած, բայց Ք. Միքայէլեան համոզուած ընկերվարական էր, ազգասէր հայ մը ըլլալով հանդերձ։ Ահարոնեան, արուեստագէտ՝ ամէն բանէ առաջ, իր ներշնչմանց ու տպաւորութեանց համեմատ՝ մերթ կ'երթայ մինչեւ անիշխանական համամարդկային ըմբոստ ազդակները, շատ աւելի յաճախ՝ ջերմ ազգասէր մըն է, մերթ ազգայնամոլութեան երթալու աստիճան, երբեմն ազատ մտածող է, երբեմն հաւատացեալ, մերթ լաւատես աշխարհայեցողութիւն ունի, մերթ՝ եւ աւելի յաճախ՝ մռայլօրէն յոռետես, ու երբեք յստակօրէն ու մեթոտիկօրէն ընկերվարական տեսաբան մը չէ եղած. գաղափարականութեան կապը շատ նուազ խոր է քան ինչ որ Գ. Գարասահեան կը կարծէ Ահարոնեանի եւ Միքայէլեանի միջեւ»։

Այս տողերը յիշած է Գ. Ա. Ջոպանեան իր տարակարծութիւնը ցոյց տալու համար իմ հետեւեալ տողերուս. «Ահարոնեանի քաղաքական, ընկերաբանական գաղափարները եւ պատմա-փիլիսոփայութիւնը կը բխին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրէն ու աշխարհայեցքէն....։ Անիկա ուխտեալ պաշտպանն է ու գաղափարախօսը աշխատաւոր զանգուածներուն, գիւղացիութեան, բոլոր զրկուածներուն ու կեղեքուածներուն եւ թշնամի ամէն տեսակ բռնութեան, ինչպէս անզուգական վարպետը Ք. Միքայէլեան»։ (Տեսնել իմ գիրքս Ա. Ահարոնեան, իր կեանքը և գրականութիւնը)։

Ինչպէս կը տեսնուի տարակարծիք չենք իրարու, նոյնը կը կրկնէ նաեւ Գ. Ա. Ջոպանեան, տարբեր ձեւով։ Իրբեւ անիշխանական թէ ազգայնական, ջերմ ազգասէր թէ ազգայնամոլ, ազատ մտածող, լաւատես թէ յոռետես, ի՞նչ կերպով ալ արտայայտած ըլլայ իր մտածումները, ոչ ոք կրնայ ուրանալ ու ժխտել, որ Ահարոնեան ուխտեալ պաշտպանը չէ աշխատաւոր զանգուածներուն, գիւղացիութեան ու զրկուածներուն։ Կրնան ուրիշ գրագէտներ ալ թշնամի ըլլալ բռնութեան. այս պատճառ մը չէ սակայն, որ Ահարոնեան տարբեր գաղափարախօս մը ըլլայ։ Իր գործը, եւ հոն յայտնուող ու զարգացող գաղափարներն ու աշխարհայեցքը նկատի առնելով է, որ Ահարոնեանի գրականութեան մէջ կը գտնենք այն աշխարհայեցքն ու տեսաբանութիւնը, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գծած, սահմանած ու քարոզած է։

Պէտք չէ շփոթել իրարու հետ ինչ որ մտաւորական ու գրագէտ մարդիկը քարոզած ու պաշտպանած են մէկ կողմէն, ու ապրած՝ միւս կողմէն։ Այս հարցը մեզ շատ հեռուները պիտի տանէր, իյնալու համար անելի մը մէջ, ու դառնալու մէկ մէկ հաւատաքննիչներ հանդէպ արուեստագէտին եւ իր գործին։ Մեզ հետաքրքրողը ամէն բանէ առաջ արուեստագէտն է արուեստի գործին մէջ, փիլիսոփան՝ իմաստասիրական վարկածի մը պատճառաբանութեանը առթիւ, բարոյագէտը կամ աստուածաբանը՝ Սուրբ Գրքի վերլուծման պահուն։ Մարդիկ շա՜տ հեռու են դժբախտաբար մէկ մէկ հրեշտակներ ու կատարելատիպներ ըլլալէ։ Եւ ինչո՞ւ համար կասկածի տակ դնել մարդոց հոգիին ապրումները, նկատի առնելով միայն անոնց արտաքին կեանքի պայմանները ու յարաբերութիւնները։ Հետեւաբար, ի՞նչ տուեալներու վրայ կռթնած, Գ. Ա. Ջոպանեան կասկածի մշուշովը պատել կը ջանայ Ա. Ահարոնեանի ընկերվարական հանգամանքը։ Հեռու եմ մտածելէ թէ ընկերվարական եմ ըսողը իրապէս եւ գործնականապէս կը հետեւի ընկերային այդ մեծ վարդապետութեան, որ հաշիւով կը քալէ ու կը գործէ, իր վերջնական նուաճումներուն, եւ նպատակին հասնելու համար։

Ինչո՞ւ զարմանալ կասկածի ենթարկել Ահարոնեանի վկայութիւնն իսկ. «Առանց Քրիստափորի Ազատութեան ճանապարհին չէր գրուիր»։ Գիրք մը, ուր խտացած կը գտնենք Ահարոնեանի բոլոր այն սկզբունքները, որոնք զինքը կը մօտեցնեն իր մեծ վարպետին գաղափարականութեան ու քարոզութեան։ Կրնայ ըլլալ, որ ըստ Գ. Ա. Ջոպանեանի «Այն էջերը զոր Ահարոնեան գրած է իրօք Քրիստափոր Միքայէլեանի ազդեցութեան տակ, իբր դաշնակցական գործիչ, աւելի ընդհանուր առմամբ՝ իբր քարոզիչ-գրագէտ, վիպակ, թատերգութիւն կամ յօդուած, իր լաւագոյնները չեն... հռետորական շաղադրութիւններ են»։

Բայց այս բոլորը կ'ապացուցանե՞ն թէ անոնք չեն պարունակեր քաղաքական, ընկերաբանական գաղափարներ, եւ իրեն յատուկ պատմա-փիլիսոփայութիւն մը, զոր քարոզած է ան ահաւասիկ քառասուն տարիներէ ի վեր, իր ամենայաջող գրական գործերու մէջ իսկ, անշուշտ աւելի կատարելագործելով, աւելի փորձառութիւն ձեռք բերած, կեանքը մօտէն ճանչցած, մարդիկը, եւ անոնց հոգեկան աշխարհը աւելի վարպետօրէն խուզարկած։

Պարագան նոյնն է բոլոր արուեստագէտներուն համար։ Անոնց գաղափարի եւ յատկանշական ճշմարտութիւններու պաշտպանութեան, առանց իմաստասիրական հարցերու քննութեան, առանց կեանքի ու մահուան մեծ երեւոյթներու վերլուծումին նուիրուած գործերուն, արուեստագէտ մը, ինծի համար սովորական ընդօրինակող մը ըլլալէ չի դադրիր, եթէ նոյն իսկ անիկա փորձէ տալ գեղեցկութեան ու ճշմարտութեան խորհրդանշանը եղող կատարելութիւն մը, որովհետեւ ճշմարտութիւն եւ գեղեցկութիւն, երկուքն ալ կը պատկանին գեղեցկութեան կալուածին, ինչպէս մահուան ու կեանքի հարցերը՝ փիլիսոփայական կալուածին, եւ փոխադարձաբար։

Երբ մէկ կողմէն անկարեւոր կը նկատէ Քրիստափոր Միքայէլեանի ազդեցութիւնը, Գ. Ա. Ջոպանեան մեծ կարեւորութիւն կուտայ վարդապետի մը ներկայութեան, իբրեւ էական տարր Ահարոնեանի գրական անձնաւորութեան կազմութեան համար, ուրիշ խօսքով «հրաշագործ»

(*)— Նպատակէս դուրս է հանրային գործիչին հանդէպ Գ. Ա. Ջոպանեանի փորձել ուզած «անկողմնակալութեան» մասին արտայայտուիլ։

ՅՈՒԼԻՍԵԱՆ ՕՐ ՄԸ

Արեւին պայծառութիւնը, կապոյտը՝ համատարած, ... մապարփակ...։

Հորիզոնները հակայ ... առած՝ խորհրդաւոր կշռական... թեամբ կը թռչին անհունին ... չէն։ Անոնք անբիծ են այս ... հուս, կոյսի մը երազներուն ...

Ես երկարած եմ, լայնքով ... երկայնքով, աւազին մաքրու... թեան վրայ, ինչպէս եղ... նախարարութեան լայնանի... չէնք մը՝ մայրաքաղաքի ... կուրծքին վրայ,

Ու կը խորհիմ,

Բնութեան մէջ, անպայմ... դէմս կ'ելլեն խոկումներ ու ... դը։ Կը բարեւեմ ու կը ... մանամ։

* *

Անծանօթ նախախնամութիւն ... մը կ'իջնէ այստեղ, ընկեր... բական ամենահին ու ամե... վերջին սկզբունքներով։

Բացարձակ հաւասարութիւն...

Արեւ, ծով, աւազ, անյ... առատութիւնով։

Էակներն այստեղ կ'ապ... առանց օրէնքի, հետեւա... խաղաղ եւ անդորր։ Նախ... կարծես խոյս տուած են քաղ... քի բթացնող օրէնքէն ու ... շաճութենէն։

Եւ ի՜նչ հեշտալի է դիտ... սա բիւրաւորներու խումբը... կամ կիսամերկ, կամ թափ... ցիկ ու գոյնզգոյն վերնազգե... ներով։ Հեռուէն դիտող մ'ի... զինք պիտի կարծէ պատուհ... ցուցահանդէսի մը առջեւ։ Մ... կութիւնները՝ ... սալորներ... ու խաշած սերկեւիլներով ... ցուն կողմերը կը ... Ու արեւ կը խառն ... իրենց մարմնին բոլոր ... տիքներով։ «Ուլ...-վիպ...» յաղթանակը։

Ալիքներէն զով հովիկը ... կը փչէ, ու մօտակայ ծառե... խիտ խիտ ուրախութիւնն ... թափին...

Հոգիիս— ո՛հ, ա՛յստեղ ... զգամ թէ հոգի ունիմ— հոգի... բոլոր ցնծերը, մեղաւոր, ... կարին դէպի ժամանակը, ... ջոցը, գթութիւնը, մխիթար... թիւնը։ Դէպի մխիթարութիւն... որ թերեւս մարդկային հոգի... միակ հաճոյքն է։— Բայց ... ճոյքը, ինքն իր մէջ, երբ... մխիթարութիւն չէ։

* *

Հոննասը պարպուեցաւ։

Միջազգային մամուլին ... բոզալից տողերը՝ Գորանի... շագրին։ Բոլորը կը փա... նեն գաղափարը, բայց ...

ճեմարանի աշխարհական ... ւորականութեան մ'յնքան ... միջական ներգործութիւնը ... տեսնելով, միակ վարդապետ... ներկայութիւնը քննական ... կ'առաջնորդէ սխալ ... տաններու եւ եզրակացութիւն... ներու, եթէ նոյն իսկ թերի... ցութեան արդիւնք չէ այս ... տավանութիւնը։

Եթէ պիտի հաւատանք ... գէտներու ինքնակենսա... թեան անկեղծութեան, ... տաւոր ենք գիտնալ այդ ... բին։ Այս տեսակէտով Ահարո... եանի իմ Գրքի Գ. համար... տանեկութիւն) մեծ ... սփռէ տարակոյսի տակ ... ազդեցութիւններէն մէկ ... վրայ։ Բացէք գրքին էջ ... Շայբենազունց գաղափար... վարպետը (Դաւիթ Բալա... եան), որուն ձօնուած է գիր... էջ 259, էջմիածնի ճեմարան... էջ 320 իմ վարպետներ... չէք հանդիպիր նման ... խոստովանութեան։

Մասնաւորաբար վերլ... ուածը՝ իմ վարպետներ... կ'ոգեկոչուին ... յիշատակ... կրթական մեծ վաստակ... րուն (Կարապետ Կոստա... Ստեփաննոս Պալասանեան, ... լիպպոս Վարդանեան, ... Մանտինեան. Մկրտիչ ... Արշակ Նահապետեան) ... յիշատակութիւն այդ ...

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄ...

…նկլի որդեր կը վխտան՝ գետ… …ւած պատուղին շուրջ։ Անգլիան, ոսկիով ու ջուրով … ստամոքսով, դանդաղօ… կը շնչէ։ Սրտի բաբախում, …պրդատապ.— Հնդկաստան— …ճապոն— Եգիպտոս…։ Սպանիոյ …պանական փողձերը՝ արքա… …րական գերդաստանին վրայ… …ուսիա գնդակ կը նետէ ու վա… …կ՚երէ, բայց բաց է կաթ… …ւոյն բերանը… Հունգարներուն …բը՝ պղինձէ թագի մը շուրջ… …ննան օբերէթի հսկայ մեհ… …մըն է… Ռումանիա կը …ել, եւ Ռուսիան գետ կը մտնէ …կը պարզէ մեծերու անկումին …ոզերդութիւնները։

Մեծերուն անկումը…։ Ոչ մէկ …ան այնքան դառնագին …ան մեծերուն անկումը։

…ևս զա՛ւն, Հայաստան, ո՛վ …ստան, ի՞նչ կ՚ընես, ի՞նչ … քու «կոլխոզ»ներովդ …ժողկոմ»ներովդ։ Թշուառ …ւթ, պատմութեան յարգան… …չեկաւ համեստութեանդ՝ …գնաց գործի մը մեծնա… …իգին ու հպարտութեան։

Ըսէ՛ ինչ կ՚ընես։

Դուն գիշերային գաղտնիք …էն ես՝ նոյնիսկ քուկիններուդ …ար։

Դուն՝ իր զաւակները ծգած …մայրն ես, որուն պէտք …ուրել, բայց որ պէտք արդա… …ար՝ եթէ իրեն գեղեցկու… …ներէն օգտուէր աշխարհ։

Դուն շատ նման ես այն փոք… …կնդիկին՝ որ ոպատուած …ական գեղեցիկ արարողու… …մը կը զրկէ հաւատացեալ… …հոծ բազմութիւն մը։

Ու դուն նման ես նաեւ այն …բերդաքաղաքին, որուն վը… …մեծ յոյսեր դրուած են, …որ դառալիք կ՚ըլլայ թըշ… …առաջին ռումբին։

Ո՛վ իմ հայրենիք. չե՞նք …նար գիրար։

…այն եմ, ինչպէս որ ծնար …սակայն, բաւ է, դուն այն …ինչպէս որ տեսայ ու ճանչ… …քեզ։

…քեզ ճանչցայ՝ երբ վար… …քաղցր թախիծ մը կը …այտերուդ վրայ, նըբին …կութիւն մը տալով դէմ… …ծիդ ու նայուածքիդ։ Անմեղ …, իր ծիծերուն մէջ սարսու… …լոյսը դեռ չզգացող աղջիկի …պէս։

…ինչ այժմ։ Ո՛չ, ո՛չ, կը գո… …աչքերս՝ չտեսնելու համար …ու հասակդ, ցցուած դունչդ. …ու աչքերդ ու խարխուլ …դ մանուածդ, որոնք ինծի …ար ո՛չ եղբայր, ո՛չ քոյր։

∴

…ա երկու ժամերիններ, որոնք …գայապաշտօրէն իրարու …ած են։

— Կը պաշտեմ, կը պաշտեմ։

— Սիրողները երբեք պէտք չհաւատան։

— Կ՚երդնում, կ՚երդնում…

— Երէկ գիշեր Լէյլին հետ կը պարէիր…

— Ինծի համար անկարելի է բաժնուիլ քու գեղեցիկ աչքերէդ, ժպիտներէդ, ու հասակէդ։

— Կը սիրէ՞ս զիս…

— Միթէ՞ համբոյրներուս ջերմութիւնը։

— Ո՛չ, ամէն համբոյր սիրոյն չի գար։

Ու ժպիտներ ու հրաշալի աւազախրումներ…։

Արեւը զէնիթին հեծած՝ յաղթականօրէն կը սկսի։ Ծովին դիւթական համերգը։ Աւազին վրայ բիւրաւոր ալիքներ կը մեռնին։ Հեռուն, հեռուն հանդարտ կը թուի՝ անեզր անտառի մը նման։ Հեռո՛ւն, հեռուն կապոյտն է, կապոյտը՝ խոր, տեսլական, երաժշտական։ Հեռո՛ւն, ծովը քոյր եղած է երկինքին հետ։

Ո՛վ ծով, ո՛վ յաւերժօրէն վեհապանծ բանաստեղծութիւն, շարժո՛ւմ, կեա՛նք, կ՚իրք. փոխն ի փոխ զարհուրելի կատաղութիւն եւ զմայլելի հանդարտութիւն. ո՛վ ծով, ահա կը փայփայեմ անհունութիւնդ եւ իմաստութիւնդ, զով մերկութիւնդ, երաժշտութիւնդ, դաւաւոր փա՛ռքդ։

Ահա կը վերցնեմ քանի մը կաթիլ— վճիտ՝ զըլլացող կնոջ մը արցունքին պէս— ու կը քսեմ ճերմակ մարմինիս։ Ջըրերուս ցնորական ու երջանիկ սարսուռները…։ Ու աչքերս փակ, ահա կ՚իյնամ, դաշնակիցած ու բամբ ձայնի մը նման, մարմարիդ հալելիին վրայ…։

Ո՛հ, հաճոյամոլ կնոջ մը նման յօգնեցուցիր զիս, ո՛վ ծով։ Փորադ ծծեց կիրքերուս եւ ուժերուս ոսկին։ Թեթեւ եմ արդ ու անզգայ՝ յաւիտենականութեան պէս…։

∴

Արեւին վերջին ցոլքերը։

Վշտին դէմքը տեղ տեղ կը նշմարուի փողոցներուն մէջ, լոյսերուն համակերպութեան տակ…։

Բնարերգական լըջութիւն մը՝ որ քաղաքակրթութեան կը նմանի։

Զանազան անկիւններէ երաժըշտութեան խուլ ձայներ, ու կրակին պլլուած միսերուն մուխն ու լացը։

Ջրուած փողոցներուն հողին թաց հոտը։

Դպրոցական աղաքներ աղջիկներու ծիծերը կը սեղմեն։

Առաւօտեան երջանկութիւնը՝ հիմակ՝ հաճոյքին փոշին քսած է իր այտերուն։

Աւազին վրայ մերկօրէն տարածուող կինը՝ այժմ քղանցքը վար կը քաշէ նստած ժամանակ։

Գիշերը կը տեղաւորուի պըզտիկ քաղաքին ուսերուն վրայ։

Սիրոյ պահը, թերեւս հաճոյքին…։

∴

Լացող լապտերի մը առկ՚ ես մինակ եմ։

Երաժշտութիւնը չի մտներ երակներուս մէջ, հոգիս մարմինիս կը նայի ու կ՚անցնի։ Եսակէն կը նայիմ. կը կորսուի՝ քիչ մը անդին ըմպելիէն զուարթացած խումբի մը մէջ։

Հորիզոնէն քիչ վեր՝ յղի ու տանջուած լուսին մը յուսահատ նայուածքը։

Մինակ եմ։

Մինակ՝ Պուքրէշի հայկական ցուցահանդէսին հետ։ Մինակ՝ ռատիոյով երգուած հայկական երգերուն հետ։ Մինակ՝ կիրակի օրուան հայ պատարագին հետ։ Մինակ՝ իմ հեռաւոր հայրենիքիս հետ։

Ո՛վ իմ հեռաւոր հայրենիքս…

Հայաստա՜ն, Հայաստա՜ն…

∴

Գիշերուան սեւին հետ, կ՚երկարիմ խոտերուն վրայ, ինչպէս դժբախտութիւնը հիւանդի մը վրայ։

ՀՕՐԻՕՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ — ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

«Նոր Ուղի» (Թիւ 8—9) քննադատական մը նուիրած է Կ. Զարեանի վերջին մէկ գործին, «Ցանդրագամի Հարսը»։ Գիտանք մեր «գրականագէտ» բոլշեւիկներուն կարծիքն ալ։

— Երեւանի պետական թատրոնը ներկայացուց «Առաջին հեծելազօրը» թատերախաղը, որուն նիւթը առնուած է Բուդյոնիի բանակին կռիւներէն։ Այս թատերախաղը չափազանց ինքնատիպ է իր կառուցուածքով, եւ չափազանց բարդ իր թեքնիքով։ Գործող անձերուն թիւը կը հասնի 170ի, ուրիշ 40 անասուն։

Բեմադրութեան կ՚օժանդակէր նաեւ զինուորական մը։ Երաժշտութիւնը գործն է Ըսպէնդիարի։

— Գրեցինք թէ պիտի ներկայացուի նաեւ Ց. Հախումեանի մէկ նոր գործը, «Թշնամին»։ Այս թատերախաղին նիւթը առնուած է Հայաստանի արդի գիւղերուն ընկերային պատկերներէն։ Ունի հինգ արարուած եւ ինը պատկեր։ Բեմայարդարման համար կ՚աշխատի նաեւ նկարիչ Մ. Արուտչեան։

Պիտի ներկայացուին նաեւ հետեւեալ թարգմանական թատերախաղերը,— «Շողածիգ Առաքելը» (Գոգոլին), «Հայրը» (կերշոն)։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿՈՒԶԵՆ

Նախակրթութիւնը պարտաւորիչ հռչակուեցաւ Հայաստանի մէջ։ Սակայն Երեւանի թերթերը կը գանգատին, որ մեծ արգելքներ կան։ Ուսուցիչ չկայ, առաջին առթիւ անհրաժեշտ է 800 ուսուցիչ։ Չենք ներկայացներ այն ուսուցիչները որոնք գէմ են պարտադիր նախակրթութեան։ Եւ կան դեռ ուրիշ արգելքներ։ Ուսուցիչներուն կը վճարուի ոչ թէ դրամ, այլ ուտեստ, բայց երեւակայեցէք որ յաճախ այդ ուտեստն ալ պաշտօնեան կ՚ուտէ եւ ուսուցիչը մէջտեղ կը մնայ։ Չկան շէնքեր, եւ դպրոց շինելը մեծ ծախքերու կը կարօտի։ Ու եթէ շէնք գտնուի, նստարան չկայ, գրատախտակ չկայ։ Ցեղոյ ուսուցիչները չեն ուզեր պաշտօնավարել գաւառներուն մէջ։ Երեւանի կրթական վարչութեան կողմէ գաւառ ղրկուած ուսուցիչները մեծ մասամբ անհետացած են, շատերը ճամբու ծախքը առնելէ յետոյ գացած են իրենց ծնողքին մօտ… տեսութեան, կամ… նոր պաշտօն փնտռելու։ Ի զուր կրթական տեսչութիւնը թերթերուն մէջ կը յայտարարէ թէ իրենց պաշտօնավայրը չմեկնած բոլոր ուսուցիչներուն դէմ վարչական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին։

Քիւրտ եւ թուրք վարժարաններն ալ ուսուցիչ չունին։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽԱՓՇԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական օրագրութեան արդի ամէնէն ճարտար եւ փնտռուած լրաբերներէն Ալպէր Լոնտր Le Petit Parisienի մէջ կը պատմէ իր պտոյտը հնդկական ովկիանոսին մէջ եւ կը նկարագրէ թէ ինչպէս Սուտանցի, Սոմալիցի նաւաստիներ ու Արաբներ, մարգարիտ որսալու ատեն՝ աղօթքի եւ երգի պէս կ՚արտասանեն իրենց բանաստեղծութիւնները։ Այդ առթիւ կուտայ շարք մը առոգուածքներ, անէծք կամ մաղթանք.— «Թող սեւնայ առագաստը, եթէ սատրէներս պարապ են», «ի՞նչ փոյթ թէ խուլցեր եմ, երբ սատրէն ալ չի խօսիր», «Թող արեւը թափի զանկիս մէջ, հալեցնելու համար ուղեղս», «ամէնէն գեղեցիկը Մուհամմէտին համար է»։

Ու երբ առագաստանաւը կը սահի դէպի ովկիանոսին բացերը, կը սկսի երգը։ Նախ կ՚երգէ մէկը, եւ միւսները կը կրկնեն արտասանուած խօսքը թաւ ու անուշ եղանակով մը.

Մեներգ.— Ի՛նքը, ի՛նքը…։

Խմբերգ.— Ի՛նքը, թող սահի՛ նաւը…։

Մեներգ.— Ի՛նքը, Աստուա՛ծ, ի՛նքը, Աստուա՛ծ, միշտ ի՛նքը…

Խմբերգ.— Մի՛շտ ինքը, մի՛շտ ինքը…

Մեներգ.— Քու շնորհիւդ, ո՛վ իմ Աստուածս, կը սահի մեր նաւը։ Խարխախը կը պատռէ ծովուն միսը…

Խմբերգ.— Քո՛ւ շնորհիւդ…, քո՛ւ…։

Մեներգ.— Ո՛վ Մուհամմէտ, բարեխօսէ մեզի համար Աստուծոյդ, մեզի՛ համար, բայց ո՞վ ենք մենք…։

Խմբերգ.— Աստուած ամէն բան է…։

Մեներգ.— Առաջնորդէ մեզ դէպի այն ստղաները, ուր հարստութիւնը կը քնանայ։

Խմբերգ.— Ի՛նք, ա՛խ ինք թող առաջնորդէ մեզ։

Մեներգ.— Հոն, ուր իշխաններուն արցունքները կը հանգչին, սատրէի խեփորներու մէջ…

Խմբերգ.— Աստուա՛ծ…

Մեներգ.— Իջնենք հոն, ուր չեն ապրիր մարդիկ…

Խմբերգ.— Աստուա՛ծ…

Մեներգ.— … Ուր սատանան կը շշնջայ մեր ականջներուն խորը…

Խմբերգ.— Աստուած մեծ է…

Մեներգ.— Ան ամենակարող է…

Խմբերգ.— Աստուա՛ծ, հարստացո՛ւր մեզ…

Եւ այսպէս տխուր տխուր երգելով, աղօթելով եւ խոր երկիւղածութեամբ, նաւաստիները ծով կ՚իջնեն, ովկիանոսին խորերը, մարգարիտ որսալու համար։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՄԸ

Cahiers de l'Etoileի Սեպտ. Հոկտ. միացեալ թիւը նուիրուած է մանուկներու ստեղծագործութեանց ուսումնասիրութեան։ Եւ խմբագրութիւնը կը ներկայացնէ հաւաքածոյ մը, ուր 4—12 տարեկան մանուկ արուեստագէտներ կը ցուցադրեն իրենց նկարները եւ բանաստեղծութիւնները։ Այդ մանուկներուն մէջ, որոնք կը պատկանին զանազան ազգերու, ֆրանսացի, գերմանացի, լեհ, ամերիկացի, կը գտնուի նաեւ հայ մը, Մարիամ Քերէսէլիձէ (?), 4 տարեկան։ Մականունը օտար է, թերեւս վրացական կամ լեհական ձեւ մը առած։ Կը կարծենք, որ նոյն պարբերականին խմբագրութիւնը սաւեւլապէս լեհերէ թարգմանած ըլլալով. հայ աղջնակին բանաստեղծութիւնը քաղած է իրենց երկիրը բնակող հայ ընտանիքէ մը։ Ահա թէ ինչո՛ւ մականունը օտար է, անունը հայկական, եւ աղջնակն ալ հայ, ինչպէս կը հաստատէ խմբագրութիւնը, ու 4 տարեկան հայ աղջնակը անշուշտ գրել-կարդալ չէր գիտեր, այնպէս որ ինք պատմած է եւ ուրիշները գրի առած են։

Մանուկներու բանաստեղծութեան այդ ծաղկաքաղին մէջ ամէնէն սիրունն ու գեղեցիկը հայ աղջնակին հէքեաթն է, որ կը կոչուի Վիրաւոր աստղին պատմութիւնը։ Հրաշալի ու գունագեղ երեւակայութիւն մը, որ չի մոռնար սակայն անկենդան մանրամասնութիւններ։ Ուրիշ առթիւ մը պիտի տանք այդ հէքեաթը։

Վերջերս մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը կայ մանուկներու հոգիին ուսումնասիրութեան եւ նկարագրութեան մասին։ Թանկագին նիւթ մըն է այս, որ Ֆրոյտի վերլուծութեան ծաւալման հետ՝ աւելի մեծ արժէք կը ստանայ հետզհետէ։

ԻՆՉ Է ԲՆԱԶԴԸ

Մեր աշխատակիցը, Մ. Տէրպէտէրեան, խնամեալ յօդուած մը ունի Կեանք եւ Արուեստ տարեգիրքին մէջ բնազդին մասին։ Տէրպէտէրեան չէզոք է նիւթին հանդէպ եւ կ՚աշխատի նկարագրական բացատրութիւն մը տալ բնազդին, զատորոշելու համար իմացականութենէն։ Եւ ի վերջոյ, փիլիսոփայական վարդապետութիւններու հետ ունեցած աղերսը, ինչպէս նաեւ բնազդին յարաբերութիւնները իմացականութեան հետ ճշդելէ յետոյ, կ՚ըսէ թէ «վերջին խօսքը ապագայ գիտութեանն է»։

Արդարեւ գիտութիւնը տարբեր փաստերով կը մօտենայ այս հարցին։

Անգործարանաւոր կեանքը այնքան ալ չէզոք չէ։ Աղային զանազան տարրեր, որոնք գոյութիւն ունին գործարանաւոր աշխարհին մէջ, այնպիսի երեւոյթներ կը ստեղծեն, որ առաջին իսկ ակնարկով կարելի չէ մերժել հոգեկան բնալուծութիւնը (chimisme psychique), ինչպէս կ՚ըսէ Գօտէն, Սթրազպուրկի համալսարանին հոգեբանութեան դասախօսը։ Ի՞նչպէս կը բացատրէք կարգ մը թռչուններու գաղթի բնազդը։

Ամերիկացի բնախօս մը կը կարծէ թէ թռչուններուն ներծոր գեղձերը բնալուծական տարրեր կը հոսեցնեն արեան մէջ, եւ թռչունը կը մղուի գաղթելու (Ներծոր գեղձերու բնախօսական այդ գործունէութիւնը կ՚ազդուի օրերու երկարութենէն կամ կարճութենէն)։ Այդպէս նաեւ սեռային ներծոր գեղձերու բնալուծա-բնախօսութեան կը կապուի սեռային բնազդը։ Այս բացատրութիւնը երբեք կապ չունի պատճառապաշտութեան հետ։

…ԱԶԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՆՏԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

…ՐԱՄԻԵԷԹ ԽԱՎԱՃԱԹ,,

…իր բանտարկութեան յաջոր… …առօտը, կը փորձեմ բան… …խցիկներուն մէջ ծանօթներ …իրն կը թուի տեսած ըլլալ …ին դէմքերը ուրիշ տեղ մը։ …գոյնութիւնը կ՚ունենամ, …րիներ առաջ, ուրիշ կեանքի …էջ ապրած ըլլամ բոլորին …շտ մօտիկ։ Այդ մէկը, որ …ութեամբ կը նայի ինծ… …, կորսուած բարեկամ մը …ընկերութեան դէմ պատկած սարի… …Գորսիկը, այնքան զուրգու… …ով կը խօսի, իր տարիներու …էն մէջ. Հայրիկիս տանջա… …դէմքը կը ժպտի կարծես …մը, Սայաթի նշանաւոր …ակ, անկողնիս ծայրին նս… …մեղ կը խօսի բանտի կարգ… …ումական օրէնքներուն …— կ՚ազատուիք, կ՚աւել… …անձին հոգածութեամբ,— …բանտին մէջ չէ մեռած։

Բայց ահա մէկը, հեռու սրահին անկիւնը, այս մէկը անպայման որ մօտիկ ծանօթ մըն է, ծեր, ճերմկած պեխերով, աղուէսի դիմագիծով, ուսերը ներս ինկած մարդ մը։ Ինքն ալ ուշադիր կը նայի ինծի, եւ երբ անդէն կը շարժի մեր մօտ գալու, կը նկատեմ դէմքին վրայ ծանչուորի յատուկ ժպիտ մը, կը դիմաւորեմ զինքը, ի զուր շարշարելով միտքս թէ ուր տեսած եմ այս ծերուկը։ Երբ կուտայ անունը, իր ձայնը կ՚արձագանգէ յիշողութեանս խորէն,— Դո՞ւք էք Եուսուֆ Խարման, բայց այս որքան փոփոխութիւն. արդէն ծերացած էք, ինչ հանդիպում՝ բանտարկեալի յատուկ լայնորտութեամբ կը պատմէ իր բանտարկութեան պատճառներուն ու բանտին մէջ անցուցած վեց երկար ամիսներուն մասին։ Մինչ ես անձկութեամբ, մտիկ ընելէ աւելի կը նայիմ իր դէմքի գիծերուն։

Մօտիկ բարեկամ մը չէ ինք Եուսուֆ Խարման, պարզ ծանօթ մը, գործի մէջ ճանչցուած։ Պարկեշտ մարդու մը բոլոր յատկանիշերը ունենալով մէկտեղ, արտակարգ կնամոլի համբաւ ունէր այս մարդը։ Ամուսնացած, զաւակներու տէր, տարիքն առած, եւ սակայն պատանիի խանդով գեռահաս աղջիկներու ետեւէն շատ անգամ հանդիպած էի իրեն։ Իմ ուշադիր եւ զարմացկոտ նայուածքն իր բանալը գտնելու պարագան չէր անշուշտ. բանտի գաղէն ներս մարդ կը համոզուի արդարութեան սայթաքումներուն։ Երեւի շուտով հասկցան իմ շփոթմանքս, երբ դրացի մը կատակով յայտնեց թէ Եուսուֆ Խարմայի յանկարծական ծերութենէն չվախնանք, բանտին մէջ ոչ մէկ հնարաւորութիւն կայ մազերն ու պեխերը ներկելու։ Ցնուր շարժումով մը Եուսուֆ Խարման հաստատեց այն անգաղտնապահութիւնը, կարծես ըսել ուզելով. թէ ոչինչ բանտարկութիւնը, հապա քօղը որ պատռուած է, ներկը որ գացած է մազերուս վրայէն, եօթանասուն տարիներու ձիւնը մաղելու համար վրան։ Բանտը քանի տարիներ է բարդած խեղճ մարդուն ուսերուն։

Ի՛նչ ահաւոր բան պիտի ըլլար երբ պահ մը այս վիճակով տեսնէին զինքը, փոքրիկ ու չարաճճի աղջիկները։ Կը յիշեցնեմ իրեն, հրապոյ ոսկեգոյն մազերով երգչուհին, որուն հետ նկարուած նկարը խնամքով կը պահէ իր մօտ։

Չեռքես բանան, կը տանի զիս իր անկիւնը։ Անկողնի ծայրին ծալապատիկ նստած, սիրութեամբ մտիկ կ՚ընեմ իր պատմութեան, որ զինքը նետած է այս բանտին անկիւնը։

Արհեստով ոսկերիչ քիչ շատ գիրք շինած հրապարակի վրայ. վերջին տարիները, իր 65 տարեկան հասակին մէջ սիրահարուած է տասնեօթամեայ աղջկան մը, վատնած իր խնայողութեան ամբողջ գումարը, ձեռքէ հանած ոսկերիչի խանութը, եւ դրաւ դրած իր սեփական տունը։ Ինչպէ՞ս անիծ խենթ է եղած հարբուշի մը թովչանքին համար, ինք որ ապրած մարդու կեանքն է յեցուցած սիրոյ անհամար քաղցրութիւններով։ Իր կեանքի վերջալոյսին, սիրով լեցուած վաղանցուկ ջերմութեամբ մը, նման մայր մանող արեգակի յանկարծական բոցավառումներուն, անիկայ օրեր ու գիշերներ հետեւած է սիրած աղջկայ քայլերուն, եւ ի վերջոյ անանկացած, ենթակայ մարդերու ծաղրանքին, ընկերացած է բախտ մէկ զուգադիպութեամբ իր դէմ ելած աւազակներու խումբի մը, առաջնորդած զանոնք բարեկամ ոսկերիչի մը խանութը, եւ ուշ գիշերին ձերբակալուած յանցանքի իսկ վրայ։ Խորունկ հեւքի նմանող հառաչանք մը վերջ կուտայ այս կարճ ու տխուր պատմութեան։

Ու հիմա, նստած ծալապատիկ բանտի անկիւնը, իր ծոցը ամուր սեղմած սիրած փոքրիկ աղջկան նկարը, այս 70ամեայ սիրահարը կը սպասէ դատաւորներու վճռին, այն խորունկ յոյսով որ կրկին պիտի գայ լոյս աշխարհ, պիտի ներկէ իր մազերն ու պեխերը, հետեւելու համար սիրած աղջկան քայլերուն։

Չեմ գիտեր, ինչո՞ւ կը յուզէ զիս այս աւերակ մարդուն ողբերգութիւնը։ Կը ճանչնամ իր սիրած աղջիկը, քանի մը օր առաջ տեսած էի զայն, իրեն հասակակից երիտասարդներու խումբի մը մէջ։— Չեկա՞ւ բանտ, քեզ այցելութեան, կը հարցնեմ վարանքով.— Ո՛չ, կը պատասխանէ,— չեկա՛ւ, հակառակ այն իրողութեան որ իրեն համար կեանքն ու պատիւը զոհեցի, քանի անգամներ լուր ղրկեցի որ գայ մէկ անգամ, գէթ հեռուէն՝ երկաթներու բացուածքներէն տեսնեմ իր աղուոր հասակը, չեկա՛ւ նոյնիսկ խնդրեցի կնոջմէս, ամօթը երեսս առած, որ երթայ գտնէ զինքը, գէթ անգամ մը ինծի գալու համար։ Կ՚ըսեն ազնիւ ու տառապած կին, իմ բանտի տառապանքներս մեղմելու փափաքով գացած ու խնդրած էր իրմէն, չար ու դաժան ծիծաղ մը եղած է անոր պատասխանը։

— Աշխա՛րհ է, կ՚ըսեմ,— ամէն բան կ՚անցնի, ողջութիւն թող ըլլայ. սրտի վէրքերը անբուժելի չեն, ո՞ր իրական սէրն է փոխադարձուած կեանքի մէջ։

(1) ԼՈՒԹԵՐ

ԲԱՑԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԼ ՔՈԼՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ին կը ներկայացուի՝ «ՀԱՄՈՒՍ»ը

կը խնդրուի նկատի առնել այդ Թուականը

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՎ. 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԵՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ

անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը խմբագրութեամբ բժիշկներ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐԻ եւ Մ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ։

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ — ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

261 Fbg. St-Martin, Paris 10 Métro Louis-Blanc et Jaurès

կարգադրի եւ ծնունդի առթիւ բացառիկ գեղչ եւ վաճառատան կողմէ արժէքաւոր նուէրներ կը տրուին գնորդներուն։

ՄԵՌԵԼՈՑ

Մեռելոց տօնին (Toussaint) առթիւ փարիզի բոլոր symphoniques նրաժշտախմբերը ի-րենց յայտագրերուն մէջ ունին requiem-ներ (Թաղեհանգիստ) մեծ երաժշտագէտներէ։

Radio-Paris այսօր կիրակի կուտայ G. Tauzé-ի requiem-ը որ գլուխ գործոց մըն է արդի երաժշտութեան։

Այս առթիւ տագանդաւոր երգչուհի Օր. Հայկանուշ Թորոսեան ծիաւիրուած է մեներգելու «Pil Jesus»ն օրքեստրի ընկերակցութիւնով։

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՆՈՒՐ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Մէն Մարսէլի մէշ, 1500 քո. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

2.— Մէն Մարկրիտ մէջ, 3000 քո. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ Ց'Օլիվի մէջ, 900 քո. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ cave-ի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու։

4.— Մէն Բ'Անթուանի մէջ, քարաշէնուած տուն մը, 15 փիէսէ խանութով, պարտէզ։ Ամբողջական պարապ։ Դիմել՝ Պ. Գ. Լուսավէկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի։ Bar des Lions, Marseille.

ՕՐ. Գ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՔՈՆՍԷՐՎԱԹՈՒԱՐԷՆ ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

22 Rue Eugène Millon

մեթրօ Convention

ՀԱՑԵԼՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՉԱՌԱՓԵԱՆ

դաշնակի եւ սոլֆէժի դասեր

Studio Musical 5 Rue Michelet, Paris VIe. ընդունելութիւն ժամը 2—3։

Բժշկ. եւ վիրաբուժական դարմանատուն

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մեթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փռուժաթի, մորթի, աղիքի, կանանց հիւանդութիւններ եւ Փրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9։ կիր. եւ տօն օրեր 10-12։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի փարիզաբնակ Ցարութիւն կարապետեան, կէյվէ Օրթագիւղացի։ Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի յայտնել Մ. Փ. կարապետեանի, 131 Rue de l'Ermitage, Montreuil (Seine).

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris (6e)

Ֆրանս. լեզուի գործ. վարժ. Նոյ. 3ին կը բացուի, Ֆրանս. ուսուցիչներ. դասընթ. Ամէն շաբաթ առաւօտեան 16 ժ. ֆր. լեզուի գործն. դասեր Հայերէն-Ֆրանս. թարգմ. 17 դասարաններ. 1 .... 185 ֆր, 4 ամսոց 475 ֆր. միայն դասերու, Ներկայ գտնուիլ փափաքողներու կը տրուին մասն. յարքեր։ Ամսոց՝ 75 ֆր. 2. երեկ, դասընթ. տեւ. 5 անգ. Բշ., Գշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—22, դշ. երեկ. կըգրաւորի վաս. Ֆրանսերէնով, ամսոց 100 ֆր. 4 ամս. համար 325։ Տեղեկութեանց համար դիմել տնօրէնին Robert Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e).

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօ. միւր։ Վեներական ախտեր, Հերմաշրջութիւն .... եւ հիւծած, անկարողութիւն, Փրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, ջիղի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ... եւ անդրամանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9 12։

Docteur ès-sciences occultes

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԵՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ... Ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, ... Ե.: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD .... METRO PIGALLE.

EMPIRE սինեմա-... 37 Av. Wagram

ՓԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire

84 Bld. St. Germain, Paris

Թէլ. Odéon 18—8 (Cluny)

Գաւառի կերակուրներ, իր ժամանակաւոր կերակուրները։ Ընտիր պառ. եւ ժամանակաւ սալոններ։

Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւնը, լաւագոյն կերակուրներ եւ գինիներ։ Այսպէս կազմուած է չափաւոր գիներով առողջապահ ճաշարան մը, ուր մարդ հաճոյք կը զգայ ճաշ ընել։

Խոհարարութեան ցուցահանդէսի մրցանակ, 1929, «Ռակի Շըլանամ»։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արտաքին եւ ներքին հիւանդութիւններ, ... եւ կանանց մորթի, աղիքի եւ վեներական հիւանդութիւններ (Փրանկախտ, Շէնդակ-...) եւ վարքեր։ .... Ընդունելութիւն ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12։

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Ցարգահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւ այլն համար։ Մասնաւոր գին Հայերու

ԱՍՏՂԱՐԱՏ — ԲԺՇԿ. ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը գործածէ ակռաները։ Ոսկէ ատամնաշար, ոսկէ ակռաներ։ Ժամերը .... ամէն օր, ժամը 9էն 8։ 3 Bld. Belville, Métro Ménilmontant.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՄԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՌՈՂՋ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ։

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

Կը խնամէ ներքին եւ կինեrու հիւանդութիւններ

Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամադրութեամբ։ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

ՏՕՔԹ. Ա Ս Լ Ա Ն

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB. Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ

Ցաւուկ յարկարժէ Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռախտը, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Թօզացաւ։

Ինչ պէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 36—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) Tél. Prov. 05-49

ԲՈԼՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մաքուր եւ անարատ սուրճ գործածողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք, որ մինչեւ այսօր փարիզի ժողովուրդը Թարմ սուրճ չէր գործածեր, որովհետեւ չկար Թրքական սուրճի կատարելագործուած գործարան մը, օժտուած պէտք եղած գործիքներով։ ՍՈՒԼԹԱՆ գործարանը որ բացուած է 92 Rue d'Angoulême, գերմանական վերջին սիստեմ գործիքներով, նոյն բոլէին կը խարկէ եւ կ'աղայ։ Սուրճի սիրահարներուն ապացուցանելու համար այս ճշմարտութիւնը, մէկ այցելութիւնը բաւ է։

Կը ծախուի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ։

ՔԱՖԷ ՍՈՒԼԹԱՆ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ս. ԹՈՐՈՍ (Քէմախցի)

92 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE Մէթրօ՝ Պէլվիլ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆ

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ

A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Covelle par Alauche, Marseille

Մաքուր մսով եւ մեծ խնամքով պատրաստուած համեղապոյն ապուխտներ, ... կ'ուզէք, պէտք է դիմէք միայն եւ միայն մեզ։ Դիները խիստ չափաւոր։

Առանց .... 5 քիլօէն .... պատշաճ ....

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 Rue de Trévise, Paris (9). մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ, Փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Անարատ եւ Թարմ ՍՈՒՐՃ

Այցելուներուն ամէնէնլաւը՝ անմրցելի գիններով

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ։

Կոկիկ եւ մաքուր սրահ։ Խնամեալ սպասարկութիւն։

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ՝ Եռգծեան ջրով կամ ջրով 15 — 30 վայրկեան, կազ, ելեկտրականութիւն։ Ամսավճար՝ սկսեալ 200 Ֆրանքէ։ Ցունները կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ, 15—20 տարուան մէջ։ 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ։ Գաւառաւոր villa-ներ, նոր ընակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու առ ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԱՅԵԼՈՒԹԻՒՆ. Ցկսուած է նոր հողաբաժինները վաճառումը, Versailles-ի մօտ Bois d'Arsy մէջ շինուած գեղեցիկ անտառով։ Հաղորդակցութիւնը փարիզի հետ Gare Mont Parnasse-էն ուղղակի-իսկ Gard Invalides եւ St. Lazare-էն Versailles-ի գծով։ Ցեսնել կարելի է ամէն օր ինքնաշարժով՝ ձրի։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտեան եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1։ Հեռաձայն Provence 87—32 եւ 82—48։

Ցունները շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն մասնաւոր ճարտարապետի մը կողմէ Պ. եւ Եր. օրերը ժամը 4-5

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varices-ի (վառիս) եւ hémorroides-ի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին միջոցներով։

Ցիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DENIS

(կառ. տուն նօրի եւ կառ տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ... 4—6։ .... 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19։

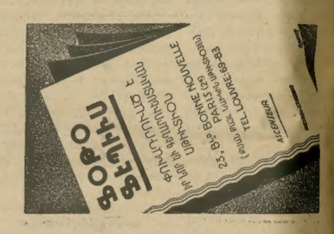

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ ՑՈՒՆԱՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

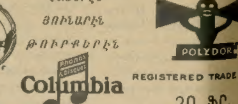

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-...

Մեր փլաքներու եւ .... մէջ կը գտնուին .... վաճառանիշներու,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.։ Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2.800 Ֆր. .... Թաց է ամէն օր

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ .... առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ .... համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է .... ծախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier PARIS (9)

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելուները։

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ .... Թարմ .... կերակուրներուն

Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ կիրակի կէսօրէ վերջ

Գ. ՇԵՔԵՐԵԱՆ

Փաստաբան Գոլոյ Գառոլէն, վաւերացեալ .... անդամ Société des Comptables (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 78-...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ....

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ Registre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires, Bénéfices Commerciaux և Impôts sur le revenu ....

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԷ

.... Chiffre d'Affaires եւ Bénéfices Commerciaux .... Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, ... apprentis ....

ՅԱՌԱՋ

L E S E U L Q U O T I D I E N A R M É N I E N E N E U R O P E

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 479.268

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
4 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1408

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՁՈՅԳ ԼԱՐԻ ՎՐԱՅ

Մեծ պատերազմին, ինչ որ բոլոր ճակատներուն վրայ հաւասարապէս կորմնցուց խուճապահար նահանջով, Թուրքիա ձեռնարկած է վերստանալու կերպով մը, ճարտարօրէն շահագործելով միջազգային հակամարտութիւններն ու բոլշեւիկեան — եւրոպական Թաքուն թէ բացայայտ բախումները։

Անշուշտ, Թուրքիոյ ներկայ վարիչներն այնքան ալ յիմար չեն որ կրկին տիրապետումը հետապնդեն բաժնուած հողերուն, ու վերականգնել ձգտին նախկին կայսրութիւնը։ Բայց ամենայն ներկայ գոյավիճակի պահպանումն ու ամրապնդումը՝ խաղաղութեան պարտադրութիւններէ խուսափումով, առաւելագոյն նպատակն է որ առայժմ, կը ջանին իրականացնել՝ իրենց արտաքին քաղաքականութեամբ։

Ու պէտք է խոստովանիլ թէ կը յաջողին, իբր կատարեալ լարախաղացներ, որ կեանքի ու բեմի պահանջներուն համաձայն, գիտեն դիմակ ու լեզու գործածել։

Դեռ երէկ, անարգուած բոլորէն, ամբողջ աշխարհի սպառնալիքին ու ճնշումին տակ սմքած, այսօր սակայն, հաւասարը հաւասարի ձեռք կ'երկարեն իրենց երէկուան յաղթականներուն, ու կը գտնեն միջազգային բեմերու որ հիացման ու յարգանքի շողիքներով կը մօտենան իրենց։

Բարոյական այս յաղթանակէն ու ներքին եւ արտաքին յաջողութիւններէն շլմորած, Թուրք ղեկավարներն այս անգամ, վտանգաւոր անպարտութիւն մըն է որ փորձելու են ելած, խաղալով զոյգ լարերու վրայ։

Մէկ կողմէ իրենց արտաքին գործավարը կը փութացնեն Մոսկուա՝ բարեկամութեան ու գործակցութեան հաւաստիքներով, ինչոր ինքնին, նոյնիսկ առանց յետին մտքերու փաստին, արդէն բաւէր պոռոտ ցոյց մը նկատուելու ընդդէմ աշխարհի միւս մասերուն։

Միւս կողմէ, ճամբայ կը հարթեն Ֆէթհիի առջեւ, որ կը մէկ կառավարութեան եւ անոր քաղաքականութեան դէմ ուղղուած քննադատութիւններով, փրկութեան, ազատութեան, արեւմտական բարգաւաճման խոստումներով, իբր Արեւմուտքի առաքեալ՝ գրպանները լեցուն եւրոպական բարիքներով...

Մէկ կողմէ, պատուիրակներու հոյլ մը կը ղրկեն Աթէնք, Յունաստան խորհրդաժողովին, հաշտութեան ու ժողովրդային ... Նստելու համար այն ազգերու կողքին, որոնց իւրաքանչիւրն իր հաւաքական մարմնին վրայ իսկ ճանչցեր է Թուրք բռնապետական մականին ծանրութիւնն եւ մոլեռանդ ոգիին վայրագութիւնները։

Միւս կողմէ, երկուստեք համաձայնութեանց պատրուակին տակ, Էնկիւրի կը կանչեն Յունաստանի վարչապետն ու արտաքին նախարարը, խախտելու Պալքաններու Միութեան ... Հունգարիոյ օժանդակութեամբ։

Յունաստան անշուշտ, իր պետական խաղն է որ կը կատարէ Թուրքիոյ բեմին վրայ, համաձայն իր կառավարութեան ... սկզբունքներուն, որոնք կրնան իրաւամբ ... ոչ, խրտչեցնել ժողովուրդին զգացումը, ինչպէս տեսնուեցաւ յոյն գաղթականներու յարուցած աղմուկով եւ փանկալեան ձեռնարկով։

Մարդուն հոգին եթէ գումարն է դարաւոր ժառանգութիւններու եւ ազդեցութիւններու, չի կրնար, առանց ցնցումի, ... զգացումի եւ ըմբռնումի կոպիտ ու յանկարծական փոփոխութեան։ Փոխադարձ քէնը Թուրք եւ յոյն ժողովուրդներուն միջեւ, դարաւոր աւանդութիւն մըն է, սաստկացած մանաւանդ Թրքական Թարմ բարբարոսութիւններով ու ... ձայները՝ որքան ալ հեղինակաւոր եւ ուժեղ ըլլան, չեն զօրեր լեցնելու վիհը, որ երկարատեւ հակակրութեամբ ... Թշնամութեամբ, բացուած է երկու ժողովուրդներու միջեւ։ Յունաստանէն յետոյ, այս ճշմարտութեան ... փնտռեցէք նաեւ Թուրքիոյ մէջ, հակառակ երկու ... պետական մարդոց սիրալիր? յարաբերութեանց, եւ ... կեղծ թէ անկեղծ խօսքերուն։

Մինչդեռ Թուրքիոյ սրտին՝ Էնկիւրիի մէջ իսկ, Վենիզելոս ... վերջացած» կը յայտարարէ «դարաւոր կռիւը», ... Պոլսոյ Թուրք Թերթերը՝ անշուշտ գոհացում տալով իրենց ... մոլեռանդութեան, չէին քաշուեր ամենէն կծու ... ակնարկութիւններն ընելու Թուրքիոյ Յոյներուն, Թապետական ընտրութեանց առթիւ։

Անշուշտ, Վենիզելոսի հաշտութեան քաղաքականութիւնը ... պատասխանատուելու կ'ելլենք։ Ճշմարիտ քաղաքագէտը պիտի ... ի հարկին քալել իր իսկ ժողովուրդին զգացումին եւ ըմբռնումներուն դէմ, եթէ այդ է որ կը պահանջեն ... ներկայ եւ ապագայ շահերն ու ապահովութիւնը։ Վենիզելոս այդ է որ կ'ընէ։ Եւ յետագային, նոյնիսկ եթէ ... քան փաստել թէ սխալ ճամբու մէջ մտած էր, ո՛չ ոք ... կրնայ մեղադրել զայն իր պետական մարդու անկեղծութեան մէջ։

Բայց, պարագան նոյնը չէ Թուրքիոյ վարիչներուն համար ... կեղծ ու նենգ քաղաքականութեան մը վարժութեամբ ..., կը խաղան Թելերու վրայ, որոնք շատմէն կը սկսին Էնկիւրիէն անցնելով կանգ կ'առնեն Մոսկուա։

... ամուր եւ բարգաւաճ երկրի մը համար քաղաքական ու դիւանագիտական այս խաղերը՝ Թերեւս հասկնալի ..., իսկ Թուրքիոյ համար որ զուրկ է նախնական անհրաժեշտ միջոցներէ, զոյգ լարի վրայ այս խաղը կը ծառայէ միայն փութացնելու անճարարին անկումը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակի առթիւ, «Ազդակ» կը խմբագրած է (25 հոկտ.)

—«Վերջապէս անհաւասար կռիւներէ եւ դաժան պայքարներէ վերջ հայ ժողովուրդը Մասիսի գլխին տեսաւ իր արնաներկ դրօշը եւ իրականացաւ նահատակ ժողովուրդի մը մեծ երազը, յաղթանակեց եւ կերտուեցաւ Ազատ ու Անկախ հայրենիք մը։

«Դժուար է քառասուն տարուան պատմութիւնը ամփոփել այս տողերուն մէջ, որ լեցուն է փառապանծ եւ պատուաբեր դրուագներով։ Անթաղ եւ անշիրիմ նահատակներու հսկայ Թափոր մը մեր առջեւ իւրաքանչիւրին ետին պատմութիւն մը փառայեղ։

Այսօր սակայն, այդ քառասնամեակի առթիւ, այլ բան կը պահանջուի մեզմէ։ Քառասուն տարիներու մրրիկներուն եւ հարուածներուն վիթխարի ապառաժի մը նման դիմադրող այդ Ուժը, կը պահանջէ մեզմէ որ ցանչնանք անոր տոկունութեան եւ յարատեւութեան գաղտնիքները, ճնտզանդինք իր պատգամին եւ օրինակուինք այն մաքուր եւ անձնուէր սերունդէն, որ ինկաւ այդ քառասուն տարուան պայքարի անողոք ճամբուն վրայ։

Հայ ժողովուրդը ամենամեծ յարգանքն ու երախտագիտութիւնը յայտնած կ'ըլլայ Քրիստափորներու յիշատակին, եթէ այս քառասնամեակին առթիւ ուխտէ ամուր պահել իր հաւատքը եւ միացած ուժերով եւ ձեռք ձեռքի քալել դէպի մեծ ու լուսաւոր ապագան։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՓԱԽՎՐԷԺԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 1 Նոյ.— Բոլշեւիկ «Թաս» գործակալութիւնը կը հեռագրէ.— Օտար երկիրներու կողմէ խորհրդային արտադրութեանց դէմ մղուած պայքարին հետեւանքով, Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ հաւաքոյթ մը, որուն կը մասնակցէին արտածման եւ ներածման կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Հաւաքոյթը քուէարկեց բանաձեւ մը որով հաւանութիւն կը յայտնէ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն՝ ընդդէմ այն երկիրներուն, որոնք սահմանափակումներ եւ արգելքներ կը դնեն խորհրդային արտադրութեանց արտածման դէմ։ Հաւաքոյթը պահանջեց նաեւ դադրեցնել ամէն գնում Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ, ինչպէս նաեւ անոնց նաւերու եւ փոխադրութեանց այլ միջոցներու գործածումն ու այդ երկիրներէն եկած ապրանքներու փոխադրութիւնը Ռուսիոյ ճամբով։

∴ Կեդրոնական Ասիոյ մէջ, Կոկանտէն 36 քիլոմեդր հեռու, օրական 500 Թոնօ արտադրական կարողութեամբ քարիւղի նոր աղբիւր մը գտնուեցաւ։

∴ Հոլանտայի մէջ եւս, զօրաւոր շարժում մը ծայր տուաւ ընդդէմ բոլշեւիկեան արտադրութեանց արտածման։ Կաթոլիկ երեսփոխան մը հարցապնդում մը ուղղեց երկրագործական նախարարին, պահանջելով որ «ստիպողաբար միջոցներ ձեռք առնուին սահմանափակելու եւ նոյն իսկ արգիլելու համար խորհրդային ցորենի ներածումը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՈՒՐՔ ՀԱՐԻՒՐԱՊԵՏ ՄԸ ԵՒ ՋՈԿԱՏ ՄԸ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԲՆԱՋԻՆՋ

ՍԱՍՏԻԿ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԿՌԻՒՆԵՐ

«Էլ Ահրամ»ի հոկտ. 24ի Թիւին մէջ իր Էնկիւրիի Թղթակիցը կը գրէ.—

Արդեօք նո՞րէն վերսկսաւ քրտական շարժումը։

Այս հարցումը ըրինք մենք մեզի կարդալով Թրքական մամուլի վերջին հրատարակութիւնները եւ լսելով սահմանի վրայ տեղի ունեցած վերջին բազմաթիւ դէպքերը։ Իրաւունք ունինք մենք մեզի այդ հարցումը ընելու, որովհետեւ այդ դէպքերը այժմ տեւական հանգամանք մը առացած են։

Պարսկաստանի սահմանը եւ Զալտըրան, Չէյլան եւ Վանայ լիճի միջեւ գտնուող տարածութեանց վրայ գտնուող ապստամբները յաղթելէ վերջ, Թրքական հրամանատարութիւնը կազմեց երկու ճակատ, առաջինը դէպի հարաւ, իսկմիւսը հիւսիս, այսինքն Իրաքի եւ Էղրիի սահմանները։ Էղրիի լեռները իրենց գրաւած դիրքով այնքան կարեւոր էին որ հրամանատարութիւնը մեծ ուժեր հաւաքեց հոն, որոնք կը բաղկանային երեք բանակներէ։ Ասոնք Սալիհ փաշայի հրամանատարութեամբ պաշարեցին ապստամբները եւ մինչեւ ամենաբարձր գագաթները գրաւեցին։ Ապստամբները Մակուի կողմը փախան եւ հոն Պարսկաստանի ուժերուն հետ բախումներ ունեցան աւարական գօտիին վրայ։ Ասոնց մէկ մասը բռնուած եւ գերի առնուած, իսկ մէկ մասն ալ փախած է։

Երկրորդ կարեւոր ուժը յանձնուած են Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեան։ Ճէվատ փաշան Թուրքիոյ զինուորական մեծ դէմքերէն է։ Իր գլխաւոր գործը եղաւ Զօրազան Աշիրէթին պետը, որ իր ուժերով Իրաքէն Թուրքիա արշաւած էր, հոն մեռնի։ Բայց անոր հոն մղուիլը միասակար եղաւ, որովհետեւ Իրաքէն եւ Պարսկաստանէն նոր ապստամբ ուժեր հաւաքուեցան եւ Թուրքիա արշաւեցին։ Ճէվատ փաշա պէտք եղած միջոցները ձեռք առած է այդ շարժումներուն ծաւալը արգիլելու համար, մինչեւ որ Սալիհ փաշա Էղրիի մէջ իր զապումի գործողութիւնները կատարելապէս գլուխ հանէ։

Սեպտեմբեր 8ին առաջին ճակատին մաքրագործումը սկսաւ։ Նուրի փաշա Սաիտ, Իրաքի վարչապետը, այդ միջոցին Թուրքիա հասած էր, հոն համաձայնեցաւ ան օգնելու այս ապստամբութեան զապումին եւ սահմանի մաքրագործման։

Սկսան մաքրագործումի։ Վերջը ապստամբները տեսնելով որ կը պարտուին Էղրիի մէջ, որոշեցին վրէժ լուծել։ Ֆէրզանտէ պէյի ղեկավարութեամբ 300 զինուած մարդիկ պատրաստեցին եւ ղրկեցին Շէմտինանի շրջանը։ Հոն հարիւրապետ Ծուսուֆիզզէտտինպէյի հրամանատարութեան տակ գտնուող մէկ պէօլիւք զինուորներու հետ սաստիկ ընդհարում մը ունեցան, որու միջոցին Քիւրտերը սպաննեցին հարիւրապետը եւ զինուորները եւ յառաջացան դէպի Ապու Համմանի շրջանները։ Վերջը հասան Նէհրի ուր Սիւլէյման պէյ Լաթիֆ, կամաւորներու պետը, դիմադրեց եւ կռուի բռնուեցաւ անոնց հետ։

Ամսոյ 4ին քրտական նոր ուժեր, որոնք Հուէրքէ աշիրէթներուն կը պատկանին, միացած Ուրամար աշիրէթներուն Քէֆէրի կողմերը յառաջացան եւ մինչեւ Գանք էլ Ատա գտնուող Օրխանի գագաթը հասան եւ որոշեցին միանալ Շէմտինան, Քրաքեա եւ Արթուշեա աշիրէթներուն հետ։ Ամսոյ 6ին ասոնք յաջողեցան իրենց ծրագիրներուն մէջ. բազմաթիւ բախումներ ունենալէ վերջ Թուրք ուժերուն հետ։

Միեւնոյն ծրագրով Թրք. ընդհ. հրամանատարութիւնը ձեռնարկեց անոնց մաքրագործումին։ Ամսոյ 8ին օդանաւերը սաւառնեցան եւ ապստամբներուն ազդարարութիւններ նետեցին, զանոնք հրաւիրելով անձնատուր ըլլալու, այլապէս անողորմ պիտի ըլլան։ Ամսոյ 9ին Թրք. ուժերը Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեամբ յարձակման սկսան, որոնց թիւը 25 հազար էր։ Գաշգալէէն դէպի Արեւելք Պարսկաստանի ուղղութեամբ եւ Իրաքի ուղղութեամբ յարձակումները սկսան եւ ամսոյ 12ին հասան Պարսկաստանի սահմանը. 13ին միւս ուժերը հասան Իրաքի սահմանը։

Հիմա միայն Սուր. սահմանը մնացած է որ դեռ չէ գրաւուած։ Այս օրերս կարելի է Թրք. ուժեր ղրկուին նաեւ սուր. սահման։

Թուրք-յունական դաշնագրերու կնքումը

Մուսթաֆա Քէմալի ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Վենիզելոսի եւ Միխալաքոփուլոսի. ներկայ էին նաեւ Ըսմէթ փաշա, Ազգային Ժողովի նախագահը Քեազիմ փաշա եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի։

Դաշնագրերու ստորագրութենէն յետոյ, Պ. Վենիզելոս այցելեց Իտալիոյ դեսպանին եւ խնդրեց անկէ որ իր շնորհակալութիւնները յայտնէ Մուսոլինիի՝ Թուրքեւյոյն հարցերու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՁԵԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՒԵՐ ԿԸ ԳՏՆԷ

Մոսկուա, 2 Նոյեմբեր.— Ձեկան երեւան հանեց երկու գաղտնի կազմակերպութիւններ, որոնք կը խափանէին բանուորներու պարէնաւորման սպասարկութիւնը։ Անոնցմէ մէկը բաղկացած էր 24 անդամներէ, իսկ երկրորդը 20։

Անոնց դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մոսկուայի մէջ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ

Մոսկուա, 2 Նոյմ.— Նկատելով որ անգործութեան վերացումով եւ ազգ. տնտեսութեան մէջ՝ աշխատող ձեռքերու շատ մեծ խնդրանքին հետեւանքով, աշխատանքի սակարանները կորսնցուցին ամէն կարեւորութիւն, աշխատանքի գործավարութիւնը մշակեց ծրագիր մը, որով սակարաններուն տեղպիտի հաստատուին ոլակեալ բանուորներ եւ վարժ աշխատաւորներ պատրաստող սպասարկութիւններ։

ՄԻՆՉ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԱՌՆԱԼ

Անցեալ շաբթուհաղորդեցինք թէ Փարիզաբնակ երեք բոլշեւիկեան պաշտօնեաներ «Օփով» խորհրդ. համագործակցականներու փարիզեան ներկայացուցիչը, նաւաշին՝ տնօրէն փարիզի խորհրդային դրամատան եւ Վոլսկի՝ խմբագրապետ բոլշեւիկեան Թերթի մը մերժեր էին ենթարկուիլ Մոսկուա վերադարձի հրամանին եւ շատ ուրիշներու պէս, նախընտրեր էին մնալ Փարիզ։

«Փօփիւլէռ» կը գրէ թէ ըմբոստներու փարիզեան խմբակը արձանագրած է նոր ու նշանակելի դասալիք մը եւս, Փ. Գէրլին՝ Փարիզի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութեան տընտեսական բաժնի պետը, յայտնի տնտեսագէտ, որ երկար ատեն, կարեւոր պաշտօն մը վարած է համագործակցականներու Միութեան մէջ։ Իր պաշտօնակիցներուն պէս, ան ալ կը նախընտրէ մերժել Մոսկուա վերադառնալու ստալինեան հրաւէրը, հրաժարելով իր պաշտօնէն։

Ի ԽՆԴԻՐ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ

Գրեր էինք թէ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը լիազօրութիւն տուեր էր Գիպսընի իր դեսպանին, որ աշխատի, զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովի գումարումէն առաջ, համաձայնութեան մը բերելու Ֆրանսան եւ Իտալիան։

Գիպսընի ամերիկեան դեսպանը արդէն Հռոմ կը գտնուի։ Իտալական մամուլը երկարօրէն կը զբաղի դեսպանին ներկայութեամբ. բայց անոր կատարած աշխատանքներուն մասին, յստակ ոչինչ կ'ըսէ։

Գալով դիւանագիտական շրջանակներուն, չափազանց վերապահ ընթացք մը ցոյց կուտան։ «Լա Թրիպունա» կը գրէ թէ անօգուտ պիտի ըլլայ զինաթափութեան խորհրդաժողով մը հրաւիրել, եթէ նախապէս կարգ մը խնդիրներ կարգադրուած չըլլան, որոնց կարգին, նաւային ուժերու ճշգրտութեան համաձայնութիւն մը Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Հաւանական կը թուի, կ'աւելցնէ իտալական Թերթը, թէ ծընեւի յանձնախումբի աշխատանքներուն հետ, պիտի սկսին նաեւ ֆրանքօիտալական բանակցութիւնները, որոնք այս անգամ Թերեւս աւելի արդիւնաւոր ըլլան քան սեպտեմբերի բանակցութիւնները։

ՆԱԽԿԻՆ ՉԵԿԻՍՏ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆԻ
ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աղաբեկեան իր յուշերի շարունակութեան մէջ տալիս է շատ հետաքրքիր տեղեկութիւններ Պարսկաստանի մի շարք վայրերում բոլշեւիկ հիւպատոսների, չեկիստների եւ զանազան անուան տակ լրտեսութեամբ զբաղուող ռուս բոլշեւիկների եւ նրանց կողմից կաշառուած Պարսկաստանում ապրող տարագիր Ռուսների եւ տեղացիների,(որոնց թւում նաև պարսիկ յայտնի պաշտօնեաներ)միջոցով ձեռք բերուած կարեւոր տեղեկութիւնների մասին, թէ պարսիկ կառավարութեան որոշումների եւ թէ օտար հիւպատոսարանների եւ իրենց կառավարութիւնների միջեւ եղած թղթակցութիւնների, ինչպէս նաեւ տեղական եւ օտարագիր քաղաքական կուսակցական աշխատանքների։ Ինչպէս պարզւում է բոլշեւիկներին շատ վայրերում նամակատների պաշտօնեաներին կաշառելով, յաջողել է շարունակաբար ձեռք բերել բոլոր հիւպատոսարանների կողմից ուղարկուած եւ իրենց հասցէով ստացած բոլոր թղթածրարները, որոնց միջից ընտրելով իրենց համար կարեւոր պարունակութիւն ունեցող ծրարները, վարպետօրէն բանալով արտագրել կամ արտանկարել են եւ բոլոր ծրարները նորից վերադարձրել բերող պաշտօնեաներին եւ նամակատների միջոցով ուղարկել իրենց հասցէներին։ Բոլշեւիկներին յաջողել է նոյնպէս ձեռք բերել զանազան նախարարութիւնների կարեւոր որոշումները պարսիկ պաշտօնեաների միջոցով։

1927ի մայիսին Աղաբեկեանը եղել է Թաւրիզում որտեղ այդ ժամանակ բոլշեւիկեան հիւպատոսը եղել է ոմն Դուբսոն, որը միեւնոյն ժամանակը զբաղւելով նաեւ լրտեսական գործով, շարունակ բախումներ է ունեցել Թաւրիզի «Գէպլէու»ի (Չեկայի) լիազօր Մինասեանի հետ։

Ըստ Աղաբեկեանի յայտնութեան — «Թաւրիզը այն վայրն է որտեղից Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վարում է յեղափոխական աշխատանք թէ խորհրդային Հայաստանում եւ թէ Թրքական Քիւրդիստանում։ Հ. Յ. Դ.եան Թաւրիզի ներկայացուցիչն էր ոմն Իշխանեան, որը իր գործունէութեան մասին կանոնաւոր հաղորդագրել է Հ. Յ. Դ.եան Բիւրոյին — Փարիզ, եւ Բիւրոյից ստացել հրահանգներ իր յետագայ գործունէութեան համար, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ կուսակցական միւս կեդրոնների գործունէութեանց մասին. Թղթակցութիւնը անցնում էր նամակատան միջոցով, երկու կողմից էլ Նամակները գրւում էին գաղտնագրերով եւ քիմիական թանաքով։ Դաշնակների գաղտնագրերը եւ քիմիական միջոցը յայտնի էին «Գէպլէու»ին։ Մնում էր նամակների ձեռք բերելը կազմակերպել։

«Մինասեանը «Գէպլէու»ի մէջ աշխատելու համար գործի է լծում Թաւրիզի նամակատան կարեւոր պաշտօնեաներից մէկին, որի միջոցով մեզ էին փոխանցւում դաշնակների եւ մուսավաթականների բոլոր նամակների պատճէնները հանելու համար։ Այդ նամակներից մենք իմանում էինք թէ Դաշնակցութիւնը ո՞ւմ եւ ի՞նչ նպատակով է խորհրդային Հայաստան ուղարկում։ Իշխանեանը մանրամասնօրէն տեղեկագրում էր իր բոլոր ծրագիրների մասին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին։ Նամակները տալիս էին մանրամասն տեղեկութիւններ Թուրքերի դէմ քրտական շարժման մասնակցող Դաշնակցականների դերի եւ վիճակի մասին։

Իշխանեանը Փարիզ էր ուղարկում Քրտերի մէջ աշխատող Արտաշէս Մուրատեանի տեղեկագրերը։ Այդ տեղեկագիրները մեզ մանրամասն ծանօթացնում էին քրտական շարժման, քրտական ուժերի եւ նրանց յեղափոխական ծրագիրների մասին։ Մենք գիտէինք ոչ միայն արտասահմանի եւ խորհրդ. Հայաստանի միջեւ կապ պահպանող սուրհանդակների, այլեւ անուններն ու հասցէները Հայաստանի իրենց գործակիցների։ Այսպիսով հայկական «Գէպլէու»ն հնարաւորութեան էր ստանում հաշւետուութեան ենթարկել դաշնակցական բջիջներ, հէնց որ առաջ էին գալիս և զարգանում»։

Ապա տալով նման տեղեկութիւններ Աղըբէջանի «Մուսավաթ» կուսակցութեան Թաւրիզի ներկայացուցիչ Միրզա-Բալայի եւ Պոլսոյ իր ընկերների միջեւ խեղդած գրագրութեանց մասին, Աղաբէկեանը շատ կարեւոր յայտարարութիւններ է անում քրտական շարժման հանդէպ եղած բոլշեւիկների վերաբերմունքի մասին։

Ահա թէ ինչ է գրում Աղաբեկեանը իր յուշերի շարունակութեան մէջ, «Անկախ Քիւրտիստանի Ծրագիրը» վերնագրով։

«Մոսկւայում մեզ շատ հետաքրքրում էր քրտական հարցը։ «Գէպլէու»ի արտասահմանի բաժնի մէջ մենք եկանք հետեւեալ եզրակացութեան ներկայումս քրտական ցեղերը բաժանուած են չորս պետութիւնների միջեւ՝ Թուրքիա, Իրաք, Պարսկաստան եւ Սիրիա. Ռուսաստան։ Բոլոր նրանք զառաւուած են Իրաքից-Կովկաս տանող ճանապարհների վրայ, եւ Անգլիայի եւ Ռուսաստանի ապագայ ընդհարման ժամանակ, նրանց վերաբերմունքը ահագին նշանակութիւն է ունենալու կռուող կողմերի համար։ Պէտք է աւելացնել, որ քիւրտ ժողովուրդը իրենից հոյակապ ռազմանիւթ է ներկայացնում։ Այսպէսով մեր առաջ խնդիր էր դրւած կազմակերպել քրտական ցեղերի շարժումը Իրաքի դէմ, որտեղ «Գէպլէու»ի տեղեկութիւններով, կենդրոնացւում էր անգլիական օդային ուժերը։

«Այս խնդիրը լուծելու համար խորհրդային կառավարութիւնը ենթադրում էր 1927ին յայտարարել «Անկախ Հանրապետութիւն» խորհրդային երկրամասում Քիւրտիստանի փոքրիկ կտորը որպէսզի այս միջոցով կարելի լինէր գրաւել քրտ. միւս ցեղերի համակրութիւնը։ Բայց այս ծրագրին ընդդիմանում է խորհրդային արտաքին նախարարութիւնը, վախենալով իրենց յարաբերութիւնների խզումից Թուրք եւ պարսիկ կառավարութիւնների հետ։ Ստիպուած ընդունւում են ուրիշ ծրագիր. գաղտնի ճանապարհով նախապատրաստել քրտական ցեղերը։ Այս ծրագիրը իրագործելու համար հարկաւոր էր մանրամասն ուսումնասիրել քրտական ցեղերի վիճակը, ծանօթանալ ղեկավարների հետ, Քիւրտիստանում հաստատել Գէպլէուի գործակալութիւն մը և աստիճանաբար պատրաստել քրտական ցեղերին մեզ հետ գաղտնի դաշնակցութիւն կնքելու ի դէպս խորհրդային Ռուսաստանի հետ պայքարողի դէմ շարժելու նպատակով»։

Սպասենք Աղաբեկեանի յուշերի շարունակութեան։

ԲԵՆՕ

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

«Յառաջ»ի աշխատակիցներէն Աշխէն Խանէատեան, որ կը հետեւէր Փըլէժի Համալսարանին ընկերային եւ անտեսական գիտութեանց բաժնին, աւարտական քննութեանց մէջ առաջին ելաւ եւ ստացաւ իր վկայականը (licencié)։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՑՆԵՐԸ

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Գ. Ա. Ջօպանեան ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. «Ու՛ ճիշդ չէ գործել, ինչպէս կը գրէ Գ. Պարսամեան, թէ Ահարոնեան Դոսթօյեվսկիի ազդեցութիւնը մասնաւորապէս կրած է եւ հոգեբան վիպասան մըն է»։ Արդէն գիտենք մեր գրքին, նուիրուած Ահարոնեանի գրականութեան, էջ 38ի վրայ ըսուած է հետեւեալը.

«Միջազգային այս արժէքներէն (Թոլստոյ եւ Դոստոյեվսկի) մեծապէս ազդուած է Ահարոնեան իր ստեղծագործութեան մէջ Այդ ազդեցութիւնը սովորական ընթերցումով դժուար է երեւան հանել, ըլլայ խորքի, ըլլայ բովանդակութիւն, ըլլայ տիպարներու ընտրութիւն, ըլլայ նաեւ հասարակագիտական, ընկերական ու բարոյական արժէքներու գնահատման տեսակէտով, անիկա շատ բան կը պարտի այս երկու հսկաներուն ...»։

Երբ կը խօսիմ այդ ազդեցութեան մասին, անշուշտ բացարձակ չէ, եւ ոչ ալ դիւրին՝ զայն մատնանշելը. զգալ կարելի է միայն, կայ մանրամասներու եւ զգացումներու թել մը, դէմքեր ու նկարագիրներ կան, որոնց նմաններուն ամէն քայլափոխի կը հանդիպինք յիշուած տիտաններուն գործին մէջ, գործեր, որոնք վերջին յիսուն տարուան գրականութեան վրայ, ուղղակի թէ անուղղակի, դրած են իրենց անջնջելի կնիքը։

Միւս կողմէն պատճառ մը չէ, որ Ահարոնեան ռոմանթիկ մը, բանաստեղծ մը ըլլալով մէկտեղ, սոսորագրած չըլլար էջեր, որոնք Գ. Ա. Ջօպանեանի իսկ վկայութեամբ «անիշխանական համամարդկային ըմբոստ աղաղակներ ըլլան... երբեմ՜ ազատ մտածող, երբեմ՜ հաւատացեալ, մերթ յուսահատ յոռետեսական» գիծեր, որոնք յատկանիշը կը ձեւեն Դոսթոյեվսկիի գրականութեան ու իր տիպարներուն։ Եթէ Ահարոնեան սահմանափակուէր մեզի տալու բնութեան նկարագրութիւնը, հայրենի գեղեցկութիւնները, ազգային թշուառութիւնը, ուրիշ խօսքով չի մտներ շատ անգամ մարդկային հոգիին խորհրդաւոր ծալքերուն մէջ, վստահելով արտաքին աշխարհի յաճախ սահմանափակ կոյուածէն, այն ատեն ո՛չ միայն Դոսթօյեվսկիի գրականութեան նոյնքան մեծ եւ արժէքաւոր դէմքերու ազդեցութիւնն ալ ի՛ն գրական պիտի ըլլար։

Նոյն պատճառներով էր, որ Ահարոնեանը աշխէրտ նկատեր էր նաեւ Վիքթօր Հիւկօյի, Մօրիս Մէթերլէնկի, Լ. Անտրէեվի եւայլն, որոնցմէ ամէն մէկէն որոշ գիծեր ու գոյներ, գրական որոշ տարրեր։ Հանգիտութիւնը ուզեր էինք տեսնել իր գործին մէջ, առանց կարենալ սահմանելու ազդեցութիւններու այդ չափը, որ կը զգացուի յաճախ եւ չի մատնանշուիր։ Որովհետեւ արուեստի նիւթ դարձող եւ արուեստագէտին ներքին աշխարհին յագուրդ տուող բոլոր խնդիրները միջազգային են, համամարդկային, եւ յատուկ են բոլոր խառնուածքներուն։ Դժուար է այդ ազդեցութիւնները երեւան հանել, որովհետեւ Ահարոնեանի անհատականութիւնը, իր ոճը եւ արուեստը այնքա՛ն զօրաւոր են եւ իրենն յատուկ, որ ի վիճակի են եղեր միշտ դիմագրաւելու գրեթէ եկած օտարամուտ բոլոր տարրերուն։

Գրական ազդեցութիւն..

Շա՛տ բարդ է չըսելու համար առեղծուածային։ Գրագէտին անհատականութիւնը տեսակ մը հիւսուածք է, որուն թելերը անհամար են, ու կ'երթան ամէն ուղղութեամբ։ Ամէն կողմերէ հասնող ազդեցութիւնները անտեսանելի ալիքներու կը նմանին որոնցմէ կը կազմուի գրական ու արուեստագիտական ներդաշնակ համերգը։ Գրագէտին միտքն ու հոգին, մէկ խօսքով բովանդակ էութիւնը, ազդեցութեանը տակն են բազմաթիւ ազդակներու, ամէն մէկը կազմուած անհունօրէն նուրբ զանգերէ. հակառակ անոր որ անոր խոյ,խառնուածքը, նկարագիրը ձգտին պայքարելու արտաքին այդ ազդեցութիւններուն դէմ։

Ահարոնեանի գործին մէջ կան տիպարներ, որոնց մէջ հաւասարապէս կը գործէ բարիի եւ չարի զգացումը, որ ենթական կը բարձրացնէ, յետոյ գետնին հաւասարեցնելու առթիւ։

Ցաւապանքը, իբրեւ հիմնական տարր մարդկային գոյութեան, անժխտելի մասը կը կազմէ Դոսթօյեվսկիի գրականութեան։ Նոյնը նաեւ «Ճամբորդ»ի հեղինակին բազմաթիւ էջերուն մէջ շեշտուած ձեւով։ Չյիշելու համար ուրիշ կէտեր, այս երկուքն իսկ կը բաւեն, ապացուցանելու համար ինքզինքն անկան դժուարութեամբ մատնող ու զգացնող այդ ազդեցութիւնը։

Գ. Ա. Ջօպանեան ճիշդ չի գտներ նաեւ, որ Ահարոնեան հոգեբան վիպասան մըն է։ Չեմ զարմանար, որովհետեւ Մարսէլ Փրուստի պէս գերազանցօրէն հոգեբան վիպասանի մը մասին իսկ պաշտօնական քննադատութիւնը երկու կարծիք ունի, ինչ որ կը մտածէր անոր մասին Փօլ Սուտէ, նոյնը չէր մտածեր Էրնէսթ Ռոպէր Քիւրցիուսը, գերմանացի յայտնի քննադատը։ Զարմանալին այն է, որ երբ ո՞ Ա. Ջօպանեան կ'ընդունի Ահարոնեանի վիպագիր մը ըլլալը, անոր կը զլանայ ճշմարիտ արուեստագէտին անհրաժեշտ եղող խառնուածքի մը հոգեբանական կողմը, իբրեւ տարր։ Որովհետեւ առանց հոգեբանութեան, չեմ կրնար հասկնալ վիպասան մը։

Խօսքերուն հետ նոյնանալու, անոնց ներքին էութիւնը կարենալ կարդալու, անոնց հետ հոգեկան կապ ստեղծելու համար, ամէնէն աննշան վիպագիրն իսկ պէտք ունի այդ տարրին։ Պէտք ունի այդ տարրին, երբ մանաւանդ մտադրած է տալ մեզի, իր վէպով, մարդկային հոգիին փոթորիկները։ Այս բոլոր տարրերը ես անհրաժեշտ կը գտնեմ նաեւ բանաստեղծին համար։ Բանաստեղծն ալ պէտք է հոգեբան ըլլայ։ Ո՛չ այն հոգեբանութիւնը, որ բանահիւսութեան իբրեւ մէկ գլուխը կ'ուսուցուի դպրոցներուն մէջ, այլ չեմ գիտեր որ գիտութիւնը որ մարդոց աչքերէն կը կարդայ անոնց հոգին, որ վիպական բոլոր գործունէքներուն մէջ կը հետեւի տիպարներուն բոլոր շարժումներուն։ Չէ՞ որ ամէն վիպագիր օժտուած պէտք է ըլլայ բանաստեղծի ձիրքով, եւ ամէն բանաստեղծ վիպագրի երեւակայութեամբ։ Ահարոնեանի հոգեկան գրողի բոլոր յատկանիշները կը գտնենք Լռութիւնը վէպին, ու մանաւանդ Ճամբորդը հատորին երեք վիպակներուն մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՔՈՂՈՆԷԼ ԼՈՐԱՆՍ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ...
ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԻՀՍԱՆ ՆՈՒՐԻ ՓԱՇԱՅԻ ՀԵՏ

Բ.

Թուրքերը պարտուելէն վերջ, այլեւս վանքը անցուցած էինք։ 10 զինեալ Քիւրտերով սկսանք դէպի Արարատի բարձրերը մագլցիլ։ 3 ժամ շարունակ բարձրացանք։ 2500 մեթր բարձրութեան մը հասած էինք։ Չափազանց ցուրտ էր օդը հոն եւ հակառակ եղանակի ամառ ըլլալուն՝ կը դողայի եւ մեզ առաջնորդեցին քիչ անդին գտնուող վրան մը, որուն վրայ կը ծածանէր քրտական դրօշը։

Վրանի առաջ կը գտնուէին 5 սպաներ, որոնք զինուորական քարտէսներ եւ ծրագրեր կ'ուսումնասիրէին։ Դուրսը կանոնաւոր պահակ կը սպասէր եւ քիչ անդին ուրիշ քանի մը վրաններու առաջ կը գտնուէին քիւրտ զինուորներ, որոնք շատ լաւ զինուած էին արդիական զէնքերով եւ գնդացիրներով. Առաջնորդ քիւրտ բարեկամս զիս ծանօթացուց այդ սպաներէն մէկուն եւ ըսաւ թէ այս է քրտական ապստամբութեան ընդհ. հրամանատարը Իհսան Նուրի փաշան։ Երկիւղածութեամբ յարգանքներս յայտնեցի անոր եւ ներկայացուցի ինքզինքս։

Ո՞վ է Իհսան Նուրի փաշան

Իհսան Նուրի փաշան հազիւ 40 տարեկան երկայնահասակ, նիհարակազմ, թրքական սպայի տարազով, խոշոր գալպախ մը գլխին, քաղաքավար եւ փայլուն ճակատով երիտասարդ մըն է։ Զիս քովը առաւ ու եւ սկսաւ պատմել ինծի։

«Մենք աւազակներ կամ կողոպտիչներ չենք, ինչպէս կը ներկայացնեն մեր թշնամիները. մենք մեր հայրենիքի եւ մեր ժողովուրդի ազատութեան համար կը կռուինք. ուխտած ենք ամէն գնով ստրկութենէ ազատել մեր հայրենիքը։ Մեր հիմնական մղած կռիւները ժողովուրդ մը իր ազատութեան հետ եւ կամ ալ անոր վարչաձեւին դէմ մղուած կռիւներուն չի նմանիր մեր պայքարը եւ մեր պատերազմը ուրիշ տեսութեան մը կողմէ մղուած կռիւին կը նմանի. եւ մեր նպատակը լոկ Թուրքը՛ բուն լուծէն ազատել չէ, այլ մենք կ'ուզենք անկախ եւ ազատ Քիւրտիստան մը, եւ այդ ճամբու վրայ ո՛վ որ արգելք կ'ըլլայ մեզի, մենք պիտի կռուինք անոր դէմ։ Ուրիշ հովանաւորութիւն չենք ուզեր եւ պիտի չընդունինք։ Մինչեւ մահ պիտի դիմադրենք եւ պիտի կռուինք մեր հայրենիքը ազատելու համար։

«Քիւրտերը հին եւ պատմական ազգ մըն են եւ ունին փառաւոր անցեալ մը։ Թուրքիան իր երկրին պաշտպանութեան համար քանիցս մեր օժանդակութեան դիմեց եւ պ. չապանուեցաւ՝ շնորհիւ մեր զոհողութիւններուն, բայց ի՞նչ տեսանք անոր փոխարէն, լոկ ապերախտութիւն եւ զուլում»։

— Ուրեմն, ձեր միակ նպատակը ազատագրութի՞ւնն է Քիւրտիստանի։

— Այո՛, սակայն մեր շարժումը միայն Թուրքիոյ դէմ չէ. ո՛վ որ կ'ուզէ մեր ժողովուրդը ստրուկ դարձնել եւ չի յարգեր մեր ազգային ուխտը, մենք դէմ ենք անոր։ Մաս մաս բաժնուած քրտութիւնը կ'ուզենք հաւաքել մէկ մեծ հայրենիքի եւ մէկ դրօշի ներքեւ եւ այլեւս Իրաքի, Պարսկաստանի եւ Թուր-

քիոյ ձնշումներուն տակ
ժողովուրդ մը չունենալ կը
ըսեմ ձեզմէ որ մեր այս փ
փաքներուն եւ ձգտումներ
Թարգմանը ըլլաք Եւրոպայի

Հոս երկար տեւեց մեր
սակցութիւնը այս հրամանատ
րին հետ, որ ընդարձակ տեղեկ
թիւններ տուաւ քրտական ապ
ստամբութեան եւ կռիւներ
շուրջ. անոնց մասին չեմ
նոր հիմա մանրամասնութիւ
հաղորդել։

Մեր տեսակցութենէն վերջ

Այլեւս գոհացած էի
լեռը եւ վերադարձայ Պարսկ
տան, Նէքմիլի ճամբէն,
անցայ Արալ գիւղէ։ Հոն
Նեյլուս պէս պարսկական
ները ձերբակալեցին զիս եւ
գրին, իբրեւ անգլիական
լրտես, որ կը գործէ Քիւրտ
հոշուոյն եւ անոնց մէջ։

Հոս աշխատեցայ
ցնելու համար որ սխալ է
ենթադրութիւնը եւ ես
չեմ, սակայն անօգուտ,
նեցին բացատրութիւններ
ինծ յայտնեցին որ Թուրք
ռավարութիւնը առանձին
նուցագրով պահանջած է
ձերբակալութիւնս եւ
յանձնումը։ Հոս վախցայ,
րովհետեւ բաւական լայն
թութիւններ ունէի Թրքա
վայրագութեանց մասին։

Հոս դժուարութիւններ
հանդիպեցայ մինչեւ որ
մոլեցի թէ՝ ես չեմ
փնտռած մարդը։ Անգամ մը
սէին թէ անգլիացի լրտես մը
ուրիշ անգամ կը պնդէին թէ
լոնել Լորանս եմ, ձերբակալ
մէն մեկնութեանց

Թէեւ շատ դժուարութիւն
սայ, բայց վերջապէս
զիս բանտէն եւ մանաւանդ
մով մը հրահանգեցին
կատարեէն հեռանալու։ Գոհ
եւ եկայ Պաղտատ,
Պէյրութ, ուր հիմա
հայրենիքս։

ԶԵԿՈՅՑ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.-Հակառակ Կեդրոնական
առանց ոեւէ յապաւումի
նութեամբ կուտանք
ծականի այս զեկոյցը։—

Միութեան Նորընտիր
գահը Գ. Գալուստ Կիւլպէնկ
իր ապարանքին մէջ կ'ընդ
կեցը. ժողովի պատուիր
թիւնը, միութեան մասնաճ
ըանին մէջ կ'ընդունուի
տօնապէս եւ ժողովին կը
խագահէ առաջին անգամ

Մեր նախորդ զեկոյցով
զորդեցինք թէ միաձայ
թեամբ եւ խանդավառու
կեդր. Վարչ. ժողովը նախ
ընտրեց Գ. Գալուստ Կիւլ
եան, որպէս արժանաւոր
ջորդ մեր յաւէտ ողբ
հիմնադիր-նախագահ
Նուպար փաշայի։

Նորընտիր նախագահ
ժամադրութեան, 24
բերի Ուրբաթ օրը, ժամ
Ավընիւ տ'Իէնայի իր
ապարանքին մէջ
կեդր. ժողովի պատուի
թիւնը.— Պատուոյ նախ
վեհ. Գ. Գ. Նորատու
Փոխ-Նախագահներ եւ
անդամներ Գ. Տ.
խան, Զարեհ Պէյ
Գ. Խամէրեան, Ասերի
յանձնաժողովը
Արշակ Գարակէօզեան
Գ. Հալաճեան, Լ.
եան եւ Վ. Մալէզեան

Վսեմ. Տ. Գ. Նորատ
խօսք առնելով յանուն
ժողովի հաղորդեց Տ. Կիւլ
եանի միաձայն եւ խանդ
ընտրութիւնը, որպէս

…Բ. Ը. Միութեան, եւ Չերմա… …ին բառերով շնորհաւորեց են… …մաղթանքներ ընելով իր …պաշտօնավարու… …թեան համար։ Տ. Գարակէօզ… …խօսեցաւ Ամերիկայի հա… …ւոր անդամներուն կողմէ, …ութիւն յայտնելով որ …ականային Յանձնաժողովին …ու մտածումը, զոր հեռա… …ով եւ նամակով քանի մը ա… …առաջ հաղորդած էր Փա… … իրականացած է ազգին …մեծ բաղձանքներուն գո… …տալով։ Պ. Բէլէկեան …յանձնեց նորընտիր Նախա… …ընտրութեան պաշտօնա… …ը։

Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան …պէս զգածուած շեշտով …ախանեց, շնորհակալու… …յայտնելով այն մեծ պա… …ին համար, որ իր համեստ ան… …կ'ուղղուէր։ Ակնարկեց Կիւլ… …եաններու պարզասիրու… …որքան եւ ազգասիրու… …, եւ խոստովանեցաւ թէ …ազգային հաւաքական աշխա… …անքի վարժ չէ, որով խնդրեց …իր մասին ներողամտութիւն …ցոյց տրուի։ Եթէ անձնապէս …բեկեալ ՀԲԸՄ-ը լով վարչական …պաշտօնութեան, սատուելա… …Միութեան դրական գործե… …կառչի, իր խորհուրդներով …աշխատակցութեամբ օգտա… …ԲԸՄ-ը անկեղծ նախան… …ձախնդրութեամբ։ Պ. Կիւլպէնկ… …պարզ եւ անսեթեւեթ …երը պատուիրակներու …գործեցին ամենախոր …ութիւն։

Յետոյ, Տիկին Նուարդ Կիւլ…եան, որուն զգայուն սիրտը …թեան գանձարան մըն է, …պատուասիրեց …հիւրերը, որ ճաշէն ալդ …եւ հրաշագեղ Թանգարա… …մեկնեցան գոհ սիրտով, հա… …ած որ Բարեգործականի …իսկապէս բարգաւաճումի …եւ փայլուն Թուական մըն …կը բացուի Պ. Կիւլպէնկ… …նման մեծ ելմտագէտի մը, …եւ սիրտի հարստութիւն… …օժտուած ազնիւ եւ ազ… …հայու մը Նախագահու… …ը, որ ազգին բոլոր խա… …մէջ անլուր խանդավա… …թիւն յառաջ բերած է մի …օրուան միջոցին, ինչ որ …յայտնի ոչ միայն հայ …հասարակական ընդար… …յօդուածներով, այլ եւ աշ… …ամէն կողմերէն նորըն… …Նախագահին ուղղուած …պական հեռագիրներով։

Պ. Կիւլպէնկեան, գերազան… …գործի մարդ, հետեւեալ …ձեռք առաւ Միութեան …, եւ ամէն օր, ժամերով՝ …Ընդհ. Տնօրէնութեան գրա… …մէջ խորհրդակցել …-Պատուիրակին հետ կա… …հարցերու շուրջ, գլ… …Թըրթներու որոնց մասին ցոյց կուտայ լարուած հետաքրքրութիւն։

* *

Երէկ, չորեքշաբթի, Նուպարեան Մատենադարանին մէջ պաշտօնապէս տեղի ունեցաւ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի նախագահական հանդիսաւոր ընդունելութիւնը, Կեդր. Վարչ. Ժողովի, գործակից մարմիններու եւ Միութեան վեթերաններու կողմէ, սեղմ շրջանակի մը մէջ, որուն փայլը կ'աւելցնէր Տիկին Կիւլպէնկեանի շնորհալի ներկայութիւնը։

Ներկայ էին Կեդր. Վարչ. Ժողովի Փարիզաբնակ բոլոր անդամները՝ Վսեմ. Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեան, Պ. Պ. Տիգրան խան Քէլէկեան, Զարեհ պէյ Նուպար, Պօղոս Էսմէրեան, Արամ Արապեան, Տիգրան Կամսարական, Լեւոն Կիւմիւշկերտան, Պետրոս Հալաճեան, Արամ Ճէվահիրճեան, Սերովբէ Սվաճեան Գրիգոր Սինապեան եւ Վ. Մալէզեան (Ն. Աղաթօն պէյ եւ Տիրան Փիլիպպոսեան բացակայ էին քաղաքէն)։ Ներկայ էին նաեւ Նիւ Եորքի Շրջանակային Յանձնաժողովի ատենապետ Պ. Արշակ Գարակէօզեան եւ Տիկին Գարակէօզեան, Գահիրէի Շրջանակային Յանձնաժողովի անդամ Պ. Ճանիկ Զաքըր, Բարեխնամ անդամ Պ. Միհրան Ղազարոսեան։ Նուպարեան ընտանիքը իր յարգանքի ուշադրու… մասնակցութիւնը բերած էր պատուելով այն հանդիսութիւնը՝ յանձին Միութեան Բարերար անդամուհի Տիկին Նոյեմի Գափամաճեանի, Հիմնադիր եւ Պատուոյ անդամ Առաքել պէյ եւ Տիկին Նուպարի, ինչպէս նաեւ Տիկին Զարեհ պէյ Նուպարի։ Կեդր. Ժողովի կողքին ներկայ էին նաեւ Տեղ. Մասնաժողովի Դիւանի անդամները՝ Պ. Պ. Վ. Թագւորեան, Օթօն Հեքիմեան, Ս. Սաղըրեան եւ Յ. Սարաճեան։ Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներէն՝ Տիկնայք Պ. Էսմէրեան, Լ. Կիւմիւշկերտան, Ա. Ճէվահիրճեան, Տ. Քէլէկեան եւ Վ. Մալէզեան, ինչպէս նաեւ Փրոփականտի Յանձնախումբի անդամները Պ. Պ. Բաշալեան եւ Ա. Չօպանեան ինչպէս նաեւ վերջապէս պաշտօնէութիւնը խմբովին, որ հիւրամեծարութեան դերը կը կատարէր ի յարգանս ականաւոր պետին։

Փոխ-Նախագահ Պ. Տիգրան Խան Քէլէկեան կարդաց ուղերձ մը յանուն Կեդր. Վարչ. Ժողովի, մաղթելով Պ. Կ. Կիւլպէնկեանի կարողութիւն եւ յաջողութիւն, եւ խոստանալով իր եւ իր պաշտօնակիցներուն անվերապահ աջակցութիւնը, ձեռք ձեռքի տուած Միութիւնը առաջնորդելու համար իր բարձր նպատակներուն։ Երբ, ըսաւ Տ. Քէլէկեան, դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու մեր սիրելի Նախագահը Պօղոս Նուպար փաշան, էր իր ժամանակը, խելքն ու սիրտը, եւ անսպառ վեհանձնութիւնը տրամադրած էր իր սիրական Բարեգործականին, զգացինք մեծ բացը զոր թողուց իր մահուամբը։ դնելով մեզ դժուարին հարցի մը առջեւ։ Գոհ ենք եւ բարեբախտ որ ձեր ընտրութեամբը ամոքուած կը զգանք մեր ցաւը, եւ այսօր կըրնանք ձեր մէջ ողջունել Միութեան արժանաւոր Նախագահը, որ իր բարձր կարողութեամբը պիտի կրնայ նոր եւ զօրաւոր ուղղութիւն մը տալ այս մեծ Ընկերութեան։

Զարեհ Պէյ Նուպար նշանակալից գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց ֆրանսերէն լեզուով, որ ամբողջովին պիտի հրատարակուի «Միութիւն»ի յառաջիկայ թիւին մէջ։ «Սիրտի յատկութեանց, զոր մեր Միութիւնը կը փնտռէ, մեր հայրենակիցներուն թշուառութեանց կարեկցելու եւ անոնց անձկութիւնները, ամոքելու համար, պէտք է միանան մեծ միտքի մը յատկութիւնները, որովհետեւ խելքը կը չափուի հետապնդուած իտէալին մեծութեամբը։ Որքան աւելի բարձր է այդ իտէալը, այնքան աւելի կը տեւանի հագին ալ, որ «հանճար» կ'ըլլայ երբ կը հասնի անոր եւ կ'իրագործէ անիկա իր խելքովը, իր կամքովը եւ իր կորովովը։ Համոզուած ենք ամէնքս ալ որ ձեր մտածումն ալ այդպէս է եւ ատոր համար պարտք սեպեցի շնորհաւորել ձեզ բոլոր սիրտովս, որ հընկերկեցանք այնքան մեծ գործի մը առջեւ այնքան ծանր պատասխանատուութիւններով, մանաւանդ դժուարին վայրկեանի մը»։

Այդ հայրենաշունչ ճառին մէջէն որ պատիւ կը բերէ Նուպարեան անունին, հաճոյքով վեր կը հանենք նաեւ սոյն հատուածը.— «Պարտաւոր ենք ընել ինչ որ մարդկօրէն կարելի է Արարատի ստքը արծարծելու համար հայ քաղաքակրթութիւնը, որպէսզի հրաբուխին սարսուած մարած լոյսին յաջորդէ հայ հանճարին ճառագայթող բոցը»։ Ու քանիցս ծափահարուած իր խօսքերը վերջացուց, հմայքոտ պատկերէ մը վերջ.— «Երբ Մոգերը մեծ կապոյտ երկինքին մէջ տեսան հրաշագործ Աստղին փայլիլը, շիտակ քալեցին, աչքերնին սեւեռած անոր, ոչ ձախ եւ ոչ ալ աջ նայելով։ Մտածումի երկնակամարին մէջ մենք ալ կը տեսնենք մեր իտէալին փայլիլը աստղի մը նման, եւ կ'ուզենք քալել դէպի ան, չնայելով ոչ ձախ եւ ոչ աջ։ Ձեր վրայ է որ, սիրելի Նախագահ, վստահութեամբ աչքի կը գնենք մեր բոլոր յոյսերը, որպէսզի մեր Միութեան այդ իտէալին իրականացման սատարէ հզօրապէս»։

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

«Փօլիթիքա»— Վենիզելոսի այցելութիւնը պարզ սոսկ գիտնոգէտի մը այցելութեան հանգամանքը չունի։

Վենիզելոս պարզապէս շարունակած է մեր վերջին 20 տարուան պատմութեան մէջ։ 20 տարի է որ մինչ վարժուեցանք հակառակորդի ճակատին վրայ տեսնելու զայն։ Արեւէլի դէպքերը, Պալքանեան պատերազմները, Ընդհ. պատերազմ, անկախութեան պատերազմ, վերջապէս Լօզան։ Բոլոր այս պայքարներուն մէջ, մինչ Վենիզելոսը հակառակորդի գիրքին մէջ գտանք։

Թոյնել անցեալի այս դէպքերը կը յիշենք, ո՛չ թէ անոնց յիշատակը թարմացնելու համար, այլ որպէսզի երեւան հանենք ներկայ այցելութեան կարեւորութիւնը։

Վենիզելոսի այցելութիւնը անկիւնադարձ մըն է Թուրքեւ-Հելլէն յարաբերութեանց մէջ։ Ճիշդ դարէ մը ի վեր Յունաստան անկախ է։ Այս ամբողջ շրջանին, մեր յարաբերութիւնները թէեւ շիտակ էին բայց բարեկամական չէին։ Մինչդեռ անտեսապէս իրարու կապուած այս երկու ազգերը սահպուած էին նաեւ քաղաքական գետնին վրայ իրարու մօտենալ։ Վենիզելոս աւելին հելլէն գիւտագէտն է որ գնահատեց այս անհրաժեշտութիւնը։ Եւ քաղաքագիտական տեսակ արիութիւն մը ցուցնելով ձեռք երկարեց մեզի։

Պ. Վենիզելոսի զանազան առնուններ տրուած են — Անգլիոյ բարեկամ, Թուրքիոյ թշնամի, Ֆրանսայի բարեկամական եւն.։ Բայց սխալ է պետական մարդ մը որակել համաձայն սուտ ազդի մը հանդէպ ունեցած զգացումներուն. պետական մեծ մարդը միայն եւ միայն իր ազգին ու երկրին բարեկամն է։

Վենիզելոս պետական մարդ մըն է եւ բարեկամն է Հելլէն ազգին։ Եւ երբ այսօր բարի գալուստ կը մաղթենք իրեն, զինքը կ'ողջունենք իբրեւ պետական անձ մը որ ոչ թէ այս կամ այն, այլ ուղղակի Հելլէն ազգին բարեկամն է ու անոր ազգային միութիւնը պահպանող։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

«Եօն փօսթա» (Ջէքերիա պէյ).— Թուրքիոյ հետ համաձայնելէ առաջ, Յունաստան նախ պալքանեան խորհրդաժողովին հըրաւիրեց մեզ, եւ Աթէնքի մէջ տաւելագոյն համակրանքը ցոյց տուաւ մեր պատուիրակներուն։

Ցետոյ մեր մարզիկները մրցումի հրաւիրեցին եւ շատ մեծ հիւրասիրութիւն ըրին։ Աւելի վերը, առիթէն օգտուելով. Վենիզելոս ողջունեց մեր դրօշը եւ այս ձեւով շոյեց մեր ամէնէն սկար զգացումը։ Եւ վերջապէս, Հելլէն մարզիկները հոս զրկեցին։ Մենք ալ մեզի յատուկ հիւրասիրութեամբ ընդունեցինք զանոնք։

* *

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ տարիներու կուտակուած թշնամութիւն մը կայ։ Վերջին տարիներուն, մէջտեղէն վերցան՝ հին թշնամութեան պատճառները, եւ երկու կողմերն ալ համաձայնելու փափաք մը զգացին։

Բայց չէր բաւեր որ միայն դիւանագէտները զգային այս անհրաժեշտութիւնը, պէտք էր նաեւ փարատել երկու ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող զգացումի անհամաձայնութիւնը։ Ասոր համար ալ տեղի ունեցան ծանօթ դէպքերը։ Այս ձեւով գետին պատրաստուեցաւ Վենիզելոսի Թուրքիա այցելութեան համար։

Մեր ամէնէն մեծ մաղթանքն է որ այս ձեւով սկսուած համաձայնութիւնը դառնայ կատարեալ ու իրական համաձայնութիւն մը։

«ԼԱՒ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ»

«Վագըթ» (Հագգը Թարիք պէյ).— Թերեւս պարզ քաղաքավարութիւն չէ որ «բարի եկաք» պիտի ըսենք Պ. Վենիզելոսի, որ երէկուընէ իվեր մեր երկրին հիւրն է։

Հելլէն վարչապետը դեռ վերջերս մեզմացուց Յունաստանի հանրային կարծիքին մէկ մասին մեր դէմ ունեցած հակառակութիւնը, որ զուտ զգացումի վրայ հիմնուած էր։ Ան էր որ իր երկրին հաւատացուց թէ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը օգտակար է իրենց։ Զինքը ահա այս դէմքով կը տեսնենք այսօր ու այս դէմքը տեսնելու համոզումն է որ կ'ողջունենք զինքը։

Մեր օրերուն, տրամաբանութեան կռթնած բարեկամութիւնները աւելի օգտակար են քան այն բարեկամութիւնները որոնք միայն զգացումի վրայ հիմնուած են։ Պ. Վենիզելոս անկասկած մէկն է Եւրոպայի այսօրուան ամէնէն խելացի պետական մարդոցմէն, եւ իր այցելութիւնը լաւ երեւոյթ մըն է երկու երկիրներուն ու Միջին Արեւելքին համար։ Կռուիլ գիտցողներուն յայտնած բարեկամութիւնը՝ բարեկամութիւններուն ամէնէն վստահելին է։

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը խրախուսուելով նախորդ տարուան իր օրացոյցին գտած ընդունելութենէն, հրապարակ կուգայ աւելի ճոխ բովանդակութեամբ՝ ու խնամուած աշխատանքով 1931 տարուան օրացոյցի պատրաստութեամբ։ Այս անգամ կարելի է եղած հոն խտացնել ազգային պատմական դէմքերու եւ դէպքերու ամփոփ կենսագրականը, ինչպէս նաեւ կրօնական տօներու մանրամասնութիւնները։

Կողքը պատրաստուած է մաքուր թուղթով, փակցուած հաստատուն խաւաքարտի վրայ՝ շըրջանակուած հայկական եռագոյնով։

Կեդրոնը զետեղուած է Հայաստան Հանրապետութեան զինանշանը ու Մխիթարեան Հայրերու հրատարակած ազգային մեծ դէմքերու խմբանկարը, իսկ եզերքները շարուած են տասը յեղափոխականներու պատկերը։

«Գոյամարտ» օրացոյցը հրապարակ կ'ելլէ Նոյեմբեր 15ին։ Աշխատեցէք այժմէն ապահովել մէկ մէկ օրինակ, որպէսզի յետագային ձեր ապսպրանքները ի դերեւ չելլեն։

Դիմումները կատարել հետեւեալ հասցէին՝ Caytzag Djaraian. 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ ԵՒ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Աղքատախնամի հաստատած «Առաքինութեան Մրցանակի» բաշխման Տիկնանց Յանձնաժողովը Հոկտեմ. 16ի երկ. օր Տ. Վռամշապուհ եպսկ.ի նախագահութեան տակ նիստ գումարելով քննեց 82ի մօտ խնդրագրեր եւ իւրաքանչիւր թեկնածուի մասին անհատաբար, Աղքատախնամի ատենապետին կողմէ կատարուած քննութեանց արդիւնքը լսելէ յետոյ միաձայնութեամբ, 1930ի մրցանակաց արժանի հռչակեց տիկիններ՝ Խանենց, Տողրամաճեան, Օրիորդներ՝ Տէր Ստեփանեան, Նազըրճեան եւ Շիրինեան։

Մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Նոյ. 11ի զինադադարի օրը, Պուլվար Սէն Ժերմէն, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, նախագահութեամբ Տիկին Լ. Գաբամաճեանի։

Հանդէսին սկիզբը մասնաւոր արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենայ ի յիշատակ Նուպար փաշայի։

…ԲԱՋԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՆՏԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

…ԱՐԱՄԻԵԷԹ ԽԱՎԱՃԱԹ,,

…Եուսուֆ Խարմայի ընկերը …կը հրամցնէ մեզ, որ մամի… …է պատրաստած։

— Կեանքը անտանելի չէ …կը շարունակէ Եուսուֆ Խարմա… …պաշ մը մէկզի դնելով իր …ցաւը։

— Հոգ մի ընէք ձեզ կը …ցնենք, եւ օրերը անցկա… …էն կը յաջորդեն իրարու։ Եւ …անակը սպաննելու լաւագոյն …ը գտած ենք։ Այս ըսելով …կողմին տակէն կը հանէ …գրուած թուղթերու արձակ …որոնց վրայ սարսափելի ճաշա… …մը զանազան պնսարաններ …ծուած։ Պարծանքով կը բանէ …մէկ մէկ։ Այս մէկը …ին է որ ալեկոծութեան …կ'ընկղմի, մարդիկներ …եւ երեսին վրայ յղանուած, որոնք կարծես հաճոյքի համար ծով իջած ըլլան, մէկը հորիզոնին մօտիկ՝ որուն աչքերուն թարթիչներն անգամ գծագրուած են։ Ահա ուրիշ մը, բոլորովին մերկ կին մը՝ սատակի մը ափին կեցած, հսկայական ծիծերով, փոքր գլուխ մը մեծղի մարմնի մը ուսերուն։ Պարտականութիւն կը սեպեմ հիանալ վաղեմի ծանօթիս այս ստեղծագործութիւններուն վրայ, գոհունակութիւն կը զգամ անոր զգացած հպարտութենէն։ Քիչ անգամ Եուսուֆ Խարման դուրս կը կը հանէ այս նկարները, բոլոր բանտարկեալներն ալ կ'օգտուին առիթէն, կը բոլորուին մեր շուրջ, զանազան բացագանչութիւններով իրենց միացումը յայտնելու համար։

Ուշ ատեն կը գտնեմ իմ անցս, անձնատուր նոր միջավայրի մը թելադրած յուզմունքներուն։

Յաջորդ օրերը կը տեսնեմ միշտ Եուսուֆ Խարման, կծկուած իր անկիւնը, կոտրած ակնոցը իր քթի ծայրին չնաշխարհիկ նկարչութեամբ մը զբաղած։ Իր շուրջը հետաքրքիրներ, փորի վրայ երկնցած, ձեռքերնին արմկած իրենց երեսին, ակնապիշ կը նային քաշուած իւրաքանչիւր գծի։

Օրուան երկու պահերուն, երբ դուրս կուգան բանտարկեալները քիչ մը օդ ծծելու, մինակ մարդը որ իր տեղէն չի շարժիր, Եուսուֆ Խարման է, հակած իր խոհերով եւ սիրով ծանրաբեռն գլուխը թուղթի կտորի մը, կը նկարէ անընդհատ։

Իրիկուն մը բանտապահ ոգան մեր սրահի դրան փոքր ծակէն աչքեւ կեցած, կը կարդայ դատարան ներկայանալիք անձերու անունները.— Ահա Եուսուֆ Խարման եւ իր երեք ընկերներու անունները։ Գիշերը ամբողջ ուրախութեամբ կ'անցնէ ան, վստահ է, որ դատարանը ազատ պիտի ձգէ զինք, այնպէս վստահեցուցած են փաստաբանները, որոնց վճարած է առանց խնայելու, ծախելով իր վերջին յոյսը՝ սեփական տունը։ Երբ է վերջապէս, կեանքի վերջալոյսին, անբասիր կեանք մը անցուցած է, եւ յետոյ չէ մասնակցած գողութեան, այլ միայն առաջ [illegible]։ Չորս կողմէն բանտարկեալներ կը յուսադրեն զինքը։

Առաւօտ շատ կանուխ, Եուսուֆ Խարման պատրաստ է արդէն դատարան երթալու, բանտային սափրիչին մօտ ածիլուած, մաքրուած, իր նոր հագուստները հագած, ոսկի մանեակ մը անցուցած իր փողկապին, անիկա ըզգային շարժումներով կ'երթեւեկէ սրահին մէջտեղը պարապութեան մէջ։

Հետզհետէ կ'արթննան բանտարկեալները, բոլորն ալ կը մաղթեն ազատութիւն Եուսուֆ Խարմային։ Մէկը իր երազը կը պատմէ անոր ազատութեան վրայ տեսած, հակառակ մեկնութիւններ ծայր կուտան։ Ուրիշ մը անխոհեմաբար կը թելադրէ անոր պեխերուն քիչ մը ներկ քսել դատաւորներու աչքին փայլուն երեւալու համար։ Լուռ է Եուսուֆ խարման, յոյսի ժպիտը իր աչքերուն, կը սպասէ պահակներու որոնք զինք դատարան պիտի առաջնորդեն։ Մէկ բառ միայն դուրս կուգայ իր շրթներէն, նայելով իր վայելուչ ձեւին անիկա իր հոգիի խորունկէն, շատ խորէն կը բացականչէ. «Եա՜հըրըն խավաճաթ հարամիէթ» (*)։

Կէսօրէ յետոյ կը վերադառնայ Եուսուֆ խարմայի խումբը։ Երբ դուռի բանալիներուն կճռտոցը կը լսուի եւ ներս կը մտնեն, անոնք լռութեամբ, բանտարկեալները շուրջերնին բռնած կը սպասեն լուրի մը, բայց անոնց դէմքերը կը մատնեն արդէն ամէն բան։

Իսկ բանտարկեալները բաւական փորձ ունին կարդալու դատապարտեալի մը դէմքին վրայ տարիներու այն թիւը որ դատարանը դրոշմած է անոնց ճակատին։

Պահակ սափրիչը կը փսփըսայ մեր ականջին, որ վեց տարուան տաժանակիր աշխատանքի են դատապարտուած իւրաքանչիւրը։

Մխիթարանքի ոչ մէկ խօսք, իւրաքանչիւր մարդ կծկուած է իր անկիւնը, մինչեւ յաջորդ օր։ Խոր մղձաւանջ մըն է որ կը սաւառնի մեր սրահին վրայ։

Յաջորդ օր, Եուսուֆ Խարման լուռ քաշուած է իր անկիւնը։ Նկար համրիչը ձեռքին, իր վայելուչ հագուստը դեռ վրան, ոսկի մանեակը իր փողկապին, անթարթ կը նայի մէկ կէտի։

Հակառակ մեր կարծիքին՝ որ խեղճ մարդը չպիտի դիմանայ այն հարուածին, երկու օր վերջ առաւօտ շատ կանուխէն կը գտնենք զինքը դարձեալ նստած անկողնի եզերքին, կոտրած ակնոցը իր քթին ծայրը, գծագրութեան թուղթը իր ծունկերուն վրայ, շրջապատուած հիացողներու խումբով մը, որոնց վրայ ատեն ատեն Եուսուֆ խարման կը նետէ իր նկարչի հպարտ նայուածքը։

(2) ՀՈՒԹԵՐ

(*) Ահաւասիկ գող պարոնները։

կարգադրութեան մէջ, իր բերած օժանդակութեան համար։ Թէվֆիք Րիւշտի եւս, Թուրք կառավարութեան կողմէ, շնորհակալութիւններ յայտնեց Մուսոլինիի։

Վենիզելոս եւ Միխալաքոփուլոս մասնաւոր շոգեկառքով մեկնեցան Էնկիւրիէն։

Թուրքեւյոյն իրաւարարական դաշնագիրը նման է Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին։ Պայմանագիր երկու կողմերէն իւրաքանչիւրը կը խոստանայ հեռու մնալ որեւէ համաձայնութենէ կամ քաղաքական կարգադրութենէ որ ուղղուած է միւս կողմին դէմ։ Եթէ կողմերէն մէկը յարձակման ենթարկուի մէկ կամ աւելի պետութեանց կողմէ՝ հակառակ իր խաղաղասիրական ընթացքին, միւս կողմէ չէզոքութիւն պիտի պահէ ամբողջ վէճի կամ կռուի ընթացքին։ Երկու կողմերու միջեւ ծագած խնդիրները պիտի ենթարկուին հաշտարար յանձնախումբի մը, յետոյ իրաւադատութեան։ Դաշնագիրը կնքուած է հինգ տարուան համար եւ պիտի կրնայ նոյնքան եւս՝ երկարաձգուիլ, եթէ պայմանաժամի լրացումէն վեց ամիս առաջ, դրժումի ազդարարութիւն չտրուի։

Թուրք մամուլի տեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ.

«1930 յունիս 10ի համաձայնութեամբ, նիւթական խնդիրները կարգադրուած ըլլալով, Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները մտած են բարեկամական եւ գործակցական ճամբու մէջ։ Բարեկամութեան, չէզոքութեան, հաշտութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիրը եւ առեւտրական պայմանագրութիւնը կնքուեցան մտերմական մեծ մթնոլորտի մը մէջ եւ խոստմնալից նոր շրջան մը նշանակեցին։ Երկու կողմերու պետական անձնաւորութիւնները միաձայնութեամբ հաստատեցին թէ Էնկիւրիի տեսակցութեանց ընթացքին, յայտնուած բարեբաստ մտայնութիւնը կը կազմէ բարոյական երաշխիք մը՝ երկու երկիրներու ապագայ յարաբերութեանց տեսակէտէն։

«Երկու երկիրներու ներկայացուցիչները կարեւոր երաշխիք մը տուին արեւելեան Միջերկրականի աւազանին եւ Պալքաններու մէջ, երկու երկիրներու քաղաքական ու տնտեսական շահերու մերձեցման գործը հետապնդելու համար։

«Գալով փոքրամասնութեանց, որոնք կը գտնուին երկու երկիրներուն մէջ, պէտք է որ իրենց կողմի շահերուն նպաստաւոր ընթացք մը բռնեն եւ որեւէ կերպով խոչընդոտ չհանդիսանան երկու երկիրներու միջեւ հաստատուած մտերմական յարաբերութեանց զարգացման։

«Երկու երկիրներու կարգ մը կէտերուն վրայ, մաքսանենգութիւնը արգիլելու համար, մասնաւոր համաձայնութեան մը մասին՝ բանակցութիւններ եւս նախատեսուած են։

Թուրք Ազգ. Ժողովին բացումը

Շաբաթ օր, Էնկիւրիի մէջ բացուեցաւ Ազգ. Ժողովին սովորական նստաշրջանի բացումը։ Ներկայ էին օտար դեսպանները։ Բացման ճառ մը արտասանեց Մուսթաֆա Քէմալ, որ ազգային գործունէութիւնը չվտանգելու եւ տնտեսական տագնապին դէմ մաքառելու համար, Թուրքիոյ արտաքին պարտքերու հարցին՝ նոր ըմբռնումով մը մօտենալու անհրաժեշտութիւնը շեշտեց։ Քէմալ յայտնեց նաեւ թէ Թուրք արտաքին քաղաքականութիւնը անկեղծօրէն եւ առանց վերապահութեան, բաց է բոլոր բարեկամութիւններուն առջեւ եւ չէ ուղղուած որեւէ ազգի դէմ։ Շեշտեց նաեւ թէ այս քաղաքականութիւնը դեռ նոր, հասկցուած եւ գնահատուած է ամբողջ աշխարհի կողմէ,ու գոհունակութիւն յայտնեց որ Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները մտած են բարեկամական ճամբու մէջ։

Ակնարկելով ազատական կուսակցութեան կազմութեան, խորհուրդ տուաւ Թուրք ժողովուրդին որ այդ դէպքէն քաղէ ի նպաստ հայրենիքի բարձրացման դաս մը։

Քեազիմ փաշա վերընտրուեցաւ նախագահ Ազգ. Ժողովին, 10ի դէմ 249 ձայնով։

Ըմէթ կ'երթայ Սոֆիա եւ Պուքարէշթ

Հակառակ պաշտօնական հերքումներու, Սոֆիայէն իսկ տրուած հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ խմբակցութեան մը կազմութեան համար սկսուած բանակցութիւնները կը շարունակուին։

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Ըմէթ մօտերս պիտի երթայ Սոֆիա եւ անկից ալ Պուքարէշթ։ Այն պարագային որ այս բանակցութիւնները յանգին նպաստաւոր ելքի մը, Ըմէթ փաշա իր ճամբորդութիւնը պիտի շարունակէ դէպի Հռոմ եւ անկից ալ Աթէնք։

Կարգ մը շրջանակներ, կը կարծեն նոյնիսկ թէ այս հարցին շուրջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Պուլկարիոյ թագաւորը եւ Մուսթաֆա Քէմալ։

Փանկալոսի յայտարարութիւնները

Հակառակ բանտարկուած ըլլալուն, Յունաստանի նախկին դիկտատորը Փանկալոս, կրցած է տեսակցութիւն մը ունենալ հեռագրական գործակալութեան մը թղթակցին հետ, որուն ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Վենիզելոսի կառավարութիւնը կը փորձէ զիս ալ խառնել դաւադրութեան մը, որուն հետ բնաւ կապ չունիմ։ Այս փորձը կը կատարէ քաղաքական նպատակներով, որոնք կը ձգտին եղծել շարժման իսկական բնոյթը։

Միւս կողմէ, պատերազմական նախարարը Գ. Սոֆուլիս աւելի մեծցուց խնդիրը՝ Վենիզելոսի ցոյց տալու համար իր անկախութիւնը։

Շարժումը որ ձախողեցաւ, բռնատիրական որեւէ ձգտումէ զուրկ էր։ Անոր մէջ, անձնական նկատումներ ալ չէին մտներ։ Սպաներու մէջ, ինքնաբերաբար առաջ եկած ըմբոստացում մըն էր, ընդդէմ Վենիզելոսի հակազգային քաղաքականութեան։

Ազգային պաշտպանութեան նախնական սկզբունքներուն հակառակ ըլլալով, չափազանց խաղաղասիրական ինչպէս նաեւ Թուրքեւյունական մերձեցման, քաղաքականութիւնը զոր կը հետապնդէ Վենիզելոս, բնականաբար մեծ դժգոհութիւն առաջ բերին բանակին մէջ։

Իսկ արժանապատուութեան զգացումի պակասը, զոր ի յայտ բերաւ վարչապետը՝ ներկայ ըլլալով Էնկիւրիի զօրանցքին, աւելի գայրացուցին սպաները։

Շարժման գլուխը կը գտնուէին ո՛չ թէ անշան անձեր որոնք ձերբակալուեցան, այլ քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ բարձրաստիճան սպաներ, զորս չհամարձակեցան ձերբակալել։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի կայծակ խումբի ժողովը վաղը Ջորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի ֆարիզարնակ Յարութիւն Կարապետեան, կեյվէ Օրթագիւղացի։ Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի յայտնել Մ. Գ. Կարապետեանի, 131 Rue de l'Ermitage, Montreuil (Seine).

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԽԱԺԱԿ ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հ. Յ. Դ. Խաժակ գրադարանին հետեւեալ նուէրներն եղած են.—

Մ. Գալայճեան, Ս. Գալուստեան, Խաչիկ (սափրիչ), Թ. Թորիկեան, Խ. Ջուղոյեան, Յ. Մաջոյեան, Ա. Գալայճեան, Հ. Լուսարեւեան, Ն. Նազարեան, Ս. Մաթոսեան, Ս. Արամեան, Հ. Ուզունեան, Մ. Միքայէլեան, Մ. Մուրատեան, Գ. Գաղցանեան, Լ. Քէշիշեան, Գ. Մելքոնեան, Գ. Ալոյեան, Օ. Նագաշեան, Ա. Մադաքեան, Յ. Գալայճեան, Ն. Խաչիկեան, Գ. Մանուկեան ճական Ֆր., Ե. Չէլէպեան, Մ. Փափազեան, Գ. Ջուլֆեան, Յ. Դաւիթեան, Գ. Թիւթիւնճեան, Մ. Կարապետեան, Տ. Մանուկեան, Մ. Պօղոսեան 3ական, Թ. Տէրտէրեան, Մ. Յարութիւնեան, Վ. Գազէրեան, Ս. Յարութիւնեան, Մ. Նաճարեան, 3ական Ֆր., Ա. Մանուկեան 4 Ֆր., ընդհ. գումար 153 Ֆր.։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

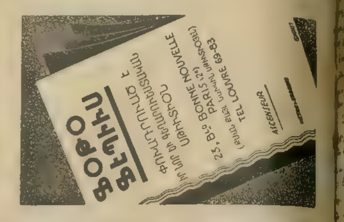

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

5 NOVEMBRE 1930

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1409

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

...ւթերի կուսակցութիւն մը ըլլալու յաւակնութիւնը ե...
...ունեցած Դաշնակցութիւնը, ու երբեք, սխալներու սըր...
...ութեան կամ իր ուժերու եւ կարողութիւններու գնահա...
...թեան մէջ, չէ տարուած հպարտ ունայնամտութեամբ մը.
...րդաքական-յեղափոխական կազմակերպութիւններու հա...
...նաւանդ կը դառնայ կրկնակի վտանգ մը,— ծուլու...
...պարտկում պոռոտ Թմբկահարումներու աղմուկով եւ
...երու չքմեղացում՝ պատրուակներու եւ պարագաներու
...թեամբ։

...ո բսեր թէ Դաշնակցութիւնը երբեք չի գովեր ինք...
...երբեք չի պարծենար իր գործունէութեամբ, որ անցեալ
...երկայի անպատ ու ահռելի պայմաններու մէջ, ...
...ոյն կամք մը եւ արտասովոր տոկունութիւն մը կը փաս...
...ընդհակառակն, կ՚ըսենք, ան ինքզինքը բաւական չի գո...
...մրցնային յամառաշխատանքի մը յոգնութիւններուն մէջ.
...առաջ կը մոռնայ ցուցադրել գործը որ իրն է։ Այստեղ
...ան շատ կը նմանի ժողովուրդին որմէ ծնունդ առած է
...ուն, ունի բոլոր թերութիւններն ու առաւելութիւնները։
...առաւելութիւններու ցուցադրումը, իբր հարազատ հայ որ
...կան ներքին, մտերմական շրջանակներու, այդ հա...
...պարտութենէն քաղելով աշխատանքի նոր թափ ու ...
...Իսկ իր թերութիւններուն գնահատումը կը ձգէ հակա...
...դներուն, որոնց ամենէն թեթեւ քննադատութիւնը՝ կը...
...նոյնիսկ յութիւն մըն է։ Սխա՛լ, թերեւս։

...ւց այս չէ՞ եղած նաեւ հայութեան ճակատագիրը։
...ց բոլոր քննադատութիւններէն, խծբծանքներն ու հայ...
...ութիւններէն վերջ, դեռ այսօր, եթէ ուզէր փոքր փորձ մը
...ոյ պարծենալու, զովք հիւսելու իր անունին, իր մեծու...
...չափորելու, պարզապէս հետեւելու եւրոպական կուսակ...
...ւոց օրինակին, պիտի գոհանար ցոյց տալով երիտասար...
...ինը, որ խումբ խումբ, կը հաւաքուի իր դրօշին շուրջ։
...րայն վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, մօտաւորապէս
...կը հասնի թիւն անոնց, որոնք երկրէ երկիր ձայն տուին
...յեղափոխական նոյն մականին տակ ու նոյն գաղափա...
...աջնորդութեամբ նետուելու զոհողութիւններու ճամբուն

...րմ եւ առողջ, թոյլերը յորդուն կենսունակութեամբ,
...ին տարեկից շատ շատերու պէս, ապրելու այլազան ու...
...թիւնները փնտռել արճարաններու, պարասրահներու կամ
...իքի այլ վայրերու ու նոյնիսկ ծուլութեան եւ անտար...
...թեան, ըսենք նաեւ չէզոքութեան մէջ։

...այց նախընտրեցին խստութիւնները կուսակցութեան
...ուն պարտադրութիւնները մինչեւ գերագոյն զոհողու...
...երու կրնան տանիլ։

...ովհետեւ, անստոյգ կեանքի մը դեգերումներուն մէջ,
...աքը տխրութեամբ սորվեցան անտէր ազգի նուաստու...
...եւ իրենց վիրաւոր հպարտութեան գոհացումը գտան
...կցութեան խօսքին մէջ։

...րենց հիւղին կամ տան մէջ իսկ փուշի վրայ նստած իբր
...իւր, ամէն տեղ օտար..., եւ ամէն տեղացիի աչքին՝
...ծելի եւ անբաղձալի փրկութեան ճամբան զոր կը
...ին, բնազդաբար գտան Դաշնակցութեան գործին մէջ։
...կամաւոր՝ մտան բանակը, հոն մարզելու իրենց մտքին
...ոին հետ, նաեւ կամք ու գիտակցութիւն։

...ւ է Դաշնակցութեան մեծութիւնը ու նաեւ, հո՛ս նոր
...ին յատկանիշը՝ խրախուսիչ ու խրախուսելի, հայ ա...
...ին ու թափառական գանգուածներու բարիքին համար։
...ը կը փնտռէ բնազդաբար։ Միտքը ցոյց կուտայ գիտակցա...
...կը շարժումի, վազքի իր անհամբեր ու անզուսպ եռանդը
...ուրէ, օտարութենէ փախուստի իր տենչը կը պոռայ ու
...ն խենթութիւններու իր կամքը կը փորձէ պարտադրել։
...իւր՝ գայն կ՚առաջնորդէ իր փորձառութիւններու ծանրու...
...ու ու դալիքին գիտութեամբը, ղեկավարներու դանդաղ, բայց յա...
...անխուսափելի պատրաստութեամբ։

...պատերազմեան սերունդը՝ Դաշնակցութեան կուզար
...երու ամէն, գրքի ու երգի մէջ սերտած ազգին սէրը, գե...
...ն նուզկանքն ու ազատութիւններու ըղձանքը։

...սերունդը մեզ կուգայ անապատներէն, իր հետ բերելով
...ան գանկերն ու կրակոտ արիւնի մը մղումները։

...նիքի գաղափարը գրքերու մէջ չտեսաւ ան։ Եւ արդէն,
...էջ քանի մը գիր գիտէ թոթովել։ Ազգի սէրը երգերէն չքա...
...։ Իսկ կը ճանչնայ գանոնք, հայ մտքին ու սրտին մշակ...
...ոնք խօսքով, գիրով, երգով ու գործով անընդհատ զարկին
...ւղներուն, մինչեւ գրգռեցին ըմբոստութեան ոգին։

...ոսի ճամբաներուն վրայ, ան գառնօրէն ճանչցաւ ճանհրա...
...պաշարումներու ունայնութիւնն ու նուիրական կա...
...սանկութիւնը։ Սպանդի գեհեններուն մէջ, սերտեց նաեւ
...ին նոգիի ամենէն անարգ ու վայրագ ընդունակութիւն...
...փրկութեան վաղանց ապախութիւններէն վերջ, գիտցաւ
...ծանօթել օտար կարեկցութեան լեզին։

...այսօր, երբ իր մէջ աչք կը բանայ չափահաս միտքը
...եւ ազատութեան թելադրութիւններով, ապրելու եւ գոր...
...ծումներով, կը փութայ նետուիլ Դաշնակցութեան գիրկը
...փնտռէ եւ գտնել կ՚ուզէ ինչ որ չտեսաւ, եւ ինչ որ իրա...
...ն արդար մանկութեան մը։
...մեզ կը բերէ արթնցող բնազդներու ուժը։
...աշնակցութեան պարտքը այս սերունդին հանդէպ մեծ է ու
...ւոր։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18...

«Յուսաբեր» անդրադառնալով բոլշեւիկ միջնոլորտի ապականութեան եւ անոր վատ հետեւանքներուն, կը խորհրդածէ (24 հոկտ.)

Խորհրդային իշխանութեանց անլուր բարբարոսութիւնները հիմնական մէ՛կ աղբիւր ունին— իշխանութեանց թուլութիւնն ու իշխանաւորի անյաղթահարելի սարսափը այն ժողովուրդէն, որուն վրայ ահեղօրէն բռնա՛նալով կ՚իշխէ։

Այսպէս է նաեւ մեր շղթայուած հայրենիքին մէջ, եթէ Հայաստանը չնչէր առողջ թոքերով ու ստեղծագործէր առոյգ բ՛ազուկներով. մարզուած չըլլար մեր ժողովուրդը եւ արիւնաքամ իր հայրենիքը, իմաստասիրելու պերճանքը նաեւ մե՛նք պիտի շնորհէինք մեզ ըսէինք բանաստեղծին խօսքով՝

Հերթը մի պահ քոնն է հիմա,
Դու էլ նայիր մեզ ճակատին

Այսպէս չէ սակայն։ Ներքին այն սարսափը կայ, թէ փոխանակ բռնակալը անցնելու եւ ժողովուրդը մնալու, կարող է ժողովուրդը «անցնիլ» եւ բռնակալը մնալ, կարող է վերջնապէս տրորուիլ վերջին հատուածը մեր ցեղի, որ իր նկուն ուսերուն կը կրէ բռնակալութիւններէն ամենէն ահեղին, աշխարհի մէկ վեցերորդին դաժան, ազգուրաց ու հայրենամերժ լուծը։

Ու քաղաքական եւ ո՛չ մէկ արդարացում իշխանութեանց այս հիւանդագին ու վայրագ պոռթկումներուն համար։

Երկու օր առաջ հայազգի նախկին չեկիստ Աղաբեկովի յուշերու այն մասը տուինք, ուր հեղինակը կը խօսի տարիներ շարունակ Չեկայի ձեռքը անցած դաշնակցութեան գաղտնի գրագրութեան մասին՝ Փարիզի, Թաւրիզի եւ երկրի միջեւ։ Անտեղի վէճի մը վրայ աւելորդ մելան ու ժամանակ չսպառած ըլլալու համար, պահ մը կ՚ուզենք ընդունիլ, որ նախկին չեկիստը չի չափազանցեր իր երեւակայութիւնները՝ իր եւ իր գործակիցներու կատարած «հերոսութեանց» մասին։ Կ՚ուզենք ընդունիլ, որ դաշնակցութեան ներքին գաղտնի գրագրութիւնները — երկրի եւ արտասահմանի միջեւ — դաշնակցականը կարդալէ առաջ նախ չեկիստը կը կարդար։

Սակայն հանրօրէն շատ աւելի կարեւոր արժէք պիտի ունենար, եթէ երբեք նախկին չեկիստը, փոխանակ գողցուած նամակներու փաստը մեզ տալու, կարդացուած նամակներու բովանդակութիւնը մեզ տար։ Այն ատեն շատ աւելի յստակօրէն երեւան պիտի գար բովանդակ դաժանութիւնը այն անմիտ, անարդար, ոեւէ պատճառ ու հիմնաւորում չունեցող հալածանքներուն, որ ներսէն ահաբեկուած իշխանութիւնը դուրսը կը փոխէ։ Ու տարուէ տարի աւելի ու աւելի կը սաստկացնէ իր վայրագութիւնները՝ խաղաղ ժողովուրդը լեռ ու ձոր հանելով եւ ակամայ ու հարկադրաբար ըմբոստ ու կռուող դարձնելով։

Ճիշդ այսպէս պատրաստուեցաւ նաեւ փետրուար 18ը. ժողովուրդի համբերութեան բաժակը լեցուեցաւ ու յորդեցաւ պոռթկումով մը, որմէ ամենէն աւելի սարսափեցաւ ինքը բռնաւորը։

Բռնակալութեանը ներքնաբար յատուկ օրէնքներու ուժովը այս նոր փետր. 18ն է ահա, որ կը պատրաստուի մեր դժբախտ հայրենիքին մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցաւմասանի դաւադրութիւնը

«Նոր Օր» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ յոյն սպաներու դաւադրութեան մասին, որ շնորհիւ կառավարութեան ձեռք առած նախազգուշական եւ կտրուկ միջոցներուն, արագօրէն զսպուեցաւ։

Վերջնապէս կը հաստատուի թէ Աթէնքի պահակախումբին պատկանող բազմաթիւ սպաներ նախապէս համաձայնած ըլլալով, որոշած էին երէկ գիշեր (30 հոկտ.) պետական հարուածով տապալել Վենիզէլոսի կառավարութիւնը։

120 սպաներ ստորագրած էին փրոթոքոլ մը քանի օր առաջ, որուն մէջ կային հետեւեալ յօդուածները.

1.— Կառավարութիւնը բացարձակապէս հակազգային քաղաքականութիւն կը հետապնդէ, զերազանցելով Թուրքերու ուժը։

2.— Կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը խստօրէն կը ճնշէ ժողովուրդը, որ կը հեծէ ծանր տուրքերու ներքեւ։

3.— Շատ մը նախարարներ իրենց պաշտօնին գիտակցութիւնը չունին։

Յեղափոխական շարժումը պիտի յետաձգուէր, սպասելու համար Պ. Վենիզէլոսի վերադարձին. բայց երէկ Էնկիւրիէն ստացուած հեռագիրները, որոնք կը տեղեկացնէին թէ Պ. Վենիզէլոս ներկայ գտնուած էր Թուրք զօրամասերու տողանցքին եւ բարեւած զանոնք, շատ գրգռած է սպաները որոնք չեն ուզած հանդուրժել այդ ամօթին։

Շարժման իրենց մասնակցութիւնը խոստացած էին նաեւ նաւատորմի սպաները, որոնք չի գիտցուիր ինչ պատճառներով երէկ մէջտեղ չէին ելած։

∴ Զօր. Փլասթիրասի կարծիքով շարժման մասնակցած են զօր. Փանկալոսէն զատ Թագաւորականներն ալ։

∴ Հոկտեմբեր 30ի կէս գիշերին արտասովոր եռուզեռ կը նշմարուէր զինուորական կեդրոններու մէջ։ Բոլոր զօրքերը կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ էին ու շարժման դրուած գնդացիրներ եւ հեծելազօրք։

Մինչեւ առաւօտ, Քիֆիսիա եւ Ալէքսանտրա պողոտաներուն վրայ զինուորական ջոկատներ շրջագայած են։ Շարժման մէջ դրուած են ոստիկանական դպրոցի աշակերտները, զրահապատ ինքնաշարժերը եւ հետեւակազօրաց գունդ մը։ Կեդրոնի հրամանատարութեան շէնքին մէջ ալ մեծ եռուզեռ կը տիրէր, ուր կը գտնուէր նաեւ զօր. Մազարաքիս։

Այսպէս, մինչեւ առաւօտեան ժամը 5 քաղաքը կը գտնուէր զինուորական պաշարման տակ եւ ոչ ոքի թոյլ կը տրուէր քաղաքէն հեռանալու։

«Վիմա» կը գրէ.— Ապահովութեան եւ կեդրոնի հրամանատարութեան պատկան ճիւղերը երէկ իրիկուն տեղեկացուցած էին թէ Զօգրաֆու գաղթակայանին մօտերը գտնուող տունի մը մէջ որ կը պատկանի Պ. Սփինքսի, հաւաքուած էին 150 զինուորական եւ քաղաքային դէմքեր։ Անոնց մէջ կը գտնուէր երեսփոխան Պրիզորաքիս, սպաներ Մաթալաս, Քարանիքաս եւ գործի գլուխ գտնուող ուրիշ սպաներ։

Սպաները ձերբակալուեցան, ինչպէս նաեւ քանի մը ոչ-զինուորականներ, որոնք ընդհանուր դատախազութեան պիտի յանձնուին այսօր։

Թուրքիոյ արտաքին պարտքը

Թուրքիոյ ելմտական գործավարը, պատասխանելով Հանրային Պարտուց Վարչութեան, կը յայտնէ թէ տնտեսական եւ ելմտական ապրանքը թոյլ չտար որ Թուրքիա ամբողջովին վճարէ իր պարտքերը։ Հետեւաբար ան պիտի պահանջէ վերաքննութեան ու փոփոխութեան ենթարկել 1928ին Փարիզի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը։

Այս պատասխանին հետեւանքով, կ՚ենթադրուի թէ Թուրքիա պիտի ապախէ արտաքին պարտքերու մասնավճարները։

Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Գերմանիոյ վարչապետ Պրիւնինկ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ «Փրթի Փարիզիէն»ի թղթակցին, Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին, որ հիմնուած պիտի ըլլայ ժողովուրդներու խաղաղասէր գործակցութեան եւ միջազգային դաշինքներու հաւատարմօրէն կիրարկութեան սկզբունքներուն վրայ։

Գերման արտաքին քաղաքականութիւնը, որ նպատակ ընտրած է վերստանալ ազգային ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ բարոյական եւ նիւթական իրաւունքներու հաւասարութիւնը, պէտք է հետապնդուի խաղաղութեան ճամբով, ինչպէս եղած է ցարդ, խուսափելով ամէն արկածախնդրութենէ։

Հանրաքուէի պարպումը որ Գերմանիոյ մէջ ընդունուեցաւ ջերմօրէն, վերջնական կերպով չլուծեց ապահովութեան հարցը այն զինաթափ ժողովուրդներուն համար, որոնց սահմանները բաց են ամէն կողմէ։

— Վերջին դիւանագիտական պայմանագրութիւնները, որոնք անշուշտ, կը նկատուին կարեւոր քայլեր դէպի պառե...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Սեփ. Թղթակցութիւն Յառաջի

Թաւրիզ 20 հոկտ.

Մակուէն ճամբորդ մը եկած էր Թաւրիզ եւ կը պատմէր հետեւեալ տեղեկութիւնները Քիւրտերու մասին.—

Սկիզբը, Արարատի Քիւրտերու դրութիւնը շատ լաւ էր, անոնք Պարսկաստանի Քիւրտերէն կը ստանային պաշար եւ ուտելիքներէ չէին նեղուեր. իսկ երբ պարսիկ կառավարութիւնը այդ շրջանին սահմանապահ զօրքերու թիւը աւելցուց, այլեւս Պարսկաստանի Քիւրտերը չկարողացան պաշար հայթայթել իրենց ցեղակիցներուն. այնպէս որ Արարատի Քիւրտերու պաշարը կտրուեցաւ եւ կարծեմ անոնք այժմ կը նեղուին պաշարէ։

Կռիւներու մասին այսքան կրնամ ըսել. Թուրք զօրքը քանի մը անգամ գրոհ տուաւ Արարատի վրայ, բայց յանկարծ Քիւրտերը ժայռերու գլխէն գնդակներ տեղացին, զօրքը խուճապով ետ նահանջեց. ըսելով, 6000 Քիւրտեր Թրքական շղթան պատռեցին անցան դէպի Մուսուլի կողմը, իսկ այնտեղ, Արարատ մնացած Քիւրտերը երբեմն կը կռուին. Թուրք զօրքը ցուրտին եւ ձիւնին պատճառով այժմ կեդրոնացած է Բայազիտի մէջ։

Արարատի շուրջը լուրջ կռիւներ տեղի չեն ունենար, իսկ Թուրքերը կը յայտարարեն որ Արարատը ինկած է եւ այնտեղ ոչ մէկ քիւրտ կայ, բոլորովին սուտ է եւ իրականութենէ զուրկ։

Այս ձմեռ հաւանական է խոշոր կռիւներ տեղի չունենան, բայց գարնան կը սպասուի մեծ ընդհարումներու. թէ Թուրքերը կը պատրաստուին եւ թէ Քիւրտերը. Քիւրտերու կռիւն ալ Թուրք բանակը բաւական յոգնեցուցած է. չեն գիտնար թէ քիւրտը ո՞ր կողմէն պէտք է յարձակի, որպէսզի պաշտպանուին։

Այն զէնքերը որ տուած էին Քիւրտերուն Հայերը կոտորելու համար, այսօր նոյն զէնքով Թուրքերը կը կոտորեն։

Դ. Հ.

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ատանա, 30 Հոկտ.— Հանրապետութեան տալ եդալծին առթիւ ցափագնացութիւն կատարուեցաւ։ 30 40,000 հոգի մասնակցեցան. Ամէն մարդ «կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը» կը պոռար։

Ոեւէ միջադէպ չծագեցաւ. Միայն, ոստիկանութեան պետերէն Նիազի էֆէնտի սափրիչի խանութէ մը կանչած եւ գէշ վարմունքի առարկայ ըրած է երկու երիտասարդներ, որոնք «կեցցէ՛ Ազատ կուսակցութիւնը» պոռացած էին։ Ժողովուրդը հաւաքուեցաւ խանութին առաջ, եւ գէշ ընթացքին պատճառը հարցուց։ Նիազի էֆ. զայրացաւ եւ զէնքով սպառնաց իրեն մօտեցողներուն։

Այս միջոցին ոստիկան մը վիրաւորուեցաւ եւ 11 հոգի ձերբակալուեցան։ Սակայն ժողովուրդը իր հանդարտութիւնը պահեց։

Այս պահուս քաղաքին կարգապահութիւնը յանձնուած է զօրքին եւ ոստիկան-զինուորներուն։ Կուսակալը եւ ընդհ. դատախազը պաշտօնէն կը գտնուին։

Հաստատուած է որ միջադէպին պատճառ տուողը քաղաքին քօմիսէրը եղած է։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՍԿԵԴՐԱՄԻ ԵՒ ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցեն պատերազմի ընթացքին ֆրանսան Լոնտոնի հրապարակին վրայ չորս անգամ փոխառութիւն կնքած է մեկուկէս միլիառ ֆրանքի արժէքով, հետեւեալ թուականներուն։

1915 նոյեմբերին 602.000.000 ֆր 5 առ 100 -1916ծոկտեմբերին 451,000,000 ֆր. 5 առ 100,— 1917 նոյեմբերին 68,000.000 ֆր. 4 առ 100,—1918նոյեմբերին 520.000.000 ֆր. 4 առ 100.

Որովհետեւ այդ ժամանակները անգլիական ոսկին կ'արժէր մօտ 28 ֆրանք, այդ 1 միլիառ 640,000,000 ֆրանքները փոխ տալու համար անգլիացի դրամատէրները վճարած են մօտ 58.60 միլիոն ստեռլին։

Եւ որովհետեւ այդ փոխառութիւնները միջազգային հանգամանք չունէին այլ պարզապէս Անգլիան ֆրանսային փոխ դրամ կուտար, ոսկեդրամի կամ ուրիշ որեւէ ապահովութեան խօսք եղած չէ եւ պարտաթուղթերը հըրապարակ հանուած են ֆրանսական ֆրանքով։

Եթէ այժմ ֆրանսա ֆրանքներով վճարէ այդ պարտքերը, այսինքն միայն մեկուկէս միլիառ ֆր., անգլիացի դրամատէրներ այսօրուան սակով պիտի ըստանան միայն 13 միլիոն ոսկի փոխանակ 58 միլիոնի։ ինչ որ կը ներկայացնէ իրենց վճարածին մէկ քառորդէն ալ պակաս։

Երկու տարիէ ի վեր քանի մը անգամներ այս մասին անգլիական խորհրդարանին մէջ հարցապնդումներ, եղան իրար յաջորդող ելմտական նախարարներուն, որոնք չկրցան որոշ պատասխան մը տալ։ Ցակայն 1928 յուլիսին Վ. Չըրչիլ յայտարարեց թէ իրաւական որեւէ հիմք չունին ֆրանսայէն ոսկի ֆրանք պահանջելու նախապատերազմեան սակով, քանի որ այդ մասին որեւէ յիշատակութիւն չկայ. բայց այժմեան նախարար ընկերվարական Սնոուտըն շատ կարեւորութիւն չտար փաստականութեան կամ դիւանագիտական նրբութիւններու եւ մօտ ամիս մը առաջ զեկուցագրով մը յայտնեց ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարութեան թէ անգլիացի փոխատուները գոհ սրտով չէ որ պիտի ընդունին կորսնցնել իրենց տուած գումարին երեք քառորդը, թէեւ իրաւական որեւէ հիմք չունին աւելի պահանջելու եւ առաջարկեց խնդիրը Լահէի իրաւախոհական ատեանին յանձնել։

Սերպիա եւ Պրէզիլ պատերազմէն առաջ ֆրանսայէն փոխ դրամ առած էին եւ 1927ին կ'ուզէին նոր ֆրանքներով վճարել։ Ֆրանսան խնդիրը Լահէի իրաւախոհական ատեանին յանձնեց եւ այդ ատեանը վճռեց ի նպաստ ֆրանսայի, այսինքն թէ Սերպիա եւ Պրէզիլ պարտական են ոսկի ֆրանքով վճարել, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ եղող այդ փոխառութիւնները միջազգային էին, այսինքն միեւոյն ժամանակ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ հրապարակ հանած էին տոլարով, ստեռլինով եւ ֆրանքով եւ անարդար էր որ Սերպիա եւ Պրէզիլ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ոսկեդրամով, իսկ Ֆրանսայի թղթադրամով վճարէին։

Անգլիացի պահանջատէրերը ուզեցին օգուտ քաղել այս օրինակէն, բայց Ֆրանսա դիտել տուաւ թէ պարագան միեւնոյնը չէ, քանի որ ինչպէս ըսինք, այս փոխառութիւնները միջազգային հանգամանք չունէին։

Հիմա հետաքրքրութեամբ կը սպասուի թէ Ֆրանսա ինչ պիտի պատասխանէ Սնոուտընի պաշտօնական զեկուցագրին։ Անշուշտ եթէ իրաւարար ատեանին դիմէն, Ֆրանսա բացարձակ իրաւունք ունի ըսելու թէ ինք ֆրանք ստացած է եւ պարտական է նոյն եւ մայր գումար ֆրանքով հատուցանել։ Բայց միւս կողմէ՝ պարզ է թէ անգլիացի դրամատէրը յանցանք գործած չէ պատերազմի ժամանակ Ֆրանսայի դրամ փոխահելով եւ անարդար է որ կորսնցնէ ոչ միայն տոկոս, այլ իր տուած մայր գումարին երեք քառորդը։

Ֆրանսական ելմտական մեծ թերթերը յոյս կը յայտնեն թէ կառավարութիւնը միջոց մը պիտի գտնէ եթէ ոչ ամբողջովին, գոնէ մասամբ գոհացում տալու անգլիացի պահանջատէրերուն։

Ցանկալի է արդարեւ որ երկու ժողովուրդներն իրարմէ պաղեցնելու նոր պատրուակներ չառեղծուին քանի մը միլիոն ոսկիի համար, նամանաւանդ թէ Ֆրանսայի ելմտական վիճակը շատ բարգաւաճ է բաղդատմամբ անգլիականին, որ օր ըստ օրէ կը վատթարանայ։

Ֆրանսայի մէջ բարեբախտաբար ոչ մէկ անգործ կայ, մինչդեռ Անգլիոյ մէջ անոնց թիւը շատոնց երկու միլիոնը անցած է եւ մօտալուտ բարօրութեան մը նշանները չեն տեսնուիր դժբախտաբար։

Կայսերական համագումարը, որ իր նիստերը կը գումարէ Լոնտոնի մէջ, շատ նպաստաւոր չեղեւ իրմաքաղաքապաշտական նորաձեւ վարդապետութեան եւ իւրաքանչիւր գաղթապետութիւն կայսրութեան շահերէն առաջ իր ներքին շահերը պաշտպանելու կ'աշխատի։ Վերջիվերջոյ կարելի պիտի ըլլա՞յ ընդհանուր շահերու համերաշխութեան միջոց մը գտնել։ Գահաճառը կը վերջանար այդ մաղթանքով եւ միջազգային խաղաղութեան բոլոր բարեկամներն ալ ասկէ տարբեր մաղթանք չեն կրնար ունենալ։

Եթէ Ֆրանսա շատ պնդէ իր հայեցակէտին վրայ եւ 55 միլիոն ոսկիի փոխարէն միայն 13-14 միլիոն վճարել ուզէ, ինչ որ անհաւանական է, Սնոուտըն առիթ պիտի տայ իր ամբոխավար ելոյթներով յիշեցնելու Ֆրանսայի թէ քայեօ Չըրչիլ համաձայնութեան եւ Եընգի ծրագրի պարտաւորութեանց ժամանակ, արդէն բաւական զոհողութիւններ ըրած է Անգլիան ի սէր խաղաղութեան եւ թէ աւելին պահանջելը անիրաւութիւն է։

Ինչ որ կը պատահի այսօր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, պատահած է անհատական կեանքի մէջ եւ դժուար եղած է բացարձակ իրաւունք տալ մէկ կամ միւս կողմին։

Այսպէս օրինակ, 1914ին ռումանական լէյը հաւասար էր մէկ ոսկի ֆրանքի, իսկ պատերազմէն վերջ այն միեւնոյն լէյը իջաւ մինչեւ մէկուկէս ոսկի սանթիմ, անգլիական ոսկին որ առաջ կ'արժէր 25 լէյ, արժեց մինչեւ 1500 լէյ, այսինքն 60 անգամ պակաս։ Եթէ 1914ին ռումանացի բարեկամի մը 50 լէյ (երկու անգլիական ոսկի) փոխ տուած ըլլայիք, կրնա՞յի՞ք արդի կատարեալ հանգստութեամբ 1926ին անկէ 3000 լէյ պահանջել..

Չեմ յիշեր գերմանական մարքի խայտառակութիւններն, որոնց յիշատակը թարմ է ամէնքին մտքին մէջ։

Համեւրոպայի կացութեան նախաքայլերէն մէկն ալ եւրոպական դրամական միութեան մը հաստատումն է, որ պէտք ըլլայ քաղաքական ազդեցութիւններէն եւ հաստատուն արժէք մը ունենայ իր փոխանակութեան մէջ։

Մ. Տ.

ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 20 Հոկտ.

1928 Մարտին էր, որ կառավարութիւնը խորհրդարանէն վաւերացուց դաւանութեանց օրէնքը, որ հայ լուսաւորչական եկեղեցին ալ կը յիշէր ճանչցուած պաշտամական դաւանանքներու կարգին եւ իրաւունք կուտար անոր կազմակերպուելու, համաձայն կանոնադրութեան մը, որ պէտք է բխէր կառավարութեան կողմէ պատրաստուելիք տիպար կանոնադրութեան մը տրամադրութիւններէն։

Այդ տիպար կանոնադրութիւնը ենթակայ ըլլալով անսպասելի յապաղումներու՝ կառավարութեան եւ ուրիշ դաւանանքներու միջեւ դեռ չհարթուած վէճերու հետեւանքով, թեմական իշխանութիւնը ստիպուեցաւ առանձինն ներկայացնել ռումանահայ թեմական կանոնադրութիւնը, յանձն առնելով յետագային ենթարկուիլ տիպար-կանոնադրութեան տրամադրութիւններուն, եթէ հակասող կէտեր գըտնուին։

Թեմական կանոնադրութիւնը պատրաստուեցաւ Թեմ. Գործ. Մարմէն նշանակուած յանձնախումբի մը ձեռքով, որ իբր ուղեցոյց ունեցաւ Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութիւնը, ռուսահայ եկեղեցիներու ծխական կանոնադրութիւնը, ինչպէս նաեւ ռումէն օրթոտոքս եկեղեցիի հիմնական կանոնագիրը, միշտ նկատի առնելով անշուշտ ռումանահայ գաղութին առանձնայատուկ պայմանները, ինչ որ ամէնէն դժուարին կէտն էր՝ նկատի ունենալով այն պարագան, որ 20 համայնքները ունէին իրենց մասնաւոր կանոնադրութիւնները, բոլորն ալ իրարու հակասող։

Այս կերպով խմբագրուած կանոնադրութիւնն էր որ վերջերս ներկայացուեցաւ ռումէն կառավարութեան, որ 3762 - 7349 թուակիր պաշտօնագրով մը կ'իմացնէր թէ կառավարութիւնը վաւերացուցած է զայն։

Թեմական կանոնադրութիւնը բաղկացած 225 յօդուածներէ՝ կը պարունակէ ի միջի այլոց հետեւեալ տրամադրութիւնները։

Ռումանիոյ Հայ լուսաւորչական եկեղեցին՝ իբրեւ կազմական մաս հայ առաքելական եկեղեցիին՝ կը կազմէ հայ թեմերէն մէկը եւ իբր այդպիսին, հոգեւորապէս եւ իրաւա-կանոնապէս կախում ունի Էջմիածնի Մայր Աթոռէն, ուր, իբր վերջին ատեան, կը վճռուին հոգեւոր եւ կանոնական հարցերը որոնք ըստ կանոններու թեմին առաջնորդին իրաւասութեան շրջանակէն դուրս են։

Եւ Ռումանիոյ Հայ լուսաւորչական թեմը կը տարածուի միացեալ Ռումանիոյ ամբողջ հողամասին վրայ։

Թեմին գլուխը կը գտնուի Առաջնորդը իբրեւ ամենաբարձր թեմական հեղինակութիւնը հոգեւոր, կանոնական եւ եկեղեցական հարցերու մէջ։

Ըստ կանոնական իրաւունքի եւ ըստ երկրին սահմանադրութեան, Ռումանիոյ Հայ եկեղեցին ինք կը սահմանէ, կը ղեկավարէ եւ կը վարէ, իր սեփական օրկաններով եւ պետական հսկողութեան տակ, իր հոգեւոր, մշակութային, բարեգործական եւ թաղականական գործերը, հայ եկեղեցւոյ վերին իշխանութենէն ուրիշ կախում չունենալով, բայց թէ վարդապետական եւ իրաւա-կանոնական սկզբունքներէ պարտադրուած հարցերու մէջ, դաւանութեան հակակշիռը եկեղեցիին եւ անոր օրկաններուն վրայ անցնելու կ'ունենայ սահմանադրական եղանակով դաւանութեանց նախարարութեան ձեռքով։

Այս հիմնական սկզբունքները ճշդելէ յետոյ, կանոնադրութիւնը կ'անցնի թեմական կազմակերպութեան եւ իր օրկաններուն։

Նախ կը ճշդէ դիրքը թեմական պատգ. ժողովին որ «կեդրոնական վերին օրկանն է Ռումանահայ ամբողջ թեմին համար, եկեղեցական, վարչական, մշակութային, բարեգործական եւ թաղականական հարցերու մէջ, եւ իբրեւ այդպիսին պաշտօն ունի, դաւանութեանց օրէնքին եւ ներկայ կանոնադրութեան սահմաններուն մէջ, հաստատել բոլոր թեմին համար պարտաւորիչ կանոններ, եւ այդ նպատակով կարող է կազմել եւ քուէարկել մասնաւոր կանոնագիրներ ալ»։

Թեմական պատգամաւորները կ'ընտրուին Ռումանահայ թեմին համայնքներէն՝ 4 տարուան համար եւ նիստ կը գումարէ տարին մէկ անգամ։

Պատգ. Ժողովին պաշտօնն է պատրաստել թեմական պիւտճէն, ընտրել թեմական խորհուրդը, ընտրել առաջնորդ եւ լսել անոր մասին յարուցուած բողոքները, ճշդել թեմական տուրքը, վճռել թեմական կալուածներու վաճառումը, եւայլն։

Թեմական խորհուրդը «Պատգամ. ժողովին գործադիր եւ ներկայացուցչական օրկանն է եւ վարչական վերին օրկանը՝ վարչական, եկեղեցական, մշակութային բարեգործական եւ թաղականական հարցերու մէջ»։

Թեմական խորհուրդը կը բաղկանայ 4 տարուան համար ընտրուած 9 անդամներէ, եւ կը կազմէ երեք յանձնախումբեր, 3—5 անդամներէ բաղկացած հոգեւոր-եկեղեցական խորհուրդ, մշակութային խորհուրդ եւ ելմտական խորհուրդ։

Թեմական առաջնորդը կ'ընտրուի պատգ. ժողովին մէջ քուէներու երկու երրորդի մեծամասնութեամբ, եւ կը վաւերացուի արքայական հրովարտակով, որմէ յետոյ հաւատարմութեան երդում կ'ընէ հանդէպ թագաւորին, եւ հնազանդութեան՝ երկրին սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն։

Առաջնորդը կ'արտօնէ եկեղեցական պաշտօնները եւ կը լուծէ զանոնք, կը յանդիմանէ եւ ժամանակաւոր պաշտօնազրկութեան կը դատապարտէ պարտազանց հոգեւորականները, իսկ թեմական խորհուրդին համաձայնութեամբ, նաեւ թեմէն կը վտարէ կամ կարգալոյծ կ'ընէ զանոնք, կը վարէ Առաջնորդարանի ինչքերը։ Իր, ինչպէս նաեւ Թեմ. կեդր. մարմիններուն կեդրոնավայրը Պուքրէշ է, իսկ Քիշնէվի առաջնորդական տունը կը մնայ իբրեւ երկրորդ առաջնորդարան։

Առաջնորդը Թեմէն չի կրնար բացակայիլ առանց դաւանութեանց նախարարին գիտութեան։

Ծուխերը կը կազմուին ամէն հայ եկեղեցիի ենթակայ հաւատացեալներէն իսկ այն համայնքները որոնց գտնուած քաղաքին մէջ հայ եկեղեցի չկայ՝ կը կապուին մօտակայ քաղաքի մը հայ եկեղեցիին եւ կը նկատուին անոր ծուխը։

Որեւէ ծխական՝ ընտրող ըլլալուն համար պէտք է 21 տարին լրացուցած ըլլայ, արձանագրուած. ծխականներու ցանկին մէջ առնուազն տարիէ մը իվեր, վճարած ըլլայ իր ծխական տուրքը, իսկ ընտրելի ըլլալու համար պէտք է լրացուցած ըլլայ 25 տարին եւ առնուազն 2 տարիէ ի վեր արձանագրուած ծխականներու ցանկին մէջ։

Ծխական տուրք վճարելու պարտական են ընտանիքի պետերը կին թէ այր, չամուսնացած աղջիկները եւ չափահաս մանչերը որոնք անձնական ինչք կամ եկամուտ ունին։

Տուրքերը կը ճշդուին նկատի առնելով հարկատուին նիւթական ընկերային եւ ընտանեկան դիրքը, (ծխական տուրքը պարտադիր է դաւանութեանց օրէնքով)։

Ծուխերը կը ղեկավարուին ծխական խորհուրդներէն (թաղականութիւն)՝ որոնք կրնան ունենալ իրենց ենթակայ յանձնախումբերը՝ դպրոցներու, աղքատներու, գերեզմանոցներու եւայլն մատակարարութեան համար։

Նոյն կանոնադրութիւնը գործադրելի է նախարարութեան վաւերացման թուականէն սկսեալ, եւ իր գործադրութեամբ ուժէ կը գցրին թաղականութեանց հին կանոնագիրները։

«ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԸ»

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

... Հոկտ. 13

Ցեղումս ստացած մէկ հեռագրից պարզւում է որ Պարսկահնդկաստանի Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ արք. Մագիստրոսի բնակարանը խուզահանում կառավարութիւնը երկու օր խիստ խուզարկութիւն կատարելուց յետոյ, ձերբակալել է եւ ոստիկանութեան հսկողութեան տակ տարել է ռուսական սահմանը (երեւի Էնզէլի) իբրեւ բոլշեւիկեան քարոզիչ։

Այս դէպքը ցնցող եւ ճնշիչ տպաւորութիւն է թողել ամբողջ հայ համայնքի վրայ, որովհետեւ բոլշեւիկների գովքը երգող «յեղափոխական Մագիստրոսի» արարքները ստուեր էին ձգում հայութեան բարեմտութեան վրայ եւ կասկածելի դարձնում կառավարութեան առաջ։ Նման դէպք մեր պատմութեան մէջ դեռ չի եղել. որովհետեւ կառավարութեան վերաբերմունքը միշտ եղել է սիրալիր եւ յարգանքով լի։ Ցոյս ունենք եւ համոզուած ենք, որ սեւ վեղարի տակ կարմիր գործերի հետեւից ընկնող Մագիստրոսների պատճառով, կառավարութիւնը իր վերաբերմունքը չի փոխի մեր հաւատարիմ Պարսկաստանի փոքրիկ գաղութի հանդէպ։

Խարազան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Գահիրէէն «Փըթի Փարիզիէն»ի
թղթակիցը կը գրէ.—
Ի զուր փորձելէ յետոյ
կողմը շահիլ ազատականները,
որոնք վճռած են ամէն գնով պահ
պանել ազատական սահմանադրու
թիւն մը, Սըտքը փաշա որոշ
յայտարարել Եգիպտոսին նոր Սա
մանադրութիւնը։ Պատերազմ
կան զէնք մըն է որ դարբնուա
է ճնշելու համար Վաֆտի ...
ազգայնական կուսակցութիւնը,
ութ տարիէ ի վեր թէ խորհրդա
րանի եւ Ծերակոյտի մէջ գրեթ
կը գրաւէ բոլոր աթոռները։
մը հետեւանքով Վաֆտը
էր Ֆուատ թագաւորին
ռանի գահընկէցութեան
նալիքին տակ, ան գործի
Սըտքը փաշան, որ ծանօթ է
քաղաքական ճարտարութեամբ
եւ հաստատամտութեամբ
լատական եւ կէս-բռնատիրական
գահլիճին ջանքերը ձգտ
սահմանափակելու կուսակցու
թեան մը ուժը, որ թէեւ կը ներ
կայացնէր հարիւրին 95
գէտ ժողովուրդ մը, բայց
տական ընտրանիին կողմէ
բաստանուէր թէ խաբէական
ձուած է խորհրդարանական
չափեւ ու անոր բարիքները
Հինգ տարուան մէջ, խորհր
դարանը վեց անգամ լուծուեցաւ
Սահմանադրութիւնը որ
րանքով յօրինուած էր, համա
ձայն եւրոպական մեծ պետու
թեանց կազմական օրէնքներուն,
կը քննադատուէր թէ յարմարած
չէ Եգիպտոսի ներկայ վիճակին։
Նոր Սահմանադրութեամբ
Ծերակոյտը կը բաղկանայ 1
անդամներէ, որոնց 60ը կը
նակուին թագաւորին կողմէ
րեսփոխան. Ժողովը կը բաղկ
150 ընտրուած երեսփոխան
Երկու կարգի ընտրութիւն կը
տարուի, առաջինը ընդհ
կութեամբ։ Թագաւորն իրաւ
կ'ունենայ Խորհրդարանը
լու եւ նիստերը յետաձգել
Այս կերպով նախկին խորհ
դարանի թիւէն կը պակսի
կու կարգի ընտրութիւնը
կը սահմանափակէ ընդհ
կութիւնը եւ անշուշտ, ընտ
ջանակներու ճարտար բաժանում
մը, թոյլ պիտի տայ որ նոր
ռավարութեան բազմաթիւ
սակիցներ ընտրուին։
Անգլիոյ աշխատաւորական
րուն կողմէ ընդդիմութեան
ենթադրութիւնները
ցան։ Լոնտոն լուռ կը մնայ,
ծելով անշուշտ որ քանի հա
ւասոր 4 կէտերը եւ օտար
ներու կեանքը վտանգի տակ
Անգլիա պէտք չունի միջ
լու եգիպտական գործերուն
Կարգապահական շատ
միջոցներ գործածուեցան
երեք օր, Գահիրէն վերած
զօրանոցի մը։
Բայց անտեսական շատ
դժուարութիւնները, որոնց մէջ
մաքառի երկիրը, աւելի ուրիշ
թէ քաղաքական ուղղութեան
կը մտահոգէ ժողովուրդը։
նողները որոնք խիստ հակառա
տակ են, լուռ կը մնան։ Կը
թէ Վաֆտը կորսնցուցած է
խիստ պայքարին առաջին
գրուանը։
Սակայն իմաստութիւնը
պահանջէր որ բոլոր կուսակ
թիւնները միանային բոլոր
տագնապին առջեւ, որ հեղ
աւելի սուր կերպարանք կը
նայ։

ԶԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Շար. եւ վերջ)

Գարակէօզեանի եւս խըն-ութեան եւ մեծարանքի զգայուն խօսքերէն վերջ, ֆրանսերէն արտասանեց երախտագիտութեան ուրախու-ը յայտնելով այս բարե-ընտրութեան առթիւ, յոր-նախագահը Պ. Գալուստ Գիւլպէնկեան պատասխանեց այ իմաստալից եւ թե-ական ճառով, որ ցոյց կու-իր հոգիին բարձրութիւնը ասաքը, որով ոգեւորուած ակցաբար ձեռք կ'առնէ ազ-ութեան մեծ ծրագրի իր կատարութիւնը:

ենահպարտ եմ Հայկ. Բա-րեգործական Միութեան Գառ-ական կեդր. ժողովին եւ իմ ազգակիցներուս, դէպի իմ անձնուիրութիւնս ար-յայտած բարձր վստահու-համար, հրաւիրելով զիս վարելու մեր մեծանուն եւ ակատար հայրենակցին՝ Վահէ Նուպար փաշայի: Կը խոստմամբ յուզեալ զգացումով մեծ դէմքին առջեւ եւ կը ... որ իր յիշատակը մեզ ընկերանայ, քաջա-մեր ջանքերը դէպի իր ռակցութեան յառաջդիմու-թեան:

մեծագոյն նպատակս պի-ըլլայ խանդավառ ոգիով աշ-բարգաւաճմանը այս ային ընկերութեան, պէտք այս Հայ Տան, որ նա պէտք սիրելի բոլոր Հայե-առանց խտրութեան: Ամէն որ սփռուած են աշխար-մէն կողմ, պէտք է նային ակնածանօք դէպի մեր Ընկե-րութիւնը, իբր մի կենդանի ազգային շէնքի, որ հրճուան-կը հաստատէ հայ ժողո-վուրդի երջանկութիւնը եւ յա-ռաջդիմութիւնը: Պէտք է գիտ-որ այս Ընկերութիւնը հայ ինն է, մինչ պատրաստ օգ-այն ամէն Հայերու պէտք ունին, որբերու անոնց նը եւ աշխատելու նոցա յական եւ նիւթական բա-րութեան:

Ըրենք չեմ ունեցած ... եւ է ակցական ոգի, այլ մեծցած հայ հոգիով եւ աւանդու-թիւններով, իմ լոկ նպատակս է Տան մէջ խանդավառել հոգիով: Միեւնոյն ժամա-մեր բոլոր խնձատանքով եւ կամքով պէտք է քննենք ցրենք այն նոր սկըզ-մունքը եւ նոր գաղա-փարները, որ պարագաներու պահանջներու բերմամբ, կա-են նոր գործիքներ գտնալ ազգի բարոյական եւ նիւ-թական երջանկութեան եւ յա-ռաջդիմութեան համար:

այս նկատողութիւննե-... կը ստանձնեմ պաշտօնը: Ամենաերջանիկ պիտի ըլլամ եթէ յաջողիմ, եւ եթէ անկարելի լինի, չպիտի վարանիմ հրաժարելու այս բարձր պաշտօնէն»:

Համակրանքի ջերմագին ծա-փերով ողջունուեցաւ այս պարզ բայց անկեղծ եւ ազնիւ խօսքե-րը, որ բոլոր ներկաներուն համար եղան ներշնչումի աղբիւր եւ նուիրումի ուխտ մը:

Ցետոյ, գինիի, թէյի եւ օշա-րակի պատուասիրութիւններ ե-ղան, տաք եւ սիրալիր մթնո-լորտի մը մէջ, ուր մեր սիրելի Միութեան գլխաւոր վարիչները շրջապատեցին Տէր եւ Տիկին Գիւլպէնկեանը, գնահատելով անոնց պարզասիրութիւնը եւ ա-նանց մէջ տեսնելով Միութեան «հրաշագործ» աստղը:

* *

Այս պատմական ընդունելու-թենէն վերջ, Պ. Գալուստ Գիւլ-պէնկեան առաջին անգամ ըլլա-լով նախագահեց Կեդրոնական Վարչական ժողովի նիս-տին, որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ Նիւ Եորքի Շրջ. Յանձնա-ժողովի ատենապետ Պ. Ա. Գա-րակէօզեան եւ Գահիրէի Շրջ. Յանձնաժողովի անդամ Պ. Ճ. Զաքըր, ինչպէս նաեւ Պ. Առա-քել Պէյ Նուպար:

Օրակարգի մի քանի կարե-ւոր խնդիրներու նկատառումէն վերջ, յարգելի նախագահը խօսք առաւ կարեւոր զեկուցում մը ընելու համար: Երկարօրէն բա-ցատրեց արդիւնքը իր առաջին ուսումնասիրութեան Միութեանս թղթածներուն եւ հիմնադրամ-ներուն մասին, եւ իր պաշտօ-նակիցներուն մատնանշեց ուշա-դրութեան յանձնեց իր առաջին մտածումը, առանց դնելու այն-պիսի գործնական վիճակի մը մէջ որ Միութեան դրամագլուխ-ներու մեքենան ըլլայ աւելի պարզ եւ դիւրին, որով եւ մատ-չելի եւ համակրելի ծրագրի մը շուրջ հնար ըլլայ խանդավա-ռել նոյնիսկ ժողովուրդին խո-նարհ խաւերը: Փորձառու եւ ի-րատես նիւթողէտի մը տաղան-դովը պարզեց իր գաղափարը, որ պէտք է նիւթ կազմէ անմի-ջական լուրջ ուսումնասիրու-թեան, առանձնալու համար վերջ-նական ձեւ մը: Իր ցանկու-թիւնն է կազմութիւնը տեսակ մը ազգային մեծ թրըսթի, միակ եւ միաձեւ, ուր կարելի ըլլայ յստակ տեսնել եւ օրը օրին հե-տեւիլ անիկա կազմող արժէ-թուղթերու կացութեան, պայ-մանաւ որ այս վերջինները աս-փոփուին եւ վերածուին սակա-ւաթիւ տեսակներու: Կեդր. Վարչ. ժողովը խանդավառու-թեամբ արձանագրեց իր նա-խագահին սոյն դրական տե-սութիւնները եւ որոշեց գործ-նական եւ իրաւաբանական ու-սումնասիրութեամբ մը պատ-րաստել վերջնական ծրագիր մը, որուն շուրջ խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի աւելի գի-տակցաբար:

Ու երբ ներկայ զեկոյցով Միութեանս հնաբնակ անդամ-ները եւ ազգը համօրէն կը ճա-նաչեն տեղեակ ընել նորընտիր նախագահին նախաշրջանի սըր-տագինցող իրագործութեանց, հպարտութեամբ վեր կը հանենք նաեւ իր առաջին ժեսթը, հա-գիւ բազմած Միութեանս վար-չական աթոռին գլուխը: Երբ կարգը եկաւ Կեսարիոյ որբե-րուն մասին ուղղուած առաջար-կին, զոր քանիցս ժողովին ներ-կայացուցած էր Արժ. Մեսրոպ քահ. Զուրմայեան, խնդրելով առանց եւս ընդունիլ Միու-թեան որբանոցներուն մէկուն մէջ, Պ. Գիւլպէնկեան առաւ որ Միութեան ներկայ միջոցները թոյլ չեն տար նոր յանձնառու-թեան մը տակ մտնելու 25 որ-բերու երրորդ խումբ մը եւս պատսպարելով, եւ ինքնաբե-րաբար յանձն առաւ տարեկան 600 անգլ. ոսկի տրամադրել, այդ դժբախտ տղաքը ազատե-լու համար իրենց ներկայ խեղ-ճալի վիճակէն: Կեցցէ. ժողովը փութաց իր երախտագիտու-թիւնը յայտնել այս գեղեցիկ ժեսթին առթիւ որ հինգ տար-ուան համար կ'ապահովէ երեք հազար անգլ. ոսկիի կարեւոր օժանդակութիւն մը:

Դիւան Ընդհանուր Ցնօրէնութեան
Փարիզ, 30 Նոյեմ. 1930

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ, 30 Նոյ — Հ. Յ. Դ. Պոլսի ենթակոմիտէն կազ-մակերպած էր անցեալ կիրակի, կէսօրէ վերջ, Թաղապետարանի սրահին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան քառասնամեակի հանդէսը:

Ժամանակէն առաջ Պոլսի հայ ժողովուրդը լեցուած էր հան-դէսի սրահը, իր յարգանքի բա-ժինը մատուցանելու, իր մեծ զաւկին Հ. Յ. Դ.ի անոր քառասնամեակին առթիւ. եկաւ եւ մարկ ըրաւ իր հարազատ կուսակցու-թեան խօսքը մխիթարութիւն գտնելու, նոր կորովով ու ազգա-յին խանդավառութեամբ առաջ-ուելու հաւատքով: Ապացոյցը այն է որ ուխտ քիլոմեթր հեռա-ւորութեամբ փոն Սէնթ Էսփրիի համակիրներն եւ ընկերները եւս փութացած էին ներկայ գտնուե-լու օրուան հանդէսին:

Նախագահ ընկ. Խաչիկ Աւե-տիսեան «Մեր Հայրենիք»ով բաց-ուած յայտարարեց հանդէսը եւ օրուան առնին առթիւ հակիրճ ուղերձ մը յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկ. Պօղոս Հիւս-եանը, որ ըսաւ.— «Այսօր տօնն է անոնց որ իրենց ազատագրու-թեան փշոտ ճամբաներուն վրայ, փառաբանութիւնը անոնց հերոս-ական մարտիկներուն, մար-քաջութիւններուն եւ պարտութեան: Հայ ժողովուրդը ապրեցաւ Թր-քական բռնաւոր լուծին տակ. գործեց անցեալ հօտ մը. եւ լուռ ու մունջ տարաւ բոլոր տեսակի կեղեքումները. փրկութիւնը կը փնտռէր հոլածանքի եւ բռնու-թեան առջեւ գլխիկոր խոնարհու-թեան մէջ բայց որքան սխալ գաղափար. Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միմակն ու կորովի ըլլալով իբր այս ժողովուրդի հարազատ եւ ա-ռոյգ զաւակը ըմբոստացաւ ո-նիրներու եւ կեղեքումներու դէմ ու զինուեցաւ ու զինեց: Որովհե-տեւ հայ ժողովուրդի գոյու-թեան փրկութիւնը կռիւը շարու-նակելու մէջն է:

«Քառասուն տարուան պատմու-թիւն մը ունինք. մեր եարն ան-թաղ եւ աչքերնին բաց մեռելներ ունինք, որ մեզի կը նային, քառա-սուն տարի կռուեցանք եւ գեռ պիտի շարունակենք մինչեւ որ ըլլանք անկախ եւ ազատ»:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին ընկերներ Ցա-րօս Մարգարեան եւ Հայկ Արամ, նաեւ Վ. Լոլոնեան եկած ընկ. Ուս-րեն Մակարեան մեներգեց «Հայ-րենիք» եւ «Ցըլէ Խաման «Մշակ Բանւոր» խմբրգով փակուեցաւ հանդէսը եւ ժողովուրդը մեկնե-ցաւ գոհ եւ ուրախ, վառուած յոյսերով:

Թ. Մալէզեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իզմիրէն լրացուցիչ տեղե-կութիւններ կը հասնին վերջին հեղեղին պատճառած վնասներու մասին: Հետզհետէ կը պարզուի աղէտին ահաւորութիւնը: Հաշ-ուուած զոհերուն եւ վնասներուն չափը աւելի մեծ ցոյց կուտան նոր տեղեկագիրներն ու շրջա-կայքէն հասած լուրերը: Քաղա-քին մէջ հեղեղէն ամէնէն ա-ւելի վնասուած վայրերն են Քահրամանլար, Չայըրըպաշը, Քէմէր, Շէհիտլէր շրջանակները: Ամէնէն աւելի Քահրամանլարի մէջ ահաւոր չափերու կը հասնի հեղեղին աւերը զոր նկարա-գրել անկարելի է: Այս վայրին մէջ տաղաւարներ շինուած էին որոնց մէջ լքաւոր ընտանիք-ներ կը բնակէին: Բոլոր տաղա-ւարներն ալ փայտէ կտորներու պէս քշուած են հեղեղէն, ու հի-մա դիակներ կը հաւաքուին այնտեղէն: Ռազմիկանական պա-հականոցը լեցուած է դիակնե-րով: Այս դիակներուն նայելով մարդ չի կրնար ինքզինքը զըս-պել: Դիակներուն մէջ կան մայ-րեր որոնք դեռ իրենց երախա-ները գրկած են եւ մեծ մասով քաղաքին տարբեր աղջիկներ ու երիտասարդներ են:

Քաղաքին փողոցներուն մէջ մահուան սաւառը կը թեւածի, ամէն քայլափոխի կը հանդի-պիս պատգարակներու, որոնց-մով դիակներ կամ վիրաւորներ կը փոխադրուին, գործաւորնե-րու որոնք փլատակներուն տա-կէն զոհեր կը փնտռեն ու փըր-կուածներու՝ որոնք խելայեղ հոս ու հոն կը վազվզեն կոր-սուած սիրելիի մը զոնէ դիակը գտնելու համար:

Արուարձաններու զոհերն ու վնասները հետզհետէ կը ճըշ-դուին. Պուրնովայի մէջ ոչ մէկ բնակելի տուն մնացած է: Կոն-դուն մնացած են միայն ստա-բականներու սեփական հաստա-տուն տուները որոնց մէջ կը պատսպարուին աղէտահարները:

Կարմիր Մահիկը առաջին օրէն իսկ օգնութեան փութա-ցած է աղէտեալներուն: Առաջին առթիւ 100 վրաններ տրամա-դրած եւ 1050 պարկ ալիւր բաժնած է: Օգնութիւնը պիտի շարունակուի: Թաղապետու-թիւնն ալ փուռերուն մէջ գըտ-նուած բոլոր հացերը հաւաքած եւ կարօտեալներուն բաժնած է: Այս միջոցը անբաւական եկած է, սակայն, եւ հացի տագնապ մը առաջ եկած է: Ամերիկեան Կարմիր Խաչը 25 հազար տո-լար տուած է աղէտեալներուն համար, իբր առաջին օգնու-թիւն:

Օգնութեան գործը զանազան ուղղութեամբ առաջ կը տարուի, բայց ցաւը այնքան մեծ է որ աւելի մեծ զոհողութիւններու պէտք կայ: Աղէտեալներէն մեծ մասը մերկ վիճակի մէջ ազա-տած է եւ 600է աւելի անձեր միայն վարտիք մը ունին իբր հագուստ եւ գոյք:

Վերջին հեղեղներուն հետե-ւանքով, ռազմամթերանոցին պատերը փլած եւ ռումբեր ու պայթուցիկներ ջուրէն քշուած ու փողոցներու մէջ տարածուած են: Զին. իշխանութիւնը այս նոր վտանգին առաջքը առնելու համար մեծ ջանքեր կը թափէ, պայթուցիկները ժողվել տալով եւ միջոցներ ձեռք առնելով որ ժողովուրդը չմօտենայ:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, երեկոյեան ժամը 9ին տեղի ունեցաւ Sociétés Savantesի սրահին մէջ՝ Փարիզի Հայ Գրա-կան Միութեան Ակումբի 1930—31 տարեշրջանի բացումը: Նուիրուած էր մեր երկու նշա-նաւոր հանրային-գրական գոր-ծիչներուն՝ Միքայէլ Նալբանդ-եանի եւ Ռափայէլ Պատկան-եանի (Գամառ-Քաթիպա) ծննդ-եանց հարիւրամեակներուն:

Սրահը լեցուն էր ընտիր բազմութեամբ մը, որոնց մէջ կը նշմարուէին մեր բազմաթիւ մտաւորականները: Ամփիոնին դիմաց՝ հայկական եռագոյն դրօ-շին վրայ կը հանգչէր Նալբանդ-եանի մեծադիր նկարը:

Նախագահ փրոֆ. Աղոնց իր բացման ճառին մէջ շեշտեց Գրական Միութեան արժէքը՝ տալով նաեւ անոր հակիրճ պատմականը: Դիտելով, որ Միութիւնը կը թեւակոխէ ար-դէն իր գոյութեան երրորդ տա-րեշրջանը՝ յոյս յայտնեց, որ նման միութիւններ, զուտ գրա-կան եւ պատմագիտական բա-վանդակութեամբ կը կազմա-կերպուին նաեւ մեր միւս գա-ղութներուն մէջ, որով անոնց բոլորին միացմամբ, յետագային կարելի կ'ըլլայ գրական-գիտա-կան ընդհանուր միութիւն մը հիմնել:

Բացման ճառէն յետոյ խօսք առաւ օրուան բանախօսը Պ. Ռուբէն Բէրբէրեան, որ ամփոփ, բայց շնորհալի ձեւով յիշեալ երկու ազգային գործիչներու գրական-հանրային դիմագիծը պարզեց՝ կանգ առնելով յատ-կապէս անոնց գործած ազդեցու-թեան՝ իրենց ժամանակի ե-րիտասարդութեան վրայ:

Փոքրիկ ընդմիջումէ յետոյ, խօսք առաւ Պ. Արշակ Չօպան-եան, որ մէկ քանի բառով նշեց յոբելեարներուն դերը, մասնա-ւորապէս մեր արդի գրական լեզուի մշակման մէջ, համարե-լով զանոնք տարբեր օղակներն այն շղթային, որուն մէջ կը մտնեն Աբովեան, Ալիշան եւն.:

Երեկոյթը վերջացաւ ժամը 11.30ին. որմէ վերջ հասարա-կութիւնը հեռացաւ գոհունակու-թեան զգացումով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԻՇԻԻ ԴՊՐՈՑԸ

Սեպտ.ի կէսէն ի վեր, տեղ-ւոյս Ազգ. Միութիւնը նախա-ձեռնած է հայ մանկանց յատուկ դասաւանդութեանց, իր միջոց-ներով հայթայթած է դասա-գրքեր եւայլ պիտոյքներ: Ծը-նողէն բարերար մը սիրայօժար ընդունած է իրեն եղած դիմումը ու տրամադրած է անհրաժեշտ գրքերը: Դասաւանդութիւններ կ'ըլլան Գշ. եւ ուրբաթ օրերը տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ, զոր տրամա-դրուած է տեղւոյս կոմիտէն ձրիաբար, խոստանալով նաեւ իր աջակցութիւնը այս ձեռնար-կին: Իսկ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբը, որուն շրջանին մէջ կը գտնուի Ակումբը, արդէն պէտք եղած գրական աջակցութիւնը կ'ընէ: Ազգ. Միութեան անդամ-ները իրենք յանձն առած ենդա-սաւանդութիւնները ինչ որ գնա-հատանքի արժանի է զաւակներու համար, եւ արդէն շատ մը ծնողներ սկսած են ըմբռնել Ազգ. Միութեան ձեռնարկին կարեւորութիւնը:

Աշակերտներուն թիւն է 38, որ հետզհետէ կ'աւելնայ: Ան-կեց առաջ «Յառաջ»ի մէջ, պարզելով տեղւոյս Ն. Տիկ. Միութեան զպրոցի բացման նա-խաձեռնութեան հրաւէրը, հարց տուած էինք թէ «ներկայացուց-չական ժողովներէ բխած երեք հոգինոց դիւանը ի՞նչ աշխա-տանքներ կը կատարէ եւ ինչո՞ւ յանիխս 4ին կատարուելիք հան-դանակութիւնը ի նպաստ դըպ-րոցին չտրուեցաւ»: Դժբախ-տաբար մեր հարցման պատաս-խանը չստացանք, եւ սակայն ռամկավարներու Փարիզի թեր-թին մէջ կարդացինք, իբր մեր հարցման պատասխան թղթակ-ցութիւն մը ուր մեզ կը պատաս-խանուէր յերիւրանքներով եւ սուտերով, որոնց չենք ուզեր անդրադառնալ:

Այդ կարգի անձերուն միայն մէկ պատասխան ունինք.— «Ֆրանսայի մէջ հայութիւնը ուծման դատապարտուած է, ուստի հայրենակիցնե՛ր, ըմբռ-նեցէք մեր սերունդին ազատա-ցող այլասերման վտանգը, եւ մէկդի նետելով սին վէճերը մեզ հետ միասին, ջանացէք փրկել ապագայ սերունդը»:

Թղթակից

ՀՐԱՒԷՐ

Ն. Գ. Բ.ի անդամները սահ-մանադրաբար ժողովի կը հրաւիր-ուին, այսօր չորեքշաբթի, ե-րեկոյեան, Petite Sourceի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ամէն սրտի մէջ աւիւն մը կը պառկի

(ԱՐՇԻԼԵԱՆ ԱՌԱՄ)

...ուեայ ամէն մէկ օրը ...ան մաւթնուլուսին, մինչ ...ուները կը սկսէին երգել, ..., առճարի փողոցին մէջ ...ան դուռ մը կը բացուէր ...թախ լռութեան մէջ, այդ ... կը գոցուէր մեղմ շառա-... մը ու խաւարին մէջէն ... մը կ'անցնէր հանդարտ, ... քայլերով: Ջմրան ... սառցեկ առաւօտներուն, ... անգամ կը յամենար ..., իր քայլերուն կըր-... կ'իմացուէր ձիւնածածուկ ... վրայ հարծէք վերա-... էր որ կուգար կ'անց-... փողոցէն:

...կաւոր Մխիթարն էր ... կը սկսէր հնչել ... Տաճարին կոչնակը հա-տիկ հատիկ ու գիլ, թրթռանքը կը թեւածէր մրափող քաղաքին վերեւ, մինչեւ անտեսանելի դաշ-տերը...

Տան... տին... տան...

Տին... տան... տին...

Ցոլզալուսային այդ զօղանջը կը թափանցէր տուներէն ներս. նորազարթ մարդիկ այդ թըր-թռուն բառով կը վերադառնա-յին իրենց առօրեայ կեանքին. անբացատրելի տրամադրութիւն մը, խունկի բոյրին նման կը ծաւալէր երդիքներուն տակ, ա-ղօթքի վանկերով կը բացուէր մարդոց շրթունքը:

Անզին, մայր տաճարի զան-գակատան վրայ, վաղայարոյց ժամկոչը, Մխիթար, լապտե-կերտ դմբէթին տակ բոլէ մը կանգ կ'առնէր ու աչքերը փակ, կ'ունկնդրէր զանգակներուն եւ օդին դաշնաւոր թրթռումը, իր վերեւ, իր շուրջ, մինչեւ որ ան հեռանալով նուաղէր ու սպա-ռէր, իրեն այնպէս կը թուէր թէ այդ մետաղները բաբախուն են խորհրդաւոր զգայնութեամբ մը. ճիշդ իր հոգիին նման ու անոնք ալ, իրեն պէս ամէնաղին տա-ջեւ կը զգան տարօրինակ անբա-ցատրելի խռաանները... Ան, վերը, Մխիթար, մտերմութեան եւ ապաշխարանքի զեղում մը կ'ունենար իր զանգակներուն հանդէպ եւ անոնց զօղանջին հետ նոյնացած կը զգար ազա-տակը իր հոգիին:

Տարուան գեղեցիկ օրերուն, երբ արշալոյսը համբարձման տօնի մը նման կը յայտնուէր, ու կը լեցնէր արեւելեան կողմի աշխարհը, ժամկոչ Մխիթար, կոչնակահարութենէն վերջ, կը բարձրանար վեր, մինչեւ զան-գակատան բարձրագոյն յարկը ու հոնկէ, գերաններու ընդմէջէն կը դիտէր քաղաքի եւ դաշտե-րու համայնապատկերը. հեռուն, խաչափայլ սարերուն գագաթ-ները կը պայծառանային վար-դագոյն մեղմ լոյսով. թափան-ցիկ մշուշը կը ծածկէր գիւղերը եւ շամբը, իր տանիքներուն տակ, ծխնելոյզներէն կը բարձրանա-յին կապտորակ գալարներ, փողոցներուն մէջ ցանցառ ան-ցորդներ, հոգիս տեսանելի, կը շտապէին դէպի եկեղեցի. Նորազարթ կեանքին շշուկը, հեռաւոր սայլերու ճռինչը կը հասնէր մինչեւ իրեն. իր զան-գակները խաղաղութեան օր մըն ալ ափած էին իր քաղաքին վրայ. մարդոց գոհունակութիւ-նը կ'ուռէր, կը բարձրանար մին-չեւ իր սիրտը որ իրեն կը թը-ւէր ըլլալ երկնահայեաց զա-գաթ մը, մխրճուած արեւու ջեր-մութեան մէջ. չկարենալով ար-տայայտել ինքզինքը ժամկոչ Մխիթար կը մրմնջէր.

«Փառք քեզ. Տէր յաղագս ամենայնի փառք քեզ...»

Ափսոսանօք կ'իջնէր վար ու տանիքի նեղ գաւիթէ մը կը մտնէր ներս, եկեղեցի: Սան-դխազլխին բոլէ մըն ալ կանգ կ'առնէր. շէնքին միստիք վեհութիւնը կը շլմարեցնէր յանկարծ զինքը. վարը, կիսա-ստուերին խորը, խորաններու մամերը, անասելի իրծ մը հեծեծելու անկարող, կը պըռ-պղային մարմրուն ցոլքերով. զառէն տէր հօր ձայնը կը շփոթ-ւէր կամարներու տակ թնդա-ցող արձագանգներու հետ. դուռ մը կը ցցրգար. ցանուցրի հա-ւատացեալներ, սիւներու աղեւ գետնամած կ'աղօթէին:

Ժամկոչ Մխիթար, ինքնամո-ռաց հոգիով երեսը կը խաչա-կնքէր ու վար կ'իջնէր. կիներու զաւիթէն անցած պահուն, չար անգամ, կը զտնէր հոն երկու ծանօթ սիլուէթներ, մէջտ նոյն անկիւնը, պաշտամունքի եւ հա-մակերպութեան դիրքով մը բազկատարած.— Իր կինը, Շա-ղակաթ, ու իր աղջիկը՝ Ազնիւ:

Անոնց ներկայութիւնը, իր սիրտը պարուրող խորհուրդնե-րուն ընտանի քաղցրութիւն մը կը բերէր. ու անգամ մըն ալ գոհ իր աշխարհէն, ի խորոց սրտի կը հեծծէր.

(Շար.)

բազմի հաշուեյարդարը, այն ատեն ազգը պիտի դառնան, երբ երկու գլխաւոր պայմանագիրներն, այսինքն Ֆրանսան ու Գերմանիան շարունակեն հողը մշակել անկեղծ համաձայնութեան մը ըմբռնումով եւ դրացի մեծ պետութիւններու հետ խաղաղ գործակցութեամբ ու վճռապէս յառաջանան ճամբուն վրայ, ուր միասին մտած են։

Գերմանիա կ՚եզրակացնէ վարչապետը, դեռ շատ հեռի է մեծ պետութեան մը դիրքին համապատասխան իր գերիշխանութիւնը ստացած ըլլալէ։ «Իր տրամադրելի բոլոր խաղաղ միջոցներով», պիտի փորձէ փոխել այս կացութիւնը, ո՛չ թէ խռովութիւններ երեւան բերելու, այլ խաղաղութեան դատին ծառայելու համար։

Աջերու դէմ պայքար Ռուսիոյ մէջ

Երէկ կը հաղորդէինք թէ Չեկան երեւան հանած է նոր դաւադրութիւն մը, երկու զատնի կազմակերպութիւններ, 20 եւ 24 հոգինոց։

Ձերբակալուածները որոնց մէջ կան առեւտրականներ, պաշտօնեաներ, միջնորդներ եւայլն, կ՚ամբաստանուին «հակայեղափոխական գործունէութեամբ» եւ հետեւաբար, հաւանական է որ վաղը իսկ անոնց գնդակահարման լուրը հաղորդենք։

Բոլշեւիկեան «Պրաւդա» պաշտօնաթերթը, բուռն յարձակումներ կը գործէ գործավարներու խորհուրդի նախագահին Ռիկովի դէմ, զայն մեղադրելով թէ համայնավար կուսակցութեան աջ թեւին, այսինքն իր հակախոհներուն սխալները ոչ երեւան հանած է, ո՛չ ալ դատապարտած։

«Պրաւդա» կը զգացնէ թէ հաւանական է որ շատ կարճ ատենուան մը մէջ, Ռիկով զրկուի իր արդի պաշտօնէն։

Միւս կողմէ, աջ համայնավարներու դէմ մղուած բուռն պայքարը սկսած է իր հետեւանքները ցոյց տալ եւ ճարտարարուեստի կեդրոնական քաղաքներէ ստացուած լուրերու համաձայն, տեղական համայնավար կազմակերպութեանց պետերէն շատերը, վտարուած են, Ռիկովի ամերիմ՝ Պուխարինը պաշտպանած ըլլալու մեղադրանքով։

Այս տեղեկութիւնները հաստատելէ յետոյ, «Իւմանիթէ» Ֆրանսայի համայնավարներու թերթը կ՚անդրադառնայ Պուխարինի ընթացքին, զայն պախարակելու համար.

— Չետաքրքիր ու միանգամայն վրդովեցուցիչ է, կը գրէ, ընդդիմադիր պետերու Պուխարինի, Ցոմսկիի, Ռիկովի ընթացքը, որոնք, ճակատակ կուսակցութեան ղեկավարութեան կոչերուն, կը շարունակեն լուռ մնալ, ու չեն դատապարտեր աջերու քայքայիչ խօսակցութիւնները, փերեզակային տեսաբանութիւններն ու ճատուածական աշխատանքները։

Բացայայտ է որ այս ընկերները, լռելով, կուսակցութեան կամքին չանսալով, չարտայայտուելով մատնիչ տարրերու ճատուածական աշխատանքներուն մասին, անոնց հետ համերաշխած կ՚ըլլան գործով։ Աճա թէ ինչո՞ւ կուսակցութիւնը կը պահանջէ անոնցմէ որ բացէ ի բաց ըսեն թէ որո՞նց հետ են, կուսակցութեան եւ ընկերվարական շինարարութեան, անոր ընդհանուր գծի՞ն հետ, թէ աջակողմեան եւ ձախակողմեան խափանարարներուն, որոնք դաշնակցած են ընդդէմ կուսակցութեան եւ աշխատաւորութեան։

Բացայայտ է թէ բոլշեւիկները դարձեալ ներքին տագնապ մը անցընելու վրայ են։

Լիտվինոֆ Գերմանիոյ մէջ

ՊԵՐԼԻՆ, 3 Նոյ.— Խորհ. Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ Պերլին հասաւ խորհրդ. պատգամաւորութեան հետ, որ պիտի մասնակցի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին։ Պատգամաւորութեան մէջ է նաև Լունաչարսկի։

Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ վերջ, խորհրդային պատգամաւորութիւնը մեկնեցաւ Ժընեւ, նոյն իրիկունն իսկ։

«Պերլինէր Թակէպլաթ»ի թղթակիցը Նիւ-Եորքէն կը հեռագրէ թէ Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներու տպաւորութիւնն այն է որ Ժընեւի մէջ, Գերմանիա բոլորովին մեկուսացած պիտի մնայ։

Թերթը կ՚աւելցնէ որ եթէ պետութիւնները չհամաձայնին յառաջիկայ տարուան մէջ հրաւիրելու համար զինաթափութեան բողհ. խորհրդաժողով մը, Միացեալ Նահանգներն են որ նախաձեռնարկ պիտի ըլլան 1932ի ընթացքին հրաւիրելու խաղաղութեան միջազգային մեծ խորհրդաժողով մը։

Աշխատաւորականները կը կորսնցնեն

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Ամէն տարի Անգլիոյ մէջ, թաղապետական խորհուրդի անդամներու 1/3ը կը փոխուի։ Անցեալ տարուան ընտրութիւններուն, աշխատաւորականները պահած էին 110 աթոռ։ Իսկ այս տարուան ընտրութիւններուն մէջ, որոնք տեղի ունեցան շաբաթ օր, համաձայն վերջին ստուգման, աշխատաւորականները կորսնցուցած են 65 աթոռ, ազատականները 8։ Անկախները շահած են 4, իսկ պահպանողականները 69 աթոռ։

Կը մնան դեռ երկու հարիւր աթոռներ, որոնց շուրջ կատարուած քուէարկութեան արդիւնքը տակաւին չէ յայտնուած։ Սակայն, արդէն յայտնի կ՚ըլլայ թէ աշխատաւորականները կորսնցուցած են ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ։

ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ ԱՆՑԱՒ

Կիրակի օր սաստիկ փոթորիկ մը անցաւ ամբողջ Ֆրանսայի վրայէն, սարսելով ծովեզերեայ շրջաններէն սկսեալ մինչեւ ներքին գաւառները։

Նանթի շրջանին մէջ փոթորիկը կ՚անցնէր ժամը 37 քիլոմեթր արագութեամբ։ Հովը անընդհատ փչեց գիշերն ալ, մինչեւ լոյս երկուշաբթի։ Առաւօտուն յորդ անձրեւ մը կտրեց մրցանէշը իր ջրհեղեղեան թափով։ Ծառերը արմատախիլ եղած, կղմինտրները փողոցներուն մէջ ինկած, բանուորական տաղաւարներ կործանած ու շրջուած, ոչ հեռաձայնը կը բանէր ոչ ալ հեռագիրը։

Կրան Մորէն գետը յորդեցաւ եւ ողողեց Քուլոմիէ քաղաքը։

Նաւահանգիստներուն մէջ ջարդուփշուր եղած են բազմաթիւ նաւեր։

Լա Ռոշէլի շրջանին մէջ եւս ելեկտրական լոյսը մարեցաւ, հեռագրական ձողերը տապալեցան, ծառերը հողէն խլուեցան, տուներու տանիքները քանդուեցան։

Ռէնսէն եւս կը գրեն թէ շրջանը աւերներ կրեց։ Մէօզ գետը յորդելու մօտ է։ Մոզէլ եւ Մէօրթ գետերը յորդած են արդէն։ Տեղ տեղ տապալած են հեռագրական ձողերը, որոնք խանգարեցին շոգեկառքերուն գնացքը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շբթ. իրիկուն ժամը 8ուկէսին, ընկ. Լեւոն Զօրմիսեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌԻ-Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը:

Փոթորիկ՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը թէյասեղանի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Café Comédieի մէջ։ Ժողովները տեղի կ՚ունենան Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ։

ԳԱՐԱՆ

Լիոնի կայծակ խումբի ժողովը վաղը ցորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր դասախօսութիւն մը։ Մէկ ժամ սինէմա (Միշէլ Սթրոկոֆի շարունակութիւնը)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկ. Համեստուհի Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Եարտըմեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Էվրէնեան, Այրի Տիկին Արմենուհի Շահրիկեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տէրտէրեան եւ պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, եղբօր, մօրաքրոջ, որդւոյն, փեսին եւ ազգականին ԱՐՓԻԱՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆի զառնաղէտ մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

6 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1410

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԻ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր ընթերցողները կարդացին Հ. Բ. Ը. Միութեան գե...ցը՝ ուռուցիկ ու ծփուն, որքան որ կ'ուզէք, Գ. Գալուստ ...ւլպէնկեանի ընտրութեան առթիւ։

Բացատաբար, գեկոյցը տուինք ամբողջ ու նոյնութեամբ, ...ր ընթերցողներուն ճաշակ մը տալու համար բարեգործա... այս ոճէն, որ պաշտօնական ըլլալէ շատ հեռու, փաղա...ք է լոկ ու ծեքծեքուն, հարազատ հայելին իսկ այն ...թոլորտին, ուր գործելու կոչուած է Գ. Գ. Կիւլպէնկեան։

Բարեբախտաբար, «գինիի, թէյի եւ օշարակի պատուասի...ութիւններ» ու վերյիշումով գրուած այդ գեկոյցը կը վերջա...յ Բարեգործականի Նորընտիր Նախագահին գեկուցման տե...կագրումով, գործունէութեան ծրագիր մը արդէն, մտածուած ...հետեւաբար նոր բայց լեցուն։

Իր առաջին խօսքերով իսկ, Գ. Կիւլպէնկեան, խոստովա...ով մէկտեղ թէ «ազգային հաւաքական աշխատանքի վարժ ...կարծէք, կը խոստանայ թարմութեան շունչ մը մտցնելու ...ին մէջ, որ սկսած էր բորբոս հոտիլ։ Ներք. վարչ. ժողովի ...ին մէջ, իր գեկուցումը, իբր «արդիւնքը իր առաջին ու...ծասիրութեան» կուգայ հաստատել դաշնակցական թերթե...ու ընկերներու կծու, անխնայ, բայց միշտ անկեղծ ու ան...նդիր քննադատութիւնները։

Ինչ որ բսուած է Դաշնակցական եւ հետեւաբար հակա...երը՝ բերաններու կողմէ, առանց անշուշտ ազդելու Բարե...կանի վարիչներուն վրայ, Գ. Կիւլպէնկեան կը կրկնէ իր ...ով, որ յայտնի է թէ անցած է գրաքննութենէ.—

— Նրկալուրէն բացատրեց, կը կարդանք գեկոյցին մէջ, ար...ր իր առաջին ուսումնասիրութեան Միութեանս Թրըսթներուն ...գրամներուն մասին եւ իր պաշտօնակիցներուն մանաւոր ...ութեան յանձնեց իր առաջին մտածումը, ատոնք դնելու ...ի ֆորմնական վիճակի մը մէջ, որ Միութեան դրամագլուխ... միջնան ըլլայ աւելի պարզ եւ դիւրին, որով եւ մատչելի ...կրելի ծրագրի մը շուրջ ճնար ըլլայ խանդավառել նոյն ...ժողովուրդին խոնարհ խաւերը։

Բարեգործականի Նորընտիր Նախագահին մուտքի այս ...րը, կ'արժէ անշուշտ արձանագրել իբր փաստ։ Կ'արժէ ...համբերել պահ մը, տեսնելու համար թէ ի՞նչ որոշումներ ...ի տրուին եւ ի՞նչ ձեռնարկներ պիտի կատարուին, մեղ...ու համար թրըսթի հիմնական ու անորակելի սխալը, ար...ռոց հնարք մը որ ծառայած է բազմապահանջ այս ժողո...րդէն խլելու իր իրաւունքը, եւ ապահովելու մեծածախս ...շտօնէութեան մը շռայլանքը։

Գիտենք թէ Գ. Կիւլպէնկեանի ամբողջ բարեմտութիւնը ...րարութիւնը պիտի ծառայեն միմիայն սահմանափա... չարիքը։

Բայց, իբր Նախագահ Բարեգործականի, այդ չէ միայն որ ...պասուի իրմէն եւ իր հեղինակութենէն։ Եւ արդէն, իր ...երը կը մատնեն թէ գիտակցօրէն մօտեցած է գործի մը, ...ն ամբողջ ներքին աղտեղութիւնը՝ պարտկուած շողշողուն ...նագովութիւններու եւ շահախնդիր թմբկահարումներու ...պրպտած ըլլալ կը թուի հեռուէն։

Բարեգործականը հրապարակ ելած է իբր համազգային ...մակերպութիւն, իր անունն ու յաւակնութիւնը արժե...ու խոստումներով, բարենպատակ բոլոր ձեռնարկներն ու ...մադրութիւնները համադրելու, հաւանական վտանգներու ...ապահովելու եւ արդար ու մտածուած կարգադրութեամբ ...րանք յատկացնելու հանրային պէտքերու։

...Ու վարկը որ վայելած է ունեւոր Հայերու կողմէ, կը ...ի միմիայն իր ձեռնարկին կարեւորութեան։

Բայց կասկածը որ այս հաստատութեան հանդէպ բոյն ...ծ է ժողովրդային խաւերու մէջ, փաստ է թէ ան շեղած է ...էն։

Գիտենք թէ բազմաչարչար այս ժողովուրդը երբ յոյսը ...պէ որ եւ է հաստատութեան, կը պահանջէ անկից ա...ւտ, շատ եւ շուտ։

Գիտենք նաեւ թէ Բարեգործականի բոլոր միլիոնները հա...պիտի բաւէին իբր քանի մը կաթիլ անուշ ջուր, պահանջ...ու եւ պէտքերու լայն ու խոր լիճին մէջ։

Բայց ինչ որ անկից կը սպասուի, ազգային կարօտու...ներու վերջնական հաշուեյարդարը չէ, այլ ծրագրուած ...ակին պարկեշտ հետապնդումը.—

Իսկ այդ.— մեր անխախտ համոզումն է,— գլուխ չելլեր ...րեգործականի ներկայ ղեկավար պաշտօնէութեամբ, որ ...ի, փաստը տուած է անճարակութիւն է մանաւանդ ...ութեան, որ կծու կուսակցական կը հոտի։

Իսկ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան որ «երբեք չէ ունեցած ոեւէ կու...ցական ոգի» ինչպէս կը յայտնէ, պիտի գիտնա՞յ արժե...ել իր ներշնչումները։

Իր խօսքերը յուսալից մտադրութիւններու հաւաստիքը կը ...են։

...Ատեն է, որ Բարեգործականը տառապած ժողովուրդին ...ար, վերադառնայ անոր։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅՈ՛, ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՍԵՒ Է

«Հարիզոն» անդրադառնալով Հայաստանի տխուր վիճակին, կը գրէ (Հոկտ. 30).

— «Արդարեւ, կարծէք անհաւատալի տեղեկութիւններ լոյս կը տեսնեն արտասահմանեան հայ մամուլին մէջ: կարծէք, մէկ օրէն միւսը դժոխքէն դրախտ ինկած բախտաւորներու հոգեբանութեամբ կը խօսին երկրէն փախստականները եւ կ'ուզեն ամէն ինչ սեւցնել, լռողի տեսողութեան առջեւ գծելու համար պատկեր մը որուն պիտի նախանձէր ապահովաբար Տանթէի դժոխատեղծ տաղանդը:

Սոսկումը իր հոգիին մէջ եւ ցաւը իր մորթին վրայ զգացած ականատեսներն են որ, լեռ ու ձոր կտրելով ապաստանած են արտասահման եւ կը պատկերացնեն հայրենիքի մէջ տիրող զարհուրանքը այնպիսի ահաւոր գոյներով, որոնց մէջ կը կորսուին՝ մոլորանքով մը խաւարին մէջ ինկած լոյսի քանի մը տմոյն, շատ տմոյն շողերը: Տիրդ է ընդհանրապէս, որ սարսափին աչքերը խոշոր կ'ըլլան. եւ սարսափողը չի կրնար պաղարիւնով դատել ու պատմել իր տեսածն ու լսածը: Եթէ սակայն այս անկիւնէն ալ մօտենանք պատմուածներուն, իրականութիւնը ճիշդ եւ ճշմարտութիւնը չափազանցութենէն զանազանելու նպատակով, դարձեալ կարելի չէ մեղադրել փախստականները եւ ըսել որ, անոնք, անդոհանքի մը ազդեցութեան տակ է որ այդպէս կ'արտայայտուին: Որովհետեւ, եթէ կայ այդ ազդեցութիւնը, ապա ուրեմն կայ եւ այդ սարսափը, որ այդպէս խոշոր բանալ կուտայ տառապանքէն ու մահէն փախչող Թշուառներու աչքերը:

Եւ իրապէս, կա՛յ այդ սարսափը. փախստականներու պատմածները, տիրող ահարկու կացութեան մէկ տասներորդին վրայ իսկ չեն կրնար լիակատար լոյս մը սփռել: Որովհետեւ փախստականը գիտէ այն ինչ որ տեսած է իր անմիջական շրջապատին մէջ եւ լսած է բերնէ բերան տարածուած փսփսուքներով. ցաւապանքի ու զարհուրանքի համադրուած մէկ պատկերը գծելու համար, անհրաժեշտ պիտի ըլլար խօսեցնել հայրենիքի բ՛ակչութեան գոնէ կէսը: Այնքա՛ն լայնացանց է չարիքը եւ այնքան այլազան, իր ձեւերով ու տեսակներով։

Այսուհանդերձ, փախստականներու միջոցով մեր գիտցածն ու լսածն ալ կը բաւէ գաղափար մը կազմելու, հայրենի ժողովուրդին պարտադրուած դժոխային պայմաններու մասին. կը բաւէ մանաւանդ պատին զամելու եւ Թքատարափի մը ենթարկելու այն բոլոր բոլշեւիկասէր սողուններ, որոնք քանի մը շաբաթ բռնաւորներու կրունկներուն քսուըռտելէ եւ անոնց տափատներուն ցեխերը լզելէ վերջ, արտասահման կը դառնան եւ առաջին հանդիպողին առջեւ, անուղղակի բայց անբարտաւան սինիզմով մը կը հեգնեն ոտնակոխ ժողովուրդի մը տառապանքը, յայտարարելու համար որ ամէն ինչ վարդագոյն է Հայաստանի մէջ եւ հոն ապրող հայութիւնը մեղր ու կաթի մէջ կը լողայ երջանիկ:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

15,000 Հայերու փոխադրութիւնը

Անցեալ շաբթու, Յունաստանէն 15,000 Հայերու Սուրիա փոխադրութեան լուրը առեր ու հաղորդեր էինք սուրիական թերթերէն։ Այս մասին՝ Դամասկոսի «Էլիֆ Պա» թերթը կը գրէ.—

Դամասկոսի թերթերը Պէյրութի թերթերէն արտատպելով գրեցին թէ՝ երեք հայ լիտրներ Յունաստանէն գալով Բ. Քոմիսէրութեան դիմում ըրին 15.000 Հայերու Յունաստանէն Սուրիա փոխադրութեան համար։

Մեր տեղական լրատուն երէկ Դամասկոսի հայ լիտրներէն մէկուն հետ տեսնուած եւ հարցուցած է այս մասին։ Լիտրը սակայն ժպտելով ըսած է. «Անկարելի է Յունաստանէն հոս մէկ Հայու իսկ գալը, որովհետեւ այդ երկրին մէջ, այսինքն Մակեդոնիոյ եւ Աթէնքի մէջ գտնուող Հայերը յունահպատակ եղան։ Ասոնց թիւը մօտ 30.000 է, որոնք բարձր դիրքեր գրաւած են Յունաստանի մէջ։ Այո, Յունաստանի մէջ Իզմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէր 70.000ի մօտ սակայն անոնցմէ շատերը Ամերիկա, Հայաստան եւ Ֆրանսա գացին ու հազիւ 30 հազար մնացին Յունաստանի մէջ։ Յունաստանի մէջ գտնուող Հայերը երեք կուսակցութիւններէ կը բաղկանան եւ ասոնցմէ ոչ մէկը ամբողջ հայութեան անունով կրնայ խօսիլ։ Պէյրութի թերթերը կը գրեն որ այդ երեք Հայերը որոնք Յունաստանէն եկած են Դաշնակ են, ի՞նչպէս ուրեմն անոնք ամբողջ Հայերու անունով կը խօսին։»

Յունական դաւադրութիւնը

Յունաստանի պատերազմական Նախարարութեան շրջանակներէն բխած տեղեկութեանց համաձայն, զինուորական յեղափոխական շարժման մասնակցող սպաներէն մօտ 40 հոգի ձերբակալուած են։

Շարժումը խնամքով եւ լաւ կազմակերպուած էր։ Որոշուած էր առաջին առթիւ գրաւել պատերազմական Նախարարութիւնը եւ հեռագրատունը ու յետոյ Նախարարութիւնները։ Պատրաստուած էին պատճէնները զաւառի զօրամասերուն ղրկուելիք հրամանագիրներուն, պատերազմական Նախարարութեան կնիքով։

Այս նպատակին հասնելու համար, շարժման ղեկավարները մթերած էին բաւական քանակութեամբ հրացան եւ ձեռնառումբ։ Յատակագիծը պատրաստուած էր հետեւեալ կերպով։

Յեղափոխութեան կեդրոն պիտի նկատուէր Ղուտին։ Ամպէլօքիփոսի զօրամասերը պիտի շարժէին քաղաքին վրայ, կացութեան տէր դառնալով։ Յետոյ պիտի հասնէին Խալքիտայի եւ Թիւայի զօրամասերը, որոնց մէջ բաւական պրոպագանդ կատարուած էր։ Սակայն իշխանութիւնը օրեր առաջ տեղեկացած էր այս անցուդարձերուն եւ գաղտնապէս կը հետապնդել կասկածելի սպաները։ Հոկտ. 23ին, կէսօրէն յետոյ ժամը 8ին, Ա. Զօրաբանակի հրամանատարութեան մէջ ժողով կը գումարուի, որուն չեն մասնակցիր Նախարարները, կասկածի պատճառ չտալու համար։

Այս ժողովին մէջ կը վճռաբանուի թէ ինչպէ՞ս պէտք է ձախողեցնել շարժումը։ Կարծիք յայտնողներ կ'ըլլան թէ թոյլ տրուի որ շարժումը սկսի եւ յետոյ օրինակելի կերպով զսպուի։ Զօր. Մանէթաս գիտել կուտայ թէ պէտք է խուսափիլ արիւնահեղութենէ եւ կանխել շարժումը, ինչպէս որ եղաւ։

Ձերբակալուած սպաներու եւ քաղաքացիներու նախնական հարցաքննութիւնը հաստատած է զօր. Փանկալոսի մեղսակցութիւնը։ Անոր վրայ, ձերբակալման հրաման հանուած է։

∴ Յեղափոխական շարժման ղեկավարները նախապէս պատրաստած էին կառավարութեան կազմը։ Իշխանութիւնը պիտի յանձնէին Գ. Գ. Քաֆանտարիսի եւ Զավիցիանոսի, իսկ պատերազմական Նախարարութիւնը պիտի ստանձնէր զօր. Փանկալոս։ Պիտի լուծուէր Երեսփ. Ժողովը եւ վեց ամիս յետոյ նոր ընտրութիւններ պիտի ըլլային։

∴ Շարժման ղեկավարներէն երեսփոխան Գ. Ղրիզորաքիս ձերբակալուած չէ, անձեռնմխելութեան իրաւունք ունենալուն համար։ Երեսփ. Ժողովի բացումին, կառավարութիւնը պիտի պահանջէ յիշեալին անձեռնմխելութեան ջնջումը եւ ձերբակալութիւնը։

∴ Թէեւ պաշտօնապէս հաստատուած չէ տակաւին, բայց յամառ զրոյց կը շրջի թէ շարժման մէջ մասնակցութիւն ունեցած են Գոնտիլիսեան սպաներ ու թագաւորականներ, թէեւ ներքին գործոց Նախարար Գ. Սիտէրիս յայտարարած է թէ չի հաւատար տարաձայնուած լուրերուն։

ՌԻԿՈՎ ՊԱՇՏՕՆԱԶՈՒՐԿ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 4 Նոյեմբեր.— Խորհրդային Միութեան Կ. Գ. Կ.ի Դիւանը որոշեց Ռիկովը զրկել Գործավարներու Խորհուրդի Նախագահութեան իր պաշտօնէն։ Անոր տեղ նշանակուած է Սուլիմով, որ ցարդ ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց փոխգործավար էր։

ԼՈՆՏՈՆ, 4 Նոյեմբեր.— Լոնտոնի մէջ մեծ կարեւորու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

ԿԸ ԽԼՐՏԻ՞Ն

Չենք վարանիր մտային խախտումի վերագրելու հայ համայնավարներու գոյութիւնը մեր մէջ: Բարեբախտաբար թուով քիչ, բայց դժբախտաբար ցրուած ամէն ուր որ խումբ մը հայութիւն իր դաժան աշխատանքին մէջ կը փնտռէ համեստ նիւթականի մը բարիքները, այս ցնորածները չեն քաշուիր իրենց յիմարութիւնները պարզելու աբեւու լոյսին ու հայկական ողջմտութեան։

Ու դաս առնելու եւ ծանր նստելու ընդունակութիւն ալ չունին։

Իսկ տխրահռչակ «Երեւան»ի դադարումէն վերջ՝ շատ Թափանցիկ պատճառներով, ելած են խմորատիպ Թռուցիկներով, մատ մը քըջաթերթերով փրկելու հայ աշխատաւորութիւնն ու մարդկութիւնը...:

Մե՞րդք որ խնդալու փափաքը կը պակսի այս անպիտան աշխարհին մէջ։

Վիէնէն, Լիոնէն, Ալֆորվիլէն ու Վալանսէն վերջ, այս անգամ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի հայութեան աչքերն է որ կը փորձեն բանալ պուրժուաներու շահագործման վրայ ու հրաւէր կ'ուղղեն միանալու համաշխարհային բանուորութեան, ընդդէմ «բուրժուա-դաշնակ» շահագործողներու եւ «ֆաշիստ թաքտիէօյի»։

Իսկ հայ մարմնի այս ճճիներուն դէմ միանալու համար, պէտք չենք տեսներ որ եւ է մէկուն հրաւէր ուղղելու։

Հայուն բնազդական ողջմտութիւնը գիտէ արժանի պատասխանը տալ խօսքերու, որոնք խախտած մտքի անհերքելի յայտարարներն են:

Այդ կողմէն, ո՛չ մէկ վախ ուրեմն, ու ո՛չ մէկ վտանգ։

Վտանգը կը սկսի այն ատեն միայն, երբ մերինք լրջութեամբ մօտենալու անոնց անմտութիւններուն, ինչպէս մէկ քանի հայրենակիցներ կ'ընեն յուզուելով ու վատ հետեւանքներ ենթադրելով հայ աշխատաւորներուն համար, որոնց օրական հացին դէմ լարուած զարշելի դաւեր պիտի ըլլային այդ Թռուցիկները, եթէ կարենային որ եւ է ազդեցութիւն գործել օտար շրջանակներու վրայ:

Կը բաւէ անոնց Թարգմանութիւնը ներկայացնել որ եւէ գործատիրոջ, անոր հետ միասին խնդալու համար:

Այնքա՛ն անմտութիւն կայ անոնց ամէն մէկ տողին մէջ, որ ծիծաղելի ըլլալով՝ կը դառնան անվտանգ։

Իսկ երբ կապուելու աստիճանին հասնին, եւ լրջութիւն խաղացող խենթերու մորթին մէջ մտնեն, այն ատեն միայն, պէտք է միջոցը փնտռել զանոնք ղրկելու իրենց արժանի յիմարանոցը՝ կարմիր դրախտավայրը։

Մինչ այդ՝ Թոյլ տուէք, որ անհոգ ուտեն հացը, զոր վստահ եղէք, մօզմէ աւելի գոհ են որ կը գտնեն։

Մ. Ե.

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

Ժընեւի հոգատարութեանց յանձնախումբը զբաղեցաւ Պաղեստինի հարցով, հակառակ որ իր օրակարգէն դուրս էր։

Առջի իրիկուն ալ, Փարիզի մէջ հսկայ հաւաքոյթ մը ունեցան Հրեաները։ Ներկայ էին երեք հազար անձեր։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԴՈՒԱԾԸ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՏԻԺԸ ԻԲՐ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑ

Պէյրութի տխրահռչակ Աղաքարեանը, վերջերս նորէն գործի վրայ է։

Ցարդ իր բոլոր ոճրային արարքներու հաշուետուութենէն խուսափելով, շնորհիւ մեր անբնականոն կեանքի բացառիկ ու փափուկ պայմաններուն, ան այս անգամ աւելի յանդուգն աւելի զարշելի արարքներով է որ կ'ուզէ յաւերժացնել իր անարգ անունը։ Այն տարբերութեամբ սակայն, որ մինչ առաջ իր գիւղային ասպարէզներուն զոհ կ'երթար մեր ողբացեալ ընկեր Վարդապետեանը, հիմա հայութիւնն է, որ կը վտանգուի։

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի արաբական թերթերու մէջ իր ծանօթ հրատարակութիւններովը, անվերապահօրէն կը մատնէ անոր բոլոր ներքին հաշիւները։ Ուղղակի Դաշնակցութեան ուղղելով իր բոլոր սլաքները, ան չի կրնար արդարանալ հայութեան դէմ իր նիւթած ոճրային անհերքելի արարքներու համար։

Այսպէս ըմբռնեց այս նորագոյն գաղանին դերը հայ մամուլը, առանց բացառութեան։ Աղաքարեանի երբեմնի կուսակցական ընկերներն անգամ վճռականօրէն դատապարտեցին և յայտարարեցին թէ արտաքսուած է իրենց կուսակցութենէն։

Ցանցապարտ եւ անառարկելի դաւաճանի մը հանդէպ այս ընդհանուր վերաբերմունքը անտարակոյս պէտք է ընդունիլ իբրեւ նպաստաւոր երեւոյթ մը, մեր ճահճային իրականութեան մէջ։

Այսօրինակ դէպքերու կրկնութիւնը եւ ժամանակի ընթացքին մեր բացայայտ թշնամիներու դէմ — անհատ թէ հաւաքականութիւն — մեր վերաբերմունքի մէջ յառաջացած փափոխութիւնները շատ անգամներ եղեր են սակայն արդարացնելու իրական մեղաւորները, եւ մեղմցնելու անոնց բոլոր վատ արարքները։

Մեր թերթերէն մէկ քանին, այս առթիւ դիտել տուին բազմաթիւ պարագաներ, որոնց ծնունդ են տուեր մեր կեանքին մէջ Աղաքարեաններու։ Շեշտեցին եւ թելադրեցին բազմաթիւ միջոցներ կռուելու համար այդ չարիքին դէմ, իւրաքանչիւրը իր նախասիրած եղանակով։

Բոլորը մէկ սակայն խոստովանեցան բարոյական ուժերու պակասը մեր ազգային կեանքին մէջ, որ ամէնէն զօրաւոր եւ մահացու զէնքը կրնայ նկատուիլ բոլոր դաւաճաններու եւ հայրենադաւներու դէմ։

Պատերազմի եւ զինադադարի ընթացքին մեզմէ մեծ ազգերու կեանքին մէջ, այս ուժը գործադրութեան դրուեցաւ ո՛չ միայն երկրի եւ ժողովուրդի շահերը դաւաճանողներու, այլեւ աւելի անմեղ գործիչներու դէմ։ Ու գիտենք թէ ի՛նչ դեր կատարեց պատիժի այդ միջոցը նոյնիսկ բոլոր անհատականութիւններու վրայ։ Մարդիկ կան, որոնք տակաւին այսօր իսկ չեն կրնար համարձակօրէն երեւալ հանրային կեանքին մէջ, կը խուսափին պատասխանատու դերերէն եւ պաշտօններէն, որովհետեւ սխալ կամ ուղիղ, իրենց դէմ ստեղծուած բարոյական մթնոլորտը տակաւին աննպաստ է իրենց համար։ Այսպէս օրինակ եթէ Գ. Գ. Քայօ եւ Մալվի կարողացան իրենց կուսակիցներու միջոցով ջնջել տալ իրենց անուան հետ կապուած պահել մեղադրանքները, ատիկա չնպաստեց սակայն իրենց վարկի ամբողջական վերականգնումին։ Որովհետեւ եթէ մէկ կողմէ մեծ էր թիւը անոնց պաշտպաններուն, նուազ չէր թիւը նաեւ անոնց, որոնք հայրենիքի շահերուն դէմ նկատեցին այդ կարեւոր գործիչներու քաղաքականութիւնը։

Եւ որովհետեւ հարցը մասնաւոր չէր, այլ ընդհանուրին, անոր համար ալ մասնաւոր կարգադրութիւններէն աւելի, հանրային դատաստանն է միայն որ կարող է իր վճռական դերը կատարել։ Եւ հանրային բարոյականի այս դատաստանն է, որմէ հայութիւնը զուրկ է դժբախտաբար։

Բացայայտօրէն դաւաճան, աննկարագիր եւ անբարոյական մարդեր անհնար է, որ արժանանան հաւաքականութեան դատապարտութեան։

Կուսակցական կիրքերը, հակառակութիւնն ու կուրութիւնը գլխաւոր պաշտպանողական գետինը կը պատրաստեն բոլոր բարոյալքեալ մեռածներուն։

Վերջին տասնամեակին բազմաթիւ այս կարգի անհատներ հերոսացան եւ ժողովրդականացան մեր հակառակորդներու աշխատանքներու հետեւանքով։

Այս վերջինները բաւականացան գովասանքներ շռայլելով, եւ բազմաթիւ տառապելութիւններ վերագրելով նահատակներուն, առանց նոյնիսկ ծանօթ ըլլալու անոնց իրական դէմքին։ Այսպէս օրինակ Բժ. Ղազարեան մը հերոսացաւ մեր հակառակորդ մամուլին մէջ, Դաշնակցականներէն հեռացած ըլլալուն համար։ Ու ոչ ոք փորձեց անոր նկարագիրը պարզելու քննութեան ենթարկել, ծանօթանալու համար անոր ներքին պատկերին հետ, որ վերջին հաշիւով այլանդակ չէկիստ մըն է եղեր պահուած։

Եւ մինչդեռ չէկիստները կը մերժուին բոլոր տեսակի պետութիւններէն եւ ընկերութիւններէն, որպէս խաթարուած բարոյականի տիպարներ, մեր մէջ է միայն, որ անոնք կը հովանաւորուին որոշ խմբակցութիւններէն։

Անկէ կ'եզրակացուի թէ, հայ կեանքը միշտ պատրաստ ապաստան մը, հովանաւորութիւն մը ունի վերապահած բարոյալքեալ զրկուածներուն եւ ապասերածներուն։

Կրնան չափազանցութիւն նկատել այս վճիռը, բայց դժուար թէ կարելի ըլլայ մերժել փաստական կողմը։

Ընդհանրապէս անհատներ ու խմբակցութիւններ կ'ըլլան, որոնք կարծես թէ կը սպասեն այս կարգի տիպերու գալստեան, անոր պաշտպանութեան պատրուակով գործի ձեռնարկելու համար։

Մարդկային բնական զգացումներ, առնելութիւնն ու արդար ցասումը նուազ չափով կը խօսին մեր մէջ։

Եւ այս գաղջ խառնուածքը, որ ըստ ամենայնի այնքան ալ հեշտութեամբ չարդարանար, փոխանակ նպաստելու, կը վատթարացնէ մեր ներքին բարոյական պատկերը։

Մանաւանդ, մեզ նման ցրուած, անկազմակերպ եւ ամէն տեսակի վտանգներու ենթակայ ժողովուրդի մը համար բարոյական պատիժը պէտք է որ ըլլայ միակ կարեւոր զէնքը, մաքրելու համար մեր ներքին կեանքը։

Նոր սերունդը այս տեսակէտէն անտարակոյս աւելի նախանձախնդիր է, քան հինը։ Մինչդեռ առաջինները վճռականութեամբ կը պայքարին բոլոր վատութիւններու եւ անոնց հեղինակներու դէմ, վերջինները կը հանդուրժեն, նոյն իսկ հակառակ իրենց ըմբռնումներուն եւ տեսակէտներուն։

Մեր գործը չէ անշուշտ վերցնելու այս իրապէս ողբալի չարիքը մեր ազգային կեանքին մէջ։ Դաշնակցականը պէտք է ամենավճռական թափով դատապարտէ բոլոր վատութիւնները եւ անոնց հեղինակները։ Այս դատապարտութիւնը պիտի գործադրուի բարոյական պատիժով եւ առհասարակ երբեք բիրտ միջոցներով։

Ցաւալի է նկատել սակայն, որ մեր մէջ ալ վերը յիշուած հիւանդութիւնը իր մասերն է գործած։

Հոս Փարիզի մէջ մարդասպան արարածներ եղան, որոնք ամէնէն գռեհիկ, ամէնէն այլանդակ և չնական արտայայտութիւններով հետեւողականօրէն փորձեցին վարկաբեկել մեր կուսակցութիւնը։ Անոնք, այդ մարդ կոչեցեալները, չքաշուեցան անարգելու մեր այնքան արժէքաւոր մեռելներն ու վեթերան ընկերները։

Ու մինչդեռ այս բոլորին ի տես մեր երիտասարդութիւնը անվարան իր արդար զայրոյթի արտայայտութիւններն ունեցաւ, եւ ի վերջոյ բարոյական պայքար յայտարարեց անոնց հանդէպ, միւս կողմէն գտնուեցան անհատներ որ ըմբռնողութեան ձայնին հետադանդելով, շարունակեցին իրենց սովորական յարաբերութիւնները, այդ վատոգի մարդուկներուն հետ։

Այս երեւոյթը ինչով ալ բացատրուելու ըլլայ, չարդարանար ըստ իս։ Յանցաւորը պէտք է պատժուի, առաւել երբ ան իր յանցանքով կը խաթարէ մեր հաւաքական բարոյական նկարագիրը։ Ներգաղթութիւնը պաշտպանութեան ուժեղ զէնք մըն է, որ պէտք է խլել բոլոր վտանգաւոր նկատուածներէն։ Բարոյական պատիժի զէնքը պէտք է ըլլայ մեր միակ պաշտպանը, եւ մեր թշնամիներէ հալածիչը։

Առանց այս զէնքին, տարակոյս չկայ թէ Աղաքարեանները միշտ ալ պիտի գտնուին մեր մէջ, ինչպէս որ գտնուած են ցարդ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Արարատ պաշարուած.— Ռուսական զօրքերու լայն աջակցութիւնը Թրքական բանակին.— Թուրք զօրքեր պարսկական հողերուն վրայ.— Ապստամբներէն Ալտիւլ աղայի դաւաճանութիւնը.— Իհսան Նուրին 700 ապստամբներով անձնատուր Պարսիկներուն.— 800 ձիաւորներով դէպի Թանտուրեկ ու Նիփան.— Բրօն եւ Ֆարզանդը դարձեալ Արարատի փէշերուն վրայ։

(«Յուսաբերի» սեփական թղթակցէն, օդային փոստով)

..... 10 Հոկտեմբեր 1930

Քանի մը սեղմ տողերու մէջ տամ ամփոփ պատկերը Արարատի շուրջ մղուած օրհասական կռիւներուն։

Թուրքեւքիւրտ բախումներու սկզբնական շրջանին իսկ պարզ էր այլեւս, որ Ռուսաստանը ոչ միայն զէնքով, այլեւ զօրքով պիտի օժանդակէր Թուրքերուն, արեան մէջ խեղդելու համար քրտական շարժումը։ Վերջերս սակայն երբ կռիւները լուրջ կերպարանք առին պարզուեցաւ որ Ռուսիան տրամադիր է աւելի մեծ ու լայն չափերով օգնութեան հասնիլ Էնկիւրիին։ Արդէն օգոստոսէն սկսած Խորհրդային իշխանութիւնները Հայաստանէն, զօրախաղի անուան տակ, հայկական զօրքերը հեռացուցած եւ անոնց տեղը երկրին մէջ կեդրոնացուցած էին 35-40,000 ռուսական զօրքեր, 32 ռազմական օդանաւերով։

Կարս-Երեւան եւ Պաթում-Երեւան երկաթուղագծերը բոլշեւիկները տրամադրած էին Էնկիւրիի՝ թրքական զօրքերու ինչպէս նաեւ թուրք բանակին անհրաժեշտ պարէնի փոխադրութեանց համար։

Միայն սեպտեմբերին 15,000 թրքական զօրքեր անցած են Իգտիրի ճակատը։

Սեպտեմբեր 1էն հակաքիւրտ ուժերը Արարատը կը նեղեն հիւսիսէն։ Սեպտ. 6ին թրքական 8 եւ բոլշեւիկ 4 սաւառնակներ կը ռմբակոծեն Արալըխի շրջանի լեռնէն իջնող ապստամբները, քիւրտերը կը մտնեն Արալըխ։ Սեպտ. 7ին Իգտիրէն դէպի քրտական դիրքերը զօրքերը կը յառաջանան, իրենց մէջ ունենալով 800 ձիաւորներէ բաղկացած ռուսական հեծելագունդ մը։ Այս ուժերը կը նեղեն ապստամբները եւ զանոնք կը քշեն Աֆօրի Սարտար-Բուլախ ուղղութեամբ։ Ռուսեւթուրք միացեալ զօրամասերը կը գրաւեն Կըսմըլը բլուրը ու կը ռմբակոծեն զայն։

Սեպտեմբեր 8ին Ռուսերը եւ Թուրքերը շատ նեղը կը դնեն քիւրտ ապստամբները։ Սեպտ. 9ին օրհասական կռիւներ տեղի կ'ունենան, նոյն օրուան գիշերը ապստամբները կը թողուն ճակատը եւ կածաններու մէջէն կ'անցնին պաշարող զօրքերու թիկունքը, Արալըխի եւ Թաշբուրունի մէջտեղ, եւ գիշերը խուճապի կը մատնեն պաշարող զօրքերը։ Այս վերջինները անակնկալի եկած խառնիխուռն կը փախչին, ապստամբները կը հետապնդեն զանոնք, անոնցմէ կ'առնեն առատ աւար եւ մեծ թիւով գերիներ, կը ջարդեն փախչողները եւ կը հասնին մինչեւ Իգտիր։

Սակայն, ճիշդ այն պահուն, երբ այս անցքերը տեղի կ'ունենան Արարատի հիւսիսը, անդին, անոր հարաւային փէշերուն վրայ, այլ խաղեր ու այլ դաւեր երեւան կու գան։ Օգոստոսին Պարսիկները զօրքեր կը կեդրոնացնեն Մաքուի շրջանը, եւ ամէն կողմ ու հաղորդակցութիւն կը կտրեն Արարատի հետ։ Սեպտեմբերի սկիզբը Թուրքեւպարսիկ սպայակոյտները երկուական սպաներ կը փոխանակեն բանակներու մէջ։

Այսպէս լեռներէն մէկ ալայ թուրք զօրք, իսկ Ղըզըլբուի վերայէն երկու ալայ՝ կ'անցնին պարսկական հողը։ Պարսիկները իրենց սահմանները կը թողուն եւ կը քաշուին դէպի Խօզլու՝ իրենց ուղին բաց ձգելով, Թուրքերը կ'անցնին Արարատի թիկունքը։ Պարսկական հողերուն վրայ գտնուող թուրք զօրքերու թիւը 4000ի կը հասնի։

Այս նախապատրաստութիւնները տեսնելէ յետոյ, սեպտեմբերի կէսին կռիւը կը վերսկսի Իգտիրի, Պայազիտի եւ Մաքուի կողմերէն։ Պարսիկները չեն մասնակցիր կռուին, իսկ ռուսական 15 սաւառնակ, 1000 հեծեալ եւ երեք գունդ զինուորներ կը մասնակցին կռիւներուն՝ իրենց թիկունք ունենալով զօրաբաժին մը Առաքսի ափին։

Կռիւը սկսած միջոցին Թուրքերը եւ բոլշեւիկները բանակցութեան մէջ կը մտնեն պարսկական հողերուն մէջ գտնուող Խալիտ աղայի հետ եւ անոր ներում խոստանալով կ'առաջարկեն կամ չէզոք մնալ եւ կամ միանալ իրենց։

Խալիտ աղան իր աշիրէթով կ'անցնի Թուրքերու կողմը եւ այդպիսով փոքր Մասիսի ճակատը անպաշտպան կը գտնուի։ Ըստ երեւոյթին, ատիկա պատճառ կ'ըլլայ, որ Իգտիրի կողմէն ռուսեւթուրք միացեալ զօրքերը անարգել առաջ շարժուին եւ գրաւեն փոքր Մասիսը եւ Սարդար Բուլախը։

Երբ ապստամբները կը տեսնեն որ իրենց թիկունքը վտանգուած է, երեք խումբերու կը բաժնուին, Էմին փաշայի եղբայրը եւ Ալատաղ աղան (Հայաստանցի) 40 ձիաւորներով կը փախչին եւ կ'անցնին Թուրքերուն կողմը։ Իհսան Նուրի տեսնելով, որ 700 հոգիով անկարելի է կռիւը շարունակել, կ'անցնի պարսկական հողը, ուր եւ կը զինաթափուի ու հսկողութեան տակ կ'առնուի, իսկ մնացած ուժերը, Բրոյի եւ Ֆարզանդի ղեկավարութեամբ, կը մնան եւ կը վճռեն շարունակել կռիւը։

Այս վերջինները կը ճեղքեն թշնամիի շղթան եւ 800 ձիաւորներով կ'անցնին Թանտուրեկ, եւ այնտեղէն կ'աշխատին միանալ 500 հոգիներուն, որոնք նախապէս Արարատէն գացած էին պարէն բերելու համար։

Թուրքերը երբ կը գրաւեն Արարատը, յաջորդ օրը սոսկալի ձիւն կը տեղայ եւ հարկադրուած կարեւոր կեդրոններուն վրայ 100-300 հոգի պահակ կը դնեն եւ գլխաւոր ուժերով կը քաշուին Պայազիտ-Իգտիր։

Վերջին լուրերու համաձայն, Բրօ եւ Ֆարզանդը իրենց ուժերը հաւաքելով՝ եկած ու նորէն տեղաւորուած են Արարատի փէշերուն վրայ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՎՏԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Նոր Ջուղա, 12 Յոկտ.

Պարսկահնդկաստանի թեմակալ Մեսրոպ եպիսկոպոսը իր ապիկար ու յոռի գործունէութեան եւ կասկածելի ընթացքին պատճառով արտաքսուեց Պարսկաստանի սահմաններից։

Հոկտեմբեր 6ին, ժամը մէկին կառավարութեան ներկայացուցիչները յայտնեցին, որ քառասուն ութ ժամուան մէջ պիտի հեռանայ երկրի սահմաններից՝ Առաջնորդարանի գանեկի մօտ պահակներ կանգնեցին եւ ոչ ոքի չէին թողնում տեսակցութեան։ Ժամանակը լրանալուց յետոյ հիւանդութեան պատճառով նորից 48 ժամ ժամանակ տրուեց։ Այս գելութեան գլուխ էր յաճախ Սպահանի բոլշեւիկեան կոնսուլը։

Այդ շրջանում հ. Յէր Յովհաննէսեանի նախաձեռնութեամբ ժողովրդի մէջ ստորագրութիւններ հաւաքւում առաջնորդին տեղ. մեղուցիւնը ապացուցանելու եւ պահանջելու, որ մնայ իր տեղում, Այդ ժամանակամիջոցն էլ լրանալուց յետոյ նորից չշարժուեց առաջնորդը, պահանջելով հինգ օր ժամանակամիջոց, որ կարողանայ իր հաշիւներն ու գործերը վերջացնել, բայց իրօք ժամանակ շահելու, որ ստորագրութիւնները տեղ հասնեն, բացի այդ, դեսպանի միջնորդութեան վրայ եւս մեծ յոյս ունէր։ Նահանգապետը փափկանկատութեամբ նորից քառասուն ութ ժամ երկարացրեց ժամանակը։ Երէկ երեկոյեան լուր տարածուեց, որ կիրակի առաւօտեան պատարագի ժամանակ խօսելու է, կառավարութիւնը նկատի ունենալով, որ թիւրիմացութիւններ տեղի կ'ունենան, երեկոյեան ժամը ութեւկէսին առաջարկում է թողնել Ջուղան։ Թէեւ Մեսրոպ եպիսկոպոսը հրաժարւում է, առարկելով որ, իր տունն է եւ պիտի մնայ, բայց վերջը հարկադրւում են հեռանալ։

Երեւոյթը ցաւալի է։ Հայ առաջնորդի պատիւն ու պրեստիժը այդ աստիճան ընկած չի եղել ոչ Պարսկաստանում եւ ոչ էլ որ և է երկրում։ Ցաւակցաբար Պարսկահնդկաստանի թեմին առաջնորդը տարօրինակ տրամադրութիւններ է ունեցել, անասնական իրաւունքներով իշխել է իր ժողովրդի վրայ, փորելով նրա ազգային բոլոր հիմնարկութիւններն ու

ԺԱՆ ...

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՐԲԱ... Գ. ԹԱՀՄԱԶԵ...

վրայ կը նային «Հաշտ ուխէք վճ ինչ կը վերաբերի Հայաստանին, անոնք կը շատագովեն Հայաստանի ղեկավարներուն վարած քաղաքականութիւնը իրենց հասկցած ձեւով կը քննադատեն մեր բանուոր ընկերները, որոնք կը պայքարին տեղական բուրժուազիոյին դէմ։

Պ. Գ. Թահմազեան, Դաշնակցութեան դէմ քանի մը մեղադրանքներ շարելէ յետոյ, քիթը սրբեց ու մեկնեցաւ Երեւան, նորէն տեսակցութիւն տալու։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

(Հ. Յ. Դ. քառասնամեակի առթիւ)

Հ. Յ. Դ. օրը Դաշնակցութեան փառքի օրը չէ եւ ո՛չ ալ իր կատարած յեղափոխական եւ քաղաքական այս կամ այն լաւագոյն գործերու գնահատանքի օրը, այլ հայ ժողովուրդի ինքնաճանաչման, յեղափոխական եւ ազատագրական գաղափարի յղացման եւ արգիւնքն առարկայացման է, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը պատմականօրէն ծնունդ չառաւ, այլ ան փրթաւ Հայոց երկարամեայ երկունքէն, մարմնաւորուեցաւ ու զօրացաւ մեր ցեղի արեան յորդ ճամբաներուն մէջ ու իր յեղափոխական հունը պատգամեց քօղազերծելով բոլոր անոնք, որոնք կը առաջէին սարկութեամբ եւ յուսահատութեամբ։

Այդ օրէն սկսեալ Դաշնակցութեամբ մենք սորվեցանք մեր լուսաւորեալ արիւնը տալ յանուն հայ ազատագրութեան ու նաեւ այդ օրէն մենք ուխտեցինք հայ առաւօտներէն ծնունդ առնող երջանկութեան խորանին առաջ՝ հաւատաւոր զինուորն ըլլալ եւ միշտ իր հետ քալել անյողդողդ եւ անխախտ։

Անգամ Դաշնակցութիւնը կը նշանակէ անգամ հայ ժողովուրդը, հարուածել անոր որդեգրած գաղափարը կը նշանակէ «ինքնասպանութիւն», հարուածել մեր բազմամեայ սրբազան դատը։

Եթէ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը կարողացաւ յեղափոխական ներշնչում տալ Ֆրանսայի հայրենիքին եւ ի վերջոյ իրագործել պատիւը, սակայն ան իր հոգին ունէր պատրաստուած համայնք։ Հ. Յ. Դը դժբախտաբար չունէր իր կազմութեան օրերուն այն համայնքը, որով կարողանար իր յեղափոխական աշխատանքները բեղնաւորել։ Հ. Յ. Դը ո՛չ միայն ներշնչում պիտի տար, այլ նաեւ համայնք պիտի պատրաստէր եւ ան այդ ալ ըրաւ։ Ու

տարբերութեամբ ժողովուրդը Թրծեց մէկ կաղապարի մէջ։

Այսպէս էր Հ. Յ. Դը 40 տարի առաջ եւ այսպէս է 40 տարի յետոյ։

Մ. Վարդերես

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍԷՆ ԼՈՒ 31 Հոկտ.— Ուրբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ Մոնմարթրի ընկերական երեկոյթը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահին մէջ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Աշխ. Բանուոր»ով։ Ընկեր Ղուկաս երեւելի Թիւնպատակը ներկայացուցիչներուն եւ բացատրեց ձուլման վտանգը դիմագրաւելու անհրաժեշտութիւնն ու միջոցները։

Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Ս Պէշկէօթիւրեան ներկայացնելով Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նպատակը, խօսեցաւ նաեւ ընկեր Ն. Մանուկեան։

Ընկեր Սիւան երգեց «Կռունկ»ը, իսկ ՍԷՆ Լուի քեռին երգեց «Ցաւոտ բակը» եւ «Ցլէ Նամուս»ը։

Ընկեր Յ Ալիքսանեան պարեց ռուսական պար մը։

Առաւօտեան ժամը 5ին երեկոյթը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան ուրախ զուարթ, ու երբ խմբերգները կը շարունակուէին դուրսը, ծառերուն մէջէն կը լսուէին արթնցող թռչուններուն ճռուողիւնը։

Սեւան

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Կովկասի մէջ գոյութիւն ունի խորհրդային միջհանրապետական Գաշնակցութիւն մը, «Անդրկովկասեան ֆեդերացիա», որուն համակիրներ ալ կան, հակառակորդներ ալ։

Այդ Դաշնակցութեան կեդրոնն է Թիֆլիսը, որ կը գերիշխէ Երեւանի եւ Բագուի վրայ։ Այս վերջինը, Բագուն, շարունակ կ'ըմբոստի Թիֆլիսի դէմ։ Ազրբէյճանի մէջ բաւական զօրացած է այն հոսանքը, որ կ'աշխատի ազատագրել Անդրկովկասեան Երկրային կոմիտէին գիրքը, գերիշխանութիւնը տալու համար Բագուի։ Ինչպէս կովկասեան բոլշեւիկ թերթերը, «Խորհրդ. Հայաստան» եւս (21 Հոկտեմբեր) հրահանգ տուած է «վճռական հակահարուած տալ այն բոլոր փորձերին, որով ձգտում են փոքրացնել Անդրերկրի ղեկավար դերը, եւ մանաւանդ այն փորձերին, որով աշխատում են հակադրել Ազրբէյճանի ու Բագուի կազմակերպութիւնները Անդրերկրին»։

ՌՈՒՄԷՆ ԱԿԱԴԵՄԻՆ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ռումանական Ակադեմին 30 Հոկտ. 1930 եւ 2131 համար պաշտօնագրով մը հետեւեալը կ'ուղղէ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկ. Դիւանին —

«Պատասխանելով ձեր Թիւ 51 հաղորդագրութեան, պատիւ ունինք ձեզ հաղորդելու թէ Ռումանական Ակադեմին, իր 24 Հոկտ. ի նիստին մէջ, համոյքով տեղեկացաւ հիմնարկութեան Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան Պուքրէշի մէջ՝ մեր պաշտօնակից փրոֆ. Ն. Եօրկայի պատուոյ նախագահութեամբ։

«Մեր հիմնարկութիւնը յառաջդիմութիւն կը մաղթէ Հայ Մշակոյթի երախտաւորդ ընկերակցութեան եւ կը գնահատէ կարեւորութիւնը ինչպէս անոր ընդգրկած ազնիւ նպատակին՝ հայերու ռումէն ժողովուրդներու միջեւ ամրացնելու հոգեկան կապերը, նոյնպէս ընտիր ձեռնարկները մայրաքաղաքին մէջ հայ արուեստի թանգարան մը հիմնելու եւ Վալէնի-տը Մունթէի մէջ հաստատելու օթեւան մը հայ մտաւորականներուն համար՝ որոնք կը բաղձան հետեւիլ ռումէն մշակոյթին այն ժողովրդական համալսարանին մէջ զոր հոն հիմնած է ձեր պատուոյ նախագահը։

Հաճեցէք ընդունիլ մեր ջերմ համոզման հաւաստիքը»։

Նախագահ՝ Իօն Գիանու

ՌՈՒՄԷՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ռումէն Աշխատանքի Նախարարութիւնը՝ որուն մօտ կը կազմէ ժողովրդական կրթական Տ'օրէնութիւնը, Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերութեան ուղղած է 5379 համար եւ 23 Հոկտեմբեր 1930 թուակիր հետեւեալ պաշտօնագիրը.—

«Ձեր Թիւ 54 հաղորդագրութեան իբր պատասխան՝ պատիւ ունինք իմացնելու թէ ժողովրդական կրթական նախարարութիւնը հաճութեամբ կ'արձանագրէ հիմնարկութիւնը Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան՝ փրոֆ. Ն. Եօրկայի պատուոյ նախագահութեան տակ։

Մեր ցնորէնութիւնը անոր պիտի ընծայէ իր բովանդակ բարոյական աջակցութիւնը»։

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱՂՈՂ

Հայաստան առատ խաղող ունի։ Կարելի է պատրաստել ազնիւ գինիներ։ Վերջերս կը խորհին խաղողի ջուր (չիրա) պատրաստել։ Այդ գործը յանձնուած է Արարատ գործարանին։

Խաղողին ջուրը սննդարար եւ բուժիչ յատկութիւններ ունի։ Կը պարունակէ շաքարանիւթ, կենսանիւթ եւ հանքային տարրեր։ Կարելի է ըսել թէ խաղողին ջուրը աւելի օգտակար է, քան խաղողը, որուն մաշկը չի մարսուիր։ Անշուշտ առիթ կախում ունի պատրաստութեան եղանակէն։ Խաղողին հիւթը պէտք է ունենայ այն համն ու հոտը, որ ունի խաղողը։ Մասնաւորաբար ձմեռը մեծ յարգ կը ստանայ խաղողին ջուրը, ոչ միայն հանքային ջուրերը չափազանց պաղ ըլլալով, անկարելի է գործածել, ընդհակառակն խաղողին ջուրը կը տաքցնէ այն ցուրտ եղանակներուն։ Հայաստանի խաղողը (տեսակ մը խաղող) կը պարունակէ մեծ չափով շաքարանիւթ եւ նուազ թթուուտ, այնպէս որ աւելի բուժիչ է եւ սննդարար, քան ուրիշ երկիրներու խաղողը։

Հայաստանի խաղողին մէկ լիտրը կը պարունակէ մինչեւ 300 կրամ շաքար, իսկ ուրիշ երկիրներունը՝ մինչեւ 225 կրամ։

Խաղողի հիւթի պատրաստութեամբ կարելի է պայքարիլ նաեւ ալքոլի գործածութեան դէմ։

ԳԻՐՔ ԿԸ ՈՒԶԵՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (22 Հոկտ.)

— Հոկտեմբեր քանակութեամբ Թղթակցութիւններով Հայաստանի բոլոր շրջաններից բողոքում են, որ գիւղացները անգրագիտութեան են մատնուած դասագրքեր եւ մանաւանդ գրենական պիտոյքներ չլինելու պատճառով։

ԿՈՄՍՈՒՀԻ ՏԸ ՆՈԱՅԼ

Revue du Vrai et du Beau գրական-գեղարուեստական պարբերաթերթին (10 Նոյեմ. 1930) մէջ հրատարակուած է Կոմսուհի տը Նոայլի վերջին գիրքին՝ Exactitudesի վրայ՝ բանաստեղծուհի Տիկ. Իսկուհի Մինասի մէկ ուսումնասիրութիւնը։

Կոմսուհի տը Նոայլ, որ առաջնակարգ բազմաթիւ հատորներ հրատարակած է, առաջին անգամ ըլլալով՝ արձակ բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը հրատարակեց։

Տիկ. Իսկուհի Մինաս, որ չափական արձակը շատ մշակած է, քննադատութիւն մը գրած է այդ մասին։

Exactitudesի մէջ կը մատնանշէ չափի գրեթէ բոլորովին բացակայութիւնը, ինչ որ թերի մըն է եթէ նկատի առնուի որ

համաչափութիւնը արձակ բանաստեղծութեան արժանիքը կը կազմէ։

Բայց եւ այնպէս վեր կը հանէ Տիկ. տը Նոայլի անվիճելի տաղանդը, նոյնիսկ եթէ ընդունինք թէ այսօր չունի այն փայլը որ կ'արտացոլայ իր առաջին գործերուն մէջ։

Տիկ. Մինաս այս ակնարկումը կը վերադրէ միակ եւ միօրինակ նիւթի մը պատուելու ստիճան գործածութեան։

Քննադատներէ շատեր այդ ակնարկումը վերագրած են ուրիշ մէկ քանի արդիապաշտ բանաստեղծներու, ինչպէս օրինակի համար Փօլ Վալէրիի հետեւելու հակումին։

Ինչպէս յայտնի է, կոմսուհի տը Նոայլ շատ կը պարծենայ իր յունական ծագումին վրայ։ Արդ Տիկին Մինաս գինքը յունական տիպար չի նկատեր։ «Սակայն, կ'աւելցնէ, գեղեցիկ է եւ բանաստեղծ, երկու յատկութիւններ, որոնք, ինչպէս յունական են»։

Իսկ կոմսուհիին վերջին գիրքին մասին.

«Տիկին տը Նոայլի՝ Արեւելքի, Սպանիոյ, Իտալիոյ նուիրուած էջերուն մէջ խիստ գեղեցիկ մասեր կան, բայց մենք կը սիրենք հատորը վերջացնել հետեւեալ խորհրդածութեան վրայ.

«Միշտ նոյն ըլլալ ուզելը, սիրոյ ամբողջ հեքը եւ վսեմութիւնը կը կազմէ»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Թուրքիոյ տօներուն առթիւ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը հրաւիրուած էր Լը Ման եւ Պրէսթ քաղաքները մրցելու համար տեղական խումբերուն դէմ։

Շաբաթ կէսօրէ յետոյ Հ. Մ. Մ. կը մրցի Լը Ման քաղաքին խումբին դէմ 1500ի մօտ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Տեղական հանրակառքի ընկերութիւնը մասնաւոր երթեւեկ հաստատած էր քաղաքին եւ մարզադաշտին հետ։ Հ. Մ. Մ. հակառակ բոլոր խաղին ընթացքին տիրապետելուն, չի կարողացաւ նշանակել, որովհետեւ տեղական խումբը խիստ պահպանողական դիրքի մէջ էր։ Առաջին «րէնալթի» ի նպաստ Հայերուս, Հ. Մ. Մ. դուրս կը քշէ։ Դատաւորը չափազանց կողմնակալ էր, եւ յաճախ խաղը կը կեցնէր, ապարդիւն հանելով Հ. Մ. Մ.ի յառաջապահներուն գեղեցիկ սրաւանները, որ շարունակ ժողովուրդը խանդավառուած կը քաջալերէր Հայերը։

Մանի խումբը կը սկսի կապիտ խաղարկութեան մը, այդ միջոցին դատաւորը Հ. Մ. Մ.ի աննպաստ 2 բէնալթի կը տուէ, որուն առաջինը Փէհլիվանեան զմայլելիօրէն կը կեցնէ, բայց քիչ յետոյ կը վիրաւորուի ու դաշտէն կը հեռանայ, իրեն յաջորդող բերդապահը ոչինչ կը կարողանայ ընել երկրորդ բէնալթիին, եւ այս ձեւով Լը Մանի խումբը կը յաղթէ Հ. Մ. Մ.ի։ Մրցումէն յետոյ տեղացիք լաւ ընդունելութիւն մը կ'ընեն Հայերուս որմէ յետոյ կայարան կ'առաջնորդեն մեզ Պրէսթի շոգեկառքը առնելու համար։

Կիրակի կէսօրէ յետոյ սաստիկ տեղացող անձրեւին ու հովին տակ, տեղի կ'ունենայ Բ. կարեւոր մրցումը 3000ի մօտ խուռն ու երկսեռ հանդիսականներու ներկայութեան։ Խաղը սկսելու Հ. Մ. Մ.ի խաղացողները նորէն խաղարկութեան կը սկսին, ու անընդհատ կը ռմբակոծեն հակառակորդ խումբին բերդը, գնդակը ցեխէն ծանրացած, դաշտը ճահիճի վերածուած ու հովը արգելք կ'ըլլար գնդակին ուղղութիւն տալու։ Հ. Մ. Մ. այս կարեւոր մրցումին կը խաղայ առանց բերդապահի, եւ տեղացիք կը նշանակեն երկու կոլ առաջին կիսախաղին։

Խաղը վերսկսելուն Հ. Մ. Մ. կը փոխէ խաղին ձեւը, եւ հինգ վայրկեանի մէջ ու իրարու վրայ կը նշանակէ երկու կոլ ժիժիին միջոցաւ ու կը հաւասարցնէ խաղը։

Տեղական խումբը խաղը վերջանալէն մէկ վայրկեան առաջ, օգտուելով տեղացող հեղեղէն, «օֆսայտ»ով մը կը նշանակէն երրորդ յաղթական նշանակէտը, ժողովուրդը որ տեսած էր կը բողոքէ, պնդելով թէ նշանակէտ չէ, բայց դատաւորը կարեւորութիւն չի տար այս արդար ցոյցին։

Տեղացիք չափազանց լաւ ընդունելութիւն մը կ'ընեն Հայերուն, առաւօտուն այցելել տալով մեզ քաղաքին հետաքրքրական մասերը եւ մանաւանդ նաւային կայանը ու զրահաւորները։ Ծննդեան 16ին Հ. Մ. Մ. պիտի մրցի Ռուանի խումբին դէմ։

Վ. Հ.

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Իզմիրի մէջ գտնուած դիակները 109 փլած տուներուն թիւն ալ 690 է։ Օգնութեան կարօտները երկու հազար հոգի են։

⁂ Պուրնովայի մէջ 250 տուններ թաղը ամբողջութեամբ ողողուած է։ Հաղորդակցութեան չգոյութենէն, շրջականներէն լուր չառնուիր։ Քարանթինայի մէջ գտնուած արհեստից վարժարանին վնասը շատ ողբալի է, գպրոցին վնասը 150,000 ոսկի գնահատուած է։ Գործարանին մեքենաները ծովուն վրայ կը ծփան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

«Փառք քեզ տէր, փառք քեզ, յաղագս ամենայնի փառք քեզ.»

Այն երբեմնի մարդիկը, որ յօրուած արմատախիլ սերունդին հայերը եղան, իրենց սրտին մէջ միացուցած, չփոթած էին իրենց Աստուծոյ, իրենց բնաւանիքի գաղափարը եւ սէրը. անվերածելի, անխնական ջղայնութիւն մըն էր սրիկա, որ կը տիրապետէր իրենց ամբողջ հոգիին քուն ըլլար թէ արթուն. Ընդհանրապէս, կեանքի միօրինակութեան առջեւ, այդ պարզ մարդոց ներաշխարհը կը մնար թմրած, անյոյզ. բայց կը բաւէր որ ճակատագրական գիպուած մը գար ցնցէր զիրենք, որպէս զի անդրադառնային անոնք որ իրենց հաւատքը, իրենց բոլոր սերերը, հաւատարմութիւնները մի են եւ անբաժան ու նոյնացած իրենց պատիւին, նոյնիսկ իրենց կեանքին հետ։

Ահա այդ առհաւական ենթագիտակցութեամբ կ'ապրէր նաեւ ժամկոչ Մխիթար, որուն մտածումները կ'ոլորուէին մինչեւ իր Աստուածը ու յետոյ կ'ամփոփուէին իր բնաւանիքին վրայ։

Ճիշդն ըսելով, բնաւանիք կը նշանակէր իրեն համար իր աղջիկը, Աղնիւը, իր կեանքին միակ ծաղիկը։ Միակ պաւուգն եղած էր անիկա. այնքան չէր մտածեր իր կնոջ, Ըողակաթի, որքան ինքն իր մասին. «Մենք տանձ էինք, հասանք, խնձոր էինք՝ կարմրեցանք», կ'ըսէր ինքնիրեն, մինչ իր աղջիկը, իրենց փոքր կեանքին վրայ բացուած պատուհանն էր, անոր մէջէն միայն կը դիտէր արդեան, անով միայն կրնար առաւելուն բան մը ակնկալել կեանքէն։

Աղնիւ, քաղաքին օրիուն աղջիկներէն կը համարուէր, մէկը անոնցմէ, որոնց անունը երիտասարդները գոց գիտեն ինը հարիւր տասնական այն թուականներուն, հասունցած, լեցուած սառ աղջիկ մը եղեր էր Աղնիւ։

Մեր գեղագիտական արդի ճաշակով եւ մեր բառերով ինչպէ՞ս ներկայացնել, ինչպէ՞ս հասկնալ գուցէ այդ օրիորդները, որոնք աչքերնին խոյրահակ, ամուրի մը դէմ անխօս կ'ամչնային մարդոց քովէն։ Աղնիւ պարզ էր ու միամիտ, սեւ ազարկ մազերը թու հիւսկէնով մը կը վերջանային մէջքին վրայ ու իր սեւօրակ աչքերուն խորը կըպահուըտէին բարի, երկչոտ, խուսափուկ ակնարկներ։

Այն մանրիմները, որոնք տեղեակ էին Մխիթարի եւ Ըողակաթի թաքուն բաղձանքներուն, գիտէին որ անոնց գերագոյն բաղձանքն էր վերջի վերջոյ իրենց յարկին տակ ունենալ տան փեսայ մը,— այր ժրագլուխ եւ պատուաւոր— որ լեցնէր իրենց աղջկան կեանքը, ու նեցուկ ըլլար իրենց, վերահաս ծերութեան օրերուն։

«Ցեռնեմ աղջկանս թաղն ու պսակը, ալ անկէ յետոյ, գերեզմանին հողը վրաս թեթեւ պիտի գայ», կ'ըսէր ժամկոչ Մխիթար, որ Սիմէոն ծերունիին նման շատ ուշ տեսած էր իր պարտէզին մէջ միակ, սպասուած ծաղիկին բացուիլը։

Ու երբ ան տեսաւ որ իր աղջկան մարմինը իր վերջնական գիծերը եւ ձեւերը գտած է ու անոր այտերուն վրայ արդէն արիւնին գոյնն ու հրայրքը դդաց, հայրը ըսաւ անոր։

— «Աղջիկս, պատուովս ապրէ... պատուովդ ապրէ... անունս գետին չձգես,.. ճակտիդ թուքն ու մուր քսել չտաս»։

Աղնիւ վարժութիւն չունէր խորհրդածելու, կեանքի հասկացողութիւնը չափազանց մամռկալ էր իր եւ իր նմաններուն քով, բնազդաբար թափանցեց ան բոլոր այն յայտնի եւ անյայտ խորհուրդներուն, զոր հօրը խրատը ուզած էր իրեն ներշնչել. այսպէս ծնողքին միակ այդ աղջիկը կեանքին մտնեցաւ, առանց ամենագոյն կասկածը կամ ընդունակութիւնը ունենալու անխոստովանելի մտածումներու։

Ինչպէս տարաշէկ պողպատը՝ սառն ջրի մէջ, 1908ի սահմանադրական անակնկալը խառնեց տակն ու վրայ գաւառի կեանքը, կուրծքերու տակ ծիւնհալ մը, ճաճանչին մը սկսաւ ու մարդոց ճապաղ արամադրութիւնը յորդեցաւ վարար ջուրերու նման կը սպասուէր գէպքերու, որոնք կոչուած էին կործէք յեղաշրջելու մարդոց ճակատագրի ընթացքը։

Ժամկոչ Մխիթարի վրայէն այդ թուականը անցաւ սակայն, առանց ամենագոյն չափով յուզելու զինքը, ինչ ալ որ պատահէր այնուհետեւ, իր կեանքը, իր հոգեկան պարունները չպիտի փոխուէին ամենեւին, իր պապերը կ'երեւէր իրեն ուղիղ եւ յստակ գիծի մը նման, վերջացած՝ գերագոյն փրկութեամբ, խանդավառութեան ձիւղը չորցած էր վերջնապէս իր մէջ։

Այդ օրերուն, օգոստոսի առաւօտ մը, Աղնիւ իրենց տան գրան աղբիւրը կ'ուլէր, արեւը փռուած էր փողոցին մէջ ու պարուրուած աղջկան մարմինն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Շար.

թիւն կը տրուի այն լուրին, որուն համաձայն, Գործավարներու Խորհուրդին նախագահը եւ հետեւաբար, Խորհրդային Կառավարութեան անուանական պետը Ռիկով, ձերբակալուած է։ Այս լուրը կը հաղորդուի Պերլին հրատարակուած ռուսական «Ռուլ» թերթին կողմէ, բայց կը հաստատուի նաեւ ուրիշ աղբիւրներէ։

Իբր թէ անցեալ շաբաթ օր, Ռիկով փորձած է իր դիրքը պաշտպանել Մոսկուայի մէջ կատարուած մեծ հաւաքոյթի մը մէջ, ուր անարգուեցաւ Ստալինի կուսակիցներուն կողմէ։ Որոշում մը տրուեցաւ, որով կը պահանջուէր որ Ռիկով հրաժարի Գործավարներու Խորհուրդին նախագահութենէն ու ձերբակալուի։ Որոշումը ներկայացուեցաւ Ստալինի, որ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն է, այսինքն երկրին իսկական տէրն ու տիրականը։

Նման բանաձեւեր քուէարկուեցան նաեւ կարմիր բանակի սպայակոյտի խորհուրդին, Մոսկուայի մեծ գործարանի մը աշխատաւորներուն, և խորհրդային ուրիշ կազմակերպութեանց կողմէ ու խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան աջակողմեան այս ղեկավարին դէմ։

Իրօք, քանի մը շաբաթներէ ի վեր, Ռիկով, Պուխարին եւ Տոմսկի բուռն յարձակման կ'ենթարկուին բոլշեւիկեան մամուլին կողմէ, այնքան խիստ, ու հետեւողական որ տպաւորութիւնը կը ձգէին թէ նախաբանը կը կազմեն գալիք ճնշումի մը։

Կ'ըսուի նաեւ թէ այս երեք աջակողմեան պետերուն բնակարանները խուզարկուած են Ջեկային կողմէ, երկարօրէն։

Իբր թէ Տոմպրովսքի արտասահմանեան ցուցահանդէսներու ընդհ. վարիչը հրաժարած է իր պաշտօնէն, այն պատճառաբանութեամբ թէ կարելի չէ որեւէ կերպով առաջքն առնել տնտեսական փլուզման որ կը սպառնայ Ռուսիոյ։

Անգլիոյ դամիճը կը շարի

ԼՈՆՏՈՆ, 4 Հոկտ.— Կառավարութիւնը խուսափեցաւ պարտութենէ մը, որուն ենթարկել չէին ուզեր նոյնիսկ ընդդիմադիրները, որովհետեւ, այդ կերպով, երկիրը պիտի մատնուէր մեծ ճգնաժամի, եւ ո՛չ ոք ներկայիս, մանաւանդ հնդկական խորհրդաժողովի գումարման նախօրեակին, համամիտ է ստեղծելու վտանգաւոր կացութիւն մը։

Պահպանողական Չէմպըրլէյնի բանաձեւը որով կը պարսաւէր կառավարութեան անկարողութիւնը անգործութեան հարցին մէջ, մերժուեցաւ։ Բանաձեւին քուէարկութիւնը կառավարութեան ապահովեց 31 ձայնի մեծամասնութեան մը։ Այս արդիւնքը ստացուեցաւ շնորհիւ ազատականներու ձեռնպահութեան։

Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ

ՀՌՈՄ, 4 Նոյ.— Գեհնիքայի ամերիկեան դեսպանը որ իր կառավարութենէն հրահանգ էր ստացեր միջնորդելու Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ սպառազինման հարցին մէջ համաձայնութիւն գոյացնելու համար, վերադարձաւ Փրնեւ։

Քաղաքական շրջանակները աւելի լաւատես են այժմ, քան առաջ։ Վերջին խօսակցութեանց ընթացքին, համաձայնութեան զանազան ձեւեր նախատեսուած ու վիճաբանութեան դրուած են լուծելու համար նաւային հարցը, որ բաժնած էր Ֆրանսան ու Իտալիան։ Համաձայնութեան այս եղանակներէն որը որ ընդունուի երկու կողմերէն, ի զօրու պիտի ըլլայ մինչեւ որ ընդհ. զինաթափման վերաբերեալ հարցերը կարգադրուին։

Յստակ տեղեկութիւններ չեն տրուիր նախատեսուած համաձայնութեան վրայ։ Բայց քաղաքական շրջանակներ կը կարծեն թէ ամենէն աւելի ընդունելի նկատուածէ մինչեւ 1936 հրապարակային դարձնել ֆրանսական եւ իտալական նաւային շինութեանց ծրագրերը։

Թուրքիա-իտալական ձեռնարկ մը

ՊՈՒՔՐԷՇ. 4 Նոյ.— «Լումթա» թերթը որ իր քաղաքական լուրերը կը քաղէ լաւատեղեակ շրջանակներէ, կը գրէ թէ Թուրք կառավարութիւնը մօտ ատենէն միջնորդութեան առաջարկ մը պիտի ներկայացնէ Ռումանիոյ, որով կարելի ըլլայ վերսկսիլ Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները։

Թերթը կ'աւելցնէ թէ Թուրքիոյ այս դիմումը թելադրուած է Իտալիոյ կողմէ, որուն գործունէութիւնը Պալքանեան երկիրներու մէջ, այս վերջերս մասնաւորաբար սաստկացած է, եւ կը ձգտի ստեղծելու խմբակցութիւն մը Թուրքիոյ-Հունգարիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մասնակցութեամբ։

Աւստրիա՝ ընկերվարականներուն դէմ

ՎԻԵՆՆԱ, 4 Նոյ.— Կառավարութիւնն այսօր սկսաւ գործադրել իր ծրագիրը որ կը կայանայ ընկերվարական Շուցպունտ կազմակերպութեան անդամներու բոլոր զէնքերը գրաւելուն մէջ։

Վիեննայի մէջ, այս առտու կանուխ, ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնատեղին, ինչպէս նաեւ անոր թերթին խմբագրատունը պաշարման տակ առնուեցաւ ոստիկանական ուժերու կողմէ։ Շէնքերը խուզարկուեցան մանրակրկիտ կերպով։

Ամբողջ Աւստրիոյ մէջ, ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է նման գործողութիւններու։ Որեւէ միջադէպ չէ պատահած ցարդ։ Ամէն տեղ, ընկերվարականները թոյլ տուին որ ոստիկանները մտնեն իրենց շէնքերը, առանց որեւէ ընդդիմութիւն փորձելու։

Կառավարութեան այս ձեռնարկը մեծ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներու վրայ, որոնք կը յուսան թէ նոյն միջոցները պիտի գործադրուին նաեւ ընդդէմ ազգայնական կազմակերպութեան՝ Հայմվէրի։

∴ Պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ ընկերվարականներու դէմ կատարուած գործողութիւնները վերջանալու վրայ են։ Ոստիկանութիւնն իր խուզարկութեանց ընթացքին գրաւած է 40 գնդացիր եւ 10.000 հրացան, նաեւ զանազան տեսակի զէնքեր եւ ռազմանիւթ։

Լեհաստանի ազատական տարրերը

Վարշաւիոյ ընդդիմադիր մամուլը կը հրատարակէ ցանկը այն երեսփոխաններուն, որոնք ընտրական պայքարի սկիզբէն ի վեր ձերբակալուած են։ Ասոնց թիւը կը հասնի 80ի։

Մէկ քանին միայն դատաստանի ենթարկուած են։ Ձերբակալուածներուն մեծ մասը պիտի դատուի, երբ ընտրութիւններն աւարտին։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլաւխանցի երիտասարդներու կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Haroldի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Գ.-Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Արթինեանի մօտ։

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱԼԱՏԻՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ԵՐԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած
2 Նոյեմբեր 1930 Մարսէյ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շբթ. իրիկուն ժամը 8ուկէսին, ընկ. Լեւոն Զարմիսեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը։

Փոթորիկ՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը թէյասեղանի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Café Comédieի մէջ։ Ժողովները տեղի կ'ունենան Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր դասախօսութիւն մը։ Մէկ ժամ սինէմա (Միշել Ստրոկոֆի շարունակութիւնը)։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբին անդամները կը հրաւիրուին փորձի Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին պատուիրակութեան շէնքը (71 Ave. Kléber)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կէյվէ էլմէցի (Իզմիթի շրջան) Արամ Գօյաճեան, 12 տարեկան, հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն Վարսենիկ։ 8 տարի առաջ Ռիլիֆի որբերուն հետ Պոլսէն փոխադրուած է Յունաստան։ Իմացնել իր քրոջ Վարդանոյշ Յովսէփեանի, Trans-en-Province, Var, France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէ արտատպել։

Այսօր խորին կսկիծով հոգին յանձնեցինք մեր եռանդուն ու ժրաջան անդամներէն ՍԱՐԳԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 23 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Հ. Մ. Ը.Մ.ի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալին մօրեղբայրներուն եւ ազգականներուն։

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւն
Տէսին 28 Հոկտ. 930

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	60 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

7 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1411

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱԿԱՆԻՆ ՏԱԿ

Ուշի ուշով կը հետեւինք Խորհրդ. Միութեան ներքին անցուդարձերուն եւ արտաքին սադրանքներուն, քաղաքական ցոյց թէ գոց խաղերուն ու լրտեսական զօրեղ ու զարշելի ցանցի մը գործունէութեան. անշուշտ, որքան որ թոյլ կուտան արգելող լրտեսներու յայտնութիւնները, սովահար ու հալածական փախստականներու տեղեկութիւններն ու բոլշեւիկեան ...ու գրաքննութեան մը դիտումնաւոր լրտեսութիւնները։

...կան եւ մաքսանենգութեամբ խոյս տուած լուրերը։ Ու որքան ալ ուզենք բարեմտութեամբ մօտենալ, քաղուած տեղեկութիւններէն զգուշել երեւակայութեան եւ քինախնդիր չափազանցութիւններու բաժինը, չպիտի կրնանք չաեմոկել աններելի երեւոյթին առջեւ, որ նոյն բնորոշ վայրագութեան ուրիշ մէկ այլակերպումովը կը ներկայանայ այս անգամ։

Այո՛ բոլշեւիկ կամ ոչ, դժգոհ մտաւորականութեան դէմ ծրագրուածային հալածանք է, մտածուած, նախագծուած, ...րգի ու կանոնի դրուած, իբրեւ այլանդակ վարդապետութեան մը գործնականացման գաղտնի մէկ երեսը, որ ամենէն ...ոց եւ անգամ մը եւս, փաստը կը բերէ արդարութեան նախապատմական բռնաւորի մը, մարդոց կողմէ որոնք իրենց ...ին ծայրն ունին վերջին քաղաքակրթութեան պատգամ...։

Պատմութեան ամենէն արտամարդկային շրջանին, նմանը ...նք տեսանք մէկ անգամ միայն, երբ Թուրք սատիկանը գրոհ ...տար հայ մտաւորականին։

Ի հարկէ, Ստալինի արիւնթաթախ մականին տակ, առաջին մը չէ վայրագութեան այս բորբոքումը։ Ալ սորվեցանք ...մարդկային ամենաբարձր սկզբունքներէն եւ աշխատաւորութեան փրկութենէն ճառող բոլշեւիզմը, ճակատագրօրէն ...կը կապէ հալածանքի ու սարսափի ուղեգիծ մը, իրեն ...ուրկ ճասստատութիւններով ու կազմակերպութիւններով։

Շատ լսեցինք ու վարժուեցանք տեսնելու մարդկային ...ւոյ զանգուածներ, անմեղ, տգէտ ու բարեմիտ, որոնք զարնուելի թշուառութեան մը ճիրաններէն կ'ազատին՝ իյնալու ...Մուրճին ու Մանգաղին անխնայ հարուածներուն տակ, ...ուն իրենց իսկ փրկութեան...։

Բայց, ինչ որ այս անգամ կը կատարուի ռուս քաղաքական կեդրոններուն մէջ իսկ, ընդունելի է միայն բոլշեւիկ գանկերու կողմէ։

Կարծիք դահիճը առանց կշտացած ըլլալու ժողովուրդին ...իւնէն, իր տապարը կ'իջեցնէ մտաւորականներու վզին, մարդոց որոնք բոլշեւիկ կամ ոչ, բանութեամբ թէ յօժարութեամբ, ...ող տարիներ իրենց գիտութիւնն ու ճաճանչը տրամադրեր ...կանգուն պահելու բռնութիւնը, համոզուելով թէ դժկամութեամբ, օժանդակիր են իրականացնելու անոր քաղաքական ...ընկերային հետապնդումները, դառնալով օգտակար գործիքները բարբարոս վարչութեան մը։

Ինչո՞ւ ուրեմն ուղեղներու այս ջարդը։

Ի՞նչն է որ Չեկան կը մղէ անընդհատ դաւեր երեւան հանելու եւ առանց դատի ու դատաստանի, հրացանին յանձնելու գիտնականներ եւ բարձր պաշտօնատարներ՝ իբր «հակայեղափոխական», «ժողովուրդին պարենաւորումը խափանելու եւ երկրին մէջ սով ստեղծելու» մեղադրանքով։

Հարցին պատասխանը կուտայ մեղադրանքն իսկ, որմէ ...ն կը մատնէ թէ ոճիրը հաշուուած է իր բոլոր հետեւանքներով եւ անդրադարձումներով։

Երկրի մը մէջ, ուր բնական է թէ «էշով ընկերվարութիւն ...տուցուի», բոլշեւիզմը չկրցաւ իրականացնել բարօրութեան ու բարգաւաճման յոյսերը, որ ներշնչեր էր սովահար ...երկ ժողովուրդին։ Ընդհակառակն, զրկուած նաեւ արտաքին աշխարհի օժանդակութենէն, երկրին տնտեսական վիճակն ...վատթարացաւ։ Իսկ այլազան փորձերէ յետոյ յղացուած հնգամեայ ծրագրի հնարքը, հակառակ բոլշեւիկեան ...դրամներու աղմուկին, այլեւս չի խաբեր ժողովուրդը, որ ...ինի պարապ վաճառատուներու առջեւ, իր թշուառութիւնն ու մերկութիւնը կը ցուցադրէ։

Ու բոլշեւիկը շատ լաւ գիտէ թէ ժողովուրդը համբ ...ն է, որուն դժգոհութիւնը, օր մը կրնայ կատաղութեան ...ներ արձակել։ Եւ աշխարհի հզօրագոյն բռնապետութիւնը փորձ մըն է որ կ'ընէ պահ մը եւս օրօրելու անոր համբերութիւնը, սովին ու թշուառութեան պատասխանատու ցոյց ...տալով մտաւորականներ, պարենաւորման կազմակերպիչներն, որոնց անշուշտ կը պակսէր «ի չգոյէ» ստեղծելու տաղանդին շնորհքը..., ու պարէնի խանութները կը լեցնէ զոհերու ...կներով։

Վերջին մէկ քանի շաբաթներու ընթացքին, երրորդ դաւադրութիւնն ? է զոր Չեկան՝ ճարը կը գտնէ երեւան հանելու, ...տկելու յոյսով ապրուստի նախնական ու անհրաժեշտ ...թերու պակասը, ու բոլշեւիկեան յիմարութիւններու զարհուրելի հետեւանքները։

Եւ Ստալինի մականին տակ, Մուրճը կը զարնէ ու Մանգաղը ...հնձէ անընդհատ. բայց ժողովուրդին համբերատար բնազդը ...դին տեւեն չի խաբուիր։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՐՃԱՏԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Հարաւային Պարսկաստանի Թեմական Առաջնորդին Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսի արտաքսման առթիւ «Հայրենիք» կը գրէ (18 հոկտ.)

Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի արտաքսումը Պարսկաստանէն հայ հասարակութեան համար հրահանգիչ է քանի մը տեսակէտներով։

Նախ եւ առաջ՝ ան ցոյց կուտայ, թէ որքա՛ն վտանգաւոր կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր Հայոց համար հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ, եթէ Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս արքեպ. Մելիք-Թանգեանի տեղ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի պէս բոլշեւիկեան գործիք մը նստած ըլլար Թաւրիզի մէջ։ Աւելորդ է ըսել, թէ Ատրպատականը, ըլլալով Խորհրդային Միութեան անմիջական սահմանակից հողամաս մը, հարաւային Պարսկաստանի հետ։ ...ռաւոր թեմէն շատ աւելի վտանգաւոր թատերաբեմ մը պիտի դառնար Առաջնորդի մը միջոցով կատարուելիք գրգռութեան եւ մեքենայութիւններուն համար, որոնք անկասկած շատ սուղի պիտի նստէին այնտեղ ամբողջ հայութեան վրայ։

Երկրորդ՝ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի արտաքսումը ցոյց կուտայ նաեւ, թէ որքա՛ն հեռատես, զգուշաւոր ու իմաստուն էին անոնք, որ վերջին եօթ-ութ տարիներուն թոյլ չտուին, որ Պարսից կառավարութեան լիակատար վստահութիւնը վայելող Ներսէս արքեպ.-Մելիք Թանգեանի հեռանայ Ատրպատականի թեմէն, ինչպէս եւ թոյլ չտուին, որ անոր տեղը բռնէ բոլշեւիկներու ձեռքով ստեղծուած էջմիածնի կողմէ ղրկուած նոր Առաջնորդ մը։ Եթէ, օրինակ, բոլշեւիկներու գործակալ դարձած Առսէն եպիսկոպոս Ղլտճեան անցնէր տարի յաջողէր Ատրպատականէն քշել Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանը եւ անոր աթոռը գրաւել, կասկած չկայ, որ ան ալ շատ շուտով պիտի արժանանար Մեսրոպ արքեպ.ի սխուր բախտին, հաւանաբար շատ աւելի մեծ բարոյական ու քաղաքական հարուած հասցնելով Պարսկաստանի հայութեան մասնաւորապէս եւ հայ-պարսիկ յարաբերութիւններուն ընդհանրապէս։

Երրորդ՝ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի արտաքսումը լաւ դաս մըն է վերջապէս օտար երկիրներու մէջ ապրող մեր բոլոր այն կարճամիտ հոգեւորականներուն եւ անոնց մտայնութիւնն ունեցող (համկավար կամ չէզոք) անձերուն, որոնք կը խորհին, թէ խորհրդային կառավարութեան հանդէպ բարեկամական դիրք բռնելով որեւէ կերպով ծառայած կ'ըլլան հայութեան։ Անոնք այժմ կարող են չափով մը հասկնալ, թէ որքա՛ն վտանգաւոր խաղ մը կը խաղան բոլշեւիկներուն ընդառաջ երթալով եւ թէ ժամանակ է որ վերջ դնեն խօսքով կամ գործով բոլշեւիկները քաջալերելու իրենց յիմարական քաղաքականութեան։

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՂԷՏ

Ամերիկայի մէջ պատահած հանքային աղէտի մը հետեւանքով, 150 հանքագործներ մեռան։ Դիակներու դիրքը ցոյց կուտայ թէ աղէտեալները մեծ ճիգեր ըրած են չնչահեղձութենէ ազատելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զանգուածային ձերբակալութիւններ Հայաստանի մէջ

(«Յուսաբեր»ի սեփական թղթակցէն, օդային փոստով)

Թաւրիզ, 2 Հոկտ.

Երեւանէն եկած փախստական մը որ փախստականներու ուրիշ խումբի մը հետ հասած է Թաւրիզ, կը պատմէ, թէ Երեւանի մէջ Սեպտ. 13ին զանգուածային խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ եղած են։ Քաղցած գայլի նման ժողովուրդի վրայ թափուած, չեկիստները կ'որոնեն արծաթ դրամ (մանրուք), շաքար եւ ճաշ։ Ժողովուրդը սարսափի մատնուած է։ Ով առողջ է եւ այժ ունի կեանքի զրկանքներուն տոկալու, կամ լեռները կը բարձրանայ եւ կամ Արաքսը կտրելով՝ կ'ապաւինի Պարսկաստանի հիւրընկալ հողը։ Եւ կառավարութիւնը, լաւատեղեակ այս ամենուն, վստահելի զօրքերով ամրացուցած է պարսկական սահմանները։ Սահմանապահ չեկիստները բոլորն ալ Ռուսեր են։

Կարմիր զօրքերը շարունակ թռուցիկ պտոյտներ եւ անակընկալ արշաւներ կը կազմակերպեն դէպի պարսկական հողը։ Շաբաթ մը առաջ Լենքորանի վրայով անցեր, եկեր, օր մը մնացեր ու դարձեալ վերադարձեր են ռուսական հողը։ Նախապէս, ինչպէս գիտէք, նոյն զօրքերը պարսկական հողը մտած էին, Ղարադաղի վրայով, հրոյ ճարակ դարձնելով, ի միջի այլոց, Թումանեաններու շքեղ կալուածը։ Ըստ երեւոյթին, օր մըն ալ այս նոյն փորձը պիտի ընեն Էնզէլիի վրայով... Կասկած չկայ որ այս ռազմախաղերով Մոսկուան կ'ուզէ հոգեբանօրէն ազդել Իրանի վրայ եւ արագացնել ռուսեւպարսիկ պայմանագրի ստորագրութիւնը, Ռուսաստանի համար նպաստաւոր պայմաններով։

Քրտական ապստամբութիւնները եւ Իրաք

ՊԱՂՏԱՏ, 28.—Արքայական հրովարտակ մը հրատարակուեցաւ, ատրճանագուրկ ընելով երեք քիւրտ պաշտօնեաներ, որոնք ձերբակալուեցան այն պահուն, երբ Իրաքի բանակէն փախուստ կուտային քիւրտ ըմբոստներուն միանալու համար։ Սուլէյմանիէի լուրերը կը հաղորդեն թէ քիւրտ հանրածանօթ պարագլուխ Շէյխ Մահմուտ ըմբոստացաւ երրորդ անգամ ըլլալով, բայց հարկադրուեցաւ պարսկական սահմանագլուխ քաշուիլ 300 կուսակիցներով։ Անպաշտօն զեկոյց մը կ'ըսէ թէ պաշտպանութեան նախարարութիւնը զօրացուց իր զօրքերը Սուլէյմանիէ գաւառներուն մէջ, ուր ան կը տիրապետէ կացութեան վրայ։ Վարչապետը յայտարարեց «Պաղտատ Թայմզ»ի թէ Թուրքիա չէ կրկնած իր պահանջը՝ Իրաքի հողին մէջ քիւրտ ըմբոստները հետապնդելու Թուրք զօրքով մը։

Կռիւները Արարատի շուրջ

ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ՆՈՐ ԵՒ ԱՆՅԱՋՈՂ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ

Թաւրիզէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի.

Արարատը դեռ կանգուն է. ան խորունկ հաւատքը կայ, թէ կանգուն ալ պիտի մնայ՝ Ոեւէ արժէք պէտք չէ տալ Էնկիւրիի սուտ ու շինծու լուրերուն։ Մեր քթի տակ իսկ, Թաւրիզի մէջ, թրքական հիւպատոսը առանց ամչնալու արշալոյսէ արշալոյս սուտ լուրեր կը տարածէ եւ երեւակայական յաղթանակներու առիթով իրական խնջոյքներ կը կազմակերպէ։ Երբ օրը-ցերեկով, մեր քթի տակ, այսքան հէքեաթներ կը հիւսեն ու մինչեւ իսկ Արարատը ընկճուած կը յայտարարեն, այլ եւս երեւակայելու է, թէ ինչե՛ր չեն տարածեր դուրսը, ուր հնարաւորութիւն չկայ թրքական լուրերու ճշտութիւնը ստուգելու։

Թրքական ամենէն զօրաւոր բազուկը այժմ Պայազիտի մէջ է։ Եթէ Քիւրտերը յաջողին ուժեղ յարձակումով մը թրքական զօրքերը նետել Պայազիտէն, այն ատեն քրտական յաղթանակը վերջնապէս ապահովուած կ'ըլլայ։

Ըստ երեւոյթին, այս ալ պիտի ըլլայ։

Քանի մը օր առաջ Թուրքերը Պայազիտէն յարձակում գործած եւ մեծ կորուստներով ետ նահանջած են։

Մինչեւ այսօր Արարատի շուրջ մղուած կռիւներուն մէջ Թուրքերը Քիւրտերէն շատ աւելի խաշոր զոհեր տուած են։

Քիւրտերը ամէնէն մեծ անյաջողութիւնն ու ամէնէն մեծ կորուստները ունեցած են Զիլանի մէջ, ուր Թուրքերը սրածած են նաեւ ամբողջ ժողովուրդը, մանուկներէն մինչեւ ծերերը։

Ամէնէն ահաւորն այն է, որ Ռուսերը լայնօրէն կ'օգնեն Թուրքերուն,— զէնքով, զօրքով, սաւառնակներով եւ մասնագէտներով։

Թէվֆիք Րիւշտի Ժընեւ մեկնեցաւ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի աղջի օր Էնկիւրիէն մեկնեցաւ դէպի Ժընեւ, մասնակցելու համար զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին։ Իրեն կ'ընկերանայ պատուիրակութիւն մը բաղկացած հանրապետութեան նախագահին ընդհանուր քարտուղարէն եւ զօր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՐԱՐԱՏԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

... 20 հոկտ.

Քանի մը տողով ձեզ հաղորդեմ ամենավերջին տեղեկութիւնները Արարատէն։

Ամենէն առաջ յայտնեմ, թէ խայտառակ սուտ մըն է Էնկիւրիի այն հաղորդագրութիւնը, թէ Արարատը ինկած է։ Արարատը ընկճուած չէ եւ կը շարունակէ մնալ արարատցիներու ձեռքը։ Եղածը հետեւեալն է։ Ծանր կռիւներէ ետք Արարատը երեք կողմէն պաշարուած եւ իր թիկունքը վտանգուած գտնելով, Իհսան Նուրի մաս մը ուժերով կը ձգէ Արարատը եւ կը նահանջէ դէպի պարսկական հողը։ Արարատի վրայ կը մնան բուն արարատցիները (այսինքն տեղացիները, որոնք դուրսէն եկած չեն), գլխաւորութեամբը Իպրահիմ փաշայի (Բրօ), Թարգանցի եւ Թամարի։ Թշնամիի վերջին յարձակումը յաջողութեամբ ետ մղելէ ետք, ասոնք կը ժողվեն իրենց ուժերը, կը վեր սզրաւեն իրենց դիրքերը եւ ամրօրէն կը տեղաւորուին Արարատի վրայ։ Վերջերս, անակնկալի բերելով Թուրքերը, Արարատի ստորոտը անոնք կը գրեն թրքական ութ պայուսոնց մէջ նաեւ Սալիհ փաշա (Թրքա քոմանտանը)։

Տաճիկները գրաւեցին Արարատի լերկ քարերը, երբ անոնց վրայ այլեւս արարատցիներ չկային։ Ռազմական այս շատ «յաջող» գործողութիւնէն ետքը ձիւնը եկաւ եւ յաղթականնե՛րը քշեց։ Զմրան սաստկութենէն նեղուած, Թուրքերը իրենց գրաւած դիրքերուն վրայ պահակներ դրին եւ զօրքերը առնելով իջան դէպի Արարատի ստորոտը։ Արարատցիները օգտուելով առիթէն, կը յարձակին ու կ'ոչնչացնեն փոքր պահակախումբերը ու դարձեալ կը տեղաւորուին այս հսկայ բաւիղի, Արարատի անմատչելի խորոչներուն մէջ։

Ինչպէս կը տեսնէք, Րամէթ փաշան քիչ մը աճապարած է իր ցնծութեանը մէջ։ Արարատը կը շարունակէ իբր լայնօրէն բացուած պալար մը մնալ Թուրքիոյ պետական մարմնին վրայ, անկասկած է, որ վաղը այդ պալարը իր հեռաւոր ցնցումները պիտի ունենայ Թուրքիոյ քրտաբնակ այլ շրջաններու մէջ եւս, անգամ մըն ալ խռովք մատնելով Թուրքիոյ պետական կեանքը։

Արարատի հերոսական կռիւին մէջ ամենէն ահաւոր երեւոյթը կը մնայ այն ստորին դերը, զոր խաղաց Մոսկուան։ Կարմիր առաջնորդները հրացաններէ, թնդանօթներէ ու օդանաւերէ կրակ կը տեղային փոքրիկ ժողովուրդի մը վրայ, որ յանուն իր ազատութեան օրհասամարտ կը մղէր դահիճներէն վատագոյնին, Թուրքին դէմ։ Այս պիղծ ու ստորին արարքին հաշիւն է, որ պէտք է պահանջել Մոսկուայէն։ Որքա՛ն տարբեր պիտի ըլլար այս կռուին ելքը, եթէ երբեք կարմիր Մոսկուայի ընծայաբերած օգնութիւնը չըլլար Էնկիւրիի։

Թղթակից

ՕՃԱՌԱՓՈՐՁ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

Անծանօթներ փորձեցին գիծէն դուրս հանել Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ եկող կառախումբը, ուր կը գտնուէր Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա։ Թանթայէն վեր, մէկ քիլոմեթր երկարութեամբ, երկաթագիծերը քակուած էին։ Շոգեկառքը ճիշդ ատենին կարելի եղաւ կեցնել։ Բայց ոճրափորձին հեղինակները կարելի չեղաւ գտնել։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

— Նոր Կովկասից եկած մէկ երադեկ անձնաւորութիւն Մ. Ն. Զ. կը պատմէ(*)։

— Կովկասը խորհրդային դառնալուց յետոյ, կորցրել է իր անցեալի շքեղութիւնները ու գեղեցկութիւնները եւ նրա գլխաւոր քաղաքները գիւղերի են վերածուած։

Բագուն մի ժամանակ որ Կովկասի ծաղիկն էր համարուած եւ բոլորի կողմից ոսկէ քաղաք անունն էր վաստակած, ուր Եւրոպացիներն անգամ ժամերը գործելուց հիանում էին նրա հաւաքեցիկ կեանքով, այժմ գիւղի կը նմանի։

Ճիշդ է, արտաքինով նորէն նոյն Բագուն է դեռ, ծայրամասերու մի շարք շէնքեր են աւելացել, բայց ներքին կեանքով, առեւտրական տեսակէտից միանգամայն ոչնչութիւն կարելի է համարել։ Բագուի այն մեծ շուկան, որ հարիւր հազարաւոր մարդկանց կը կերակրէր, այժմ անապատ է. բացի հատ ու կենտ մրգի խանութներից, ուրիշ ոեւէ խանութ չէք տեսնի. միայն այս կամ այն թաղամասում կոոպերատիւ խանութներ կան, որոնք միմիայն անունի համար են ստեղծուած. երբ մտնէք ներս ամբողջովին դատարկութիւն է։

Ինչպէս Խորհրդային Միութեան միւս քաղաքներում այնպէս էլ Բագւում ազգաբնակչութիւնը իր անհրաժեշտ կենսամթերքները ստանում է կընիշկաներով, իւրաքանչիւր շրջան իր ռայոնի կոոպերատիւից։ Այդ կնիշկաներով մեծ մասամբ ստանում են հաց, գետնախնձոր, լուցկի, ձուկ, իսկ շաքար, միս, կարագ[?], անգամ օճառ հազուագիւտ է ստացւում. մէկ փունթ գետնախնձոր կամ մէկ տուփ լուցկի ստանալու համար ժամերով հերթի պիտի կանգնես. իսկ հաց ստանալու համար գիշերուայ ժամը 12ից կանայք վերմակները վերցրած այս կամ այն կոոպերատիւի առաջ մինչեւ ժամը 10ը պառկած սպասում են. պատահում են դէպքեր որ տասը ժամ հերթի կանգնելուց յետոյ շատերը դատարկաձեռն վերադառնում են տուն։ Յուլիս 13ին իմ ապրած տան բակում հետեւեալ դէպքը պատահեց: Մէկ չքաւոր կին իր երկու փոքրիկ երախաները թողնում է տանը իսկ ինքը գնում է թիւ 17 կոոպերատիւից երկու բաժակ կաթ ստանալու. առաւօտեան երախաները արթնանում են եւ կարծելով որ մայրը շուտ պիտի վերադառնայ պրիմուսը վառում են, որպէսզի մօր բերած կաթը իսկոյն տաքացնեն. սակայն մայրը ուշանում է եւ փոխանակ կաթ տաքացնելու իրենք են տաքանում. ամենից փոքրիկը սկսում է նաւթի հետ խաղալ և երբ մօտենում է պրիմուսին, ամբողջովին շորերը սկսում է այրել. մեծ տղան (ութ տարեկան), վազում է եւ հարեւաններին լուր է տալիս, բայց բաւական ուշացած. մինչեւ որ հարեւանները հասնում են. փոքրիկ երախայի երեսն ու մարմինը ամբողջովին այրւում է եւ այդպէս էլ մահանում է։ Նման դէպքեր միշտ էլ լինում են։

Քաղցածութիւնն ու չքաւորութիւնը մարդկանց զող է դարձնում, հերթի կանգնածներից շատերը իրար գրպան են կտրում կամ հացը գողանում. դրա համար էլ բոլոր կոոպերատիւների առաջ պահակ է կանգնում։

(*) Նոր եկողը Գանձասարի վանք գիւղեցն է մելիք Նասան Ջալալեան անունով մէկ երիտասարդ. Նա կովկասի բոլոր քաղաքներում եղել է եւ մասնակցել է Ղարաբաղի վերջին դէպքերին. մի շաբաթ առաջ ապստամբ թուրքերի հետ անցել է այս ափը. այժմ հոս կ'ապրի։

Խ.

Բագուի ամբողջ ազգաբնակչութիւնը — բացի կոմունիստներից ու կոմսոմոլներից — ցնցոտիների մէջ կ'ապրի. եթէ պատահի ուր մէկը լաւ հագնուած է ի հարկէ ոչ-կուսակցական — անմիջապէս Չեկայի ուշքին կը զարնէ. բանւորները նոյնպէս խեղճ վիճակի մէջ կ'ապրին. իսկ դրա փոխարէն կուսակցականներն ու պատասխանատու պաշտօնեաները շատ շիկ հագնուած են։

Ժողովրդական կոմիսարները իրենց ընտանիքներից ծածուկ ամէն գիշեր «Եւրոպա» հիւրանոցում մինչեւ ուշ գիշեր քէֆ կ'անեն. եթէ փողոցով անցնես եւ միամտաբար վեր նայես դէպի հիւրանոցը, քեզ անմիջապէս Չեկա կը տանեն իբրեւ հակայեղափոխական։ Ցարական օրերին գեներալ նահանգապետ Մարտինովը այնպիսի կեանք չէր վարում ինչ որ այժմ նարկոմներն են անում։

Խստութիւններն ու հարկերը քանի գնում աւելի է ուժեղանում ու շատանում։ Երեք հոգով,—անգամ հարազատներից հետ — չես կարող փողոցում կանգնել ու խօսել. իսկոյն քեզ Չեկա կը տանեն։ Տների վրայ այնպիսի հարկեր են դրել. որ շատ-շատերը թողել են իրենց սեփական շէնքերը ու հեռացել Բագուից։

Բագուի կայարանը առեւտրական շուկայ է դարձել. թէ մէկը ցանկանում է երկաթուղով որեւէ տեղ գնալ, առաջին հերթին տոմսակի համար մեծ նեղութիւններ պիտի կրէ։ Ճիշդ գնացքները մեկնելու ժամին յայտարարւում են, որ տոմսակները վերջացած են. եւ այդ վերջանալը հետեւեալ ձեւով է կատարւում. վաղօրօք գանձապահի հետ պայմանաւորուած ծառաները, բոլոր տոմսերը գնում են եւ մէկին տասը քանի աւել արժէքով ծախում ճամբորդներին. լինում են գիւղացիներ ու չքաւորներ, որոնք ի վիճակի չեն լինում սուղ արժէքներով տոմս գնել. ոտքի եւ օրերով սպասում են կայարանում։ Եւ այս բոլորը արւում է իրենց իսկ կոմունիստ պաշտօնեաների ձեռքով։

Չեկան նման գործերին մատների արանքով է նայում, իսկ դրա փոխարէն, օրական հարիւրաւոր անմեղ մարդկանց ձերբակալում, բանտարկում ու գնդակահարում է։ Կարող եմ ասել, որ ամէն մի տուն մէկ լրտես ունի որի միջոցով իմանում է ինչ է կատարւում։ Մէկ օր մեր հարեւանին հարկային բաժնից կանչեցին եւ 1800 ռ. դրամ պահանջեցին. խեղճ մարդը առանց առարկելու վերադառնում է տուն եւ կնոջ հետ սկսում է գանգատուել տիրող կարգերից. չանցած երեք ժամ. Չեկան նրան ձերբակալում է. պատճառաբանելով, որ նա խորհրդային կարգերին դէմ է։ Երբեմն էլ մարդկանց ձերբակալում ու աքսորում են առանց որեւէ բան ասելու։

Բագուի պատասխանատու պաշտօնեաները մեծ մասամբ թուրքեր են (Թաթարներ)։ Կարաեւը[?] Գործկոմի երկրորդ քարտուղարն է այժմ։ Ընդհանրապէս թուրք կոմունիստները Կարաեւից[?] սկսած մինչեւ յետին պաշտօնեան, բոլորն էլ մէկ մեծ[?] ոգով օգտակար են լինում իրենց ժողովրդին. իսկ հայ սրիկայ[?] կոմունիստները նրանց հակապատկերն են. բաւական է մէկ դարձ ընկած ձեռքները, թէկուզ գիւղացին անմեղ լինի, բոլոր միջոցներին կը դիմեն, նրան մեղադրելու։ Այդ տիպի կոմունիստներից են Թէզորտշ[?] Կուչաևը (Ջիւանշիրի Լիւլատազ գիւղէ) Արմենակ Ղարագէոզեան, Մարտիրոս Սարգսեան եւ ուրիշներ։ Դեռ չեն խօսում ցածր պաշտօն ունեցող հայ կոմունիստների մասին, որոնց արած լրբութիւնները չափ ու սահման չունին։

Այլասերումը[?] ծայր աստիճան է հասել. թաթար կանայք ու աղջիկները բաց եւ ազատ փողոցներում կը տեսնէք. որս հետ խօսելիս ու ծիծաղելիս. Բագուի ազգաբնակչութիւնը անհամբերուած[?] վիճակում կ'ապրի. Չեկայի սարսափը բոլորին կաշկանդել է։

Ամբողջ Բագւում մէկ հատ մոլլայի կամ քահանայի չէք հանդիպի. բոլոր եկեղեցիներն ու մզկիթները պահեստներ են դարձած։ Մէկ բանն է միայն ուրախալի. որ թէկուզ ազգաբնակչութիւնը (հայ, թաթար, ռուս, լեզգի եւ հրեայ) սանձուած, տառապում է Չեկայի խստութիւններից — գոնէ համերաշխ են։

ԽԱՄԵԼ

ԵՐԲ ՈՒՂԵՂՆԵՐԸ ԿԸ ՋՐՈՏԻՆ

Զ.

«ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ»

Սովորութիւն է կրկնել ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ, որ հայ ժողովուրդին փրկութիւնը եւ ապագան կախուած է իր երիտասարդ սերունդէն։ Խորհրդածութեան ձեւ մը որուն ճշմարտութիւնը պիտի ընդունի ամէն ինքզինքը յարգող մարդ։ Բայց նոյնքան եւ թերեւս աւելի ճիշդ է ըսել տար հակառակը — հայ ժողովուրդին մահուան պատճառ պիտի ըլլայ նոր սերունդի երիտասարդութիւնը։

Եթէ չափազանցուած է այս յանկուն ենթադրութիւնը, գիտենք աջ ու ձախ տեսնելու համար մեր այն բազմութիւնը որուն ապրելը կ'երկարի քսանէն մինչեւ երեսունեւհինգ. պիտի համոզուինք անկասկած։

Խումբերու կը բաժնուին մեր երիտասարդները, մէկը միւսէն անհանդուրժելի, մէկը միւսէն յուսահատական՝ իրենց մտաւոր եւ հոգեկան տրամադրութիւններով։

* * *

Խումբ առաջին: Այնտեղ են դպրոցէն դուրս «կրթուած» ու արհեստներու մէջ հասունցած տղաքներ. առեւտրականներ ընդհանրապէս. շուկան մեծ դեր խաղցած է իրենց հոգեկան դաստիարակութեան մէջ։ Լաւ կը հագուին, լաւ կը պարեն ու կը ճանչեն. կը խօսին կոշտ ու կոպիտ՝ փողոցներու սրիկաներու պէս ու լէվանթէններուն ոճով։ Կը փայլին պուլվարներուն վրայ. շուկայ ու անձնատուր անխոստովանելի հաճոյքներու՝ սէր եւ մէկ կը մուրան իրենց ճամբուն վրայ եկող աղջիկներէն սովորաբար լեցուն է իրենց գրպանը։ Ունին կայլիկն ճաշակը եւ խաղերուն հոգին։ Չեն հետաքրքրուիր հայ ժողովուրդով — Je m'eu fiche mon cher — եւ ամբողջ հայաստանը կը ծախեն փոքրիկ փարթիի մը կամ գեղեցիկ աղջկան մը սրունքներուն համար։

* * *

Խումբ երկրորդ: Անբաւական կրթութիւն մը ստացած են իրենց ծնողքներէն ու հիմա կը գեգերին եւրոպական համալսարաններու բակերը։ Գրականագէտ են կամ արուեստի մարդ, երաժիշտ կամ բժիշկ աշխատաւոր[?]. Երբ կը խօսին իրենց հետ կը զգաս որ մտաւոր ճիգ ու ճարպիկութիւն կը թափեն հասկցնելու համար որ շա՜տ բաներ գիտեն. գիրքերու բառեր կ'արտասանեն շփոթութեան մատնելու համար գիտցածը. գոց ըրած են իրենց ապարէզին պահանջ օտար իրական աղանդներու անուններ եւ կրնան, ի հարկին, մինչեւ իւրաքանչիւրին ծննդեան թուականը։ Իրենց յաւակնոտ սեռականներ[?] ու վարդապետութիւններ ունին որոնք պէտք է իւրացնես առանց առարկութեան։ Իրենք իրենցմով կ'ապրին եւ իրենցմէ դուրս աշխարհ չկայ՝ կնամոլ են եւ հաճոյամոլ բայց ինչ որ իրենցմէ վեր գտնուողին համար տարփանք է եւ սէր, իրենց համար կը դառնայ արուեստ։

Հայաստանի մշակոյթը կամ ներկայ քաղաքական վիճակը շահեկան նիւթ չեն իրենց տեսակէտէն. «Հայաստան եղեր է կամ ոչ ça me fait ni chaud ni froid» փա՛ռք արուեստին...

Խումբ երրորդ: Ընտանիքի հայեր եւ ուսին ազատ իրենց մամային քղանցքին կպած։ Ըմփոփուած ու շփացնող, կնիկի խառնուածքով։ Թոյլ, անփոյթ եւ մշուշոտ նկարագիր։ Երկրորդական վարժարաններու տրամադրութիւն, գոհ են իրենց գիտցածով եւ միտք չունին իրենց ուղեղը աւելի չարչարելու։ Ոտանաւորն է իրենց մտածման ճանապարհը եւ չեն գիտեր սատանիլ, խանդավառուիլ. հոմերական[?] ունին 50ական թուականներէն ճաշած. գոյն եւ ձեւ չունին իրենց ճաշակը. Ունին Բիւզանդիոն կը կարդային, ու բովհետեւ չօրսպանցին մըջիպէս յարմար տեսած էր։ Հաս կը սիրեն անական գործերով զբաղիլ— ամեն լուսալ հարկաւոր ընել, այս բանիլ, եւ երջանիկ են երբ իրենք իրենց մաղերով կը պատրաստեն կերակուրը։ Ցաւակնութիւններ չունին եւ աւելի ընդունակ են մարդ ընելու քան խօսելու։

Հայ ազգով կը զբաղին եթէ այդ հետաքրքրութիւնը չի խանգարեր իրենց տան հանգստութիւնը. ամենայն տիրացու են ամէն կիրակի առաւօտ— «Ալէլուիա որդիս», իսկ առ առաւելն թաղական կամ հոգաբարձու՝ — «շէն եւ պայծառ մնաք...» հայրենասիրութեան պզտիկ կայծ մը կայ իրենց հոգիին խորը բայց «ամէն բան պէտք է հաշուով ըլլայ»։ Ուրախ պիտի ըլլան երբ օրին մէկը Հայաստան անկախ ըլլայ, «Ատանկ չըլլայ ալ» նէ մեղք ընելու չէ...

* * *

Խումբ չորրորդ: Անուշահոտ եւ մեծահարուստ երիտասարդներ, բոլորովին օտարացած։ Անուն եւ մականուն բարեփոխած են, հայութեան վերջին նշմարն ալ սրբելու համար իրենց պատկառելի ոչնչութիւններուն վրայէն։ Թեկնածու են հարուստ հայուհիներու — այո, միայն հայուհիներուն որովհետեւ օտարը չուզեր զիրենք — պայմանաւ որ ամուսնութիւնը պատճառ չըլլայ պահպանելու իրենց հոմանուհիները։ Թիւր՝ Հայ ու Հայաստան բառերը անտանելի են իրենց ականջին. կը ջղայնանան, կը հիւանդանան..

* * *

Ահաւասիկ չորս խումբ ու հոգեկան չորս վիճակ՝ տխրալից ու բարատ հսկայ զանգուած մը որ ճակատագիր[?] է մեր իսկական իրագործման։ Ամէն տեղ են ասոնք դժբախտաբար։

Բայց ունինք ուրիշ տղաքներ. խնդալէս հայրենասէր եւ սքանչելի խառնուածքի տէր երիտասարդներ. ասոնցմէ կախուած է, այո՛, մեր փրկութիւնը. միւսնե՞րը ա՞յս, ջրակ են, եւ ինչպէ՛ս.

Լոնտոն Ժ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԹԱԹԱՌՆԵՐԸ

Վերջերս ՍԷՆ Ցոմինիկ Հանրապետութեան (Հայիթի) մաս կազմող քաղաք մը ենթակայ ըլլալով ահաւոր թաթառի մը աղէտին, հիմնովին կործանեցաւ, եւ իր փլատակներուն տակ թաղեց մօտաւորապէս 4000 հոգի։

Այս առթիւ կ'արժէ քանի մը խօսք ըսել թաթառներու մասին։

Թաթառները պէտք չէ շփոթել կարճատեւ ու սաստկաշունչ փոթորիկներուն հետ։ Թաթառ կը կոչուին այն ուժգին մրրիկները, որոնք երեւան կու գան հասարակածային գօտին մաս կազմող կարգ մը երկիրներուն մէջ, առաւելաբար տաք[?] եղանակներուն, մասնաւորապէս ամառուան եղանակին մէջ, կրելով արեւի կիզիչ ճառագայթներու ազդեցութիւնը, որոնք ուղղահայեաց կերպով կ'իյնան երկրիս մակերեսին վրայ։ Երկիրը արեւէն ստացած այդ ջերմութիւնը կը փոխանցէ օդի ա՛յն խաւերուն, որոնք ուղղակի կը հանգչին իր տաքցած մակերեսին վրայ։ Այդ օդը նուազ խտանալով, կը բարձրանայ մթնոլորտին մէջ, եւ դէպի բարձր խաւերը այդ վերելքը առաջ կը բերէ ճնշում մը, որուն հետեւանքով դրացի երկիրներուն օդը սաստիկ շարժումով մը դէպի հոն կը տեղափոխուի. այդ օդը ա՛յնքան աւելի արագութեամբ կը խուժէ դէպի տաք[?] ճնշման կեդրոնը, որքան այս վերջինը աւելի տաքցած է։ Ասկէ առաջ կու գայ հովի հոսանքներուն ծայրայեղ սաստկութիւնը։

Սակայն պէտք է գիտնալ թէ այդ հովերը անշարժ մակերեսի վրայ չէ որ կը փչեն, այլ սուրալով կ'անցնին երկրագունդին վրայէն, որ կը դառնայ։

Արդ, մեքենագիտական սկզբունքներու համաձայն, շարժման մէջ եղող ամէն մարմին, գնդակը, ռումբը, ջուրի կամ օդի ամենափոքր մասնիկը երկրագունդին թաւալուն շարժման հետեւանքով շեղում մը կը կրեն իրենց սկզբնական շարժման մէջ։ Հետեւաբար, տաք կեդրոնի ճնշումէն ծագում առած հովերը, փոխանակ ուղիղ գիծով ուղղուելու դէպի այդ կեդրոնը, պարուրաձեւ ուղղութեան մը կը հետեւին, դառնալով դէպի ձախ՝ հիւսիսային կիսագունդին մէջ, եւ դէպի աջ՝ հարաւային կիսագունդին մէջ։ Ահա՛ այդ օղակաձեւ մրրիկները կ'առնեն թաթառ կամ կիկլոն անունը։

Օդի զանգուածներուն թաւալման այդ շարժումներուն մէջ հովին արագութիւնը մէկ երկվայրկեանին մէջ 50 մեթրի կը հասնի, ինչ որ կը համապատասխանէ ժամը 200 քիլոմեթրի։

Սակայն թաթառը իր արագընթաց վազքին մէջ քշուելով կը տարուի այն ընդհանուր հովերէն, որոնք կը փչեն ծովերու վրայ ժամուան մէջ 40-59 քիլոմեթր արագութեամբ։

Վերոյիշեալ օդային շարժումները իրարու միանալով, թաթառին գնացքը աւելի կ'արագանայ, եւ ժամուան մէջ այդ արագութիւնը կրնայ 250 քիլոմեթրի հասնիլ։

Թաթառները սովորաբար կը պատահին հիւսիսային կիսագունդին մաս կազմող Ատլանտեան կղզիներուն եւ Չինական ծովին մէջ, ինչպէս նաեւ հարաւային կիսագունդին մէջ գտնուող Նոր Քալեդոնիայ եւ Մադագասքարի ջուրերուն մէջ։

Թաթառները երբեւն կու գան ամառուան արեւադարձէն քիչ յետոյ, այսինքն յուլիս-օգոստոս ամիսներուն՝ հիւսիսային կիսագունդին մէջ, եւ յունուար-փետրուար ամիսներուն՝ հարաւային կիսագունդին մէջ։ Անոնք երկու կիսագունդներուն մէջ իրարու հակառակ ուղղութեամբ կը փ… եւ երեք հազար կամ չորս հազար մեթրէն աւելի չեն կրնար բարձրանալ, մինչդեռ ընդհանր… կը յաջողին երկարել իրենց գ… քը հարիւրաւոր քիլոմեթր… րածութեան վրայ։

Գալով հասարակածի գօտ… մէջ պատահած փոթորիկներ… ասոնք արդիւնք են օդի հոս… կան զանգուածներու տեղափոխ… թեան։

Արդարեւ, ամառ ատեն … կիանոսներու վրայ գտնուող … նոլորտային զանգուածները … ցուրտ են քան թէ ցամաք… ներու վրայ գտնուածները, … չափազանց տաքցած են … ճառագայթներէն։ Ձմեռ, … հակառակն, ովկիանոսները … ջրային զանգուածներուն … ճառաւ կը պահեն ամառուան … զանակին ստացած ջերմութի… ու երբ օդի զանգուածները … ման մէջ կը մտնեն այդ … րուն հետ, աւելի կը … նան քան թէ ա՛յն զանգուած… որոնք սառուցապատ երկիրն… վրայ կը գտնուին։

Արեւադարձներու սահմ… հաւասար կերպով տաքցած … զանգուածներուն մէջ ուժգին … ղափոխութիւն մը տեղի կ'ու… նայ, ցամաքներէն դէպի ծովեր… եւ փոխադարձաբար՝ ծովերէն դէ… պի ցամաքները, առաջ բերել… ամենասաստիկ փոթորիկներ … հնդկական սիւնեւխ… անունը կուտան։ Այդ հովերը … սիւներուն տեղափոխման … ժամը ընդհանրապէս … իսկ դարձդարձիկ շարժում… րուն ու սաստիկ։

Հիւսիսային Հնդկական … կիանոսին մէջ այդ փոթորիկ… ծովային հովերուն ուղղու… յանկարծական փոփոխման … ճառաւ, երբեմն խիստ … աւերիչ հանգամանք մը կ'առ…

Հնդկական ծովին վրայ … հովերուն «միւսօն» անուն … տան։ Ամառնային միւսօն … փչէ ովկիանոսէն դէպի … ցամաքամասը, որ … տաքցած է, իսկ ձմեռնային … սօնը կը փչէ Ասիոյ … փաստաններէն դէպի … ովկիանոսին գաղջ ջուրեր… սօնի այս փոփոխութիւնը … ռաջ կը բերեն այդ երկիր… ծանօթ սոսկալի մրրիկները … րոնց «թիֆոն» անունը … Նաւագնացները գիտնալով … ֆօնները սովորաբար … րոշ շրջաններուն եւ … երկիրներու մէջ տեղի կ'… ըստ այնմ ժամանակին … եղած նախազգուշական … ձեռք կ'առնեն, եւ կը … այդ վտանգաւոր վայր… ճախել։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԵՐ…

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԿՐԱԿ… ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Հնդկաստանի կառավա… թիւնը կը շարունակէ իր … ջոցներու դիմել զսպելու … ազգայնական շարժում… միւս կողմէ, … ման դժկամակութիւնը … կը ծաւալի հնդիկ գիւղեր…

Մոտանփուրի մէկ … քին մէջ եւս, գիւղացին… ժեցին տուրք վճարել … կանութիւնը փորձեց … կալումներ կատարել, … ղացիները հաւաքաբար … մացան։ Ոստիկանները … բացին, վիրաւորելով 22 … ղացիներ, վիրաւորուած … 7 ոստիկաններ։ … թիւնը չկրցաւ որեւէ մէկ … բակալել, չնորհիւ գիւղ… րու բուռն ընդդիմութեան…

…ՐԱԿՆԵՐ ԳԱՐՍԿԱՏՅԱՆԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՎԵՂԱՐԱՒՈՐԻՆ ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋԸ

ՓԵՀԼԵՒԻ, 25 Հոկտ. 1930

[illegible] մայիս 15ին, Մեսրոպ Մա[illegible] (կարգա՛ ընկ. Մեսրոպը) [illegible] ընդունելութիւն ու[illegible] տեղումս Ռուսիկաններով [illegible] առաջնորդութեան [illegible] այն արգելարանը, ուր ա[illegible] առաջ փակուած էր սա[illegible] մաքսատան գեղծարար Թանըլ [illegible] թէ ի՞նչ պատճառներով պար[illegible] կառավարութիւնը նման վերա[illegible] ունեցաւ «Երջանկայի[illegible] առաջնորդի հանդէպ, [illegible] Սպահանից գանազան [illegible] կը պարզեն «Ցօ[illegible] ընթերցողներին։ Սակայն [illegible] արժէ անդրադառնալ այն [illegible] ու մեր անարժան [illegible] պրովակացիա[illegible] մասին, որոնք միտք ունեն [illegible] վարկաբեկելու։ [illegible] այդ անպիտանները ոչ մի [illegible] բաց չեն թողնում այս [illegible] վարկաբեկելու. — Դաշնակցութիւնը մա[illegible] Մագիստրոսի ձերբակալման [illegible] մէջ։ Ահա ինչ կը փըս[illegible] անկիւններում.

Փեհլեւի միամիտ կամ կասկա[illegible] տարրերին գլխս հաստելու [illegible] փոփոխութիւնը անհիմն խօս[illegible] են միտումնաւոր կերպով ար[illegible] Եթէ Հ. Յ. Դաշ[illegible]թիւնը ցանկանար այդ ա[illegible] թեմից հեռացնել. բա[illegible] կը լինէր Նոր Ջուղայի ու [illegible] (Ռաշտ, Փահլեւի, [illegible], Սուլթանաբադ, Ղազ[illegible], մինչեւ եւայլն) ընդհանուր [illegible] կազմել, անմիջա[illegible] թեմը թափուր յայտարա[illegible] համար ..

Բայց, երբ Դաշնակցութիւնը [illegible] այդ [illegible] եւ մի կերպ հանդուրժել [illegible] սեւ վեղարաւորին (սեւի [illegible] կարմիր շեշտելը աւելի [illegible] կը լինի, որովհետեւ այժմ [illegible] սեւից աւելի տխուր [illegible] ունի) ինչպէ՞ս կարող է [illegible] ունենալ նրա հեռաց[illegible] գործի մէջ։ ?

[illegible] ուզում երկար կանգ [illegible] այս Հայերիս համար [illegible] վարկաբեկիչ խնդրի շուրջ։ [illegible], որ մեզ նիւթ ծառայող [illegible] արտատպեց իրեն [illegible] հայ ժողովուրդին ու միեւնոյն [illegible] վտանգից բաւական [illegible] ընտանիքներին, դրա մէջ [illegible] կասկած ունենայ։

[illegible] մի քանի օր առաջ [illegible] տխուր պարտականութիւնը կատարելով, երբ «ընկեր Մես[illegible] ընկեր Սօվետների երկիրը, տեղումս սկսեց ձերբա[illegible] Ցոյցեր գրելու մոմենտին շարունակւում են ձեր[illegible], որոնք ամէն պարագային մեր աքսորելի անցեալին կապ ունին զանազան պատճառներին են վերագրում այն ձերբակալութիւնները, սակայն իմ կարծիքով աքսորելին կապ ունեցող ենթի է)։

Մինչեւ օրս ձերբակալուածնե[րի] թիւը 7 է, բոլորն էլ Հայեր, ու ընտանիքի տէր։

Մագիստրոսի պատճառած չա[ր]իքները արդեօք գիտակցո՞ւմ են, նրա գովքը հիւսողները։

Գ. ՎԱՑԱՐԱՆԴԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԽՈՒԱԳՈՅՑԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 4 Նոյեմբեր.— Նոյեմբեր 1ի տօնակատարութեանց առթիւ, Կրընոպլըի «Հայ Ազգային Միութիւնը», մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի, իր մասնակցութիւնը բերած էր, Քաղաքապետարանէն տրուած պաշտօնական հրաւիրագրով մը։

Ու ահա ժամը 9ին, Հայոց եկեղեցիէն, կոկիկ բազմութեան մը թափօրը կը յառաջանայ գլխաւոր պողոտաներէն դէպի Քաղաքապետարանի ընդարձակ պարտէզը։

Առաջին շարքի վրայ ընկեր մը, ի ձեռին ունենալով գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը եռագոյն ժապաւէնով, նուիրուած անծանօթ զինուորին, իսկ աջ ու ձախ կողմերը հայ եւ ֆրանսական զոյգ եռագոյնները բեհեզեայ շրջանակներով հիւսուած, կը հետեւին անոր որուն առաջինին վրայ նուրբ տառերով բանուած է. Assoccation Nationale Arménienne։

Իսկ պաղտտաններու զոյգ ասպայապատակներուն վրայ, մինչեւ Քաղաքապետարանի երկար ճամբան հետաքրքիրներու բազմութիւն մը կը դիտէ հայութեան վեհ խորհրդանշանը, որ կը յառաջանայ դէպի վերջինեալ վայրը, ուր ներկայ են քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ օտար պաշտօնական ներկայացուցիչներ։

Քաղաքապետի ճառէն յետոյ զինուորական նուագախումբը կը նուագէ Մարսէյեզը օդը թընդացնելով.

Արիք որդիք դուք ճայրենեաց,
Հասեալ է արդ մեզ օր փառաց։

Ու դրօշներ, դրօշներ որ կը ծածանին միջոցին մէջ, ֆրանսական, իտալական, սպանիական, յունական եւ նաեւ հայկական, որ տրամանաշ թախիծ մը իր դէմքին, խորհրդաւոր նայուածքով մը բան կ՛ուզէ.

«Հասած էր իմ ալ փառքիս օրը, բայց այժմ սեւ ամպերով է պատած, իսկ ես իբրեւ որբ մը, ինչպէս ցեղս, եկայ ձեր քով. ցոյց տալու թէ, ես ալ կը ներկայացնեմ քաղաքակիրթ ազգ մը որ քառասուն դարերու պատմութիւն մը ունի ազնուագութեամբ եւ դիւցազներգութեամբ լի։

Բայց յանկարծ նուագախումբը կը սթափեցնէ զինք բոցոտ երգով մը.

Հապօն ի զէն քաղաքացիք,
կազմել ի գունդ քաջամարտիկ։

Ու եռագոյնը, զառնօրէն ու գուապ, կը պատասխանէ կործէց.

— Ոհ, ծանօ՞թ է ձեզ սրդեօք, թէ վերջին քառասնամեակի ընթացքին հայ քաղաքացիները քանի՛ քանի՛ հերոսամարտիկներու զունդեր կազմեցին, յանուն այն գերագոյն իտէալին որ ազատութիւն կը կոչուի։

Ոչ, ոչ, խորթ են խորթ այդ բոլորը ինծ համար, որովհետեւ Մեր ճայրենիք թշուառ անտէր…

Դէպի քաղաքին գլխաւոր գերեզմանատունը, ճամբուն երկու եզրերը հեծելազօրաց եւ հետեւազօրաց հսկայ բանակը, կ՚ողջունէ իր լռուած փոքրիկ դաշնակեցը, ու կը հասնինք անծանօթ զինուորին գերեզմանը, որուն վրայ ընկեր Յ. Արապեան կը խոնարհի ու կը զետեղէ ծաղկեփունջը, որմէ յետոյ, ընկերներ եւ ժողովուրդ կը մեկնին այն գոհ տպաւորութեամբ թէ, ինչպէս այսօր օտար հողի վրայ, նմանապէս պայծառ առաւօտ մըն ալ մեր օրհազան դրօշը պիտի պանծացնենք Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի հորիզոնին վրայ, հպարտօրէն երգելով. Մեր Հայրենիք ազատ անկախ, Ոսոխներէն ազատուած։

Ընկեր մը

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Նոյեմ.— Այս երրորդ տարին է որ մարսէյլահայ գաղութը կը տօնէ Մշակոյթի տօնը։

Առաջին անգամ գանգը հընչեցնողը եղաւ Ցառաջ իր մէկէ աւելի խմբագրականներով, որուն արձագանգ տուաւ նախ Ֆրանսահայութիւնը եւ ապա Սուրիան, Եգիպտոսն ու Պալքանները։ Մարսէյլի մէջ առաջին տարին նախաձեռնողը եղաւ Ազգային Վարչութիւնը։ «Գօն Թէաթրոյի ընդարձակ սըրահը լեցուն էր երկսեռ հանդիսականներով, ճոխ էր յայտագիրը, հմայիչ էր գեղարուեստական բաժինը, որուն համար կ՚արժէր շնորհաւորել թէ կազմակերպիչները եւ թէ հետաքրքիր երկսեռ հասարակութիւնը։ Երկրորդ տարին Ազգային Վարչութիւնը չենք գիտեր ինչ պատճառներով անտարբեր գտննուեցաւ այս գերազանցապէս վեհ ու վսեմ տօնին հանդէպ, սակայն Ջափահաս Երկսեռ Որբերու Միութիւնը գիտակցելով Մշակոյթի արժէքին, տօնեց Սալոն Էսբանեոլի մէջ։

Եւ ահա այս տարի նորէն չափահաս որբերը կը կանգնին պատնէշին վրայ եւ հրաւէր կը կարդան բոլոր Երիտասարդաց Միութիւններուն, հայ Ակումբներուն եւ Հայրենակցականներուն, որպէսզի գան իրենց յարգանքի բաժինը մատուցանել հայ մտքի մեծ վարպետներուն, հայ լեզուին հայ տառին եւ անոր հարուստ գրականութեան։

Տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ երկուշաբթի Գօն Թէաթրի մէջ որուն կէսը գրեթէ թափուր էր։ Կը նախագահէր տեղւոյս առաջնորդ Գալուստեան եպիսկոպոս։ Վարագոյրը դանդաղօրէն բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով, որմէ վերջ Երաժշտահայ Կարմիր Խաչի անդամուհիներուն մասնակցութեամբ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, որ կը խորհրդանշէր հայ ժողովուրդին սէրը հանդէպ իր եռագոյնին ու այդ եռագոյնը բարձր պահելու համար անոր ցոյց տուած հերոսական ճիգերը։ Առաջին խօսքը տրուեցաւ Գ. Բ. Միլտոնեանի որ բացատրեց հայ մշակոյթի իմաստը, յիշեց, հայ ժողովրդական երգերն ու լուսաւորներուն անոնց բարձր արժէքը։ Ան պատմականն ըրաւ հայ գիրերու գիւտին ու հասաւ մինչեւ ասկեդար եւ իր խօսքը վերջացուց ըսելով «Մենք աշխարհիս չորս կողմը ցրուած հայ գաղթականներս կը նմանինք իր մայր հողէն կտրուած գեղեցիկ թուփերու, որոնք օտար երկրի թաղարներուն մէջ դրուելով կը ցուցադրուին մարդկութեան իբր ծաղիկ տպրանքներ ու մենք այդ անհարազատ ամաններուն մէջ կը թօշնինք եւ կը մեռնինք անգամ մըն ալ չծնելու պայմանաւ այս դաւաճան ազատութեան մէջ։

«Մենք հազար հինգ հարիւր տարի առաջ կորսուած պիտի ըլլայինք յունական եւ ասորական ժողովուրդներուն մէջ եւ ահա երկու հսկաներ Սահակ եւ Մեսրոպ մեզ փրկեցին այդ մեծ կորուստէն, յղանալով մեծ գիւտը։ Իսկ այժմ հայ մայրերն ու հայրերը պէտք է յղանան նոր գիւտ մը, որպէսզի այս օտարութեան մէջ անեղծ պահենք Մեսրոպներու սրբազանկտակը»։ Մի քանի գեղեցիկ մեներգներէ եւ հայրենաշունչ արտասանութիւններէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ դերասան Մարութեան, որ խօսեցաւ հայ թատրոնի ծագման եւ անոր հայ ժողովուրդին վրայ ունեցած ազդեցութեան վրայ, ու կոչ ըրաւ Մարսէյլը օժտելու տիպար գպրոցով մը։

Այս բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը եւս «գիրերու գիւտին երազը» որմէ վերջ բեմ եկաւ վերջին բանախօսը Նշուլ Արմէն։

«Հայ ժողովուրդ եախդ դարձիր առա թէ դու ի՞նչ ես։

Այսպէս էր անոր բանախօսութեան նշանաբանը, որով ինք եա գնաց մինչեւ ննուսւսեաւան թուականը իրեն հետ տանելով հետաքրքիր ներկայ հանդիսականները։

Ան իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ կերպով

«Այսօր մենք բոլորս երախտագիտութեան խօսք պէտք է ուղղենք Չ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին որ կազմակերպելով այս տօնը, մեզի վերյիշեցուց փառայեղ մշակոյթը մեր պապերուն ու մեր հոգիները մաքրեց անոնց սրբազան շունչերով։»

Հանդէսը փակուեցաւ Գալուստեան Սրբազանի խանդավառ ճառով։

Ս. Միլտոնեան

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՈՐԵՆԻԿՑԻՆԵՐՈՒ

Ազնիւ ճայրենակիցներ

Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը կազմուած է ասկէ մօտաւորապէս 40 տարի առաջ, Ամերիկայի մէջ, նպատակ ունենալով օգնել գիւղի երկսեռ մանուկներու ուսման եւ բարոյական դաստիարակութեան վսեմ գործին։

Զինադադարէն յետոյ, երբ սահմանելի տարագրութեան ճամբաներէն հրաշքով վերապրող մեր սիրելիներու օգնութեան պաղատակները մեզ սկսան հասնիլ հետզհետէ, Ուսումնասիրացը չէր կարող լուռ մնալ եւ չէր կարող օգնութեան չհասնիլ բոլոր անոնց, որոնք օգնող ձեռքեր չունէին, եւ հակառակ իր ծրագրին։ Ուսումնասիրացը տարածեց իր օգնութեան ձեռք կարկառելու կարօտեալներուն թէ Յունաստան, թէ Սուրիա եւ այլուր։

Ուսումնասիրացին ընդարձակումն ու զօրացումը աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ այսօր, որովհետեւ վաղը դարձեալ կրնայ մեզ պատահիլ անգործութիւն եւ թշուառութիւն որովհետեւ ճայրենազուրկ ենք որով կրկին անգամ պէտք պիտի զգանք մեզ օգնող ձեռքերու եւ կամ ուրիշ հայրենաշէն եւ ազգազարգացման գործեր ունինք մեր առաջ զորս նոյնպէս պարտաւոր ենք գլուխ հանել գերծ պահելով այլասերումէ՝ մեզ հետեւող սերունդը։

Այս պարագաները նկատի առնելով, Վալանսաբնակ Մորենիկցիներու թիւը սատարանալով կազմեցինք Ֆրանսայի մասնաճիւղ մը եւ կոչ կ՚ուղղենք բոլոր Ֆրանսա գտնուող Մորենիկցիներու, որպէսզի սա որ կան մասնաճիւղեր կազմելով ամրացնեն մեր այս նուիրական գործին։ (Կնիք)

Առաջարկներ եւ թղթակցութիւններ կատարելու համար դիմել հետեւեալ հասցէին Y. Chahbazian, 5 Rue Balthazar Baro, Valence, (Drôme), France.

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՑՕԴՈՒՏ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

Ը. ՑԱՆԿ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախաձեռնութեամբ Փարիզի մէջ կազմուած Հանգանակիչ Կեդր.Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եւս, յօգուտ Թուրքիայէն Սուրիա ապաստանած նոր գաղթականներու.—

Արգարեան Կտակի Վարչութիւն (500 Ա. Ո.) 62,000 Ֆր., Պերլինի Գաղութ (5րդ վճար.) 301,15 Ֆր., Թէհրանի Գաղութ (2րդ վճար.) 1834 Ֆր., Պուէնոս Այրէսի Մ-ճիւղ 8936.25 Ֆր., Խասգիւղի մասնաճիւղ 631,15 Ֆր., «Յառաջ» լրագիր (12րդ վճար.) 4573.30 Ֆր., Աթէնքի «Նոր Օր» լրագիր (7րդ վճար.) 2600 Ֆր., Ամերիկայի Շրջ. Յանձնաժողովը 21139.75 Ֆր., Սամոս Հայր Յ. Մարեանի ձեռամբ 1432 Ֆր., Սեդրակ Սահակեան 50 Ֆր., գումար 103497.60 Ֆր., Է. ցանկի գումար 415421.85 Ֆր., Համագումար 518919.45 Ֆր.,

ԱՄԵՐԻԿԱ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ

Նոյեմ. 4ին ընտրութիւններ կատարուեցան Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Վերջնական արդիւնքը յայտնի կ՚ըլլայ քանի մը օրէն։

Այս ընտրութիւնները կարգ մը տեսակէտներով կարեւոր են Ամերիկացիներուն համար։ Ծերակոյտի 96 աթոռներէն 34ը պիտի փոխուին։ Նոյնպէս ընտրական մարմինը Ներկայացուցիչներու ժողովին պիտի ղրկէ 431 երեսփոխան 435ի վրայ։ 32 կառավարչութիւններ, որոնց մէջ նաեւ Նիւ Եորք պիտի ընտրեն իրենց կառավարիչները եւ բարձր պաշտօնատարներ։

Ասկից զատ, ամերիկեան ժողովուրդը հրաւէր ստացած է արտայայտուելու կարգ մը խնդիրներու շուրջ։ Նահանգի մը մէջ, պիտի որոշեն թէ կիները կրնա՞ն անգամ ըլլալ երդուեալ դատաւորներու կազմին, ուրիշ տեղ մը պետական պարտաթուղթերու հրապարակումը պիտի վճռեն։

Քալիֆորնիայ մէջ ծրագիր կայ հրապարակ հանելու 20 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը, թոյլ տալու համար որ վեթերանները հող գնեն։ Նիւ Եորքի կառավարչութեան մէջ, կը նախատեսուի 50 միլիոնի շըրջաբերութիւն մը, որ պիտի յատկացուի հիւանդանոցներու եւ բանտերու շինութեան։ Ուրիշ նահանգներու մէջ, ժողովուրդը պիտի արտայայտուի ոգելից ըմպելիի արգելքին մասին։

Այս անգամուան ընտրութիւններն ուրեմն հանրային կարծիքի արտայայտութիւն մը պիտի ըլլան։ Բայց, միջազգային տեսակէտով, շահեկանն այն է որ 435 երեսփոխաններու եւ Ծերակոյտի 1)3ի ընտրութիւնը կրնայ փոփոխութիւն պարտադրել Հուվըրի քաղաքականութեան։

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Երբ գլուխը վեր առաւ, յան[illegible] դիմացը, հօգ-թուխ Մա[illegible] առն գրան աղջին տեսաւ [illegible] մը որ կեցած իրեն կը [illegible]։

Ան հագած էր կովկասեան [illegible], ուղիղ եւ ձիգ մարմինը [illegible] չերքէզկի վերարկուով, [illegible] փամփշտակալ գրպան[illegible], ու մէջքին ալ կապած էր ար[illegible] գօտին, քովընտի դա[illegible], ռուսական գլխարկ մը [illegible] դրուած էր իր խրոխտ դէմ[illegible], ուր երկու աչքեր, անյագ, [illegible] աչքեր կը փայլէին թուխ [illegible] ատուերին տակ։

[illegible], բնազդօրէն, անհերեւ[illegible]թեամբ քաշուեցաւ ներս, [illegible] ուժգին, անզսպելի ալիք [illegible] իր սրտէն, ծայթե[illegible] քեց վեր, դէպի այտերը, քունքերը, գանկերակները, յեղակարծօրէն զարնուող թուչանի մը նման շլմորուն երկար պահ մը ձեռք առանց գիտնալու ինչ ընելիքը մեկէն նշմարեց որ աչքերը մերկ էին, թեւերը բաց՝ մինչեւ արմուկը ու մազի գանգուրները, անխնամ թափթփած՝ ճակտին վրայ, ջանաց շտկուիլ, յետոյ ստիպմանաբար հանդարտեցաւ, բայց մինչեւ իրիկուն, միտքը բացակայ էր եւ կը թափառէր չգիտես ի՞նչ անծանօթ ճանապարհներու վրայ։

Իրիկուան դէմ, հակառակ իր կամքին, անհանգիստ զգայնութիւն մը յամառօրէն աճեցաւ իր մէջ, յանցաւոր մը պէս գողունի, բայց նորօրինակ հրճուանքով մը խայտաց, նաեւ դրան ճաղին եաին, սուրերին մէջ, իրեն կը թուէր թէ ամէն մէկ վայրկեան, փողոցի ծայրէն ակնկալուած մէկը կ՚անցնի ու կը մօտենայ իրենց դրան. իր աչքերը վեր առնելու անգամ չէր համարձակեր։

Մայրը նստած էր իր քովը ու երկուքը միասին, անխօս, զբաղուած էին կարկատուքով, հեչեց ժամին զանգակը ու քիչ ետք փողոցը սկսաւ չենել ժամուորներու երթեւեկով, գուռ-գրկից փողոց թափած էին, կիներ, սաքի վրայ, թեշիկ կը մանէին, գալպայ կը հիւսէին ու կը շաղակրատէին։

— Աչքդ լոյս, Մարիամ մարիկ, լսուեցաւ փողոցէն կնոջ մը ձայնը, աչքդ ճամբան Թոփեր էր, եկաւ, մանչդ ալ եկաւ, մարաթդ հասար…

— Քա ճան, ան պաշտպանն տղան մանչդ Արսէ՞նն է… խեղճ մեծնաա, Մարիամ քուրիկ, ձայնեց աղջիկն ուրիշ կին մը։

— Աչքդ լուսով Ձաք, պատասխանեց դիմացէն հօգթուխ Մարիամ, Արսէնին մայրը, իր դրացի կիներուն։

Աղնիւ անկարող եղաւ զսպելու իր հեւքը գլուխը կախ, մտիկ կ՚ընէր ու կը վախնար վեր առնելու իր աչքերը, չմատնելու համար թաքուն յուզումը. կը գուշակէր որ խօսակցութիւնը անոր մասին էր, առաւօտ իր տեսած տղուն մասին։

Իր մայրը, Շողակաթ ալ շտկուելով, հօգթուխ Մարիամին իր խնդակցութիւնը յայտնեց, ծերուկ մայրը լեզու կը թափէր, պատմելու համար իր ուրախութիւնը տղուն վերադարձի մասին։

— Վեց տարի է տեսած չէի, կ՚ըսէր ան. Չայ-կարայի կողմ էր ասկերներ, երբ քանի մը տղաց հետ խելք խելքի տուին ու կովկաս փախան… Հազարէն մէկ նամակ կուգար… Է՜հ, հիմակ, «Աստուածութիւն է» ըսելով եկեր եկեր է գիս տեսնելու… Աչքին լուսին մատաղ, սարի պէս, աղջի օրը, գիմացս եկաւ բան մը չէր գրած… հաւատալս չեկաւ… «մարի ճան» ըսելն ու ձիւնը փաթթուիլը մէկ եղաւ..»

Հարեւանները շարունակեցին առկայծ Արսէնի մասին իրենց հարցուփորձը, իրիկուան, մութը չկոխած, երիտասարդ տղան ժամի դրան կողմէն տուն դարձաւ, սիգարէթ քաշելով մը անցաւ փողոցէն, հետաքրքիր աչքերնե կը նայէին իր ետեւէն, հով մը կար վրան. խուսափուկ ակնարկ մը ձգեց ժամկոչ Մխիթարի դրան կողմը եւ պլլուեցաւ իր մօրը.

— Ո՞նց ես, մարօ, քէփդ դրո՞ւստ ա…

… Այդ գիշեր, մինչեւ լոյս, խռով էր Աղնիւի քունը, երկու շէշտ աչքեր կը հետապնդէին զինքը երազ է երազ, եւ ուժգին, քերմիկ ձայն մը չէր դադրեր հնչելէ իր մէջ։

«Ո՞նց ես, մարօ.»

Աղնիւի կոյս հոգին անդիմադրելիօրէն գրաւուեցաւ նոր զգացումով մը, որ մորմոքի եւ հեշտանքի տարօրինակ կ՚անցնէր իր խորքէն, անզսպատար հեղեղի մը նման։ Սէրը, միանուագ թափով մը, իջաւ, հովանեց զինքը, առանց իրեն ժամանակ տալու, որ կարենայ անդրադառնալ, ըմբռնել կամ հակազդել, իր էութեան անմատչելի անկիւններէն հրդեհուած լափուած էր արդէն։

Այդ ամառ, Մխիթար մասդրեց իր կինն ու աղջիկը զրկել Խաչեայ վանքը օդափոխութեան, տուն մը եղան սայլը կանգ առաւ դրան առջեւ, քօշքերնին կապեցին ու մեկնեցան ցածարի փողոցէն, քաղաքի դռնէն դուրս Օխան — կարնոյ դաշտը — կանաչ ու գեղին ծփանքներով կը տարածուէր մինչեւ խաչափայտի սարալանջը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Ճէվատ փաշայէ։ Իբրեւ պատուիրակութեան անդամ՝ Ժընեւ պիտի մեկնի նաեւ Փարիզի Թուրք դեսպանը Միւնիր պէյ։

Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը հաւաստեն թէ Ժընեւէն յետոյ, Թուրք արտաքին գործավարը պիտի անցնի Իտալիա, յարաբերութեան մտնելու իտալական կառավարութեան եւ բանակցելու համար կարգ մը խնդիրներու մասին, որոնց շատ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն քաղաքական շրջանակները։ Պետական մարդոց այս յաջորդական տեսակցութիւնները այն տպաւորութիւնը ձգած են թէ նպատակ կայ քաղաքական նոր խմբակցութիւն մը ստեղծելու Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ՝ Իտալիոյ ժամանակցութեամբ։

Պուխարին կը վտարուի

Պերլին հրատարակուող ռուսական «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ բոլշեւիկեան բարձր շրջանակները վճռած են Պուխարինը արտաքսել երկրէն։ Իբր թէ խորհրդային կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ զայն ղրկելու համար Գերմանիա, Իտալիա կամ Հարաւային Ամերիկա։

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Նիքոլա Ժանսոն նշանակուած է գործավարներու խորհուրդին փոխ-նախագահ, պահելով միեւնոյն ատեն դատական գործավարի իր պաշտօնը։ Ժանսոն անցած է Լըկովայի տեղը, որ նշանակուած է ձուկի թրըսթին վարիչ Ֆրումքինի տեղ։ Այս փոփոխութիւնները կապուած են աջակողմեան ղեկավարներու դէմ մղուած պայքարին։

Պուլկար-իտալական զինակցութիւն

Զագրէպի «Նովոստի» թերթը որ Պուլկարիոյ մասին ամենէն ստոյգ տեղեկութիւնները քաղելու համբաւն ունի, կը գրէ թէ Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ զինուորական գաղտնի դաշնագիր մը կնքուած է։ Ստոյգ լուրերու համաձայն կը գրէ թերթը, Իտալիոյ պուլկար դեսպանը զօր. Վոլքոֆ Հռոմի մէջ բանակցութիւններ կատարեց՝ մէկ կողմէն յաջողցնելու համար Պորիս Թագաւորին եւ Ճիովաննա իշխանուհիին ամուսնութիւնը, միւս կողմէ՝ հող պատրաստելու համար զինակցութեան մը։ Իբր թէ զօր. Վոլքոֆ, հազիւ Սոֆիա հասած, յարաբերութեան մտած է՝ անձերու հետ, որոնք Պորիս Թագաւորին համաձայնութեամբ, կ'ուզեն դիկտատուրա հաստատել Պուլկարիա, նոյնպէս Իտալիոյ հետ կնքած է առեւտրական համաձայնութիւն մը, որով պուլկարական ցորենը մեծ սպառում պիտի գտնէ իտալական շուկային մէջ։

Ընդդիմադիր շրջանակները չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը հանդէպ պուլկար քաղաքականութեան նոր ուղղութեան, որ կը ձգտի երկրին մէջ ֆաշիզմ հաստատել եւ Պուլկարիան միացնել Թուրք-Յոյն-Հունգար խմբակցութեան մը ընդդէմ Փոքր-Համաձայնութեան։

Պուլկար զինուորական թերթի մը տեղեկութիւններ կուգան ուժ տալ «Նովոստի» յայտնութիւններուն։ Այս թերթը չի ծածկեր թէ հակառակ Նէօյիի դաշնագրին, Պուլկարիա ներկայիս ունի բանակ մը, որուն թիւը կը հասնի նախապատերազմեան բանակի թիւին։

Ամերիկայի ընտրութիւնները

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, 5 Հոկտ.— Խորհրդարանական ընտրութիւններու արդիւնքը երէկ կէս գիշերին յայտնի եղաւ հետեւեալ կերպով։ Ընտրուած են 201 հանրապետականներ, 203 ռամկավարներ, 1 աշխատաւորականներ։ 30 ընտրութիւններու արդիւնքը տակաւին չէ ստուգուած։

Արդէն ռամկավարները շահած են 41 աթոռ՝ Գալով Ծերակոյտին, հաւանական է որ երկու կուսակցութիւնները գիրար հաւասարակշռեն, իւրաքանչիւրը 48 ձայնով։

Ստացուած արդիւնքը թոյլ կուտայ ենթադրելու թէ Ծերակոյտին մէջ՝ կացութիւնը չպիտի փոխուի ի նպաստ արդի վարչութեան, քանի որ ռամկավարները քանի մը աթոռ աւելի շահած ըլլալով, աւելի սաստկութեամբ պիտի շարժին կառավարութեան դէմ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փրիժիւի մէջ Վռամեան խումբի կողմէ
Հովանաւորութեամբ Նիսի Շրջանային կոմիտէի
Տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Գրասըրի Սանթրալի սրահը
Կը նախագահէ Ընկեր Վ. ՇԷՀՐԻՐԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ
Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ կենդանի պատկերներ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9—11.30, Café Voltaire, Place Odeon, կը խօսի՝ Մկրտիչ Պարսամեան, Ռուբէն Զարդարեանի «Արծակ էջեր եւ ճեքեաթներ» գիրքի մասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղի երեկոյթ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 3ին, բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ժողովը, վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբ. իրիկուն ժամը 8ուկէսին, ընկ. Լեւոն Զարմիսեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌԻ-Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար առտիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը։

Փօթօրիկ՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փօթօրիկ խումբերը թէյասեղանի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Café Comédieի մէջ։ Ժողովները տեղի կ'ունենան Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ։

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վռամեան, Մջօ, Մուրատ եւ Արդութեան խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 2.30ին 186 Ave. Verdun, իսի լէ Մուլինօ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ.-Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, Գրադարանին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով.

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովըայս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանի սրահին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԵՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկեր Յովհաննէս Վարոսեանի բնակարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի, վարչութեան ընտրութիւն եւայլն.

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբին անդամները կը հրաւիրուին փորձի Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին պատուիրակութեան շէնքը (71 Ave. Kléber)։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. միութեան ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին քաֆէ Սուրսի մէջ։ Մէթրօ Օտէօն։

ՑԷՍԻՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին քաֆէ տը Լա Փէի սրճարանը։ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

Ֆրանքֆուրթ, Խաթ.— 400,
Թէհրան, Գաստ.— 100։
Աղեքսանդրիա, Գ. Փ.— 2 անգլ.,
Մոնմարանսի, Ա. Զ.— 82։
Լիոն, Մ. Ռ.— 70,
Ցէսին, Յ. Պ.— 35,
Փըթի Իվրի, Խ. Պ.— 35։
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 50,
Պէյրութ, Գործ.— 1000։
Էիվրի Կարկան, Ս. Ա.— 100,
Լիոն, Վ. Ե.— 35։
Նանթ, Գ. Ս.— 35։
Վիէն, Գ. Պ.— 140,
Տրակինեան, Մ. Օ.— 35։
Սէն Մորիս, Վ. Տ.— 70.40,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

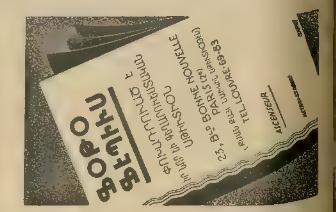

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 274 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

8 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1412 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Պատերազմը դարաւոր հաստատութիւն մըն է իր գործիքներով ու աւանդութիւններով, իր այլազան պատճառներով եւ անհրաժեշտութիւններով։

Եւ այսօր, երբ Զինաթափութեան Նախապատրաստիչ Յանձնաժողովը աշխատանքի է նստած Ժընեւի մէջ, ներելի է կասկածով նայիլ անոր անկեղծութեան եւ արդիւնքի օգտակարութեան վրայ։

Պաշտօնական ամէն բերան խաղաղութեան խօսք մը ունի շրթունքին ծայրը, խօսք մը որ լեցուն է թաքուն սպառնալիքներով եւ յստակ պայմաններով։ Ու պատերազմի գործիքները հետզհետէ կը հասնին զարհուրանքի կատարելութեան։ Գիտութիւնը կը տրամադրէ իր գիւտային հանճարը ու Մարդը՝ որ բանիմաց անասուն որ է, իր իսկ ձեռքերով ու վայրագ ճարտարութեամբ՝ կը պատրաստէ զարհուրանքը գալիք պատերազմին, այս անգամ՝ բնաջնջումը կենդանական կեանքին։

Պաշտօնական մարդկութիւնը խաղի է ելած։ Մէկ ձեռքով խաղաղութեան բնաբաններ կը ստորագրէ։ Միւսով դժոխային մեքենաներ կը լարէ։

Իսկ եղկելի ամբոխները ինչպէս միշտ, իրենց աչքերը յառած խաղաղութեան, բարօրութեան, մարդավայել կեանքի ցնորական հեռանկարներուն, կը տապլտկին սոսք ու մութ թշուառութեան ցանցին տակ։

Մեծ Պատերազմի ժղձաւանջը դեռ ողջ է սակայն մարդուն մէջ։ Սերունդը որ ամբողջ տարիներ ամբանացաւ գետնագարշ խրամի մը տանջանքներով, վերին հրամաններու եւ կարգադրութիւններու բռնութեան տակ ճանչցաւ իր մարմինին անկում արժէքը, կ'ապրի ու կը տեսնէ տարբեր ցաւերով, տարբեր յիշողութիւններով ու տարբեր հոգերով՝ բոլորը բխած նոյն աղբիւրէն։ Ամէն տուն, տակաւին կը շարունակէ սեւ ժապաւէն մը կախել իր պատերէն ու երկրին վէրքերը՝ տակաւին չեն բուժուած։

Եւ սակայն, ամէն երկրի մէջ, աւելի քան երբեք ուժեղ են անոնք որ հայրենասիրութեան, փառքի ու պաշտպանութեան կեղծ խօսքերու տակ՝ նոր յարձակումներ կը գրգռեն ու կը պատրաստեն. գրգռութիւններ՝ որոնք հակառակ համատարած աղքատութեան, տնտեսական սուր տագնապին ու վերահաս սովի սպառնալիքին, իրաւամբ ըսել պիտի տային, —ա՛ւ որ պատերազմը դրամով կ'ըլլայ. ու լաւ որ դրամ չկայ...։

Անշուշտ, կը լսենք հաշտութեան, փոխադարձ բարի տրամադրութեան ճառեր. կը կարդանք այլազան ծրագրեր որոնք կը ձգտին հարթելու խաղաղութեան ճամբան։ Գիտենք թէ դաշնադիր վճռաւորութիւններու ուժը չի փարատեր խօսքի մոգութեամբ, բայց անկեղծութիւնը որ ամէնէն առաջ կը փնտռենք պաշտօնական աշխատանքներու մէջ՝ դեռ շատ անզօր է ամոքելու միջազգային հակամարտութիւնները, փոխադարձ վրէժներն ու կեցնելու սպառազինման հեւասպառ մրցումը։ Զինուելով ու մահացու գործիքները սրելով չէ որ առաջքը կ'առնուի պատերազմին։

Այս պայմաններուն տակ, երբ Նախամուտ ընդհ. զինաթափութեան՝ սպառինման սահմանափակումը խօսք մը է որ պարապ կը հնչէ, քանի մարդկութիւնը կը տատանի վարանումներու եւ երկընդրանքներու միջեւ ու փոխանակ ուղիղ ու վճռական քայլեր նետելու դէպի վերջին նպատակը, կ'ընթանայ բոլոր ճամբաներէ որոնք միշտ կեղծ՝ գիտակցաբար ու կամքէ ի բաց, կը ծառայեն օրօրելու տանջահար ու խաղաղութեան կարօտ բազմութիւններու յոյսերը։

Մեծ-պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր, այս ճամբէն քալեր ազգերու ղեկավարները, որոնք յանդգնօրէն արձանագրեն հաշտութեան եւ ժողովուրդներու խաղաղութեան պատգամներ, բայց գործին մօտեցեր են Նահանջի հաստատամտութեամբ։

Ոչ թէ ո՛չ, շօշափելի, պատուաբեր եւ յուսատու գործ մը չէ կատարուած կ'ըլլար այսօր։

Առաջին անգամը չէ որ կը հաւաքուի զինաթափութեան Յանձնաժողովը։ 1926էն ի վեր, աշխատանքներ կը թափուին սահմանափակելու օդային, ծովային ու ցամաքային ուժերը պետութեանց յանձնառութիւնները կապելու պայմանաւորութեան։

Ոչ թէ ուրեմն միջազգային հակամարտութիւնները իրենց խաղացած չ'ըլլային, այսօր պիտի կրնայինք ողջունել վճռական քայլ մը ոչ թէ ո՛չ խաղաղութեան գոնէ պատերազմի կանխարգելման ճամբուն վրայ։

Բայց զինաթափութեան յանձնաժողովը՝ գրեթէ կը կենայ այն կէտը ուր որ էր մեկնիլ։ Դժուար թէ այս անգամ եւս, պիտի հասնի արդիւնքի մը որ յոյս ներշնչէ ընդհ. զինաթափութեան։ Գործին վիճաբանութիւններն իսկ արդէն, երեւան կը բերեն այլազան ձգտումներ, որոնք իբր մասնիչ արտայայտութիւններ ազգային պետական գաղտնի մտադրութիւններու եւ սպառազինման անհամաձայնելի ծրագիրներու, յոռետեսութիւն միայն կը ներշնչեն։

Երեսուն երկու պետութիւններ հոն կը ներկայանան, իրենց նիւթական պայմաններու տրամաբանական չափով ապահովելու վերջ յարձակման ու պաշտպանութեան իրենց զօրքերը, ինչ որ արդէն կը բաւէ աշխարհը պահելու տեւական սպառնալիքի տակ։ Եւ անոնց իւրաքանչիւրին կասկածոտ աչքերը միշտ առջեւ. չի տեսնուիր թէ ի՛նչ բարի ելք կրնայ ունենալ այս կատակերգութիւնն ալ։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒԹ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾ

«Հայրենիք» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (2 նոյեմ.).

— «Մեր սեղանին վրայ է «Հայրենիք» Ամսագրի 8րդ տարուան 12րդ Թիւը: Եւ արդար գոհունակութեամբ մը, մեր ակնարկը կը գամուի Ամսագրի 96 յաջորդական Թիւերուն վրայ, որոնք յատուկ մատենադարան մը լեցնելու չափ շատ են: Ութ տարիէ ի վեր, «Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը, ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ եւ իւրաքանչիւր ամսուան սկիզբին, ընթերցող հասարակութեան կը ներկայացնէ եւրոպական ճաշակով, գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ ճոխ պարունակութեամբ իր Ամսագիրը։ Եւ ութ տարիէ ի վեր, Ամսագրի բազմահազար ընթերցողները, ամէն ամսավերջի, նոր Թիւ մըն ալ ձեռք ձգելու բաղձանքով, կը սպասեն որ Թղթատարը իրենց բերէ սիրուած պարբերաթերթը: Ընթերցողները երբեք չեն հիասթափուած իրենց այս սպասումին մէջ եւ իննսունըվեց ամիսներ, յաջորդաբար, ունեցած են իրենց սպասածը:

Աննախընթաց երեւոյթ է ասիկա մեր իրականութեան մէջ: Աննախընթաց երեւոյթ է ոչ միայն Ամսագրի կանոնաւոր ու անխափան հրատարակութիւնն ու տարուէ տարի արձանագրած յառաջդիմութիւնները, իր ըսպառման, իր ծաւալի ընդարձակման եւ նիւթերու ճոխութեան տեսակէտով, այլեւ աննախընթաց երեւոյթ է համազգային եւ ընդհանուր այն ընդունելութիւնը, զոր գտած է «Հայրենիք» Ամսագիրը հայութեան բոլոր խաւերուն կողմէ անխտիր։

Ամէն մարդ գիտէ թէ Ամսագիրը որոշ հոսանքի մը հրատարակութիւնն է իր ընկերային քաղաքական, ազգային եւ հասարակական յօդուածները տոգորուած են ընդհանրապէս դաշնակցական շունչով։ Այդպէս ըլլալով հանդերձ, Ամսագիրը, այսօր դարձած է համազգային սեփականութիւն եւ անկէ համ կ'առնեն մինչեւ իսկ ամենաթթու հակադաշնակցականները։ Անոր այս յաջողութիւնը ունի քանի մը պատճառներ:

Ամսագիրը, նախ, լոյս կը տեսնէ այլազան բովանդակութեամբ եւ ամէն պահանջ գոհացնող նիւթերով: Հոն կարելի է գտնել ե՛ւ գրականութիւն — իր բոլոր ճիւղերով — եւ հին ու նոր պատմութիւն, ե՛ւ բանասիրութիւն, ե՛ւ ընկերային հասարակական նիւթեր, ե՛ւ ազգայինքաղաքական յօդուածներ: Ամսագիրը ժամադրավայրն է մեր բոլոր առաջաւոր մտաւորականներուն, — գրագէտին ու բանաստեղծին, պատմաբանին ու գրադատին, ընկերաբանին ու բանասէրին։ Եւ ասիկա՝ առանց դաւանանքի խտրութեան:

ՌԻԿՈՎ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Խորհրդային Միութեան գործավարներու պաշտօնազուրկ նախագահը Ռիկով, մէկ ամսուան արձակուրդով, և առողջապահականպատճառներուհամար, Մոսկուայէն մեկնեցաւ, կը գրէ «Թայմս» բոլշեւիկեան գործակալութիւնը։

Ցայտնի չէ սակայն թէ ո՛ւր է մեկնած, դէպի կովկա՞ս ինչպէս Տրոցկի 1925ին, թէ դէպի Սիպերիա, ուր կը գտնուի Բագովսկի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկար արտաքին քաղաքականութիւնը

Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ Պորիս Թագաւորին ամուսնութենէն վերջ, փոփոխութեան պիտի ենթարկուի Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Այս առթիւ պուլկար կէս պաշտօնական թերթ մը կը գրէ. — Պուլկար կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը երկար ատենէ ի վեր ընտրած եւ որոշած է իր ճամբան որ պիտի շարունակուի նոյն հաստատամտութեամբ, յանուն Պուլկարիոյ եւ խաղաղութեան շահերուն, եւ Պուլկարիոյ մէջ ոչ ոք կը մտածէ փոխել կառավարութեան քաղաքականութիւնը։

Պուլկարիա դէպի փաշիզմ ?

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը կը հրատարակէ Սոֆիայի իր թղթակցին մէկ գրութիւնը որ կը յայտնէ թէ նախկին պատերազմական նախարար եւ հաւմի արդի դեսպան զօր. Վոլքոֆ մտադրութիւն ունի Պուլկարիոյ մէջ հաստատելու մենատիրական իշխանութիւն մը։

Զօր. Վոլքոֆ կը նկատէ թէ Պորիս Թագաւորին ամուսնութիւնը անձնական յաջողութիւն մըն է իրեն համար եւ թէ նկատի առնելով երկրին ներկայ վիճակը, ատենն եկած է որ անցնի իշխանութեան գլուխը։

Երկրագործականները կը պատրաստուին զօր. Վոլքոֆի պետական հարուածին բուռն դիմադրութիւն մը ընել։

Նոյնպէս գիտել կուտան թէ Սոֆիայի «Նարոտ» թերթին մէջ բուռն յարձակումներ կը գործուին ընդդէմ Լիափչէֆի եւ մանաւանդ Սոֆիայի իտալական դեսպանին, զոր կը մեղադրեն թէ միջամուխ կ'ըլլայ Պուլկարիոյ ներքին գործերուն։

Ժընեւ՝ խորհրդ. պատուիրակութեան դէմ

Ժընեւի Հայրենասիրական Ընկերակցութեանց Միութիւնը կոչ մը ուղղեց խորհրդային պատուիրակութեան Ժընեւ բնակութեան դէմ։ Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կ'անդրադառնայ այս կոչին գրգռիչ բնոյթին, ինչ որ կը կարծէ, կրնայ կրկնել տալ 1923ին Լօզանի մէջ պատահած միջադէպերը եւ յօդուածը կը վերջացնէ հետեւեալ խօսքերով. — Պարտաւոր ենք վճռապէս ազդարարել Ազգերու Դաշնակցութեան, ղեկավար պետութիւններուն ու զուիցերիական կառավարութեան թէ ամբողջապէս պատասխանատու են խորհրդային պատուիրակներու ապահովութեան։

Անգլեւեգիպտական յարաբերութիւնները

Անգլիական Խորհրդարանին մէջ, արտաքին նախարարը պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցման, յայտնեց թէ երբ Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն ունեցող կառավարութիւն մը փափաք յայտնէ վերսկսելու անցեալ գարնան խզուած բանակցութիւնները, Անգլիոյ կառավարութիւնը տրամադիր պիտի ըլլայ բանակցելու, իր կողմէ կատարած առաջարկներու հիման վրայ, դաշնագիր մը կնքելու համար։

Հնդկական խռովութիւնները

Քարաչիի մէջ բազմաթիւ ազգայնականներու ձերբակալումը տեղի տուաւ նոր խռովութիւններու։ Մեծ բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ եւ յարձակեցաւ ոստիկաններուն վրայ, որոնք ձերբակալումներ կատարած էին։ Ոստիկանները յաջողեցան ամբոխը ցրուել բիրի հարուածներով։ Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

Պոմպէյի մէջ ազգայնականները յաջողեցան ի պատիւ Գանտիի օր մը տօնել։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց արգիլելու համար որ ազգայնական դրօշը չպարզուի եւ բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարեց։ Շատեր վիրաւորուեցան բախումի մը ընթացքին։

Տէլհիի մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ազգայնականի եւ ձեռնառումբի պատրաստութեան յատուկ նիւթերու մթերք մը։ Երեւան հանեց նաեւ դաւադրութիւն մը որ կը ձգտէր օդը հանել կառավարական շէնքերը։

Ֆրանսա եւ Ռուսիա

Ֆրանսական Խորհրդարանի անցի օրուան նիստին մէջ, հարցապնդումները շարունակուեցան արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Խօսողներուն մէջ կար նաեւ համայնավար ղեկավար Մարսէլ Քաշէն, որ շատոնց ծանօթ, այսինքն տարին քանի մը անգամ լսուած ճառ մը արտասանեց։ Անդրադարձաւ Ֆրանքեւռուս յարաբերութեանց, քննադատեց ռուսական արտածումներու դէմ Ֆրանսայի խստութիւնները։ Պատմեց թէ Խորհրդային Միութեան տնտեսական բարգաւաճումն ու հնգամեայ ծրագրի յաջողութիւնը հէքեաթ չեն։ Ըստ համայնավար երեսփոխանին, Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը Ռուսիոյ հանդէպ կը ձգտի աւելի լայն եւ վճռական կռիւներու։ Այս նպատակով ալ, ան կը պաշտպանէ գաղթական Ռուսերն ու անոնց զինուորական կազմակերպութիւնները եւ այս մտադրութեամբ ալ Ֆրանսայի զինուորական պետերը յարաբերութեան մէջ են Ռուսիոյ սահմանակից երկիրներու զինուորական իշխանութեանց հետ, զինուորական պաշարման տակ առնելու համար Խորհրդային Միութիւնը։ Ու Ռուսիոյ դէմ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 31 (Ա. Գ.).— Պաշտօնական գեկոյց՝ արտաքին գործավարութեան մամուլի դիւանէն.

Պատասխանելով Հանրապետական կառավարութեան կողմէ իրենց եղած հրաւէրին, Պ. Պ. Վենիզելոս եւ Միխալաքոփուլոս Էնկիւրի եկան. հինգ օրուան հոն եւ ժամանակներուն Հանրապետութեան տօնի հանդիսութիւններուն։

Ըսմէթ փաշայի, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, Պ. Վենիզելոսի եւ Պ. Միխալաքոփուլոսի միջեւ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուեցան։ Երկու կողմերը տեսան թէ նիւթական խնդիրները վերջնականապէս լուծուած են 10 յունիս 1930 թուականի համաձայնութեամբ եւ թէ թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները մտած են բարեկամութեան եւ գործակցութեան ուղիղ ճամբուն մէջ։

Բարեկամութեան, չէզոքութեան, իրաւախոհութեան, իրաւարարութեան, առեւտուրի եւ բնակութեան դաշնագիրները, որոնք երէկ, մեծ անկեղծութեան մթնոլորտի մը մէջ ստորագրուեցան, նշաններ եղան ապագայի համար շատ մը յոյսերով լեցուն զարգացման մը սկզբնաւորութեան։

Թուրք եւ յոյն պետական մարդիկը համաձայն եղան ընդունելու թէ Էնկիւրիի տեսակցութեանց տիրապետող նպատակը եւ հաշտարար մտայնութիւնը բարոյական շատ արժէքաւոր երաշխիք մըն է թուրք եւ յոյն ազգերու ապագայ յարաբերութեանց համար։

Երկու երկիրներու Վարչապետները եւ Արտաքին Նախարարները համոզուած են թէ կարեւոր երաշխիք մը տրամադրուած են ի նպաստ խաղաղութեան գաղափարականին, որ հիմը կը կազմէ երկու կողմին ալ քաղաքականութեան։ Անոնք որոշեցին շարունակել մերձեցման եւ գործակցութեան ձեռնարկը, որ ամբողջովին համաձայն է թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ՛ Յունաստանի Պալքաններու եւ Միջերկրականի աւազանին մէջ ունեցած տնտեսական եւ քաղաքական շահերուն։

Գալով երկու երկիրներու փոքրամասնութեանց, համաձայնութիւն գոյացաւ այն կէտի մասին թէ այդ փոքրամասնութիւնները պէտք է իրենց գործերը եւ ընթացքները (էֆֆալ վէ հարէքէթլէրինի) համաձայնեցնեն իրենց հայրենիքներու շահերուն, եւ ասէ ձեւով չխժաւարացնելով Թուրքիոյ ու Յունաստանի միջեւ հիմնուած անկեղծ յարաբերութեան զարգացումը՝ հանգարտութեան (սիւքուն) ազդակ մը դառնան։

Կարելի եղածին չափ մօտիկ ապագայի մը մէջ բանակցութեան պիտի ձեռնարկուի, կնքելու համար պայմանագրութիւն մը, որով պիտի արգիլուի երկու երկիրներու կարգ մը կէտերուն վրայ տեղի ունեցած մաքսանենգութիւնը։

ՍԷՆ ԳԵՏԸ ԿՌՈՒԻ

Տեղացող յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով, Սէն գետը սկսած է բարձրանալ։ Փարիզի բոլոր նաւամատոյցները գրեթէ, ողողուած են։ Կ'ենթադրուի թէ Սէնը այսօր բարձրացած պիտի ըլլայ 10-15 սանթիմեդր եւս։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԵՏԵՒՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Համայնավար կուսակցութեան պայքարը Հայաստանի անկախութեան դէմ, որ կը թուէր վերջացած ըլլալ երկրի խորհրդայնացումով, կը շարունակուի տակաւին։

Քանդելով մեր անկախութեան քաղաքական շէնքը, համայնավար վարիչները ժամանակ մը եւ, մասնաւորապէս մինչեւ 1927, վարպետութեամբ աշխատեցան ծածկել իրենց հիմնական ծրագիրը մեր երկրի վերջնական ճակատագրի մասին։ Անոնք ընդհակառակն չվարանեցան իրենք զիրենք հակասական կացութեան դատապարտելով, ներշնչել հաւատութիւնը այն համոզումով թէ, Հայաստանի իրական անկախութիւնը պիտի հիմնաւորուի իրենց Խորհրդային իշխանութեան ջանքերով։ Հայ համայնավար նախկին ղեկավարութիւնը (Լուկաշին Համբարձումեան խմբակ) այս ուղղութեամբ գաղութներու մէջ իսկ փորձեց լուրջ շարժում առաջացնել։ Եւ հարկ է խոստովանիլ, որ մասամբ անոնք կարողացան վստահութիւնը վայելել գաղթահայ որոշ զանգուածին, եւ մասնաւորապէս պանդխտական հատուածին։

Պահ մը այնպէս կ'ենթադրուէր թէ հայ համայնավարութիւնը իրապէս տոգորուած է Հայաստանի անկախութեան գաղափարովը, ի հարկէ պատշաճեցնելով այդ համառուսական ընդհանուր քաղաքական շահերուն հետ։

Մեր գնահատութիւնը բոլորովին տարբեր ըլլալով այս հարցին մէջ, անպատեհ չէ խոստովանիլ սակայն, որ իրենք, ժամանակի վարիչները գործնականապէս ալ կը նպաստէին որոշ չափով, այս տրամադրութեան տարածման եւ խորացման։

Ա. Հայաստանի տնտեսական վերելքի 1922—27 թուերուն, տնտեսական, կրթական, վերաշինական ծրագիրներու մէջ Հայաստանի իրաւյատուկ պայմաններու եւ պահանջներու կարեւորութիւնը շեշտուած հակախորհրդային զանգուածներու մէջ իսկ լաւատեսութեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէր։

Այս ամէնը սակայն, կարճ ժամանակի մը համար էր միայն։ Գոհէրիկ եւ անպատկառ խաղ մը վերջին հաշւով, մեր անճիռուած երկրի եւ արնաքամ ժողովրդի գլխին, ի հաշիւ իրենց (խորհրդային իշխանութեան) ամրացման։ Եւ իսկապէս ալ, այն ժամանակ երբ Խորհրդային Հայաստանի հանդէպ տրամադրութիւնները կը զարգանային բոլորովին նպաստաւոր գետնի մը վրայ, համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ յառաջացած ներքին իրարանցումները պատճառ եղան, բոլոր թաքուն ծրագիրներու յայտնաբերման։

Բ. Հայաստանի այդ ժամանակակից ղեկավարութեան տապալումով, գործի ասպարէզը կը մնար այսպէս կոչուած ձախ համայնավարներուն, որոնք կրակ ու բոց կը տեղացնէին ամէնէն առաջ իրենց նախորդներու գլխին։

Վերջիններու «ազգայնական» գիծը բանադրուած ըլլալով, նորերը կ'որոշէին ընթանալ Լենինի մշակած ուղղութիւններով։ Իսկ այս ուղղութիւնը վերջին հաշւով պիտի նուիրագործէր Ռուսաստանի բռնի կցուած երկիրները, որոնց շնորհիւ նաեւ Հայաստանի վերջնական նուաճումը։

Վերջին քանի մը տարուան պատմութիւնը, արդարացուցած է դժբախտաբար բոլոր կասկածները։

Մոսկուան զանազան պատրուակներով եւ նկատումներով խլեց բազմաթիւ իրաւունքներ առանձին հանրապետութիւններէն։ Առաջին, զինուորական, հաղորդակցութեան գործավարութիւնէն զատ ջնջուեցան գիւղատնտեսութեան, արդարադատութեան գործավարութիւններն ալ։

Դեռ երէկ անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուէր ջնջել նոյնպէս ներքին եւ կրթական գործավարութիւններն ալ։ Տարօրինակ չպիտի ըլլայ անշուշտ վաղը կամ միւսօր փաստօրէն անուանական այս և նման միւս մնացած գործավարութիւններուն ալ վերջնական ջնջումը։ Որովհետեւ ի վերջոյ համայնավարութեան նպատակն է ձուլել բոլոր առանձին հանրապետութիւնները։ Ռուսական մականին վերջնապէս ենթարկելու համար։

Այս հիմնական քաղաքականութիւնը, որ սկիզբէն իսկ բացայայտօրէն տրուած է համայնավար կուսակցութեան կողմէ, ցարդ թոյլ եւ աննկատ արտայայտութիւններով էր, որ երեւան կուգար մեր երկրին մէջ։ Ձախերու յաղթանակի շրջանին ալ, որոշ զգուշաւորութեամբ կը հրահրուէր Հայաստանի անկախութեան գաղափարը, ի հարկէ բոլորովին տարբեր բովանդակութեամբ։ Վերջերս սակայն, մարդիկ կը թուի թէ ամէն հաշիւ մէկ կողմ նետած սկսեր են այլեւս հրապարակ գալ իրենց արմատական տեսակէտներով։

Այս տեսակէտէն բնորոշ դէպք մը։

Անկէ մէկ երկու ամիս առաջ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կոմիտէներու քարտուղարներու խորհրդակցական ժողովը քննութեան էր առած աշնանացանի և առհասարակ հացի խնդիրը։ Բազմաթիւ զեկուցներու կարգին Գ. Տէր Գաբրիէլեան արդի վարչապետը, իր կարգին խօսելով երկրի մշակելի հողերու քանակի եւ օգտագործման մասին, այն հիմնական միտքը կը յայտնէր թէ՝ «Ա. Հայաստանը հացի կողմէն կարող է ինքնաբաւ դառնալ։ Եթէ անհրաժեշտ աշխատանքներ կատարուին այդ ուղղութեամբ։ Եւ յետոյ ան իր այս տեսակէտը կը հիմնաւորէր անհրաժեշտ փաստերով եւ թուական տուեալներով։

Առանձին յօդուածով մը իր ժամանակին մենք հանգամանօրէն քննեցինք այս խնդիրը, գտնելով անոր գործադրութիւնը օգտակար մեր երկրի հիմնական շահերու տեսակէտէն։

Բայց հիմա բանէն դուրս կուգայ որ Գ. Տէր Գաբրիէլեանի այս տեսակէտը չի համապատասխաներ համայնավար ընդհանուր քաղաքական գծին։ Ինչո՞ւ — որովհետեւ Հայաստանը հացի կողմէն ինքնաբաւ դարձնելու պահանջը, վերջին հաշւով կ'անտեսէ Խորհրդային ընդհանուր Տնտեսութեան ծրագիրը, բան մը որ շատ կը մօտենայ աջերու եւ Դաշնակցականներու տեսակէտին։

Այլ խօսքով մարդիկ կը մեղադրեն այդ տեսակէտի պաշտպանները, առարկելով թէ անոնք կը մտածեն գուցէ, թէ Հայաստանը կարող է օր մը բաժնուիլ Խորհրդային Միութենէն։ Այլապէս անհնար է մտածել Հայաստանը հացով ապահովելու մասին, երբ այդ խնդիրը սերտօրէն կապուած է համայնավար տնտեսական ընդհանուր քաղաքականութեան հետ։

Բայց լաւ է, որ առանձնապէս անդրադառնանք այս հարցին, ծանօթանալու այս վէճի զարգացման հետ՝ նաեւ այն հիմնական տեսակէտին, որ կը թելադրուի բոլոր համայնավարներուն։ Վերջացնենք այսօր այսքանով միայն, որ ի վերջոյ այս բոլորին նպատակն է Հայաստանի մէջն իսկ արմատախիլ ընել անկախութեան բոլոր հիմերը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԱՋԸ

(Հայ օճախներ ընդհ. ակնարկ)

Այժմէական կարեւոր հարց մը դարձած է շինութիւնը, հետեւանք բնակարանի տագնապին։ Դարերու ընթացքին մարդկութեան գլխաւոր երազներէն մէկն եղած է պատսպարանը.- այլապէս՝ ընտանեկան օճախը, հիմ ու մենակեաց ընկերային կազմին։ Նախամարդուն քարանձաւէն ու հիւղէն սկսեալ մինչեւ մեր արդի յարկաբաժինները պահանջը մնացած է նոյնը՝ տիրանալ անկախ ներքինի մը՝ առօրեայ պայքարէն վերջ հանգչեցնելու պարտասած մարմինն ու միտքը։ Առ այդ են ուղղուած նախամարդուն առաջին քայլերը եւ առ այդ կը ձգտի ժամանակակից գործի մարդը։ Պէտք է ըսել որ քաղաքակրթութիւնն ու ռամկավարական սկզբունքներու հետզհետէ տարածումը մեծ խթան են հանդիսացած մարդ էակին դէպի ներքին մտերիմ եւ անկախ ինքնիշխանութեան մը տիրանալու ձգտումին։ Հակառակ սակայն պահանջքին նոյնը մնալուն, ժամանակի ընթացքին ժողովուրդները տակաւ առ տակաւ կատարելագործած են նախնական հիւղն ու քարանձաւային բնակարանները եւ զայն հասցուցած հոյակապ պալատներու անմահ ճարտարապետութեան նրբութեանց, ազդուելով կլիմայական, քաղաքական ու առհասարակ ընկերային պայմաններէն։ Իր կարգին, ճարտարապետութիւնը ամենամեծ դերը կատարած է ժողովուրդներու հաւաքական կամ անհատական կեանքին մէջ ու անհունօրէն սատարած նիւթական եւ բարոյական պայմաններու բարելաւման։ Ի՞նչ աւելի պերճախօս քան անցեալի մեծ ազգերու ձգած յիշատակարաններն ու ճարտարապետական հետքերը, որոնցմէ է որ յաճախ կը դատենք իրենց սեփական քաղաքակրթութեան մակարդակը։ Որո՞նք եղած են մեր ալ հայերուս անցեալ փառքին գլխաւոր վկաները, եթէ ոչ քանի մը տաճարի վանքի ու աւերակներ որոնք հակառակ իրենց կիսաքանդ վիճակին, կարող են տակաւին պօռալու քաղաքակիրթ աշխարհին Հայուն անցեալ հանճարը։ Առանց սակայն մտնելու զուտ ճարտարապետութեան սահմաններէն ներս, եթէ ակնարկ մը նետենք մեր շուրջ, կը տեսնենք ռամիկ ճարտարապետութեան մեր առօրեայ կեանքին ու ապրելակերպին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը։ Քանի յառաջանան բնակարանի եւ այլ շինութեանց ներքին ու գործնական դիւրութիւնները, այնքան կ'ընդլայնի մարդու գործունէութեան շրջանակը։ Պատսպարանի պէտքին գոհացումը լաւագոյն պայմաններու մէջ, իր կարգին կ'ապահովէ ժամանակի խնայողութիւն որուն անհրաժեշտութիւնը ամէն առնէ աւելի մեր դարը ըմբռնած ըլլալ կը թուի։ Քաղաքակրթական յեղաշրջմանց ու բարեշրջմանց ենթակայ ըլլալով հանդերձ, ճարտարապետական այն տարրական յղացումը որ է երդիքը կամ լաւ եւս է ըսել բնակարանը, կը մնայ դարձեալ իր երբեմնի դերին մէջ, այն է պատսպարել մարդը բնութեան անկայուն տարրերէն ու ընկերային կազմակերպութեան կարիքը կազմել նստակեաց (sédentaire) ժողովուրդներու։

Եթէ ակնարկ մը նետենք վերջին տարիներս Ֆրանսա գաղթող հայ բազմութեանց վրայ, պիտի տեսնենք որ սկիզբները մէկ քանի տարիներու ընթացքին, մեր դժբախտ հայրենակիցներու մեծագոյն մասը գոհ էր այս ֆրանսական ազատ եւ հիւրասէր երկրին մէջ առաջին հանգրուան մը գտնելէն, բայց տեղականներէն համար նորպայմաններէն ուսաւորութիւններէն զոյգն ինչ շուարած ու միւս կողմէ խթանուած առօրեայ տարրական պէտքերէն՝ իր ուշադրութիւնը մասամբ հեռացուցած էր անկախ բնակարանի խնդրէն ու զայն աւելի կեդրոնացուցած ապրուստի անմիջական պէտքերու առօրեայ գոհացման վրայ։ Միայն բացառութիւն կը կազմէին հարուստ կամ բարեկեցիկ դասակարգը և նախապէս Ֆրանսա հաստատուած ցանցառ Հայերը։ Այդ միջոցին էր որ մինչակ ու յաճախ նայնիսկ երրորդական ու չորրորդական կարգի պանդոկներն ու garniները խճողուած էին հայ տեղահան բազմութեամբ, որ հասարակ աղտոտ ու ապառողջապահիկ խցիկներու մէջ էր որ ամամօրէն կը պատսպարուէր սպասելով լաւագոյն օրերու։

Իրերու այս վիճակը սակայն, սկսաւ տակաւ բարելաւիլ եւ բոլոր անոնք որոնք կրցան համեստ գիրքի մը տիրանալ, սկսան հետզհետէ ցրուիլ արուարձաններն ու Փարիզի հեռաւոր թաղերը, ուր բաղդատաբար լաւագոյն պայմաններու մէջ կարողացան պատսպարուիլ, շարունակելով սակայն տառապիլ տեղական բնակարանի սուր տագնապէն։ Մինչ միւս կողմէ նորանոր գաղթականներ կ'անցնէին անյողդողդ պանդոկատէրերու բռնապետական բովէն։

Երկար տարիներու պէտք չունեցաւ սակայն հայ անհատը իր դիրքը բարելաւելու, շնորհիւ իր աշխատասիրութեան ու գլխաւորաբար ցեղային արթնամտութեան։ Սրտի խոր հպարտութեամբ է որ կը հաստատենք մեր հայրենակիցներուն քիչ առենուան մէջ առեւտուրի և գործի այլ ճիւղերու կամ մասնագիտութեանց մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը, այն ալ օտար հորիզոններու տակ ու տնտեսական անցուկ պայմաններու ներքեւ։ Տարրական անհրաժեշտ պէտքերը դէթ մասամբ ապահովելէ վերջ, անոր թէ Ֆրանսա գաղթող միջնակարգ հայը իր ակնարկը կը դարձնէ դէպի խնայողութիւն ու սեպհական երդիքի մը տիրացում, այս մասին հետեւելով ինչպէս վերը ըսի, բնական օրէնքի մը եւ տեղացիին օրինակին։ Շինել իր տնակը, ունենալ անկախ երդիք մը առ ի նախատեսութիւն ապագայ անակնկալին, ազատիլ ծանր վարձքերէ ու լաւագոյնս շահագործել անհամար ճիգերով ձեռք բերուած խնայողութիւն մը, ահա միջնակարգ Ֆրանսացիին (Français moyen) փայփայած հեռապատկերը։ Իրերու բնական բերմամբ, տեղական տարրերէ ծնունդ առած այս շարժումը դէպի շինութիւն, չէր կարող նաեւ անտարբեր թողուլ տակաւ արմատացող գաղթական հայութիւնը, որ ամէնէն աւելի տառապողներէն եղաւ եւ տակաւին ալ կը շարունակէ ըլլալ մասամբ, բնակարանի ծանր տագնապէն։

Որո՞նք էին սակայն այս վերջին տարիներու ու տակաւին ալ շարունակել սպառնացող բնակարանի տագնապին դրդապատճառները։ Հարցեր որոնց դժուար է լիովին մեկնութիւն մը տալ։ Այս մասին սակայն տիրող ընդհանուր տեսակէտը կարելի է հետեւեալ երկու կէտերուն մէջ ամփոփել։

ա) Ընդհանուր պատերազմի ընթացքին շինութեանց դանդաղեցումը առհասարակ բովանդակ Եւրոպայի մէջ ու մասնաւորաբար Ֆրանսա, ուր ճարտարապետութեան այս ճիւղը գրեթէ բոլորովին անշարժութեան էր դատապարտուած։

բ) Ֆրանքին անկայուն վիճակը որ անհնարին կը դարձնէր պատերազմին վերջի տարիներու ընթացքին – եւ է ձեռնարկ այս ուղղութեամբ, անկանոն ելեւէջներ ստեղծելով նախահաշիւներու սակերուն մէջ ու անդամալուծելով շինութեան յառակեց ճարտարարուեստները։

(1) Ե. ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Պ. Ն. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Լոնտոն 5 Նոյ.

Զգալի տագնապէ վարակուած է մեր երանելի գաղութը եւ կարծես յուսահատօրէն կորանցուցեր է տրամաբանելու ամէն ընդունակութիւն։

Ցիշած եմ բազմաթիւ անգամներ թէ մարդիկ որքա՜ն թմրած են այստեղ ազգային կենսունակ մթնոլորտ մը ստեղծելու գործին մէջ։ Այո՛, պատահական սթափումներ ունին՝ երբեմն չափազանց անտեղի ու աւելորդ։

Ահաւասիկ երեք-չորս ամիս է որ իրարանցում մը կայ. ի՞նչ է պատահեր։ կաթողիկոսական պատուիրակ պիտի ընտրէ գաղութը։

Շա՜տ մեծ եւ պատասխանատու ձեռնարկ արդարեւ...։ Չորս ժողով իրարու վրայ. իւրաքանչիւրին ներկայ են 10-12 հոգի, որովհետեւ ժամադրավայր նշանակուած է խեղճուկ թէյարան մը ։ Այնպէս որ պէտք եղաւ փառաւոր պանդոկի մը սրահը վարձել եւ ձրի թէյ հրամցնել չորրորդ ժողովին, իրարու քով բերելու համար 40-45 «շնորհքով մարդիկ»։ կեցցէ՛ք, եւ՛ դուք, եւ՛ ձեր հայրենասիրութիւնը։ Ազգային որ եւ է գործի մէջ այսքան փութկոտութիւն ցոյց տուած չէր այս գաղութը։

Ընտրութեան հրահանգ չկայ դեռ — որովհետեւ գաղթային պաշտօնական մարմին չկայ —, կաթողիկոսին ընտրութիւնը դեռ օդին մէջն է, որովհետեւ Հայաստանի բարեխնամ կառավարութիւնը այդքան տարրական հարց մըն ալ լուծելու իրաւասութիւնը չունի,— եւ սակայն Լոնտոն կ'եռայ, կը խայտայ կը գործէ կաթողիկոս՝հայ— ազգին թագաւորը ըսել է, կը բաղդատէ տիրացու բարեկամս։

Ինչպէս չընդվզիլ երբ Լոնտոնի գաղութը օտարի մը չափ անտարբեր է յաճախ ազգային եական եւ անմիջական խնդիրներու հանդէպ։ Երբ ան տեղէն չի շարժիր ու կը յօրանջէ տարին տասներկու ամիս։ Եթէ իր նիւթական եւ բարոյական միջոցները չեն ներեր աւելի կենսական ձեռնարկներով զբաղելու, գոնէ պուտ մը ջիղ ու արիւն ունենար ինքն իր մէջ կազմակերպուելու։ Ցաւը սա է՝ որ պատասխանատու կեդրոնական մարմին մը չկայ ու առաւուն կանուխ արթնցողը պաշտօնական իրաւասութիւն կ'ունենայ ալ ինքն իրեն։ Կը կրկնենք դարձեալ, երիտասարդներն են մեղաւորը իրերու այս տխուր կացութեան մէջ։ Անկարելի է մէկ երկու պարահանդէսով կամ կղերա-ազգային ժողովներով պահպանել մեր ազգային դրոշմը այս հորիզոններուն վրայ։

* * *

Մէկ խելացի քայլ առաւ գաղութը կաթողիկոսի ընտրութեան հարցին մէջ՝ պատգամաւոր ընտրելով Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեանը։ Կը լսեմ որ Պ. Կիւլպէնկեան ընդունած է այդ պաշտօնը եւ պիտի մեկնի Հայաստան, անմիջապէս որ Մոսկուայի կառավարութիւնը ճշդէ իր դիրքը ընտրութեան մասին եւ բարեհաճի շնորհել «վիզա»ն։

Ոչ միայն իբրեւ պատգամաւոր այլ իբրեւ պարզ այցելու, իր ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ կրնայ կարեւոր նշանակութիւն ունենալ վերաշինութեան գործին տեսակէտէն։ Պատահած չէր որ
ամէն միջոց եւ մանաւանդ
մադրութիւն ունի նիւթապէս
ժանդակելու հայ ժողովուրդի
բականգնումին։ Կը մնայ մի
գիտնալ թէ Հայաստանի կառա-
վարութիւնը պիտի ունենա՞յ պէ
եղած իմաստութիւնը, օգտուե
համար «Հայ կապիտալիզմ»ի
ներկայացուցիչներէն հայրեն
սէրին մէկուն այցելութենէն։

* * *

Այս յաջող ընտրութենէն
տոյ, աւելորդ էր ժողովին բերո
երկրորդ առաջարկը որ ընդունե
ցաւ դժբախտաբար — որ Պ
պէնկեանի շնորհելու պարտ
յին, փոխ-պատուիրակ կ'ընտր
Պ. Արշակ Սաֆրաստեան։

Ինքզինքը յարգող ժողով
թոյլատրելի չէ այս անկ
gaffe մը։ Եթէ Պ. Սաֆրաստ
Հայաստան մեկնիլ կ'ուզէ իբ
շէֆ ռամկավար կուսակցութ
պէտք չունէր դիմելու
գաղութի հրամանին. փաստ
էր որ այս վերջինը լաւ բանե
ուչքերը՝ անտեղի փանաք
էքուէարկելու համար։ Հա
վուրդի շահը կը պահանջէ
տոնէն Հայաստան մեկնի Պ.
Կիւլպէնկեան եւ ո՛չ ուրիշը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞ՆՉ ՏԵՍԱԿ ԳԱՂԹԵՐ ԵՆ

Բագուի հայ թերթ, «
մունիստ», կը գրէ թէ
150 միլիոն րուբլի վարկ
է բնակչութեան տեղափոխ
թեան գործին ծախքերուն։

Այդ տեղափոխութիւններ
կամ գաղթերը կը կատար
երեք նպատակներով.

1 — Գիւղատնտեսական
գիրով բնակչութեան տեղա
խութիւն պիտի կատարուի
ռաւոր Արեւելքի, Սիպերիա
ղազախստանի Բիրոբիջանի,
Խակուտիոյ, Ազրբէջանի,
լիստանի, Ցաճկաստանի, Հիւ
յին Օսեթիոյ, Սեւ ծովի շրջ
եւ Հայաստանի մէջ։

2 — Բանակէն վերադարձ
զինուորները պիտի բնակեց
Հեռաւոր Արեւելքի մէջ։

3 — Գործի համարաշխու
թիւններ պիտի կատարուի
խալինի, Մուրմանի, Կարելի
Կամչատկայի մէջ։

150 միլիոն րուբլի վարկ
ու բաժնուի հետեւեալ

Սախալին կը տրուի 17,32
Հեռաւոր Արեւելքը՝ 98,97
Ցաճկաստան՝ 1,474,000,
բէջան՝ 1,136,000, Հայաս
1,025,000։

Այս ծրագիրին գործադր
նէն յետոյ, տակաւին
կելի ու մշակելի հող կը
ռաւոր Արեւելքի մէջ 1,00
Ազրբէջանի եւ Հայաստանի
17,000 հեկտար տարածութ

Որոշուած է գործի հա
Հեռաւոր Արեւելք ղրկել
հոգի, Սախալին՝ 190
Կամչատկա՝ 1754 հոգի,
եւ Մուրման 715 հոգի։

Բոլոր այս գաղթական
այնուհետեւ պիտի
կին այդ երկիրներուն մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ Դ

Երեւանի մէջ կազմուե
գործազրկութեան դէմ պայ
յանձնախումբ մը,
մասնակցին Գ. Պօղոսեան,
դայեան, Ս. Մկրտիչեան։
յանձնախումբը պիտի
Աշխատանքի գործավարե
ղութեան տակ։

Նման օժանդակ յանձնա
բեր պիտի կազմուին Լենինակ
եւ Ղարաքիլիսայի մէջ։

Հրահանգ տրուած է ալ ձուգերել ու ճշդել գործապուրկներու թիւը. այր կամ կին առանձին, անոնց արհեստն ու մասնագիտութիւնը։

Որոշուած է մասնաւոր դասընթացքներ բանալ, մասնագիտութիւն սորվեցնելու համար գործապուրկ բանուորներուն։ Աշխատանքի բոլոր վարիչներէն պահանջուած է ճշդել թէ ի՛նչ գործի համար որքա՛ն բանուոր կը պահանջեն։

ԱՐՏԱԽՈՐՀԻՑ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Նախակրթութիւնը պարտաւորիչ հռչակուելէն ի վեր Խորհրդային թերթերը շարունակ կը գրեն թէ ի՛նչ դժուարութիւններ կան։ Մամուլին ու կառավարական մարմինները կ'աշխատին ամէն գինով հարթել այդ դժուարութիւնները։ Անդրկովկասեան կառավարութիւնը ի հաշիւ [illegible] ծախսերուն, որոշեց վճարել Հայաստանի 100 հազար րուբլի, Վրաստանի՝ 250.000 րուբլի, Ազրբէջանի՝ 250.000 րուբլի։

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

«Խորհրդ. Հայաստան» քանի մը պատմութիւններ կ'ընէ, որոնք կը պարզեն թէ ի՛նչպէս կ'աշխատին հոն բոլշեւիկները։

Ղափանէն ներկայացուցիչ մը կը ղրկուի Ռուսիա, Վորոնէժի նահանգը, բանուոր բերելու։ Ներկայացուցիչը յիսուն բանուոր կը գտնէ եւ կը բերէ Ղափան։ 38 հոգին կ'ուզեն ետ դառնալ Ղափան հասած օրն իսկ, որովհետեւ պայմանները չէին համապատասխաներ տրուած խոստումներուն։ Անոնց կը վճարուի ետ [illegible] րուբլի ճամբու ծախք։

Այս անգամ ուրիշ մը կը ղրկեն Վորոնեժ, ուրկէ կը հանեն հարիւր բանուոր։ Բայց որովհետեւ [illegible]թեան նիւթերը կը պակսէին, դիմատանք կրցան տանիլ միայն [illegible] հոգի։ Ասոնց խոստացուած էր օրական 15 րուբլի, մինչդեռ հին բանուորները կը ստանային 13 րուբլի։ Եւ ահա վէճ մը։

Որո՞ն հոգը թէ պետական [illegible] այսպէս կը մսխուի։

Այլ առակ լուարուք։

Ալլահվերդիի հանքերուն մէջ [illegible] պատահական բանուորներ, որոնք ամառը կը ձգեն [illegible] եւ դաշտ կ'երթան։ Գործարանը չէր կրնար բանիլ։ Հետագիծով բանուոր ուզեցին հեռաւոր [illegible]ռայէն (Ռուսիա)։ Կը հասնին 20 բանուոր, եւ կը պահանջեն բնակարանները, որ իրենց խոստացուած էին։ Ցոյց կը տրուին 3 սենեակ։ Բայց բանուորները 20 հոգի էին եւ իրենց հետ բերած էին նաեւ ընտանիքնին, խոյատակութի՛ւն. 8 ընտանիք կը համաձայնին բնակիլ տրուած 3 սենեակներուն մէջ. միւսները կ'ուզեն ետ դառնալ։ Եւ կը պահանջեն ճամբու ծախքերը։

ՔԱՌՍՕՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Խորհրդ. Հայաստանէն.—

Աշտարակի շրջանը կը պահանջէ 35 ուսուցիչ։ Էջմիածնի Կարբի գիւղը կը ղրկուի ուսուցիչ մը, Յակոբ Պողոսարեան, որ կ'ուզէ ընթերցարան մը բանալ։ Չեն թողուր, ըսելով որ պետք թերթին մէջ արգիլք գրուած է։ Պողոսարեան կը պատասխանէ թէ ինք գիւղին ուսուցիչն է։ Բջիջին քարտուղարը, Յակոբ Պարսամեան, կը պահանջէ կոմունիստական տոմս, բայց Պարսամեան կը շարունակէ.

— Դուն առանց գլխարկի ես, սարից փախածի նման ես, դու կոմունիստ չես, այդ տոմսը երեւի գողացել ես, մենք էսպէս քոսոտ ուսուցիչի մեր գիւղը չենք ընդունի։

Եւ ուսուցիչը կը վտարուի գիւղէն։

Կարբի գիւղը դպրոցի շէնք ալ չունի. 400 երախաները իրենց դասը կ'առնեն եկեղեցիին փլատակներուն տակ, հոն ուր նախապէս մատաղ կը մորթէին։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՎՃԱՐԵՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Ահա շրջաբերական մը, որ կը բացատրէ թէ ի՞նչ պէտք է վճարել ուսուցիչներուն իբրեւ աշխատանքի վարձատրութիւն.

— Ինչպէս ձեզ յայտնի է, ուսուցիչները ապրանքամատակարարման գործում հաւասար են ճարտարարուեստի բանուորների հետ։

Ուստի սեպտեմբեր ամսուանից ուսուցչութեան մթերքներով եւ ապրանքներով բաւարարել հետեւեալ ցուցակին համաձայն։ Բացի այդ. ամէն մի ուսուցչի տալ մէկական զոյգ կօշիկ եւ մէկական կոստիւմ կամ վերարկու։

Ապր.	Ամս.	Ուսցչ.ին	Ընտ.ք.ին
Հաց	օրական	800 կր.	400 կր.
Ալիւր	»	528 կր.	260 կր.
Շաքար	ամս.	1000 »	800 »
Թէյ	»	25 »	25 »
Օճառ	»	200 »	200 »
Դդմաճ	»	500 »	300 »
Ջերմակեղէն	3 ամիսը	7 մեթր	
Կօշիկ	6 ամիսը	1 զոյգ	

Քաղաքի ուսուցիչները ստանում են շաքար հազար կրամի փոխարէն ութը հարիւր կրամ։

Ի՛նչպէս կը տեսնէք, դրամական վարձատրութիւն չկայ։ Ուտեստ կը տրուի իբրեւ աշխատավարձ։ Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կը պատահի, երբ այդ ուտեստը ժամանակին չտրուի։

«Խորհրդ. Հայաստան» կը գրէ թէ Ներքին Աճառի ուսուցիչները 32 քիլոմեթր ճամբայ կը քալեն, երթալու համար կեդրոն, ուրկէ ստանան իրենց ուտեստը։ Քէշիշքէնդի ուսուցիչները չեն ստացած իրենց վերջին ամիսներու ուտեստը։ Կառայքի ուսուցիչները բնակարան չունին։ Արամուսի գիւղական խորհուրդը որոշած է ուսուցիչները բաժնել գիւղին ծուխերուն վրայ, որպէսզի այդ գիւղերը կարգով հոգան ուսուցիչներուն ուտելիքը։

ԹՈՒՐՔԵԻՈՅՆ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐԸ

Աթէնք վերադարձին, վարչապետը Պ. Վենիզելոս նախարարութեան պաշտօնէին եւ ժողովուրդին պահանջին վրայ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ դէպի Էնկիւրի իր ճամբորդութեան մասին։ Հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր զինք լսելու։ Վենիզելոս խօսեցաւ կնքուած դաշնագրերու առաւելութեանց մասին։

— Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ այս համաձայնութիւններով եւ ստեղծուած մտերմական մթնոլորտով, երկու երկիրներու մէջ դրինք ամուր բարեկամութեան մը հիմերը։ Այդ բարեկամութիւնը ո՛չ միայն կը ծառայէ մեր շահերուն, այլ նաեւ անոնց որ կը հետաքրքրուին Միջերկրական Արեւելքի խաղաղութեամբ։ Արդ, այն օրէն ի վեր որ Օսմանեան կայսրութիւնը դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ, անոր տեղ կազմուած է զուտ թրքական ազգային կառավարութիւն մը, որ վերջնապէս կ'ընդունի իր արդի սահմանները եւ ուրիշներու հողին վրայ աչք չունի, ինչ որ կարեւոր ազդակ մը կը կազմէ Միջերկրական Արեւելքի խաղաղութեան համար»։

Իր կարգին, արտաքին նախարարը Պ. Միխալակոփուլոս, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլին.

— Իրենց անցեալով հպարտ երկու ազգեր, որոնք պատմական պարագաներու բերումով երկար եւ արիւնոտ կռիւի մը մէջ էին մտած, վերջապէս իրարու ձեռք կ'երկարեն հաւասարմօրէն։ Միջերկրական Արեւելքի մէջ, անոնք խաղաղասիրական, քաղաքակրթական ու տնտեսական նոյն գերը ունին կատարելիք, եւ կը հասկնան թէ իրենց փոխադարձ շահերը իրենց կը պարտադրեն այս մերձեցումը։ Չեմ կարծեր չափազանցել ըսելով թէ Թուրքեւյոյն դաշինքը Լոքառնոյէն վերջ կնքուած միջազգային համաձայնութեանց ամէնէն կարեւորներէն է»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, Աշխատաւորական դահլիճը հազիւ կրցաւ իր գոյութիւնը պահպանել 31 ձայնի մեծամասնութեամբ, զոր կը պարտի Ազատականներու ձեռնպահութեան եւ երկրին տագնապալի կացութեան։

Սակայն, անոր դիրքը տակաւ չի դադրիր խախուտ ըլլալէ։ Պահպանողականներու հետ որ եւ է կերպով անշուշտ չի կրնար համաձայնութեան մը գալ. բայց ազատականներու հետ ալ իր վէճը կը սաստկանայ եւ սուր կերպարանք կը ստանայ հետզհետէ։ Լլոյտ Ճորճ, բացէ ի բաց կ'ըսէ թէ դէմ է Աշխատաւորական դահլիճին քաղաքականութեան։ Ազատական կուսակցութիւնը հրատարակութեան տուաւ յայտարարութիւն մը, որ երկար մեկնաբանութիւններու տեղի կու տայ։ Այդ յայտարարութեան մէջ, հանրութեան կը թելադրէ միջոցներ որոնցմով կը յուսայ դարման գտնել անգործութեան։ Կ'առաջարկէ հարիւր հազարի չափ մանր բնականեան ագարակներ հիմնել եւ հանրային ծախքերու մէջ խնայողութիւն մը կիրարկել։ Կ'առաջարկէ նաեւ աւելի ամուր ու սերտ յարաբերութիւն ստեղծել գաղթավայրերու եւ ճարտարարուեստին միջեւ, որուն արտադրութիւնը կը գտնէ անբաւարար։

Այս ծրագրին իրականացման համար, կառավարութիւնը պէտք է տրամադրէ 250 միլիոն անգլիական ոսկի, որ պիտի ծախսէ երկու տարուան ընթացքին, կատարելագործելու համար արտադրութեան գործիքները։ Պիտի ստեղծուի նաեւ գիտական հաստատութիւն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ սերտ յարաբերութեան մէջ դնել գիտութիւնն ու ճարտարարուեստը։

Իր խմբագրականին մէջ, «Թայմզ» դիտել կու տայ թէ Սնոտի արդէն ծախսած է եւ կամ պիտի ծախսէ 190 միլիոն ոսկի, այս կարգի գործողութիւններու համար, եւ թէ ազատական կուսակցութիւնը այս կերպով անոր ըսել կ'ուզէ թէ գէշ չաշխատիր։

Իսկ «Մորնինկ փոսթ» կը յայտնէ թէ Լլոյտ Ճորճ բառերու հետ կը խաղայ երբ կ'ըսէ թէ 250 միլիոն ոսկին պիտի ծառայէ իբր «ազգային զարգացման հիմնադրամ» եւ ոչ իբր փոխառութիւն։ Ծրագիրը կը գովաբանէ խնայողութեան առաւելութիւնները, բայց նոր ծախքեր կը քարոզէ ու կը հարցնէ թէ ինչպէս նոր ագարակաւանները պիտի կրնան ապրիլ, երբ հիները որ իրենց արհեստը լաւ կը ճանչնան, չեն կրնար։

«Ցէյլի Թէլէկրաֆ» մեծ վստահութիւն չի յայտներ Լլոյտ Ճորճի ծրագրին։ Կը գրէ թէ Լլոյտ Ճորճ պատրաստ է մէկ միլիոն ծախսելու անգլիական հաւկիթներու րեքլամ ընելու համար, բայց, ուրախութեամբ պիտի ընդունէր ռուսական հաւկիթի մէկ միլիոն տուփերու ներածումը, որուն չպիտի տակաւ որեւէ մրցակցութիւն։

ԶԻՆԱԹԱՓՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Զինաթափման նախապատրաստական յանձնախումբին զանազան պատուիրակութեանց մէկ մասը արդէն հասած է Ժընեւ։ Մեծ աշխատանք ունի կատարելիք այս յանձնախումբը, որուն գործն է պատրաստել ընդհ. զինաթափման դաշինքի մը ծրագիրը։ Այս ծրագիրը յետագային պիտի ենթարկուի զինաթափման ընդհ. խորհրդաժողովին։

Այս Յանձնախումբը առաջին անգամ գումարուած էր 1929ի Մայիսին, բայց չէր կրցած գրաւոր եզրակացութեան մը յանգիլ, որովհետեւ վիճաբանութիւնները չափազանց ընդլայնած էին։ Կը կարծուի ուրեմն, որ ժամանակ շահելու համար, նախագահը Թոյլ չպիտի տայ որ պատուիրակները ճառեն սկզբունքներու շուրջ, որպէսզի կարելի ըլլայ անմիջապէս անցնիլ գործնական հարցերու լուծման։

Անցեալ Մայիսին, յանձնախումբը ընդունած էր ծրագրի բոլոր այն կէտերը որոնք կը վերաբերին զինուորական ուժի եւ պատերազմական նիւթեղէնի, համաձայն Ֆրանսական տեսակէտին, դուրս ձգելով պահեստի ուժերու կրթութիւնը եւ զինուորական պիտոյքի մթերման սահմանափակումը։

Քննելի կարեւոր հարցերուն մէջ կը մնան նաւային զինաթափումը, զինաթափութեան գաղտնիքին կիրարկման միջազգային հսկողութիւնը, օդառազմիկներու հրապարակումը եւ անոնց սահմանափակման եղանակները՝ ելմտացոյցի սահմանափակումով։

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ ձեռնառումբ մը նետուեցաւ կառավարական ընդհ. քննիչին պաշտօնատան վրայ։ Ո՛չ մէկը սակայն վիրաւորուեցաւ։ Ռմբափորձին հեղինակը տակաւին կարելի չեղաւ երեւան հանել, հակառակ ոստիկանական պրպտումներուն։ Կը կարծուի թէ այս գործը կատարուած է իբր փոխ վրէժ ոստիկանութեան դէմ, որ երկուշաբթի օր կրակ էր բացեր Պոմպէյի մէջ ժողովուրդին վրայ, վիրաւորելով մօտ քսան անձեր։

Ուրիշ հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Պոմպէյի մէջ, ժողովուրդին եւ ոստիկանութեան միջեւ բախումի մը ընթացքին, հարիւրի չափ անձեր վիրաւորուեցան։ Ի պատիւ Կոնսիի կատարուած ցոյցի մը ընթացքին, Հնդիկ պետի մը ձերբակալման հետեւանքով, ժողովուրդը գրգռուած էր, ինչ որ տեղի տուաւ բախումի։ Ոստիկանութիւնը նախ բիրերով յարձակեցաւ ամբոխին վրայ, բայց ստիպուեցաւ օգնական ուժ ուզել։

Ձերբակալուեցաւ նաեւ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին 14րդ նախագահը։

ԹՈՒՐՔԵՒ-ՀՈՒՆԳԱՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հունգարիոյ վարչապետը կոմս Պէթլէն հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն, դէպի Թուրքիա իր ճամբորդութեան մասին.

—Թուրքիա լքած է իր նուաճողական քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտէր իշխանութեան ներքեւ պահել ոչ-Թուրք ցեղերու կողմէ բնակուած երկիրները։ Այս քաղաքականութեան հետեւանքն եղաւ Ռուսիոյ եւ Յունաստանի հետ հաշտութիւնը։ Բայց Թուրքիոյ քաղաքականութեան այս փոփոխութիւնը չի նշանակեր թէ ան չի հետաքրքրուիր Պալքաններով։

«Պոլսոյ եւ նեղուցներու տիրապետումը այսօր դեռ, Թուրքիոյ կ'ապահովէ գերակշիռ դեր մը Պալքաններու մէջ եւ միանգամայն անոր կը պարտադրէ հունգարական կարգ մը շահերու պաշտպանութիւնը, ինչ որ երկու երկիրներուն արտաքին քաղաքականութեան մէջ, նմանութիւն մը կը ստեղծէ։

Կոմս Պէթլէն շեշտեց թէ այս քաղաքական ուղղութիւնը կը ծառայէ պաշտպանողական նպատակներու, բայց որովհետեւ որեւէ ազգի դէմ չէ ուղղուած, կը ծառայէ խաղաղութեան ամրապնդման եւ երբեք յարձակողական ձգտումներ չունի։

Լրագրողի մը այն հարցման թէ չկա՞յ է որ նոր խմբակցութիւն մը կազմուի, Հունգարիոյ վարչապետը խուսափողական պատասխան մը տուաւ, յայտնելով թէ մարգարէութեամբ չի զբաղիր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ղօրարքի կամուրջին վրայ [illegible]ները պահ մը կանգ առին, ի[illegible] ներքեւ եղեգնուտ ջրի մի[illegible] տարածութիւն մը կը [illegible]ինար ու կը գոլացնէր անդա[illegible]ամպերու ուրուապատկերը, [illegible]գիլներու կափկափը կը լսուէր [illegible]բուտին հեռուներէն։

Ցեսարանին քաղցր հանգարտութիւնը լիովին կը համապատասխանէր Աղնիւի ամբողջ երազ[illegible]ին, երգելու ու միանգամայն [illegible]սանելու անօրինակ պահանջ[illegible] մղուած. ան գլուխը գրած [illegible]ողը կուրծքին ու կ'ունկնդրէր [illegible]թեան հնչիւնները։

Կէսօրէ վերջ հասան վանք։

Ամառուան օրերուն, լքուէր [illegible]նատանքը [illegible] եր շուրջ փռուող [illegible]ուղիք կ'ոգեւորուէր քաղքցի ուխտաւորներու բազմութեամբ, առաւօտները, ջրերու ափին, կանաչ բլուրներու ծառերուն տակ. սամովարներու շուրջ ընտանիքներ բոլորուած կ'ըլլային, ծիծաղներու շէնշող ձայնը կը թռէր ծառէ ծառ...

Շաբաթ իրիկունները երեկ մարդիկ քաղաքէն կուգային իրենց ընտանիքներուն, ու յաջորդ օրը կիրակնօրեայ պատարագէն ու ճաշէն յետոյ բոլորը, մեծով պզտիկով, դուրս կուգային պարտէզ, Սրտաձորի, Քառվորի ճամբաներէն հովը կը բերէր երգի պատառներ։

Վանք հասնելէն քանի մը օր վերջ, Շողակաթ ու Աղնիւ նստած էին կոլերու մօտ, գործնի շէգքի մը շուքին

Յանկարծ քաղաքի ճամբուն ուղղութեամբ ձիաւոր մը փրթաւ, ինչպէս առասպելական հծոյծը, փոշին կը բարձրանար իր ետեւէն ու մրրիկի նման կ'անցնէր թաւթերու, առուներու վրայէն, ճիշդ իրենց ասէն անցած պահուն երիվարը պրկուեցաւ, թափահարեցաւ կանգ առաւ։

Երկու կիները ճանչցան անմիջապէս հօջթառ Մարիամի տղան Արսէնը, որ ձիէն վար ցատկելով ժպտադէմ մօտեցաւ իրենց։

— Բարեւ, այ աղայ, ըսաւ Շողակաթ, այս ի՞ր քամին քշեց քեզ այստեղ

— Որ քամի՞ն... ելի, իմ քամին...ա՛յն՝ որ իմ սրտումն ա — մի խենթ քամի որ փչում ա մտքիս ու իս գցում ա դէս ու դէն... դէհ, գիտենաք, ձեզ շատ բարեւ իմ բերել իմ Մարոյից...

— Շնորհակալ ենք զրկողին ալ, բերողին, վրայ բերաւ Շողակաթ։ Ինքը շուտով քաղաք դառնալու չէ։

— Ղօրթն ասեմ, սիրտս արաքիում էր էդ քամբախտ քաղաքում... Ախ, վեր կենամ գնամ մի քանի օրով ման գամ... դուրս եմ գալիս, բաց եմ թողնում իմ ձիու սանձերը ու ու մէկ էլ գլուխս շուռ տալիս, գտնում իմ էս իմ ձեր առջին... Ես գիտէ թէ սրտումս ինչ է բզզում.

Արսէնի ուժգին ձայնը բաց սիրտ խօսքը շփոթեցուցած էին երկու կիները, այդ իրիկուն դայն ճաշի վար դրին։ Այդ գիշեր, անոնք, մինչեւ ուշ ատեն նստած էին պարտէզը ու մտիկ կ'ընէին ջահել տղուն զրոյցները իր կեանքէն։

Արսէն շատ ինկած եղած տղամարդ մըն էր, [illegible], գիւղաքաղաքային խառնուածք մը, որ դէպքերու ազդեցութեամբ աւելի հրահրուած էր քան թէ խաղաղած, հազիւ պատանի, կանուխէն անցած էր Կարինէն Կովկաս, ուր ինքզինքը յանձնած էր չորս հովերուն, հայ թաթարական ընդհարումները որոնց մասնակցած էր կոյր թափով, զինք մարդ ըրած էին, դէպքերու եւ անձերու հետ իր անմիջական շփումին կը պարտէր ինքնավստահութեան իր այն սեգ թռիչը, որով կը քողարկուէին իր խակութիւնները։

Բայց Արսէն գլուխը քար մըն էր որ մոմսա չէր բաներ, դէպքերու ծփանքէն տարուեր, անընդհատ եղած էր խելօք աշխատանքի, բայց, վտանգաւոր բոլոր մարդն էր ինչ որ սովորական կեանքի կոչումը չէր զգար, իր ծննդավայրը վերադարձին մանաւանդ դառնօրէն զգաց որ նոր պայմաններու առջեւ իրեն տեղ չէր մնացեր, խորքով բարի էր եւ լեցուն՝ լաւ տրամադրութիւններով. լրջօրէն սկսաւ մտածել իր կեանքը կարգի դնելու կայուն նպատակի մը շուրջը։ Իրեն կը պակսէր սակայն այն համեստ ազնուութիւնը, որով մարդոց խոշոր մէկ մեծամասնութիւնը կապուած են իրենց առօրեայ ընթացիկ հոգերուն, ու երբ Արսէն իր դիմաց տեսաւ Աղնիւը, հաւատարիմ շնորհներու այդ աղջիկը, անիկա հաւատաց որ անոր սէրը իրեն կորով պիտի ներշնչէր վերսկսելու համար նոր օրերու կեանք մը։

Ահա այս մտածումներն էին որ կը դառնային Արսէնի մտքին մէջ, երբ որոշեց քանի մը օրով մնալ վանք։

Իրիկուն մը պատահեցաւ որ Արսէն մինակը պտոյտ ելլէ Աղնիւի հետ, քով քովի կը քալէին մարգերու երկայնքին, վերջալուսային այդ պահը չափազանց գեղեցկացուցած էր աշխարհը, Թէեւ լուռ էին, բայց իրենց սրտին խորը հասունցած խռովութիւններ, անզսպելի բառեր կը ծփային։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

պատերազմի նախապատրաստութեամբ, բարոյական մթնոլորտ մըն ալ կը ստեղծուի, մինչ Խորհրդային Միութիւնը կ'ուզէ խաղաղութեան մէջ ապրիլ։

Քաշէն իր ճառը վերջացուց Ռուսիոյ մասին սովորական գովեստներով։

Անհնազանդ բոլշեւիկներ

Օրտասահմանի բոլշեւիկեան դասալիք պաշտօնատարներուն վրայ, հատ մը եւս աւելցաւ, Տուպրովսկի հանքածխային ճարտարարուեստի մէջ հեղինակութիւն մը, որ Խորհրդային Առեւտրական Ընկերակցութեան Եւրոպայի ներկայացուցիչն էր։ Այս անձն էր որ կը կազմակերպէր Խորհ. Միութեան արտասահմանի ցուցահանդէսները եւ դեռ վերջերս, Գորտոյի մէջ գլուխ հանեց էր խորհրդային արտադրութեանց ցուցահանդէս մը, ու Եւրոպայի ուրիշ կարգ մը քաղաքներու համար կը պատրաստէր նոր ցուցահանդէսներ։

Ռուսական «Վերջին Լուրեր» թերթը որ այս լուրը կուտայ, կը հրատարակէ նաեւ Տուպրովսկիի կողմէ Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչին ղրկուած մէկ նամակը, որով իր հրաժարականը կուտայ։ Տուպրովսկի կը յայտնէ թէ պարկեշտ մարդու մը աշխատակցութիւնը անհնար բան է խորհրդային կառավարութեան հետ, որուն յիմար ձեռնարկներու քաղաքականութիւնը կը տանի դէպի տնտեսական ու քաղաքական փլուզում։ Տուպրովսկի հրաւէր կը կարդայ իր պաշտօնակիցներուն՝ հետեւելու իր օրինակին։

Օտարականներուն դէմ

Վերջերս, Ֆրանսայի մէջ երեւան հանուած կարգ մը յեղափոխական գաղտնի կազմակերպութիւններ մտահոգած են իշխանութիւնները։ Այս առթիւ պատասխանատու բարձր պաշտօնատար մը կը յայտնէ.— Ֆրանսայի համբերութիւնը սպառած է եւ չի կրնար աւելի հանդուրժել որ օտարականներ շարունակեն մեր երկրին մէջ իրենց քաղաքական կերակուրները եփել մեր կրակով։

Խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին եւ պիտի հետապնդուին բոլոր կասկածելի օտարականները։ Ներքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար եւ ընդհ. ապահովութեան պետը Գ. Ռոքէր ուսումնասիրելու վրայ է մաքրագործման լայն ծրագիր մը, որ շատ կարճ ատենէն գործադրութեան պիտի դրուի։ Ծայրայեղ խստութեամբ, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ պիտի կատարէ եւ բացառիկ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընդդէմ այն օտարականներուն, որոնց բնակութիւնը անբաղձալի է եւ որոնք որոշ դիրքի տէր չեն։

Միւս կողմէ, ընդհ. դատախազ Գ. Տօնա-Կիկ հրահանգներ տուած է բոլոր դատախազներուն եւ անոնց օգնականներուն որպէսզի, օտարականներու դէմ տրուած վճիռներու վիճակագրութիւնը կազմեն օրը օրին։

Վիճակագրութեան մէջ պիտի նշանակուին դատապարտեալ օտարականին ազգութիւնը, դատապարտեալներուն թուաքը եւ դատապարտութեան պատճառները։

Այս վիճակագրութիւնները պիտի հաւաքուին եւ պիտի համադրուին, գիտնալու համար թէ օտարականները ի՛նչ չափով ոճիր կը գործեն երկրին մէջ եւ այս եզրակացութեան հիման վրայ, պիտի մտածուի թէ ի՛նչ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ առաջքն առնել կացութեան։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փիւժէի մէջ Վռամեան խումբի կողմէ
հովանաւորութեամբ Նիսի Շրջանային կոմիտէի
Տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Գրասքրի Սանթրալի սրահը
Կը նախագահէ Ընկեր Վ. ՇԷՀՐԻՐԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ
Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ կենդանի պատկերներ

ՊՈՒԱ ԹՈԼՈՆԳԻ ՁԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻՒ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ժողովը, այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբթ. իրիկուն ժամը 8ուկէսին, ընկ. Լեւոն Զարմիսեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌԻ-Պուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն խումբը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ։

ԳՐԵՆԱՆՔՈՒՐԻ Ջաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վռամեան, Մշօ, Մուրատ եւ Արդութեան խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 2.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Դրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկեր Յովհաննէս Վարժեանի բնակարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի, վարչութեան ընտրութիւն եւայլն.

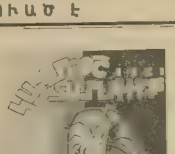

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

նուէրն Փարիզ։ 7 ամիսէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իրենց մասին։ Իմացնել Աննա Յակոբեանի, Cité 2 Cuprotextil 5ième Maison No. 133 Roanne, (Loire).

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կարապետ Շամու տղեց) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա։ Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները, որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի։ Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Գ. Մեթուսեանի, Pehlevi, Perse (Via U. R. S. S.).

— Սեբաստիոյ Տէրինէ գիւղացի Ալեքսան Ալեքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Զօլաքեանները։ 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները։ Առաջին անգամ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իւրաքանչիւր անձի համար։ Իմացնել Ա. Ալեքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie, Quai Pagot, Vienne, Isère, France.

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ Բալուի եւ Ցարգիւղերու Օգն. Մարմնոյ 1931ի պատի օրացոյցը՝ զարդարուած Րաֆֆիի, Նալպանտեանի, Անդրանիկի եւն. նկարներով։

Ամէն հայ ընտանիք թող փութայ հատ մը գնել։

ՊԱՅԼԸ ԿԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԻ

Փարիզի լաւ թաղամասի մէջ գտնուող խանութի մը որ ունի փոքր սենեակ, արհեստանոց, մառան (cave)։ Նպաստաւոր պայմաններ։ Հեռաձայնել ժամը 9.30—12, 2—7, Passy 59 29։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Բարձր Հայքի հայրենակցական միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ տը Լա Փէի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փիւժէ սիւր Արժան, Կ. Մ.—50։
Մարսէյլ, Գործ.— 955։
Վալանս, Գործ.— 555։
Փէհլէվի, Ա. Ծ.— 200։
Ռուան, Գործ.— 156.40։
Գործ.-պու.-Արարիճ, Ա. եղբ.— 280 Ֆր.։
Տրիպոլիս, Գ. Ա.— 100։
Կրընօպլը, Վ. Մ.— 35։
Փոն տ'Օպնա, Մ. Թ.— 35։
Վիէն, Ս. Ե.— 35։
Սէն Թ'Էթիէն, Խ. Մ.— 35։
Ռուան, Ս. Գ.— 99։
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35։
Րընոնքուռ, Ս. Բ.— 35։
Պաղտատ, գործ.— 1 անգ. 8 շիլ.։
Փարիզ, Ե. Գ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եղիա եւ Աննա Յակոբեան կը փնտռեն իրենց անհետացածները՝ (Վէզիր Քէօփրիւցի) Օհաննէս, Հրանտ, Արշամ Թաշճեան եւ իրենց քոյրը Սաթենիկ։ 2 տարի առաջ կը գտ-

EMPIRE Մեքենագիր՝ 37 Av. Wagram
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

B. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
9 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1413 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[...]ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԵՐԸ

Ամենէն բարեացակամ գրութիւններուն եւ խօսակցութիւն[...]ուն մէջ իսկ, Նոր սերունդը — այն որ այսօր՝ արդէն չա[...]ւ է եւ աքսորի ու ջարդի ճամբաներուն վրայ՝ տառապա[...] լայնքին ու երկայնքին տալէ վերջ, ճնշուած, բազմա[...] մանկութեան մը համրութիւններ կը մղուի լեզու հա[...]նստած է մեղադրելի աթոռին վրայ։

Մրցում մը կայ, ամենէն ծանր կշտամբանքներուն տակ [...]մ պարտադրելու կորովի մը, որ երկարատեւ ու անլուր [...]անքներու՝ մարզանքն է տեսեր, ու փորձուեր։

Ու ոչ ոք կ'ուզէ շեշտել պատմական այն մեծ դերը՝ որ [...]յս սերունդինը պիտի ըլլայ, անողոք ճակատագրի մը հար[...]ածներուն տակ՝ տալէ յետոյ անմեղութեան տուրքը։

Ու ողնայարն է գաղութներուն։ Պիտի մղէ զանոնք ի[...]նց փրկութեան կամ պիտի մեռցնէ իր իսկ ձեռքերով։

Երկրորդ պարագային՝ կը բաւէ որ ան իր մէջ փրցնէ ազ[...]ային հետաքրքրութեան լարերը, յանձնուի անտարբերու[...]ն ու անփութութեան վատ հանգիստներուն, որպէս զի [...] խորթ ու ուժեղ միջավայրերուն մէջ, ազդեցութիւններու [...] բանի՝ մեղմ, անցաւ, յաճախ ժպտուն ու բարեացա[...], բայց միշտ յամառ ու դաւաճան հարուածներով՝ մինչեւ [...] հայ զգացումին ու մտածումին։

Ու սերունդներու յաջորդականութեան օրէնքը, անպայ[...]ն զայն տէր կը դարձնէ հայ ճակատագրին։ Բայց ունի՞ իր [...]մական դերին գիտակցութիւնն ու կամքը։

Այո՛, անշուշտ։ Ունի գոնէ անոնց անհրաժեշտ տարրերը, [...] կը բաւեն զայն փրկելու կորուստէ եւ աստիճանաբար, [...]գրութեան ու խորհրդածութեան ուժով, ու կեանքին իսկ [...]ղատութեամբ, զայն տէր դարձնելու իր կոչման, երբ գի[...] թէ զուրկ մնաց ազգային-հաւաքական դաստիարակու[...]ան բարիքներէն։

«Անհրաժեշտ նախապաշարումներ» կան, որոնք սերունդէ [...] կ'անցնին ու կ'ապահովեն օղակներու կապը՝ աւանդու[...] եւ դաստիարակութեան ուժով ու համապատասխան հաս[...]տութիւններով։

Նոր սերունդը մեծցաւ հայ կեանքի ճառագայթներէն հե[...], յանձնուած իր մանկական ու պատանեկան բնազդներու [...]ումին ու վայրագ սարսափներու ճնշումին։

Ու ազգային զգացումը որ այսօր, ուժգնօրէն կը գործէ [...]ր մէջ, զայն փրկելով Թմրութենէ ու կորուստէ, քաղեց ա[...]պատէն յետոյ, վերադարձի վայրերուն մէջ։

Ու փաստ է թէ անճիտուած ու քայքայուած հայութիւնը, [...]ճիւ միջոցներով՝ առաւելագոյնը տրամադրեց իր բեկոր[...] փրկութեան։

Հայրենայ ու հարեւանցի դաստիարակութիւն մը օրերուն, [...] գոնէ սորվեցան «ազգ» ու «հայրենիք» բառերուն լեցուն [...] իմաստը, ու համազգային փլուզման պատճառներու [...]ումին մէջ, տոգորուեցան դահիճներուն դէմ բուռն հակա[...]թեամբ, կրքոտ ու գործօն ատելութեամբ, որոնք գիտա[...]թեան շրջանին, հասան վրէժի սաստկութեան։

[...] գիծը, որ նոր սերունդին ձգտումները կը քաշէ քաղաքա[...] գետնի վրայ, ուր զայն կը մարզէ իր պատմական դերին հա[...].

[...]մբէն զուրս են անոնք որ անապատէն յետոյ, բախտին [...] մէկ թշնամութեամբը, շարունակեցին մնալ մեկուսացած, չվա[...]ին հաւաքական զուրգուրանքի սփոփանքն ու անխնամ տուն[...], ստանուեցան լքուն մանկութեան մը անուններուն, տխուր [...] մը յոռի թելադրութիւններուն։

Անոնք են որ այսօր, ազգային զգացումի ու գիտակցութեան [...] շեղումով, գաղութներու մէջ կը փորձեն միջազգայնու[...] խաղալ։ Բայց, եթէ ո՛չ խելքն ու խորհրդածութիւնը, կեան[...], ուշ կանուխ, զանոնք դատապարտած է մեկուսացման։ [...]պարակը պիտի մնայ անոնց, որ ազգ. ձգտումներու իրակա[...] մէջ կը հաւատան գտնել ազատութեան, հաւաքական [...]թեան եւ ապահով բարգաւաճման ուրախութիւնները։

Ու երբ, ամէն տարի գունդ գունդ, իրենց երիտասարդի կո[...] կը բերեն Դաշնակցութեան գինանշանին՝ ու անոր խորհուրդ[...] գիտենք թէ անոնք բոլորովին ազատ չեն մեղադրանք[...], որոնք իրենց կ'ուղղուին յաճախ անտեղի խստութեամբ։ [...] ըսեն, — «Նոր սերունդը սկեպտիկ է եւ ամբարտաւան»։

Գիտենք թէ պարպուած հոգիով չէ որ կը խմբուին Դաշնա[...]թեան դրօշին տակ։ Աշխարհական ու յեղափոխական հաւատք [...] որ զանոնք կը մղէ երէցներու հետ ձեռք ձեռքի եւ [...]լի հպարտութեամբ, խանդավառ քալելու դէպի Մեծ Օրը։

Ու համբան որ նա՛խ գոհողութիւն կը պարտադրէ, գիտէ յըղ[...] ճակատագրի ցցուածքներն ու լեցնել խոռոչները։

[...] ըսեն զեռ, — «Ունի զգացումի, մտածումի եւ հետեւաբար [...]յայտութեան չափազանցութիւններ»։

Դաշնակցութիւնը սակայն մեծ կրթարանն է, ուր միտքը չի [...]որ չհամբերատեւել սրտին։ Որպէս մտածուած ու հեռատես [...]ունէութեան մը ուղեգիծը կը պարտադրէ դաստիարակու[...]ն մը, որ Դաշնակցականին մէջ կ'ամրացնէ բարոյական ու [...]ական ներդաշնակութիւն մը։

Ու նոր սերունդը որ կը վազէ Դաշնակցութեան, իր բնազդով [...]է թէ չի խաբուիր։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական խլրտումներ Իրաքի մէջ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՊԵՏԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ.— Իրաքի մէջ նորէն խլրտումներ ծագեցան։ Իրաքի կառավարութիւնը Սիւլէյմանիէի մէջ ձերբակալեց կարգ մը քիւրտ պետեր, որոնք խնդրագիր մը տուած էին Ազգերու Դաշնակցութեան։

Քիւրտ ըմբոստներուն դէմ Իրաքի պետական ուժեր ղըրկուած են։ Զրոյց կը շրջի թէ զսպումի համար պիտի գործածուին նաեւ անգլիական օդային ուժերը եւ քրիստոնեայ ասորի ամսականաւոր զինուորներ։ Այս զրոյցին վրայ, քրիստոնեայ Ասորիներու ներկայացուցչական մարմինը որ Լոնտոն կը գըտնուի, անգլ. կառավարութեան բողոքած է։ Ասորիներու Պատրիարքն ալ ձայնակցած է բողոքին։ Ներկայացուցչական մարմինը կը վախնայ որ ասորի ամսականաւոր զինուորներու հրապարակ գալը նորէն պիտի գրգռէ Քիւրտերը։

Լիտվինով Հռոմ կ'երթայ

ՄՈՍԿՈՒԱ. 7 Նոյեմ.— Մոսկուայի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործավարը Հռոմ պիտի երթայ Թուրքիոյ արտաքին գործավարին Թէվֆիք Րիւշտիի հետ, Մուսոլինիի այցելելու եւ անոր հետ երկար տեսակցութիւններ ունենալու համար։

Խորհրդային պաշտօնական շրջանակները հերքեցին այս զրոյցները. բայց պէտք է սպասել գիտնալու համար թէ հերքումը համապատասխա՞ն է իրականութեան։ Ճամբորդութիւնը մեծ մասամբ կախում ունի Ժընեւի մէջ, Լիտվինովի եւ Իտալացի պատուիրակներուն նախապատրաստական տեսակցութեանց արդիւնքէն։

Մոսկուայի մէջ՝ կը կարծեն թէ այս այցելութիւնը մեծ տպաւորութիւն պիտի գործէ Ֆրանսայի վրայ եւ զայն պիտի մղէ աւելի հաշտ քաղաքականութիւն մը վարելու հանդէպ Ռուսիոյ։

Ռումէն համայնավարներ ձերբակալուած

Կոստանցայի ոստիկանութիւնը լուր առած ըլլալով որ համայնավարները պատրաստութիւն տեսած են մեծ ցոյց մը կատարելու ուրբաթ օր, բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարեց, ձերբակալելով համայնավարներ։

Ասկից զատ, մաքսային պաշտօնեաներու օգնութեամբ եւ իտալական հիւպատոսին ներկայութեան, խուզարկեց իտալական դրօշ կրող նաւ մը, «Վեսթա» Կոստանցայի նաւահանգիստին մէջ։ Իմաց տրուած էր թէ այդ նաւը զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրէ համայնավարներուն համար։ Երեսուն սընտուկ փամփուշտ գտնուեցաւ, բայց ո՛չ զէնք։

Կը կարծուի թէ Կուլոն Իվանոֆ համայնավարը որ Օտեսայէն Վառնա կ'երթար նոյն շոգենաւով, կերպով մը իմացած է ոստիկանութեան մտադրութիւնը եւ զէնքերը ծով նետել տուած է։

Կարմիր յեղափոխութեան տարեդարձը

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 13րդ տարեդարձին առթիւ, Մոսկուայի Խորհուրդին հանդիսաւոր նիստը տեղի ունեցաւ Մեծ Թատրոնին մէջ։ Ներկայ էին կառավարութեան անդամները, սենտիքաներու եւ գործարաններու ներկայացուցիչները եւ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչներ։ Օրուան կացութեան մասին երկար ճառ մը արտասանեց Կալինին, որ յայտնեց թէ խորհրդային արտադրութեանց արտածման դէմ պայքարի պատրուակին տակ, քաղքենի պետութիւնները ի նկատի ունին Խորհր. Միութեան դէմ միջամտութեան մը պատրաստութիւնները։

Ռուս գիւղացիները կը խլրտին

Օստրոֆի նահանգին մէջ ծանր խռովութիւններ տեղի ունեցած են։ Գիւղացիները յայտարարած են խորհրդային իշխանութեանց թէ անկարելի է որ կարենան ուզուած քանակութեամբ հացահատիկ յանձնել։

Տեղական իշխանութիւնները դիմած են զօրաբանակին օժանդակութեան, ապահովելու համար բերքին գրաւումը, զոր գիւղացիները կը մերժէին յանձնել. բայց զինուորները միացած են գիւղացիներուն եւ հրացանի բռնած են Տուկովսկիի եւ Էլինսկիի խորհրդային պաշտօնեաներն ու բերքի գրաւիչ մարմնին անդամները։

Գիւղացիներուն միացող զինուորները կռուի բռնուած են օգնութեան կանչուած աւելի ուժեղ զօրամասերու հետ եւ բոլորը սպաննուած են։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Անցեալ գիշեր, Վաֆտի խորհրդարանական խմբակը հաւաքոյթ մը ունեցաւ եւ որոշեց թեկնածութիւն չդնել յառաջիկայ ընտրութեանց ընթացքին, որոնք պիտի կատարուին համաձայն ընտրական եւ սահմանադրական նոր օրէնքներուն։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Մեր երէկուան թիւով հաղորդեր էինք թէ կառավարութիւնը կը մտածէ խիստ միջոցներու դիմել օտարականներուն դէմ, ազդուած՝ վերջերս յաճախ կրկնուած ապօրէն ու խռովարարական արարքներէ, որոնց հեղինակները մեծ մասամբ օտարականներ են։ Ոստիկանութիւնն արդէն ձեռնարկած է պրպտումներ կատարել եւ կը ձերբակալեն անմիջապէս այն օտարականները, որոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր չեն։ Այս մասին «Փարի-Սուար» կը գրէ.—

Անկանոն օտարականներու թիւը օր ըստ օրէ կը շատնայ։ Այս մարդիկը, բոլորն ալ չեն կրնար աւազակներ ըլլալ։ Ինչո՞ւ սակայն կանոնաւոր չեն։ Անփութութեամբ թերեւս, բայց մանաւանդ, անոր համար որ հակառակ իրենց կամքին, այլանդակ վիճակի մը մէջ կը գըտնուին։

Ամէն օտարական, կ'ըսէ ֆրանսական օրէնքը, իր ժամանումէն յետոյ, ութ օրուան մէջ, պէտք է ներկայանայ ոստիկանութեան, ստանալու համար ինքնութեան թուղթ՝ ցոյց տալով աշխատութեան պայմանագրութիւն մը։

Այս պայմանը, յաճախ դժուար է լրացնել։ Գաղթականը երբեմն պարտաւոր է 4-5 ամիս սպասել, որպէս զի աշխատանքի նախարարութենէն ստանայ Ֆրանսայի մէջ աշխատելու իրաւունք, օգտակար օրէնք — ո՛չ ոք կը ժխտէ — որուն նպատակն է պաշտպանել ֆրանսացի աշխատաւորը օտար խուժումին դէմ։

Ամէն տարի բազմաթիւ օտարականներ կը ձգեն իրենց երկիրը։ Ֆրանսա կուգան փնտռելու բարօրութիւն եւ հանգիստ։

Աշխատանքի արտօնագրին ստացման եւ ութ օրուան պայմանաժամին միջեւ սահող օրերու ընթացքին, այս գաղթականները օրէնքին առջեւ պարտազանցի դիրքին մէջ կը գտնուին. ուրեմն՝ եւ անկարելի է որ կարենան կանոնաւորել իրենց կացութիւնը։ Անոնց կը մնայ մեկնիլ, ինչ որ կ'ընեն վերջին պահուն միայն։

Անոնք յաճախ բարի անձեր են, որոնք զոհ կ'երթան այս վիճակին։ Կարելի չէ՞ դարման մը խորհիլ։ Անբաղձալիները գիտեն անհրաժեշտ թուղթերը հայթայթելու միջոցները, գոնէ ըստ երեւոյթին, անոնք կանոնաւորած են իրենց բնակութիւնը երկրին մէջ։

Մէկ միջոց միայն կայ կը յայտարարէ ոստիկանութիւնը։ Ֆրանսա օրինակ պէտք է առնէ Ամերիկայէն կամ Անգլիայէն. Թող իր սահմանները փակէ օտարականներուն առջեւ, որոնք գործ փնտռելու կուգան։ Ընդհակառակն, եթէ պէտք ունի անոնց բազուկներուն, նոր օրէնք մը թող մշակուի։

Վերջապէս, ատենէ մը ի վեր օտարականներու կողմէ գործուած արարքները տեսնելով, հանրային կարծիքը վրդոված է եւ կը պահանջէ ապահովութեան նոր միջոցներ։

Նոյն պահուն Ժողովի նստած ազատական կուսակցութիւնը եւ նման որոշում մը տուաւ։

Անցեալ տարի, նոյեմբերի ընտրութեանց պահուն, ազատական կուսակցութիւնը դարձեալ նման որոշում մը տուած եւ ընտրութեանց չէր մասնակցած։ Հետեւանքը եղաւ այն որ ամբողջ տարին մնաց չէզոքացած թէ խորհրդարանին եւ թէ կառավարական կազմին մէջ։

Անգլօ-եգիպտական յարաբերութիւնները

Եգիպտական թերթերը կը շարունակեն զանազան մեկնութիւններ տալ Անգլիոյ արտաքին նախարարին յայտարարութեան թէ բրիտանական կառավարութիւնը պատրաստ է բանակցութեան մտնելու Եգիպտոսի հետ դաշինքի մը կնքման համար, որեւէ կառավարութեան հետ որ ազատօրէն ընտրուած խորհրդարանի մը մէջ մեծամասնութիւն կրնայ ունենալ։

Այս խօսքերը ցոյց տալ կը թուին թէ Անգլիա բոլորովին չէզոք պիտի մնայ Եգիպտոսի ներքին խնդիրներուն մէջ, համաձայն Անգլիոյ արտաքին նախարարին, Յուլիսի մէջ կատարած յայտարարութեան թէ Սահմանադրութեան փոփոխութեան մէջ, որ եւ է միջամտութիւն չպիտի ընէ։

Նախարարին այս յայտարարութիւններուն տուն տուած էին ազգայնական մամուլին մէջ երեւցած կարգ մը յօդուածներ, որոնցմով կը թելադրէին որ Անգլիա միջամտէ Սահմանադրութեան փոփոխութեան առթիւ։

Այս առթիւ, վարչապետ Սըտքը փաշա հետեւեալը յայտարարեց «Մոքաթթամ» թերթին թղթակցին.— Անգլիոյ արտաքին նախարարին չէզոքութեան յայտարարութիւնը, մեր ալ ուզածն է, որովհետեւ, կը նկատենք որ երկրին ներքին գործերու կարգադրութիւնը միմիայն Եգիպտոսի բացարձակ իրաւունքն է։

Սըտքը փաշա, նոյնպէս հաճոյքով ընդունած է անգլօ-եգիպտական դաշնագրի մը կնքման մասին, անգլիական յայտարարութիւնը եւ ըսած է.— Նոր խորհրդարանական վարչաձեւը թոյլ չտար որ ոեւէ կառավարութիւն կարենայ տեւել, եթէ մեծամասնութեան մը չի կռթնիր։ Միւս կողմէ կարելի չէ ժխտել թէ ներկայ կառավարութիւնը՝ ընտրական նոր օրէնքը հրատարակեց, վերջ տալու համար բռնութեան եւ ահաբեկման։

Մէկէ աւելի անգամներ, եգիպտական կառավարութիւնը յայտնած է թէ կը փափաքի որ երկիրը իր ներկայացուցչական իրական կազմն ունենայ։ Ահա թէ ինչու կարելի չէ որ դիմենք Վաֆտի միջոցներուն, որոնք այնքան բողոքներու տեղի տուին։ Այն ատեն, անգլիական կառավարութիւնը իր դէմ պիտի ունենայ եգիպտական կառավարութիւն մը, որ իրապէս երկիրը կը ներկայացնէ եւ պատրաստ է բանակցելու, ուզուած դաշինքը կնքելու համար։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

II

... Հոկտ. 23ին

1930ի գարնան օրերին, խորհրդային իշխանութիւնը Կովկասում ձեռնարկեց կոլտնտեսութիւնների աշխատանքներին։ Դեռ գործը չձեռնարկած, Կոլխոզի հրահանգիչները գիւղերում յայտարարեցին, որ կոլտնտեսութիւնների մէջ մտնելը կամաւոր է, ով չի ցանկանում արձանագրել ազատ է։ Առաջին հերթին իրենց պաշտօնեաներն ու կուսակցականներն են արձանագրւում՝ իսկ գիւղացիութեան 90 առ 100ը հրաժարւում է կոլտնտեսութիւնների մէջ չմտնողներին դէմ գնացողներին։

Ապրիլ 5ից լեռնային եւ դաշտային Ղարաբաղում սկըսւում է մասսայական ձերբակալութիւններն ու խառնութիւնները. որոշ շրջաններում, գիւղացիներից շատերը կարողանում են լեռները բարձրանալ եւ մարդ բռնեների ձեռքը չընկնել. իսկ խորհրդային իշխանութեան եւ Չեկայի ստեղծին ու խռոտումներին հաւատացող միամիտ գիւղացիներից շատերին ձերբակալում եւ աքսորում են Շամախի եւ այլ շրջաններ, ոմանց էլ գնդակահարում են, իբրեւ ղեկավարների։

Լեռներ բարձրացած գիւղացիները կարողանում են համախմբել եւ իրարու հետ (մէկ շրջան միւսի հետ) կապ ստեղծել. առաջին հերթին նրանք սկսում են վնասել այն գիւղերին որոնք կոլտնտեսութիւններ են կազմել։ Նրանց ամբարած ցորենը, գարին եւ այլ մթերքներ այրում են, հրահանգիչներին ու նախագահներին խփում են եւ այս ձեւով ահ ու սարսափի մէջ են պահում որոշ գիւղեր։ Ազրբէջանի կենտրոնի հրահանգով, բոլոր կուսակցականներն ու պաշտօնեաները — , իւրաքանչիւրը իր շրջանում — զինւում են եւ միլիցիոներական վաշտերի հետ սկսում են կռուել ապստամբների դէմ։

Ուժեղ կռիւներ են տեղի ունենում Թամառ Տաղի, Քիրսի, Մռով լերան եւ Թախտա Բաշի շրջաններում. բոլոր վայրերում էլ բոլշեւիկները մեծ կորուստներ թողնելով պարտւում են. եթէ ապստամբները բաւարար չափով ռազմամթերք ու պարէն ունենային, ամբողջ Ղարաբաղը մինչեւ Եւլախ կայարանը կը մաքրէին բոլշեւիկներից։ Անօթութիւնն ու փամփուշտի պակասը յուսահատ վիճակի մէջ էր դրել ապստամբներին. այդպիսի պայմաններով, նորէն ջարդ ու փշուր էին արել տեղական զօրքին եւ դաս տուել կոմունիստներին.

Երբ տեղական ուժերով չեն կարողանում զսպել ապստամբներին, Ազրբէջանի կառավարութիւնը —՝ անշուշտ սա էլ Մոսկուայի թելադրանքով — Բագուից 20 հազար զօրք է ուղղում դէպի Ղարաբաղ։ Միաժամանակ զօրքի հետ ուղարկւում է Հիւսի Պուբջիեւին և Ջամիլ Միրզաեւին (Բագըրովի բարեկամը) որպէսզի Ազգամուլխալած Դուրջիեւի հետ ծրագիր մշակեն եւ զօրքին առաջնորդելով, լիկւիդացիայի ենթարկեն ապստամբութիւնը։

Զօրքը (գուտ Ռուսներ) եւ վերոյիշեալ անձերը Աղդամ հասնելով, ամբողջ Ղարաբաղը յայտարարում են զինուորական դրութեան մէջ։ Նշանակւում են մէկ մարմին Սեւծօրկա անունը տալով. (Սեւծօրկա կը շնանակէ 7). այդ մարմինը բաղկացած էր 7 հոգուց, որ արտակարգ իրաւունքներով օժտւած կարող է ամէն ինչ անել։ Այս Սեւծօրկայի նախագահ է ընտրւում Իսլամ Դուրջիեւ, իբրեւ տեղական պայմաններին ծանօթ պատասխանատու ընկեր։ Բացի Սեւծօրկայից մի քանի տրոյկա (կը նշանակէ 3) անունով մարմիններ էլ են նշանակւում, որպէսզի վերջինս զօրքի հետ պտտի, նորէն արտակարգ իրաւունքներով. իւրաքանչիւր տը՞ րոյկան ունենում է իր նախագահը։

Զօրքը մասերի բաժանելով բարձրանում են լեռներ եւ կըռիւներ են ունենում ապստամբների հետ վերոյիշեալ լեռներում։ Կռիւը տեւում է մի քանի օր, սակայն ապստամբների փամփուշտը վերջանալով սոսկացած են լինում զանազան ուղղութիւններով ցրւել։

Այն լեռներում, որտեղ ապստամբներ են լինում եւ նրանց մօտ քաչաղներ, վերջիններիս բոլորին ձերբակալւում են պատճառաբանելով, որ նրանք ապստամբներին պահել են շատերին նոյն իսկ տեղն ու տեղը գնդակահարւում են եւ գրաււում նըրանց ամբողջ ունեցւածքը։

«Յաղթական» զօրքը իր գործը տեսնելէ յետոյ, վերադառնում է Աղդամ։

Իսլամ Դուրջիեւ եւ տեղական իշխանութիւնը օգտւելով առիթից, մի քանի օր զօրքը պահում են Աղդամում եւ նորից դաշտային Ղարաբաղի գիւղերը զինաթափելու խնդիր են առաջ բերում։ Փախստականների եւ կուլակների ունեցւածքը գրաււում են եւ յայտարարում են որ եղած զէնքերը յանձնեն. մի քանի գիւղերում լեռներ բարձրացած գիւղացիների բարեկամներին օրը ցերեկով խփում են գիւղերի մէջ եւ այդ ձեւով սարսափ են առաջ բերում ու գիւղերից մնացորդ զէնքերն են հաւաքւում։ Լեռնային Ղարաբաղի գիւղերին ձեռք չեն տալիս, որովհետեւ հայ բոլշեւիկները մի քանի անգամ էին հայ գիւղացուն արժանացրել այդ պատւին. համեմատաբար դաշտային մասի թաթար գիւղացիութիւնը աւելի լաւ պայմաններում է ապրում քան թէ հայերը։ Այդ էլ պիտի բացատրել նրանով, որ հայ կոմունիստներն ու պաշտօնեաները անխնայ են։ Իսկ թաթարները ընդհակառակը միշտ էլ իրենց քիրվաներին պահել են։ Այս բոլորից յետոյ, զօրքը վերադառնում է Բագու։

Ազրբէջանի Չեկան մէկ թռուցիկով յայտարարում է, որ լեռներում մնացած գիւղացիներին ներում է շնորհւում. կարող են վերադառնալ իրենց տները. չնայած անցեալներում մի քանի անգամ նման դէպքեր էր եղել եւ ժողովուրդը չէր հաւատում Չեկայի որեւէ յայտարարութեան, այնուամենայնիւ անճարութիւնից եղան միամիտ թաթարներ որոնք խաբւեցին եւ գնացին ներկայացան. բայց փոխանակ ազատ արձակւելու գնդակահարւեցին։

Աղդամի շրջանից էլվազխանբէյլու գիւղացի Սէյիդ Միրզաստի աղան (70 տարեկան) գնաց ներկայացաւ. սակայն նոյն գիշեր խփեցին Աղդամում։ Համագիւղացի Խանլար բէգը, Իսմայիլ բէկը իրենց 13 հասատարիմ տղաներով նոյն պէս ներկայացան, բայց մի գիշերւայ մէջ բոլորին էլ գնդակահարեցին։ Այսպիսի դէպքեր մեծ մասով տեղի ունեցաւ դաշտային մասում. իսկ լեռնային մասում ապրողները բոլորովին չհաւատացին Չեկայի պրովոկացիոն յայտարարութիւններին եւ մինչեւ այսօր էլ լեռներում կ՚ապրին։

ԽԱՄԻԼ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԵԻՍ

Բագուի «Կոմունիստ» թերթին մէջ կը կարդանք, որ Ազրբէջանի մէջ եւս երկու Հայեր, Պետրոսեան եւ Առաքելեան, գնդակահարուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ արծաթ դրամ պահած են։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԻՐԹԻԼՆԵՐ

(Հէքեաթ)

Նուէր՝ Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Ա.

Ալպեաննե՛ր։

Եղեւինի ծառերով բռնաւոր, անհո՛ւն անտառներ, որոնց մէջէն արցունքները արեւուն կը կարկտին արեւածաղին։ Կանաչ տերեւներ կախուած բարակ ճիւղերէն, ուր ձիւնի հատիկներ կը դողդղան գեփիւռին առջեւ։ Մարգագետիններ փռուած անտառներուն ոտքերուն, որոնց մակերեսին ցօղերը գիշերուան կը մնան կծկուած։ Ու հեռուէն կարաւաններ ամպերու կը ճամբորդեն խաղաղութեամբ, անտառներու մէջ ակօսներ բանալով ուր գիշերը կը յօրանջէ տակաւին։

Արեւածագ։ Ալպեանները բոլորը կը սթափին յանկարծ իրենց խոր քունէն։ Մառախլապատ երկինքը կը բացուի քիչ յետոյ ու կանանչութիւնը իր ժպիտը կը նետէ երկինքին։ Այն ատեն կը տեսնէք միրթիլները Ալպեաններուն, չամիչ աչքերով միրթիլները տղուոր, որոնց վըրայէն մեղր կը կաթի ցօղերու նման։

Անմահական քաղցր միրթիլներ, սեւորակ հատիկներ, հայու նայուածքով, որոնք կրանիթէ վայրի ժայռերուն վրայ կը բուսնին։ Փօթորիկին մէջ կայծկլտող շուշաններ ինչու՞ այդքան նուրբ էք դուք։ Աստուծոյ մէկ ծիծաղն ըլլալու կարծես։

Մարմրոտ կուրծքին վրայ ամէնէ ժայռերուն, միրթիլի դաշտեր կան ամբողջ փռուած։ Դրախտներ կան տարածուած ջուրերուն եզերքը գետակին, ուր միրթիլներ գլխահակ կ՚ունկնդրեն անոնց երգին։ Ցրվէժներու փրփուրները կը սրսկեն մարգրիտներ մացառներուն վրայ զանճան, ու երկինքէն, դէ՛հ կապոյտէն, կ՚օրհնէ ինքն՝ Աստուած։

Վայրի վարդեր կը ծաղկին ջուրերու եզրին միրթիլներուն մօտ, որոնց շուքին տակ պառկած եմ ես, գլուխս քարին։ Հովը կուգայ յամառութեամբ մը մացառուտ մէջ դողին ու արեւն կը լայէ կայծն աչքերուս։ Կը գինովիմ ես այսպէսով վարդենիներուն շուքին տակ։ Ցետոյ կ՚ուտեմ, կը լափեմ, օրհնեալ հատիկները դրախտին մինչեւ որ անոր մեղրով յափրանայ մարմինս յոգնած։ Զորս կոզմս հաւաքուած, չեմ գիտեր թէ կուլա՞ն թէ կը ժպտին անոնք ինծի։ Մինակ գիտեմ թէ երբ ուտեմ շրթունքներս նուռի նման կ՚արիւնոտին։

Ես հայ տղայ, ի՛նչ կ՚ընեմ հոս, օտար բաքբառս Ալպեաններու վրայ, որոնց գեղեցկութեամբ ներշնչուած կը յուզուիմ աղջկայ մը նման։

Ես ճամբորդ տղայ մըն եմ, թախիծով թրծուած ու հէքեաթային միրթիլներուն հէքեաթը կ՚ըսեմ։

Լո՛ւծ կեցէք, կ՚սկսիմ ահա։

Բ.

Սիւզան գիւղի աղջիկ է, լեռներուն մարմինով, լայն զիստերով։ Անոր մարմինը թարմ է տակաւին, միսի կոյտ մը խենդեցնող։ Ապառաժի կուրծքին վրայ ոչ մէկ երիտասարդ հակած է իր գլուխը սիրահար ու սարսուռ մը տակաւին չէ անցած անոր մարմինէն։ Գիւղին տղաքը բոլոր կը գիտեն զայն շարունակ ու անոր հիր շրթներուն բացովը կ՚այրին հեռուէն։

Այդ օրը Սիւզան անտառ գնաց մեն մինակ, անձրեւէն յետոյ դեղին սունկեր հաւաքելու։ Մնաց անտառ ամբողջ օրը։ Իրիկուան դէմ էր։ Հովիւ տղան որ մօտակայ մարգերուն վրայ այծերը կ՚արածէր, տեսաւ զայն։ Սիւզան գետին ծռած սունկ կը հաւաքէր տակաւին։ Ու կախուած էին ծիծերն անոր կաթնաթոյր, նարինջներու նման։ Որոնց առջեւ խենճ տղան գինովցաւ պահ մը։ Մարմինը ամբողջ կը դողդղար ու կ՚այրէր։

Որուչեց Սիւզանին մօտենալ։ Հաւաքեց անտառէն ծաղ մը սունկ... աղջկան մօտենալով.

— Սիւզա՛ն, ըսաւ հովիւ տղան, տես քեզ սունկեր բերի, կ՚ուզե՞ս։

Շիկնեցաւ՝ ուսը թօթվեց Սիւզան։

— Քեզի կուտամ անմիջապէս, եթէ-...

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր, ճէյբա՛ն տղայ, պատասխանեց վախցած կոյսը։

Արիւնը զայրացաւ հովիւ տըղուն մարմինին մէջ։ Զապանակի մը նման նետուեցաւ Սիւզանին վրայ ու շրթունքները խածնելով պառեց նուռը։ Սիւզան յանձնուեցաւ անոր պզպզուտէ բազուկներուն, որոնք իրեն ամբողջ տարփանքը... կուսութիւնը պիտի զամէին։ Մարգերուն վրայ տապալեց ու պառկեցաւ անոր վրայ։ Առաջին անգամ ըլլալով Սիւզանին միսերը կ՚այրէին։

Այն ատեն միայն խոստովանեցաւ թէ հովիւ տղան սիրած էր միշտ։

Այս դէպքին վրայ շատ չանցաւ ու երկու աչքեր նշանուեցան։ Գիւղը երբեք չկրցաւ բացատրութիւն մը տալ ասոր։

Ամէն շաբաթ հովիւ տղան նուէր մը կը բերէր Սիւզանին, Զարնուած կենդանի մը կուտար անոր ու կը համբուրէր շրթունքէն։ Այն անգամ ուզեց կաքաւ մը նուիրել իր սիրածին։

Բարձրացաւ անտառ, լեռներուն վրայ։ Կաքաւնե՛ր։ Այնքան քիչ են անոնք հոս, Ալպեաններու կուրծքին վրայ։ Հաւատ վերջապէս հա՛ն ուր թուփեր միայն կ՚աճին։ Անկէ վեր՝ սառնարան։

Թուփերու տակ միայն կան կաքաւի բոյներ դիւրաբեկ ու ան ալ՝ չեն գիտեր։ Խուզարկեց անհաշուելի մացառներ։ Կաքաւին հետքը չկար։ Կը վերադառնար յուսահատ, երբ, ֆա՛րրզ, քովէն կաքաւ մը փախաւ։ Զարբացաւ թշուառ տղան։ Շա՛տ ուշ էր սակայն հիմա հալածելու համար այդ օրը։ Մինչդեռ եկաւ Սիւզանը, ո՜խ Սիւզանը։ Եթէ անոր կաքաւ մը տար, թերեւս գիշեր մը իսկ հետը պառկէր։ Սիւզանին մարմինը սպիտակ, կանգնեցաւ, մե՛րկ, երեւակայութեան առջեւ։

Ու հալածեց կաքաւը։

Հալածեց երկար ատեն, անվհատ։ Մացառներու տակէն կը փախէր սարսափած կենդանին, թեւերը թափահարելով արծիւի մը նման։ Ու ետեւէն հովիւը, նիզակը ձեռքին։

Մութը պառկեցաւ, ամէն տեղ։ Հովիտները հաւասարցան լեռներուն։ Ու խաւարին մէջ տակաւին, երբ կը վազէր սիրահար տղան, անդունդները ներկայացուցին իրենց երախը հսկայ։

Դէ՛հ ատուն, շատ կանուխ, այծեամները երբ դուրս ելան իրենց որջէն, գտան պառուռած մարմինը հէք տղուն, արիւլտալ ժայռի մը վրայ։ Ու իրենց աչքերուն բոլոր անուշութեամբը լացին այծեամները բարի։ Ցետոյ ձիւն ու անձրեւ եկան եւ ծածկեցին մարմինը անոր։

Ցաւերը դարնան, ձիւները երբ հալեցան, պզտիկ թուփեր ծաղկեցան այծեամներու որջին մօտ։ Ու թուփերուն վրայ գիւրաբեկ սեւորակ պզտիկ պտուղներ, արցունքներու խոշորութեամբ։ Իրաւամբ այծեամներուն արցունքներն էին անոնք որոնց չեն գիտեր, ինչպէս պըտուղներու էին վերածուեր։

Գ.

Հէքեաթայի՛ն միրթիլներ, կը սիրեմ ձեզ, կը պաշտեմ։ Երբ թուփերուս տակէն կը նայիք ինծի սեւ աչքերով, հայու աչքերով, կը գինովցնէք զիս։ Այծեամի արցունքներ, անոնց չափ անմեղ ու հպարտ։

Ես հայ տղայ, օտարական եմ ձեզի հոգ չէ՝ սակայն։ Կը հասկնամ ու կը փնտռեմ ձեզ որեւէ մէկէ աւելի։ Ու երբ Ալպեաններու մէջ թափառած միջոցիս դիպուածով կը հանդիպիմ ձեր աչքերուն, ամէնէն մեծ հաճոյքով կը հաւաքեմ ափերով ու կ՚ուտեմ ձեզ նըրբութեամբ։ Ցետոյ կ՚երթամ կը պառկիմ մամռոտ ժայռի մը վրայ, երազելու համար ժամեր ամբողջ, վայրի վարդենիներու շուքին տակ։

Ժընեւ

Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

ԵՐԲ ՈՒՂԵՂՆԵՐԸ ԿԸ ՋՐՈՏԻՆ

Է.

«ԻՄԿ ՄԵՔ ՓԱՌԱՒՈՐԵՑՈՒՔ...»

Ի՞նչ ողորմելի կողմեր ունի մեր հանրային կեանքը եւ ի՞նչ յամառութիւն ունինք մենք՝ չսրբագրուելու։ Ականատես ենք ամէն օր, ամէն ժամ ընդվզեցուցիչ երեւոյթներու. բայց մեր ներսը բոյն դրած է Աստուածներուն վայել համբերութիւն մը որ ատնուազն համարժէք եւ անզգայութեան։ Վրէժխնդիր եւ աններող ենք անհատական կեանքի մէջ, սակայն չափէն աւելի ներողամիտ ու թոյլ՝ մեր ժողովուրդին ամբողջութիւնը շահագործող երեւոյթներու հանդէպ։ Ու մարդիկ կան մեր շրջապատին մէջ որոնք ամբողջ հայ ազգին քթին կը խնդան, ու կը հրճուին սատանաներուն պէս։

Չէ՞ք հաւատար։ Լա՛ւ, ականջ տուէք եւ միասին համրենք մեր քարի ծաղիկները:

*
* *

Գործակատար մը ունէր մեր Պատրիարքարաններէն մէկը. իր շարժուձեւերը պատերազմի տարիներուն շատ ու շատ հեռու էին հայ ժողովուրդին օգտակար ըլլալէ եւ կասկածի ենթակայ էր ան այդ սեւ օրերուն։

Ջինազադարը եկաւ ու «Ազգային իշխանութիւնները» հին օրերու փառքին հասցուցին զինքը՝ տրտասահմանէն վերադարձին։

*
* *

Հայ քահանայ մը եւ հայ խմբագիր մը ձեռք ձեռքի՝ պարբերաթերթ մը հրատարակեցին այն տարիներուն, երբ հայ ժողովուրդը կը ջարդուէր.. Հայհոյեցին մեզի դէմ, սկսելով Հայկ Թագաւորէն մինչեւ Գամառ Քաթիպա, Ալիշանէն մինչեւ Դաշնակցութիւն, ծաղրեցին, հեգնեցին մեր ամէն ինչը, հաճելի երեւալու համար մեր թշնամիներուն։ Ու երբ բանակները տուն վերադարձան ու թնդանօթը լռեց՝ քահանան հօգաւ շուրջառը, գնաց եկեղեցի պատարագ մատուցանելու «Ըռ բարձրեալն Աստուած», իսկ խմբագիրը շարունակեց թուղթ մրոտել ու օձերուն լեզուով խօսիլ։ «Ազգային իշխանութիւնները» լռեցին։

*
* *

Ողորմելի վարդապետ մը՝ տաղմնորդ եւրոպահայ եկեղեցիի մը, վարակուեցաւ զարհուրելի ախտ մը ու մոռցաւ սեռերու տարբերութիւնը։ Վարեցին եկեղեցիէն անձայն — «Մարդ չիմանայ»։ Յիմարացած կուսակրօնը մեկնեցաւ հայաշատ կեդրոն մը եւ այնտեղ «Ազգային իշխանութիւնները» քարոզիչ նշանակեցին զայն եւ ուրեմն, բժշկեցին իր թեմին։

*
* *

Ուրիշ կուսակրօն մը օձախ մը քանդեց ու իր հետ տարաւ զաւակներու տէր մայր մը — որովհետեւ իր սիրտը աւելի կ՚արժէր քան ուրիշին տունը — իսկ «Ազգային կրօնական իշխանութիւնները արդէն պատրաստ են, կ՚ըսուի, նետելու այդ անփառունակ տարաքը

*
* *

Ուրիշներ՝ սեւցած նկարագիրով կ՚աշխատին օտարներու հաշւով ու մեզի դէմ. կը տողան քծնին անոնց առջեւ ու կը խոշտ... մեր ժողովուրդը, իսկ մենք ... ծնս չտեսնելու կը զարնենք...

*
* *

Համրեցէ՛ք հիմա ... շարքը։

*
* *

Ահաւասիկ քաղաքագէտ... որոնք սեւը ճերմակէն զանազանելու ընդունակութիւնն ալ... անցուցեր են ու ազգ կը վարեն... ազգը բերանաբաց կը դիտէ ... ածպարարութիւնները։

Ահաւասիկ բանաստեղծ... խեղճուկրակը, որոնք իրենց հ... շուշները կ՚առնեն պարապ... րու կիսամերկ աղջիկներէն ... գրեն, կը խօսին, ու «հայ ... կանութիւնը» տուն ու տեղ... յատկացնէ անոնց՝ իր ... տակ։

Ու գերասաններ ... ու անշնորհ, տգէտ ու ... եան. պէտք է տրտասուել ... մին վրայ են, բայց Ազգը ... հի՛,» կը խնդայ, կը ծափ...

Խմբագիրներ որոնք ... շարագրութիւն մը չեն ... պատրաստել, բայց թերթ ... հրատարակեն՝ ազատներու, ... րու եւ էջքեռլաններու հա... կամ որպիսութիւնը նկարագր... համար. ասոնք ալ ծափ ու ... յերութիւն կը ստանան ազգէ...

Ունինք խենթեր որոնք ... նուապետական տիտղոսներ ... կցեն իրենց այլապէս անի... անուններուն.

Ունինք վերջապէս մարդի... որոնք պէտք է հեռաւոր մե... մէ, բայց մեզի հետ են ... մղձաւանջի պէս անբաժան։

*
* *

Ինչո՞ւ ենք այսպէս ... մեր իրականութիւնը զա... բիւրեղացնելու գործին մէ... րովհետեւ պճառութիւն եւ ... չունինք իւրաքանչիւրը իր ... գնելու համար։

Մի՛ ըսէք որ չենք ... Լոնտոն

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ՃԱՌ... ԱԶԳ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷ...

Ստորեւ կուտանք ... ներ Մ. Քէմալի ճառէն ... սեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ ... ման առթիւ.

«Անցեալ տարին ... բեւոր դէպքերով։ ... արտասահմանի մէջ ... խաղաղութեան եւ յարմ... փափաքները պատճառ ... այն դէպքերուն, որոնք ... եան նահանգներուն մէջ ... րեցին մեր հայրենակ... հանգիստը։ Այդ դէպքերէ, ... մանրամասնութեանց ծանօթ ... վերջ գտան այնպիսի ... ներով որ յուսահատ ձգեցի... րենիքի թշնամիները։ Այդ ... գիւտքները պարտական են ... զգօնումին, զոր հայրենա... ները ցոյց տուին հանրապե... թիւնը պաշտպանելու գործի... ինչպէս նաեւ հանրապետական... նակին ու ոստիկան զինուոր... պարծենալի քաջութեան ... գանքով եւ երախտագ... թեամբ կը յիշեմ յիշատակ... հայրենակիցներուն եւ զին... ներուն որոնք այդ առթի... տակ ինկան։ Ընորհակալ... կը յիշեմ մեր բանակին ... տիկան զինուորներու վարժ... ձեռք առած միջոցները ... տուած անձնազոհութիւնը, ... պէս նաեւ քաղաքային ... եաներուն ջանքերը։ ...

...նուազագոյն յաջողութեամբ
...րհիքը ազատեցաւ այդ հո-

...սական տագնապը
...ան խնդիրներէն մէկը որոնց
... կառավարութիւնը ստիպուե-
... պայքարիլ անցեալ տարի,
...ային դրամի տագնապն էր։
...ուած եկաւ որ ճիշդ են առգ-
...ին փարատման համար ձեռք
...ուած միջոցները։
...մէն բանէ աւելի կարեւոր
... այն է որ, անտեսական
...ոփէտով ազգը աղքատ է եւ
... ունի իր ապրելու իրա-
...ին վրայ։ Ազգ. Ժողովին եւ
...ավարութեան կողմէ ձեռք
...ուած միջոցները մասնաւորա-
... այս կէտին վրայ կը կեդրո-
... Մեր այսօրուան կացու-
...նը կը պահանջէ զգուշութեամբ
...ւնակել ելմտական ու անտե-
...ան միջոցներն ու վերապա-
...ները։

Ցագնապը համաշխարհային
... եւ մասնաւորաբար երկրագոր-
...ական գետնին վրայ կը զգացուի։
... այս տագնապը բնականաբար
...ուած է նաեւ մեր երկիրը եւ
...ացուցած իր ծանրութիւնը։

Անախընթաց քայքայում-
...էն եւ երաշտ տարիներէ յե-
... մեր հայրենիքը կրցաւ դի-
...րել այս նեղութիւններուն
...ւնականութիւն ցուցնել։ Ա-
... կարելի է բացատրել միայն
... ազգին ներքին ուժովը եւ
... Մեծ Ժողովին ձեռք առած
...ներուն ճշդութեամբը։ Ցա-
... ի վեր ձեռք առնուած մի-
...ները, այս տարի պէտք է ա-
... լայն չափով մը շարունակ-
... Հան խնայողական շարժե-
... պաշտօնական եւ մասնաւոր
... գործառնութեանց մէջ։ Ա-
... համար է որ կառավարու-
...եան պիւտճէն կարեւոր խնայո-
...ւններով Ժողովին յանձ-
...ուած է։

...ւքերը պիտի բարեփոխուին

Ցուրքերու համար ծրագրը-
...ած բարեփոխումը, որուն մանր-
...ամասնութիւնը ծանօթ է ձեզի,
... հարկատուները պիտի թե-
...ցնէ եւ թէ՛ մանաւանդ արդ-
...ական դիւրութիւններ պիտի
... Այս կարգէն է գործառնու-
...ան տուրքի (մուամէլէ վերո-
... մասին ծրագրուած փոփո-
...թիւնը։

Հաս մօտ ատենէն պիտի հիմ-
... դեսական դրամատունը եւ
...ւնեթուղթերը պիտի տրամա-
...ին հայրենակիցներուն։ Կաս-
...ունինք թէ հայրենակիցները
...նգրգութիւն ցոյց պիտի
... այս ազգային հաստատու-
թեան հանդէպ, որ ելմտական ու
անտեսական մեծ միջոց մը պիտի
ըլլայ երկրին համար։

Արտաքին պարտքերու խնդիրը

Բնականաբար կառավարու-
թիւնը բարեացակամութեամբ
պիտի աշխատի այնպիսի արդար
ու գործնական կարգադրութիւն
մը ընել օսմանեան պարտքերուն
համար, որ երկրին կեանքը եւ
զարգացումը ու եւ է՛ պատնէշի
չենթարկուի։

Առեւտրական դաշնագիրնե-
րու խորհրդակցութիւնները ար-
դիւնաւորուած են մեծ մասով։ Ա-
ռեւտրական յարաբերութիւնները
ընդլայնելու համար թափուած
ջանքերը, անտարակոյս կը նպաս-
տեն երկրին անտեսական զար-
գացման։

Անցեալ տարուան կարեւոր
դէպքերէն մէկն ալ՝ երկաթու-
ղիին Սվազ հասնիլն է։ Վստահ
եմ թէ Թուրք ապագայ սերունդ-
ները երախտագիտութեամբ պի-
տի յիշեն այս ձեռնարկը, որ
այնքան դժուարութիւններու մէջ,
երկիրը աստիճան մը աւելի զօրա-
ցուց եւ ուժովցուց։

Նոր կուսակցութեան
կազմութիւնը

Թաղապետական ընտրութիւն-
ներու նախօրեակին, նոր կուսակ-
ցութիւններ երեւան եկան մեր
քաղաքական կեանքին մէջ։ Այս
առթիւ ուշագրաւ երեւոյթներու
ականատես եղանք։

Այս երեւոյթներուն տուած
փորձառութենէն ազգը օգտուելու
է, ի նպաստ Հանրապետութեան
յառաջդիմութեան եւ զարգացման։
Քաղաքական կեանքին մէջ դէմ
դէմի գործունէութեան բարերար
արդիւնքներէն կարենալ օգտուե-
լու համար, պէտք չէ տեղի տալ
որ թշնամութիւն առաջ գայ
հայրենակիցներու միջեւ։

Ասոր համար ալ, ամբողջ
ազգը պէտք է դաստիարակէ կու-
սակցութիւններու մէջ մանելիք
այն կեղծաւոր եւ գաղտնի նպա-
տակներու տէր տարրերը որոնք
օրէնքին վրայէն անցնելով՝ ար-
գիլեալներ ձեռք բերել կ'ուզեն։
Հանրապետական հիման վրայ
աշխատող կուսակցութիւններն ալ
պէտք է հեռու ձգան այս տեսակ
անձերու գործունէութենէն։

Ցոյս ունիմ թէ աւելի ու-
շադրութիւն պիտի ըլլայ, որ մա-
մուլի ազատութիւնն ալ ժողո-
վրդավար վարչաձեւի մը վայել
լրջութեամբ գործածուի։ Հա-
մոզուած եմ թէ այս ուշադրու-
թեան մասնաւոր պէտք կայ այս
երկրին մէջ, որ շատ աղէտներ
կրած է ազատութեան չարաշար
գործածութիւններէն։

Արտաքին քաղաքականութիւնը

Արտաքին քաղաքականու-
թեան մէջ անկեղծօրէն կը հե-
տապնդենք խաղաղութեան եւ լաւ
յարաբերութեան նպատակը։ Կը
յուսամ թէ տարուէ տարի աւելի
լաւ պիտի հասկցուի մեր բաց եւ
ուղղամիտ ընթացքը եւ մտայ-
նութիւնը, որով միջազգային յա-
րաբերութեանց մէջ հաստատած
ենք մեր բարեկամութիւնները սեւէ
ազգի դէմ չենք գործեր։

Զգածուած ենք այն անկեղծ
ընդունելութենէն զոր մեր արտա-
քին գործոց վարը գտաւ մեր մեծ
հարեւան եւ բարեկամ Խորհրդ.
Ռուսիոյ մէջ իր վերջին այցելու-
թեան առթիւ։

Այս առթիւ ալ երեւան եկաւ
երկու երկիրներուն յարաբերու-
թեանց ամրութիւնը, ինչ որ լեջօ-
րէն գոհունակութեան արժանի
դէպք մըն է։

Մասնաւոր գոհունակութեամբ
կը յիշեմ հարեւան ու բարեկամ՝
Յունաստանի վարչապետին ու ար-
տաքին նախարարին Էնգիւրի
տուած այցելութիւնը։ Թուրքիա
եւ Յունաստան բոլորովին դուրս
ելած են այն դիրքէն, ուր իրենց
բարձրագոյն շահը իրարու հա-
կառակ էին։ Այս երկու երկիրները
ճիշդ կը շարժին, իրենց անկեղծ
բարեկամութեան մէջ փնտռելով
իրենց ապահովութիւնը եւ ուժը։
Ձեր վաւերացման ենթարկուած
են այն փաստաթուղթերը, որոնք
դաշնագիրներու կապած են երկու
հանրապետութիւններու միջեւ
բացուած նոր շրջանին նոր հիմերը։

Հունգարիոյ հետ մեր ունե-
ցած հին ու փորձուած բարեկա-
մութիւնը աւելի որոշ արժէք եւ
կարեւորութիւն ստացաւ, անոր
վարչապետին պաշտօնական այցե-
լութեամբը։ Ցոյս ունիմ որ երկու
երկիրներու լաւ ու անկեղծ յա-
րաբերութիւնները անդադար պիտի
զարգանան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ
արժէքաւոր երաժիշտներէն Ռ.
Թերլէմէզեան յօդուածով մը կը
ներկայացնէ ռատիօյին դերը ժո-
ղովուրդին երաժշտական դաս-
տիարակութեան մէջ։ Յիշենք,
որ այս հայ տաղանդաւոր երա-
ժիշտը վարիչն է Երեւանի Ռադիո-
կենդրոնին։ Եւ իբրեւ այդ, ա-
ռանձին կ'անդրադառնայ հետե-
ւեալ կէտերուն վրայ։

Նիւթերու ցանկը (Réper-
toire).— Ցաւոտ հարց մը։ Եւ
այն՝ ոչ միայն մեր երկրին, այլ
նաեւ զրոցի երկիրներու ռադիօ-
կեդրոններուն համար։ Մենք որ
կարգ մը տարրական պատ-
ճառներով, այս հարցը քիչ մը
աւելի սուր է մեր մէջ։

Երեւանի ռատիօ կեդրոնին
նիւթերուն մէջ կրկնութիւններ
կը պատահին, մասնաւորապէս
արեւելեան եղանակները, որովհե-
տեւ արեւելեան նոր եղանակներ
չեն յօրինուիր, իսկ եթէ յօրին-
ուին, գեղարուեստական արժէք
չունին։ Այս տարի կ'աշխատինք
ճոխացնել ժողովրդական երգերու
ցանկը, թէեւ այդ երգերն ալ
սահմանափակ են։

1928 սեպտեմբերէն մինչեւ
1929 սեպտեմբեր Երեւանի ռա-
տիօն նուագեց 265 երգեր (արե-
ւելեան եւ եւրոպական, ձայնա-
կան եւ գործիական)։

Իսկ 1929 սեպտեմբերէն
մինչեւ 1930 յունիս մեր երգե-
րուն թիւը հասաւ 750ի, եւ մին-
չեւ այսօր՝ 800ի։ Պատճառը այն
է, որ ունեցանք նոր արուեստա-
գէտներ, ինչպէս նաեւ նորու-
թիւններ,— այսպէս լարային
նուագարաններ, եւրոպական նուա-
գախումբ եւ երգչախումբ։

Արուեստագէտներու հարցը.—
Թէեւ արուեստագէտներու թիւը
եւս աճած է, բայց սահմանա-
փակ։ Ռատիօ կեդրոնին արուես-
տագէտներուն թիւը 60էն աւելի
չէ։ Ոչ քան ալ երգիչը կամ նուա-
գողը շնորհալի երգէ կամ նուա-
գէ (իսկ այդպիսի ուժեր դժբախ-
տաբար քիչ ունինք), «Միքրոֆօ-
նի» առջեւ գալով ձանձրոյթ կը
պատճառէ։

Արեւելեան եւ եւրոպական
երաժշտութիւն.— 1928-29ին,
մեր նիւթերուն 85 առհարիւրը
արեւելեան էր, իսկ յետոյ՝ 60-
65 առհարիւրը։ Վերջերս հա-
ւասարեցուցինք արեւելեան եւ
եւրոպական եղանակները։ Ասի-
կա որոշ խաւերու մէջ դժգոհու-
թիւն պատճառեց։

Իսկ ժամանց ողջունեցին մեր
քայլը։ Կը կարծենք թէ տըր-
տունջներուն մէկ մասը անտե-
ղի է, որովհետեւ վերջի վերջոյ
շարունակ եւ ամբողջ տարիներ
չենք կրնար ժողովուրդին տալ
բոյաթիներ, չարղեաճներ, մու-
ղալիֆներ։ Չենք ուզեր հրա-
ժարիլ այդ եղանակներէն, բայց
մենք կ'ուզենք քիչ մը երաժշ-
տական դաստիարակութիւն տալ
ժողովուրդին։ Եթէ մտիկ ընենք
ժողովուրդին ինչպէս կը պա-
հանջեն մեզմէ իրենց բազմա-
թիւ նամակներով, կը տեսնենք
որ ան կը ներկայացնէ զարմա-
նալի շերտաւորում մը։ Մէկը
տիւտիւկ կ'ուզէ, միւսը՝ Թառ
մէկը՝ քեմանչեա, միւսը՝ երգ,
երրորդը ջութակ...։ Մեր նպա-
տակը պիտի ըլլայ դաշնաւորել
այս հակադիր պահանջները։
Երբեմն մեզի կը գրեն թէ չեն
հասկնար եւրոպական երաժշ-
տութիւնը, եւ կը պահանջեն.—
«Մի նուագէք մինչեւ որ հաս-
կնանք»։ Իսկ մենք կը պատաս-
խանենք, որ հասկնալու համար
պէտք է լսել, եւ շատ լսել։

Միջոցներ.— Այս տարի կա-
տարեցինք շարք մը փոփոխու-
թիւններ։ Ռատիօ-կեդրոնին կից
ունինք ձայնական եւ գործիա-
կան երեք խումբեր։ Այս երեք
խումբերը մեծ դեր կը խաղան
այս տարի։ Երգչախումբը, որ
ձայնական երաժշտութիւն տա-
րածելու լաւագոյն միջոցն է,
իր նիւթերուն մէջ ունի յեղա-
փոխական, ազգագրական եւ
ժողովրդական երգեր։ Լարային
նուագախումբը՝ դասական երա-
ժիշտներու ստեղծագործութիւն-
ները, նոյնպէս ժամանակակից
երգահաններու գործերը, որոնք
արեւելեան գոյն ունին։ Դժբախ-
տաբար չյաջողեցանք կազմա-
կերպել սէնֆոնիք օրքեսթր, եւ
կը գոհանանք թատերական օր-
քեսթրով, որ տեսակ մը կա-
մուրջ է հասկնալու համար սէն-
ֆոնիք արուեստը, նուագելով
մատչելի ստեղծագործութիւն-
ներ, իր յայտագրին մէջ առնե-
լով հանդերձ առաւելապէս ժա-
մանակակից յեղափոխական եւ
ազգագրական եղանակներ։

Արեւելեան նուագախումբ.—
Այս տարի ունինք արեւելեան
ensemble, որուն յայտագրին
մէջ կը մտնեն հայկական, թըր-
քական, պարսկական, արաբա-
կան, թաթարական, դասական
ու ժողովրդական եղանակներ։
Այս նուագախումբը դեկտեմբե-
րին պիտի այցելէ Բագու, քա-
ղաքին Ռադիօ-Կեդրոնին մէջ
տալու շարք մը համերգներ։
Յետոյ փոխ-այցելութիւն մը
պիտի տայ Բագուի խումբը։

Երաժշտական բացատրու-
թիւններու հարցը.— Ճիշդ է որ
երաժշտական բացատրութիւնը
խոշոր դեր մը կը կատարէ լաւ
հասկնալու համար որեւէ երա-
ժշտական գործ։ Բայց ատիկա
մեր մէջ տկար է։ Ուստի պիտի
աշխատինք այդ ուղղութեամբ,
նոյն ատեն տալով երաժշտու-
թեան պատմութիւնը։

Պատուոյ համերգներ.— Անց-
եալ տարի կազմակերպած էինք
մասնաւոր երեկոներ, նուիրուած
այս կամ այն երաժիշտին գոր-
ծերուն։ Այսպէս համերգի երե-
կոներ տուինք Պէթհովէնի, Շու-
մանի, Գրիգի, Ա. Սպենդիար-
եանի, Կոմիտասի, Տ. Ղեւոնդ-
եանի։

Տուինք նաեւ երեկոյթներ,
նուիրուած հայ հին ու նոր ե-
րաժիշտներուն, ինչպէս մասնա-
ւոր երեկոներ արեւելեան ժո-
ղովրդական երգերուն։ Այս տա-
րի աւելի ճոխ պիտի ըլլան այդ
երեկոները։

Շնուահաղորդում (transla-
tion).— Անցեալ տարի մեր հա-
մերգները հաղորդեցինք արտա-
սահման։ Այս տարի պիտի աշ-
խատինք, լսելի դարձնել ար-
տասահմանի եւ Մոսկուայի հա-
մերգները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Հոկտեմբեր 26ին, կիրակի,
Շավիլի Երկ. Երիտ. Միու-
թեան գնդախաղի խումբը մր-
ցեցաւ Esp. de Versailles 1er B
խումբին դէմ. եւ լաւ խաղար-
կութենէ մը վերջ, հայ մարզիկ-
ները խաղին վերջաւորութեան
կարողացան նշանակէտ մը շա-
հիլ, որով խաղը վերջացաւ
1-0ով։

Իսկ անցեալ կիրակի հակա-
ռակ տեղատարափ անձրեւին,
մրցումը տեղի ունեցաւ Վիրոֆ-
լէի դաշտին վրայ C. A. Biev-
rois (R) խումբին դէմ։

Երկու խումբերն ալ շնորհա-
ւորելի են իրենց լաւ խաղար-
կութեան համար։ Արդիւնք՝ 0 0։

Այս կիրակի առաւօտ ժամը
12ին հայ մարզիկները կը հրա-
ւիրուին ծանօթ հաւաքատեղին։

Միութեան Ջութակի, ման-
տոլինի եւ պանճօի ձրի դասըն-
թացքները պիտի սկսին յառա-
ջիկայ ամսուն 1ին։ Շավիլի եւ
շրջակայքի այն երիտասարդ-
ները՝ որոնք կը փափաքին օգ-
տուիլ, մանրամասնութեանց տե-
ղեկանալու համար պէտք է դի-
մեն G. Takimdjianի 11 bis rue
Julien Certain, Viroflay (S. et
O.)։

Կ. Թ.

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Տ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միու-
թեան վարչական ժողովը, ա-
մառնային արձակուրդէն վերջ,
ունեցաւ իր առաջին նիստը 13
Հոկտ. 1930 երկուշաբթի։

Ժողովը զբաղեցաւ ի մէջ այ-
լոց առողջ ու մաքուր մեծցնող
մայրերը եւ Փարիզի ու շրջակայ
զանազան վարժարաններուն մէջ
յառաջադէմ հայ աշակերտները
քաջալերելու համար անոնց
տրուելիք մրցանակներու խըն-
դրով։

Որոշուեցաւ այս զոյգ նպա-
տակներուն համար Տիկնանց
Միութեան Հ. Կ. Խաչի եւ Որբե-
րու Օգն. Մասնաճիւղերուն տա-
լիք հանդէսները միացնել եւ
յունուար 4ին կատարել սրահի
մը մէջ մրցանակաբաշխութեան
հանդէս մը, հոն բաժնելով հարկ
եղած մրցանակները յառաջա-
դէմ սաներու եւ առողջ ու մա-
քուր երախաներու։

Փարիզի Հայ Տիկ. Միութեան
Վարչ. Ժողով

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ռոթերտամէն տրուած հե-
ռագրի մը համաձայն, գերմա-
նական «Տօքս» հսկայ Ջրասա-
ւառնակը, այսօր պիտի մեկնի
Ամստերտամէն դէպի Հավր։

Ազորեան եւ Պէրմուտեան
կղզիներուն միջեւ, յատուկ նաւ
մը անհրաժեշտ պէտքերը պի-
տի մատակարարէ սաւառնակին։
Հավրէն վերջ, պիտի անցնի Ա-
զորեանները Պորտոյի եւ Լիզ-
պոնի վրայով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

...րենց ակնարկները կը յա-
...թէեւ հեռուները, բայց ի-
...երկուքին էութիւնները ան-
...րելի վստահութեան թռիչ-
... մը յառած, կառչած էին ի-
...

— Դէհ, Ազնիւ, զուր ենք
... թաքցնել միմեանցից
... պարզ է, էլի, որ սիրում
... ես քեզ, դու էլ՝ ինձ..

—

— Դու ինձ աշխարհ եղար ա-
... մէջ օրից, երբ փողոցում,
... դրան առջին տեսայ ես քեզ...
... չէօսի՞ս, Ազնիւ, ի՞նչ ես
... հիգ շուռ տալիս։

— Ինչ խօսիմ, Արսէն, դուն
... խօսիր, այդ հերիք է ինձի.

... հասած էին սաղարթախիտ
...ներուն ծառին, երկնուան տուներ-
ները զիրենք կը բաժնէին աշխար-
հէն։ Իր զգացումին պոռթկումը
զսպելու անկարող, խենթօրէն
ազատ փարեցաւ աղջկան, երկար,
մոլեգին համբոյր մը միացուց
անոնց շրթունքը։ Թագին գիրկընդ-
խառն, անխօս, շնչելով իրարու
հեւքը, աչքերնին փակ ու իրենց
բազուկներուն մէջ սեղմած եր-
ջանկութիւնը, յոյսը, ապագան։

Խոտերուն տակ ծղրիթները
սկսած էին երգել երբ վերադար-
ձան վանք։

Յաջորդ օրը, կէսօրին՝ նըս-
տած էին երեքով վանքի սենեակը
ու կը պատրաստուէին ճաշելու,
Ղողակոթ հասուցած պատրաս-
տած էր, արեւը ներս կը յորդէր
կապտորակ ծուխով, արդար՝ իւղի
բոյրերով օծուն սենեակին պա-
տուհաններէն չգիտես ի՛նչ գաղջ
ընտանութիւն մը կը զեղուր ա-
նոնց սիրտէն երբ սեղան նստան։

Յանկարծ դուռը բացուեցաւ
եւ ժամկոչ Մխիթար փոթորիկէ
մը քշուածի նման ներս ինկաւ,
փոշեթաթախ էր եւ քրտնաթոր,
եւ յայտնի էր որ քաղաքէն քա-
լելով եկած էր, դէմքին վրայ
սրտնեղութեան եւ գայրոյթի
գունաւոր արտայայտութիւն մը
կար, արտասովորութիւններու այդ
անհաճոյ բախումը շփոթեցուց
զիրենք բոլորն ալ, կեանքի այդ
տեսակ անախորժ անակնկալներու
առջեւ հարկ եղած բառերը գըտ-
նելու վարժութիւնը չունէին, ոչ
ալ ազնւութիւնը՝ դէպքերը ի-
րենց իսկական արժէքով տեսնելու,
երկու կիները աղէտի մը նախա-
զգացումը ունեցան...

Արսէն, ամէնէն շուտ ինք
զինքին գալով, փորձեց վերջ դնել
բութ ճնշիչ լռութեան։

— Գոգազուել ես, հայրիկ,
ուզո՞ւմ ես ձեռիդ ջուր առնեմ...
Աչքս էր խող տալիս, մտածում
էի հէրը է գալու.. գալուստդ բա-
րով է, չէ՞, հայրիկ...

Մխիթար գիտցաւ հիւրասի-
րութեան զուարթ ոգիին ուժով
կլլել այն ծանր բառերը, որոնք
լեզուին ծայրն էին. քաղաքը
Արսէնի եւ Ազնիւի մասին
փսփսուք մը հասած էր ականջին,
լուրը՝ բերնէ բերան եղած էր գե-
րան՝ ի՞նչ, տասը աղայ մը փակի
իր աղջկան փէշերուն, իր անունն
ու պատիւը ծամո՞ց լինի բերան-
ներու... իր ամենադամոյլ հոգին
տակնուվրայ եղած էր ու որունք-
ներըժողվելունպէս շունչն առած էր
խաչկամանք։ Հիմակ աչքերովը կը
տեսնէր էլլին տղան իր սեմէն
ներս, ու աչքերուն չէր հաւատար։
Յագնութենէն ինկաւ անկիւն մը,
մերժեց լուացուիլ, ճաշել, բերանը
բանալ, ներսէն ինքզինքը կ'ու-
տէր, սիրտը կը կրծուէր։

Սեղանը անցաւ լուռ, պատառ-
ները երեքին ալ կոկորդը ծակեին,
Արսէն խոհեմութեամբ քաշուե-
ցաւ, թողլով որ ներուէր իր մէջ
ճնշուած մըրրիկը դուրս պոռթ-
կայ։

— Յօ, աս ի՞նչ խայտառակութիւն
է, այ կնիկ, սկսաւ իր բարկու-
թիւնը թքնել ընդվզած հայրը,
տեղը տանուա՞ծ բան է ծօթնօ-
տար լակոտին առջեւ աղջիկ մը
ցուցանք հանել... տեսնողը, իմա-
ցողը ինչ կ'ըսէ պատիւնիս ջնջցի
կտա՞ր է, ի՞նչ...

Երկու կիները բերան չբացին,
ամուսին, հօր արդար զայրոյթին
առջեւ իսկապէս ինքզինքնին յան-
ցաւոր, ամօթապարտ կը զգա-
յին։

Յաջորդ օրն իսկ Մխիթար ի-
րեններուն հետ իջաւ քաղաք,
կացութեան ուրիշ ելք մը չէր
կրնար երեւակայել։ Երբ տան սե-
մէն ներս ոտք դրին, ան ուժգին
փակեց դուռը կնակին ու իր ա-
մէնէն խորունկ ձայնով ըսաւ իր
կնոջ

«Զգուշ Ղողեր.. այդ տղուն
աղջկանս շուքն անգամ ցուցնել
չեմ ուզեր... գիտցիր, այ կնիկ,
մեզի խարճ մարդ չէ ան... անոր
գլուխը քամի է, քամի, այսօր՝
հոս, վաղը՝ փնտռէ որ գտնես... չէ,
չէ, թող երթայ նախ եւ առաջ
գամաք հացի մը ճամբան ճարէ.»

Արսէն առաջին անգամն էր
որ առիթը կ'ունենար իր որոշում-
ներուն դէմ զգալու ատանդամոյլ
պատուախնդրութեան մը թում-
բը, կ'ընդվզէր եւ իրերու վիճակը,
մարդոց հոգեբանութիւնը փոխե-
լու անհնարութեան առջեւ սան-
ձակոտոր երիվարի մը նման գլու-
խը թափ կուտար, ինչո՞վ են յան-
ցաւոր իրենց զգացումները, իրը եւ
Ազնիւինը, մի՞թէ սիրոյ մը ան-
կեղծութիւնը գերագոյն արդա-
րացում մը չէ, որուն առջեւ ա-
մէն մեղադրանք, ամէն հաշիւ
պարտաւոր էին լռել։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
11 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1414 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Յիշեցէք Զինադադարի խանդավառ ուրախութիւններն ու անդրադարձէք օրուան տխրութիւններուն։

Անէծքի ու զարհուրանքի Թուական մը կը փակուէր ու նոր դարաշրջան մը կը բացուէր խաղաղութեան, հանդարտ բարգաւաճման ու ապահով կեանքի խոստումներով։

Աքսորի ու ջարդի գողգոթաներէն, Հայութիւնը կը վերադառնար ուժաբեկ, անճանաչուած ու անանկ, բայց աչքերը յառած ազատութեան աստղին ու յարութեան յոյսերով տոգորուն։

Երկար ու գազանային պայքարի մը սարսափներէն շշմած, մարդկութիւնը նողկանքով վար կը նետէր զէնքերը ու քաղաքներու կեանքին կը փութար զսպուած կարօտներու պոռթկումով, ու խաղաղութեան, աշխարհի երջանկութեան ուխտերով։

Քաղաքակրթութեան քսան դարերու ապարդիւն ճիգէն յետոյ, ամբողջ աշխարհ մէկ բերան՝ անգամ մը եւս կը դատապարտէր մարդկութեան յոռի բնազդները ու յափշտակութեան ոգեխռով պահու մը մէջ կը պատգամէր գերագոյն ազնուացման խոստումներ...

Աւերակներու եւ անհուն գերեզմաններու վրայ, խաղաղութեան եւ ազգերու հաւասարութեան տաճարը պիտի բարձրանար մէկ օրէն միւսը, աւելի ամուր եւ աւելի հոյակերտ՝ դարերու փառքին ու մարդկութեան պատուին համար...

Ով մարդկային միամտութիւն, քու անունդ անմտութիւն է։

Եթէ ո՛չ, Զինադադարի այս տարեդարձը չպիտի սահէր զինաթափութեան կատակերգական արարողութիւններով ու գալիք պատերազմի պատրաստութիւններով, իսկ մարդկային անհամար զանգուածները Անծանօթ Զինուորին պիտի դիմէին ո՛չ թէ դառնութեան ու սարսափի յիշատակներով, ո՛չ թէ իբր ներշնչարան մարտունակ կորովի եւ ատելութեան, այլ երախտագիտութեան սրտաբուխ ցոյցերով՝ կեանքի բարիքներուն համար, զորս ապահոված պիտի ըլլար իր մահով։

Զինադադարի այս տարեդարձին տակաւին, անշուշտ, ազգերու հաւասարութեան սկզբունքին համար չէ որ Հայութիւնը կ'ապրի աքսորական, կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, ամէն օր անիծելով անկոչ հիւրի դառնութիւններն եւ իր հոգին դրած օտար ազգեցութիւններու նուաճման առջեւ, իբր վերջին զոհը հանդիսաւոր սուտերու։

Ու տակաւին, աշխարհի խաղաղութեան համար չէ անշուշտ, երբ պետութիւնները՝ իւրաքանչիւրը ձիթենիի ճիւղ մը ձեռքին, կը քալեն ճամբէն որ արիւնահեղ բախումներու կը տանի, ու ժողովուրդներու սրտին մէջ վառ կը պահեն կայծը, որ օր մը, կրնայ դարձեալ համաշխարհային բռնկումներ գրգռել։

Պաշտօնական Զինադադարը միայն վար առաւ զէնքերը ու խաղաղութիւնը կանոնք ցանեց մթերանոցներու մէջ, ի երկիր դուրս հանելու համար աւելի կատարելագործուած։ Այսպէս, «Անծանօթ Զինուոր»ը շեղեցաւ իր նպատակէն։ Օրինակ դառնալու խաղաղութեան ու հաշտութեան ուխտաւորին, կարծէք, այսօր կը ծառայէ պարտուածին համար վրէժի եւ ատելութեան, իսկ յաղթականին համար՝ հակումի եւ պատրաստութեան իբր ազդարար։

Ու, այսօր, ազգերը երբ կ'երթան խոնարհելու Անծանօթին շիրիմին առջեւ, լուռ ու երկիւղած, այլեւս դադրած ըլլալ կը թուին յիշելէ համաշխարհային խենթութիւնը, որ ամէն դրան վրայ սուգի սեւ քաշեց. այնքա՛ն ապերախտ է մարդկային յիշողութիւնը։ Այլ մէկ վայրկեանի լռութեան մէջ, անոնք ականջ կուտան ատելութեան փսփսուքներուն ու մարտի հեռաւոր շեփորներուն...

Ի հարկէ, պատկերը այնքան ալ սեւ չէ, ինչպէս Մեծ Պատերազմի նախօրեակին. միջազգային կռուաշունչ կիրքերը այնքան ալ փոթորկած չեն ու չենք կրնար չտեսնել ջանքերը որ մարդկութեան բարիքին համար կը կատարուին ոմանց կողմէ լուրջ եւ անկեղծ. ուրիշներու կողմէ թեթեւութեամբ ու առհարկի, երեւոյթ պարտկելու մտահոգութեամբ։ Մեծ սկզբունքներու անունով, փոքր հաշիւներ է որ ազգերը ելած են կարգադրելու իրարու հետ. բայց այլեւս կը քաշուին պատերազմ գոռալէ։ Խաղաղութիւնը դեռ չէ գտած իր հաստատութիւնն ու կազմակերպութիւնը. բայց ինքզինքը կը փնտռէ ու թէեւ դեռ բաւական հեռու է ազգերու հզօր իրաւարարն ըլլալէ. բայց գոնէ կայ։

Իսկ եթէ պատերազմի գիտութիւնը աւելի նրբացած, հետզհետէ իր զինարանը կը ճոխացնէ դիւահնար գործիքներով, եւ սակայն, մարդկային ամբողջ պատմութեան ընթացքին, նժարին մէջ այնքան ծանր չէր կշռած խաղաղասէր ու ժողովրդական տարրը, որքան այսօր։ Մութ ուժերու դէմ, որոնք կը շարունակեն գործել ամբոխի փառասիրութիւններու եւ կիրքերու դրօշին տակ, հպարտօրէն կը կանգնի ժողովրդական գիտակցութիւն մը՝ իր կազմակերպութիւններով։

Պատերազմը իր սարսափներով բոլորովին ապարդիւն չէ անցած։ Ազնուագոյն մտաւորականութիւն մը, ձգած ամպերու բարձրութիւնը, կը սկսի քալել հողի վրայ ու դեռ երէկ անարգուած ռամիկը, անգոյն ու անհոգի զանգուածը չէ այլեւս. սորվեցաւ գնահատել իր կեանքին արժէքը ու ծանրութիւն տալ իր խօսքին։

Ժողովրդային գիտակցութեան եւ ազգեցութեան այս նոր տարրը քաղաքական եւ ընկերային մարզերու վրայ, պիտի բաւէր որ քիչ մը վստահութեամբ նայէինք յաւագոյն մարդկութեան մը հեռանկարին եւ Հայու մեր մաղձոտ հոգիները օտար «Անծանօթ»ին տանէինք հզօր արդարութեան մը մաղթանքներով։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՏ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Յուսաբեր»*ի խմբագրականէն (1 Նոյեմբեր)։*

— «Գրագէտնե՞ր են թէ հրապարակագիրներ Աբովեանը, Նալբանդեանը, Սրուանձեանցը, Ալիշանը, Խրիմեան Հայրիկը, Րաֆֆին, Սունդուկեանը, Թումանեանը, Վարուժանն ու Սիամանթօն, Զարդարեանն ու Ահարոնեանը, շքեղատիպ հոյլը մեր ժողովուրդի, որ գծագրեց Հայ Դատը իր գունեղ ու հրեղէն քնարին վրայ։

Եւ ի՞նչ էին այս ընտրանիի հոգեկան խոյանքի, ստեղծագործ թափի ու վառ երեւակայութեան ակունքները փորող գիւղացիները, անմահ Անդրանիկները, Սերոբ փաշաները, Քեռիներն ու Դումանները, եթէ ոչ գեղագործները այդ նոյն դատի։

Ահարոնեաններու գրչով լեզու առաւ ու յաւերժութեան խօսեցաւ ոգիացած գործը Գէորգ Չաւուշներու, որովհետեւ Ահարոնեանները հայ Չաւուշներն են գրչի մէջ։

Իսկ Մուրատներու եւ Գետօներու զէնքով թեւաւոր թռչուն դարձաւ ու լեռնէ լեռ սլացաւ հրացած գրականութիւնը Խրիմեաններու եւ Րաֆֆիներու, որովհետեւ Մուրատները հայ Րաֆֆիներն են զէնքի մէջ։

Ինչո՞ւ Դաշնակցութենէն բացի ոեւէ այլ հոսանք գրականութիւն չտուաւ հայ կեանքի մէջ։

Ինչո՞ւ. հնչակը, ռամկավարը, բոլշեւիկը կը գրեն, սակայն չեն կերտեր ու չե՛ն հիւսեր գրական այն շքեղ պսակը, որ ոգիացած հայելին պիտի ըլլար հայ ժողովուրդի, այն անմեռ գանձը, որ անմահութեան թելով անցեալն ու ներկան կը կապէ գալիքին։

Որովհետեւ ասոնք, ճի՛շդ է, կը գործեն, սակայն չեն գեղագործեր, չե՛ն ձուլուիր ու չե՛ն նոյնանար յաւերժութեան եւ անմահութեան այն միակ աղբիւրին հետ, որ Հայ Դատ կը կոչուի։

Ասոնց գրուածքը չի՛ գրականանար ու չի՛ յաւերժանար, ու գործը այս նոյն յաւերժութեան արձագանգը չի՛ դառնար՝ անմահութեան մէջ ապրելու համար, որովհետեւ անցաւորի՛ն, կեանքի ճղճիմ հաշիւներուն կապուած կը մնայ ամէն կարգի ռամկավար ու հնչակ ճօկէններու եւ պլոքէններու խօսքի ու գործի բովանդակ խանդն ու թափը։

Եւ այդ պատճառով հայ գրականութեան միակ ու ինքնակալ տէրը կայ ու կը մնայ Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ միայն ան կը մնայ միակ եւ ինքնակալ տէրը Հայ Դատին»։

ԻԶՄԻՐԻ ՀՐԴԵՀԻՆ ՎՆԱՍԸ

Իզմիրի հրդեհին առեւտրական վնասը կը ճշդուի տեղւոյն առեւտր. սենեակին կողմէ։ Դեռ վերջնական վնասը յայտնի չէ եղած, բայց ստուգուած է որ 350-500 հազար ոսկիի վնաս կայ։ վնասը եղած է թրջուած թուղթերէն, չամիչներէն, փայամուշէն, գորգերէ եւ ուրիշ ապրանքներէ։

•։• Առողջապահական գործավարը աղէտեալ վայրերը անձամբ շրջած եւ օգնութեան միջոցներու մասին կարգադրութիւններ ըրած է։ Կարմիր Մահիկին մինչեւ հիմա 1655 ոսկի յանձնուած է զանազան տեղերէ։ Պոլսոյ առեւտրական-ճարտարարուեստի սենեակին պաշտօնեաներն ալ 46 ոսկի հանգանակած եւ Իզմիր ղրկած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իհսան Նուրի ձերբակալուած չէ

Էնկիւրիէն ստացուած հեռագիր մը կ'ըսէր թէ քրտական ապստամբութեան ղեկավար Իհսան Նուրի փաշա եւ Ապտիւլ Գատէր ձերբակալուած են Թէհրանի մէջ պարսկական կառավարութեան կողմէ։

«Նոր Օր» անձնական աղբիւրէ քաղուած ստոյգ տեղեկութեանց վրայ կը յայտնէ թէ այս լուրը իրականութեան չի համապատասխաներ։ Իհսան Նուրի Փաշա քանի մը հարիւր հետեւորդներով Արարատէն քաշուած եւ անցած է Պարսկաստան։ Պարսիկ իշխանութեանց հետ խնդիր չունենալու համար զէնքերը յանձնած է եւ առնուած հսկողութեան տակ։

Իհսան Նուրի փաշա Պարսկաստան մեկնելէ առաջ, Արարատի ուժերը վերակազմած եւ հրամանատարութիւնը առժամապէս յանձնած է ուրիշներու։ Արարատի վերին բարձունքները կը գտնուին քիւրտ յեղափոխականներու ձեռքը։ Թուրք զօրամասերը որոնք լերան ստորոտը կը գտնուէին, քաշուած են Պայազիտ։

Արարատի կացութիւնը

ԹՈՒՐՔ ՈՒԺԵՐ ՊԱՅԱԶԻԴ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Արարատի այսօրուան վիճակին մասին Պարսկաստանէն հետեւեալ վերջին տեղեկութիւնները կը հաղորդուին։

Արարատի անկման լուրը, որ Էնկիւրիի սուտ հաղորդագրութիւններէն հասկցուած էր, բոլորովին սխալ է. դեռ Արարատի տէրը կը շարունակեն մնալ Արարատցիները։ Իհսան Նուրի փաշան, քրտական ապստամբութեան ընդհ. հրամանատարը, ճիշդ է որ անցած է պարսկական հող, սակայն Արարատի վրայ կը մնան քիւրտ ապստամբները, գլխաւորութեամբ Իպրահիմ փաշայի, Ֆարզանդի եւ Թամարի։ Ասոնք իրենց ուժերով կանգուն կը պահեն դեռ Արարատը, ուր վերջին կռիւներու ընթացքին ծանր հարուածներ ստացան Սալիհ փաշայի ուժերը եւ բազմաթիւ կորուստներ տուին։

Իհսան Նուրի փաշայի բացակայութիւնը երբեք չէ ընկճած Արարատ մնացող ապստամբներու կորովը, որոնք որոշած են կռուիլ մինչեւ վերջին շունչ։ Ներկայիս արդէն դադրած են յարձակումները, անանցելի ձիւներն ու ցուրտին հետեւանքով։ Միայն թէ լերան վարի մասերուն մէջ մնացող թուրք պահակ զինուորներու եւ ապստամբներու միջեւ երբեմն կը շարունակուին ընդհարումները, որոնք կը վերջանան առաջիններու պարտութեամբ։

Սալիհ փաշա տեսնելով որ մինչեւ վերջ բազմաթիւ կորուստներ պիտի ունենայ իր բանակը, պահակներ պահելով Արարատի շրջաններուն մէջ, որոշած է Պայազիտ կեդրոնացնել բոլոր ուժերը եւ սպասել յարմար օրուան։

Քիւրտերը կ'աշխատին ամէն տեղ կազմակերպուիլ այժմ, գարնան սկսելու համար իրենց ազատագրութեան պայքարը։

Թուրք հանրային պարտքերը

Թուրք լրատեղեկ շրջանակներ կը յայտնեն թէ, հիմնուելով ֆրանսացի համբաւաւոր ելմտագէտ Շարլ Ռիսթի տեղեկագրին վրայ, որ ի հաշիւ հին պարտքերու որ եւ է մասնավճարի հատուցման դէմ կ'արտայայտուի, բազմաթիւ երեսփոխաններ պիտի պահանջեն Ազգ. Մեծ Ժողովէն, ջնջել կտրոններու վճարման համար ելմտացոյցին մէջ նշանակուած եօթ միլիոն ոսկիի գումարը։

Թուրք հանրային պարտքերու հարցը կը մտահոգէ ամբողջ մամուլը։ Զօրեղ հոսանք մը ի յայտ եկած է ի նպաստ Փարիզի համաձայնութեան վերաքննութեան։

Այս ամսու վերջերը, կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին այս խնդրին մէջ։

Կէս-պաշտօնական «Միլլիյէթ» թերթը, յօդուածով մը կը յայտնէ թէ կայ Թուրքիոյ արտաքին պարտքերը կարգադրելու գործնական միջոց մը, որ կրնայ գոհացնել բոլոր պահանջատէրերը։

Շեշտելէ յետոյ թէ անկարելի է այսօր-վաղը կիրարկութեան դնել Փարիզի համաձայնութիւնը, յօդուածագիրը ցոյց կուտայ թէ գալիք տարեվճարներու հատուցման մասին որ եւ է կարգադրութիւն պիտի յանգէր խափանելու երկրին տնտեսական զարգացումը, կը յայտնէ թէ Հանր. Պարտուց Վարչութեան բոլոր բողոքները իզուր են, երբ կառավարութիւնը ստիպուած է ամէնէն առաջ երկրին բարգաւաճումը ապահովել։

«Միլլիյէթ»ի յօդուածը կը վերջանայ յայտնելով այն կարծիքը թէ պահանջատէրերու կողմէ ընդունելի վճարման միակ եղանակն է անվճար կտրոններու միանուագ վաճառումը։ Յօդուածագիրը կը յայտնէ թէ, եթէ պահանջատէրերը վարանին ցոյց տալու գոհունակութեան ոգի մը, ընդունելով վճարման այս տեսակ եղանակ մը, կրնայ ըլլալ որ պարտաթուղթերը իրենց ձեռքերուն մէջ հալին եւ զրոյի հաւասարին։

Պուլկարիոյ խաղաղականութիւնը

«Ժօվրօ» Սօֆիայի թղթակիցը կը գրէ.— Քանի մը օտար թերթեր արտագրեցին սերպ «Նօվօստի» թերթին մէկ յօդուածը, որ թէեւ Զագրէպ կը հրատարակուի, բայց իր ուղղութիւնը կը ստանայ Պելկրատէն։ Առանց կանգ առնելու խտալեւալու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

ԻՆՉԵՐ ՊԻՏԻ ԸՍԷ ՖԷԹՀԻ ՊԷՅ

Ազգ. Ժողովին մէջ Ֆէթհի պէյի հարցապնդումին կը սպասուի եւ այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան։ Հասկցուած է որ Խալքը այս առթիւ Սէրպէսթի վրայ պիտի յարձակի ընտրութեան միջոցին եղած չափազանցութիւնները խօսքի նիւթ ընելով։ Խօսք պիտի առնէ Անթալիոյ երեսփոխան Րասիհ եւ այնտեղ պատահած դէպքերը մէջ բերելով, առիթ պիտի տայ որ Սէրպէսթ կուսակցութեան դէմ շարժում մը առաջ գայ։ Ի պատասխան, Սէրպէսթի երեսփոխանները ցոյց պիտի տան թէ ընտրութեան միջոցին ինչպէս Խալքի ի նպաստ աշխատեցան բազմաթիւ հօճաներ ու իմամներ, ու այս առթիւ անուններու ցանկ մըն ալ պիտի ներկայացնեն։

Ընդհ. կարծիքը այն է որ այս վիճաբանութեան հետեւանքով, երկու կուսակցութիւններն ալ պէտք պիտի տեսնեն իրենց մէջ գտնուած կասկածելի մարդիկը դուրս հանելու։ Կազի փաշայի թեկնածութիւնն այս է արդէն, ու Խալքը հիմակուընէ որոշած է դուրս հանել այն անձերը որ սօֆթայութենէ եկած են։

ՅԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՀԱՆՈՒԻՆ ԽԱԼՔԷՆ

Խալք կուսակցութիւնը ժողով գումարեց, խորհրդակցութիւնները գաղտնի կը պահուին եւ լրագրողներուն ներկայութիւնը անկարելի եղած է։ Բայց եւ այնպէս, առնուած լուրերու համաձայն, խորհրդակցութիւններ կ'ըլլան կազիին ճառին մէջ կուսակցութեանց մասին եղած ակնարկութիւններուն համաձայն գործունէութեան ուղի մը գտնելու համար։ Այս առթիւ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին ներքին վարչութեան տեսակէտով։

Հաւանական է որ Խալք կուսակցութիւնը որոշում տայ իր մէջէն դուրս հանելու բոլոր կասկածելի անձեր։

Խորհրդակցութեան կարեւոր նիւթ կ'ըլլայ նաեւ Թաղապետական ընտրութեանց միջոցին ծագած դէպքերուն մասին Ֆէթհի պէյի ընելիք հարցապնդումը։

ՖՐԱՆՍԱ ԿԱՍԿԱԾՈՏ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

«Սընտէյ Թայմզ» յօդուած մը նուիրելով ամերիկեան դեսպան Կիպսընի Փարիզի եւ Հռոմի մէջ կատարած ձեռնարկներուն, գիտել կուտայ.

Բնական է որ Ֆրանսայի դիրքը զօրացաւ «Տուչէ»ի արտասանած ճառին վրայ։ Իտալական ողբերգական դիրքը, Մուսոլինիի ռազմաշունչ շեշտը եւ Ֆրանսայի դէմ իր ըրած ամբաստանութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ ստիպեցին Ֆրանսացիները զգոյշ գտնուիլ իրենց հարեւանին հանդէպ։ Մուսոլինի այնպիսի մթնոլորտ մը ստեղծեց որ պիտի դժուարացնէ ֆրանքօ-իտալական համաձայնութիւն մը։ Միւս կողմէ Մուսոլինիի բուռն ճառը միայն Ֆրանսայի դէմ ուղղուած չէ, այլ եւ ռամկավար եւ հանր. քաղաքականութեան, որուն դասական օրինակն է Ֆրանսան։

«ԳԵՐՄԱՆԻԱ՝ ՎԱՂՈՒԱՆ ՄԵԾ ԱՆԾԱՆՕԹԸ»

Գերմանիոյ Ռայխսթակի ընտրութիւններէն վերջ՝ շատեր անոնց անսպասելի արդիւնքը աչքի առաջ ունենալով, շլմորած կը հարցնեն. «Եթէ Հիթլերեան անցին՝ դէպքերը այսպէս շարունակելու ըլլան, վաղը ո՞ւր պիտի հասնինք»։

Բնականաբար այս հարցման յարմար պատասխան մը տալ եթէ ոչ անկարելի՝ գոնէ դժուարին համարելով, լաւագոյն կը գտնենք յանդուգն գուշակութիւններէ խոյս տալ ու բաւականանալ միայն ճամբորդի դիտակով ակնարկ մը նետելով անցուդարձին։

Ժամանակէ մը ի վեր կան անհատներ որոնք ամէն ջանք կը թափեն հաւասարակշռութիւնը հաստատելու համար թէ հակառակ խաղաղասիրական բազմաթիւ առաջարկներու, Գերմանիա միայն սպառազինուելու կը մտածէ։ Ան կը պահանջէ դաշնագրերու վերաքննութիւնը, բացարձակապէս կը մերժէ համաշխարհային պատերազմի անհամաձայն պատասխանատուութիւնը վրան առնել, Լեհերէն կը պահանջէ Տանցիկի նաւահանգիստը, Պելճիքայէն Էօբէնը, Ֆրանսայէն երկու գաւառները եւ զարմանալու չենք եթէ վաղն ալ կարգը ափրիկեան գաղթավայրերուն հասնի։

Հոս մտիկ ընենք գերմանա-ազգային-ընկերվարականներէն մէկուն խօսքերը. «Մենք, կը պահանջենք Վերսայլի դաշնագրէն առաջ եկող ստրկութեան ջնջումը՝ հիմնուած գերմանիոյ յանցապարտութեան ամէնէն մեծ սուտին վրայ... եւ պէտք է գիտնան որ եթէ մեզ շատ նեղելու ըլլան, նոր պատերազմի մը մէջ Գերմանիա մինակ չպիտի ըլլայ»։

Եթէ այդպէս է, այն ատեն հետաքրքրական է գիտնալ թէ որո՞նք են միւսները։ Մի գուցէ երրեակ դաշնակցութեան մը վերակազմութիւնը. բայց այդ պարագային յանցաւոր են ամէն անոնք, որոնք Իտալիոյ ու Ֆրանսայի միջեւ տիրող այս պաղ ու անըմբռնելի մթնոլորտը ստեղծեցին։

Հոգ չէ՛, պիտի ըսեն ոմանք, որչափ կ՚ուզեն թող խօսին եւ նոյնչափ ալ թող գրեն, բայց երկու «քոյր ազգերու» միջեւ ոչինչ կրնայ պատահիլ եւ վերջապէս մոռնալու չենք որ Ժընեւի մէջ «Ազգերու Ժողովը»ն ունինք որու հեղինակութիւնը այնքան խոր արմատ ձգած է ամէնուն սիրտին մէջ։

Կ՚ըսեն թէ պատերազմը չկրնար կրկնուիլ՝ քանի որ ամբողջ սերունդ մը տառապած է, որով գալիք սերունդը առիթ պիտի ունենայ անցեալէն օգտուելու. իբր թէ մինչեւ հիմա անցեալի փորձառութիւնը շատ ծառայած ըլլար ներկային եւ կամ կարելի ըլլար 2000 տարուան փորձառութեամբ աշխարհ գալ։

Բայց հարկ չկայ այդքան հեռուները երթալու եւ ոչ ալ չափազանց յուզուելու վերջին երկու ամիսներու ընթացքին, Գերմանիոյ մէջ պատահած դէպքերէն, որոնք անտարակոյս Հռենոսեան գաւառի ազատագրութեան եւ Ռայխսթակի ընտրութեանց ուղղակի հետեւանքներն են։

Ու քանի ֆրանսական զինուորները գերմանական հողին վրայ կը գտնուէին, տեղացիք օրինակելի կամապաշտութեամբ մը իրենց սրտին խորը թաղած էին հայրենասիրական ցոյցերու ամէն յիշատակ. բայց երբ անցեալ յունիսին, Վերսայլի դաշնագրի տրամադրած ժամանակէն շատ առաջ, Հռենոս իր ազատութիւնը ստացաւ, իսկոյն բոլորին մէջ արթնցաւ հայրենասիրական բարձր զգացումը։

Այսպէս Ռայխսթակի ընտրութիւններն ալ Հիթլերեան տարր մը, նոր ուժ մը երեւան հանելով՝ այսօր շատ մը Գերմանացիներու անթաղրել կու տան թէ՝ այս նորոյթին շնորհիւ պարտքերու վճարումներն ու յետպատերազմեան միւս կնճռոտ հարցերն եւս լաւագոյն լուծում մը ստանան։

Այս առթիւ՝ առանց իր իսկական արժէքը չափազանցելու ուզելու, կրնանք առանց վարանումի ըսել թէ Ռայխսթակի նոր ընտրութիւններու արդիւնքը ըստ ոմանց բնական եւ բանաւոր, իսկ ուրիշներու համար անսպասելի ու չարագուշակ, եթէ ոչ աւելին, գոնէ այսքանը կրնայ մեզ յիշեցնել թէ «հանրապետութիւնը հիմնուելէ շուրջ 12 տարի վերջ, այսօր Գերման միտքը ինքն իր մէջ ամփոփուած, նոր հորիզոն մը կը փնտռէ իր մտակալ ապագային համար, հորիզոն մը որու վրայ բարձրացող արեգը վերջապէս աւետէ իրեն՝ ցարդ զինքը կաշկանդող դաշնագիրներու բեկանումը կամ վերաքննութիւնը»։

Ազատութի՛ւն... Գերմանիոյ մէջ այս է օրուան նշանաբանը. ամբողջ ազգը Եւրոպային այսքան միայն կը պահանջէ. ազատութիւն ինքզինքը ուզածին պէս կառավարելու ու իր հին փառքերը վերակենդանացնելու «Տէօյչլանտ, Տէօյչլանտ, Իւպէր ալլէս»։

Զարմանալու ոչինչ կայ, ոսկեդարեան ԺԹ. դարէն սկսեալ, Նիպելունկէններու առասպելական շրջանէն մինչեւ մեր օրերու ամէն գիտակից Գերմանացիի փափաքը այս եղած է ու կը մնայ, տեսնել Գերմանիան միշտ ազատ եւ զօրեղ, բայց դժբախտաբար Հիտլեր ու Վիլհելմեան գետերը բոլորովին տարբեր վիճակ մը կը յիշեցնեն. վիճակ մը որ գուցէ սեպտեմբերեան ընտրութիւններէն վերջ բարեփոխուի։

Բայց ի՞նչ ուղղութիւն բռնելու է գերմանական դիւանագիտութիւնը, որպէսզի այս կացութիւնը բարեփոխուի, դէպի ա՞ջ թէ ձախ, դէպի արեւմո՞ւտք թէ հարաւ-արեւելք։

Մինչեւ հիմա Ռայխսթակի 20ի չափ կուսակցութիւնները առաւել կամ նուազ չափով, օտարներու օժանդակութեամբ, աշխատեցան Ռայխը վերակազմելու, բայց ներկայ տնտեսական վայրկեաններուն մէջ, արդեօք Գերմանիան բոլորովին նոր ուժ մը չունի՞ որ կարենայ երկրի կառավարութեան ղեկը ձեռք առնել։

Դժբախտաբար ո՛չ։ Արդարեւ ինչպէս դիւրին էր գուշակել, սեպտեմբեր 14ի ընտրութիւնները, հակառակ 35 միլիոն քուէարկողներու պատկառելի թուին, վճռական արդիւնք մը չտուին։

Իրարու հետ պայքարող բազմաթիւ կուսակցութիւններէն եւ ոչ մէկը յաջողեցաւ քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւն մը շահիլ։ Հետեւաբար եթէ երբեք ընտրութիւնները պարզ, Գերմանիոյ համամիտ ու հաստատ կառավարութիւն մը տալու դիտաւորութեամբ կատարուեցան, այժմ անոնց արդիւնքը տեսնելէ վերջ կրնանք ըսել որ այն փորձը իր նպատակին չհասաւ։

Այսու հանդերձ, եթէ ընտրութեանց բուն իսկ ցուցիչ տեսակէտին մօտենալու ըլլանք՝ իսկական պիտի նշմարենք շատ հետաքրքիր իրականութիւն մը, այն է Հիթլերեան շարժման յաղթանակը. որմէ վերջ կարելի է ըսել որ Հիթլեր իսկապէս խռովարար ու մի եւ նոյն ատեն, կազմակերպիչ մէկը ըլլալու է, որ յաջողեցաւ շուրջ 6 միլիոն ընտրողներու վստահութիւնը շահիլ։

Ինչպէս բացատրել սակայն Հիթլերի տարած յաղթութեան քով համախմբաւորներու յառաջխաղացումը, երբ անոնց սոցիալ-դեմոկրատները հազիւ յաջողեցան պահպանել իրենց դիրքերը նախկին սահմաններուն մէջ։

Բացատրութիւնը մէկ է եւ գուցէ հետեւեալը, որ մեր օրերու նոր սերունդը այլ եւս անցնող դարու սկզբունքներու նկատմամբ մեծ հրապուրանք մը չի զգար, այլ ան աւելի կը սիրէ տարուիլ կամ ծայր աջակողմեան եւ կամ ծայր ձախակողմեան հոսանքներէ։

Ուրեմն պէ՞տք է ընդունիլ թէ քաններորդ դարու սկզբունքները կախարդուած են ժամանակի երկու մեծ նորոյթներէն եւ եթէ այդպէս է, խօսքերնիս Գերմանիոյ մասին ըլլալով, սպասենք թէ ան այդ երկու նորութիւններէն ո՞րը պիտի ընտրէ «ֆաշիզմ»ը թէ «պոլշեւիզմ»ը։

Եւ դեռ ի՞նչպէս կարելի է այս խորհրդածութիւններէն վերջ համոզուիլ թէ Եընգի ծրագիրը յաջողի պահել իր զօրութիւնը մինչեւ 1988 եւ կամ միւս դաշնագիրները անխախտ մնան ցվերջ։

Նորընտիր Ռայխսթակի առաջին նիստէն իսկ, Հիթլերեանները իրենց դիրքերը ցոյց տուին իբրեւ յեղափոխականներ երկրի ներքին քաղաքականութեան նկատմամբ, իսկ արտաքին ու քաղաքական՝ Գերմանիոյ արտասահմանեան պարտաւորութեանց հանդէպ։

Բայց այն ժամանակ այս ծովով ու քամիով ի՞նչպէս պիտի նաւարկէ առագաստանաւը։

Պատասխանը նաւապետէն կախում ունի։

ՆԱՀԻՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԱՆՔԸ

Աթէնքի շրջանին մասին բաւական տեղեկութիւններ տուած եմ ցարդ։ Այս անգամ, կ՚ուզէի վեր առնել, այս տարուան կրթական բաղդատելի կեանքը, որ կը ներկայացնէ շատ մխիթարական պատկեր մը։

Այսպէս անցնող շրջանին, Աթէնքի չորս գաղթակայաններէն՝ Ֆիքսի, Լեփաղմայի, Սինկրուի եւ Քօքինիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ազգային եւ յարանուանական վարժարաններուն մէջ, մօտաւորապէս 2000 աշակերտներ կ՚ուսանէին։ Այս տարի, այս թիւը ոչ միայն զգալապէս բարձրացած է, այլ հասած է մօտաւորապէս 2700ի։

Այսպէս՝ Ֆիքսի գաղթակայանը որ Աթէնքի ամէնէն մօտիկն է, ունի երեք վարժարաններ հայ լուսաւորչականներու, հայ կաթոլիկներու եւ հայ բողոքականներու։ Այս երեք վարժարաններու աշակերտութեան թիւը կը ներկայացնէր հետեւեալ պատկերը անցեալ տարի։

Ֆիքսի լուսաւորչականներու վարժարանը՝ 390։

Ֆիքսի կաթոլիկներու վարժարանը՝ 250։

Ֆիքսի բողոքականներու վարժարանը 300։

Այս տարի՝ Լուսաւորչականները ունին՝ 450, 60 աշակերտ աւելի։ Հայ կաթոլիկները ունին՝ 290, 40 աշակերտ աւելի, բողոքականները՝ կը պահեն մօտաւորապէս իրենց հին թիւը, որով կ՚ունենանք միայն Ֆիքսի կայանին մէջ, 450, 290 եւ 300։ Ընդամէնը 1040 հայ երեխա աշակերտներ։

Այս թաղին երեք վարժարաններէն՝ կաթոլիկներու վարժարանը կը մատակարարուի՝ Հռոմէն, բողոքականներունը՝ ամերիկեան (Նորթ) ընկերութենէն, իսկ լուսաւորչականներու վարժարանը կը մատակարարուի առաւելապէս ժողովուրդին լէփթաներովը։

Այս վարժարանի այս տարուան ամսական պիւտճէն 15,600 դրախմի է. որուն՝ 9000ը կը գանձուի աշակերտներէն, 2000 դրախմին կու տայ Բարեգործականը, 1500 դրախմի տեղւոյն Թաղականութիւնը, տարեկան 5 հանդէսներէ կը գոյանայ 10000 դրախմի, որով ամսական 1000 դրախմի ալ հանգիստ հաշուելով՝ կ՚ունենանք՝

9000 Թոշակներէ, 2000 Բարեգործականէն, 1500 Թաղականութենէն, 1000 հանդէսներէ։

Ընդհ. գումար 13,500 դրխ.։

Բաց՝ 15,600 — 13,500 = 2100 ամսական՝ տարեկան՝ 10 ամսուան մէջ վճարուելու հաշուով՝ 21,000ի բաց մը։

Այս բացին համար տարեկան 12,000 դրախմիէն աւելի կու տայ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, որ ուրեմն ըլլայ՝ բաց կ՚ունենայ 9 հազար դրախմիի մօտ գումար մը։ Այս ալ կը գոցուի զանազան ձեռնարկներով, օրինակ՝ արտասահմանեան օժանդակութիւններով, եւայլն։

Հոս տեղն է ըսել, որ մեր շրջանի բոլոր վարժարաններն ալ կրնան հրաշքներ գործել սերունդի դաստիարակութեան գործին մէջ, եթէ արտասահմանը՝ թօթուելով իր անտարբերութիւնն ու ուրիշ մտայնութիւններ, օգնութեան հասնի մեր կրթական գործին։

Միեւնոյն պատկերը կը ներկայացնեն՝ միւս թաղերու մասնաւորաբար Ազգ. վարժարանները՝ Ժողովուրդէն եւ Բարեգործականէն, Թաղականութենէն, Ազգ. Կեդր. Վարչութենէն, կրկին ժողովուրդէն՝ կը մատակարարուին։

Այս տարի, ունինք այլապէս ալ ուրախալի պարագայ մը, այն ալ ամերիկեան հաստատութեան մը յատկացուցած 3500 տոլարի նպաստն է՝ հինգ տարուան մեր կրթական պիւտճէներու միացման համար, ու եթէ Բարեգործական Միութիւնն ալ քիչ մը մօտենայ մեր գոհողութեանց՝ կարելի է այս շրջանի կրթական գործը ո՛չ միայն փրկել, այլ փոփոխուած հանգրուանը առաջնորդել, գոնէ այնքան ատեն, որքան նպաստաւոր են մեզի համար տեղական պայմաններն ու օրէնքները։

Արժէ ըսել նաեւ, որ եթէ Բարեգործական եւ արտասահման աւելի լայն չափով օժանդակեն այս գործին, դուրսը ձգուած գեռ հազարէ աւելի հայ մանուկներն ալ կարելի է փրկել, որոնք փողոցները կը թափառին եւ կը գտնուին անմիջականօրէն կորսուելու, մոլորուելու եւ ուծանալու վտանգին ներքեւ։

Կրթական կեանքին մասին խօսելէ վերջ, կարելի չէ լռել նաեւ մեր ներքին կեանքին մասին։

Մեր ներքին կեանքը, օրէ օր աւելի ու աւելի կը հանդարտի. Այսպէս կարելի է անվախօրէն ըսել, թէ այսօր գրեթէ չկան քանի մը տարիներ առաջուան երեւոյթները։

Բոլոր պառակտութիւնն ու եղբայրատեացութիւնը տարուէ տարի աւելի կազմուած եւ ինքզինքը գտած է՝ իբրեւ հայ քաղաքացի։ Ունի իր դասաւորուած եւ կողմնորոշուած համոզումներն ու տեսակէտները։

Երիտասարդական շարժումը լայն ծաւալներ ստացած է եւ չկայ գրեթէ մէկ հատիկ հայ տղայ, որ մասնակից չըլլայ, զանազան մշակութային, ազգային, գրական, քաղաքական եւ այլ միութեանց, ուր օրէ օր աւելի ու աւելի կը թրծուին իր միտքերն ու մտածումները։

Ազգային կեանքն ալ մխիթարական է. վերջերս կազմուելու վրայ է կուսակցութեանց համաձայնութեամբ Կեդր. Վարչութիւն մը, որ մօտերս գործի պիտի անցնի։ Այլեւս չկան հին օրերու կիրքերն ու քաոսային վիճակը։

Ու ինչպէս ըսի, եթէ այս գաղութին արտասահմանը մօտենայ քիչ մը աւելի սերտ մտածումներով, կրնայ աւելի յառաջդիմել։

* * *

Քիչ մըն ալ գանք կուսակցական։ Այս տեսակէտէն ալ խանդավառ տարի մը եղաւ այս տարի։

Կուսակցութեան օր ըստ օրէ յառաջդիմութիւնն ու ներքին կազմակերպութեան ամրացումը հետզհետէ կը դիտուի նոյնիսկ մեր հակառակորդներէն։ Նորագիրներ ամէն կողմէ, խանդավառութիւն ամէնուրեք, ներքին կուսակցական աշխատանք նոր եւ հասուն թափով։

Դաշնակցութիւն եւ անոր հմայքը ամէն տեղի մէջ։

Խանդավառութեան զօրաւոր ազդակ մըն ալ ընկ. Շ. Միսաքեանի ներկայութիւնը մեր մէջ։

Փառաւոր հանդէս մը ունեցանք՝ Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, ուր ընկ. Շ. Միսաքեան խօսեցաւ հազարաւոր՝ բոլոր խաւերէ բաղկացած բազմութեան մը առջեւ, պարզելով, իր խօսքերուն եւ արտայայտութիւններուն խոր գիտակցութիւնն ի յայտ բերող վստահութեամբ, գմայլելի հայերէնով մը, Դաշնակցութեան անցեալ, ներկայ եւ ապագայ գործունէութիւնը, հատիկ հատիկ կանգ առնելով կարեւորագոյն բոլոր դէպքերու վրայ, տալով անոնց պատմական եւ ազգային, յեղափոխական եւ քաղաքական բուն նշանակութիւնները։ Եղան՝ արտասանութիւններ, նուագ եւ երգեր։

Բանախօսեց նաեւ ընկեր Գ. Կաւարեան՝ որ բանաստեղծական գեղեցիկ եւ խոր ոգեկոչումներով պարզեց Դաշնակցութեան նպատակն ու իտէալը։

Խօսեցաւ նաեւ յոյն ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ ընկեր Խաներոս, որ խրախուսեց եւ փառաբանեց հայ ժողովուրդն ու անոր միակ քաղաքական կազմակերպութիւնը եղող՝ Դաշնակցութիւնը։ Հանդէսը տեւեց երկու ժամէ աւելի եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ խանդավառ եւ համոզուած։

Ընկ. Շ. Միսաքեան՝ յաջորդաբար բանախօսեց ու կը շարունակէ բանախօսել բոլոր գաղթակայաններուն մէջ, զանազան ազգային եւ քաղաքական նիւթերու շուրջ։

Հետզհետէ կը գրեմ տակաւին մեր շրջանի մասին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱԶԳ. ԴԱՏ ՄԸ ՇԱՀՈՒԱԾ

Անցեալ տարի ապրիլին, Գահիրէէն Տիկ. Ագապի Շէքեարեան պէյ իր ունեցած 18,000 ստերլինի բաժնեթուղթերը Բարեգործականին նուիրեց, պայմանաւ որ ամսական 80 ստերլինի հանգստեան թոշակ մը տրուի իրեն։ Տիկնոջ եղբօրորդին, Յովբ. Աղարպէկեան, այն ատեն դիմած էր դատարան, ջնջել տալու համար այս նուիրատուութիւնը, բայց նախադատ ատեանը մերժած էր։

Բարձրագոյն ատեանը, որուն դիմած էր ամբ. Աղարպէկեան, հաստատած է առաջին որոշումը։ Այս ձեւով, այդ կարեւոր կտակը վերջնականապէս Բարեգործականին կը մնայ։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹ[...]

Պարսկաստանէն պաշտօ[...] գի մը կը հաղորդեն թէ Էջմ[...] նի կաթողիկոսական ընտ[...] թիւնը հաւանաբար տեղի [...] նայ գարնան։ Միւս կողմէ, [...] ռանի կառավարութիւնը կ՚ուզէ [...] հարաւային Պարսկաստանի [...] ռաջնորդ Մեսրոպ Մագի[...] եպսկ.ը կաթողիկոս ընտրուի [...] րեւ ամէնէն վստահելի կրօնա[...] նը եւ ատոր համար հրահ[...] գայն Հայաստան վերադառնա[...] եւ տեղը փոխանորդ կ[...] Արսէն եպսկ. Գըլըճեանը.

Մ. Խ.— երկու բոլշեւիկ լրտեսներ ու գործակալներ [...] րեն, որոնք կ՚արժանան [...] ծրագային ջնորհներուն։ [...] քերնին կատար[...]

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ Մ.ՏՈՒԿԻ ՅՈԲԵԼ[...]

Ուսուցչ. Օգնութեան Մ[...] երեսնամեայ յոբելեանը [...] ունեցաւ Նոյեմ. 7ին, [...]

Սնտուկի Հոգաբարձութ[...] որուն ջանքերով 56 [...] վեր տասնեակ մը անոր եւ [...] կարող ուսուցիչներ [...] օժանդակութիւն կը [...] գադիր Մասնախումբ մը [...] է, արժանի երախտագի[...] հարկը ընծայելու համար [...] կրթանուէր գործին նուիր[...] բարոյապէս սատարողներու [...] հանգուցեալ կրթական մշակ[...] րուն։

Այս յոբելեանին առթիւ Օ[...] նութեան Սնտուկի 30 տարուա[...] գործունէութիւնը պատկերացն[...] գրքոյկ մըն ալ լոյս ընծ[...] ուած է։

ԿՏԱԿԱՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵ[...] ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Կտակաց Հոգաբարձու[...] իր վերջին նիստին մէջ [...] Վարչութեան երկու գրեր [...] նեսքուի գրամին [...] կոսները կրթական նպաստի [...] կցուելու մասին։ Որոշ[...] պատել այս գումարի [...] Խորհուրդի կողմէ [...] բոշման, վերջնական [...] թիւնը ընելու համար։

Նորուսալէմի տեղական [...] հաղորդեց Բինկեանցի [...] նի վերաբերեալ տեղեկութ[...] որով կը յայտնէր թէ [...] ծալը տակէ կալուած [...] ստղէմի մէջ։

Խնամատարութիւնը [...] թեամբ մը երկու [...] վարձքի մասին տեղեկութ[...] դործած ըլլալով, որոշուեցաւ [...] մատարութեան տեղեկու[...] բերանացի բանակցութիւն [...] րել, այդ մասին վերջնակա[...] դիւնքի մը յանգելու համար

ՍՈՒՐԻԱ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖՐԱՆՍ. ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ[...]

Սուրիոյ Սահակ կաթողի[...] այցելեց Սուրիոյ ֆրանս[...] մարզպանին։

Խօսակցութեան ընթաց[...] խնդրուեցաւ մարզպանէն որ [...] տի առնէ դժնդակ կացութի[...] Թրիփոլիի խճուղիին երկու կող[...] հաստատուած գաղթական [...] րուն, որոնց հրամայուած է [...] հիւղերը քանդել եւ քաղա[...] պէտնէ վերաշինել անպայման [...] քանդուելիք տուները [...] առաջ չեն կրնար շինուիլ. [...] համար որ գաղթականները [...] ժողովուրդը կարգութիւն [...] նոյն ատեն թէ հողը [...] թէ մեծամասնութեան տուն շինելու [...] րով ան անձրեւին ու բուքին [...] պիտի մնայ ամբողջ [...] եւ ապահովաբար պիտի [...]

...թարգմանը մինչեւ վերջ ...ննարարեց որ խնդրանքը գրաւոր ներկայացուի, որպէսզի ըստ ...մ մտածուի եւ կարգադրութիւն մը ըլլայ:

15000 ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՌԱՔԵԼԸ

Վերջերս Սուրիոյ թերթերուն մէջ ...ոյ խօսուեցաւ Ցունաստանէն ... փոխադրուելիք ...հազար Հայերու առաջնորդ... ...սին նոյնիսկ թերթերը հաղորդեցին թէ երեք հայ պետեր ...են Ցունաստանէն Պէյրութ ...լիք Վ.-Հայ դաշտագետնի հետ ...եցնելէ վերջ Բ. Գոմիսէրութեան մօտ դիմում կատարած է ...հազար Հայերու փոխադրութիւնը արագացնելու համար:

...Ըն. ... Մանաւոր ...հեռագիրով մը հերքեց այդ ...ը, աւելցնելով որ այդ առասպելը հեղինակութիւնն է մեր ...միներու հաշուոյն աշխատող ...րձկան լրատուներու: «Էլ Ահ... ...ոյս թերթը ... մէկն էր այդ ...ներ քումը հրատարակողներուն, իր ...էկ թիւին մէջ կը հրատարակէ միեւնոյն լրատուին մէկ տեղեկութիւնը, ըստ որու իբր թէ Բ. Գոմիսէրութենէն հաստատուած ...յ ստուգութիւնը այդ լուրին:

«Ազդակ»ի տնօրէնը դիմում ...րեց Բ. Գոմիսէրութեան մա... ...ի տեղեկութեան: Մանաւորապէս ցոյց տուաւ «Էլ Ահվալ»ի ...ին երեւցած լուր մը, թէ Բ. Գոմիսէրութիւնը կը հաստատէ ...հայերու Սուրիա փոխադրութեան զրոյցը:

Ցերէնը զարմանքով անդե... ...նայէ վերջ այս բոլորովին սուտ ...յերեւածոյ լուրին, իսկոյն ...գիմէ Բ. Քոմիսէրի ընդհ. քարտուղարին եւ անոր հաղորդէ ...աս թերթերու ակամայ սա... ...յնութիւնը՝ մանրամասնօրէն: Պ. Հօբբլընօ՝ ընդհ. քարտուղարը, բացարձակօրէն հերքելէ վերջ այդ լուրը արտօնեց ...մոլոյ դիւանը որ իր անունով ...ւ ու պաշտօնապէս հերքէ զայն:

Այս լուրը հաղորդելէ յետոյ, «Ազդակ» կ'աւելցնէ.— Հիմա ...մեր ընթերցողները ծանօթացան Ցունաստանէն 15 հազար Հայերու Սուրիա փոխադրութեան ...սպէն սանձուած պարագաներուն, որ իսկապէս հեղինակութիւնն է հակահայ վարձկանի մը, ...ք է գիտնան որ անդամկան ...մուլի մէջ մեր դէմ եղած ...ր գրգռութիւններն ու պայ... ...թռներն ալ այսպէս բոլորովին երեւակայական եւ շինծու են:

ԱՄԵՐԻԿԱ

«ՊՈՂԹԱՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐ»

Վերջերս Պոսթոնի մէջ կազմուած է երգողներու երկսեռ խումբ մը, բաղկացած ութ հոգիէ եւ հայ հասարակութեան կը ներկայանայ «Պողթան երգիչներ» անունով:

Այս խումբը կ'առաջադրէ երգել ռատիոյի վրայ, համերգներու, հաւաքոյթներու եւ զանազան նպատակներու համար եղած հաւաքոյթներու մէջ:

Երկու քառեակ (double quartet) այս խումբին գլխաւոր նպատակն է ծանօթացնել հայ երգին ու երաժշտութեան՝ ինչպէս հայ ժողովուրդին, նոյնպէս եւ օտար հասարակութեան:

Ցարակոյս չկայ թէ այս խումբը կը լրացնէ զգալի պակաս մը: Խումբին անդամները սիրողներ են, օժտուած որոշ կարողութիւններով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Էնկիւրիէն կը ծեռագրեն Փօլիթիքայի.—

Նոր պիւտճէին մէջ աչքի կը զարնէ պատերազմական ծախքերուն վրայ կատարուած չորս միլիոն ոսկիի խնայողութիւնը: Ուտելիքները աժանցած ըլլալով, կարելի եղած է պարենաւորման ճիւղէն այդքան դրամ կրճատել:

Խնայուած այս գումարին կէսը, երկու միլիոն ոսկի, աւելցուեցաւ ծովային պիւտճէին վրայ, յատկացուելու համար Իտալիա կատարուած ապսպրանքներուն:

Հանրային պարտքերու ճիւղին մէջ հիմնական խնայողութիւն մը եղած է: 1930ի պիւտճէին մէջ, այդ պարտքերու վճարման համար 13.455.447 ոսկի գրուած էր: Նոր պիւտճէին մէջ՝ միայն ասոր կէսը գրուած է: Բայց եւ այնպէս, այս կէսին ալ պիւտճէի նախագծին մէջ գրուիլը դեռ չէ նշանակեր որ եղածը վերջնական է: Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ օրէնքի ուժ պիտի ստանայ:

Առաջին պիւտճէներու խնդիրը այս օրերս խորհրդակցութեան առարկայ պիտի դառնայ, իբրեւ օրուան հարցը:

Կառավարութիւնը պարտքերու մասին հետեւեալ որոշումները տուած է.—

1.— Օսմանեան եւ Հանրապետական պարտքերու միջեւ ո եւ է զանազանութիւն չընել: Երկուքն ալ Թուրքիոյ պարտքերը պիտի նկատուին եւ նոյն կարգադրութեան պիտի ենթարկուին:

2.— Փարիզի համաձայնութեան պայմանները ծանր են: Ասոր համար, նոր եւ գործադրելի պայմաններով համաձայնութիւն մը կնքելու է, նկատի առնելով Թուրք ազգին այսօրուան եւ վաղուան վճարելու կարողութիւնը: Եւ կամ հին համաձայնութեան հիմնական գիծերը փոխել:

Ծիւս կողմէ, կը գրուի թէ ելմտական գործավարութիւնը պատասխանած է Հանրային Պարտքերու Վարչական Խորհուրդի վերջին դիմումին: Պատասխանին մէջ գործավարութիւնը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը թոյլատու չէ վճարելու նախատեսուած մասնավճարը:

* * Հանրային Պարտքի օտար բաժնետէրերուն պատուիրակները այս ամսու վերջ Էնկիւրի պիտի գան, կառավարութեան հետ շփումներ ունենալու համար:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ Մ. Քեմալ մօտերս քննական երկար ճամբորդութիւն մը պիտի ընէ երկրին մէջ: Կը կարծուի որ այս ճամբորդութիւնը ամիս մը պիտի տեւէ: Հանր. նախագահին ճամբորդութեան ծրագիրը դեռ չէ պատրաստուած, բայց յայտնի է որ ան պիտի այցելէ Իզմիր, Այնթապ, Սեբրին, Ադանա, Գոնիա, Սամսոն ուրիշ կարեւոր կեդրոններ եւ շրջակայքը: Քեմալին պիտի ընկերանան Ներքին գործավարը, զանազան գործավարութիւններէ մասնագէտներ եւ ուրիշ ծանօթ անձնաւորութիւններ:

Մ. Քեմալ այս ճամբորդութեամբ կ'ուզէ անգամ մը եւս քննել ժողովուրդին անհրաժեշտ կարիքները, ըստ այնմ ընդառաջելու համար ծրագրուած բարենորոգումները, որոնց գործադրութեան սկսած է արդէն: Այս առթիւ պիտի քննէ նաեւ թաղապետական ընտրութեանց առթիւ պարզուած երեւոյթները, որոնք ուշադրութեան կը նկատուին հանրապետութեան աւանդական ... Էնկիւրիէն քաշուած հեռագիր մը, կ'ըսէ այս շրջագայութիւնը մեծ կարեւորութիւն եւ արժէք պիտի ունենայ, որովհետեւ կարգ մը ննջած ... կուսակցութեան մէջ ... կրնայ ըլլալ հանրապետական կուսակցութեանց գործունէութիւնը եւ անոնց ղեկավարը ապարդիւն դարձնել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋԱՀՐՈՒՄԱՐ, Րաֆֆի, (վէպ Թիֆլիզի հայերու կեանքէն), Բ. Տպ., Վիեննա 5 շիլին:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

Զ. Ե. Ո. ՄՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հետզհետէ աւելի հետաքրքրական կը դառնան Զ. Ե. Ո Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովները, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի մէկ ժամ սինէմա եւ երկու ժամ վիճաբանութիւն ազգային, գրական, ընկերային, պատմական նիւթերու շուրջ:

Այս ժողովներուն կը նախագահէ Շ. Նարդունի, եւ կը մասնակցին երիտասարդ գրողներ:

Մինչեւ այժմ ներկայացուած են Նորաշխենի, Միքէլ Սթրոկոֆի, Սիւրքիւֆի շարժանկարները: Դատախօսութիւններ ու վիճաբանութիւններ կատարուեցան նաեւ հետեւեալ նիւթերուն շուրջ.

— Ո՞րն է լաւագոյն սերունդը. Նոր սերունդին պատմական դերը, Մեր նոր գրական սերունդը. Հայերը եւ Թուրքերը. Քիւրտերը եւ Հայերը, եւն. եւն.

Երբեմն կը հրաւիրուին ծանօթ դէմքեր, դատախօսելու համար: Այսպէս դատախօսութիւն մը տուաւ Ն. Մուսեան, եւ վերջին անգամ բանախօսեց Ա. Իսահակեան, որ նոր վերադարձած էր Հայաստանէն:

Բանախօսող Ա. Իսահակեանի բանախօսութեան նիւթն էր «Հայաստանի շինարարական եւ կրթական աշխատանքները»: Հրաժարելով խօսելէ Հայաստանի քաղաքական դրութեան մասին, եւ նախընտրելով արտայայտուիլ միայն առարկայական ձեւով, շարժանկարի նման պատկերացուց Հայաստանի շինարարութիւնը: Տանելով «յառաջացեն» (...) Հայաստան, եւ ունկնդիրները պտտցնելով գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ցոյց տուաւ իւրաքանչիւր շէնքի տեղը, եւ այսպէս Հայաստանի մինչեւ հեռաւոր գաւառները: Ներկայացուց կրթական աշխատանքները, սկսելով Երեւանի համալսարանէն մինչեւ գիւղական դպրոցները: Եւ վերջացուց իր դատախօսութիւնը, ըսելով թէ հայ գիւղացին հետզհետէ գրել-կարդալ սորվելով, բոլորովին տարբեր է երէկուան հայ գիւղացիէն, որ կը կարծէր թէ աշխարհը կը դառնայ իր եզին կոտոշներուն վրայ:

Անշուշտ, հայ գիւղացին, որ հիմա այդքանը գիտէ՝ շնորհիւ մեր պոլշեւիկներուն?, հասկցած է նաեւ թէ Հայաստանը կը դառնայ Ստալինի կոտոշներուն վրայ:

Կ'ընդունինք, որ բանախօսող Ա. Իսահակեան շատ մը անպարկեշտ մարդոց նման կամ արտասահմանի փչուկներուն պէս «փառք ի բարձունս» չկարդաց, գովաբանելու Հայաստանի քաղաքական կեանքը վերլուծելէ: Պարզապէս նկարագրեց: Բայց իրեն դիտել տուեցաւ, որ ինք երկար տարիներ հեռու ապրած ըլլալով Հայաստանէն, չէր կրնար գիտնալ թէ ի՛նչ շինուած էր պոլշեւիկներուն գալէն առաջ, եւ ի՛նչ շինուեցաւ յետոյ: Ոչ միայն չպիտի կրնար տալ այդ բաղդատականը, այլ նաեւ չպիտի կրնար հաստատել թէ... ամայ են ի. Հայաստանի քննադատութիւնները կատարուած այդ շինութեանց մասին:

Դատախօսութենէն յայտնի եղաւ, որ Երեւանի արդի պրոլետ գրողներուն մեծամասնութիւնը [illegible] են, վերջին թրքական մեծ եղեռնէն ազատած երիտասարդներ (Գ. Մահարի, Ն. Զարեան, Վ. Նորենց, Ս. Տարօնցի, եւայլն): Նոյնպէս յետպատերազմեան երիտասարդ սերունդն է, որ գրած է Հայաստանի քաղաքական գիրքերը, հին պոլշեւիկները հետզհետէ անկիւնները քշուած եւ նորերն են, որ կը տիրապետեն:

Ա. Իսահակեան անշուշտ առիթը կ'ունենայ տեսնելու այստեղ գաղութներուն մէջ, թէ ի՛նչպէս կը պատրաստուի նաեւ երիտասարդութիւն մը:

Մասնաւորաբար որբերը, որոնց մեծ թիւ մը կը կազմեն գաղութներու յետպատերազմեան երիտասարդութեան մէջ: Անոնք հինգ տարուան ընթացքին կազմակերպեցին Միութիւն մը, որ այսօր աւելի քան 20 մասնաճիւղ ունի: Վերջերս Փարիզի մէջ կազմուեցաւ նաեւ երկրորդ մասնաճիւղ մը (Պելվիլ), 3 նոր մասնաճիւղեր կազմուեցան նաեւ Ցունաստանի մէջ: Զ. Ե. Ո. Մ.ը իր ոտքերը դրած է հիմա չորս աշխարհներու վրայ, Ֆրանսա, Ամերիկա, Ցունաստան եւ Սուրիա:

Մանաւանդ վերջին երկու երկիրներուն մէջ հսկայ թիւ մը կը կազմեն անոնք: Անոնց բոլորին կազմակերպութիւնը մեծ բան կը խօսի հասկցողին: Միութեան հիմնականնպատակն է հայ մնալ եւ հայրենիք ունենալ: Զ.Ե.Ո. Միութիւնը ունի իր ամսօրեայ օրգանը, ԵՐԿՈՒՆՔ որ մօտ երկու տարի է կը հրատարակուի Փարիզի մէջ: Մինչ երիտասարդական շատ մը կազմակերպութիւններ դեռ չունին իրենց թերթը, որբերը օրգան մը ունին, զոր կը պահեն առանց որեւէ ուրիշին օգնութեան: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ հարուստ կամ միութիւն նիւթական օգնութիւն մը ըրած է Զ. Ե. Ո. Մ.ին, բայց ան իր միջոցներով տէր դարձաւ նաեւ Տարօն տպարանին, եւ ԵՐԿՈՒՆՔի յաջորդ թիւը լոյս պիտի տեսնէ Վահագն տպարանէն, որբերու սեփական գիրերով:

Վահագն տպարանը պիտի աշխատի իր ծախքերը փակել տպելով առողջապահական ժողովրդական տետրակներ, փոքրիկ թարգմանական վէպեր, Միութեան մասնաճիւղերուն տպագրական եւ որբերու անձնական գործերը: Ահա այսպէս կ'աճի ու կը զօրանայ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը, որ յունուար ամսուն պիտի տօնէ իր հնգամեակը տպաւորիչ հանդիսաւորութեամբ մը: Հայ որբերը այսօր գործնական երիտասարդներ են, իւրաքանչիւրը արհեստ մը ունի, (սինէմա դարձնողը կայ, հողագործը կայ, օդանաւորդը կայ, ատամնաբոյժը կայ): Միութիւնը առաջին հնգամեակով ունեցաւ իր օրգանը եւ տպարանը, կազմակերպեց մասնաճիւղեր եւ ոգեւորեց մէկ գաղափարով, — Վահագնեան շունչով, ինչպէս կ'ըսեն իրենք:

Երկրորդ հնգամեակին նշանաբանն է կազմակերպել որբերու ագարակ մը Ֆրանսայի մէջ, եւ ուրիշ ագարակ մը Սուրիոյ մէջ:

Մենք յոյս ունինք, որ կը յաջողին: Անոնք պայքարի որդիներն են:

ՎԱՐԱԶ

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՀԱՅ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ շաբաթ իրիկուն, Ingénieurs Civilsի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ, Ատաբազարի Հայ. Միութեան տարեկան երեկոյթ-պարահանդէսը:

Օրուան հանդէսին նախագահը՝ Տոքթ. Նորայր երեկոյթը բանալով, բացատրեց Հայրենակցական Միութիւններու անհրաժեշտութիւնն ու նպատակը, մասնաւորաբար շեշտելով սա պարագան, թէ նախընտրելի է, փոքր՝ բայց գործնական ծրագիրներու իրականացման աշխատիլ, քան թէ գեղեցիկ՝ բայց անգործնական գաղափարներու ետեւէ վազել եւ խօսքը վերջացուց, հրաւիրելով որ, բոլորը միանան Հայրենակցական Միութեան շուրջ, աւելի զօրացնելու համար զայն:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին, Օր. Ա. Նազարէթեան եւ Գ. Սօմունճեան իրենց մեներգներով: Օր. Ա. Նազարէթեան իր «Տըլէ եաման» եւ «Բարձր Սարե՛ր» մեներգներով ցոյց տուաւ գեղեցիկ ձայնի մը բոլոր առաւելութիւնները: Խումբ մը Ատաբազարցի երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու կողմէ, բաւական յաջող կերպով ներկայացուեցան երկու զաւեշտներ, «Զարլաթան կամ Սամաթիացի Աբիկ աղան» եւ «Երկու խուլերը»:

Պատի զարդ մը աճուրդի դրուելով, 1600 ֆրանքի մօտ գումար մը հաւաքուեցաւ անմիջապէս:

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը, որոնց միջոցին եղան զանազան անակնկալներ: Ներկաները բուռն ծափահարութիւններով բեմ հրաւիրեցին յայտնի երգչուհի Օր. Գիւլպիւլեանը, որ չմերժելով, մէկ քանի հայկական մեներգներով, հանդէսին աւելի փայլ մը տուաւ:

Պարերը եւ խմբովին խօսակցութիւնները շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ, ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, եւ 600ի մօտ հայրենակիցները, ամէն քաղաքէ, հեռացան սրահէն, հայրենակցական պարտականութիւն կատարած ըլլալու գոհունակութեան հետ տանելով նաեւ լաւ օրուան մը յիշատակը

Հ. Ակոնայեան

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԲԱՇԽՈՒՄ

Աղքատախնամ Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութիւնը, սիրով կը հրաւիրէ բոլոր Հայերը, Զինադադարի օրը, 11 Նոյեմբեր, այսօր Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը ճիշդ 3ին, 184 Պուլվառ Սէն Ժերմէն, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, Առաքինութեան հինգ մրցանակներու բաշխումի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ հովանաւորութեամբ Տիկ. Ն. Գարամանեանի, եւ նախագահութեամբ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ, Վռամշապուհ եպիսկոպոսի:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին՝ իրենց անձնուէր եւ ազնիւ աջակցութիւնը բերած են, մեծանուն երգչուհի Տիկին Զապէլ Արամ, Օրիորդ Մ. Մարթէն Ցակոբեան (ջութակ) ընկերակցութեամբ Գ. Կարմիրեանի (դաշնակ) եւ Օր. Ն. Գ. Մելիքեան (դաշնակ):

Յակիրճ բանախօսութիւններ ծանօթ անձնաւորութիւններէ: Կը սիրենք յուսալ թէ ձեր ներկայութեամբ պիտի հաճիք յարգանքի բաժինը բերել դիւցազնական հայուհիին:

Աղքատախնամ Օժանդակ
Հ. Օ. Միութեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ժամկոչ Մխիթարի տան վրայ ...ուած կը ճար հայրական ...ն հիւղութեան մը սաւառնէր, ...ոգոյները միշտ կախ կը մնային փողոցին նայող պատուհաններուն վրայ ու օրուան ամէնէն ...ին պահերուն անգամ անոնց դուռը փակ էր կամ կիսաբաց, այս ...մբեր դժկամակութիւնը կը ...ուրէր Արսէնի ամենակեան հա... ...ոք, ուր սէրը վերաւոր վագրի մը ...ն կը գալարուէր, մոլեգնութեան նոպաներով կը տառապէր: ...Արսէն երբեք չէր զգացած սիրոյ ...տեղքան բուռն արբշռութիւն ...իր ներքին յոյզերուն եւ ապ... ...րութիւններուն վրայ: Հիւանդութեան ...մը ցաւագին հրայրքով կը մե... ...ռնչէր ...

...իր մայրը, հայթուխ մարիամ, փորձեց խելքի բերել զինքը, վերջապէս, ի՞նչ էր ինքը, Արսէն, ընտանիք պահելու ինչ յարմարութիւններ ունէր... ու յետոյ, մտաղաշ էր տակաւին, խենթութիւն չէ՞ր իր այդ գլուխը այդքան կանուխէն ... տակ դնելը... բայց Արսէն, ... իր մտերուն մէջ զգացող զարնուած անասունի մը կատաղութեամբ, այդ գործնական նկատումներուն հետ հաշուեյարդարի նստելու սիրտ չունէր, իր յոյզ. անանձ խառնուածքը երբեք վարժուած չէր ընթացիկ կեանքի հետ սակարկելու, կը ճանչնար միայն իր մղումները, իր ... զոր կը նկատէր արդար եւ անքննադատելի:

Երկու մայրերուն միջամտութեամբ Արսէն քանի մը հաշտեց եւ գողունի տեսակցութիւններ ունեցաւ Աղնիւի հետ, խեղճ աղջիկը զգալապէս հալումաշ կ'ըլլար, անոր աչքերը արցունքներէն կարմրած, ու իր սենեակին մէջ գերագոյն ճիչ մը մորմոքուն, անտեղիտալի սիրոյ: Անոր այդ ... կերպարանքին առջեւ Արսէնի խորքը արկածախնդրական բոլոր ցնորքներով կը փոթորկէր ու հեքեաթներու սիրատանց կարճնորու ասուերները կ'անցնէին իր մտապատկերներուն միջելէն...

Ու վրայ հասաւ պարնայ աշունը:

Օվան գեղեան էր մինչեւ սարերուն փէշը. Մելամաղձոտ գոլորին մէջէն Սեւ ջուրի շաղը կը լայնար, կը յորդէր. ... արագիլներու երամներ ... երկինքին տակ կը թեւածէին ու իրենց բունինիկներուն վերեւ կը ցանէին հրաժեշտի վերջին կանչերը:

Շաբաթ իրիկուն մը, ժամկոչ Մխիթար սեղանէն մը հետ միասին մեկնած էին Լուսաւորչայ վանքը հերթական այցի մը. կիրակի առտու, Շողական կանուխէն եկեղեցի գացած էր:

Աղնիւ ետ կը պատրաստուէր ժամ մեկնելու, երբ յանկարծ իրենց դուռը բացուեցաւ եւ Արսէն ներս սողոսկեցաւ, աղջկան սիրտը կուրծքին տակ սկսաւ պայթիլ, հազիւ կրցաւ ոտքի մը կրթնիլ չինալու համար.

— Աղնիւ… ըսաւ հեղձուկ ձայնով Արսէն, ալ հերիք է որքան կրծում ենք մեր հոգին… Ես տանիլ եմ իմ որոշումս.. հենց այսօր իսկ մի կարծով ես մեկնելու եմ ... եմ կսկիծս, ու քեզ, Աղնիւ, քեզ էլ տանելու եմ իմ հետ.

Աղջիկը ահաբեկած, ձեռքերը աչքերը, ականջները կը փակէր ու միտքը օգին մէջ կը դնէր ... շարժումներ:

Փ. ՍԱՆՏԱՐ

(Շար.)

կար զինակցութեան մը լուրին վրայ. զոր հոս կ'ընկատեն քըմայական, կրնանք վեր առնել կարգ մը անճշտութիւններ, Պուլկարիոյ զինուորական կազմակերպութեան վրայ: Իրր թէ այս կէտին մէջ Պուլկարիա զրժած է Նէօյիիի դաշնագրին տրամադրութիւնները: Ցայտնի է թէ պուլկար բանակը ներկայիս կազմուած է համաձայն այդ դաշնագրին, որ Պուլկարիոյ իրաւունք կուտայ պահելու 30.000նոց բանակ մը եւ 3000 սահմանապահ զինուոր, եւ ոչ թէ 13.000ի ուժ մը, ինչպէս կը գրէ սերպ թերթը:

«Էօվրո» թղթակիցը տալէ յետոյ կարգ մը մանրամասնութիւններ պուլկար բանակի արդի վիճակի մասին, կը վերջացնէ հետեւեալ կերպով.— Պուլկարիա, անշուշտ կը փափաքի իր փոքր բանակը պահել նուազ ծախքով. բայց ան երբեք չէ պահանջած որ իր բանակին թիւը շատնայ: Եւ եթէ պահանջեր իսկ, ոչ ոք պիտի կրնար զայն մեղադրել: Ուժեղ կերպով զինուած դրացիներու մէջտեղը եւ զինաթափ, անոր պաշտպանութիւնը ապահովուած չէ: 1925ի յունական յարձակումը ցոյց տուաւ արդէն:

Իտալեւպուլկար յարաբերութիւնները

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ թէ կարգ մը թերթերու մէջ երեւցած լուրերը իտալեւպուլկար զինուորական դաշնակցութեան մը մասին, յերիւրածոյ են:

Աւստրիոյ ընտրութիւնները

Աւստր. ազգ. խորհուրդի ընտրութիւնները Վիէննայի եւ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցան հանդարտութեամբ եւ առանց որեւէ միջադէպի:

Վիէննայի մէջ, արձանագրուած քուէարկուներէն 90 առ հարիւրը մասնակցեցան քուէարկութեան:

Քուէարկութեանց ստուգումը տուած է հետեւեալ արդիւնքը. ընկերային-քրիստոնեաներ եւ Հայմվէրէններ միացած 66, ընկերվարականներ՝ 72. իսկ մեկուսացած ազգայնականներ 8, Շօպէրեաններ 19:

Ընտրուած են ուրեմն 165 ներկայացուցիչներ. ընտրուածներու այս թիւին վրայ, կուսակցութեանց կացութիւնը նշանակելի փոփոխութիւն մը չէ կրած: Այս կատարուած ընտրութիւնները պարտութիւն կը նշանակեն Հայմվէռ կազմակերպութեան համար:

Քաղաքական շրջանակները զանազան մեկնութիւններ կուտան ընտրութեանց արդիւնքին եւ կը կարծեն թէ Ազգ. Խորհուրդի ներկայ վիճակով, կառավարութիւնը դժուար թէ կարենայ մեծամասնութիւն մը ունենալ եւ հետեւաբար պարտաւոր պիտի ըլլայ հրաժարելու:

Աւստրիոյ քաղաքական կացութիւնը աւելի շփոթ և սպառնալի կը դառնայ մանաւանդ իշխան Շթարընպէրկի այն յայտարարութեամբ թէ, ինչ որ ալ ըլլայ ընտրութեանց արդիւնքը, չպիտի լքէ իշխանութիւնը:

Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ

Կառավարական հրամանով 13 տարին լրացուցած բոլոր պատանիները պարտադիր կերպով պիտի մասնակցին Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ կազմակերպուելիք հանդէսներուն եւ թափօրներուն:

∴ Դեկտեմ. 20ին կը լրանայ 1905ի յեղափոխութեան քսանեւհինգամեակը: Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց տարեդարձը տօնել մեծ հանդիսութեամբ:

∴ Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, խորհրդային պաշտօնեաներու դասալքումը կը շարունակուի ո'չ միայն արտասահմանի մէջ, այլ եւ Խորհրդ. Միութեան սահմաններէն ներս: Այսպէս, Կոլտվա. Փոտոլիոյ Խորհուրդին նախագահը անհետացաւ, ձգելով սակայն նամակ մը, որով կը յայտնէ թէ ամէն կապ կը խզէ Խորհուրդներուն հետ եւ կ'անցնի հակառակորդ բանակին մէջ:

Անգլեւհնդիկ Խորհրդաժողովը

Անգլեւհնդիկ Խորհրդաժողովը որ պիտի վճռէ Հնդկաստանի քաղաքական կազմին մասին, կը բացուի վաղը, չորեքշաբթի, Լոնտոնի մէջ: Բացումը պիտի կատարէ Անգլիոյ Թագաւորը որ այս առթիւ պիտի խօսի կարեւոր ճառ մը: Խորհրդաժողովին բուն աշխատանքները պիտի սկսին Նոյեմբեր 17ին: Հնդիկ պատգամաւորները որոնք կը ներկայացնեն 350 միլիոն ժողովուրդ, 89 հոգի են: Խորհրդաժողովը պիտի փորձէ Հնդկաստանի համար մշակել ներկայացուցչական ծրագիր մը: Երկու գլխաւոր առաջարկներ վճռի եւ խորհրդածութեան պիտի դրուին: Սիմօնի տեղեկագիրը եւ եւ Հնդկաստանի փոխարքային: Նկատի պիտի առնուին նաեւ հնդիկ պատգամաւորներու առաջարկները:

Եգիպտոսի դէպքերը

Գահիրէի մէջ. նշանակելի միջադէպեր տեղի կ'ունենան:

Ուսանողները փորձեցին կրակի տալ Արհեստից վարժարանը: Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ անոնց վրայ եւ վիրաւորեց երկու ուսանողներ:

Վարչապետ Սըտքը փաշա երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ ընդհ. ապահովութեան պետին հետ, կարգապահական անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնելու համար:

Զօրախումբեր եւ ոստիկանական ջոկատներ կը շարունակեն դրաւել քաղքին ռազմագիտական կէտերը:

Կրթական նախարարը հրաժարեցուց դպրոցի հինգ տնօրէններ. որոնք մասնակցած էին վերջին խռովութիւններուն:

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Երրորդ պատգամաւորական ժողովի վերջին նիստը տեղի կ'ունենայ այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 71 Ave Kléber: Բոլոր գործօն եւ օժանդակ անդամները կրնան մասնակցիլ այս ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Քաջազնեան միութեան ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դրաղարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի յանձնախումբը: շնորհակալութեամբ ստացած է Փարիզի Հայ Տիկնանց միութեան Կարմիր Խաչի օգն. մասնաճիւղէն, երկու շրջան դեղարանի ամբողջական կազմած, իր Ա. եւ պահեստի խումբերուն համար:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յակոբ Պալտուքեանի մահուան առթիւ մեր ցաւակցութիւնը կը յայտնենք իր հարազատներուն եւ պարագաներուն:

Եոզկատի եւ շրջ. ընդհ. հայր. միութեան վիէնի մասնաճիւղ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եղիա եւ Աննա Յակոբեան կը փնտռեն իրենց անհրաժանները՝ (Վէզիր Քէօփրիւցի) Օհաննէս, Հրանտ, Արշամ Թաշճեան եւ իրենց քոյրը Սաթենիկ: 2 տարի առաջ կը գտնուէին Փարիզ: 7 ամիսէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իրենց մասին: Իմացնել Աննա Յակոբեանի, Cité 2 Cuprotextil. 5ième Maison No. 133 Roanne, (Loire).

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կարապետ Շամու տղեց) կը փընտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա: Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները. որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի: Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Գ. Մեքուեանի, Pehlevi, Perse (Via U. R. S. S.).

— Սեբաստիոյ Տէրիհալ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Զօլաքեանները: 1915ի տեղահանութեան ժամանակ դրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները: Առաջին անգամ լուր տուողին 1000 Ֆր. նուէր խոստացուած է անձի համար: Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie, Quai Pagot. Vienne. Isère, France.

— Շուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անունը՝ Աւետիս, մօր անուն՝ Փամփուշ: 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս: Այժմ 24 տարեկան է: Իմացնել Marie Baldjianի, 118 Bld. Belleville. Paris (20). France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

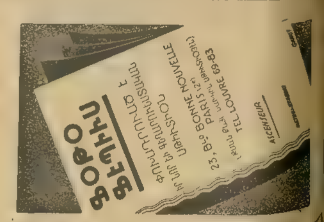

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 285

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

12 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1415 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԳՈՅՇ ԵՒ ՀԱՆԴԱՐՏ

Մէկ քանի օր առաջ, «Յառաջ» մանրամասնօրէն հաղորդեց …նական կառավարութեան մտադրութիւնը՝ օտարականնե… …նդէպ։ Ազդուած անոնց քաղաքական խլրտումներէն ու …յեղափոխական խլրդային գործունէութենէն, որոնք …ն կը յանգին արտաքոյ եւ հասարակ ոճիրներու, Ներ… …նախարարութիւնը ուսումնասիրութեան ենթարկած է …գործման ծրագիր մը եւ արդէն ճարտարարուեստի …աններու մէջ, ուր ամենէն աւելի ապաստան կը գտնեն …րականները, ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է խուզարկու… …ններու։

Ու այս անգամ, կրնանք վստահ ըլլալ թէ շատեր են ու …անարար անմեղներ մեծ մասամբ, որ պիտի բռնեն վտար… …ն ճամբան՝ քաշելով անզգամ ու սենեկային քաջերու ան… …ութիւնները։

Ու ոչ ոք պիտի կրնայ իր այս քայլին համար մեղադրել …ավարութիւն մը, որ համաձայն զինքը վարող օրէնքներուն …պարտաւոր է հանդէպ իր երկրին եւ եթէ կարգ մը շո… …յին տեսաբանութիւններու համար, մեղք է պաշտպա… …երկրին կարգն ու տեղացիին ապահովութիւնը, կառավա… …թիւնը հպարտութեամբ պիտի գործէ այդ մեղքը։ Իր …րագն է եւ ատոր համար կառավարութիւն է։

Երբ մանաւանդ նկատի առնենք թէ համայնավար կոչուած …ն է, որ ամենէն նուիրական սկզբունքները գիտէ նսեմա… …ցնել ամէնէն գարշ ստորնութիւններով ու բռնութիւննե… …մեր համակրութիւնը ինքնաբերաբար կ'երթայ պաշտօ… …ան խստութիւններու՝ ի շահ անմեղ, աշխատաւոր ու գաղ… …ան բազմութիւններու անդորրութեան։

Կրնանք անվարան ենթադրել անշուշտ, թէ կառավարու… …ն այս վերջին այլամերժ ձեռնարկին մէջ, հայ խռովարա… …մէնէն քիչ դերը պէտք է ունեցած ըլլայ։

Առով սակայն, ոչինչ կը փոխուի կացութենէն ինպատտ …ապէնակ հայութեան որ միշտ օտարական է. երբեք չպի… …փենայ սպասել բացառիկ շնորհ մը ու միշտ պիտի իյնայ …հրամադրութեան, նոյն կարգադրութեան ու նոյն խըս… …թեան հարուածներուն տակ։

Առով դարձեալ, երբեք չի փոխուիր գիծը որ հայ խռովա… …րը՝ իր ամբողջ ապիկարութեամբ, անզգամութեամբ ու ծի… …ղելի անմտութեամբ կը կապէ իր օտար համհարզին, ու զայն …դարձնէ տեւական սպառնալիք մը՝ գաղութներու վրայ. ո… …ք առաջին անգամը չէ որ կը ստանան ազդարարութիւններ …հայ եւ իբր օտարական։

Յիշենք որ դեռ 1925ին, Մարսիլիոյ ընկերվարական քա… …պետը զգաստութեան կը հրաւիրէր հայութեան այս …որհ տարրերը։ Այդ թուականէն ասդին, դէպքերը փառ… …ին փայտէ ուղեղ մը եւ կոշկոռ կապած սիրտ մը այդ …դոց մէջ, որոնք երբեմն, «խոհեմ» տարրերու պաշտպանու… …ն ալ կը վայելեն, երբ հարուածները ուղղուած կ'ըլլան …նակցութեան դէմ մանաւանդ։ Աւելորդ է դէպքեր յի… …ու գովքը հիւսել այդ առթիւ Դաշնակցութեան կողմէ ցոյց …ուած պաղարիւնին, հակառակ մանաւանդ գարշ ու ցած …ագրութիւններու եւ խեղաթիւրումներու, որոնք կը ձգտին դերերը …ել։ Գիտենք օրուան պայմանները եւ հաշիւներու կարգա… …ութիւնը կը ձգենք յարմար առթին եւ տեղը։

Բայց, երբ այսօր վտանգ մը կը սպառնայ, անհրաժեշտ է …բանալ ժողովուրդին։ Նոր ու անհեթեթ գործունէութեան …ղուած են բուռ մը խենթեր, ո՛չ աւելի, որոնք սակայն կը …պղտորելու հայ կեանքը, ու Փարիզի արուարձաննե… …ցնել մինչեւ գաւառի անկիւնները կ'ողողեն քարատիպ …թիքներով.— Պայքա՛ր, ֆաշիստ Թարթիէօին սկսեալ մին… …դաշնակ-հնչակ-ռամկավար դաւաճաններու։ Պայքա՛ր, այո՛. …բանի համար, չենք գիտեր։ Այդ կը մնայ իրենց գաղտ… …ն եւ մեզ համար մե՛ծ անծանօթը։

Աւելորդ է սակայն զգաստութեան յորդոր ուղղել այս …ոց։ Փորձը քանիցս ձախողած է եւ որեւէ տուեալ չկայ …ընելու թէ այս անգամ խօսքը պիտի իյնայ կակուղ սր… …մէջ եւ ընդունակ ուղեղներու վրայ։

…հայ ժողովուրդին կը մնայ զգոյշ եւ հանդարտ, պաղ ան… …բերութեամբ անցնիլ յիմարական այս գաւեշտին քովէն, …միայն հեղինակներուն համար, ծիծաղելի պարտութեամբ …կրնայ վերջանալ։

Հայու անունը որ կը կրեն, չի կրնար խափել մեզ։ Ու …լեզուն որ կը խօսին, երբ եւ իցէ չի կրնար հայ ժողովուր… …ազգ զգացումը շեղել։ Ու նոյնիսկ հակառակ իրենց հայու …ումին, պիտի գիտնանք թէ այս շաշորդները ոչ մէկ կապ …հայ կեանքի հետ, ուր ապրած են հալածական ճճիներ… …խորամանկութեամբ։

Ազգի, հայրենիքի ու մարդկութեան հետ ամէն կապ խզ… …այդ մարդիկը մեր մէջ պէտք է գտնեն վերապահ ու անտար… …ան ընթացք մը միայն, որուն, գիտակից միջավայրերու …կ'արժանանան օտար գործակալները։

Հանդարտ եւ զգոյշ, բոլոր գրգռութիւններուն առջեւ, Հա… …թիւնը թող գիտնայ արժեցնել իր ողջամիտ ժողովուրդի …միաւը։

Մ. Ե.

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԽՕՍՔԵՐ

ԻՄԱՍՏԱԼԻՑ ՃԱՌ ՄԸ

Ինչպէս ամէն տեղ, Պուրկասի մէջ ալ (Պուլկարիա) խանդավառութեամբ տօնուած է Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը։

Ստորեւ կուտանք ընկ. Գարեգին Նժդեհի այս առթիւ խօսած ճառէն հատուածներ.

— «Դաշնակցութեան մտահոգութեան կեդրոնում կան ու կը մնան Հայն ու Հայաստանը։ Մեր ձեռքն առած ցեղին ճակատագիրը, մենք ցեղին կամքին ենք ենթարկել մեր ճակատագիրը։ Դաշնակցութիւն, դա մի դպրոց է, ուր Հայը սովորում է ճանաչել իր ազգային պարտականութիւնները եւ կատարել սիրով, Դաշնակցութիւնը ունի իր բարոյականը, որ կ'ամփոփուի ցեղի տեւելու պատուիրանի կատարման մէջ՝ — «Կուսակցութեան միջոցաւ՝ Ազգիս համար»։

«Դաշնակցութիւն, դա աւելի հոգեվիճակ է քան թէ անուն։ Դա՛, զոհաբերելու տրամադրութիւն է։ Դա՛, այն սրբազան աղբիւրն է, որմէ հայութիւնը առնում է իր ազգային արժանապատուութեան զգացումը եւ վերջնականօրէն ազատագրուելու կամքը։ Դաշնակցութիւնը իր ծրեղէն նշանաբանը ունի՝ հայրենիք։ Այո՛, դաշնակցական պէտք է լինել Հայրենիք բառին բովանդակ կախարդանքը, սրբութիւնը եւ քաղցրութիւնը կարենալ զգալու համար։ Դաշնակցութիւնը, հայութեան հոգեւոր կեանքի զարկն է, դա նրա արիւնն է ազնիւ, նրա կրակը անմար։ Դաշնակցութիւնը մեր կեանքում այն է, ինչ որ է մայր մեղուն փեթակի մէջ։ Ուր գտնւում է մայր մեղուն, հոն գտնւում է փեթակը, ուր կայ դաշնակցութիւնը, հոն կայ նաեւ ճշմարիտ հայութիւնը եւ ինչպէս եթէ չքացաւ մայր մեղուն մեղուները կը ցրուին, բզէզները կը խանգարուին եւ մեղրն իսկ իր համը կը կորսնցնէ,— այսպէս ալ երբ Դաշնակցութիւնը չքացաւ մեր կեանքէն՝ կը ցրուի հայութիւնը, կ'օտարանայ գաղութահայութիւնը, կ'այլասերի եւ կ'ուծանայ եւ մեր կեանքը, իր ազգային համն ու հոտը կը կորսնցնէ։»

«Հակադաշնակցական տարրերի գոյութիւնը տխուր ապացոյց է, որ մեր ժողովուրդի ամբողջական վերածնունդը դեռ տեղի չէ ունեցած, որ դա դեռ թերի է։ Դաշնակցութեան պարտութեան մէջ ես տեսնում եմ ոչ միայն Մայիս 28ի այլ եւ մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան գերեզմանը։ Հակադաշնակցականութիւնը՝ հակահայկականութիւն է։ Հակադաշնակցականը բնութեան այն հրէշն է, որուն վրայ չեն ցաւիր հայութեան վէրքերը։»

Եւ *ահա պատգամային վերջաբան մը.* «Օրհնէ ճակատագիրդ, որ Հայ ես ծնած, բայց որպէս զի օտար ափերու վրայ հայ մնաս, եղիր Դաշնակցական»։

ՄԵԾ ԶԵՂԾՈՒՄԻ ԽՆԴԻՐ ՄԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

ԻԶՄԻՐ 6 (Ս. Փ.).— Նախկին գործավար Շիւքրիւ Գայա պէյ, որ քանի մը օր առաջ եկաւ, կարեւոր զեղծումի մը քննութեամբ կը զբաղի։ Այս խնդրին առաջին փուլովը զբաղեցաւ առողջապահական գործավար Ռէֆիք պէյ, որ Իզմիր կը գտնուէր։ Իր ձեռք բերած արդիւնքներուն վրայ, Ռէֆիք պէյ հեռագրով Իզմիր կանչեց Շիւքրիւ Գայա պէյը եւ այժմ երկուքը միասին կ'աշխատին։ Կ'ըսուի թէ զեղծումը շատ ընդարձակ է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՉԵՆ ՎՀԱՏԱԾ

(Սեփ. Թղթակց. «Յառաջ»ի)

… 29 հոկտ.

… *Այստեղ ալ առանձին նոր բան չկայ։ Արարատի մասին եղած լուրերը, որ իբր թէ վերջ գտած է ճիշդ չեն, Քիւրտերը իրենց առաջապահ դիրքերէն անցած են աւելի բարձր, իսկ Իհսան Նուրիի զօրամասը յանկարծակիի գալով անցած է այս կողմը։ Միւս ճակատներու մէջ կռուողները ամուր նստած են իրենց նոր դիրքերուն մէջ եւ նոյնիսկ մէկ քանի անգամ ալ յարձակում գործած են տաճկական պահակախումբերու վրայ, Իհսան Նուրիի զօրամասն ալ չէր նահանջեր, եթէ Թուրքերուն ճամբայ չտրուէր։*

Քիւրտերը միամիտ նստած իրենց դիրքերուն մէջ յանկարծ կը տեսնեն Թուրքերը որ իրենց թիկունքն են անցած. այլեւս հնարաւորութիւն չունենալով կռուի բռնուելու, ստիպուած կ'ըլլան նահանջել այս կողմը. այլապէս այդքան դիւրութեամբ չէին լքեր Արարատի անառիկ դիրքերը։

Արարատի կռիւներու ժամանակ կեղտոտ դեր են կատարած նաեւ բոլշեւիկները։ Երբ առաջին անգամ Քիւրտերը նախայարձակ եղան, Թուրքերը իրենց շունչը Արաքսի միւս ափը քաշեցին, սակայն բոլշեւիկները զանոնք սիրով ընդունեցին եւ մէկ քանի օր պահելէ յետոյ, կարմիր զօրամասերուն միացնելով, նորէն վերադարձուցին Իգտիր, Քիւրտերու դէմ կռուելու։ Մէկ կողմէն բոլշեւիկները ճնշուած, հալածուած ժողովուրդներու անունով կը խօսին, միւս կողմէն ալ Մուսթաֆա Քէմալի յաջողութիւններուն կը նպաստեն։ Առով հանդերձ սակայն Քիւրտերը չեն վհատած եւ այնպիսի դաս մը պիտի տան Թուրքերուն որ իրենք բոլշեւիկներն ալ պիտի ամչնան։

Էնկիւրիի այցելութեան շուրջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ դեսպանը մեծապէս կը հետաքրքրուի Վենիզելոսի Էնկիւրի կատարած ուղեւորութեամբ։ Դեսպանը այցելեց արտաքին նախարարին եւ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ այդ ուղեւորութեան շուրջ։ Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութիւններուն։

Գ. Միխալաքոփուլոս ոեւէ յայտարարութիւն չըրաւ անգլիական դեսպանին այցելութեան եւ տեղի ունեցած խօսակցութեանց մասին։ Միայն կ'ըսուի թէ դեսպանը գոհ մնացած է տրուած բացատրութիւններէն եւ յայտնած է թէ անգլիական կառավարութիւնը ամբողջովին համաձայն է Վենիզելոսի ուղեւորութեան։

Վերջ տալու համար այն բսի-բսաներուն, որոնք ծագած են Էնկիւրիի ուղեւորութեան շուրջ, հելլէն կառավարութիւնը հրահանգած է իր դեսպաններուն այս մասին բացատրութիւններ տալ օտար կառավարութեանց։

Թուրք Հանր. Պարտքի խնդիրը

Հանրային պարտքերու խնդիրը նոր փուլի մը մէջ է, նկատելով որ կը մօտենայ նոյեմբեր 22ը, երբ պիտի տրուի կտրօններու երկրորդ մասնավճարը։ Ելմտական գործավարութիւնը Փարիզի Հանրային Պարտքերու Վարչական Խորհուրդին ծանուցած էր թէ Թուրքիա ի վիճակի չէ այդ վճարումը ընելու։

Այժմ Էնկիւրիէն «Փոլիթիքա»յի կը հաղորդեն թէ Վարչական Խորհուրդը որոշած է բողոքել կառավարութեան դէմ։ Բողոքին մէջ կ'ըսուի թէ Թուրքիա ի վիճակի է վճարելու, ինչպէս կ'ըսէ Ռիսթ իր տեղեկագրին մէջ։

Միւս կողմէ, հանրապետական պարտքերու խնդրին շուրջ ալ վէճեր ծագած են։ Այսպէս, իբր թէ կառավարութիւնը չպիտի վճարէ նաեւ Անատոլուի երկաթուղիի տարեվճարը, 3200,000 ոսկի։ Այս գրոյցին վրայ, երկաթուղիի բաժնեթղթերը եւ պարտաթղթերը զգալի անկում կրեցին սակարանին մէջ։

Բայց եւ այնպէս, Էնկիւրիէն կը հերքեն այս գրոյցը, ինչպէս նաեւ այն լուրը թէ օսմանեան եւ հանրապետական պարտքերը նոյն ձեւով նկատի պիտի առնուին։ Իրողութիւնը այն է որ, կառավարութիւնը տակաւին ոեւէ որոշում չէ տուած օսմ. պարտքերու, ինչպէս նաեւ Անատոլուի երկաթուղիի մասնավճարի մասին։ Ելմտական գործավար Շիւքրիւ հիւանդ է եւ այս պատճառով կ'ուշանայ վերջնական որոշումը։

Պետական երկաթուղիներու ընդհ. տնօրէն Հաշիմ այս առթիւ ըսած է. «Կառավարութենէն ոեւէ հրաման չեմ ստացած այն մասին թէ Անատոլուի երկաթուղիի տարեվճարը տալու չէ, կամ այս պարտքն ալ պիտի ենթարկուի օսմ. պարտքերու շուրջ եղած կարգադրութեան»։

Նոր մահապատիժներ կը պատրաստուին

ՄՈՍԿՈՒԱ, 10 Նոյեմբեր.— «Իզվեստիա» կրկին կ'անդրադառնայ վերջերս երեւան հանուած հակայեղափոխական կազմակերպութեանց եւ անոնց գործունէութեան.— Մեր երկրին մէջ կուլակներու հաշուեյարդարով, միջազգային քաղքենիութիւնը, հակախորհրդային Ռուսերը իրենց վերջին եւ լուրջ դաշնակիցները կը կորսնցնեն Խորհրդային Միութեան մէջ։ Այս պատճառով, հակայեղափոխութիւնը կը փութայ պայքար բա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Պ. ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ԳՈՀ Է ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Պ. Վենիզելոս Էնկիւրիէն վերադարձին, Պոլսէն անցած միջոցին «Նոր Լուր»ի խմբագիրներէն մին կրցած է կարճ տեսակցութիւն մը ունենալ հելլէն վարչապետին հետ եւ առիթէն օգտուելով քանի մը հարցումներ ընել անոր։

— Յունաստան գո՞հ է այն Հայերէն, որոնք իբր գաղթական վերջին տարիներս փոխադրուած են հոն, հարցուցած է խմբագիրը։

Պ. Վենիզելոս պատասխանած է.

— Այո՛, կատարելապէս գոհ է։

— Անոնք, իրենց գիտցած արհեստներով, երկրին ճարտարարուեստին եւ վաճառականութեան համար օգտակար եղա՞ծ են։

— Այո՛, մեծ չափով օգտակար եղած են անոնք, ըլլալով աշխատասէր, գործունեայ եւ ձեռներէց տարր մը։

— Ի՞նչ կը խորհի կառավարութիւնը անոնց հպատակութեան խնդրոյն մասին.

— Տակաւին ամենավերջնական ձեւ մը չէ տրուած այս հարցին, բայց ի մօտոյ այդ խնդիրն ալ պիտի լուծուի։

Այս միջոցին ցամաքին վրայ գտնուող Թուրք թերթերու լուսանկարիչներ կը ստիպէին մեր խմբագիրը որպէսզի խնդրէ Պ. Վենիզելոսէն իր դէմքը դէպի իրենց դարձնել լուսանկարելու համար։

Մեր խմբագրին խնդրանքին վրայ տիկին Վենիզելոս եւ Պ. Վենիզելոս իրենց նստած տեղէն ելլելով մօտեցան կամրջակին, որով լուսանկարիչները յաջողեցան հանգիստ կերպով լուսանկարել զիրենք։

Առիթէն օգտուելով մեր խմբագիրը վերջին հարցում մըն ալ ուղղեց Պ. Վենիզելոսին։

— Արդեօք Յունաստանի Հայերը ազատօրէն ճամբորդելու իրաւունք ունի՞ն երկրին մէջ կամ դուրսը՝ Պ. Վենիզելոս պատասխանեց.

— Այո՛, անշուշտ, ամէն քաղաքացիի պէս։

ՖՐԱՆՍԱ ՉԻ ԳՈՐԾԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ

Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպանատունը Անատոլուի գործակալութեան միջոցաւ հետեւեալ հերքումը կուտայ, Պ. Ֆլանտէնի վերջին այցելութեան առթիւ շրջան ընող գրոյցներու մասին։

Բացարձակապէս յերիւրածոյ է այն լուրը թէ Ֆրանսայի Առեւտրական նախարար Պ. Ֆլանտէն Էնկիւրի ճամբորդած է նպատակ ունենալով տնտեսական շարժում մը ստեղծել Խորհրդային Ռուսիոյ կամ ուրիշ ո եւ է պետութեան դէմ։

Պ. Ֆլանտէն Թուրքիոյ մէջ իր բնակութեան ընթացքին չէ զբաղած ո՛չ ելմտական խնդիրներով ոչ ալ Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ ձեռնարկներ կատարելով։ Հետեւաբար այս առթիւ շրջան ընող գրոյցները հակառակ են ճշմարտութեան։

ՀԱԿԱՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՒ ՄԸ

Մէկ քանի օր առաջ իտալական Սթեֆանի գործակալութեան պաշտօնական մէկ զեկոյցը կը հաղորդէ թէ քսան անձեր ձերբակալուած են ֆաշիստական վարչաձեւին դէմ դաւադրութիւն սարքած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Նոյն զեկոյցը կը հաղորդէր թէ ձերբակալեալները պիտի յանձնուին յատուկ դատարանի մը։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութ, 29 Յոկտ.

Պէյրութ եւս տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը Հոկտեմբեր 25ին, շաբաթ երեկոյ, ժողովրդային տան սրահներուն մէջ, խուռն երիտասարդ սերունդի մը ներկայութեան։

Բեմի ճակտին Հ. Յ. Դ.եան երեք տիտաններուն՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի կենդանապատկերները, մեզ պատրանքը կուտային ապրող էակներու, ու խորունկ հաւատքով երիտասարդութիւնը կ'արթննար երրորդութեան հրաշքէն...։

Ու եռագոյնը,— ահա ծալծալ կը խոկայ իր մենաւոր գոյութիւնը օտար ափերու վրայ, ապաւինած նոր սերունդի հոյլերին, որ կը խոստանայ զայն առաջնորդել դէպի նոր արշալոյսներ։

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Նազարեանի կը գոռացնէ «Մշակ Բանւորը», եւ հանդիսականները յոտնկայս կ'ունկնդրեն զայն, ապրելով քառասնամեակի իսկական իմաստը։

Երիտասարդ մը հանդէսի բացումը կատարելով Պէյրութի երիտասարդութեան կողմէ, ողջունեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը։ Ներկայացուց հանրութեան Ա. Սահակեան (Հայր Աբրահամ) օրուան նախագահը, որ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի կողքին եղած է գաղընկերը Քրիստափորին, Անդրկովկասի Սէյմէն ընտրուած Անդրկովկասեան Հանրապետութեան կառավարութեան անդամ, եւ վերջապէս Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի Ա. նախագահ։

Ան թարգմանը հանդիսացաւ այն երիտասարդութեան, որ խօսք կուտայ տօնելու Դաշնակցութեան քառասնամեակը մայր հայրենիքի մէջ, հայ եռագոյնին տակ, տեսնելով նոյն այս ընկերները առանձնած երկրի պետական ղեկը։

Օրուան նախագահը Աբրահամ Սահակեան, առաջին բանախօսը, բեմ ելաւ հանդիսականներուն բուռն ծափերուն մէջ. կուտանք իր բանախօսութիւնը ստորեւ.

«Այսօր մենք կը տօնենք Դաշնակցութեան քառասնամեակը։ Ցանկալի է մեզ եւ հայ ժողովուրդի համար, այս տօնը տօնել մեր հայրենիքին մէջ է։ Հին սերունդը կ'անցնի, Դաշնակցութի՛ւնը, ո՛վ երիտասարդութի՛ւն, ձեզ կը յանձնէ բոլորը։ Դաշնակցութիւնը իր հիմնուած օրէն մինչեւ այսօրուան բոլոր աշխատանքը ձեզ կը փոխանցէ։ Թէ ինչո՞ւ ստեղծուած է Դաշնակցութիւնը.— Մինչեւ Դաշնակցութեան հրապարակ գալը հայ ժողովուրդը ցրուած էր զանազան պետութիւններու մէջ, Պարսկաստան, Տաճկաստան եւայլն, իտէալ չունէր. անձնուիրութիւնը լոկ բառ մըն էր ու ահա այս ժամանակ հրապարակ եկաւ Դաշնակցութիւնը։ Իր առաջին եւ նուիրական գործն էր, ստեղծել այնպիսի կուսակցութիւն մը, որ ղեկավարէր եւ համախմբէր շատ մը հոսանքներ։ Դաշնակցութիւնը կը հասկնար որ եթէ կուռ կազմակերպութեամբ մը հրապարակ չգար, պիտի տուժէինք. բոլոր հոսանքներուն պէտք էր կուռ կերպարանք տալ, համախմբել, ու ահա Դաշնակցութիւնը ինքն իսկ եղաւ այդ կուռ կազմակերպութիւնը, որուն ստեղծումին առաջին ռահվիրաները եղան Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան, իշխան Արղութեան եւն.։

Այդ ժամանակ հայ ժողովուրդը կռուելու սովոր չէր, իր պատիւին եւ գոյքին տէրը չէր։ Ու ահա ձեզ Դաշնակցութեան առաջին պարտականութիւնը սովրեցնել զէնք գործածել, ինքնապաշտպանութեանը համար ժողովուրդին։ Եւ ահա Դաշնակցութիւնը մարտական խումբեր ուղարկեց դէպի երկիր։ Ժողովուրդը որ չէր գնահատեր զէնքը, հասկցաւ անոր արժէքը, հասկցաւ որ «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն». ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւնը մտա էր ժողովուրդի սրտին, որ կարճ ժամանակէն փայլուն ղեկավարներ դուրս բերաւ, Գէորգ-Չաւուշ, Սերոբ Աղբիւր եւայլն։ Եւ առաջին ռազմական շրջանը ամենափայլուն շրջանը եղաւ մեր կուսակցութեան։ Անկէց յետոյ փայլուն գործունէութիւն, պանք Օթոմանի դէպքը, Խանասորի արշաւանքը եւլն.։

«Ինքնապաշտպանութեան շրջանին, ինքը ժողովուրդը կազմակերպեց վանի հերոսամարտը. այդ ինչով բացատրել, եթէ ոչ Դաշնակցութեան ուժով. ինքնապաշտպանութեան փայլուն գոյամարտներ տեղի ունեցան նաեւ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ-Ապարանի մէջ։

«Հայաստանի անկախութեան հայրենիքի գաղափարը՝ կը վառի տարագիր ժողովուրդի սրտին մէջ, ան այժմ հասկցաւ, որ պէտք է ազատ շնչել, որ պէտք ունի կտոր մը քարի իր գլուխը հանգչեցնելու համար։

«Որովհետեւ միայն հայրենիքի մէջ կարելի է զարգանալ ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս։

«Դո՛ւք երիտասարդներ, Դաշնակցութիւնը ձեզ կը յանձնէ ազատ եւ անկախ Հայաստանը կանգնելու պարտականութիւնը։ Դուք մեծ պատասխանատուութեան ժառանգորդներն էք. անձնազոհութեան, պատասխանատուութեան, ժողովուրդի եւ հայրենիքի գաղափարի «Ազատութեան կամ Մահուան» տարածիչը. չենք յուսահատիր, տարագիրներու խրճիթներու մէջ եւս կը պահուի մեր պաշտելի եռագոյնը։ Ու հիմակ Հ. Յ. Դ.ը մեծ պարտականութիւն ունի ազատագրել զայն քաղաքականապէս, տալ հայ հայրենիքը։ Այդ հեռաւոր ապագայի գործ չէ, պէտք է հաւատանք որ կուգայ մեծ տօնը»։

Այսպէս երկարատեւ ծափերու մէջ վերջացուց իր բանախօսութիւնը, որմէ վերջ Օրիորդ մը դաշնակի վրայ նուագեց Ֆաուստի «վալսը».—

Երիտասարդ մը արտասանեց Զարդարեանի «Բագինին» փառաբանութիւնը. Օրդ. մը երգեց «Հայաստանը», որմէ յետոյ «Ախ մարալ ջանը» երգչախումբին կողմէ. երկրորդ արտասանութիւնէ մը յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան երկրորդ բանախօսը, Ն. Աղբալեան։

«Պատմական է տարին, այդպէս պիտի ըլլար հանրային գիտակցութեան մէջ, բայց կը պակսի ազգային գիտակցութիւնը, եւ զօրաւոր է սորկամտութիւնը։ Պատմական պիտի ըլլար, դի Դաշնակցութիւնը հայ պատմութեան ծնունդն է եւ օրինական ծնունդը։ Ազգային ազատագրութեան քառասնամեակը պէտք է պատմական ըլլար, եթէ «ազգ» ըլլար եւ ոչ անգիտակից եւ սորկամիտ ամբոխ՝ նոյնատեսակ «մտաւորականութեամբ»։

«Ոչ մէկ կասկած, որ Դաշնակցութիւնը ամէնէն պատկառելին է աշխարհի կազմակերպութեանց մէջ։ Իր անցեալ գործերու ընդարձակութեամբ եւ խիզախութեամբ, իր տուած զոհերու քանակով։ Ու նոյն այսօր՝ իր ծաւալով, տեւականութեամբ եւ ուժով։

Բոլոր մութ ուժերը — ներսի եւ դուրսի — միացած են մեզի դէմ. կը ճակատինք. բաւական չէ՞ կը ծաւալինք. կը զօրանանք հակառակ որ պարտուած ենք. տարագիր։ Պարտութիւնը ամօթ չէ, եթէ կռուած ես բոլոր ուժով. «Վահանի տակ թէ վահանի վրայ» Սպարտացի մօր խօսքն է։

«Միակն ենք, որ հանրօրէն գիտենք թէ ո՞ւր կ'երթանք, ի՞նչ կ'ուզենք եւ ի՞նչ կ'ընենք։ Հայ մեծամասնականներու խելքը Մոսկուայի մէջ է. նա կը մտածէ, կը կամենայ եւ կ'ընէ Մոսկուայի ըսածը. իսկ միացած հայութիւնը թաղուած է խմբակցական եւ անհատական խոհի ու մտածման մէջ։ Բնական է մեր գոհունակութիւնը այս հանդիսաւոր տօնին, նաեւ մեր համակիրներու գոհունակութիւնը։

«Չնչին նիւթական միջոցներ եւ մեծ բարոյական դրամագլուխ ստեղծած են այս ամէնը։ Ոգին է որ կենդանի է եւ ստեղծագործ։

«Տուինք 1918 Մայիս 28ի վճիռը, ստեղծեցինք հայրենիք, մենք մեր տան մէջ։ Տեսանք պտուղը, արագ վերելք, հրաշագործ աշխատանք, անպարտ ոգեւորութիւն ու կռիւներ անընդհատ հայ վրացական հայթաթարական։ Ու ընկճուեցանք երկու մեծ պետութիւններու աքցանի մէջ։

«Ո՞ւր է այդ ոգեւորութիւնը, երկիրը սպանդանոց է եւ արգելարան, չքաւոր եւ սգաւոր բազմութիւն հայրենիքի մէջ. դի տէրն օտար է կամ անոր հայ ծառան։

«Ոչինչ բարոյականով, ոչինչ մտաւորականով, միտքը դադրած է ստեղծելէ ու մտածելէ եւ կը թոթովէ բերանը՝ վախէն ու սովէն սարսափած։

«Անցած ենք արիւնոտ ճամբայ, նախ անհատներ եւ յետոյ մանր խումբեր, Խանասորի արշաւանք, Օսմանեան Պանք, Սուլթանի մահափորձ, եկեղեցական կալուածներ, Հայ-թաթարական ընդհարում, կամաւորական շարժում, Վանի հերոսամարտը եւ Պօսկը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւն ու Փետրուարի փառաւոր ապստամբութիւնը։ Միաժամանակ ազատութեան մարտիկ եւ կուսակից, Եփրեմը ձեռք կը մեկնէ պարսկական յեղափոխութեան եւ հիմը կը դնէ պարսկական սահմանադրութեան, ձեռք կը մեկնենք երիտասարդ թուրքերուն ու կը մշակուի տաճկական սահմանադրութիւնը։ Եւ, այսօր մնաց աշխատանք՝ կազմակերպելու հայութիւնը նոր պայքարներու համար։ Խուլ են մեր օրերը, մեր ցեղակիցները կը զայրանան որ մենք կը ղեկավարենք, նախ մեր թշնամի օտարները։ Տարագրութիւն, սրածութիւն։ պարտութիւն, չեն ընկճած մեզ եւ մեր կազմակերպութեան մէջ՝ հայ ժողովուրդը. Գիտենք մենք, թէ ո՞ւր կ'երթանք, Միացեալ եւ անկախ Հայաստան— այս գաղափարն աւելի պայծառ է այսօր քան երբ եւ իցէ։

ՓԱՐ-ՍԱՄԻԼ

(Շ.տր.)

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԱՋԸ

ՀԱՅ ՕՃԱԽՆԵՐ

(ընդհ. ակնարկ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միջոց մը միայն, պատերազմէն անմիջապէս վերջ, աւերեալ նահանգներու վերաշինութեան համար, շնորհիւ ֆրանսական կառավարութեան տրամադրած մեծաքանակ վարկերուն, բացառաբար շինութիւնը քաջալերուեցաւ հիւսիս-արեւելեան քանդուած գաւառներուն մէջ, դժբախտաբար սակայն ծնունդ տալով հապճեպօրէն յղացուած անճոռնի շէնքերու և բնակութեանց շարքի մը։ Այդ պահուն էր որ վերաշինութեան օրէնքէն օգտուողները շինեցին ու շինել տուին յաճախ այդ այդ մասին արուեստական եւ արհեստագիտական որեւէ ձեռնհասութիւն չունեցող ու իրենք զիրենք անարժանօրէն ճարտարապետ կամ ձեռնարկու (entrepreneur) հռչակող հացկատակներու, որոնց կանգնած այլանդակ ու ներքնապէս անյարմար բնակարանները կը մնան կոթողները... այդ շրջանի ազգատացած ճարտարապետութեան։ Ներկայիս, քմծիծաղով է որ կը յիշուին նախակրթարանի վարժապետներ ու նօտարի անգործ գրագիրներ, որոնք օգուտ քաղելով տիրող խառնաշփոթ վիճակէն, ազատ ասպարէզ տուին իրենց այլանդակ յղացմանց, իբր ճարտարապետներ։ Իրերու այս վիճակն ալ երկար չտեւեց սակայն ու կառավարութեան վարկերուն հետ դադրեցաւ նաեւ շինարարներու տենդոտ գործունէութիւնը, բովանդակ Ֆրանսան ու գլխաւորաբար Փարիզն ու շրջակաները ձգելով բնակարանի աննախընթաց տագնապի մը առաջ։ Միւս կողմէ քաղաքական ու այլ դրդապատճառներէ մղեալ դէպի Ֆրանսա ու իր սիրտը Փարիզ դիմող օտար գաղթականներն ալ միացած աւերեալ գաւառներու տեղահան բազմութեան, աւելի եւս սաստկացուցին բնակարանի տագնապը որուն տուած համեմատութեանց առաջ, կառավարութեան ժամանակի ճիգերը հեռու էին դրական արդիւնքի մը յանգելէ։ Շինութիւնը քաջալերելու նպատակաւ եւ խթան հանդիսանալու համար. այս ուղղութեամբ ամէն ձեռնարկի, օրուան վարիչները երեքէն տասնըհինգ տարուան երկարեցին նորաշէն բնակարաններու կալուածական տուրքէ զերծ կացուցումը։ Միեւնոյն ատեն հիմնուեցան դարձեալ կառավարական հովանաւորութեամբ եւ վարկերով։ Աժան վարձքով բնակարաններու կազմեր (Organismes des H. B. M.) նպատակ ունենալով անմիջականօրէն բազմանդամ ընտանիքներու, պատերազմէ վերադարձեալ հաշմանդամ գործաւոր կամ պաշտօնեայ ազգայիններու մատչելի բնակարաններ հայթայթել։ Այս ուղղութեամբ քաղաքապետութիւնն ու թաղապետական ժողովներն ալ միացուցին իրենց ճիգերը կառավարութեան, ստեղծելով տեղական H. B. M.ի կազմեր ու տրամադրելով շրջակայ յարմարագոյն հողերը խմբովին ընդարձակ շինութեանց յառաջացնելու համար։ Սոյն եւ նման կազմակերպութիւններ կը գործեն ներկայիս ու պիտի գործեն տակաւին երկար ատեն, զէթ մասամբ ամոքելու համար ընկերային այս գլխաւոր ցաւերէն մին, անպատսպարութիւնն ու ինչ որ նոյնն է, հակաառողջապահիկ բնակութիւնները։ Այս հիման վրայ է որ նաեւ հրատարակուեցաւ Լուշէօրի օրէնքը (Loi Loucheur) նպատակ ունենալով մասնաւոր պայմաններու տակ ու սեղմ սահմաններու մէջ սկսուած գործը աւելի ժողովրդականացնել, տարածելով զայն միջակ դասակարգին ալ մէջ ու առհասարակ գործաւոր կամ պաշտօնեայ ընտանիքներու ամէն դիւրութիւն եւ միջոց տալով քիչ ժամանակուան մէջ տնակի մը կամ սեփական յարկաբաժնի մը տիրանալու։ Առայդ, տրամադրուած վարկին համեմատութեամբ հարիւրին երկու չնչին տոկոսով փոխատուութիւններ կը կնքեն պատկանեալ կազմերը բնական է ի փոխարէն կարգ մը պայմաններու լրացման, որոնց մասին անդրադառնալու առիթը կ'ունենամ։ Մինչ այդ Գերմանիոյ նախանիւթային հատուցմանց եղանակն ալ միջոցը տուաւ ընկերութեանց եւ անհատներու երկար պայմանաժամով ապառիկ ապրանքներ տիրանալու։ Թէեւ պէտք է խոստովանիլ, այս մասին ակնկալուածէն անհամեմատօրէն նուազ յաջողութեամբ։

Սոյն բոլոր միջոցները սակայն բաւական չեղան իրենցմէ սպասուած արդիւնքը տալու եւ հակառակ նախագծուած օրէնքներու խրախուսականութեան, իրերու ընթացքը կը սպառնար պահել իր նախկին սուր վիճակը, եթէ անտեսական երկու նոր ազդակներ չգային յեղաշրջել ամէն ինչ, նոր ուժ եւ ապահով պայմաններ ստեղծելով շինութեան, որ վերսկսաւ յանկարծական արագութեամբ։

Օրինակ մը տալու համար ըսենք որ միայն Փարիզ քաղաքին համար նախապատերազմեան շրջանի, օրինակ 1913 տարուան գործունէութեան հետ բաղդատելով, 1929ի ընթացքին հարիւրին տասներեք միայն պակաս շինութիւն է տեղի ունեցած։ Ինչ որ ցոյց կուտայ թէ այս ուղղութեամբ հետզհետէ կը մօտենանք բնականոն կացութեան։

Այս ազդակներէն գլխաւորն ու առաջինը եղաւ ֆրանքին որ ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն զարկ տալէ զատ մասնաւորաբար նոր կենդանութիւն մը պարգեւեց շինութեան ճարտարարուեստին։ Սոյն վերածնութիւնը կը խոստանայ դեռ տեւել, հակառակ վերջերս զգացուող գործի ընդհանուր տագնապին որ Ֆրանսայի յատուկ ըլլալէ աւելի, համաշխարհային պարբերական տագնապներէն մին ըլլալ կը թուի։

Երկրորդ խթանը այս շինութեան եղաւ յետպատերազմեան վերջին տարիներու Եւրոպայի եւ Ամերիկայի յաջորդական խոշոր սնանկութիւններն ու սակարանական մեծ ձեռնարկներու krachները (քրաշ) որոնք շատ գէշ տպաւորութիւն մը յառաջ բերին մեծ ու փոքր հաստատութիւններու եւ խնայողներու շրջանակին մէջ։ Առկէ կարելի է հետեւցնել որ մեծահարուստէն սկսեալ մինչեւ յետին խնայասէր անհատը, սկսաւ տակաւ ճողոպրիլ թէքական շահագիտութիւններէ եւ փնտռել նուազ երեւակայական ու վստահելի շահադրութիւններ (placemeut), հետեւաբար աչքերնին դարձուցին դարձեալ կալուածական գործողութեանց վրայ, որոնք եղած են ու կը մնան ամենավստահելի դրամական բեղմաւորման միջոցներէն մին հակառակ այս մասին դեռ ու դէմ կարծիքներու։ Ինչպէս վերը ըսի, դէպքերու այս ընթացքին առաջ, Ֆրանսահայ գաղութն ալ չէր կրնար անտարբեր մնալ ու անյեղլիօրէն հետեւեցաւ տեղացիին նախասիրութեան։ Մանաւանդ որ բնակարանի պահանջքը կը պահէ իր նախկին ուժգնութիւնը։ Ահա թէ ինչ պատճառներէ մղուած շինութեան տենդը կը փոխանցուի մեր մէջ։ Ամենահամեստ քսակներ իսկ կը նետուին կալուածական գործողութեանց մէջ, գոնէ միայարկ տնակ մը կառուցանելով արուարձանի մը թաղերէն միայն մէջ [illegible] գնուած հողի մը վրայ։

Գաղափարը գովելի է ինքնին ու շարժումը արժանի քաջալերութեան, մանաւանդ Ֆրանսահայ գաղութի ապագային տեսակէտով, բայց խոստովանինք ալ որ ներկայ տենդոտ գործունէութեան մէջ դեր ունի նաեւ բարեկամէ բարեկամ, դրացիէ դրացի թելադրութիւններն ու նմանասիրութեան ոգին ու երբեմն ալ աւա՜ղ, զիրար գերազանցելու փութկոտութիւնը։ Այս իսկ է պատճառ որ այս ուղղութեամբ յաճախ անդարմանելի սխալներ կը գործուին ի վնաս ընտանիքին ապագային ու արդիւնք անփորձութեան կամ հապճեպի։ Աւելորդ չենք նկատեր ուրեմն ձեռնարկելու յօդուածաշարքի մը սոյն այժմէական նիւթին շուրջ, յաջորդաբար ու անկախօրէն ներկայացնելով այս առթիւ գործուող յաճախակի սխալները, մեր կարելի չափով մեկնելով տեղական կարգ մը սովորութիւններն ու օրէնքները եւ զանոնք յաւագոյնս օգտագործելու միջոցները, շինութեան կամ ճարտարապետութեան մօտիկ անցեալը եւ ներկայի ձգտումները առողջապահական, ընկերային, նիւթական, արհեստագիտ
գեղեցկագիտական տեսա
բով, ճարտարապետութ
ու ընտրութիւնը, ալլ եւ
նութեանց եղանակներ
ներքին կազմը եւ բազմ
թիւնը եւ առհասարակ
թեան վերաբերեալ եւ ա
Ներկայացող այլազան

Ե. Բիթիբի

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹ
ՄԵՐ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԽԱ

Հայ մշակոյթի տօնը
հանդէսներից ամենագ
է թէ՛ բառ ձեւի եւ թէ
ւանդ բառ բովանդակու
Լայկան շեշտ չունի այ
այլ պարծանքի երանգ
տիւ է բերում մի ազգի
բեր շարունակ տուայտան
եւ զրկանքների բեռն
շալակած Աւաչաւոր
շեմքում եւ բզկտել է
ընթացքում անիրաւ ուժ
յանուն քաղաքակրթութ
փրկատուէութեան...։

Մշակոյթի տօնը հա
ճարի, հայ արուեստ եւ ա
զային կենսունակութեան
տաւոր տօնն է։ Մշ
կուլտուրա բառի յղող
մանութիւնն է. մշակոյ
նում է երեք տեսակի
կան. ֆիզիկան, մտաւոր
սարական։ Նիւթակա
կոյթի արգասիքներն են
կարան, հագուստ, գործ
զէնքեր, զարդեր,
եւայլն։ Հոգեկան կամ
մշակոյթի բաղկացուցի
բերն են՝ լեզու, պատմ
սովորութիւններ, դաւան
տուեյթիւն, գրականութիւ
արուեստ-նկարչութիւն,
ծշտութիւն, քանդակագ
թիւն, թատրոն, ապա
եւայլն։ Հասարակական
կոյթի էութիւնն են
պետական եւ հասարակ
ձեւերը, օրէնքները, գա
եւայլն։

Այս վերջին տարիներ
զուեած մշակոյթի տօնե
րութեան ընթացքում, փր
հանւում միայն մեր մտաւ
գեկան մշակոյթի արգասի
րը՝ գիրն ու գրականութիւ
ի հարկէ հայ մշակոյ
միայն մի, թէպէտ եւ կարեւ
մասն է կազմում. այդ միա
մանիութիւնն անշուշտ ա
ցել է նրանից, որ մշա
տօնն ընկաւ Թարգման
նի օրը եւ փոխարինեց
թէ տեխնիկապէս եւ
էութեան, այն ինչ,
կոյթի տօնն իսկապէս
ընդգրկէ բովանդակ հայ
մշակոյթը իր բոլոր
եւ հայ նկարիչն ու քան
գործը, հայ երաժիշտն ո
դերասանը, հայկական
ու հայկական նեան
ամենայն իրաւունքով պէտ
յիշատակութեան արժան
ի շարս հայ աւագ ու
թարգմանիչներին։

Դեռ անցեալ տարի
րում ես շեշտեցի Հայ
պատմութեան էջերից
հրաւէր կարդացի մեր
վառատակ Մխիթարեան
րին, ձեռնարկելու այդ
կարեւոր աշխատութեան
միայն նրանք կարող են
բերել հայ իրականութեան
որովհետեւ նրանք են պա
տուած նիւթական, եւ
մասաւոր անհրաժեշտ կար
թիւններով...

Երբ իրականութիւն
նայ Հայ մշակոյթ
Թիւնը, ամփոփուած մի
կու տասար հատորում,
մանակ էլ զգալի կ
փոխէ հայ մշակոյթ
կատարութեան բովանդա
թիւնը եւ ի շարս Մեսրոպ
հակի եւ այլոց՝ կը
տակին ո՛չ թէ միայն
կացին, Շնորհալին,
Նովան, Ալիշանը,
Րաֆֆին, Ահարոնեան
թը, այլեւ Նաղաշ
Այվազովսկին, Աղաս
միտաս Վարդապետն
Մուրզան, Եկմալեանը
նին,...

Մշակոյթի տօնին

ժառանգութեան հայ հոգու բոլոր կարգի Թռիչքներն ու խոյանքները, իսկ ամենից առաւել ի նորկ է Տարօնի Հացիկ գիւղի հանճարը՝ Մեսրոպ Մաշտոցը, այսինքն Մեսրոպ վարդապետը, քանի որ նրա ձեռակերտած հայկական տառերն ազգային բովանդակութիւն մտցրին մեր դպրոցներում եւ եկեղեցիներում եւ այդ տառերի շնորհիւ է, որ մինչեւ այսօր պահուած է հայ ազգը՝ ինենլով դարաւոր փոթորիկների եւ աղէտների բովից:

Մեսրոպի հանճարի մեծութիւնը եւս առաւել կը պարզուի մեզ համար, երբ նկատի ենք առնում, որ նախքան Մեսրոպ չկային ազգային գիրեր. որի բանաւորութիւնը պարզել է միանգամայն, որ Դանիէլեան կոչուած գիրերը յամենայն դէպս հայկական չեն եղել. եթէ նախ քան Մեսրոպ գոյութիւն ունեցած լինէին հայկական գիրեր, ապա գէթ մի յիշատակարան կամ քեթող մնացած կը լինէր այդ տառերով, ինչպէս մնացել են ասորական եւ յունական գրերով բազմաթիւ յուշարձաններ: Եթէ հայկական գրեր լինէին, նրանք գործածութեան մէջ կը դրուէին եւ ոչ թէ պահ կը տրուէին ինչ որ մի ասորի Դանիէլ եպիսկոպոսի, որի մասին եղած պատմութիւնը պէտք է համարել առասպել: Մեր պատմիչներն էլ միաբերան վկայում են, որ նախ քան Մեսրոպեան գիւտը՝ հայերն գործածել են ասորական, յունական եւ պարսկական լեզուներ, հետեւապէս եւ գրել են այդ լեզուներով եւ այդ լեզուների գրերով, բայց ո՛չ երբեք իրենց եւ ազգային գիրերով..

Անշուշտ հանճարեղ Մեսրոպը մեծապէս օգտուել է յունական եւ ասորական այբուբեններից եւ յետոյ է միայն շարադրել մեր ազգային գրերը, բաղկացած 38 տառերից. դա ինքն ըստ ինքեան խոշոր ստեղծագործութիւն է որ կատարւեց ոչ մի անգամ. հինգերորդ դարի առաջին տասնամեակում՝ 404—412 թուերին. այդ գիւտը բախտաւոր պայմանների զուգադիպեց, որովհետեւ կաթողիկոս Սահակը, Թագաւոր Վռամշապուհ եւ Հայոց աշխարհի մեծն ուսուցիչը՝ Մեսրոպ տոգորուած էին մեծապէս հայ ժողովրդին հայ պաշտելու մեծ խանդով...

Դեռ երէկ էր, որ Ռումանիայի Թագաւորն ու Թագուհին ռումէն փրօֆ. Նորկան եւ հագաւոր այցելուներ հիացմունքով խօսեցին Բուքրէշում կազմակերպած հայ արուեստի ցուցահանդէսի մասին. այդտեղ, Բուքրէշում, տակաւին ժողովել էին հայ արուեստի պատմական փշրանքները. հապա որքա՛ն պէտք է լինի հիացմունքը եւ յարգանքը հանդէպ առաջաւոր Ասիայի քաղաքակրթութեան հանճարի. հայ մարտիրոս ազգի, երբ հաղթակերպուի նրա բովանդակ արուեստի ցուցահանդէսը, այն էլ Ազատ ու Անկախ Հայաստանում:

Չմոռնանք յիշելու, որ հայ նկարագրի եւ հայ ազգի գոյութեան ամենամեծ խարիսխն ու ազդակը հայ մշակոյթն է:

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՆՉՈՒ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ՊԷՅ

Համալսարանի դասախօս եւ Սերպէսթի Պոլսոյ վարչութեան նախագահ Իսմայիլ Հագգը պէյ հրաժարած է ընդդիմադիր կուսակցութենէն: Երեւութական պատճառը այն է որ, Համալսարանի գրական ճիւղը չուզեր որ իր դասախօսները գուրծը ուրիշ պաշտօն ստանձնեն:

Իրական պատճառը, սակայն, տարբեր կը կարծուի: Պոլսոյ Թաղապետական ընտրութեանց առթիւ, Իսմայիլ Հագգը պէյի յանձնուած էր Թեկնածուներու ճշդումը: Արդ, ան կը մեղադրուի թէ կարգ մը անձերու Թեկնածութիւնը գրած է առանց անոնց հաւանութիւնը առնելու: Ցետոյ, պէտք եղած պատրաստութիւնը չէ տեսած ընտրական պայքարին համար: Այս պատճառով, Սերպէսթի վարիչները վշտացած են իրմէ:

Միւս կողմէ, Իսմայիլ Հագգը պէյ երէկ հետեւեալը յայտարարեց իր հրաժարման մասին.

— Ես արդէն տեւական պաշտօն մը ստանձնելու համար չէ որ Սերպէսթ կուսակցութեան մէջ մտայ: Համալսարանի արձակուրդի շրջանին է որ աշխատեցայ: Գրական ճիւղը գիս անգամ ընտրեց համալսարանի ընդհ. դիւանին, եւ բնականաբար պարտաւոր եմ պաշտպանել Փաքիւլթէն եւ իր տեսակէտը: Հետեւաբար, անհրաժեշտ էր որ քաշուէի կուսակցութենէն: Այլեւս քաղաքականութեամբ չպիտի զբաղիմ:

Հոգեբանութեան դասախօս Մուսթաֆա Շէքիպ պէյ ալ, որ Սերպէսթի անդամներէն եղած է.

— Ես արդէն քաղաքականութեամբ չեմ զբաղիր: Կուսակցութեան մէջ ալ գործօն դեր մը չեմ առած: Միայն հաւնած էի նոր կուսակցութեան սկզբունքներուն եւ անդամ գրուեցայ:

** Այս հրաժարումները գոհունակութիւն առաջ բերած են համալսարանի մէջ: Կ'ըսուի թէ խալքի անդամ կարգ մը դասախօսներ ալ պիտի հրաժարին:

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԳՈՀ ԵՆ ԿԱԶԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ

ԷՆԿԻՒՐԻ — Բոլորին վրայ լաւ տպաւորութիւն գործեց այն լուրը թէ կազին երկար ուղեւորութիւն մը պիտի կատարէ երկրին մէջ:

Խալքի անդամները ուրախ են, այն համոզումով թէ այս ուղեւորութեամբ պիտի փարատին դժգոհութեան պատճառները եւ ժողովուրդին համակրանքը կրկին պիտի շահին:

Սերպէսթի անդամներն ալ գոհ են, այն նկատումով թէ կազին ժողովուրդին հետ շփուելով մօտէն պիտի տեսնէ իրականութիւնը եւ պիտի հասկնայ թէ որքա՛ն սխալ է իրենց դէմ կատարուած քարոզութիւնը:

Կը կարծուի թէ հետեւեալ դէպքերուն վրայ է որ կազին ուղեւորութեան մը ելլել—

1. Իզմիրի մէջ կատարուած դէպքը երեւան հանեց ժողովուրդին դժգոհութիւնը:

2. Երկիրը մեծ համակրանք ցոյց տուաւ Սերպէսթ կուսակցութեան, ինչ որ կրկին դժգոհութեան նշան մըն է:

3. Թաղապետական ընտրութիւնը ամենամեծ քննութիւնը եղաւ ժողովուրդին հոգեբանութիւնը երեւան բերելու տեսակէտով: Եւ քննութիւնը խալքի դէմ ելաւ:

Այս կացութեան առջեւ, խալք կուսակցութիւնը սկսաւ նոր քարոզութիւն մը կատարել, ըսելով թէ անիշխանութիւնը ծայր կուտայ, ազգը կը պառակտի, հին վիճակը վերահաստատելու է եւն.:

Այս հակառակ քարոզութեանց մէջ դժուար էր բուն իրականութիւնը հասկնալ: Արդեօք ժողովուրդը իրապէս դժգոհ չէ՞ եւ այս բոլոր ցոյցերը գրգռութեանց արդի՞ւնք են, թէ՞ ոչ իրապէս ազգը կը տառապի:

Բոլոր ասոնք հասկնալու համար, պէտք էր մօտէն շփում ունենալ ժողովուրդին հետ: Եւ իր ուղեւորութեան ընթացքին, կազին երկու կուսակցութիւններէն մարդիկ պիտի առնէ իր հետ եւ պիտի լսէ ժողովուրդին ցաւերը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ, Ա. պարբերագիրք Ամերիկահայ գիտական միութեան, 1930, տպ. Նիւ-Եորք, էջ 232, գին 2 տոլար:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻՆ ԹՈՂ ԱԼԼԱՀԸ ՏԱՅ»

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը մանրամասն քննութեան կ'առնէ Երեւանի ուսանողներուն կացութիւնը: Եւ կ'եզրակացնէ թէ անմխիթար վիճակ մը կը ներկայացնեն ուսանողներուն բնակարանի հարցը, սնունդի խնդիրը, ուսման ծրագիրները:

Սկսած է դպրոցական տարին եւ տակաւին չէ կազմակերպուած մանկավարժական հաստատութիւնը, կը պակսին գիտական ուժերը, ոչ արհեստանոց կայ, ոչ ալ աշխատանոց: Աշխարհագրական կաբինետը չպիտի բացուի: Քաղաքատնտեսութեան դասախօսութիւնները երկու տարի առաջուան կիսատ-պռատ, իսկ այս տարի ամպիոնը կը մնայ բոլորովին Թափուր: Նոր դասախօս անուանելու համար միջոցմի հրաւէր եղաւ, արդիւնք չտուաւ:

Ինստիտուտի ուսանողները կը գտնուին վատթար պայմաններու մէջ թէ ուսումնական, եւ թէ ապրուստի տեսակէտէն: Եւ ստեղծուած է այն վիճակը, որ ուսանողութեան որոշ մասը կրնայ հեռանալ անհատական եւ բնակարանային ծանր պայմաններուն պատճառաւ: Ուսանողները ճաշարան չունին, ուտեստ չեն ստանար, բոպիկ են, հագուստ չունին: Ու երբ դիմում կը կատարուի դարծաւորութեան, կը պատասխանուի·

— «Ուսանողներին թող Ալլահը տայ»:

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան»էն կը քաղենք հետեւեալ պատկերը, խրապաշտ դրոշմով գրուած:

Գեօյ-Մեչիդի հիւսիսային կողմը. Գեղարուեստի Արհեստանոցին դիմաց ամայի հրապարակին վրայ փայտաշէն անտկներ կան, ուր տեղաւորուած են Երաժշտանոցին, Գեղարուեստից վարժարանին, բանուորական համալսարանին ուսանող ուսանողուհիները: Ամէն դպրոց ունի իր սեփական տաղաւարը: Իւրաքանչիւր սենեակի մէջ տեղաւորուած են, ըստ սեափ, 8-9 հոգի:

Արկղի ձեւով սենեակ մը ահա, 8 մահճակալով: Շարժուելու տեղ չկայ: Սենեակին մէջտեղը սեղան մը, շուրջը հաւաքուած են 5-6 աղջիկ ու տղայ: Գիրքերը, ամանները խառնիխուռն թափած են գետինը: Հագուստները դիզած են իրարու վրայ, կախելիք չկայ:

Նազիկն ու Արեւիկը կը բացարեն «Խորհ. Հայաստան»ի յօդուածագրին թէ ոչ դարակ կայ, ոչ արկղ, ոչ ալ գրակալ:

— Մինակ ա՞յդ է, կ'աւելցնէ Զաբար, շէնքը փայտաշէն է, մլուկը, լուն ու մժեղը գիշեր-ցերեկ կարաւան կը կազմեն, զուռնա-դհոլ կը զարնեն, ոչ կը Թողուն որ աշխատիս, ոչ ալ կը Թողուն որ քնանաս:

— Այդ դեռ ոչի՛նչ, կ'աւելցնէ լուրջ դէմքով Լիզան: Աշուն է, եւ դեռ տանիքը նորոգուած չէ: Եթէ ձմայ ճիշդ ինչպէս անցեալ տարի էր, այն ժամանակ վայն է եկեր մեզ տարեր, անձրեւը ոչ թէ «ծըլթ» կը կաթկթի, այլ կը հեղեղէ ու կ'ողողէ գիրքերը եւ անկողինը:

— Ցեսէք պատերուն ճեղքերը, եւ ձմե՛ռն է որ կուգայ:

— Ինչո՞ւ չէք դիմեր համապատասխան մարմիններուն, ձեզի համար 800,000 րուբլի յատկացուած է..

— Ի՛նչ, ոչ միայն կը դիմենք ու կը խնդրենք, այլ նաեւ կը բողոքենք, բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէ: Լոյսն ու ջուրի ծորակներն իսկ չկանոնաւորեցին:

Մինչ կը խօսին, փայտոջիլները կարաւանի նման շարան-շարան կը բարձրանան ու կ'իջնեն պատերէն:

Ապառողջ մթնոլորտ, ուսանողները սրբերով հիւանդ կը պառկին, բժիշկի երես ալ չեն տեսներ: Օրեր կ'անցնին, հիւանդը կ'աղեկնայ ու կը մեկնի, բժիշկը կուգայ եւ կը բարկանայ որ գինք խաբե՛ր են:

Գեօյ-Մեչիդի հրապարակէն մինչեւ շէնքերը, ահագին տարածութիւն, խաւար է:

— Գիշերները այստեղէն անցնիլը շատ վտանգաւոր է, կ'ըսէ ուսանող մը, մանաւանդ աղջիկներուն համար, երբ խուժանը եւ որբիկները կը հետապնդեն եւ մութէն օգտուելով կ'ուզեն յարձակիլ: Մեր բնակած տաղաւարներուն վրայ իսկ յարձակումներ կատարուած են:

— Իսկ դուք, ուսանողնե՛ր, կ'ըսէ յօդուածագիրը, ինչո՞ւ երկու տարիէ ի վեր ծաղիկ մը, ծառ մը չանկեցիք, ձեր տաղաւարներուն առջեւ: Դուք մեր կեանքի ծիլերն էք, պէտք է որ կանաչութեամբ զարդարէիք այս անապատը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր այն բաժանորդները, որ կը փոխեն իրենց հասցէն, պարտաւոր են ղրկել իրենց ՆՈՐ հասցէին հետ ՀԻՆ հասցէն ալ կամ հին bandeը, ինչպէս նաեւ 3 ֆրանք:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ԱՏՐԻՆԷ ՆԱՐԼԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Անկիէն — Փարիզ
9 Նոյեմբեր 930

Հաճելի չէ՞ քիչ մը ծաղիկ ունենալ պատուհանին առջեւը, որ բաց լուսամուտէն տանուն մաքուր ձեզի:

Արդարեւ, ո՞վ որո՞ւ բողոքէ, երկու կողմերն ալ նոյնքան մեղաւոր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Անցեալ Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը, տերեւ մը եւս աւելցուց իր դափնեպսակին վրայ:

Stade Compienois խումբը որ division d'honneur է եւ Oise գաւառի champion, հրաւիրած ըլլալով մեր Ա. խումբը, Կիրակի մեր տղաքը գացին Comiègne:

Նկատելով որ սոյն քաղաքը առաջին անգամ կ'ընդունէր հայ խումբի մը այցելութիւնը, տեղացի խումբը ջանք չէր խնայած թերթերու եւ ազդերու միջոցաւ գովելու խումբին խաղարկութիւնը, ծանուցանելու համար զանոնք տեղացի ժողովուրդին:

Խաղը սկսաւ ժամը 3ին, Compiègneի հիանալի մարզադաշտին վրայ, 500ի մօտ հանդիսականներու ներկայութեան:

Մեր տղոց պաղարիւն եւ հանդարտ խաղարկութիւնը եւ յաջողակ փասերը, հիացում կը պատճառէին ժողովրդին, որ յաճախ կը պախարակէր իր յաղթանդամ խաղացողներու կոպիտ եւ կատաղի խաղը, որ պատճառ եղաւ մեր տղոց 5 հոգին վիրաւորուելուն, այնպէս որ երկրորդ խաղամասին արդէն մեր խումբը կը խաղար 1 հոգի պակասով եւ երեք հոգի ալ կաղն ի կաղ խաղացողներով:

Հակառակ ասոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը յաղթանակը տարին 2ի դէմ 3 նշանակէտով, տեղացի ժողովուրդին որոտընդոստ ծափերուն մէջ:

Ք. Ժ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

— «Զուր ես, Աղնիւ, զուր ես փորձում դուն ինձ մերժել... Դու իմն ես, աշխարհք չի կարող քեզ խլել իմ ձեռից... դէհ, Աղնիւ, շուտ արա, ժողվիր մի քանի քեզ եմ տանում, վեր առ քո իրերը. հանաք չեմ անի, էլի.. Նայիր իմ աչերի մէջ, տեսնո՞ւմ ես ինչ կրակ է վառւում նրանց մէջ, ուզո՞ւմ ես որ այրուեմ, մոխիր դառնամ էդ կրակով, քո ձեռքով։»

Ու Արմէն բռնեց աղջկայ դաստակէն ու ցնցեց, քաշեց:

— «Քեզ տանում եմ, չարաճճի.. չե՞ս ուզում մտիկ տալ ինձ. Թէկուզ զօրով էլ լինի, դու էլ իմ ձեռից չես պրծնի.. Աչքերդ իմ աչերին, նայի՛ր, նայի՛ր..»:

Աղնիւ կանգնած էր ապշած, շուարած, մտածումները խուճապահար կը փախէին ու ինքզինքը Թաւալգլոր կը զգար՝ գահավէժի մը վրայ... Հօրը, մօրը պատկերները կ'անցնէին իր մաքին ու միանգամայն տարտամ երանութեան մը սարսուռը... կը կորսուէ՞ր թէ կը փրկուէր, չէր կարող վճռել ինքն իր մէջ..:

Ցանկարծ իր դաստակին շուրջ զգաց պիրկ ու անդառնալի օղակ մը, իր կնոջական հոգիին մէջ բարձրացաւ հեշտ շեշտ մը, ինչպէս Թառ մը որ կը բախէ դուռ մը ու տիրական, պայծառ հայեացք մը սկսաւ Թափանցել, պայծառացնել իր շփոթ գիտակցութիւնը.. Աղնիւ իմացաւ ճակատագրին կանչը, տարօրէն ուժ մը, աւելի անդիմադրելի քան աշխարհի բոլոր զօրութիւնները, աւելի հրապոյր քան իր բոլոր հնազանդ սէրերը, խելք, պարուրեց զինք, ոչինչ կարող էր ընել եթէ ոչ անձնատուր ըլլալ, ենթարկուիլ անոր:

Աղնիւի կրթնած սիւնը անդին տուաւ կարծէք ու ինք ալ վճռապէս ըմբռնեց որ կը կառչի մէկուն, կը հետեւի անոր, ըմբռնեց որ դէպի անդունդ մը չի գլորիր, այլ կանգնած է ճամբու մը վրայ, տիրոջ մը հետ, հովանաւորի մը հետ...

«— Խորն եմ անձնում քո նամարտ աշխարհէն... Թող անոնց ու քու հայրն էլ նրանց հետ թէ ինչ եւ գիտեմ ապրել ու ապրեցնել իմ սրտի սիրածին..»:

Կեանքը այդ բոպէին երկուքին ալ կուրծքին տակ կը բաբախէր անօրինակ, զուգընթաց Թափով, հեռաւոր գարուններու Թեւ բացած էին ինչպէս ծափերու վերեւէն անցնող գաղթական Թռչուններ, երկնատարածութեան, խնդութեան հեղեղը կը քշէր զիրենք.

Աճապարանքով դուրս ելան, արեւը դաթած չէր տակաւին, երկու սիրող էակները անցան փողոցէն, աղջիկը գլուխին ձգած էր շալ մը, ուրիշ ոչինչ առած էին փողոցին բերանը կառք մը կը սպասէր զիրենք, ընկերոջ մը կառքը:

Անխօս, ամէն բան նախատեսողներուն ինքնավստահութեամբ բարձրացան հոն, խարազանը շաչեց ու անոնք բաժնուեցան հայրենի փողոցէն:

Իրենց շուրջ քաղաքը կը սկսէր արթննալ, դռներու առջեւ փողոցորդայ կիներ զարմանքով կը դիտէին քառասմբակ հեռացող զոյգը:

Կարսայ գանէն դուրս ելան

Ու ճամբան կը ձգուէր լեռներու ստորոտէն, կամուրջներու վերեւէն, ոլորապտոյտ ձորակներու մէջէն: Հորիզոնը կը լայննար, հորիզոնը կը նեղնար ու Աղնիւի երազը խենթացնող կը սուրար անվերջանալի տարածութեան մը վրայ: Նոր, յեղակարծ տպաւորութիւններ կը խուժէին, կը խառնուէին իր ամէնէն ընտանի հոգերուն, ինչպէս հեղեղ մը որ կը գահավիժէ խաղաղ ափերու վրայ... բնութեան սեգ աղմուկներուն առջեւ յանկարծ լռել կը կարծէր մօրը մէկ հառաչը ու կառքին դղրդիւնը իրեն կը յիշեցնէր իր քնացող հօր հանգիւնը, հեռո՜ւն, պզտիկ սենեակի մը միայնութեան մէջ: Աչքերը կը լեցուէին, արցունքը կը կլլէր ու միտքը կը Թռէր անծանօթին, հրապոյրով եւ անձկութեամբ լեցուն գալիք օրերուն...:

Կէսօրէ վերջ բազմի լայնարձակ դաշտը իր նշուլացեղ հեռուներով պարզուեցաւ իրենց առջեւ, մելամաղձոտ անզօրրութեան զօղը հանգչեցաւ Աղնիւի խռովական հոգիին վրայ, լուռ էին իրենք, կառքը Թողուած էր ձիերու մեղմ քմայքին, կառապանը—երիտասարդ տղայ մը—կը մրմնջէր քթին տակէն ծանօթ երգ մը.

«Աղա սուրհանդակին սայլակը
Ուղիղ ճամբով է դուրս գնում.
Ու վալտայի տխուր կոչնակը
կամարի տակ ղօղանջում...»

. . . .

Իրիկուան դէմ հասան Հաւսան-Գալէ:

...Ցաջորդ օրը կառքին անիւին կրելիք մէկ նորոգութեան հետեւանքով կէս օրը անց էր երբ կրցան ճամբայ ելլել դէպի Քէօփրիւ-Քէօյ, օդին մէջ մառայլ արեւու նախազգացում մը կը Թարթափէր, Արմէն իր հպարտութեան ետին կը դիտէր ծանրագէմ մտածումներու ամպեր, որոնք կ'անցնէին իր ներքին հորիզոնէն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

նալ յեղափոխութեան դէմ, որովհետեւ վաղը, երբ կուլակները վերցած ըլլան մէջտեղէն, այս պայքարը ծանրօրէն վտանգուած պիտի ըլլայ։ Ասով է որ կը բացատրուի խափանարար տարրերու տենդոտ գործունէութիւնը։ Անոնց գործնական ծրագիրն էր դժուարութիւններն աւելի սաստկացնել։ Կը յուսային թէ պիտի կրնային ազգային տնտեսութեան տագնապ մը ստեղծել եւ ժողովուրդին մէջ դժգոհութեան բուռն հոսանք մը գրգռել։ Խափանարարները, ներկայացուցիչներն են հողային մեծ կալուածատէրերու եւ խոշոր դրամատէրերու։ Իր խորքին մէջ, «Ճարտարարուեստական կուսակցութեան» եւ անոր դաշնակցին «աշխատաւոր գիւղացիական կուսակցութեան» ծրագիրն է։ Այս երկու կուսակցութիւնները կը կռուին հին կարգերու վերահաստատման համար։

«Աշխատաւոր դասակարգը պիտի գիտնայ պէտք եղածին պէս պատժել օտար զինապաշտութեան գործակալները եւ աշխատաւորութեան թշնամիները եւ հակայեղափոխական ուժերու շարժման դէմ, ան պիտի կրկնապատկէ իր արթնութիւնը»։

Այս խօսքերը, անշուշտ իբր ազդարարութիւն նոր մահապատիժներու։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դրագարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Տէր Յովհաննէսեան, նիւթ՝ մենք եւ մեր կոչումը։ Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառները»։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր նախկին անդամներն ու համակիրները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Rue Fbg. du Temple, Ռոստոմ Դրագարանի սրահը։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յ. Երանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով շնորհաւորեցին իրենց ամուսնութիւնը։

Սարսէյլ 11 Նոյեմբեր 1930

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եղիա եւ Աննա Յակոբեան կը փնտռեն իրենց անհրաժեշտները (Վէզիր Քէօփրիւցի) Օհաննէս, Հրանտ, Արշամ Թաշճեան եւ իրենց քոյրը Սաթենիկ։ 2 տարի առաջ կը գտնուէին Փարիզ։ 7 ամիսէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իրենց մասին։ Իմացնել Աննա Յակոբեանի, Cité 2 Cuprotextil. 5ième Maison No. 133 Roanne, (Loire).

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կարապետ Շամու տղեց) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա։ Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները, որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի: Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Գ. Մեսրոպեանի, Pehlevi, Perse (Via U. R. S. S.).

— Կը փնտռուի Խասգալցի Պարոյր Ծամաքեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Israél Tzamakian 11 rue 26 Octobre, Salonique, Grèce.

— Սեբաստիոյ Տէրինտէ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Զօլաքեանները։ 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները։ Առաջին անգամ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իւրաքանչիւր անձի համար։ Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie, Quai Pagot, Vienne, Isère, France.

— Նուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անունը՝ Աւետիս, մօր անունը՝ Փամփուլ։ 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս։ Այժմ 24 տարեկան է։ Իմացնել Marie Baldjianի, 118 Bld. Belleville. Paris (20). France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ Բալուի եւ Տարգիւղերու Օգն. Մարմնոյ 1931ի պատի օրացոյցը՝ զարդարուած Րաֆֆիի, Նալպանտեանի, Ալիշանի, Ռանիկի եւն. նկարներով:

Ամէն հայ ընտանիք թող փութայ հատ մը գնել։

EMPIRE Տպագիր՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ.-40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378 380
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
13
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930
13 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1416

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ՖՐԱՆՍ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը այս միջոցիս կը յուզէ ֆրանսական Խորհրդարանը, ուր խօսուած ճառերը, աւելի քան ժամուլի այլազան ու խայտաբղէտ արտայայտութիւնները, յստակօրէն ի յայտ կը բերեն ֆրանսական ըմբռնումը խաղաղութեան հարցին հանդէպ։

Ո՛չ մէկ կասկած, որ բազդատմամբ դրացի եւ սահմանակից երկիրներու, Ֆրանսա միակն է ուր խաղաղութեան սէրը արդարեւ թափանցած է ժողովրդական խաւերը եւ վարէն վեր կը թելադրէ քաղաքականութիւն մը, որ սահմաններէն անդին չի հառաչայթէ բարեբար ազդեցութիւն մը։

Ֆրանսական միջակ դասակարգը իսկապէս հաշտուած ըլլալ կը թուի։ Իսկ ռազմաշունչ խօսքերն ու վերահաս վտանգի ազդանշանները որոնց մերթ կը հանդիպինք մամուլի սիւնակներուն մէջ, իրենց բացատրութիւնը կը գտնեն հիմնաւոր մտածութեան մը մէջ եւ խաղաղութեան ըմբռնումի կեդրոնը կը փոխադրեն այլուր՝ Գերմանիա։ Թաղաքական զօրեղ հոսանքներու միութիւն մը, մտայնութեամբ, դաւանանքով ու զօրաւորութեամբ, պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարը կը սպասէ, Գերմանիոյ զինուորական տկարացումով, ինչ որ նոյն իսկ եթէ բոլորովին չվտանգէ խաղաղութեան ու ընդհ. զինաթափութեան հարցը, կրնայ սակայն լուրջ դժուարութիւններ յարուցանել եւ ձգձգումէ ձգձգում, անակնկալներ ստեղծել։

Ֆրանսացի ազգայնականը որ տաժանելի յաղթանակէ մը ետք, յաջորդաբար զոհողութիւններ զիջած է Գերմանիոյ, վարէն կը տեսնէ յաւակնութիւններ, որոնք կը սպառնան ջնջել դերերը ու պատերազմի յաղթականը դնել քաղաքական պարտեալի աթոռին վրայ։ Ինչ որ Գերմանիա կորսնցուց ռազմադաշտերուն վրայ, կը փորձէ եւ յաջողութեամբ, շահիլ քաղաքական գետնի վրայ։ Ու այս յաւակնութեան ազդանշանները, ֆրանսական միջին միտքը կ'ընդունի իբր նոր խռովութեան սպառնալիք։ Առանց ապահովելու քաղաքական ու ելմտական երաշխիքներ, Ֆրանսա կը յօժարէր Ռենանեան հողերը պարպուած յունիս 30ին։ Անկից վերջ, Սեպտ. 14ի գերմանական ընտրութեանց մէջ, աջ ու ձախ ծայրայեղները երեւան կուգային, իւրաքանչիւրը իր առանձին ձեւերով, բայց նոյն ձգտումներով. ու կը փորձէին գերման արտաքին քաղաքականութեան պարտադրել՝ կորովի այլ փոփոխութիւն մը։ Իսկ Հոկտ. 5ին, 160,000նոց Գողպատեայ Սաղաւարտներու համաժողովը Գոպլէնցի մէջ, բացայայտ ցոյց մըն էր ուղղուած Ֆրանսայի դէմ, որ գիտէ նաեւ թէ Գերմանիա կը պահանջէ Ռէնի ծրագրին վերաքննութիւնը, անոր պարտադրութիւններէն խուսափելու յստակ տրամադրութեամբ։ Գերման յաւակնութիւնները սակայն տարով չեն սահմանափակուիր։ Երէկուան պարտեալը այսօր կը պահանջէ հաւասար իրաւունքներ սպառազինման հարցին մէջ ու կը ձգտի վերատիրել խլուած հողերը։

Ինչ որ սակայն ամենէն աւելի կը վրդովէ միջին ֆրանսացին ու նոյն իսկ լռութիւն կը պարտադրէ ամենէն ձախ ու ծայրայեղ խաղաղասէրներուն, Գերմանիոյ պահանջկոտ միաձայնութիւնն է։ Խորհրդարանին մէջ, Երիկկիոյ պարպումին հերոսը՝ Պ. Ֆրանքլէն-Պույեոն բնորոշ բանաձեւի մը մէջ կ'ամփոփէր ամբողջ Գերմանիան, «խոհեմ» եւ «անպատկառ», բաժնուած երկուքի՝ գործի ճամբուն վրայ, բայց սերտօրէն կցուած իրենց հետապնդումներով ու նպատակներով։

Գերմանիոյ այս ընթացքն է որ ֆրանսական խաղաղասիրութեան կը պարտադրէ նահանջ մը եւ փնտռել կուտայ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ, որոնք շատ մօտ ըլլալ կը թուին յարձակողական նախապատրաստութիւններու։

Իրօք, ի՞նչ է որ կ'առաջարկուի, եթէ ոչ տեւական խաղաղութիւնը, գոնէ ուժերու հաւասարակշռումը ապահովելու համար։ Ֆրանսայի պահպանողական քաղաքագէտը որ Պ. Թառտիէի անձին մէկ քայլին մէջ կը տեսնէ իր երկրին տեղատուութիւնը՝ ի հաշիւ Գերմանիոյ եւ համատարած խաղաղութեան, կը ջատագովէ վերակենդանացնել նախկին զինակցութիւնները։ Վտանգաւոր զառիթափ, ուր ֆրանսական շահերը անհամար պիտի բախին զօրեղ պատնէշներու։

Որովհետեւ, պարզ է թէ նախկին զինակիցները, այսօր, բաժնուած են ու կը գտնուին հակամարտ ճակատներու վրայ։ Ֆրանսայի այսօրուան ամենէն ցցուն հակադիրը Իտալիա, կը փորձէ արդէն, ջանալով հաստատել խմբակցութիւն մը որ իր ազդեցութեամբ, առնուազն նպաստաւոր չէ Ֆրանսայի քաղաքական ձգտումներուն։

Ցայց այդ ճամբան որ կը տանի աւելի արելու կրքերը, եւ հակամարտ ուժերը դէմ առ դէմ ցցելու՝ միշտ արթուն ու պատրաստ, կը ծառայէ միմիայն ու վերջնապէս վտանգելու խաղաղութեան գաղը։

Իսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան, կոթնած հաշտարար տարրերու ուժին, պիտի գիտնայ անշուշտ ցոյց տալ ուղիղ ճամբան, ուրկէ կը քալէ գնահատելի յամառութեամբ։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՋՔԿԱՊՈՒԿ

Ազդակ անդրադառնալով Թուրքեւյոյն բարեկամական յարաբերութիւններուն ու Վենիզելոսի Թուրքիա այցելութեան, կը գրէ (1 նոյեմբեր).

— «Թուրք թերթերը սկսան անոր մեծադիր նկարներով զարդարել իրենց էջերը եւ երկար սիւնակներ նուիրեցին, ջատագովելով անոր խաղասիրական ձգտումներն ու Թուրքիոյ հանդէպ սնուցած անկեղծ եւ բարեկամական զգացումները։

Սակայն աւելի զարհուրելի խաղ մը։ Վ. Ենիզելոս իր Թուրքիա այցելութիւնը յետաձգեց Թուրք հանրապետութեան տարեդարձի օրուան, այսինքն յունական բանակի ջախջախման եւ Անատոլուի պարպումի թուականին։ Այս առթիւ, ըստ թրքական թերթերու տուած տեղեկութեանց, հանրապետութեան օրուան մեծ հանդէսին ներկայ պիտի գտնուի վարչապետ Վենիզելոս եւ իրեն ընկերացող արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս, որոնց համար երկու պատուոյ աթոռներ պիտի պատրաստուին Մուսթաֆա Քէմալի երկու կողմերը, ի հարկէ իր լաւագոյն մաղթանքները չի խնայեց Վենիզելոս եւ նոր յաղթանակներ մաղթեց Քէմալին։

Երկու կարեւոր նպատակներ կը հետապնդէ Վենիզելոս իր այս ուղեւորութեամբը, նախ յաջողցնել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ սկսած բարի դրացնութեան եւ առեւտրական դաշինքներու բանակցութիւնները եւ ապահովել Պալքանեան տէրութիւններու մերձեցման ծրագրի գործադրութիւնը։

Առաջին կէտին մէջ գուցէ առժամեայ յաջողութիւններ ձեռք ձգէ Վենիզելոս եւ մանաւանդ ծովային պատրաստութեան եւ սպառազինման հաւասարակշռութիւնը յաջողի երկու երկիրներու միջեւ, սակայն Պալքանեան Միութեան ծրագիրը, կասկած չկայ որ այս անգամ եւս մնայ անգործադրելի, քանի որ արտաքին մեծենայութիւններու եւ քաղաքականնենգ խաղերու մրցադաշտ կը ծառայեն Պալքանեան երկիրները, մեծ պետութիւնները կը փափաքին միշտ անհամերաշխ եւ խառնակ տեսնել Պալքանները, որպէս զի կարենան դաւել ու գործել եւ ապահովել իրենց շահերը։

Այսպէս ուրեմն պարզ աչքկապուկի խաղեր են Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնն ու Վենիզելոսքէմալ սիրուըտուքները։ Ոչ յոյնը կրնայ մոռնալ Սաքարիոյ սպանդը եւ ոչ ալ Թուրքը՝ Վենիզելոսի յայտարարութիւնը։ Նմանապէս լոկ ռազմափորձեր են խաղաղութեան անունին տակ տալին հեզ մը գումարուող եւ Պալքանեան երկիրներու մերձեցման ձգտող խորհրդաժողովները, որոնց մէջ ծիարշաւ կը խաղան մեծերը»։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա յայտարարեց թէ ընդդիմադիրներու որոշումը ընտրութեանց չմասնակցելու համար, դրդուած է Անգլիոյ վրայ ազդելու փափաքէն, եւ յոյս յայտնեց թէ ընտրողները պիտի գնահատեն կառավարութեան ընթացքը։

«Էլ Ահրամ» կը գրէ թէ բանակցութիւններ կը շարունակուին մերձեցում առաջ բերելու համար Վաֆտի եւ ազատականներու միջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսա տօնեց 11 Նոյեմբերը

Մեղմ ու չոր օդով մը, Ֆրանսա տօնեց Զինադադարի 12րդ տարեդարձը։ Իսկ Փարիզի ժողովուրդը երեքշաբթի առտուն կանուխ, մինչեւ պաշտօնական արարողութեանց սկիզբը, խառն բազմութեամբ, իր յարգանքը տարաւ «Անծանօթ Զինուորին», ծաղկեփունջերու եւ պսակներու հսկայ դէզերու տակ ծածկուած շիրիմը։

Առաւօտեան ժամը 8ին, լուծուած զօրաբաժիններու դրօշակները կրող սպաները հաւաքուած էին Էնվալիտի պալատին բակը։ Ութ խումբեր հարիւրապետներու գլխաւորութեամբ եւ ընկերակցութեամբ զօրաբաժնի մը, դրօշներն սկսան շարժել դէպի Անծանօթ Զինուորի շիրիմը։ Հոն էին արդէն օտար դիւանագիտական մարմինը, եւ ֆրանսացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ու պետական դէմքեր։ Ժամը 10,55ին Հանրապետութեան Նախագահը՝ ընկերակցութեամբ նախարարական կազմին ժամանեց։ Ու մէկ վայրկեան լռութենէն յետոյ, ֆրանս. ազգային քայլերգով, սկսաւ զօրանցքը Շիրիմին առջեւէն։ Կրօնական արարողութիւն մը եւս տեղի ունեցաւ Շիրիմին վրայ, կէսօրէ վերջ. յարգանքի խօսքեր արտասանեցին կաթոլիկ, բողոքական եւ հրէական կրօնքներու ներկայացուցիչները։

Նոր դաւ մըն ալ Խորհրդ. Միութեան դէմ

ԼՈՆՏՈՆ, 11 Նոյեմբեր.— Մոսկուայէն ստացուած լուրերու համաձայն տասը ռուս ուսուցչապետներ եւ ճարտարագէտներ եւս ձերբակալուած են եւ կ'ամբաստանուին կառավարութիւնը տապալելու մեղադրանքով։ Այս նպատակին հասնելու համար, անոնք կը պատրաստէին զինուորական միջամտութիւն մը որուն յատակագիծը պատրաստուած էր եւրոպական սպայակոյտերու կողմէ։

Ձերբակալուածները կ'ամբաստանուին նաեւ թէ գլուխը կը գտնուէին թշնամի կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր խափանարարական արարքներով կազմալուծել ածուխի հանքերը, եւ հիւսկեղէնի ու մետաղագործութեան գործարանները։

Պրիան, Փուանքարէ կը դաւեն Ռուսիոյ դէմ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՆԻՒԹԷ

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը հրատարակութեան կուտայ ձերբակալուածներու մասին կարմիր դատախազ Կրիլէնկոյի ամբաստանագիրը։ Ձերբակալուածներն են Ռամզին, Կականեկոֆ, Լարիչէֆ, Չարնովսկի, Ֆէտոցոֆ Կուպրիանի, Օչկին եւ Սիտնին։ Ամբաստանագիրը կը վերջանայ հետեւեալ գոհար եզրակացութեամբ.—

«Այս անձերը մտած են ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերը քանդող կազմակերպութիւններուն մէջ։ Անոնց նպատակն էր, խափանարարական զանազան եղանակներով՝ առաւելագոյն վնաս հասցնել Խորհրդային Միութեան տնտեսական բարգաւաճման, խախտելու համար խորհրդային իշխանութեան հիմերը, ինչպէս նաեւ, դիւրացնելու համար դրամատիրական իշխանութեան վերահաստատման պայմանները. երկար տարիներ շարունակած են իրենց քայքայիչ գործունէութիւնը եւ այս նպատակով գլուխ հանած են կազմակերպութիւն մը, զոր կոչեր էին «Ճարտարագէտներու Արհեստագիտական կեդրոն»։

«Աւելի յետոյ, համոզուած ըլլալով որ իրենց ջանքերը անօգուտ են, լոկ խափանարարութեամբ ապահովելու համար դրամատիրութեան, տնտեսական ու քաղաքական իշխանութեան վերահաստատումը, եւ անհրաժեշտ դատելով խորհրդային վարչաձեւը տապալել բանակի ուժով եւ բռնութեամբ վերահաստատել դրամատիրական վարչաձեւը, այս անձերը իրենց խմբակը վերածեցին քաղաքական կազմակերպութեան և զայն կոչեցին «Ճարտարարուեստական կուսակցութիւն»։

«Յետոյ տեսնելով որ անկարելի է զինեալ ըմբոստութիւն կազմակերպել երկրին ներսը, առանց արտասահմանի օժանդակութեան, այս անձերը յարաբերութեան մտան արտասահմանի մէջ հաստատուած կազմակերպութեան մը հետ։

«Ամբաստանեալները, համաձայնութիւն գոյացնելէ վերջ այդ կոմիտէին հետ, իրենց հակայեղափոխական գործունէութիւնը ի սպաս դրին, պատրաստելու համար օտար զինեալ միջամտութեան մը համար նպաստաւոր պայմաններ. այս նպատակին համար շահագործելով «ճարտարարուեստ եւ առեւտուր» կոմիտէին ու օտար իշխանութեանց նիւթական օժանդակութիւնը»։

Ամբաստանագիրը ցոյց կուտայ թէ այս դաւին նպատակն է ապացուցանել որ Ռուսիա կը գտնուի պատերազմի սպառնալիքի տակ որուն դրդիչն է Ֆրանսա։ Իրօք ամբաստանեալները կը մեղադրէ գաւաճանական արարքով մը, այն պատրուակով մը թէ անոնք յարաբերութեան մտած են առեւտրական եւ ճարտարարուեստական, ֆրանսական կառավարական շրջանակներու հետ, որոնք իբր թէ զինեալ յարձակում կը պատրաստեն եղեր Խորհրդ. Միութեան դէմ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ժընեւի մէջ, ծովային հինգ մեծ պետութիւններու ներկայացուցիչները համաձայնութեան եկան նաւային ուժերու սահմանափակման շուրջ։ Այս համաձայնութեան տրամադրութիւնները մաս պիտի կազմեն սպառազինումներու սահմանափակման միջազգային պայմանագրութեան։

Իսկ Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբը 2ի դէմ (Գերմանիա եւ Ռուսիա) 19 ձայնով ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը զինուորական ծառայութեան տեւողութեան մասին.— Պայմանագիր իւրաքանչիւր պետութեան մէջ, որ զինուորագրութեան եղանակը կը կիրարկէ, օդային, ծովային թէ ցամաքային բանակներու զինուորական ամբողջական ծառայութիւնը, որուն ենթարկուած են ամէն տարուան նորագիրները, չպիտի անցնի, պայմանագիր բարձր կողմերու ընդունած թիւերը»։

Այսպէս ուրեմն, Յանձնաժողովը կը ճանչնայ իւրաքանչիւր պետութեան ազատութիւնը զինուորական ծառայութեան տեւողութեան մասին։ Այս բանաձեւին վրայ աւելցած է նաեւ հետեւեալ մասը. «Որեւէ պարագայի, այս թիւերը աւելի չպիտի ըլլան... (անորոշ) ամիսէն»։

** Նախորդ օրուան նիստին մէջ, ժողովը անցաւ պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման հարցին։ Նախագահը կարդաց 1929 մայիս 4ին ընդունուած բանաձեւ մը, որ հարցին ուղղակի լուծումը կը մերժէ եւ կը հաստատէ թէ ելմտական ճամբով սահմանափակումը բուռն ընդդիմութիւններու կը հանդիպի։ Լուծման նախընտրելի եղանակը կը նկատէ ծախքերու հրատարակումը։

Այս հարցին քննութեան ընթացքին, իտալացի պատուիրակը փորձեց վերարծարծել հարցին ընդհ. միճարանութիւնը։ Եւ հակառակ Ֆրանսայի պատգամաւորին ուժեղ մօջամտութեան, 6ի դէմ 14ով որոշուեցաւ բանալ ընդհ. վէճ։ Այս որոշումէն յետոյ, կրկին խօսք առաւ Իտալիոյ ներկայացուցիչը որ պահանջեց պատերազմական նիւթեղէնի ուղղակի սահմանափակում եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ տեւական հսկակչիւ եւ հակողութիւն։ Վէճը պիտի շարունակուի այսօր։ Եւ պայմաններու, ձգտումներու եւ նկատումներու այս հակամարտութեամբ, դժուար թէ կարելի ըլլայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ կնքել ծովային ուժերու սահմանափակման համաձայնութիւն մը։

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻ-ՍՏԱԼԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՌՈՄ, 11 Նոյ.— Իտալական թերթերը կը գրեն թէ այս օրերս նոր համաձայնութիւններ պիտի կնքուին Խորհրդային Միութեան եւ իտալական ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ, իտալացիները պարտաւոր են ռուսական գործարաններուն հայթայթել նիւթ եւ արհեստագէտ։

Իտալացի բազմաթիւ արհեստագէտներ արդէն մեկնած են Ռուսիա, համաձայն իտալական երկու մեծ ընկերութեանց եւ Խորհրդային Միութեան առեւտր. ներկայացուցիչներու միջեւ տեղի ունեցած բանակցութեանց նիւթին։

Ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու վերաբերեալ ուրիշ համաձայնութիւններ եւս պիտի կնքուին։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԳԷՇ ՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայ քաղաքական կեանքին մէջ, մեր գժբախտութիւնները մասամբ մը բացատրուած են անով, որ Հայը իր ազգային յատուկ գիծէն աւելի, շարժած եւ գործած է օտարի ցուցմունքով եւ անոր հաշուին։

Այս մեղադրանքը, որու մասին կը խօսին ընդհանրապէս ձախորդութիւններու ընթացքին, կը թուի թէ անարդար է փակցնել միայն քաղաքական կազմակերպութիւններու ճակտին։

Քննական փոքր ակնարկ մը մեր հանրային կեանքի զանազան երեւոյթներու վրայ, մեզ պիտի բերէ այն անվիճելի եզրակացութեան թէ՝ Հայը միշտ եւ ամէնուրեք վատ տեսակի օտարամոլ է. Վատ տեսակի կ'ըսեմ, անոր համար, որ այլապէս դէմ չեմ օտարին եւ ընդհակառակն կը սիրեմ բոլոր մարդոց եղբայրութիւնը, ազատութեան, հաւասարութեան, ցանկալի գետնի վրայ։

Մեր օտարամոլութիւնը սակայն չի զարգանար այս ուղղութեամբ։ Հայը՝ օտարին հանդէպ ցոյց տուած իր հաճոյակատարութեամբ, ծայրայեղ համակրութեամբ եւ նմանցնելու փութկոտութեամբ — ո՛չ մէկ տեղ եւ ոչ մէկին կարողացած է սիրելի դարձնել զինքը։ Այլ ընդհակառակն, հոն ուր ան իր այս «քաղաքավարութիւններով» ծայրայեղութեամբ է յայտնաբերած, խոկոյն վերապահ.կասկածոտ եւ յետոյ թշնամական մթնոլորտ մը ստեղծուած է իր շուրջը։ Դեռ աւելին, շատ անգամ ալ մինչեւ այս վերաբերմունքէն գատելով մեր հացէին նետած են անարգական եւ անպատուաբեր արտայայտութիւններ։ Հարկ չկայ փաստերով ապացուցանելու այս ամէն օրեկենուող իրողութիւնը։ Բաւական է նայիլ մեր շուրջն իսկ համոզուելու համար վեր յիշած պարագաներու իրականութիւնը։

Ֆրանսացին կ'առէ եւ կ'արգահատի բոլոր այն օտարականներուն, որոնք Ֆրանսացիէն աւելի ֆրանսացի կ'ուզեն ձեւանալ։ Ան (Ֆրանսացին) որ եւ է օտարական է մը իր երկրի, լեզուի, պետութեան, օրէնքի եւ աւանդութիւններու հանդէպ պատշաճ յարգանքը պահանջելով հանդերձ, չի գնահատեր սակայն այն յարգանքի ծայրայեղ արտայայտութիւնները, աւելորդ ձեւերն ու կոտրուքները։ Ինչո՞ւ — Պատասխանը կը թուի թէ այնքան ալ դժուար չէ, եթէ մենք փորձենք լրջութեամբ քննել մենք մեզի եւ մեր արարքները։ Այդ պարագային հեշտութեամբ պիտի տեսնենք, որ մեր այդ բոլոր իբր թէ լաւ շնորհքները, ծածկուած են կեղծիքի, շահամոլութեան աղտոտ քօղով մը, որմէ օտարը կը պժգայ կը զզուի։ Սարկային հոգեբանութեան մը յատուկ մեր այդ արտայայտութիւններու մէջ, մենք կը մոռնանք հիմնականը։ Անկեղծութեան, համոզմունքի եւ ըմբռնումի պակասը ստուեր մըն է, որու շուքին տակ աւելորդ են այլեւս բոլոր ծայրայեղութիւնները։ Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ եւ հակառակ մեր ենթադրութիւններուն, մենք մեզի սիրցնել չենք կարողացած անգամ այս երկրին մէջ, ուր համեմատաբար ո՛չ նոր ենք եւ ո՛չ ալ անծանօթ։

Հայ Զաւեւարականը, մանաւանդ պատերազմի շրջանին, շնորհիւ իր ցուցական, բայց իրապէս կեղծ Ֆրանսասիրութեան, գէշ մթնոլորտ մը ստեղծած է ամբողջ հայութեան համար։ Բարեկիրթ եւ մաքուր Ֆրանսացի դէմքեր բազմաթիւ առիթներով մտահոգութիւններ ըրած են այս ուղղութեամբ, թելադրելով մեզի աւելի մաքուր եւ ուղիղ ճանապարհ գտնելու կապը Ֆրանսական ազգին հետ։

Այս թելադրանքը, դատապարտելով մեր ծայրայեղութիւնները, կը պահանջէ առաւելապէս օգտուելով Ֆրանսական քաղաքակրթութեան շնորհքներէն, ազնուացնել մեր բնական ընդունակութիւններն եւ կարողութիւնները։ Համեմատաբար աւելի ազատ եւ նպաստաւոր պայմաններու մէջ ապրելով, անոնք կը սպասեն, որ Հայը ցոյց տայ իր ձեռներէցութեան, աշխատասիրութեան իրական արդիւնքներու հետ նաեւ հայ մաքի եւ հոգիի ստեղծագործութիւնը։

Ի՜նչ խօսք, որ պատուաւոր եւ միակ միջոցն է առկա արտայայտելու մեր յարգանքի, հաւատարմութեան հետ նաեւ հոգեկան կապը այս երկրի եւ իր մշակոյթի հանդէպ։ Այլ եւ լաւագոյն միջոցը, մեր մասին արմատացած սխալ տրամադրութիւններու անհետացումին, եւ մեր քարոզչութեան արդիւնաւորումին։

Դժուար եւ ծանր աշխատանք ալ չէ առիկա։ Եթէ ամէն մէկ անհատ համոզուի, որ կեղծիքը, սուտը եւ խաբէութիւնը ամենավատ վտանգաւոր միջոցն է պաշտպանուելու համար օտարի առեւտուրթենէն, տարակոյս չկայ, որ հեշտ է ազատիլ այդ ախտաւոր հիւանդութիւններէն։ Համոզուին պէս վերջապէս, որ նոյնիսկ արեւելեան ազգերու մէջ այսօր կը հալածուին այս ունակութիւնները, որպէս չարիք։ Մենք, որ մեզ միշտ ալ վեր դասելու տրամադիր ենք, ինչո՞ւ ուրեմն կառչած մնանք այդ հիւանդութիւններուն։

Փոխանակ ծոյլ եւ յանցաւոր անփութութեամբ օրինազանցելու, եւ յետոյ ալ օրէնքի առջեւ ստորնանալու, խաբելու եւ պաղատելու, ինչո՞ւ չըլլանք օրինապահ, կարգապահ։ Բան մը, որ ո՛չ միայն կ'ապահովէ մեր հանգիստը, այլ եւ մեզ կ'ազատէ շատ շատ նուաստացումներէ եւ դժուարութիւններէ։

Ի՞նչ հարկ կեղծել մեր վաճառքի ապրանքը, իր իրական արժէքէն բան մը աւելի ծախելու մարմաջով, երբ այդ կեղծիքը չի կրնար երկար չլալ, հրապարակելով նաեւ մեր անպարկեշտութիւնն ու չարաշահութիւնը։

Աւելի այլանդակութիւններ երբեմն կը բերենք մանաւանդ երբ մեր կենցաղի մէջ կը փորձենք անպայման օտարին նմանիլ։ Այդ ձեւով ո՛չ միայն մենք մեզի ծիծաղելիութեան մէջ կը գնենք, այլեւ կը մոռցնենք մեր ալ ունեցածը։ Մինչդեռ մեր աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու մէջ քիչ մը շնորհք մտցնելով կարող ենք ոչ միայն ներքին գոհունակութեան հաճոյքը վայելել, այլեւ օտարը մեզմով ոգեւորել։

Չերկարենք այս շարքը։ Երբեմն եթէ մանաւանդ բացատրելի է որ մեր այս ազգային հիւանդութիւնը, շնորհիւ մեր շրջապատին եւ բռնակալական կարգերուն, այսօր այս նոր շրջապատին մէջ բոլորովին աւելորդ է եւ վնասակար։

Մեր ընտանեկան շրջապատէն սկսած պէտք ունէինք մաքրուելու այս ախտաւոր ունակութենէն։

Օտարը սիրել, յարգել, առանց աւելորդ եւ անտեղի արտայայտութիւններու, օտարէն օգտուիլ առանց ձգտելու մեր ուրոյն նկարագիրին, քաղաքակրթութեան բարիքներով յայտնաբերել մեր ազգային լաւագոյն արժէքներն եւ առաքինութիւնները, ժամանակն է այլեւս որպէսզի գտանք մեր հիմնական գիծը, օտարամոլութեան մեր հին հիւանդութենէն բուժուելու համար։

Մ. ԹԱԹՈՒԼ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընկեր Ն. Աղբալեան շարունակելով իր խօսքը ըսաւ.—

Կը հասնի նոր սերունդը՝ դաժան պայմաններու ծնունդ. անտղաք, վճռական, անձնուէր։

Անոր է վիճակուած պայքարի շարունակութիւնը։ Անցած ենք ընդ հուր եւ ընդ ջուր. նոր սերունդը աւելի, քան մենք։ Բայց չենք խրատուած եւ չենք կարող խրատուիլ։ Խրատուիլը մահ է, օտարի դրան իբր իրաւազուրկ, իբր մուրացկան, իբր ապազգային։

«Արքայութիւն երկնից ըլլանաբարի եւ բռունցք յափշտակեն զնա», ոչ միայն երկնքի, այլեւ երկրի արքայութիւնը բռունցքով կը յափշտակուի։

«Մենք ենք հայ ժողովուրդի բռունցքը, որ նոր սերունդով զօրացած է եւ անտղաք դարձած։ Ազատութիւնը բռնութեամբ ձեռք կը բերուի, անդադրում եւ անհաշտ պայքարով։ Աշխարհը կը կարծէ, որ մենք արժանի չենք հայրենիքի եւ ազատութեան եւ կը զոհանայ ժլատօրէն կտոր մը հաց տալով, մեր ձուլման ծրագիրները մշակելով։ Մենք դեռ ըսելիք ունինք բայց մանաւանդ ընելիք. մենք դեռ կը տեսնուինք Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ճամբուն վրայ։

«Այս տրամադրութիւնը զօրացնելու վրայ պէտք է ոգեւորենք մեր ճիգն ապառնիներու։ Եւ պիտի յաղթենք. նոր սերունդը զօրավիգ է, յանդուգն ու վճռական. իսկ հինը նորի հետ է իր փորձով եւ հայրենական խանդի բարձրութեամբ։»

Աղբալեանի այս կուռ բանախօսութիւնը վերջացաւ երիտասարդ սերունդի երկարատեւ ծափերուն մէջ։

Նուագի ու արտասանութեան քանի մը կտորներէ վերջ, ժողովուրդի փափաքին վրայ, բեմ բարձրացաւ Լեւոն Շանթ։

«Ամէն կենդանի իր պաշտպանութիւնը ունի, իսկ հայ ժողովուրդը իր Դաշնակցութիւնը։

Եթէ վերցնելու ըլլանք Դաշնակցութիւնը հայութեան մէջէն մենք կ'երթանք դէպի 100 տարի ետք։ Մեր կամքը պարտադրող ժողովուրդ մը չէինք։ 40 տարուան Դաշնակցութիւնը վերցուցէք, եւ կը մնայ ամբոխ մը որ չունէր եւ չէր ուզեր հայրենիք. իսկ Դաշնակցութիւնը կ'ըսէ. «Կ'ուզենք հայրենիքով ապրիլ եւ անով մեռնիլ», զոհել ամէն բան ունենալու համար մեր հայրենիքը։

«Կեցցէ՛ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որ կը ձգտի ունենալ հայ ժողովուրդի հայրենիքը։

Օրուան այս հանդիսութիւններուն մէջ նորութիւն մըն էր, մեր մէջ ունենալ մեր գրագէտ Գասպար Իփէքեանը, որ Հ. Յ. Դ.եան Քառասնամեակին ձօնուած, խնամուած քերթուած մըն էր գրած, որ կարդաց դերասան Զափրաստ։

Յետոյ խօսք առաւ Կամար որ ըսաւ.

«Ինձմէ առաջ մեր բանախօսները վեր հանեցին Դաշնակցութեան փառքը, ես կը շեշտեմ միայն զոհաբերութեան ոգին։

Քննենք մեր շուրջը, եւ կը տեսնենք որ մեր ուժը՝ կազմակերպուած Դաշնակցութիւնն է։

«Կը տեսնենք որ Դաշնակցութիւնը սովորեցուց ժողովուրդին աշխատիլ հաստատակամութեան համար։ Անձնուէր քալել դէպի յառաջ իր ժողովուրդի համար։

«Զինկրնար կազմալուծուիլ մեր կուսակցութիւնը. Թէեւ պանդուխտ, կ'աշխատի թող չտալ որ ժողովուրդը ապազգայնանայ, ուծանայ, որպէսզի զայն տանի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան։

«Այս դրօշը պիտի տանինք ու նախ չէզոք կոչուած տարրը մեզ հետ պիտի երթայ։»

Պատանեկան զոյգ Միութիւններու կողմէ խօսք առաւ Ա. Յովհաննէսեան որ ըսաւ.

«Մեր մեծ եւ յարգելի բանախօսները լսեցինք որ քանի մը անգամ շեշտեցին մեծ պետութիւններու սարքած դաւը հայ դատի հանդէպ։ Յայտ ենք ունեցած որ դիւանագիտութիւնը խիղճ ունի. մինչդեռ ան, վաճառքի է հանած հայուն արիւնը եւ ծառայեցուցած է մեր զոհերը ի շահ իր երկրին։ Մեր յոյսը մեր ուժն է. որքան մեծ ըլլայ այդ ուժը հաշուի կ'առնեն մեզ եւ դիւանագիտութիւնը եւ մեծ պետութիւնները։

«Մեր երիտասարդ սերունդի կռիւը ուղղուած պէտք է ըլլայ թշնամիին դէմ։ Տեսանք նախապէս որ չգտնուեցաւ մէկ հատիկ Թուրք հրապարակագիր թէ վարիչ որ բողոքէր հայոց հանդէպ գործուած ոճիրներու դէմ։ Իսկ մենք խնայած ենք Թուրք ժողովուրդին։

«Կը կարծեմ որ մեր զօրաւորութեան ընթացքին, մեր ինքնապաշտպանութեան եւ զօրութեան հիման վրայ, մեր ուղին պիտի շակենք։»

Բանախօսին այս խօսքերը ողջունուեցան բուռն ծափերով որմէ վերջ բեմ բարձրացաւ Արամ Սահակեան։

«Հանդիսաւոր այս օրուան առթիւ պէտք է ըսեմ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընկերվարական կուսակցութիւն է, ունեցած է ընկերվարական աշխատանքներ Կովկասի մէջ, կը հաւատայ ան համաշխարհային յեղափոխութեան, եւ որ պէտք է ծագի հաւասարութեան եւ եղբայրութեան համար։

«Չեկայի նկուղներու մէջ այսօր կը տառապի Դաշնակցականը, որ միեւնոյն ժամանակ կը ստեղծագործէ։»

«Մեր հայրենիքով վերջ գտաւ, Հ. Յ. Դ.եան Քառասնամեակայ այս շքեղ տօնը, որ եկաւ երիցս փաստելու բոլոր թերահաւատներուն, ու հայ ժողովուրդի լրտեսներուն, որ Դաշնակցութիւնը կենդանի է այսօր աւելի առոյգ ու աւելի վեհ։

ՓԱՐ. ՍԱՄԷԼ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս, Սարթրուվիլի մէջ գործուած ոճիրի մը հետեւանքով կատարուած քննութիւններու ընթացքին, ոստիկանութիւնը երեւան հանած էր 1500 իտալացի համայնավարներու ցանկ մը։ Անոնք ձերբակալելու յոյսով, ոստիկանական առաջին շարժումն ըլլալով, մէկ քանի օրերէ ի վեր խուզարկութիւններ կը կատարէ Փարիզի եւ շրջաններու մէջ։ Կիրակի երեկուան 60ի չափ օտարականներ բանտեցան։ Անոնց հինգը միայն ներքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար եւ ընդհ. ապահովութեան պետ Ռոքէրի արտօնութեամբ, սահմանէն դուրս հանուեցան։ Անոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր չէին։

"ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԸ"

... 30 Յոկտ.

Անցեալ նամակովս գրել էի, որ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի մասին մանրամասնութիւններ իմանալով կը հաղորդեմ ձեզ։ Այսօր մէկ մասնաւոր նամակից կը քաղեմ հետեւեալը. «Յարգելի..., ինչպէս արդէն գրել էք, Մագիստրոսին իր տանի գիշեր երկու զինուորով եւ մէկ սպայով տարել են Թէհրան եւ իջեցրել ոստիկանատուն, ուրտեղից երկուշաբթի երեկոյեան տարել են Փահլէվի (Էնզելի) եւ հինգշաբթի նաւ նստեցնելով արտաքսել են Պարսկաստանի սահմաններից։ Անշուշտ Մագիստրոսի ձերբակալման մասին զանազան ենթադրութիւններ կան, սակայն ճշմարտութիւնը հետեւեալն է՝

Նախ ինչպէս գիտէք, գրքերի պատմութիւնն է։ Մագիստրոսն ու Հաճնազարեանը միասին աշխատում էին բոլշեւիկեան գրականութիւն մտցնել ժողովրդի մէջ եւ այդ պատճառով էլ դպրոցի գրադարանի համար 45 կտոր այդ ուղղութեամբ գրքեր էին բերել տուել, բայց դորանից կառավարութիւնը բռնել է Մագիստրոսի երկու նամակները որը գրած է եղել Զարմահալ եւ Փիրիայ, առաջարկելով գրքերը տարածելով ժողովրդի մէջ եւ եթէ չեն հասկանում հասկցրեն նրանց եւ բացատրեն մէկ-մէկ։ Երկրորդ՝ որ կառավարութիւնը վաղ ամսից աւելի է ինչ հետապնդում էր Մագիստրոսին, թէ երբ է ռուսական հիւպատոսի մօտ գնում, ինչ են խօսում եւ այլն, այդ առթիւ էլ տելէֆոնի կայանում ծառայողներից մէկը յայտնել է կառավարութեան, թէ ամէն օր 10-12 վանքից հիւպատոսի հետ խօսում են։

Կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ է ձեռք առնում եւ երեք ռուսերէն իմացողներ է գնում տելէֆոնի մօտ որպէս զի լսեն նրանց խօսակցութիւնները։ Մի քանի օր այդպէս լսելուց յետոյ գտնում են, որ ինչ ինչ հակակառավարական խնդիրների մասին են խօսում, անմիջապէս դոսիա (արձանագրութիւն) են կազմում եւ հեռ. 7ին ուղարկում Թէհրան, այդ բոլորից յետոյ, հեռագրով Թէհրանից ուլտիմատում են գնում, 48 ժամւայ մէջ հեռանալ Սպահանից։

Երրորդ՝ որ հոգաբարձական ընտրութիւնների ժամանակ, երբ խռովութիւններ կային եւ Մագիստրոսը չէր ստորագրում, նահանգապետը ինքը վաւերացրեց եւ յայտարարեց ընտրութիւնը օրինաւոր, բայց Մագիստրոսը յամառեց եւ գործերը երեսի վրայ թողնելով գնաց Թէհրան, այս դէպքն էլ կառավարութեան վրայ շատ վատ տպաւորութիւն է թողել, որ իրեն ներկայացուցիչին արհամարհել է։

Այս եւ դեռ քանի նման դէպքերի պատճառով, կառավարութիւնը ստիպուած եղաւ այդպէս վարուել։

Վանքը այժմ թափուր է մնացել, տեղիս դրութիւնը այնպէս անորոշ է. տեսնենք ինչ պիտի լինի»։

* * *

Ականջը խօսի չեկիստ Աղաբեկովի. ի զուր չէ ասել, որ խորհրդային իշխանութիւնը գաղութներում իր աշխատանքները առաջ տանելու համար, նկատի է ունեցել նաեւ «յեղափոխական եւ կարմրացած հոգեւորականներին»։

ԽԱՐԱԶԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄ[Բ]

ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ «ԱՐԾԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԻԱԹ[ՆԵՐ]»

Անցեալ 7ին Ուրբաթ [երե]կոյեան ժամը 9ին տեղի ու[նեցաւ] Փարիզի Հայ Գրական Ա[կում]բեան ակումբի հաւաք[ոյթը] Voltaire սրահին մէջ, նուիր[ուած] Ռ. Զարդարեանի «Արծակ [էջեր] եւ հէքեաթներ» գրքին։

Բանախօսը՝ Գ. Ս[...] Գարատաեան, շեշտելով [...] բիւտասարդ գրողներու [...] գային ձգտումները, նկա[...] հակիրճ պատմական ակ[նարկ] այն պայմաններն ու [...] թացները, որոնց մէջ [...] եկաւ Զարդարեան։ Իբր[եւ] զաւառի շնորհալի նկա[րագրող] Զարդարեանն իր հետ կը [բերէ] նոր շունչ մը հայ արձ[ակ] գրականութեան մէջ։

Դրուատելով Զարդար[եանի] հէքեաթագիր՝ Գ. Գարա[...] կանգ առաւ նաեւ Զարդար[եանի] ազատատենչ ձգտումներ[ու] բոլ,յայտնելով,որ վերջի[...] շնորհիւ տիրող քաղա[քա]կացութեան, այլաբանակ[ան] տայայտութիւն է գտա[ծ] հեղինակի մօտ, «Դա[...] «Լեռան եղնիկը», եւայլն։

Բանախօսութենէն վերջ [...] սախօսն անդրադարձա[ւ] Զարդարեանի լեզուին եւ [...] որ զգացմունքներու խորք[...] շնորհիւ՝ յատակ է։ գեղեցի[կ] յատուկ գրական ա[...] կանութեանց։

Ընդդիմախօսներէն Գ. [...] Կարօ գէտեց, որ Զարդար[եան] գլխաւոր տաղանդութիւն[ը] նախորդներէն եւ ասոցի[...] (Թլկատինցին) ան է, որ [...] տուած կերպով արեւ վ[...] նկարագիրը չի [...] տեղակ[...] անմշակ նիւթը ան կ'ընդ[...] բացնէ, որով կը դառնայ [...] բռնելի բոլորին։ Մեր եր[իտա]սարդ գրողներու պայմա[ն] ձգտումները նկատի ունե[նալով] ան կը կարծէ, որ պէտք [է] լաղրել մեր նոր սերունդ[ը] ազգային շրջանակներ[ու] բռնել նիւթը՝ իրենց [...] զարգացման համար։

Գ. Կարօ Սասունի [...] Զարդարեանը իբրեւ [...] եւ կերտող։ Մինչդեռ [...] պարագային մեր հեղինակը [...] չինչ ունի մնայուն, [...] պարագային ան կարող [...] մշակել նիւթեր, որոնք [...] մեր գրականութեան մէ[ջ] կար, յատկապէս հէքեա[թի]։

Ըստ Գ. Բէնի, Զարդ[արեան] արձակագիր բանաստեղ[ծ] մանկավարժ։ Չընդունիր [...] առիէ եւ կեղրոնի բա[...] գրականութեան մէջ, որ [...] հանուր է ըստ իրեն, [...] լով յիշեալ բաժանում[...] նիւթի ընտրութեան [...] Չընդունիր նաեւ որ [...] եան լուծեր է իր [...] առաջադրած հարցերը, [...] ման կը համարէ իւրաք[անչիւր] գրողի համար։ Եթէ ար[...] նի Զարդարեան, այդ [...] պատուաւոր կերպով մե[ր] ռական կեանքի արտայա[յտու]թիւնը գրական ասպարէզ[...] բած։

Փրոֆ. Ասլանյ նկատ[...] բանախօսը նիւթի պատա[...] յաջող տեսաւ, մինչդեռ [...] գրական գնահատութիւնը [...] պեցաւ իր աչքէն։ Զարդար[եանի] լեզուի գեղեցկութիւնը [...] կէ գրականութեան [...] նիւթը կը դառնայ [...] կան։

Լեզուն որ լաւ է [...] երբեմն չի համապատաս[խաներ] նիւթին, որ մերթ [...] կը պահանջէ (օր.՝ «[...] ները»)։ Խորհրդապաշտ[...] զուտ հայկական քիչ [...] իր մէջ եւ կարող է [...] նաբար օտարներուն [...]

Բանախօսի [...] խօսքէն յետոյ [...] որ ակումբի յաջորդ [...] սութիւնը տեղի կ'ունենայ [...] ռաջիկայ ուրբաթ, [...] երեկոյեան ժամը 8.30ին [...] տեղը։

Երեկոյթը պիտի [...]

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանին իր անտիպ հարիւրամեակի առթիւ կը բանախօսէ Գ. Օհանջանեան։

Կարդացուեցան նաեւ յետագայ դասախօսութեանց նիւթերը։ Ըստ այնմ զրոյցներ տեղի պիտի ունենան հետեւեալ նիւթերու շուրջ։

Վարուժան՝ Հացին Երգը (Գ. Սարօ Ցանոսունի), Ազգագրական նիւթեր եւ Մշեցի Գեղամեան), Գրական Դատ (Յառաջ-ի Հարցը), Նիկողայոս Զօրայեան (Գ. Ռուբէն Բէրբէրեան), Մեր Գրական Բարբառները (Մ. Գալարեան), Հայ ժողովրդ. բանահիւսութեան աղբիւրները (Վ. Համբարձումեան), Ամերիկահայ գաղութը (Գ. Մ. Վրացեան), Հին Փիլիսէ եւ Սանդուխտ (տիկ. Շուշանիկ Խանազատ), Յովհաննէս Յովհաննիսեան (Գ. Տ. Բէգզատեան)։ Ս.Փ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅԱՆՁՆՈՒԵԼՈՎ ՈՒՐԻՇՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մոլլա Գէօկչայի շրջանին Հոռոմ գիւղն ալ ունի կոլխոզ մը, սակայն, ինչպէս կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (26 հոկտ.), գիւղացիները հակառակ են կոլխոզին։ Կոլխոզի (հաւաքական գիւղատնտեսութիւն) վարչութեան անդամներէն Ալոյեան Հ. Բոչոյեան կը յայտարարէ.

— Մեռանք տանջուելով ուրիշների համար, այս ի՞նչ է, երբ ենք ազատուելու ...

Իսկ վարչութեան նախագահը, Յովհաննէս, կը հաստատէ ու կ'ըսէ.

— Եկէք միանգամից կոլխոզը ցրենք եւ հանգիստ խղճով աշխատենք մենք մեզ։

Ուրիշ կոմունիստ մը, Լ. Հովհաննիսեան կ'ըսէ.

— Խորհրդային միութեան մէջ եղած բոլոր կոլխոզները կարմիր կուլակներ են։

Կոլխոզները կազմակերպուեցան, որպէսզի բոլշեւիկ պետութիւնը խլէ գիւղացիներուն աշխատանքը, հաւաքէ ցորենը՝ ծախելու համար արտասահմանի մէջ։ Բայց Հոռոմ գիւղի բնակիչները բերքը այնպէս մը պահած են, որ աւելցուկ չմնայ պետութիւնը չգրաւէ։

ՁՈՒԿԸ

Սեւանի վրայ ձկնորսութիւնը այս տարի յուսացուածէն աւելի յաջող անցաւ։ Սակայն ոչ թէ իշխան ձուկը, այլ կողակն էր որ առատ որս տուաւ։ Սեւանի ձկնորսները այս պարագան կը վերագրեն կլիմայական պատճառներու։ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը կը գանգատի, որ ձկնորսութիւնը լաւ հիմերու վրայ դրուած չէ։ Նորագիր կը մշակուի թէ գործած ընթացքին պիտի որսացուի որոշ քանակութեամբ ձուկ, յետոյ նոյն ժամկէտը կ'ըսեն թէ ձկնորսութեան յաջողութիւնը, այսինքն այդ ծրագրին իրագործումը կը պահանջէ կլիմայական պայմաններ։ Երբ Սեւան ալեկոծ է, ձուկ որսալ անկարելի է, երբ ցուրտերը սկսին եւ ձուկը հեռանայ ցուրտ ափերէն, ձուկ որսալ անկարելի է։ Ուրեմն ի՞նչ հարկ ծրագիր մշակելու ձկնորսութեան համար, կը հարցնէ յօդուածագիրը։

Ձուկին փոխադրութիւնը եւս անմխիթար վիճակի մը մատնուած է։

Ցնաւոյ ձկնորսութիւնը կարելի չէ սահմանափակել միայն Սեւանի մէջ։ Բազմաթիւ գետեր կան, որ առատ ձուկ ունին։ Վերջերս խելք ըրին ուսումնասիրելու Արաքս գետը, բայց միայն այդքան։ Հապա Գետառ-Չա՞յը, Աղստեւ-Չա՞յը, Զանգո՞ւն, Գէօզալ-Բուլա՞ղը։ Ու դեռ կայ Արփա լիճը, որ առատ «սաղման» ձուկ ունի։ Մալականներն են, որ հեռուէն Ախալքալաքէն կուգան եւ առատ ձուկ կ'որսան ու կը տանին։

ՕՃԱՌ ԵՒ ԳԻԼ

Ինչպէս ամբողջ Ռուսիոյ եւ իր արբանեակ «Հանրապետութիւններուն» մէջ, Հայաստան կը տառապի օճառի պակասէ։ Խնթ կ'ըլլան կարգ մը օճառի համար։ Հայաստանի առողջապահական գործավարը վերջերս հրահանգած էր ուսումնասիրել «գիլ» կոչուած կաւէն օճառ պատրաստելու կարելիութիւնը։ Բժիշկ մը «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը գրէ թէ գիլէն օճառ պատրաստելը նորութիւն չէ, այդ ուղղութեամբ փորձեր եղած են թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ։

Հայաստանի մէջ Ցօկաւին շատ գիւղեր կան, որոնք անդամ գիլ կաւը կը գործածեն օճառի տեղ։ Գիլի առատ խաւեր կան Դավալուի եւ փոքր-քարի շրջաններուն մէջ։

Մասնագէտները հաստատեցին որ գիլը լաւ օճառ կը դառնայ եւ գիլի օճառը մեծ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ։ Քիչ կը մաշեցնէ ճերմակեղէնը, դիւրութեամբ կը հանէ ամէն տեսակ աղտերը, ինչպէս ալիզարինը, որ չ'ըլլեր սովորական օճառով։ Գիլը կը հանէ նաեւ մոզութի եւ տպագրական մելաններու հետքերը։ Առատ փրփուր ունի։ Լուացուելու համար գործածուելու պարագային, աւելի առողջապահիկ է քան սովորական օճառը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Գերման ֆութպոլիստներու խումբ մը Երեւան այցելելով, մրցում մը կատարեց Երեւանի հայ ֆութպոլիստներուն հետ։

Խաղէն առաջ ճառեր։ Երեւանի խումբը ծաղկեփունջ մը կը նուիրէ գերմանացիներուն եւ կը սկսի խաղը։

Գերմանացիները ուժեղ յարձակումով մը կը ծակեն Երեւանի բերդը։ Երկու վայրկեան յետոյ, կը ծակեն երկրորդ անգամ։

Երեւան երկար պաշտպանողականէ մը եւ յամառ պայքարէ մը յետոյ կը ծակէ գերմանացիներու բերդը։

Քիչ յետոյ գերմանացիները փոխ-վրէժով մը կը ծակեն հայկական բերդը երրորդ անգամ։

Այնուհետեւ երկուստեք կը սկսի յարձակում մը։ Սակայն առաջին կիսախաղը կ'աւարտի այսպէս։

Կը սկսի երկրորդ կիսախաղը հայերուն յարձակումովը։ Այս անգամ գնդակը շարունակ կը խաղայ գերմանացիներուն բերդին առջեւ։ Խաղը հետզհետէ կը տաքնայ, հայերը ուժ ի բաց կ'աշխատին հաւասար ձգել։ Եւ սակայն խաղը կ'աւարտի նոյն վիճակին մէջ, գերմանացիները 3, Երեւան 1։

ՀԱՅ ՈՐԲ ՄԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ Գ. ՏՈՒՄԷՐԿԻՆ

Հայ որբ մը, Պօղոս Քէչիչեան, որ արհեստով կօշկակար է եւ նոյն ատեն փայտի վրայ գրուածներ կը շինէ, գունաւոր սելլիւլոյտով կը յօրինէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին նկարը, եւ սելլիւլոյտ շրջանակի մը մէջ անցընելով, նուէր կը տանի Տումէրկին։

Շաբաթ օր նախարարական խորհուրդի նիստին առթիւ, հայ որբը կը ներկայանայ պալատ։ Քէչիչեան կ'ըսէ թէ, իբրեւ նշան երախտագիտութեան Ֆրանսական ազգին, որ հիւրընկալած է անհայրենիք հայ ժողովուրդը, գեղարուեստական այդ նկարը կը նուիրէ Ֆրանսայի նախագահին։ Նախարարները կը շնորհաւորեն հայ որբը, հացէն կ'առնեն ապսպրանքներ ընելու համար։

Քէչիչեան պատրաստած է նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը նոյնպէս գունաւոր սելլիւլոյտով։ Բ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ, 8 Նոյ.— Պէր լճին հարաւ-արեւմտեան գեղատեսիլ ափերուն վրայ կը գտնուի այս գեղեցիկ գիւղաքաղաքը։ 1926-27ին մօտաւորապէս 400ի հասնող մեր հայրենակիցներու թիւը հազիւ 12—15 ընտանիքի կը հասնի այժմ։

Սկիզբէն ի վեր, երբ հայ ծնողները դիմած են կառավարական տեղական դպրոցներուն, իրենց զաւակները ընդունիլ տալու համար, մինչ մերժուած են այն առարկութեամբ թէ, տեղ չկայ։ Ծնողները սպառած, պզտիկները ուղարկած են կաթոլիկ կրօնականներուն դպրոցը, տարեկան 8—10 ֆրանքի վճարում մըն ալ վճարելով։ Եւ սակայն այլեւայլ պատճառներով, այս տարի այդ դպրոցն ալ չվերաբացուեցաւ, եւ ուրիշներու կարգին զուրկ ձգեց նաեւ 15ի չափ հայ մանուկներ ալ։

Մեր հայրենակիցները դարձեալ մի քանի պետական դպրոցներու դիմեցին, բայց ապարդիւն։ Այս առթիւ հետեւեալ ուշագրաւ յայտարարութիւնը ըրած է վերոյիշեալ դպրոցներու մէկ տնօրէնուհին։

— «Հիմակուհիմա տեղ չունինք, իսկ եթէ տեղ ալ ունենանք, նախ ֆրանսացի, յետոյ իտալացի եւ սպանիացի պզտիկները կ'առնենք, ու վերջը եթէ տեղ ըլլայ, այն ատեն հայերը»։

Հայաստանի մեր վարիչները, քանիներին փոխուցած են փոքրամասնութեանց (մանաւանդ Թուրքերու դպրոցները) կանոնաւոր հիմերու վրայ դնելու համար, իսկ արտասահմանի հայ աշխատաւոր ծնողքը, իր զաւակը ոչ թէ իբր հայ, այլ իբր մարդ մեծցնելու առիթէն իսկ զրկուած է։

Եւ այս պարագան կը վերյիշեմ մեր կարմիր վարիչներու աչքերէն։

Այցելու

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԴԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Դէսինի հայ գաղութը 5-6 տարուան պատմութիւն մը ունի։ Երբ սկսեալ փորձենք յետադարձ ակնարկ մը նետել անցնող տարիներու վրայ, պիտի համոզուինք որ՝ Դէսինի հայ համայնքը թէ որակով եւ թէ քանակով որոշ գործունէութիւն երեւան չէր հայ իրականութեան մէջ։ Հայ կեանքը մռայլ ու լճացած երեւոյթ մը առած էր։ Բայց եւ այնպէս հետզհետէ Լիոնի, Մարսէյլի, եւ Օպնայի շրջաններէն Դէսին խառնուելով այսօր մօտաւորապէս 3-3500ի հասնող համրանք մը կը ներկայացնէ։ Դէսինի գաղութին անտեսական, ազգային եւ ընկերական վերածնունդի եւ բարգաւաճման շըրջանը կը սկսի 1927-28ին։

Հինգ տարի առաջ Դէսին այցելող մը չպիտի կրնար տեսնել հայ երիտասարդներու խումբերը Ավենիւ Ժան Ժորէսի լայն ուղիին վրայ, բայց այսօր իւրաքանչիւր քայլափոխին կը հանդիպիս երիտասարդ եւ պատանի խումբերու, որոնց դէմքին վրայ կը փայլին յոյսի եւ ցնծութեան նշաններ եւ որոնք մեր ապագայ Հայաստանին շողակ ու ամրակուռ սիւնը պիտի հանդիսանան։ Անցորդ մը չէր կրնար գտնել հայ նպարավաճառի խանութ մը Դէսինի մէջ, նպարատուններու հօրակոյ ցանկ մը ձգուած է Ժան Ժորէսի լայն ուղիին վրայ։ Կայ 10 նպարավաճառի խանութ, 5 մսավաճառի, 2 դերձակի, 3 եւ 2 ալ մօտերս բացուելիք արձարան. ճաշարան, 2 կօշկակարի, 5 սափրիչի եւ մէկ թխենդագործի, եւ այսպէս կ'երկարի շարանը։ Գաղութիս մէջ գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէութիւնը, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, հայ սկաուտական կազմ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական խումբ մը թարմ ու կենսունակ ուժերով, որ յաճախ մրցումներ կ'ունենայ իր քոյր մասնաճիւղերուն հետ։

Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը, Վասպուրականի, Տարօն Տուրուբերանի, Սեբաստիոյ, Զմիւռնիոյ եւ Խարբերդի Հայրենակցական Միութիւնները։ Գաղութիս մէջ գործող տարր մը որ կայ անիկա ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, ինչպէս ամէն տեղ՝ հոս եւս նախանձախնդիր ազգային մշակութային եւ քաղաքական խնդիրներու միջեւ հետաքրքիր, միջա կազմակերպող։ Երկրորդ տեղը կը բռնէ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը որ առաւելապէս ունի։ Ան, իր հանդէս-ներկայացումներով արդէն գաղութիս մէջ դարձած է գործոն ազդակ մը։ Մնաց քանի որ կը պակսի գաղութիս այն ալ,— գրադարան եւ ժամանցարաններ է։

Գրադարանը մօտերս կը բացուի շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան, իսկ մանկապարտէզն ալ կ'ունենանք՝ երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնած ակումբին շինութիւնը աւարտի։ Հայրենակցական Միութիւններու շարքին՝ Վասպուրականի, Տարօն Տուրուբերանի, Սեբաստիոյ եւ Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնները պարբերաբար կը կազմակերպեն ներկայացումներ, կ'օժանդակեն իրենց որբ հայրենակիցներու եւ կ'օգնեն մեր ազգային բարենպաստ ձեռնարկներու։

Հայրենակցական միութիւնները աւելի լաւ կ'ընեն, երբ ամբողջանան մէկ հայրենակցական զօրաւոր միութիւն մը որ ամէն ճիգ ի գործ դնէ՝ գաղութիս մէջ ազգային մանկապարտէզ մը բանալու, որուն անհրաժեշտութիւնը պակաս մը դարձած է։

Երկու խօսք ալ տուներու մասին։ Դէսինի հայութիւնը մեծամասնութեամբ իր սեփական խանութն ու տունը ունի, ան ազատուած է քաղաքներու մութ ու խոնաւ սենեակներու տաղտուկէն, ազատուած քաղաքին աղմկալից ժխորէն։

Դէսինի օդն ու ջուրը, կլիման ու երկինքը ջինջ ու պայծառ են։ Ցեղը առողջ է։ Լիոնի մօտ է եւ ամէն յարմարութիւն ունի թէ աշխատանքի եւ թէ այլազան գործերով զբաղելու։ Այս պատճառաւ մեր հայրենակիցներէն շատերը քաղաքը կ'աշխատին։

Լ. Գայաճանեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր այն բաժանորդները, որ կը փոխեն իրենց հասցէն, պարտաւոր են ղրկել իրենց ՆՈՐ հասցէին հետ ՀԻՆ հասցէն ալ կամ հին bander, ինչպէս նաեւ 3 ֆրանք։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ ԵՒ ԱՄԲՈԽԸ

ԳԱՀԻՐԷ 10 Նոյ.— Հոծ բազմութիւն Գահիրէի մէջ հաւաքուած էր կայարանը, դիմաւորելու համար Զաղլուլ փաշայի կինը, կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր հասարակական խռովութեանց առաջքն առնելու համար։ Ժամբան ուրկէ պիտի անցնէր Տիկին Զաղլուլ, ոստիկանական եւ զինուորական շըղթայ մը կար։ Տիկ. Զաղլուլի կ'ընկերակցէր ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան ղեկավարը Նահաս փաշա։

Ամբոխը բուռն կերպով ծափահարեց Տիկին Զաղլուլը, իսկ Նահաս փաշա, որուն կառքը շըրջապատուած էր ձիաւոր զինուորներով, մեծ խանդավառութիւն առթեց ժողովուրդին մէջ։ Որեւէ միջադէպ չէ պատահած։ Բայց այս ինքնաբուխ ցոյցը կը հաստատէ թէ որո՞ւ հետ է ժողովուրդը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ագնիւ, տարօրէն մտավախութեամբ չէր համարձակեր ...ինքը մօտիկ ընել, որովհետեւ ...գին աժգոյն լոյս մը կ'առնէր, ...բարձրանայ իր մէջ, կը խեղդ...գինքը։

Իրենց կառքը բացուեցաւ գիւղաքաղաքէն դուրս դէպի փոշեթաթախ ձանապարհը, կառապանը ...քշեր գանգատ, արանեղու...ան մը ծռած, ճմռթկած էր ...գերը։

Ցանկարծ իրենց առջեւէն խմբ... ...գին գալուստը ուրիշ ...ք մը որ փոշին օդը կը հա... ու կարծէք կը խոյանար ի... վրայ. անհամբերելի ձիերու ...ժիկներ ու զանգակիկներ կը ...նին խենթ կատաղութեամբ, ...ը կը մօտենար կամաց-կամաց, ու հեւասպառ վազքով մը կը թռէր, կ'անցնէր...

Ագնիւ, կծկած անկիւն մը, աչքերը փակ կը սպասէր վերահաս պատուհասի մը. Արսէն՝ ատամները սեղմ, եա կը նայէր ու բան մը չէր հասկնար։

Ու վերջապէս արընթաց կառքը հասաւ իրենց ու ետեւէն իմացան ձայն մը որ կը պոռար

— Կեցէ՛ք... ալ կեցէ՛ք...

Արսէն փոշիներուն ամպին մէջէն ձանչցաւ ժամկոչ Մխիթարի դէմքը, գազան աչքեր յառած էին իրեն. գայրացած գիր... քով մը կեցած էր ան կառքին մէջտեղը, օդին մէջ թափ կուտար թեւերը եւ կը պոռար,

—«Կեցէ՛ք..կեցէ՛ք..»

Ու ալ նիմակ կառքը հասած էր իրենց եւ կը մերձենար իրենց քովէն ի վեր։ Ագնիւ ակնթարթ մը միայն կոպերը բացաւ ու տեսաւ, ըմբռնեց կացութիւնը, իր հայրն էր, անողոք արդարութիւն մըն էր որ կը հասնէր իր ետեւէն, ճիչ մը արձակեց եւ ինկաւ քովընտի, մինչ իր շրթները կը մրմնջէին. «Ա՜խ, կեցէ՛ր, Արսէն, կեցիր»։

Ալ միւս կառքը կ'ընթանար իրենց կողն ի վեր. վերջ ի վերջոյ անցաւ ձիերնիս ու կանգ առաւ, Մխիթար դուրս ցատկեց, վազեց իրենց կառքին կողմը ու ջանաց բանալ ձիերու սանձը։ Ձիերը խրտչեցան, խոյանքով մը առաջ նետուեցան եւ ծերուկ մարդը տապալեցին գետին, ան կառչած էր սակայն սանձափոկին. ձիերը պահ մը եւս շարունակեցին իրենց խոյանքը եւ թաւալգլոր մարդը քարշ տուին ճամբու քարքարուտ կոշտերուն վրայէն։

Այս ամէնը րոպէ մը միայն տեւեց։

Արսէն ու կառապանը գերագոյն ճիգով մը հազիւ կրցան կասեցնել խոլարշաւ ձիերը. այս անսպասելի, եղերական միջամտութիւնը լռեց մը նման իջաւ իր գլխուն, իր խղճին, իր քով Ագնիւ ինկած էր ուշաթափ, բազմոցին վրայ ու մորթին տակ արիւն չէր մնացեր։

Մխիթար յուսահատ ճիգով մը ոտքի բարձրացաւ, որուն քիթը կ'եռար էին ու ամբողջ մարմնով կ'երերար, զգեստները փշրթթած, դէմքը, մօրուքը թաղուած ու ճակատին վրայ լայն վէրք մը, որմէ արիւնը կը յորդէր ու կը վազէր դէմքն ի վար. իր ամբողջ երեւոյթին մէջ կար եղկելի, չարաշուք եւ ատամնագին արտայայտութիւն մը։

— Ալ շուն շան որդի լակոտ, դուն իմ պատիւս շներով ընե՞ս, կը հանչար խաղաղ ու հեղձամղձուկ ձայնով մը։

Ու մօտեցաւ կառքին, բանեց իր աղջկան թեւէն ու քաշքշելով կառքի մը նման դուրս առնելով, քաշ տուաւ մինչեւ միւս կառքը ու շպրտեց ներս։

— Դէհ հիմա շտկուէ, լակոտ, պատասխանը անգամ մըն ալ Մխիթար Արսէնի երեսին։ Շուտ շարժեցէ՛ք մեր ժամը դառն...

Ըսուած վերջ, կերած կաթը քթէդ բերնէդ կը բերեմ։ Արսէն բռնած՝ իր ընկեր կառապանին թեւէն զուռը վրդովմունքով մարդ կ'ընէր, լուռ ու մտախոհ՝ երկնքին մը ապշեցուցիչ թէ ինչպէս միւս կառքը եա դառնալով բանեց Հասան Գալէի ճամբան, արիւնը կը վազէր միջա հօր ճակատէն ու կ'իյնար Ագնիւի երեսին։ Կառքը հեռացաւ փոշիի ամպ մը ձգելով ետին, իր դղրդիւնը մեղմացաւ ու ի վերջոյ լռեց։

Արսէն կը նայէր տակաւին ճամբուն ուղղութեամբ, իր ձեռնունայն թեւերը կախ ու կուրծքին տակ զգալով չիրմաքարի մը սառն ծանրութիւնը, տարօրինակ պահանջ մը կը կրծէր իր լեարդը, չգիտեր արտասուելո՞ւ պէտք մըն էր այդ թէ աշխարհը փշրելու, քարուքանդ ընելու ցնորամիտ պապակ մը։ Կը վարանէր թէ ի՞նչ ուղղութեամբ շարունակէր իր ճամբան, դէպի ե՞տ թէ դէպի առաջ։ Կը զայրանար ինքզինքին դէմ, հօրը դէմ, ամէնուն դէմ ու միանգամայն արտասուագին գութով մը կը մեղքնար արիւնթաթախ հօր մը, անոր գրկին մէջ փշրուած աղաւնակին վրայ ու իր սրտին ալ վրայ որ թողեր էր զինքը ու կը հեռանա՛ր, կը հեռանա՛ր անդառնալի երջանկութեան մը ետեւէն.

— Գնա՛նք, ընկեր ճան, գընանք էլի սահմանից դէն, բսաւ վերջապէս Արսէն հազիւ մը քաշելով... եա պէտք էր քաղաքը ծնիլ էր գիս, ու էլի էն է որ մեռցնում է գիս... գնանք լայն աշխարհում Ագնիւը թաղելու ..

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Ամբաստանագիրը մեղադրանքի բաժին մը եւս կը հանէ Փուանքառէի եւ Պրիանի, սպայակոյտի անդամներու, որոնք կ'ամբաստանէ թէ գինեալ յարձակման յատակագիծը պատրաստած են։ Իբր թէ, ամբաստանեալները պարտաւոր էին ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ ստեղծել մեծ տագնապ մը, այդ տարուան ընթացքին, իսկ 1930ը ֆրանսական սպայակոյտին կողմէ նշանակուած էր գինեալ միջամտութեան տարի։ Ամբաստանեալները կը կատարէին այս սպայակոյտին կողմէ տրուած հրահանգներ՝ լրտեսական գործերու վերաբերեալ։ Անոնք Ռուսիոյ զինուորական ուժերուն մասին տեղեկութիւններ կը քաղէին եւ կը հաղորդէին։

Ատկից զատ, ամբաստանեալները աշխատած են քայքայելու կարմիր բանակը, ստեղծած են կազմակերպութիւն մը իրենց անդամներէն, որոնք օտար զինուորական ուժերուն պիտի օժանդակէին, օդը հանելով հանրային շէնքեր, ելեկտրական կայաններ, երկաթուղիներ, գործարաններ եւ վերջապէս պիտի գործադրէին ֆրանսական սպայակոյտին հրահանգները։

Ահա ուրեմն կարմիր դատախազի մը կողմէ գրուած ոճիր-արկածային մեծ վէպ մը, որ դժբախտաբար վէպ է սակայն։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAU*Ի ՄԷՋ*

ՆԻՍ.— Կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ժամը 8.30ին, 14 Ave. d'Italie սրճարանը, մեթրօ Իթալի։ Նիւթ՝ Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ երկրորդ արդի Թուրքիան։ Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Աճարոնեան եւ Վարանդեան՝ կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։

«ՇԱՆԹ», ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ **ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ**

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ԳԱՐՕՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). *կամ* L. Kévonian*ի*, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՎ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԼԻՈՆԻ ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին գ. Թադապետարանի Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն եւ ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի շրջ. կոմիտէն Թէյասեղանի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերներն ու համակիրները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Voltaire, 21 rue d'Odéon։ Կը խօսին Օհան Կարօ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կարապետ Շամու տղեց) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա։ Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները, որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի։ Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Գ. Տէրունեանի, Pehlevi. Perse (Via U. R. S. S.).

— Կը փնտռուի Խասգալցի Գարօյր Ցամաքեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Israél Tzamakian 11 rue 26 Octobre. Salonique. Grèce.

— Նուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր Թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անուն՝ Աւետիս, մօր անուն՝ Փամփուլ։ 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս։ Այժմ 24 տարեկան է։ Իմացնել Marie Baldjian*ի*, 118 Bld. Belleville. Paris (20). France. *Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։*

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Տէր Յովհաննէսեան, Նիւթ՝ Մենք եւ մեր կոչումը։ Մէկ ժամ առնէ, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառները»։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր նախկին անդամներն ու համակիրները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի, վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Rue Fbg. du Temple, *Ռոստոմ Գրադարանի սրահը։*

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԱԿՆԱՅ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ հացկերոյթը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince մեթրօ Օտէօն։ Վարչութիւնը կը խնդրէ Փարիզաբնակ բոլոր Ակնցիներէն անպատճառ ներկայ ըլլալ։ Տեղի պիտի ունենան Ակնցի բանաստեղծներէ արտասանութիւններ, Ակնայ երգեր եւ Ակնայ պարեր։ Գին հացկերոյթի 18 ֆրանք։

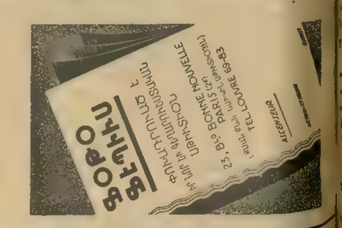

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 374 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

14 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1417 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ՈՐՈ՞Ւ ԴԻՄԵՆ

Գիտենք թէ կարգ մը թելադրութիւններ, որոնց իրագործումը կը պահանջէ նա՛խ անկեղծ ու սրտցաւ մարդ՝ եռանդի, գիտութեան եւ յամառութեան առաքինութիւններով ու յետոյ միայն դրամ, դատապարտուած են մնալու իբրեւ սուտի վրայ արձանագրութիւններ։

Եւ սակայն, ցաւեր կան, որոնց պէտք է մօտենալ քաղցրութեամբ, իրական սփոփանքի փութկոտութեամբ, վէրքեր՝ որոնց անհրաժեշտ է դարման մը խորհիլ ու տանիլ, պէտքեր՝ որոնք ստիպողական գոհացում կը պահանջեն, հոգ չէ թէ նուազագոյն չափով։

Սեղանի վրայ են նորէն դէզ մը նամակներ, արցունքով գրուած, որոնք գունաւ ու վհատ վիշտերու դառնութիւնը կը հաղորդեն։ Ու բոլորը, ողբերգական ժամադրութեամբ մը՝ նոյն քար կուլան։ Մէկուն կինն է մեռած, յուսահատութեան մատնելով անտէր ու անճար ամուսին մը՝ երեք մատղաշ որբերու առջեւ։ Ուրիշ մը, եղերական պարագաներու տակ բաժնուած իր կնոջմէն, տարիներ յետոյ իր փոքրիկը կը գտնէ օտար հաստատութեան մը մէջ՝ առողջ, կայտառ, բայց օտարացած, իբր երբէք զաւակը՝ իր հարազատ հօր։ Երրորդ մը որ հազիւ ձեռնարկած իր հիւծապատ ամուսինը՝ ի գին տաժանակիր զրկանքի, 3-4 մանուկներու հոգովը կը մաշի։

Ու բոլոր դիմումներուն առջեւ, ամէն դուռ փակ կոպտօրէն։ Ո՞ւր եւ որո՞ւ դիմեն։

Եթէ հայ համրանքի մտահոգութիւնը՝ քաղցկեղի վատութեամբ բռնած չըլլար սրտերը, եթէ հասնող սերունդին բարոյական ու մարմնական առողջութիւնը՝ մեր մտքերը չսեղմէր վտանգի ծանրութեամբ, պիտի ըսէինք. — Լաւ որ իրենք ունին կուտան այս հարցումը։ Թերեւս վհատ արտաքին օժանդակութենէ, փնտռեն եւ ի վերջոյ գտնեն ելք մը, որ եւ է, իրենց ու նուաստ կեանքի մը տանջանքներէն փրկելու՝ հայ բեկորներու այս իրաւազուրկ ժառանգորդները, մեր այսօրուան մուրիչ բողոքողները։

Բայց մեծ ու քաղքային այս միջավայրերուն մէջ, եթէ առջին օրէն իսկ, հայ սիրտը մղուեցաւ փափկութեամբ ու երգութեանքի մղումներով հակիլ մեկուսացած դժբախտութիւններու վրայ, որովհետեւ անոնց մէջ զգաց հաւաքական մեծերու ախտանիշերը, տեսաւ վտանգը իր այլազան դիմակներով, բայց, այսքան։ Օրհասական պայքարի մը առաջին անգոհանքէն տարիներ յետոյ, եթէ այսօր դեռ կ'ապրինք նախապատրաստական նահանջի կամ յարձակման «անվերջ» օրեր, միշտ վարանոտ ու միշտ վախկոտ եւ անճար, իրաւունք ունինք հայ խլեակներուն դառնութեամբ, վհատութեամբ եւ նոյն իսկ հայհոյանքով հարցնելու.

— Ո՞ւր եւ որո՞ւ դիմենք։

Դառնութեամբ, որովհետեւ, նոյն սեւ ճակատագրին այս ներու, քաղաքէ քաղաք ու գիւղէ գիւղ, կը շարունակեն անոյն ու անմռունչ կրել նոր դժբախտութեանց հարուածները, անկանոն յամառ ու դաժան աշխատանքի մը սպառումներուն։

Վհատութեամբ, որովհետեւ ազգին «խիղճը», այն որ խորապատկութիւնն ունի յաւ օրերու փառքը կապտելու, կը շարունակէ գոհանալ խորհելով, ծրագիր մշակելով ու ճառերու յորդառատ յոյսեր սրսկելով յոգնաբեկ սրտերուն։

Ու նոյնիսկ, հայհոյանքով, ինչո՞ւ չէ, որովհետեւ, անոնք որ այսօր փակ դռներու առջեւ կը դալարուին յամառ դժբախտութեան մը ճանկերուն տակ, կամ անոնք որ տակաւին առողջ ու ինքնաբաւ, կ'ապրին անգոյն օրերու կանխատեսութիւնը, տուեր են անհաշիւ ու գոհունակ ու կը շարունակեն տալ, երբ իրենց դռները կը զարնեն։

Այս ժողովուրդը տալ գիտէ եւ երբ քարը սրտին, կը փորձուի, պէտք չէ մերժուի, քանի իր գոյութեան անհրաժեշտ դրվերուն թոյլ կուտայ որ տեւէն եւ ամրանան։

Հրաշքով չէ անշուշտ, ոչ ալ երկնառաք մամոնայով որ կ'ապրին ու գործել կը ձեւացնեն բազմաթիւ ու բազմազան մարմիններ։ Ցենք ըսեր թէ անոնք բոլորովին անպէտ գործունէութեան մը արտաքին փայլին համար կը վատնեն եռանդ ու դրամ։ Կը գործեն, բայց վատ, որովհետեւ իւրաքանչիւրը իր կիսատ միջոցներով, չի յաւակնիր անշուշտ գոհացնել պահանջներու գրոհրիմեւսմէն մէկը իր ճամբուն վրայ, անշուշտ կը փորձէ հետապնդել իր նպատակը։

Բայց մեկուսացած գործունէութեան մը դժուարութիւններուն առջեւ, արդիւնքը կը կորսուի պէտքերու անհուն տարածութեան մէջ։ Ինչ որ մանաւանդ իւրաքանչիւրին կը պակսի, հետապնդումներու միութիւնն է, գործակցութիւն, իբր հաւաքական պէտքերու գոհացման միակ ելքը։ Ու այսօր, դժբախտաբար ամէն մէկ ցաւ որ կը ներկայանայ հայ անհատի մը կամ, նախ կը պահանջէ հաւաքական կարեկցութեան գործիքներ, որոնց՝ դրամը չէ որ կը բացակայի։ Կը կրկնենք. այս ժողովուրդը լալով թէ խնդալով տալ գիտէ, տրելու թէ ցնծալու համար։ Զանազան միութիւններու կողմէ սարքուած, տարին առնուազն 200 հանդէսներ ու հատուածներ հաւաքոյթներ կ'արձանագրենք։ Բայց, արդիւնքը չենք տեսներ, շօշափելի, իրական ու հաւաքական պէտքի մը յաւակցումով, որովհետեւ, ըսինք, իւրաքանչիւրին մեկուսացած գոհողութիւնը՝ որքան ալ ըլլայ արտաքին եւ օգտակար, կը կորսուի պէտքերու անհուն տարածութեան մէջ։

Չի բաւեր միութիւններ կազմել։ Մտածուած ու հեռատես գործակցութիւն մը, օրուան կարգախօսը պիտի ըլլայ այլեւս։

(1)

Մ. Ե.

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ?

Գերման բանակի նախորդ ապայակայտի պետը զօր. Լուտէնտորֆ, Միւնիխի մէջ հրատարակած է գրքոյկ մը «Համաշխարհային պատերազմը կը սպառնայ», ուր կը քննէ Ֆրանսայի հետ հաւանական պատերազմի մը հետեւանքները, ինչպէս զայն կը նախատեսեն կարգ մը շրջանակներ։

Լուտէնտորֆ կ'ենթադրէ որ Գերմանիա դաշնակից պիտի ունենայ Աւստրիան, Հունգարիան, Իտալիան, որոնց վրայ կ'աւելցնէ Անգլիան եւ Ռուսիան։ Բայց նոյնիսկ այս վերջին երկուքին անհաւանական օժանդակութեամբ, զարձեալ Գերմանիոյ վիճակը յուսահատական պիտի ըլլայ։

Զօրավարը կ'ըսէ թէ պիտի ունենայ 1932 մայիս 1ին եւ յաջորդ օրն իսկ, կեդրոնական Եւրոպայի բոլոր մեծ քաղաքները պիտի ռմբակոծուին օդանաւերով։ Երկրորդ օրը իտալական զօրախումբերը կը հասնին Միւնիխ։ Իտալացի զօրավար մը կը ստանձնէ հրամանատարութիւնը։ Գերման բնակչութիւնը կը գործածուի պետական ծառայութեան մէջ կամ կը ղրկուի Անգլիա կամ Իտալիա, հոն ստանալու համար զինուորական կրթութիւն։ Բայց ան ամէն վայրկեան կը ռմբակոծուի թշնամի օդանաւերէն եւ ոչ ոք կը զգայ անոր ռեւանշը։ 15 օր յետոյ, ֆրանսական բանակները կ'երեւին Մայնի եւ Դանուբի միջեւ։ Կոխը կ'ընդարձակուի ամբողջ Գավիերայի վրայ ու կը վերջանայ Աւստրիոյ մէջ՝ հինգ շաբաթ յետոյ։ Չեխերն ու Սերպերը Ֆրանսացիներուն միացած ըլլալով, Գերմաններն ու անոնց դաշնակիցները կը ճզմուին ու կը մղուին դէպի Ալպեան հովիտները ուր, անոնց զօրախումբերու վերջին մնացորդներն ալ կը փճանան։

Լուտէնտորֆ հետեւեալ կերպով կը մեկնէ իրենց այս պարտութեան պատճառները. յաղթականներու թռչական գերազանցութիւնը նշանակելի է, ինչպէս ֆրանսական բանակի ներքին արժէքն ու զէնուզարդը, գնդացիր, թնդանօթ, հրասայլ եւայլն։ Ասկէ զատ, իտալացին դէշ զինուոր է։ Ալպեաններու հիւսիսը, իտալական բանակի հաղորդակցութեան միջոցները չափազանց անպատրաստ են իրենց նահանջին, մինչդեռ ֆրանսական, չեխ ու սերպ բանակները լաւագոյն դիրքին մէջ են։

Լուտէնտորֆ այս պատկերը կը վերջացնէ Պերլինի գրաւումով Ֆրանսացիներու, Չեխերու եւ Լեհերու կողմէ։ Բնակչութիւնը քաղցած է։ Գերման քաղաքակրթութիւնը կը փճանայ եւ «երեսուհեայ» պատերազմին սահմանները կը գերազանցուին այս նուաճումով։

ՅՈՅՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

Կարգ մը լուրերու համաձայն յունական դահլիճը կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կրէ։ Վենիզելոս պիտի ստանձնէ պատերազմական նախարարութիւնը Սոփուլէսի տեղ, որ խորհրդարանի նախագահ պիտի ընտրուի։ Հաւանաբար պիտի փոխուին ներքին, երկրագործական, դատական ծովային եւ առողջապահական նախարարները, որոնք հանգստեան պիտի կոչուին։

* * Պատերազմական ատեանը որ կը դատէր փանկալոսեան դաւին մասնակցող սպաները, անպարտ արձակեց երեք 3 հոգի եւ ատրիճանազրկեց 12 սպաներ։ Դաւադրութեան մասին քննութիւնները կը շարունակուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիա կը պաշտպանէ Քիւրտերը ?

«Էլ Աֆվալ»ի մէջ կը կարդանք.—

Երբ Թուրքերը քրտական ապստամբութեան վախճանը կը հաղորդէին եւ Թուրք կառավարութիւնը անհամապատասխանորդ գեկոյցներ կը հրատարակէր Արարատի ապստամբներու բնաջնջման մասին, մենք առանց ազդուելու անոնցմէ, կը սպասէինք որ ճշմարտութիւնը երեւան գայ։

Անկէ վերջ մենք գրեցինք նոր ապստամբութեան մը պոռթկումը Մէրտինի շրջակաները, ուր կամաւոր գունդեր կազմելու սկսած են Թուրքերը։ Այժմ թրքական ամենաստոյգ աղբիւրներէ կը քաղենք հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները քրտական ապստամբութեան ներկայ վիճակին մասին։

Ռուսիոյ կողմէ Գարախան բանակցութիւններ վարեց Թուրք կառավարութեան հետ եւ պահանջեց թրքական Քիւրտիստանի մէջ վարչական անկախութիւն մը սահմանել Քիւրտերու համար։ Թուրք կառավարութիւնը խոստացաւ գոհացում տալ այդ առաջարկին, որուն հետեւանքով ալ ռուս կառավարութիւնը հրահանգեց քրտական ապստամբութեան ընդհ. հրամանատար Իհսան Նուրի փաշային հեռանալ Արարատէն։ Իհսան Նուրի քաշուեցաւ Արարատի եռեւը։ Թուրքերը պարապ գտնելով խոկոյն շղթայի մէջ առին ամբողջ լեռը եւ յայտարարեցին թէ՝ գրաւած են Արարատը, բնաջնջած են ապստամբները եւ սպաննած Իհսան Նուրին։

Հիմա սակայն երբ Թուրքիան չյարգեց իր խոստումը, Քիւրտերը Ռուսիայէն կը պահանջեն որ պաշտպանէ իրենց իրաւունքները։ Թուրք կառավարութիւնը կ'առարկէ որ հիմա չի կրնար գոհացում տալ այդ պահանջքին, որովհետեւ այդ կերպով թէ իր ժողովուրդին եւ թէ ալ արտաքին աշխարհին առջեւ կը նսեմանայ իր հեղինակութիւնը։ Ի պատասխան Թուրքիոյ այս առարկութեանց, Ռուսիա յայտնած է որ իրաւացի չէ այդ տեսակէտը, որովհետեւ ըսած է ան, Ռուսիոյ մէջ քանի մը հանրապետութիւններ կան, բոլորն ալ բոլշեւիկ դրօշին տակ։

Ահա՛ Թուրք կառավարութեան մերժումին վրայ, Քիւրտերը հիմա սկսած են նորէն յարձակման ամէն կողմէ եւ պիտի շարունակեն մինչեւ վերջը։

Ռուսիոյ դէմ միջազգային դաւը

(Շարունակութիւն եւ վերջ Ա. մասին ...)

«Տէյլի Էքսփրէսս» Մոսկուայի թղթակիցը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ ռուս ութ մտաւորականներու ձերբակալման առթիւ, ընդհ. դատախազ Կրիլէնկոյի յղացած ամբաստանագրին մասին։ Այս դաւը հնարուած է, ինչպէս նախորդները, արդարացնելու համար հնգամեայ ծրագրին ձախողման անկումը։ Ամբաստանագիրը ո՛չ միայն կը մեղադրէ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանն ու Նախկին նախագահ Փուանքարէն, այլ նաեւ Վ. Չըրչիլը, որ նոյնպէս, խառնուած է դաւադրութեան, տապալելու համար Մոսկուայի կառավարութիւնը։ Կրիլէնկօ կը յայտնէ թէ այս երեք պետական մարդերը եւրոպական պատերազմ մը կը պատրաստէին, աշխարհը փրկելու համար բոլշեւիկեան սպառնալիքէն։

Փարիզի կառավարութիւնը կը յայտնէ Կրիլէնկօ, խոստացեր էր տրամադրել սպաներ եւ ռազմանիւթ, մինչ Վ. Չըրչիլ յանձն առած էր դաւադիրներուն ապահովել անգլիական կառավարութեան քաղաքական ու նիւթական օժանդակութիւնը։

Ամբաստանագիրը կ'աւելցնէ թէ օգտուելով երկրին անկարգութենէն, օտար բանակները պիտի խուժէին Խորհրդային Միութեան վրայ, ուր պիտի հաստատէին զինուորական տիրապետութիւն մը։

Անգամ մը որ պետական հարուածը յաջողէր, դաւադիրները օտար դրամատէրներուն պիտի վերադարձնէին իրենց ինչքերն ու կալուածները, պիտի վճարէին ցարական պարտքերը, Կովկասեան քարիւղը մենաշնորհով պիտի յանձնէին անգլիական ընկերութիւններու եւ Ուկրայինան պիտի բաժնէին Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Անգլիացի մեծահարուստ անձնաւորութիւններ, մանաւանդ քարիւղի ընկերութեան շահատէրներէն ու տնօրէններէն եւս ամբաստանուած են։

Օտար 70 անձնաւորութիւններ յիշատակուած են ամբաստանագրին մէջ. բայց չի գիտցուիր թէ ձերբակալուած ութ ռուս մտաւորականներու դատավարութեան ընթացքին, անոնք ալ պիտի դատուի՞ն ի բացակայութեան։

Ամբաստանագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ դաւադրութեան ներքին կազմակերպութեան կը մասնակցին երկու հազար անձեր, որոնք դրամական օժանդակութիւն կը ստանային անգլիական, ֆրանսան, լեհ, ռումէն եւ կարգ մը Պալթիկեան պետութիւններէ։ Յեղափոխութեան համար թէև նախապէս թուական նշանակուած էր 1930ը, սակայն յետաձգուած էր տարի մը եւս, Եւրոպայի տնտեսական ու քաղաքական աննպաստ պայմաններուն բերումով։

Հոս կը վերջանայ այս զուարճալի վէպին առաջին մասը։ Բայց անոր երկրորդ մասը հաւանաբար պիտի սկսի զարհուրելի իրականութեամբ մը,— ութ ռուս մտաւորականներու գնդակահարումով։

ՅՈՅՆ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ԴԷՄ

«Աթէնքի եւ Փիրէայի արքայականներու քաղաքական կազմակերպութիւն» ստորագրութիւնով յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ արքայական «Աթինայիքի» թերթին մէջ, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք.

«Հելլէնականութիւնը բնաջնջող Մուսթաֆա Քէմալի առջեւ խոնարհեցաւ անպատասխանատու այն մարդը, որ իր երակներուն մէջ յոյնի արիւն չունի։ Ան իր ձեռքը տուաւ Թուրքին, որ անոնց տանջանքներու մէջ մեռցուց Խրիսոսթոմոսը։ Եթէ զոյգ ժողովները վաւերացնեն Էնկիւրիի համաձայնութիւնը, պատմութեան մէջ ամօթ մը պիտի ըլլայ հելլէնականութեան համար։ Պէտք է ճակատ կազմենք, ազգային վտանգ նկատուող կառավարութեան դէմ։

«Քէմալի եաթաղանին տակ ինկած մեր նահատակները կը պահանջեն որ հելլէն ազգը չմոռնայ իրենց վրէժն ու յիշատակը»։

ՀԱԼԷՊԻ 150ՆՈՑՆԵՐԸ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸՆԵՆ

«Էլ Աֆվալ»ի Հալէպի թղթակիցը հետեւեալ զգայացունց տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

150նոցներու ցանկէն մէկը Շէյխ Սայիտի տղուն Սէլահէտտինի մասին վկայութիւն ըրած է 5,000 թրքական ոսկի փոխան եւ թրքական կառավարութեան մատնած է անոր բոլոր շարժումները։ Այս պատճառաւ ալ Սէլահէտտին եւ իր ընկերները մահուան դատապարտուեցան։

Ահա, նոր դաւաճանութեան մը պատմութիւնը կայ։ Քանի մը օր առաջ այս 150նոցներէն երկու հոգի, որոնք Հալէպ կը գտնուին, մէկը Հ. Հասան պէյ եւ իր ընկերը Հալէպէն Պէյրութ մեկնեցան, երկու սուրիացի Հայերու ինքնութեան թուղթերը առնելով եւ որու շնորհիւ կրցան իրաք երթալ։ Մուսուլ հասան անոնք եւ գացին մինչեւ օդանաւային կայանը որ կը գտնուի ճիշդ թրքական սահմանին վրայ։ Հոն անոնք սկսան լրտեսութիւն ընել։ Անգլիական կառավարութիւնը կասկածեցաւ ասոնցմէ եւ ուզեց քննել անոնց ինքնութեան թուղթերը, երբ խուզարկեցին անոնց պայուսակները, գտան 800 ոսկի Հ. Հասան պէյի քովէն։

Բանտարկուեցան այս լրտեսները եւ յետ դատավարութեան 100 ոսկի տուգանքի եւ արտաքսման դատապարտուեցան։ Ասոնք սակայն վերադարձան Հալէպ եւ իրենց առած տեղեկութիւնները հաղորդեցին Էնկիւրիի։

Ասոնցմէ ուրիշներ ալ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ եւ սահմանին վրայ լրտեսութիւն կ'ընեն եւ տեղեկագիրներ կը ղրկեն Թուրք կառավարութեան։ Նոյն իսկ անոնք թերթեր ունին եւ կը հրատարակեն անուններ ապստամբներուն եւ անոնց գաղտնի շարժումներուն, քանի մը դրուշի փոխան։ Շատերն ասոնցմէ մասնաւոր ամսական եւ դրամ կը ստանան Աղեքսանտրէթի եւ Անտիոքի Թուրքերուն մէջ քրոջականտ ընելու համար։

Մենք արդէն կը վախնայինք եւ կ'ատէինք Թուրքերը, սակայն այս դաւաճանները մեր երկրին մէջ ընդունելով, նորէն Թուրքերու հաշուոյն կ'աշխատինք։ Բարձր Գոմիսէրութիւնը այս մարդոց գործերուն պէտք է հսկէ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԴՆԵՐԷՆ

Ո՞ՒՐ ԱՅՍ ՃԱՄԲՈՎ

Օտարամոլութեան դէշ սովորութիւնը, եթէ հինէն մնացած ժառանգութիւն մը ըլլար միայն, դատապարտելի նորերուս կողմէ, անշուշտ հարկ չպիտի ըլլար նորէն ու նորէն քննութեան նիւթ դարձնել։

Իրականութիւնը այն է սակայն, որ մինչ ամէն գնով կը փորձենք ապաւինիլ անցեալի պաշտպանութեան, դատապարտելով մեր նախորդները, միւս կողմէն ալ տարբեր ձեւերով եւ տարբեր առարկութիւններով կը կրկնենք նոյն սխալներն ու մեղքերը։

Քաղաքական թէ այլ մարզերու մէջ օտար ազդեցութիւնը իր գէշ եւ ճակատագրական ազդեցութեամբ անվիճելի է գրեթէ ամէն մէկ հայու համար։ Անվիճելի է մանաւանդ եւ այն իրողութիւնը թէ օտարը միշտ օտար է եւ հետեւաբար անոր սէրն ու բարեկամութիւնը մեզի հանդէպ երբեք ալ չէ հիմնուած մեր շահերու եւ օգուտի վրայ։

Ասկէ զատ նոյնքան համոզուածութեամբ կարելի է ըսել թէ որ մեր ներքին պառակտումին մէջ օտարի դերը խիստ կարեւոր տեղ է գրաւած շատ հին օրերէն սկսած։

Այս հազար անգամ կրկնուած ճշմարտութիւնները անտեսել, հաշուի չառնել սխալ է եւ յանցանք։ Եւ մանաւանդ այսօրներ-կայ ծանր եւ դժուարին օրերուն, երբ մեր հայութեան պահպանման սպառնալիքները անհամեմատօրէն բազմապատկուած են։

Այս բոլորէն անկախ սակայն, հայը չէ յուսահատուած։ Ան կ'ուզէ յաղթահարել բոլոր արգելքները ու խոչընդոտները ապրելու ո՛չ միայն որպէս մարդ, այլեւ գերազանցապէս որպէս հայ մարդ։ Ունի ալ նաեւ մեր սփիւռքան հայրենիքի անխախտ հաւատքը, որ կը մնայ միակ շարժիչ ուժը աշխարհի երեսին տարածուած հայ բազմութիւններու հաւատոյ հանգանակը։

Ընթացքի դասերէն խրատուած, դէպի ազգային քայքայում մեր վճռականութիւնը սակայն, յաճախ սկզբէն իսկ կը դառնայ կասկածելի, չըսելու համար անօգուտ։ Այս երեւոյթը դիտելի է մանաւանդ անկուսակցական այն կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու մէջ, որոնք վերջին հաշուով քաղաքական կուսակցութիւններու կողքին բայց տարբեր պարտականութիւններով կ'ուզեն յառաջանալ մեր ազգային նպատակներուն։

Այստեղ ալ վերջին հաշուով օտարն է որ ցոյց կու տայ իր դէմքը, օտարն է որ կը ստեղծէ շփոթը։

Օրինակ մը սակայն այս մասին։

Մեր նոր սերունդի ազգային, բարոյական եւ մարմնական կրթութեան նուիրուած կազմակերպութիւն մըն է Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Ան իր կազմութեան առաջին իսկ օրերէն սկսած, որոշ շրջաններու մանաւանդ արդարացուցած է իր վրայ դրուած յոյսերը։ Զինադադարի տարիներուն մանաւանդ, անոր դերը եղած է նախախնամական ո՛չ միայն վերեւ յիշուած աշխատանքներու, այլեւ զանազան հանրային ձեռնարկներու մէջ։

Այսօրուան պայմաններուն մէջ, երբ հայ մանուկը զրկուած է առհմայն կրթութիւն ստանալու հնարաւորութիւններէն, եւ երբ միւս կողմէ օտարի մշակոյթը կ'ընկճէ առանց ընդդիմութեան անոր հայ ծնած հոգերը, ալ աւելի կը շեշտուի դերը այս կազմակերպութեան։ Մանաւանդ, եթէ ասոր վրայ աւելցնենք նաեւ առողջական վատթարագոյն պայմանները, որու մէջ կը հիւծի հայ երիտասարդութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր մարմնակրթական եւ արիական կազմակերպութիւններով ինչե՛ր չպիտի կրնար ընել այսօր բազմանդամ հայ կեանքին մէջ, եթէ միայն այս կազմակերպութեան շուրջ գոնէ վերջ գտնէին մեր մէջ արմատացած զանազան ըսի-ըսաւները։

Խուսափելով բոլոր աւելորդ մանրամասնութիւններէն ըսենք անմիջապէս որ այս կացութեան մէջ նախնական մեղքը այն վարիչներուն է, որոնք չեն կարողացած ըմբռնել երբեք այս կազմակերպութեան կարեւորութիւնը։ Եւ չեն կարողացած պատշաճեցնել նոր օրերու պահանջները իրենց քարացած սովորութիւններուն։

Սփիւռքան կազմակերպութեան այս յանցանքը պատճառ է դարձած մէկ կողմէն այս վերապահ մթնոլորտին, որ կը նկատուի որոշ շրջաններու մէջ եւ միւս կողմէն ալ քաշքշուած է անջատողականութիւնը։

Թափուած ջանքերը այս ազգօգուտ եւ իրապէս համազգային կազմակերպութիւնը փրկելու համար վերջնական քայքայումէ եւ գնելու զայն շիտակ ճամբուն վրայ, այսօր նոր յոյսեր կը ներշնչեն։

Պուլկարիոյ, Ցունաստանի, Ռումանիոյ, Սուրիոյ, Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Պարսկաստանի շրջանները այս միութեան կեանքին մէջ ուժ կուտան մեր այս ենթադրութիւններուն։

Բայց կայ ու կը մնայ բուն ցաւը, փառանգաւոր հիւանդութիւնը որ կը թարախոտէ աստիճանաբար։ Այդ ցաւը անջատողական այն շարժումն է, որ իր սկիզբն առաւ Փարիզէն, պատանի արիներէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի գէշ օրերուն, այս խումբ մը պատանիներու անջատումը հաճութեամբ ընդունուեցաւ շատերէն, նոյնիսկ այս տողերը ստորագրողէն։

Նոր սերունդը վերջնական այլասերումէ փրկելու մտահոգութեամբ չարիքներու փոքրագոյնը նկատուեցաւ անջատման այդ փաստը։ Մանաւորաբար կը կրկնեմ — այն շրջանին — երբ Հ. Մ. Ը. Մ. ինքն իր մէջ պառակտուած անկարող էր որեւէ ձեւով ղեկավարել իրեն վստահուած այս պատանիները։

Հարազատ մօր մը փնտռտուք էր սակայն որ ցնցեց մայր կազմակերպութիւնը, ի տես իր զաւակներու կորուստին։

Շատ ջանքեր թափուեցան, շատ աշխատանքներ կատարուեցան, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ ետ բերել նորէն անջատուածները, խռովածները։ Անոնք սակայն մնացին եւ կը մնան անդրդուելի, անտեղիտալի։

Բազմաթիւ են անոնց առարկութիւնները, շատերը արդար եւ տեղին, բայց այդ բոլորի շուրջ վերջին հաշիւով անհետացած են բոլոր լուրջ խոչընդոտները։

Եւ սակայն հակառակ այս խաղաղութեան այսօր աւելի քան երբեք անջատումի ձեռնարկները կը կրկնապատկուին, նոյնիսկ թայլամբելի ձեւերով։

Ի՞նչու, պատասխանը մէկ ուրիշ յօդուածագրի հետեւեալ տողերուն թողունք։

Անոնց մէջ սպրդեր է այն խելագար կարծիքը թէ առանց «Գէյտըն-փառւլի» փրկութիւն չկայ մեզի։ Թէ որպէսզի այդ փրկութիւնը գայ՝ պէտք է որ սկաուտները ուրիշ Աստուած չճանչնան բայց եթէ Գէյտըն-փառւլը։ Թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ մնալով սկաուտները կը սրդողցնեն զայն, ու փրկութիւնը չի՛գար...

Ո՛վ սերմանեց մեր մէջ այդ խելագար մոլորութիւնը թէ Գէյտըն-փառւլ Մեսիան է որ կու գայ, ու թէ ամէն բան պէտք է չքանայ անոր պատկերին առջեւ։ «Ազդարար» (12 Հոկտ.)։

Մինչեւ ե՞րբ, օտարի համար պիտի քալենք այդ ճամբէն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՉԵԿԱՆ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՑԱԳԻՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ

(ՆԱԽԿԻՆ ՉԵԿԻՍՏ ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ)

Գաղտնի գործակալ եղած միջոցիս, երկու անգամ հրաման ստացայ որ սպանութիւն գործեմ։

Բայց երկու անգամին ալ, պարագաները խնայեցին ինծի այս ծանր գործը։

Երկու սպանութիւնները պիտի գործուէին օտար հողի վրայ եւ Թուրքիայէն զատ ուրիշ տեղ մը մարդ սպաննելը այնքան ալ պարզ բան մը չէ։

Իմ զոհերէս մէկը պիտի ըլլար Ժորժ Պեսետովսքին։ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականը։ Մոսկուա սարսափած էր Պեսետովսքիի փախուստէն։ Ֆրանսական մամուլին մէջ իր ընելիք յայտնութեանց կարելիութեան պատճառով։ Հրաման ստացայ որպէսզի Փարիզ երթամ Պեսետովսքին «մաքրելու» համար։ Սկսայ համբերութեան պատրաստութիւններ տեսնել, բայց մեկնումիս նախօրեակին, պետերս իմացան որ, Պեսետովսքին արդէն իսկ սկսած էր իր յայտնութիւնները հրատարակել «Մաթէն»ի մէջ։ Մէկէն ի մէկ, սպանութիւնը ոչ միայն անօգուտ կը դառնար, քանի որ չարիքը գործուած էր, այլ կը սպառնար յառաջ բերել շատ ծանրակշիռ դիւանագիտական բարդութիւններ, որովհետեւ այդ օրերուն, հանրային կարծիքը ծայր աստիճան լարուած էր Կէփէուին դէմ։

Մոսկուան ըմբռնեց որ, վըտանգաւոր պիտի ըլլար նորէն իր վրայ խօսեցնել։ Եւ սպանութեան որոշումը չեղեալ նկատուեցաւ։

Մարդասպանութեան առաջարկին մէջ իմ երկրորդ զոհս այնքան շուտ չվերջացաւ։

Ստալինի քարտուղարներէն մէկը՝ Պաժանոֆ անունով, փախուստ տուած էր։ Կը թուէր թէ ան, շատ կարեւոր գաղտնիքներ գիտէր։ Զրոյց շրջեցաւ որ Պարսկաստանի մէջ պահուըտած էր։

Առիկա տեղի կ'ունենար 1926ին։ Այդ օրերուն կը գտնուէի Պարսկաստանի մայրաքաղաքին՝ Թէհրանի մէջ, ուր պաշտօնապէս դեսպանատան կցորդ էի։ Հրաման տրուեցաւ ինծի երեւան հանել փախստականը։

Գտայ զայն Մէշէտի մէջ։ Բայց հոն հասնելէ առաջ իմացայ որ, տեղական Կէփէուն, աշխատած էր իր կարգին եւ գործին համար պաշտօն տուած էր՝ խորհրդային ակումբի տնօրէն ընկեր Բուլթուշէֆին։ Միայն թէ, ինչն էր որ օձիքը ձեռք տուաւ ոստիկանութեան այն պանդոկին մէջ, ուր կը բնակէր նաեւ Պաժանոֆը։ Հանրութիւնը մէջ մտաւ եւ բռնեց Պաժանոֆի կողմը։ Զախաւեր մարդասպանը բանտարկուեցաւ, մինչդեռ, տեղական ոստիկանութիւնը պաշտպանելու համար Պաժանոֆը, աչքէ չէր հեռացներ զայն։ Մոսկուան հասկցաւ որ, չափազանց վտանգաւոր էր այս գործը հետապնդել եւ գեղեցիկ ու ժէնթլմէնավայել ժեսթով մը ետ առաւ սպանութեան հրամանը։

Եթէ Փարիզ երթայի Պեսետովսքին «հաշուեյարդարի» ենթարկելու համար, ֆրանսական հանրապետութենէն ներս մուտքս, ոչ մէկ դժուարութիւն պիտի ներկայացնէր։

⁂

Սովետներու կողմէ գաղտնի առաքելութեամբ արտասահման ղրկուած գործակալները ունին հիանալի անցագրեր, որոնք կրնան ամենէն մանրակրկիտ քննութեան դիմանալ։ Գործակալներէն շատերը, մանաւանդ Կոմինթէրնի (Գ. Միջազգային) մարդիկը, ունին ամերիկեան անցագրեր, որոնք իսկական են եւ պէտք եղածին պէս վիզա եղած՝ ամերիկեան կառավարութենէն։ Միայն, այդ անցագիրը գործածող գործակալը այն մարդը չէ, որուն տրուած է անցագիրը։

Յաճախ կը պատահի որ ամերիկացի համայնավարներ իրենց անցագրերը կուտան Մոսկուայի Կոմինթէրնին։ Այսպէս կ'ընեն ընդհանրապէս անոնք, որ վերջնական կերպով Ամերիկայէն հեռացած են։ Ուրիշներ, որոնք Ամերիկա կը վերադառնան, կը յայտարարեն թէ, կորսնցուցած են իրենց անցագիրը։

Կոմինթէրնը եւ Կէփէուն, տակաւին ուրիշ խաղ մըն ալ ունին օտար անցագրեր ձեռք ձգելու համար։ Խորհրդային ոստիկանութիւնը, որ կ'առնէ օտարահպատակ ճամբորդներու անցագրերը, երբեմն ներողութիւն կը խնդրէ այս ու այն ճամբորդէն, թէ իր անցագիրը կորսուած է։ Եւ մարդիկ գիտեն թէ ինչ կը նշանակէ ընդդիմախօսութիւնը։

Այսքան հնարքներու շնորհիւ, գործակալները, ամէն յարգանքի արժանի անցագրեր ունին։ Լուսանկարները հանելն ու ստորագրութիւնները կեղծելը տղու խաղ է միայն։

⁂

Աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, Կէփէուն ունի յատուկ գործակալներ, որոնք պատուիրակ տիտղոսը կը կրեն։ Ասոնք Կէփէուի կարեւորագոյն գործակիցներն են եւ անոնց կը վստահուի ամենէն աւելի։ Այս պատուիրակներուն ամբողջ թիւը 15 է։ Եւ ես, անոնցմէ մէկն էի։

Պատուիրակին առաջին պարտականութիւններէն մէկն է ձեռք ձգել չգործածուած անցագրի նմոյշներ այն կառավարութիւններէն, որոնց մօտ ան կը գործէ։ Պարսկաստանի մէջ իմ ծառայութեանս ընթացքին, ես Մոսկուա ղրկած եմ անցագրի 20 պաշտօնական օրինակներ։ Թուրքիայէն եւս ղրկած եմ շատ մը օրինակներ եւ մինչեւ իսկ ղրկած եմ Նորվեկեան անցագրի օրինակ մը, զոր բարեկամ մը կրցեր էր ձեռք ձգել Նորվեկեան հիւպատոսարանէն։

Պատուիրակին պարտականութիւնը մանաւանդ այն երկիրներու մէջ, որոնց հետ Սովետները դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունին, բոլորովին մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունի։ Սովետները, այնքան ատեն որ չեն կրնար պաշտօնապէս դիւանագիտական որ եւ է գործունէութիւն ունենալ Ամերիկայի մէջ, կը դիմեն Կոմինթէրնի գործակալներուն օգնութեան։

Ասոնք, շատ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունին եւ Մոսկուան կը յուսայ որ, համայնավարներու ցանած խռովութեանց սերմը պիտի ստիպէ Միացեալ Նահանգները, որպէսզի օր մը ճանչնան խորհրդային կառավարութիւնը։

Միացեալ Նահանգներու մէջ, պատուիրակին եւ անոր գործակալներուն աշխատանքը կը աջողուի «Ամթօրկի» կողմէ։ («Ամթօրկը՝ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնն է Ամերիկայի մէջ)։ Այստեղ ինչպէս ամենուրեք, միեւնոյն պատմութիւնն է.— պատուիրակին ու Կոմինթէրնին աշխատանքը իրարու կը խառնուին եւ զիրար կը լրացնեն։

Մինչեւ 1930ի սկիզբները «Ամթօրկ»ի պաշտօնեաներէն Զացքի անունով մէկն էր, որ Կէփէուի ազօրինի պատուիրակի պաշտօնը կը տանէր Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Անիկա պաշտօն ունէր հաւաքելու այն բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք կը վերաբերէին՝ Ս. Խ. Հ. Մ.ի հանդէպ՝ ամերիկեան կառավարութեան ունեցած ընթացքին։ Իր միւս աշխատանքն էր ազդել Ուաշինկթընի պետական անձնաւորութեանց եւ առհասարակ բոլոր քաղաքագէտներուն վրայ, որպէսզի անոնց մօտ ըստեղծէ՝ խորհրդային կառավարութեան Միացեալ Նահանգներու կողմէ ճանաչման համար անհրաժեշտ տրամադրութիւնը։

Զացքիի յաջողութիւնները Ամերիկայի մէջ սպասուածէն շատ աւելի եղան եւ Մոսկուա վերադարձին, անիկա մեծապէս գովուեցաւ իր վարիչներուն կողմէ։ Բոլորը համաձայն գտնուեցան, որ իր աշխատանքը հիանալի եղած էր։

Հիմա, ընկեր Զացքին, Մոսկուայի Կէփէուին մէջ կը վարէ ընդհ. [illegible] օտարներու բաժանմունքին անգլեւամերիկեան ճիւղը։

ՓՈԹՈՐԿԱԾ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՆ։

Խռովայոյզ օրեր կ'ապրի Հարաւային Ամերիկան։ Շղթայազերծ փոթորիկը տարածուած է շուրջ 18 միլիոն քառ. քիլոմեթր լայնածաւալ հողամասին վրայ, առաւել կամ նուազ չափով անբնական կացութեան մը մատնելով հանրապետութիւնները։

Ամազոնի ափունքներէն մինչեւ Լափլաթայի պղտոր ջուրերը, իր բազմահազար ու այլազան ազգաբնակչութիւններով քաղաքական ելեւէջներու խառն ու անորոշ օրեր մը կ'անցնէ։

Այստեղ յեղաշրջում, անդին քաղաքական տագնապ։ Քիչ մը հեռուն քաղաքացիական կռիւներ, հոն եղբայրասպան դաւեր, ուրիշ մը երկունքի նստած խորհրդաւոր րոպէներ կ'ապրի... Վառօդի հոտն ալ գրգռուած ուղեղներու խառնը իր գագաթնակէտին կը հասցնէ...։

Դատողութիւնը տեղի կու տայ, կը խուսափի։ Այսօրուան տիրողը վաղն իսկ թաւալգլոր վար կ'իյնայ։ Այսօր ամբոխը այսպէս կը ցանկայ, իսկ վաղը բոլորովին այլ բան։ Ու բռնակալութիւնը թեւեր առած կը ճախրէ։

Գոլիվիան երկար փոթորիկներէն քաղաքական ու անտեսական քաոսէն վերջ, այժմ թուլցած է նստած, ըստ երեւոյթին հանգիստ է, կամ կը հանգստանայ։

Փերուի յեղաշրջումը ոչ միայն իրեն համար զգալի եղաւ, այլ անմիջապէս վարակեց Արժանթինը, վերջապէս Չիլին, ուր սակայն դէպքերը իրենց կատարեալ եզրակացութեան չկրցան հասնիլ։ Չիլիի հանրապետութեան դիկտատորը, զօրավար Իպանեզը, ինչպէս կ'երեւի աւելի հարթիկ գտնուեցաւ. ճիշդ ժամանակին կրցաւ գտնել զինուորական դաւադրութեան հետքը, որմէ վերջ շատ հանգիստ կերպով կարելի եղաւ ընդհանուր շարժման ղեկավարները ձեռքի տակ պահել։ Ի՜նչ օգուտ։ Իր ժամանակին, սպանիական տիրակալն ալ յաջողած էր կրունկին տակ ճզմել շարք մը զինուորական ու զինուորա-քաղաքացիական ապստամբութիւններ, իսկ վե՞րջը։ Վերջը այն եղաւ, որ Բրիմօ տէ Րիվերայի յաղթանակները ուրիշին ծառայեցին։

Այնու ամենայնիւ վերջի ժամանակներու այս հիւանդագին կացութիւնը ցոյց տուաւ, երբեք այսօրուան յաղթանակով կամ պարտութեամբ կարելի չէ չափանիշ մը գնել վաղուան համար։

Այս լայնածաւալ հողամասը իւրայատուկ խռովքն ու զը ունի, որուն իսկական մասները կուգան հեռուէն բանք շատ խոր են, հողեր նական։

1783ին Փարիզի մէջ բագրուած խաղաղութեան մանագիրը, որով Մեծն տանիան եւ ապա ուրիշներ պաշտօնապէս կը ճանչնան Միացեալ Նահանգներու անկախ խութիւնը, ամբողջ ամերիկեան լայնածաւալ հողամասերու մար, նորագոյն պատմութեան ընդհանուր վերելքը կ'ըլլայ։

Անգամ Սպանիան, թէեւ բայց վերջ ի վերջոյ ուած կ'ըլլայ հասկնալ ու բռնել ազգերու անկախութեան որմէ վերջ մեծ զոհերով ու բուամներով տեղի տալ։

19րդ դարու սկիզբներէն դէն զգալի կը դառնայ տիրապետութեան հրաժարում այս հողամասերէն։ Միայն զիլիան է որ ամենէն ուշ զատուի փորթուկալեան ծէն, այսինքն 1889 թուին։

Ամերիկեան ներկայ հանրա պետութիւնները ազատ նախկին տէրերէն, իրբեւ նիշխան ու ազատ հանրապետութիւններ, մէկ դարու թացքին, կրցած են այնքան կազմակերպուիլ ուր շատ տեղեր, հասած ու նոյնիսկ ցած են հին աշխարհի կարգ հին պետութիւններէն։

Բայց եւ այնպէս հակայական տարածութեան, մանաւանդ ազգերու այլազանութեան, վարքի, բարքի բարեկ հակասութիւններ, միան զամայն անկարելի են Հարաւ. Ամերիկայի բազմազան հանրապետութիւնները բերել ու կառավարել ընդհանուր պետական մեքենայով։

Այս տեսակէտով յաջող միայն Միացեալ Նահանգներ Քանատան։ Իսկ Միջին րաւ. Ամերիկան, Մեքսիկ սկսեալ, այսինքն, այսպէս «Լատինական Ամերիկան» միայնհիմնաւորուածներէ կառուցուածքի նման քով մը, այլ նոյնիսկ շատ հանրապետութիւններ ուած են լայն նահանգային նավարութեանց դաշնակցային (ֆետերացիա) սկզբունքին հիման վրայ, որ իր կարգին ներկայացնէ տեսակ մը րապետութիւններու հանրա տութիւնն։

Իրականութեան մէջ, կան հանրապետական ու կավար իշխանութեանց կին տակ բռնապետական է որ մէկը միւսին կը յաջորդէ։ Օրէնքն ու օրէնսդրութեան երկրորդական խնդիրներ միշտ փոփոխման ենթակայ։ Յեղաշրջումներն ու յեղափոխութիւնը գրեթէ առօրեայ հերթական, խնդիրներ են։

Նման անկայուն կեանքին պէտք է վերագրել խաւարապէս տնտեսական յետամնացութիւնը, որով կ'իյնայ Հարաւային Ամերիկան երեւոյթ մը որ առաջնորդ դէպի իրատեսական զարգացման նացման, տեղի տալով դրամագլուխի ներմուծման զատ չահագործման...

Քաղաքական, ու մշակութային մէջ Հարաւային Ամերիկ թերեւս շատ գործ ունի րելիք եւ երկար ճամբայ թալէ իր մեծ եղբօր՝ սային Ամերիկային համար...

Մինչ այդ, փոթորիկը յուզէ Հարաւային Ամերիկ տեղի տալով բազմաթիւ ու մեղաւոր զոհերու...

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէն եւ յօդուածագիրներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱԿՍԻ ԲԱՆՈՒՈՐԸ

Քաղաքամերձ խոշոր շինութեանց մէջ կը մտնեն ոռոգման աշխատանքները, որոնք կը սկսին Զանգուի ձորէն եւ կը տարածուին մինչեւ Աշտարակ, իսկ միւս կողմէ մինչեւ Աղբաշ, Աշտարակ, Քանաքեռի գործարանը, քաղաքային ելեկտրակայանը, Նուպարաշէնը, Ջրմուղը, Կիրի գործարանը:

Աշխատանքի ամէնէն տաք ժամանակը, բանուորներուն թիւը կը հասնի մինչեւ 15,000ի: Այս թիւ մըն է, որուն չէր կրնար ոչ մէկ հայեացք յարմարուիլ համապատասխան մարմինը: Հետեւաբար բանուորները կը ձգեն գործը ու կ'երթան: Այսպէս շարունակ կը պակսի բանուորը: Պէտք է նկատել, որ ուսեալ հայ բանուորութեան արգելքը փոխադրութեան մէջ է. փոխադրող մարմինները չեն կրնար ժամանակին բոլորը փոխադրել: Այս ցաւը այնքան մեծ է, որ պատասխանատու մարմինները չունին իրենց սեփական փոխադրութեան միջոցները:

Շինարարութեան վարչութեան մէջ եւս պակաս չեն խոչընդոտ դէպքեր, որոնց մէջ գտնուող մնացին բանուորները:

Եւ կը պատահին նաեւ դրամական զեղծումներ: Դատարանը շատ մը կարեւորութիւն կու տայ այդ դատավարութիւններուն, եւ դրամ յափշտակողները անպատիժ կը մնան:

Աշխատապահութիւնը կանոնաւոր չէ, դրամական խոշոր զեղծումներ կը պատահին: Ահա պատճառներ, որոնց կարելի է վերագրել բանուորներու գործազրկութիւնը («Խորհ. Հայաստան», 24 Հոկտ.):

ԱՆՈՐՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐԻ

Հետեւեալ թիւերը կը քաղենք «Խորհ. Հայաստան»ի մէկ յօդուածէն (25 Հոկտ.):

1930ին խորհրդային ամբողջութեան մէջ բանուորներուն թիւը հասաւ 2,139,000ի:

Այս թիւը չի բաւարարեր: Ցանցաւոր բանուորներն ու վարպետները միշտ կը պակսին, միւս կողմէ մեծ թիւով գործազուրկ կը տեսնուին բանուորներու մէջ. Ուքրանիոյ մէջ 61,000 բանուոր, Թուրքիստանի ու Սիպերիա երկաթուղիէն հեռու 15,000 բանուոր: Անտառային արդիւնաբերութեան համար պահանջ կայ 300,000 բանուորի:

Ահա պակասը նաեւ Հայաստանի մէջ:

1929-1930 դպրոցական տարեշրջանին երկրագործութեան մէջ մտած են 2,735 բանուոր, գործէ արձակուած են 2,297 բանուոր, 1,666ը իրենց կամքով: Ցածկահասակները(?) թիւը աւելի է գործի մտնողներուն թիւէն:

Ղափանի եւ Ալլահվերդիի հանքերուն մէջ, 1930 տարւոյն երկրորդ եւ երրորդ եռամսեակներուն ընթացքին գործի մտած են 1,071 հոգի, գործը ձգած են 1,331 հոգի: Զէնգեզուրի հանքերուն մէջ առաջին 3 եռամսեակներուն ընթացքին գործի մտած են 974 հոգի, գործը ձգած են 729 հոգի: Հիւսիսային հանքերու գործարանին մէջ ընդունուած են 1,982 հոգի, եւ հեռացած՝ 844 հոգի: Հեռացողները խոշոր թիւ մը կը կազմեն Արթիկ Յուֆի հանքերուն մէջ:

Այս պատճառաւ մեծապէս կը տուժէ արդիւնաբերութիւնը:

1926-1927 տարւոյն ընթացքին Հայաստանի բանուորներուն թիւն էր 58,000, եւ 1929-1930ին՝ 73,600: Զարգացումը մեծ պահանջ կայ արհեստաւոր բանուորներու:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՆ ԱԼ

«Խորհ. Հայաստան» էջ մը ալ յատկացուցած է դասակարգելու համար թղթատարական վարչութեան թերութիւնները:

Բազմաթիւ կոմունիստ երիտասարդներ մտած են թղթատարական սպասարկութեան մէջ: Երիտասարդ ցրուիչ մը նամակատուն հասած բոլոր պատկերազարդ թերթերը, փոխանակ ցրուելու, կ'իւրացնէ եւ «մեռած» կը դարձնէ իր սեղանը: Ինք ի՞նչ հոգ է թէ այդ նամակին տէրը ի՞նչ կը գրէ եւ ի՞նչ կը սպասէ:

Հեռագիրներուն շաբաթներով ուշանալը, կամ ուրիշ հասցէի երթալը սովորական բաներ են: Քիչ չեն դէպքերը երբ հասած դրամներուն մէջէն կը պակսին թանկարժէք առարկաներ: Քանի կը տիրէ նաեւ քաղաքային հեռախօսին ցանցին մէջ: Ալ ի՞նչ հարկ խօսելու թերթերու փոխադրութեան խայտառակ ձեւին մասին:

Երիտասարդ կոմունիստները, որոնք կը սպասարկեն թղթատարական մարմիններուն մէջ, ժողով կը գումարեն, խորհրդակցելու համար մրցումի մասին: Կոմունիստ Արեւշատ կը պոռայ.

— Դուք ալ, կուսակցութեան ալ, բան էք գտել, ի՞նչ մրցում, դրանք բոլորը դատարկ խօսքեր են, հարկաւոր է դրանց վրայ խաչ քաշել:

ԲԻՉ ՄՐՆ ԱԼ ՇԵՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

«Խորհ. Հայաստան» կ'ըսէ թէ բոլշեւիկ վարչաձեւը կ'արգիլէ ծեծը: Սակայն կը պատմէ թէ Նորաշէնի կոլխոզին մէջ կան մարդիկ, որոնք ծեծը նկատած են լաւագոյն միջոցը կարգը պահելու: Նոյն կոլխոզին մէջ 4 ամսուան ընթացքին պատահեցան ծեծի 6 դէպք: Կը գիմեն կոլխոզի նախագահին, Ալեքսան Մինասեանի, որ կը լսէ, որովհետեւ ինք ալ մարդ կը ծեծէ: Վերջերս գաղտնի պէտ ծեծեց գիւղացի Ա. Բազոյեանը: Կոմունիստ Ե. Յարութիւնեանը ծեծէ շքանշան(?) գիւղացի Սեդրակ Մինասեանը, իսկ Մինաս Մինասեան կը ծեծէ Վիրապ Ազատեանը:

Ոչ ոք կրնայ բողոքել Ա. Մինասեանի դէմ, քանի ձեռքը դրամ կայ, ու կ'աշխատի կոլխոզին մէջ: Ի վերջոյ կինը աչքի թողուց: Բողոքը թերին իր երեսը: Բողոքը հասաւ կուսակցութեան: Բջիջին քարտուղարը Գ. Աղիզեան դէպքին մանրամասնութիւնները գրելէ յետոյ, մասը օգին մէջ, յայտարարեց.

— Ես նրա հերը կ'անիծեմ.

Եւ սակայն Ա. Մինասեան աւելի բարձր պաշտօնով փոխադրուեցաւ ուրիշ գիւղ:

Այս դէպքին վրայ ոչ մէկ կին կ'ուզէ աշխատիլ կոլխոզներուն մէջ:

ԽՕՍՔ, ԽՕՍՔ ԵՒ ԽՕՍՔՈՎ ԱՊՐԻՐ

Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան» թերթն է,— գժբախտ թերթ,— որ կը գանգատի:

Հրահանգ տրուեցաւ նախակրթութիւնը պարտաւորիչ դարձնել այս տարի: Խօսքը բերնէն ելաւ, բայց ոչ մէկ ձեռք շարժեցաւ, ոչ մէկ գործ կատարուեցաւ: Ոչ դպրոց կայ, ոչ գիրք կամ դպրոցական կահաւորում:

Բասարգեչար եւ Մարտունի շրջաններուն մէջ 12 գիւղեր կան ուր մանուկները փողոցն են, որովհետեւ ուսուցիչ չկայ: Ուրիշ գիւղեր ալ կան, որոնց դպրոցները փոքր են եւ չեն կրնար ընդունիլ գիւղին բոլոր մանուկները:

Բասարգեչարի շրջանին մէջ 3 դպրոց վերածուած են պահեստի, պարապ մնացած են...

Մեծ պահանջ կայ հանգստեան...

Բոլոր այս դպրոցները, ուսուցիչները ու կարողութեան պակասին մէջ, կ'ըսէ, ուրիշ աշխատանքներու...

Ուսուցիչները ամիսներով վարձք...

ճակի մը մատնուած են: Մարտունի շրջանին ուսուցիչներուն տրուած է միայն շաքար, ալիւր փոխարէն կ'առաջարկուի ցորեն: Ոչ հագուստ տալու կայ, ոչ ալ կօշիկ: Բազմաթիւ ուսուցիչներ կան, որ բնակարան չունին:

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Վերջերս Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդային Միութեան առաջին ցուցահանդէսը, որուն կը մասնակցէին նաեւ Հայաստանի դպրոցները:

Հայկական բաժնի ղեկավարը հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ

— Ցուցահանդէսին մէջ գլխաւոր տեղ կը գրաւէին հայ նախակրթարաններուն եւ եօթնամեաններուն աշխատանքները,— ձեռագործ, նկարչութիւն, փորագրութիւն, պատի թերթեր, հաւաքական աշխատանքներէն առնուած լուսանկարներ, յօդուածներ: Մասնաւոր անկիւն մը յատկացուած էր միջազգային կրթութեան եւ հակակրօնական պայքարին, հին դպրոցին, յեղափոխական տօներուն, մանկական թատրոնին:

Ինչպէս Լուսաւորութեան գործավարն ըսաւ, բոլշեւիկ դպրոցները անտարբերութեան մէջ են: Եւ առիթ ցոյց տալու համար, ցուցահանդէսին մէջ բացուած էր երկրորդ ցուցահանդէս մը քաղցրենի ժամանակաւորութենէն, որ կը ներկայացնէր Հռոմի Պապը եւ Մարքսը՝ Աստուածածնայ նկարը, անթիւ խաչեր, եւ այլն:

Աշակերտական աշխատանքներուն մէջ աչքի կը զարնէր Հայաստանի բաժինը խաղողի, բամպակի, չէշաքարի, մարմարի ժամանակակից վերաբերեալ նմոյշներով:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Միացեալ Նահանգներու առեւտրական խորհրդական Գ. Քլայն որ Պոլիս հասած է, ընկերոջ մեկնեցաւ: Ամերիկացի խորհրդականին ի պատիւ հացկերոյթ մը պիտի տրուի ցնտեսական գործավարութեան կողմէ: Ներկայ պիտի ըլլան գործավորները եւ պետական կարեւոր անձնաւորութիւնները:

Գ. Քլայնի ճամբորդութիւնը որոշ ծրագրով մըն է որ տեղի կ'ունենայ եւ նպատակն է փարատել այն գէշ տպաւորութիւնը որ ամերիկեան վերջին մաքսային ծանր սակացոյցը առաջ բերաւ Եւրոպայի մէջ: Գ. Քլայն Պուլկարիայէն գնաց Թուրքիա եւ անկէ ալ պիտի մեկնի Սուրիա եւ Պաղեստին:

Ամերիկեան մաքսային սակացոյցէն նուազած են Թուրքիոյ...

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր այն բաժանորդները, որ կը փոխեն իրենց հասցէն, պարտաւոր են ղրկել իրենց ՆՈՐ հասցէին հետ ՀԻՆ հասցէն ալ կամ հին bandeը, ինչպէս նաեւ 3 ֆրանք:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

քիոյ ապրանքներէն մասնաւորաբար Թիֆթիկը, Թուզը, կաղինը եւ ուրիշներ: Այսպէս, հին սակացոյցով Թիֆթիկին մէկ լիպրայէն 30 սէնթ կ'առնուէր, իսկ նորին համաձայն 34 սէնթ կ'առնուի: Նոյն ձեւով, կաղինի մրջուկին մաքսատուրքն ալ 5 սէնթէն 10 սէնթի բարձրացած է:

ՆՈՐ ՀԵՂԵՂ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Ամսոյս 7ին Իզմիրի մէջ սաստիկ ուրական մը ծագեցաւ եւ 24 ժամ տեւեց: Այս միջոցին տանիքներու կղմինտրները Թռան եւ երկու տուներ ալ ամբողջապէս փլան: Առտուան դէմ, երկու անգամ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ եղան: Առտուան ժամը 8ին սկսած անձրեւը հետզհետէ հեղեղի գիշերը յիշեցնելու չափ սաստկացաւ: Գործի գացող բանուորները եւ դպրոցականներ ճամբան մնացած են, լեռներէ իջնող հեղեղները անցքերը գոցած ըլլալով: Անձրեւը այսպէս մինչեւ ժամը տասը տեւեց: Հեղեղին պատճառով, ինքնաշարժերու եւ հանրակառքերու երթեւեկը ընդհատուեցաւ:

Մեծ հեղեղէն պայթած կոյուղիները դեռ նորոգուած չըլլալով պատճառ եղած է որ այս անգամ ալ շատ տեղեր անանցանելի դառնան: Գարաթաշ պողոտան ամբողջութեամբ ջուրին տակ մնացած է: Մեսուտիէ, Դաճրամանլար եւ Թէփէճիք օգնութեան կարօտ վիճակի մէջ են: Թէփէճիքի մէջ մինչեւ հիմա 46 տուն ամբողջութեամբ փլած են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՏԱՐ ԱՓԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ՅԵՍԻՆ — Մահը երիտասարդ կեանք մը եւս հնձեց՝ խոր սուգի մէջ թողլով Յեսինահայ գաղութը: Սարգիս Ցոկորեան կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետքը, փակեց իր աչքերը 23 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Ինք անդամն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն մին էր: Իր վառվռուն եւ համակրելի բնաւորութեամբ, սիրուած էր ոչ միայն իր ընկերներէն, այլ նաեւ ամբողջ գաղութէն:

Թաղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ անդամոյս մառուրին մէջ եւ ապա Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ 30է աւելի օրիորդներ թարմ ծաղիկներ ձեռքերնին մեռելատարը տարուեցին գերեզմանատուն: Կը հետեւէին 600է աւելի համակրողներ:

Քաղաքապետարանին ...

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՕՐՄԱՆՃԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երկրորդ զաւկին ԿԱՅԾԱԿի:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի իր ընկերները գաղտնի վար առնելով մեռելակառքէն, իրենց ուսերուն վրայ տարին մինչեւ գերեզմանատուն:

Պ. Արշակ Դամալեան, որ պատկանութիւնը ունէր եր այդ օրը ցեսին գտնուելու, դամբանական մը խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Պ. Նուպար Գագոզեան գաւառական ուղերձ մը կարդաց:

Գրեթէ առաջին անգամն է որ այսպիսի փառայեղ թաղում մը եղաւ անդամոյս մէջ: Երիտասարդ մըն էր որ կը մեկնէր անդարձ, եւ հայ գաղութը զգաց թէ իր սիրտէն բան մը կը փրցնէր:

Բարեկամները

ՄԵԶԻ ԱԼ ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

ԹՈՒՐ, (11 Նոյեմբեր).— Այստեղ ունինք քանի մը ընտանիք հայութիւն: Նախապէս աւելի շատ էին, բայց հետզհետէ ցրուեցան: Բայց շրջակայքը կ'աշխատին բազմաթիւ հայ որբեր: Թուր հին մայրաքաղաք մըն է, ֆրանսացի մեծ գրագէտին՝ Պալզաքի ծննդավայրը: Ճարտարարուեստական կարեւոր կեդրոն մը: Նշանաւոր է իր վարդն ու գինին: Բազմաթիւ գործարաններ ունի: Քաղաքը գեղեցիկ է, եւ բնակչութիւնը ազնուագոյն: Մաքուր խօսուածք մը ունին: Օտարազգի երիտասարդ մարզական միութիւններ յաճախ կուգան մրցելու Փրանսացիներուն հետ:

Այսպէս առիթը կը ստեղծեն ցոյց տալու իրենց ընդունակութիւնները: Փարիզի մարզական խումբերը, որ ամէն կողմ կ'այցելեն ու մրցումներ կը սարքեն թող չմոռնան այս գեղեցիկ քաղաքն ալ: Թող գան մրցելու Փրանսացիներուն հետ, որ գիտեն հիւրասիրել եւ ծափահարել յաղթականը: Այսպիսով մենք եւս խանդավառութիւն մը կը զգանք եւ կը մոռնանք աքսորականի մեր դառնութիւնը, մենակեաց մեր կեանքը այս քաղաքին մէջ:

Ունինք Զ. Ե. Ո. Միութեան ժամանակիւ մը:

Ա. Պարսամեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

... իրենց կառքը բանալ կուզամբան:

... երկնքին տակ կը թանձրանայ աշնանային իրիկունը, կարմրանանելի աչքեր վերէն ... արտասուէին արաստուելու:

Հասան Գալէ, պանդոկի մը ... խուցին մէջ, այդ գիշեր ... մղձաւանջներու, գաղտնիքներու գերի, ժամերը կը ... ի՞նչ ցնորեցուցիչ կեանք ... կարած էր իրիկունէ ի վեր ... փախուստի լուրը առնելու ... Հեռաւոր վանքէն քաջ ... ու Առաջնորդ Հօր միութեամբ քառաձի կառք ... էր... ու հիմակ, ճամբան, սարերը կը գլորէին, ... թուլէին իր կուրծքին, իր վրայէն... անդադրում

աղմուկ մը կը խլացնէր իր զգայնութիւնը, ինքզինքը կը զգար փոփրացեալ հեղեղաններու անձնատուր, թալլըգլոր՝ զառիթափներէ վար ու կեռ խուտուք մը կը շշուէր իր գանկին խորը...

Աղնիւ ալ նոյն այդ գիշեր ճերմակ ժամեր ապրեցաւ, րոպէները կը թուէին անվերջանալի ու միանգամայն առասուած մերձեցումը զինք կը լեցնէր սարսափով, ինչո՞ւ պիտի բերէր այդ առաւօտը... ինչպէ՞ս պիտի գտնէր իր հայրը... ու այն վերադարձը... Աստուած իմ... ինչո՞ւ կառքին տակ ինկած, ջախջախուած չըլլար ինք, մեղապարտ աղջիկը...

Լուսաբացին մեկնեցան դէպի կարին:

Ի՞նչ չէ ըրկած արդէն երկինքը, որ մարդ չէ գիտցած տանիլ:

Այդ անհանգիստ օրն ալ իրիկնացաւ, ու մեծ քաղաք մը. ... մայրութեան ... հեռեկանք կը բարձրանար, իրենց կառքը կեցաւ առաւ հայրենի փողոցին բերանը:

Քանի մը պատուհաններու ետին լամբարներու նշոյլը կը հալէր, կը նուաղէր, հայր եւ աղջիկ, երկու սաւերներ, առաղածեցան մինչեւ իրենց տունը, դրացիներէն ոչ ոք իմացաւ անոնց վերադարձը:

Խաւարին դէմ գուաերին փակուեցաւ անշշուկ, իրենց երդիքին տակ երեք էակները բառ մը չարտասանեցին, նոյնիսկ չուզեցին գալել իրենց շարժումները, կարծէք անտեղեակ իրարու ներկայութենէ, իւրաքանչիւրը առանձինն կը փորձէր զգալ չըլլալ իր գոյութիւնը, ժամ մը լռելով պահեցան, աղօթք հեծծանք մը միայն կը լեցնէր իրենց կուրծքը...

... ու շատ աւելի, կէս գիշերէն ալ անցին, իրենց անկուն, թեւատ հոգին թուած էր ապագայի մը ... ... այդ հեռու Մխիթար ամիսի մը չափ հիւանդ պառկեցաւ՝ ձեր եւ աղջկան լեզուն չէր բացուեր, ու իրենց գուռն ալ գրեթէ միշտ փակ մնաց: Դուռ գրկից յարգեցին անոնց ամօթն ու վիշտը, ոչ մէկ անակնկալ այցելութեամբ չփորձեցին թարմացնել անոնց անթեղուած կսկծոտ ժամանումները:

Ծամկոչ Մխիթար, տարի մը ետքը, երբ մէջ կոտրած, ճաթած բան մը զգաց, աշխարհի համը փախած էր կարծէք, իր ընտանիքը ցածարէն փոխադրեց աւելի հեռաւոր թաղ մը, կանայ ճամբան, աշխարհի եւ մարդոց հետ իր յարաբերութիւնները ժամկոչ էին այլեւս եւ աւելի վերապահ, առաջուան նման փափաք չունէր զանգակատան բարձ...

... բանալու, որովհետեւ հանկէ ինք կը կարծէր տեսնել հեռուէն, դաշտերն ափ մը,— իր երբեմնի օրերը,— որմէ ինք բաժնուած կը մնար անդառնալիօրէն, բաժնուած՝ խորխորատով մը:

Մխիթարի տան մէջ ալ ապրուքիւնը իր թեւերը պարզած էր, ինչպէս ճաթած կարաս մը, ոչ մէկ յոյս, ոչ մէկ երջանկութիւն հոն ճամբայ չէին կարող: Մխիթար, անբացատրելի, խառնակ լռութեան մը ներքեւ թաղած էր իր հայրական բոլոր զգացումները բարկութիւնը, սէրը, ներումը... Օրերը կ'անցնէին ու անիկա ամենապզտիկ բառ մը անգամ չուղղեց իր աղջկան, անոր ակնարկներն անգամ կը խուսափէին իր աղջկան աչքերէն:

Ու այսպէս, ինչպէս Մխիթարի, անոր կնոջ, անոր աղջկան շրթունքի վրայէն մարդկային բառերը ինկան, մոռցուեցան, կը նախընտրէին ապրիլ լռութեամբ, աշխահէն մեկուսի, թաղելով իրենց մութ պատմութիւնը այդ խորը ամէն մտածում, ամէն անձ, որ կրնար ծաղկիլ հոն, այդ անլքցի պարտէզին գիրկը, կ'ապրին իրենց չորս պատերուն ետին, դուռերնին, պատուհաններնին գրեթէ միշտ փակ, չսպասելով ոչ օգնի, ոչինչի, իրենց քայլերը եկեղեցիին ճամբան է միայն որ կը յիշէին, շաբթուան պարզ, լի օրերուն...

Ահա այսպէս սահեցան տարիները, ինչպէս կարաւանն ամպերու, որոնք կ'անցնին մարդոց երկինքէն սաւերի մը նման, առանց իրենց ետին թողլու հետք մը, յիշատակ մը:

Մխիթար ապրեցաւ ժամանակէն դուրս, ի զուր սպասեց, յուսաց հոգեկան ալ փոխութիւն մը, կը դառնար ու կը դառնար իր գոյութեան վանդակին մէջ ու ամէն կողմ կը նշմարէր պատ մը, որուն պատուհանը փակուած էր ընդ միշտ:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

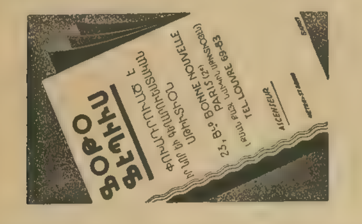

ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏԻԼ

Ամենադիւրին եւ նպաստաւոր պայմաններով, Պէքօնի մէջ Սէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեքտրական գնացքով՝ ժամը 10 թրէն, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ 4 սենեակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confortով, ամառ ձմեռ տաք եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմութիւն եւ վերելակ (ascenseur), 50 հազարէն 100 հազար ֆրանք —միայն մէկ քառորդը կանխիկ, մէկ քառորդը մէկուկէս երկու տարիէն, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարիէն վճարելի, ըստ կամս, պետական տոկոսի ապով, հարիւրին 7. Դիմել Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière, Գառ Սէն Լազարի մօտ: Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ թարգման մը պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՎԱՂԸ ԻՐԻԿՈՒՆ ժամը 8.30ին, 14 Ave. d'Italie սրճարանը, մեթրօ Իթալի: Նիւթ՝ Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ երկրորդ արդի Թուրքիան: Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Աճարոնեան եւ Վարանդեան՝ կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մեթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Գ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր:

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը: Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ Նպարավաճառ՝ Արթինեանի մօտ:

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած Նախկին պատերազմիկ Հայ Սպաներու միութեան կողմէ: 15 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Salles Goujonի սրահներուն մէջ, 8 Rue Jean Goujon.

Իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն՝ հռչակաւոր Ռաֆայէլ իր օրքէսթրով (de la Maison Amedienne Russe), տիկիններ Վ. Արիա Լասքա եւ Լալիա Թումայեանց եւ Օր. Ավսաթանեան՝ իրենց երգերով, Թաթառ ձործ եւ Գ. Տէր-Աբրահամեան իրենց Թառով եւ պալալայքայով: Ընտիր ժազ-պանտ եւ մինչեւ լոյս պար: Տոմսի գին՝ 20 ֆր.:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Դեկտ. 27ին Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան կողմէ

Վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանին սրահին մէջ: Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս հանդէսին, կը խօսին Փարիզէն ժամանած հիւրը. Վարչութեան կողմէ Գ. Գ. Յովհաննէսեան, սկաուտներու պետ Գ. Հ. Աբէլեան եւ աթլէթիք եւ ֆութպոլի խումբերու պետ Գ. Թ. Ժպաւնի.

Ֆրանսական «օրքէսթրի» խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպ. ընտիր կտորներ: Երգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ»:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԵՎ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին:

ԼԻՈՆԻ ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ը՛դհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն եւ ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Փ. Չ. Ա. միացեալ խումբի ժողովը 17 Նոյեմբեր, երկուշաբթի ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը 20 Նոյեմբեր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաբկէն Սիւնի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու համակիրները Հ. Յ. Դ. Գրադարանը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Նիւթ՝ Ռուս բոլշեւիկները եւ Եւրոպան: Կը խօսի՝ ընկ. Գեղամ Սարոյեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԱԿՆԱՑ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ հացկերոյթը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince մեթրօ Օտէոն: Վարչութիւնը կը խնդրէ փարիզաբնակ բոլոր ակնցիներէն անպատճառ ներկայ ըլլալ: Յեղի պիտի ունենան Ակնցի բանաստեղծներէ արտասանութիւններ, Ակնայ երգեր եւ Ակնայ պարեր: Գին հացկերոյթի 18 Ֆրանք:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Voltaire, 21 rue d'Odéon: կը խօսին Օհան Կարօ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յակոբեան ընտանիքը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տէսինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Կարսիր Խաչի, Հայր. միութեանց, ազգականներու եւ հայրենակիցներու որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ՍԱՐԳԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ զաւակին մահուան առթիւ:

Տէսին 11 Նոյ. 930

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Խասգալցի Պարոյր Ցամաքեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Israél Tzamakian 11 rue 26 Octobre, Salonique, Grèce.

— Շուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր Թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անունը՝ Աւետիս, մօր անունը՝ Փամփուլ: 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս: Այժմ 24 տարեկան է: Իմացնել Marie Baldjianի, 118 Bld. Belleville, Paris (20), France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

Կ'ուզուին ձեռքենայով à façon թրիքօ շինող գործաւորներ (թիւ 7-8—10): Լաւ վճարում: Դիմել Թերզեան Թրիքօի գործարանը, 20 Rue Mélingue, մեթրօ՝ Buttes Chaumont.

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud, N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95.21

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մեթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով դարմանում աղտոտ եւ խանգարած մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, լէր մամիզ.) եւ վարիքի: Մասն. լապորաթուարներ: Խորհրդակցութիւն եւ արագ կազ հրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—7 Կիրակի 9 12.

ՀՐԱՏԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Նոր գիրքը
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿ...
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ իր ...
կան գործունէութեան ...
Նամեայ յոբելեանի ...
Դիմել՝ M. Loussignianի
Rue des Cascades, Paris 20
փոստի ծախք չկայ.

MONDE
Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց
Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ: Գին 1.50 Ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր. (Ֆրանսայի ... սեալ՝ 25 Ֆրանք (Ֆրանսայի համար):
Հասցէ.— Administration «Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e)

EMPIRE Ժիւզիւ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ՓՈՒՆԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

15 NOVEMBRE 1930

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1418

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ՈՐՈ՞Ւ ԴԻՄԵՆՆ

Բ.

Այսօրուան Գ. էջին մէջ, կարդացէք նա՛եւ նոր մը նամակը Անթիլիասէն, յստակ ու եղերական, ինչպէս մահացածի գոյնները, արեւելեան քաղաքներու անփոյթ ու ճակատագրական անդորրութեան մէջ։ Հոդ գոնէ գրականութիւն չկայ։ Իր առօրեայ ընազդական կանչի պէս սուր, անյօդ ու վայրագ տխրութեամբ, հրաւէր մըն է շարժելու, փրկութեան ձեռք երկարելու ծովամոյնին, երբ դեռ ատեն է։

Այդ ծովամոյնը՝ հասնող սերունդին մէկ մասն է։

Զարդի եւ աքսորի խլեակներէն յետոյ, որոնք այսօր արդէն չափահաս, աւելի քան իրենց հայրերը, սորվեցան փորձառութեամբ եւ հեռատեսութեամբ հարթել կեանքի ճամբան, որբերու նոր սերունդ մըն է որ կը հասնի հսկայ, այլամերժ ու ապաստրող քաղաքներու ամայութեան մէջ։ Ամայութի՛ւն, գովհետեւ, ամէն տեղ, օտար ծագումի դատապարտութիւնը միշտ պիտի ճնշէ այս թշուառները, որոնք յարափոփոխ ու անկայուն կեանքի մը անակնկալներուն մէջ, զուրկ մնալէ յետոյ մանկութեան մը արդար ուրախութիւններէն, անգամ մըն ալ կը դատապարտուին օտար ջուրերու վրայ ծփալու իբր անյոյս խլեակներ, քաշկռտելու կեանք մը որուն նուազագոյն չարիքը տեւական տխրութիւն մըն է, ու կրելու մենութեան ցաւերը որոնք չափահասին մէջ իսկ կը կորեն ընկերականութեան ամէն կապ։

Եթէ կը դողդղանք անկեղծօրէն ու վաղուան մտահոգութիւններով հայ համրանքին վրայ, եթէ հայու գոյութեան պահպանումն ու ապագայի ապահովումը մեզմէ կը խլեն մեր միտքին ու սրտին լաւագոյն մասը, պիտի ըսենք ուրեմն թէ ահա մըն ալ հոդ է, որուն դէմ մաքառումը կը պարտադրուի մարդասիրական ու ազգասիրական կրկնակ թելադրութիւններով։

Աքսորէ վերադարձը այս ժողովուրդին ի պատիւ արձանագրեց կենսունակութեան ու զոհաբերութեան անհերքելի փաստեր։ Հազիւ լքած տառապանքի դժոխքները, օրուան հացի համար, պարպուած ու կիսաքանդ տուներու մէջ իսկ, եթէ նոր առաջին գործն եղաւ հաւաքել իր խլեակները, սրովհետեւ ուժեղ գիտակցութիւն մը կը վարէր անոր ապագայի մտահոգութիւնները։

Այդ օրէն ասդին, տաք ու պաղ շատ հովեր փչեցին կամուրջին վրայ, հայ կեանքի պայմանները փոխուեցան եղերական վայրագութեամբ, ստեղծելով նոր պահանջներ, պարտադրելով նոր միջոցներու փնտռտուք ու կիրարկում, իսկ որբահաւաքման գործը, որուն այլապէս տխուր մէկ երեսը կը կազմէ նոր որբերու պաշտպանութեան հոգը, կայ ու կը մնայ միշտ։

Ալ հարց չենք տար թէ ո՞վ պիտի զբաղի անոնցմով, ո՞վ պիտի նետուի անոնց պաշտպանութեան ու նաեւ մանաւանդ համապատասխան կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ ստեղծելու գործին մէջ։

Հաստատելէ յետոյ այս գաղութին մէջ, ազգ. կեդր. իշխանութիւն մը ստեղծելու դժուարութիւններն ու մանաւանդ որոշ շրջանակներու շահախնդիր ընդդիմութիւնը այդ նպատակին, հաստատելէ յետոյ մանաւանդ գոյութիւն ունեցող պաշտօնական մարմիններու անճարակութիւնը որեւէ ձեռնարկի մէջ որ կը պահանջէ աւանդական ու դիւրին շրջանակէն դուրս ելլելու յանդգնութիւն, նոր եռանդ, աւելի զոհողութիւն ու համեստ, անփայլ գործունէութիւն, մեր աչքերը ինքնաբերաբար կ՚ուղղուին այլազան միութիւններու։

Բխած նոր պայմաններու պարտադրութենէն, կազմուած նոր պահանջներ գոհացնելու առաջադրութեամբ, Հայրենակցական կը կոչուին անոնք, Զափահաս Որբեր, Կարմիր Խաչեր ու նաեւ, Թերեւս, Բարեգործական, ո՛վ գիտէ։

Բացէք իւրաքանչիւրին ծրագիրը ու հաստատեցէք գիծը, որ զանոնք պիտի կրնար միացնել նոյն նպատակին շուրջ, նոր ու անհրաժեշտ տարբերութիւններով անշուշտ։ Բայց բոլո՛ր կը հաստատեն համր ու քրոնիկ տագնապի շրջանը, որուն ենթարկուած է գաղթահայը, ու բոլորը կը յիշեն «որբ»երու հանդէպ մասնաւոր առաջադրութիւններով։

Այդ արդէն պիտի բաւէր որ հրաժարելով ցուցական գործունէութեան մը փառքերէն ու յոգնութիւններէն, նոր ճիգ մը եւս ընէին, այս անգամ բոլորը քով քովի, հաւաքաբար զբաղելու հարց մը, որուն լուծումը իրենց պիտի բերէր իսկապէս օգտակար ու գնահատելի ձեռնարկներու գոհունակութիւնը։

Նոր որբերու պաշտպանութիւնը, ինչպէս ամէն ցաւ որ կը բխի ներկայ պայմաններէն, կը պահանջէ հաւաքական ճիգերու համադրում։

Ու այդ պարտքը կ՚իյնայ այն միութիւններուն վրայ, որոնք բաղկացած ժողովուրդի տանջահար զաւակներէ, կազմուած են անոր ծառայելու անկեղծ յաւակնութեամբ։

Ճիգ մը եւս կ՚ըսենք, այլազան ու բազմազան միութիւններու խաժամուժէն ստեղծելու համար կորիզ մը, որ պարահանջներու եւ ուրախ հաւաքոյթներու աղմուկին մէջ դնէ մարդասէր ու ազգասէր նպատակի չեչտը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԱՀԱԿԻ՞Ց ԹԷ ԲԱԽՏԱԿԻՑ

«Յուսաբեր»ի խմբագրականէն (4 Նոյ.).

Հայութիւնը պէ՛տք է որ դուրս գայ այսօրուան խեղդող ու յուսահատութիւն բերող կղզիացումէն իրեն բախտակից ու վիճակակից ժողովուրդներ գտնելով։ Ցենք ըսեր կրօնակից, լեզուակից կամ ցեղակից։ Ասոնք եւորքէն կուգան, Ու՛ինչ կը խանգարէ, որ վաղը Ամերիկան պատերազմ յայտարարէ Անգլիոյ։ Այսպէս է աշխարհը։ Սակայն դժուար է յուսալ, որ Թաթար Ազրպէյճանը վաղը պատերազմ յայտարարէ վիճակակից Թուրքիոյ։

Եւ ահա կը մնայ մեզ, բազմաթիւ անգամներ դաւուած ժողովուրդի մը, այս բախտակից գաշնակիցները գտնել։

Ու եթէ գտանք, ու եթէ պարզուեցաւ, որ այդ դաշնակիցը սատանայ է, լաւագո՛յն հրեշտակն իսկ անկէ անհաւատարիմ բարեկամ է մեզ համար։

Ի՞նչպէս կ՚որոշուին վիճակակից ազգերը։

Շատ դիւրութեամբ։

Անոնք նոյն թշնամին կ՚ունենան՝ ինչ որ մենք, եւ այդ թշնամիէն նոյն վտանգը կը սպասեն՝ ինչ որ մենք։

Ո՞րն է մեր ամենէն մահացու թշնամին։

Թուրքը։

Ո՞րն է անկէ մեզ սպառնացող ամենէն ահաւոր վտանգը։

Մեր ֆիզիքական բնաջնջումը։

Ուրեմն, որոշե՛նք գտնելու համար ա՛յն ժողովուրդները, որոնց թշնամին նոյնպէ՛ս Թուրքն է, եւ որոնց սպառնացող վտանգը դարձեա՛լ ֆիզիքական բնաջնջումն է։

Եթէ ասոնց մէջ ըլլան այնպիսիները, որոնք երէկ մեր դահիճներն էին, անոնք իսկ այսօր կամայ-ակամայ պիտի դառնան մեր ջերմ բարեկամները, մեր հաւատարիմ զինակիցները, մեր լաւագոյն եւ անխարդախ դաշնակիցները։

Ասոնք շատ աւելի հարազատ եղբայրներ պիտի ըլլան մեզ, քան շատերը հոգիով ռուսացած ու թրքացած, բայց մեզ կրօնակից, լեզուակից ու ցեղակից «եղբայր»ներէն։

Մենք անկարող ենք աւելի թանգ բարեկամ, աւելի ջերմ հարազատ, աւելի սիրելի եղբայր ունենալ քան ան — ով կ՚ուզէ թող ըլլայ — որ Թուրքէն արիւն քամելով՝ մեր արիւնաքամ ցեղին արիւնը կը պահէ իր երակներուն մէջ։»

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՑԱԽՈՒԻ

ԼՈՆՏՈՆ, 13 Նոյեմբեր.— Որ եւ է յոյս չկայ որ Լոնտոնի մէջ գումարուող Կայսերական Խորհրդաժողովը նպաստաւոր ելքի մը յանգի։ Անգլիական կառավարութիւնը վճռապէս մերժեց ընդունիլ Դոմինիոններու պաշտպանողական առաջարկը, որ կը ձգտէր կայսրութեան զանազան երկիրներուն միջեւ կիրարկութեան դնել փոխադարձ նախընտրութեան սակագին մը։

Խորհրդաժողովին վերջին լիագումար նիստը տեղի պիտի ունենայ վաղը, որմէ յետոյ, իւրաքանչիւր երկրի պատգամաւորները պիտի պարտաւորուին մեկնելու, ձախողութեամբ փակելէ յետոյ Կայս. Խորհրդաժողովը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԱՂԷՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զարհուրելի աղէտ մը քարուքանդ ըրաւ Լիոնի մէկ թաղը. Ֆուրվիէր բլրան ստորոտը, հողը կքեցաւ, գիշերուան մթութեան մէջ, ցեխի հսկայ կոյտերու տակ թաղելով տուներ՝ բազմաթիւ բնակիչներով ու ամբողջ փողոց մը։ Զոհերը շատ են։ Ո՛չ միայն՝ իրենց քունին մէջ բռնուած բնակիչները, այլ նաեւ անոնց օգնութեան փութացող ոստիկաններ եւ հրշէջ խումբերէն 20ի չափ անձեր, տանջալից մահ մը ունեցան, իրենց կարգին թաղուելով հողի նոր արշաւի մը տակ։

Կէս գիշերուան ժամը 1ին, Սէն Ժան թաղին մէջ, Ֆուրվիէր բլրան զառիթափին վրայ Սէն-Փոթէն հիւանդանոցին պատը կը փլէր։ Բլրան հողը որ պատին էր կռթներ, սկսաւ խուժել դէպի վար, քանդելով մայրապետանոց մը եւ ուրիշ մէկ քանի բնակարաններ, որոնք թաւալող հողակոյտին ճամբուն վրայ կը գտնուէին։

Ոստիկաններ եւ հրշէջներ փութացին փրկել հողակոյտերու տակ թաղուած տուներու բնակիչները, երբ բլուրէն բրդած նոր հողակոյտ մը զանոնք ալ մատնեց նոյն անողոք ճակատագրին։ Մինչեւ ժամը 5 քանի մը անգամ, հսկայ հողակոյտեր անջատուեցան բլուրէն ու խուժեցին ստորոտի թաղերուն վրայ։ Առաւօտուն միայն կարելի եղաւ գնահատել չարիքը։ Ցիսուն մեդր լայնքի վրայ հողը տարածուած է 10 մեդր խորութեամբ, լեցնելով Շըմէն-Նէօֆ կոչուած վայրը, Թրամուայ փողոցը եւ քանդելով բանուորական պանդոկ մը։

Բացի չորս ոստիկաններէ, 19 եւ հրշէջներէ 30ի չափ քաղքենիներ թաղուած են հողակոյտերուն տակ։ Կը կարծուի սակայն թէ մարդկային կորուստը աւելի մեծ է։ Կարելի չէ եղած ցարդ զոհերու թիւը ստուգել։

Անգլօ-խորհրդային յարաբերութիւնները

Անգլօ-խորհրդային յարաբերութեանց հարցը, Լորտերու ժողովին նախորդ օրուան նիստին մէջ, տեղի տուաւ վիճաբանութեան։ Հարց տրուեցաւ կառավարութեան թէ միջոցներ ձեռք առա՞ծ է Անգլիոյ մէջ կատարուած բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը խափանելու համար։ Նոյնպէս դժգոհութիւն յայտնուեցաւ թէ բոլշեւիկները ներկայիս, անգլիական շուկան կ՚ողողեն արմտիքով եւ այլ ապրանքներով, որոնք կը ծախուին շատ աժան գիներով։

Կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ ռուսական շուկաները ներկայիս, ապառման լաւագոյն վայրեր են անգլիական արտադրութեանց համար։ Գալով բոլշեւիկեան քարոզչութեան, անգլիական կառավարութեան կը պատկանի դատել թէ խորհ. կառավարութեան կողմէ կատարուա՞ծ է յանձնառութեանց որ եւ է խախտում, որ կարենայ տեղի տալ անգլօ-ռուս դիւանագիտական եւ տնտեսական յարաբերութեանց խզման։

Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը տեղեկագրէ թէ Մոսկուայէն տրուած լուրերու համաձայն, խորհրդային իշխանութիւնները մտադրած են բացարիկ միջոցներու դիմել ժողովուրդին մէջ վերահաստատելու համար վստահութիւնը։ Շատերը կը քաշեն գումարները զորս յանձնած են խնայողական սնտուկներու։

Որոշապէս յայտնի է թէ խորհ. կառավարութիւնը ինչ միջոցներու պիտի դիմէ- բայց խնայողական սնտուկներու անօրէնը զեկոյցով մը յայտնած է թէ ժողովուրդին վստահութիւնը խախտած է հակայեղափոխական փափսուքներու հետեւանքով եւ թէ խնայողական սնտուկները ի վիճակի են գոհացում տալու որեւէ օրինաւոր պահանջի։

Համաժողովական խորհրդաժողովը

Լոնտոնի համաժողովական խորհրդաժողովին բացումը, Հնդկաստանի մէջ տեղի տուաւ նոր ցոյցերու եւ խռովութիւններու՝ ազգայնականներու կողմէ։ Քարաչիէն տրուած լուրերու համաձայն, 24 ժամուան ընդհ. գործադուլ մը յայտարարուեցաւ այդ տեղի ազգայնական կոմիտէին կողմէ։ Բոլոր վաճառատուները փակուեցան չորեքշաբթի օր, միայն մահմետականները մերժեցին ենթարկուիլ ազգայնականներու կողմէ տրուած հրահանգներուն։

Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ Պոմպէյի կառավարութեան պաշտօնատուները յարձակման ենթարկուեցան ամբոխին կողմէ։ 25 անձեր վիրաւորուեցան ոստիկանութեան կողմէ, որ նաեւ ձերբակալեց քաղքին ազգայնական խորհուրդին մարտական կոմիտէին նախագահն ու անդամները։

Անգլիական մամուլը առհասարակ չափաւոր մեկնութիւններ կուտայ համաժողովական խորհրդաժողովի բացման։ «Թայմզ» կը յայտնէ թէ դիւրին է լաւատես ըլլալ եւ յայտնել թէ «արտասանուած եւ արտասանելի բոլոր քաղաքավար ճառերը որեւէ ազդեցութիւն չպիտի գործեն հնդիկ պատգամաւորներուն վրայ։ Ընդհակառակն մեծ յոյս կայ որ վիճելի կարգ մը կէտեր հարթուին»։

ԸՍՄԷԹԻ ԴԱՀԼԻՃԸ 2 ԱՄԻՍԷՆ ՊԻՏԻ ԻՅՆԱՅ ԵՂԵՐ

Խամէթ Թերթի խմբագրապետ Զէյնէլ Պէսիմ պէյ, որ Պոլիս կը գտնուէր, մեկնած միջոցին հեռագիր մը կը ղրկէ իր թերթին, Հեռագիրը առնելուն, Խամէթ յաւելուած մը հրատարակեց, բայց հազիւ բաժնած յաւելուածը, Պոլսէն նոր հեռագիր մը եկաւ եւ Թերթը սկսաւ հաւաքել իր բաժնած յաւելուածը։

Հակառակ ասոր, իրիկուան թերթերը մէկ օրինակ ձեռք անցուցին այս յաւելուածէն եւ հրատարակեցին։ Զէյնէլ Պէսիմ պէյի հեռագիրը սա է.—

«Իզմիրի երեսփոխան Վասըֆ պէյ ինծի առաջարկեց միասին աշխատիլ Ըսմէթ փաշայի դահլիճը տապալելու համար։ Միեւնոյն ատեն աւելցուց թէ Կազի փաշայէն հրաման կայ որ եւ առ այժմ քաշուիմ Սէրպէսթ կուսակցութենէն։

«Վասըֆ պէյ հաւաստեց թէ Ազգ. Մեծ ժողովի վերաբացումէն երկու ամիս յետոյ պիտի տապալի Ըսմէթ փաշայի դահլիճը, եւ թէ ինք դէմ է Ըսմէթ փաշայի»։

Զրոյցի մը համաձայն, հակառակ յաւելուածը ետ առնելուն, Խամէթ վաղը պիտի հրատարակէ այս փաստաթուղթերուն շարունակութիւնը։

Խալքի Իզմիրի վարչութիւնը անմիջապէս հեռագրով Իսմէթ փաշայի հաղորդեց յաւելուածին պատճէնը։

Իրիկուան թերթերը բուռն կերպով կը յարձակին Զէյնէլ Պէսիմ պէյի վրայ, որ այսօր Պոլսէն եկաւ եւ անտարակոյս պիտի հրաւիրուի որ ըսածը հաստատելու։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԸ ԿԱԶԻԻՆ ՄՕՏ

Ամերիկայի Տնտեսական Նախարարութեան խորհրդական Պ. Քլայն ընդունուեցաւ Կազիին կողմէ։ Ցետոյ այցելեց Կազիին ագարակը եւ ներկայ գտնուեցաւ ամերիկեան դեսպանատան մէջ ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթին։

Խորհրդականը իրիկուան ճեպընթացով մեկնեցաւ Պոլիս, ուրկէ պիտի անցնի Իզմիր, Ատանա եւ Մերսին։ Մեկնելէ առաջ յայտարարեց թէ շատ գոհ է իր գտած ընդունելութենէն, թէ զարմանքով եւ գնահատանքով տեսած է Թուրքիոյ յառաջդիմութիւնը եւ թէ պատիւ մըն է իրեն համար Կազի փաշային կողմէ ընդունուիլը։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ուրբաթ օր, Հռոմի մասնաւոր դատարանը դատեց 11 համայնավարներ, որոնք Օգոստոս 1ին ձերբակալուած էին։ Անոնցմէ ոմանք ղրկուած էին Փարիզի համայնավար կեդրոնին կողմէ, կազմակերպելու համար երիտասարդական խումբեր։

Ատենէ մը ի վեր, համայնավարներու գատապարտութիւնները կը շատնան Իտալիոյ մէջ։ Իտալական իշխանութիւնները մասնաւոր խստութեամբ կը շարժին համայնավարական որ եւ է ձեռնարկի դէմ, հակառակ Ռուսիոյ հետ բարեկամական... յարաբերութեանց։ Համայնավարական թռուցիկները՝ նոյն իսկ եթէ կարելի ըլլայ Իտալիոյ մէջ տպել կամ արտասահմանէն տալէ յետոյ՝ իտալական սահմանն անցընել, դժուար կը հասնին ժողովուրդին ձեռքը, շնորհիւ ոստիկանական խիստ հսկողութեան։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ
ԵՒ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անշուշտ հայրենիքի գաղափարը պատճէն է մեր քաղաքական մտքի երկարատեւ գնգերումներուն։ Ազգային սահմանադրութիւնն ու բարենորոգումներու գործադրութեան համեստ պահանջները. իբրեւ յառաջատար շարժում, գաղափարականօրէն պատրաստեցին հոգեվիճակ մը, լայնօրէն հայրենիք զգալու եւ հայրենիք ձեւակերպելու։

Ա՛յն, ինչ որ երէկ, մեր իմացական պարագլուխներուն համար պատմական երազ ու տեսական պատրանքի ժամարզանք էր, դարձաւ հետզհետէ աշխարհագրական ըմբռնում, երբեմն աղօտ ու մեկին, երբեմն տարտամ ու մթին։

Դիւրին չէր երկիրներուն ռէժիմներու բռնատիրական հզօր բազուկին տակ պատառոտուած, մեր ազգային մարմինէն յառաջ բերել կուռ հաւաք մը, քաղաքական բովանդակութեամբ, եւ պարտադրել ամէնքին։ Ուրոյն պահանջներու եւ տարբեր երկրամասերու զաւակներ էինք ամէնքս ալ.

Եւ յիրաւի, մեծ հրաշք էր հարկաւոր մեր փշրուած քաղաքական «անօթ»ին մէջ հաւաքելու մեր ցեղային սիրտն ու միտքը, մեր համահայկական տենչն ու երազը, մեր արեան տուրքն ու պատմութիւնը։ Հասած էր ժամանակը, որ հայ ժողովուրդը ցոյց տար իր մարտական ու քաղաքական դէմքը, տեղ բռնելու եւ հաշուի առնուելու ազգերուն-ժարին մէջ։

Այդ պատասխանատու դերը վիճակուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ մեր մօտիկ հորիզոններուն վրայ կախուած մնաց մշտնջենապէս իբրեւ անխուսափելի անհրաժեշտութիւն, մեր ցեղային սրտէն ու քաղաքական հաւատքէն կերտելով մեր ազատամարտի արիւնապատ պատմութիւնը։

Դաշնակցութեան գործը՝ նախորդներ է իր խօսքին, անոր ծրագրային առաջադրութիւնը՝ բխեր է մեր տխուր իրականութենէն, անոր իտէալը ապրեր է. իբրեւ համայն հայութեան իտէալ, անոր անհնարին դիւցազնամարտը զոհուածներուն երգ է առեր եւ անոր հայրենասիրական ջերմութիւնը բոցավառեր է հայ շինականն ու աշխատաւորութիւնը։ Հայ հոգին ու մարմինը անիկա է ամփոփեր միեւնոյն խնկամանին մէջ։ Եւ դարձեալ անիկա է որ հայ ժողովուրդը ենթարկեր է «Արմէնիզասիոն»ի սկսած ազմկալից կեդրոններէն մինչեւ լուռ ու լքուած յետին խրճիթները։ Մէկ խօսքով Դաշնակցութիւնն է եւ կը մնայ մեր իրականութեան մէջ միակ գործօն ուժը, միակ կենսունակ ու հեղինակաւոր մարմինը։ Քառասուն տարի անդադար, ան քալեր է ժողովուրդի առջեւէն։ Փառաբանուեր է յաջողութեան պահուն. դատապարտուեր է ձախողութեան պահուն։ Քանի որ Դաշնակցութիւնը գոյ ծնէ յանուն հայ ժողովուրդի ազատ եւ պատասխանատու է յանուն հայ ժողովուրդի։ Չէ կարելի բաժնել գործը պատասխանատուութենէն, պատասխանատուութիւնն ալ գործէն։ Եւ պէտք է խոստովանիլ բաց ճակատով, որ մենք ունեցեր ենք նաեւ սայթաքումներ ու սխալներ, մեր քառասնամեայ գործունէութեան ընթացքին։

Փորձենք ընդհանուր գիծերով մօտենալ Դաշնակցութեան քաղաքական իտէալին, թէ իբրեւ կուսակցութիւն եւ թէ իբրեւ կուսակցութիւն-պետութիւն։

Մեր քաղաքական մտքին առջեւ զարտուղի ճամբայ մըն էր բացուած։ Մեր կեանքի ապահովութիւնը մեզմէ դուրս պաշտպաններ է գտած։ Մերթ Ֆրանսան, մերթ Անգլիան, մերթ Ամերիկան եւ նամանաւանդ Ռուսաստանը դարձած էին «բարենորոգումներու» շնորհիւ մեր քաղաքական հետաքրքրութեան վերջին խօսքը։ Ռուսական ռուսասիրութիւն մըն էր ծնած մեր մէջ։ Ամէնքս ալ հպարտութեամբ կը խօսէինք ամենազօր «քեռիին» մասին։ Հետզհետէ այս միտքն այնքան արմատացաւ եւ խորացաւ, որ դարձաւ քաղաքական լուրջ դաւանանք եւ ունեցաւ մոլեռանդ հետեւորդներ։ Ռուսական օրիանդասիոնը կը համարէինք միակ ելքն ու փրկարար ճամբան մեր քաղաքական մտածողութեան։ Ցաւալին մինչեւ այսօր, նոյնիսկ մեր շարքերուն մէջ կան մարդիկ, որ Ռուսաստանի են վերապահած մեր ազատութեան իրաւատէրի դերը։ Իսրայէլ Օրիէն մինչեւ փետր. 18ը, մենք լիովին ճաշակեցինք ցարական եւ յեղափոխական Ռուսաստանը։ Արտաքին ճակատի վրայ, ըլլայ ռուսական թէ եւրոպական, մեր քաղաքական միտքը մատնուած է պարտութեան։ Եթէ մոռնանք պատմութեան դառն դասերը, կրկին պիտի ըլլանք քաղաքական զառանցանքներու ճամբան։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր սկզբնական շրջանին մէջ, իբրեւ առաւելագոյն պահանջ կը ներկայացնէր ֆետերացիւ կապերով Թուրքիոյ եւ Ռուսաստանի միանալու անհրաժեշտութիւնը։ Անկախութիւնը տակաւին երազ էր բոլորին համար։

Թրքական սահմանադրութիւնը, Հօֆի եւ Վէսթէնէնկի առաքելութիւնը, համաշխարհային պատերազմը, քաղաքական այնպիսի վիճակ մը ստեղծեցին, որ անկախութեան գաղափարը հասունցաւ ինքնաբերաբար, դէպքերուն հետ եւ դէպքերուն մէջ։ Շեղակի թէ ուղղակի, զարհուրելի փշոտ ճամբայ մըն էր, որ մեզ քարէ քար, պատէպատ զարնելով, բերաւ հասցուց մինչեւ մեր անկախ ու ազատ հայրենիքի սեփական դուռը։

Մեր քաղաքականական միտքը հոս ալ մատնուեցաւ պարտութեան։

Հայկական քէնն ու ոխը, սեւ դաւն ու նենգութիւնը. փառասէր անձն ու քաղաքական նապիտութիւնը փքուռոյց ծրագիրներով դիրք բռնեցին «կաթիլ մը մեղրին» շուրջը։ Փարիզէն մինչեւ Երեւան ուխտաւորներ եկան նախարարական պաշտօններ սակարկելու, Թիֆլիզէն Երեւան «ժամու» շարժումով նախարարութիւններ կառավարեցան, Մոսկուայէն անօթի կարմիր դաւադիրներ Հայաստան եկան նախարարութիւններու մէջ պաշտօնավարելու, իսկ բուն Հայաստանի սրտին՝ խորհրդարանին մէջ ալ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու խայտաբղէտ բանակ մը կար, որ չէր ճանչնար Հայաստանի անկախութիւնը եւ իր ընդդիմադիր պաշտօնը կ'ըմբռնէր «ազատորդայի» եւ «բռնակալի» «ծանրակշիռ» հարցերու ուսումնասիրութեամբ։ Հայկ Ազարեանի նման դատարկ տականք մը, ժամերով կ'արդուկէր պատգամաւորներու գլուխը։

Եւ Դաշնակցութիւնը, իբրեւ դեմոկրատիկ կուսակցութիւն-պետութիւն, սուրբ համբերութեամբ կը լսէր այդ բոլորը, կը տանէր այդ բոլորը… Խանդավառութեան ու ոգեւորութեան գերագոյն պահուն դիւրութեամբ մոռացութեան կը տրուէր ամէն ինչ։ Եւ օր մըն ալ տեսանք որ մեր հանրապետութեան արմատները ներսէն են կրծեր ու քայքայեր։ Եւ «կապոյտ թռչունը» այլեւս չերեւաց մեր հորիզոնին վրայ։ Խորտակուեցաւ անկախութիւնը։

Սակայն այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, Դաշնակցութիւնը իբրեւ պետութիւն արտաքին դիւանագիտական ճակատին վրայ, խորունկ հետքեր է ձգեր հայ ժողովրդի ճակատագրին հանդէպ։ Դաշնակցութիւնը իբրեւ միակ իրաւատէր մարմինը բովանդակ հայութեան՝ դաշնագրերու մէջ է ամփոփեր իր քաղաքական բաղձանքները, որոնք կը մնան մինչեւ այսօր մրրկահալած ժողովրդին համար, միակ մշտավառ կանթեղները։

Յողանցք մը միայն, մեր այդ անզօր մաւրհակներուն։

3 մարտ 1918ին Բրեստ-Լիտովսկի դաշնագրով Կարսն ու Պաթումը պէտք է վերադարձուէր Թուրքիոյ։ Անդրկովկասեան Սէյմը տարբերամերժ շահերու խառնարան մըն էր։ Հայ կուրծքը պէտք է պատնէշ դառնար թրքական արշաւին։ Այդ անհաւասար կռուի ճակատագիրը վճռուեցաւ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Աբարանի բարձունքներուն վրայ։ Տրապիզոնի բանակցութիւնները վերջացան Պաթումի դաշնագրով՝ 14 յունիս 1918ին, որտեղ Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը առաջին անգամ։

10 յուլիս 1919ին, Էրզրումի համաժողովէն վերջ, Թուրքիան տուաւ նոր կերպարանք Քէմալի «Ազգային Ուխտով»։ 10 օգոստ. 1920ին ստորագրուեցաւ Սէվրի դաշնագիրը Դաշնակիցներու, Հայերու եւ հին Թուրքիոյ կողմէն։ Ամբողջ հայ ժողովուրդը ցնծութեան մէջ էր։ Թուրքիոյ Ազգային ժողովը դարանակալ կը դիտէր։ Արտաքին գործավար Սամի պէյ դիմեց մեր Բիւրօ կառավարութեան ճշդելու համար վերջնապէս հայեւթուրք սահմաններու հարցը։ Սամի պէյի դիմումներուն պատասխանած է մեր արտաքին նախարարութեան քարտուղարը։ Բանակցութիւններու դուռ մըն էր բացուած որ փակեցինք անխոհեմաբար։

Թրքական արշաւանքը վերսկսաւ Քեազիմ Քարապէքիրի հրամանատարութեամբ։ 2 դեկտեմբեր 1920ին ստորագրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի պարտուած դաշնագիրը, որտեղ Կարսի եւ Նախիջեւանի ճակատագիրը վճռուած էր այսպէս.

«Յօդ. 2.—Կարսի նահանգը եւ Սուրմալուին վիճելի կը համարուին մինչեւ երեք տարի, որի ընթացքին Հայոց կառավարութիւնը կարող է յայտարարել պլեբիսցիտ որոշելու համար վերջնականապէս այդ նահանգներու բախտը։ Պլեբիսցիտի ժամանակ պէտք է մտնեն այնտեղ խառն հայ-թրքական ժանտարմերիա։

Յօդ. 13— Շարուրը եւ Նախիջեւանը ժամանակաւորապէս կը դառնան ինքնավար՝ գտնուելով Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ, մինչեւ որ իրենց բախտը որոշուի։

Այս դաշնագիրը եւ Լըզրանի համաձայնութիւնը դարձան Հայաստանի Հանրապետութեան կարապի երգը։

Օտար սուիններու տակ եւ Մոսկուայի վարձկան մունետիկներու միջոցով պարուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, սակայն Հայաստանը ամբողջացաւ ազգագրականօրէն եւ անկախութեան գաղափարը դարձաւ ժողովրդի անբռնաբարելի սեփականութիւնը։ Հացի, արցունքի եւ արեան մէջէն հայ հայրենիքի գաղափարը ստացաւ աշխարհագրական յարաբերական ձեւ, իսկ անկախութեան բիւրեղացած իտէալը դարձաւ դէպի իր բուն ակունքը.— Մայր ժողովուրդը։ Եւ այդ երկուքի շաղկապը եղաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որ իր քառասնամեայ բազուկներուն վրայ կրեց ու փայփայեց թէ հայ հայրենիքը եւ թէ հայ անկախութիւնը։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիքի» Պէյրութի Թղթակիցը կը գրէ.—

Սուրիոյ ֆրանսական հոգատարութիւնը քրտական ապստամբութեան ընթացքին իր դիրքը քանի մը անգամ փոխեց հանդէպ քիւրտերու ըմբոստութեան եւ Թուրքիոյ։

Առաջին շրջանին, երբ քրտական ապստամբութիւնը նոր էր բռնկած, Ֆրանսան պարզապէս օգնեց Թուրքիոյ, որ Սուրիոյ հիւսիսով՝ երկաթուղագծով մօտ 7000 զօրք տեղափոխեց, ըմբոստութիւնները ճնշելու համար։ Իսկ երբ քրտական շարժումները զարգացման գագաթնակէտին հասան, Ֆրանսա չէզոքի դիրք բռնեց եւ կողմնակի կերպով թեւ տուաւ քիւրտերուն։

Այդ ուղղութեամբ Պէյրութ հրատարակուող «Լ'Օրիան» ֆրանսական թերթը պարզ գրեց.

«Եթէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ քիւրտերը կ'երթան ըմբոստներու շարքերը խտացնելու,— ազատ են։ Ի՞նչ պատճառներէ դրդուած արգելք կրնանք ըլլալ այս պահուս անոնց երազներուն, որ կը կայանան իրենց ազգակիցներուն օգնելու մէջ եւ որ միանգամայն օրինաւոր է։ Մեզ ի՞նչ թէ ըմբոստ ուժերուն թիւը քանի մը հարիւր հոգի եւս կ'աւելնայ»։

Ֆրանսական Սուրիոյ հոգատարութեան այս վերաբերմունքի հետեւանքով Թուրքիան անմիջապէս կիրարկեց իր վաղեմի սովորութիւնները։ Աւարառու աշիրէթապետները՝ ձիաւորուած ու զինուած, գործի մղուեցան։ Յարձակումներ սահմանամերձ վայրերու վրայ, սպանութիւններ, թալան ու աւերածութիւն։ Ու նորէն սկսան բանակցութիւնները Ֆրանսացիներու եւ Թուրքերու միջեւ։

Նոյմ. 18ին, Քիլիսի մէջ երկու պետութիւններու՝ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները ժողով մը գումարեցին սահմանամերձ վայրերու անիշխանութեանը վերջ տալու համար։ Թուրքիոյ կողմէ ժողովին կը մասնակցէին գայմագամ Թէվֆիք եւ հարիւրապետ Իհսան Նուրի պէյերը. իսկ Սուրիոյ՝ երկու ֆրանսացի սպաներ։ Ժողովը եզրակացութեան եկած է հետեւեալ կէտերու նկատմամբ.—

ա) Պատրաստուած է սահմանամերձ շրջաններէն հեռացուելիք մարդոց անունները։ Պատրաստուած է երկու կառավարութեանց կողմէ վնասակար համարուած եւ երկու երկիրներէն բոլորովին հեռացուելիք մարդոց անունները՝

բ) Աշիրէթներու զինաթափութիւնը։

գ) Ճշդուած են այն սահմանները, ուր կրնան երթալ աշիրէթները տարուան որոշ եղանակներուն եւ այն պայմանները, որոնց պիտի ենթարկուին այդ օրէնքը չյարգող աշիրէթները։

Այս համաձայնութեան հիման վրայ է, որ որոշ քիւրտ ղեկավարներ սահմանամերձ վայրերէն քշուեցան Դամասկոս, որպէս վնասակար տարրեր Թուրքիոյ համար։

Ակնյայտնի փաստ է, որ այս որոշումներէն օգտուողը առաջին հերթին Թուրքիան պիտի ըլլայ։ Ան անհրաժեշտաբար կ'ուզէ ապահովել սուրիական սահմանները գլխաւորապէս քրտական յարձակումներէ եւ ինքն ալ սանձած է աւազակները, եւ առայժմ յարձակումներ չկան Սուրիոյ սահմաններուն վրայ եւ ազգաբնակչութիւնը չենթարկուիր աւարի։

Խնդիրը սերտ առնչութիւն ունի նաեւ մեր ժողովուրդի հետ։ Կայ բաւական մեծ թիւով հայ գաղթականութիւն Սուրիոյ հիւսիսային սահմաններուն մօտ. կան նաեւ նոր հիմնուած հայկական գիւղեր։ Եթէ նոյնիսկ ժամանակաւորապէս Թուրքիոյ աւազակաբարոյ տարրի աւարառութիւնը դադրի, համաձայն վերը յիշուած որոշումներու, մեր ժողովուրդը հանգիստ շնչելու հնարաւորութիւն կ'ունենայ սահմանին մօտ գտնուող վայրերու մէջ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԾՈՎԵՐՈՒ ՋԵՐՄԱԿԱՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԺՈՐԺ ԳԼՕՏԻ ՓՈՐՁԵՐԸ

Հաստատուած է թէ ծովերու մակերեսի ջուրը աւելի տաք է քան թէ ծովերու խորը գտնուած ջուրը, եւ թէ ա՛յնչափ որ դէպի ծովին խորը իջնենք, նոյն չափով ջուրին բարեխառնութիւնը կը նուազի։ Ըստ այնմ, 1000 մեթր խորութեան մէջ ջուրին բարեխառնութիւնը 20 աստիճանի տարբերութիւն մը կը ցուցնէ։

Ժորժ Գլօտ ուզած է ծովի ջուրերուն բարեխառնութեան այս տարբերութիւնը օգտագործել, ստեղծելու համար մեքենական ուժ ու աշխատանք։

Ֆրանսացի յիշեալ գիտնականը, հակառակ ամէն տեսակ դժուարութիւններու, յաջողած է Մաթանզա ծովախորշին (Քուպա) մէջ ընկղմել 2 մեթր տրամագծով եւ 2 քիլոմեթր երկայնութեամբ խողովակ մը, տեսնելու համար թէ կարելի է իրագործել իր ծրագիրը, որ ինչպէս ըսինք, կը կայանայ ծովի ջուրերուն բարեխառնութեան տարբերութիւնը օգտագործելուն մէջ։

Ինչպէս որ ջրաբաշխական մակերեսային բարձրութեան ամէն տարբերութիւն ջուրի անկումով, բարձրէն դէպի աւելի ցածը, որոշ աշխատանք կ'արտադրէ, այնպէս ալ ջերմութեան ամէն տարբերութիւն կրնայ ջերմական ուժ արտադրել հաստնիւթի մը միջոցաւ, ըլլայ ջուրի շոգի կամ ուրիշ ցնդական որեւէ հեղուկ։

Այս առթիւ ձեռք բերուած աշխատանքը անկախ է ընտրուած հաստնիւթէն եւ ենթակայ գործելու տաք ու ցուրտ աղբիւրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեխառնութեան տարբերութեամբ միայն։

Արդ, հասարակածին տակ ջուրին մակերեսը արեւէն տաքնալով, կը ստանայ 26—32 աստիճան բարեխառնութիւն մը, մինչդեռ ջուրին խորունկ խաւերը պաղելով բեւեռէն հոսող ջուրերուն յարատեւ գնացքէն, 1000 մեթրէն սկսեալ կը պահէ 4 աստիճանի անփոփոխ բարեխառնութիւն մը։ Բարեխառնութեան այս մշտական տարբերութիւնը թէեւ աննշան է, սակայն բաւարար՝ գործունէութեան մէջ դնելու ջերմական մեքենայ մը։

Գլօտ Պուշըրի մէքենին ջերմութեան աղբիւրը ծովի կերեսին գաղջ ջուրն է, ցրտութեան աղբիւրը՝ ծովի րութեան մէջ գտնուած ջուրը։

Մակերեսի ջուրը շարունակաբար վեր կը քաշուի շոգիման սենեակին մէջ, ուր աւելի ցած ճնշ մը, այնպէս որ երբ ջուրը մտնէ։ Կը սկսի անմիջապէս եռալ, հակառակ իր տկար բարեխառնութեան։ Այս եղանակով ստացուած շոգին կ'անցնի տացման սենեակին մէջ, հոն կը պաղի 600 մեթր րութենէ մը եկած ջուրին գեցութեան տակ, եւ շարժ մէջ կը դնէ ջրածինը, որ գետեղ ուած է երկու սենեակներու մէջտեղ։

Գլօտ եւ Պուշըրօ կը կա թէ այս եղանակով ձեռք ուած 5 աստիճանի ցրտութեան կարելի պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր խորանարդ մեթր գաղջ ջուրէն, այն միօ ուժը. որ առաջ կուգայ եր խորանարդ մեթր ջուրը 100 մեթր բարձրութենէ։ Այդ ուժին մէկ մասը կը սուի ջրհաններուն կողմէ, որ կը ծառայեն վեր բարձրացնե ծովին խորը ինչպէս նաեւ կերեսին վրայ գտնուած ջ րերը։

Խողովակը շինուած մեթր հաստութիւն ունի խորշաւոր երկաթաթիթեղնե որ մեծ չափով կ'աւելցնէ խո վակի ճնշումին դիմադրական ուժը եւ անոր կուտայ ըստ կայնութեան ճկունութիւն մը։

Երկար խորհրդածութենէ ու մասյն Գլօտ որոշած էր փորձերը կատարել Մաթանզայի ծովախորշին մէջ, հարիւր քիլոմեթր հեռու Հաւանէն, ուր ծո վերջերաւ խորութիւնը բաւա կանաչափ է եւ յարմար՝ դնելու համար իր խողովակը։

Գործարանը գտնուած ծովախորշին արեւմտեան քը, կէտի մը վրայ, ուր քին անմիջական խորութիւ 4 մեթր է, 10 մեթր՝ հեռու, 40 մեթր՝ 250 հեռու, 150 մեթր՝ աւելի հեռու եւ 600 մեթր՝ 1500 մեթր ռու։

Գլօտի վերջին փորձերը հացուցին արդիւնքներ են. կը յուսացուի որ ամենամօտ ապագային մը մէջ իր փորձերը աւելի փայլուն յաջողութիւն գտնեն, եւ մտնեն փուլի մը մէջ, ստեղծելով տանորդ ուժի անսպառ բիւրներ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՏԱՓԷՇԹ, 12 Նոյ.— կը յայտնուի թէ վերջին թոշ պետական ընտրութեանց առթիւ Հունգարիոյ կարգ մը ընտրական շրջաններուն մէջ, աժարեան տարօրինակ դէպքեր տեղի ունեցեր են։ Այսպէս է որ Թաթար զորմըքի Թոկանովա-Քոմարէկու րին մէջ. քուէներու սաստկացման ընթացքին, ոստիկանները յարձակում գործած են ընտ Ցանձնախումբին վրայ, եւ նալիքներ բրած են սուրերով եւ տարճանակներով։ Ցասոսա եկած մեծ իրարանցում մը եւ այդ ջոցին ոստիկանները ձեռնատուութ մը, վիրաւորելով 18 անձեր եւ սպաննելով 2

Նոյեմբեր 11 12ի գիշեր խռովութիւն մը ծագեցաւ Թար-Փոզարձըքի եկեղեցիին ջեւ։ Բազմաթիւ գիւղացիներ բաւարուեցան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ իրենց եւ յօդուածագիրներէ Թուղթի գրութիւնները գրել մէկ երեսին վրայ եւ մելանով

ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ

(…ովկեան դժոխքէն փախած …ու մը, Անուշաւան Ս. Ջա…տիկեանի պատմածներէն):

La Russie Opprimée Թերթը կը հրատարակէ Սոլովկեան …իքէն փախստական բան…կեալներու սահմռկեցուցիչ …յարութիւնները: Փախս…ները կը պատմեն, թէ …ականները առանց բացա…թեան դատապարտուած են … աշխատանքի, իրենց աք…վայրերուն մէջ:

…ւ բոլոր յայտարարութիւն…ուած են երդումի տակ: …նք թարգմանուած են անգ…էնի երդուեալ թարգմանի …ւ ցշտութիւնը — ֆին…ական օրէնքներու համա… — հաստատուած է երկու …ացիներու վկայութեամբ, …ները կը կրեն Ֆինլան…ւ դատական իշխանութեան …այացուցչին՝ պետական նո…րին ստորագրութիւնն ու …ը.

…նատարը այս ձեւով արձա…գրած է նաեւ փախստական …ու մը Անուշաւան Ջատիկ…նի յայտարարութիւնները, ո…բառացի թարգմանու…ն է հետեւեալը.—

Հելսինկֆորս, Ֆինլանտա
3 Սեպտեմբեր 1930

Ստորագրեալս, Անուշաւան …ֆեկովիչ Ջատիկեան, բնիկ …ի (Անգրկովկասի շրջան, որ …մ կը պատկանի Թուրքիոյ), …ութեան, կրօնքով՝ հայ լուս…ւորչական, կը հաստատեմ հե…ւեալը

…Հայաստանի խորհրդայնացու…մէն, այսինքն 1921էն ի …ջ, մեթիւ անգամներ ձեր…ւած էի Ղեփէուի գործա…ներուն կողմէ, քաղաքական …մտածումներու համար: 1926ին, …ին գիս ձերբակալեցին եւ գա…տելով, քանի՞ տարուան բան…կութեան, չեմ գիտեր, որով… … մինչեւ հիմա բնաւ չհա…ցին ինծի: Մինչեւ Ֆինլան…յէն փախչիլս (10 յուլիս …30), եօթ եւ առաջ դրկուեցայ …ւարան մը, յետոյ դրկեցին …վկի, Ղեփէուի մասնաւոր …ը, ուր հասայ 26 նոյեմ…1929ին։

…վկիի բոլոր բանտարկեալ…ին որ ըլլայ անոնց տարի…ը, առողջական վիճակը, …ուած են՝ պատժուելու … գնդակահարուելու …ով, երթալ աշխատիլ …ֆէթրոզավոսքի շըր…անտառային շահատանն…մէջ. Այս աշխատանքները …արուին ամբողջ տարուան …քին։

Իւրաքանչիւր բանտարկեալ պարտաւոր է գտնել եւ սղոցել կոճղեր այնքան քանակութեամբ որքան անհրաժեշտ է առողջ մարդու մը 16—18 ժամուան աշխատանքին համար։ Պէտք եղած տաք հագուստները չեն տար, սաստիկ պաղերուն աշխատելու համար։ Սնունդը գէշ է եւ անբաւարար։ Աշխատանքը չեն վարձատրեր եւ վայրենի պէս կը վարուին բանտարկեալներու հետ։

Իւրաքանչիւր բանտարկեալ ձմրան ձիւնին մէջէն, պարտաւոր է հաւաքել 40—45 կոճղեր, 9 մեթր երկարութեամբ։ Ամրան՝ պարտաւոր է սղոցել մէկ սեթեր (չափ մը՝ չուրջ մէկ խորանարդ մեթր) փայտ եւ սղոցուածը փոխադրել 250—300 մեթր հեռու տեղ մը, ուր երեք մարդիկ, պարտաւոր են բեռցնել 9 շարք, այսինքն 8 կոճղեր, իւրաքանչիւրը 9 մեթր երկարութեամբ։

Այն բանտարկեալները որոնք չեն կատարած իրենց պարտականութիւնը. մեւնդէ կը զրկուին եւ ձգեն զանոնք անտառին մէջ, մինչեւ որ աշխատանքը լրացնեն։

Եւ կամ կը մերկացնեն զանոնք եւ կը ձգեն ցուրտին, բացօթեայ, մինչեւ որ սառին ու իյնան… Մէկ խօսքով, մարդկութիւնը տակաւին չէ տեսած այն չարչարանքներն ու ստորնութիւնները, որոնց ենթարկուած են խորհրդային կառավարութեան բանտարկեալները։ Ամէն գծութքն իսկ է, բառին տառացի առումով։

Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջ, այսինքն 1914էն 1918, կը գտնուէի բանակին մէջ տեղական սահմանով, 1918ի սկիզբները, հիւանդութեան պատճառով հեռացայ բանակէն եւ Հայաստանի երկաթուղիներուն մէջ ստացայ պաշտօն մը։ Նախ փոխակայարանապետ, յետոյ կայարանապետ կարգուեցայ. խորհրդային վարչաձեւի ներքեւ վերահաստատեցին զիս պաշտօնիս մէջ։ Եւ երբ կառավարութիւնը, կարգ մը արհեստագէտներու պէտք չէր ունենար, կը բանտարկէր զանոնք։

Սոլովկեան կայաններուն մէջ ներկայիս կան 300,000 բանտարկեալներ, ամէն ազգէ եւ ամէն դասակարգէ։

Ա. ՋԱՏԻԿԵԱՆ

25 ՄԻԼԻՈՆ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը 25 միլիոն ֆրանք նուիրեց Փարիզի, որպէսզի հիմնուի հիւանդանոց մը ծրիաբար դարմանելու համար պաշտօնեներու քերեի հիւանդութիւնները։

Նման նուէրներ եղան նաեւ Իտալացիներուն։

ԱՄԵՐԻԿԱ ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ

Ռուսիա չի զոհանար միայն մեծաքանակ արտածելով ու շատ աժան ծախելով ցորեն եւ այլ արտադրութիւններ։ Նոյնը ընել սկսած է նաեւ քարիւղի վրայ։ Ռուսիա, անգլիական շուկան կ'ողողէ քարիւղով, զոր կը փոխադրէ իր իսկ յատուկ նաւերով, մեծաքանակ ու կը ծախէ այնքան չնչին գիներով, որոնցմով հազիւ թէ ուրիշ որեւէ պետութիւն-կամ մեծ ընկերութիւն կարենան փոխադրութեան ծախքերը հանել։

Ռուսիոյ այս ընթացքին դէմ, ամերիկեան ընկերութիւնները որոշած են անմիջական փոխյարձակումի մը ձեռնարկել։ Բայց ասոր համար ալ պէտք է որ նախ ազատին միօրինակ գինէն զոր ընդունած էին իրենց արտածումներուն համար, ինչ որ սակայն, ներդուեթեան պէտի մասնէ կարգ մը ընկերութիւններ։ Թոյլ տալու համար որ ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները կարենան յաջողութեամբ մրցիլ ռուսական քարիւղին դէմ, սէնտըկեան ազատ ձգած է իւրաքանչիւր ընկերութիւն, որ իր ուզած գինով շուկայ հանէ իր քարիւղը։

ՀԱՄԱՆՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Համահնդկական խորհրդաժողովին բացումը կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, Անգլիոյ Թագաւորին կողմէ։ Խորհրդաժողովին բուն աշխատանքները պիտի սկսին քանի մը օր յետոյ միայն։

«Տէյլի էքսփրէս» կը գրէ թէ Լոնտոնի մէջ կատարուած կարգ մը բանակցութեանց ընթացքին եւ իշխան Աղա Խանի միջնորդութեան վրայ երկու գլխաւոր աղանդներու Մահմէտականներու եւ Հնդիկներու ներկայացուցիչները համաձայնած են պահանջներու ծրագրի մը վրայ, որով կը յուսան փրկել իւրաքանչիւր կողմի շահերը, զգացումներն ու իրաւունքները։ Եթէ լուրը ստոյգ է, խորհրդաժողովին գործը չափազանց դիւրացած կ'ըլլայ արդէն։ Բայց նկատի ունենալով դարաւոր ցեղը որ երկու աղանդներու հետեւորդները իրարմէ կը բաժնէ, դժուար թէ պետերու համաձայնութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտնէ հնդիկ եւ մահմէտական ամբոխներուն կողմէ։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը հաստատ մտադրութիւն ունի իրականացնելու այն յանձնառութիւնները, զորս խոստացած է Պաղեստինի հրեայ եւ արաբ համայնքներուն։ Վարչապետին յայտարարութեանց համաձայն, երկուշաբթի օր Պաղեստինի հոգատարութեան հարցը վէճի պիտի դրուի խորհրդարանին մէջ։

*** Հնդկաստանի Հրեաները հեռագիր մը ուղղելով Անգլիոյ վարչապետին, կը բողոքեն Պաղեստինի հանդէպ անգլիական քաղաքականութեան դէմ։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՇԼԻՃԸ ԱԳՐՈՒՍՏԻ ՕՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Սպառնալով խորհրդարանի բացման, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ ամսուան սկիզբները, գերման դահլիճը որոշած է խստօրէն կերպով պայքարիլ ագրուստի օղութեան դէմ։ Որովհետեւ ուտելիքի եւ այլ գիները իջեցնելով է որ պիտի կրնայ պաշտօնեաներուն, գործաւորներուն եւ բոլոր թոշակաւորներուն վերջապէս, ընդունիլ տալ վարձքերու վրայ նուազման ծրագիրը։

Այս նպատակով, կառավարութիւնը կազմած է յատուկ մարմին մը, նախարարներէ եւ պետական դրամատան անօրէնէն բաղկացած։ Մարմինը պիտի դրաղի սննդեղէնի եւ այլ ապրանքներու նուազումով եւ պիտի ջանայ միեւնոյնատեն, առաջքն առնել չահադիտութիւններու։

ՔԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւի զինաթափութեան յանձնաժողովին մէջ, պետութեանց հակամարտութիւններն ու թագաւոր ձգտումները հետզհետէ կը յայտնուին մէկ մէկ ճեղքերէ ու կը դանդաղեցնեն աշխատանքը։ Ցարդ կատարուած վիճաբանութեանց եզրակացութիւնն այն է որ թէեւ ոչ թէ մարդասիրական զգացումներով, այլ գոնէ տնտեսական-ելմտական նկատումներով, բոլորը սկզբունքով համամիտ են չափ մը դնելու սպառազինման վազքին։ Բայց անուղղակի միջոցներով, այսինքն տարբեր-տարբեր նուազեցնելով եւ մասնագէտներու մէջ սպառազինութեանց յատկացուած գումարները, խորապէս ուսումնասիրելով անոնց յաջորդական սահմանափակումները։ Այլ եւ հակառակ տեսակէտ մը։ Ռուսաց իւրաքանչիւրին սպառազինութեանց սահմանափակման չափը եւ անոր կիրարկումը առնել հակակշռի եւ հսկողութեան տակ,— դժուար եւ անել ճամբայ. իրականին մէջ, փախուստի խոյսր ծակ մը։

Բարեբախտաբար, այդ մասին խօսք առնող պատգամաւորներէն 3ը միայն կողմնակից գտնուած են այդ տեսակէտին, անոնց մէջ է անշուշտ խորհրդ. Միութեան ներկայացուցիչը Լիթվինով, որ աւելի քան որեւէ մէկը, լաւ գիտնալու է հսկողութենէ եւ հակակշռէ փախչելու եւ փոխելու միջոցները։

Եւ հետեւաբար այս տեսակէտը չէ որ պիտի ընդունուի յանձնաժողովին մեծամասնութեան կողմէ։

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 12 Նոյ.— Պերլինի համալսարանը ծանր միջադէպերու թատր հանդիսացաւ այս կէսօրին։

Ընկերվարական ուսանողները, մուտքի դրան առջեւ կեցած, ուսանողներուն կը բաժնէին գրքոյկներ, հրաւիրելով զանոնք որ ընդդիմանան Հիթլերի եւ իր կուսակիցներու գործունէութեան, երբ յարձակման ենթարկուեցան ու խոշտանգուեցան Հիթլերեան ուսանողներուն կողմէ։

Բազմաթիւ հրեայ ուսանողներ եւս յարձակում կրեցին։ Հըրեայ ուսանողուհի մը ծեծ կերաւ, գետին նետուեցաւ ու կոխկռտուեցաւ ցուցարարներուն կողմէ։

Համալսարանի վարիչը որ կը փորձէր միջամտել եւ վերջ տալ խռովութեանց, սպառնալիքներու տակ սահպուեցաւ քաշուիլ։

Ոստիկանական ուժ մը որ ինքնաշարժներով փութացեր էր, ընդունուեցաւ քարերով եւ այլ առարկաներով։

Հրազէնի հարուածներ եւս պարպուեցան։ Ոստիկանութիւնը ցուցարարները ցրուեց բիրի հարուածներով։ Բազմաթիւ ուսանողներ վիրաւորուեցան։

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան «Կարմիր Աստղ» թերթը, որ զինուորական կեդրոնական օրգանն է, հրատարակած է շարք մը գնցող տեղեկութիւններ Ուկրայնիոյ կարմիր զօրքերու մէջ տեղող ընդդիմադիր տրամադրութեան մասին։

Բոլոր այն ջանքերը, որոնք ուղղուած էին 100 հազարի հասնող նախկին կարմիր զինուորները հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մտցնելու, խայտառակօրէն ձախողեցան։ Պոլտաւայի մէջ խումբ մը զինուորներ, որոնք պիտի ուղարկուէին շրջանները հաւաքական տնտեսութիւններ կազմակերպելու, հրաժարեցան մեկնիլ նշանակուած վայրերը՝ յայտարարելով, որ իրենք չեն կրնար գիւղացիութեան շահերուն դէմ երթալ, քանի որ իրենք ալ գիւղացիներ են։

Օտեսայի գաւառին մէջ նոր կազմակերպուած գիւղատնտեսական հաւաքական տնտեսութիւնները՝ ինքզինքնին յայտարարած են լուծուած եւ կազմած են անհատական տնտեսութիւններ։ Այս հաւաքական տնտեսութիւնները կը կրէին «Կարմիր Պարտիզանի» եւ «Վորոշիլով» անունները։

«Կարմիր Աստղ» թերթը հրատարակելով այս լուրերը կը պահանջէ կարմիր բանակի քաղաքական վարիչէն լուրջ միջոցներ ձեռք առնել այս «տխրութիւններուն» վերջ տալու համար։

ԱՂԵԿԷԶ ՃԻՉ ՄԸ

ՀՕՐ ՄԸ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ

Ստորեւ կը հրատարակենք դժբախտ հօր մը նամակը, սրտէ բրդած սուր ճիչ մը, որ իր պարզութեան մէջ, աւելի քան բոլոր ճառերն ու գրութիւնները, անհրաժեշտ պէտքը կը շեշտէ համապատասխան ձեռնարկի մը։

Նամակը կը հրատարակենք նոյնութեամբ, առանց փոփոխութեան ենթարկելու, ուղղելով միայն տառասխալները։

ԽՄԲ.

Կարապետ Կարապետեան, Մեծ Նոր Գիւղացի. ամուսնացած եմ. երեք զաւակներ ունիմ. 8 տարի է որ Ֆրանսա կը գտնուիմ։ Ա՛խ դժբախտութիւն։ Երկու տարիէ որհիւանդութիւնէ կը տառապիմ ու չեմ մեռնիր, բոլորովին յուսահատած եմ. ա՛խ. անգութ բախտ. ահա կինս որ յանկարծակի հիւանդացաւ. անկարող էի, Մերիին գիմեցի ու իսկոյն Լիոն հիւանդանոց փոխադրեցին։ 20 օր հիւանդութենէ վերջ մեռաւ. 8 օր եղաւ, կինս որը մեռ էր Սիվրիհիսարցի. 30 տարեկան Մարի Ժամկոչեան. մեռաւ. ու երեք փոքրիկներ ձգելով անկարող հօրը. ահա դողդոջուն ու անկարող ձեռքովս գրեցի վերցնելով ու արտասուալից աչքերով. կը բողոքեմ ազգիս, օգնեցէք օգնեցէք. զաւակներս ազատեցէք. երբեքժառնուկներս մի թողուք որ տառապին. օգնեցէք մի թողուք որ այլասերին. մի կորսնցնէք մերին յիշատակը, ո՞ւր են Բարեգործականները. ո՞ւր մտան. ուա՛ղ փճացաւ հայութիւնը. օգնեցէք քանի ուշ չէ ժամանակը. այլեւս չպիտի կրնամ տոկալ. գոնէ սա երեք փոքրիկներուն խնայեցէք 7, 5, 2ուկէս տարու։ Ցանուն ազգութեան՝ լսեցէք մեր բողոքը. ձեռք տուէք թշուառներուն, մի թողուք որ զալարուինք տառապանքի ճիրաններուն մէջ, պատասխանեցէք մերին բողոքագրին։ Մի թողուք որ անէծք կարդանք. ձեր ետեւէն։

Բարեգործականին հասցէն չգիտնալովկը դիմեմ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

կարապետ կարապետեան
Գուփէն (Իզէր)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

…ութեայ լայն աշխարհին …ինքզինքը կը նկատեր …րկեալ մը լքուած, միայ…այնքան անկարող եղած էր …ելու պզտիկ, աննշան …ութեան մը, կեանքի …ւ պատահարի մը, որ ա…ած, տիրապետած էր իր …ններուն ալ կեանքին. ա…կը միջատակն անգամ այն…անդամալուծէր երբեմն հո…անվերծանելի մարդոց …էր Մխիթար, ու պարզ եւ …հակատագրին հարուածը …ած էր զինքը։ …երբ եկեղեցիին մէջ կը ծնար …ի, միաքը կը դառնար իր …լուսաւոր հօրեզօնին, իր …ւծոն՝ ու կը մրմնջէր …"Տէր իմ, Տէր. պէ՞տք է որ զաւակներուն ամօթը հայերն ալ քաւեն…»։

Թեւերը բանալով, աչքերը վերամբարձ, աշխարհքէն գրեթէ սրդողած, կ'աւելցնէր

«Աստուած իմ, Աստուած ընդե՞ր թողեր զիս»։

…Այն քանի մը տարիները որ ապրեցաւ տակաւին Մխիթար, երբեք հաղորդակից չեղաւ այն հարցերուն, որոնք իր քաղաքին, իր ժամանակին տարօրեայ յուզումներն էին, չուզեց բնաւ գիտնալ թէ ի՞նչ կը դառնայ իր լուսութենէն դուրս, իր բնանիքը, որ կեանքի յորձանքին տակ կը կազմէին խուլ փոս մը, որու վրայէն ալիքները կ'անցնէին առանց զիրենք խռովելու։

Այն տարիներ որ անհատալի թուեցաւ իրեն երբ իմացաւ թէ իր քաղաքին հայ ժողովուրդը հրաւէր ստացեր է հեռանալու իր տունէն ու տեղէն։

1915ի գարնան եղերական օրերն էին, գաշտ գիւղերը կը պարպուէին արդէն, չորսդին շշուկներ ագաւներու ազախումբ մը նման փառած էին քաղաքին վրայ, անապահովութիւնը կը կրծոտէր մարդոց կողերը, ժողովուրդն ամբողջ, նաւաբեկութենէ վերջ, իրրեւ խլեակներու կայս մը, կը քշուէր գէպքերու հոսանքէն։

Մեկնող կարաւաններու կճիկը սկսաւ քաշուիլ։

Մխիթար վերջին անգամ մըն ալ բարձրացաւ իր զանգակներուն մօտ, հոն, ուր ինքզինքը երկինքին մօտ կը զգար. ձեռքերը պարզեց պաղատանքի այնպիսի թափով մը որ կարծէք, ուզէր իր զրկին մէջ ամփոփել իր հայրենի քաղաքը եւ դաշտերը, վեր յառեց իր աչքերը, ժողովուրդի մը ամբողջ յուսահատ ճիչը զսպեց իր կոկորդէն ու խառնուեցաւ իր արցունքին։

«Աստուած իմ, Աստուած, ընդե՞ր թողեր զմեզ»։

Նոյնակը հնչեց վերջին անգամ, ընդհատ ընդհատ, ինչպէս մեռելական օրերուն ու անոր հուսկ ղօղանջները տարածուեցան թափուր տուներէն, ամայի փողոցներու վերեւէն մինչեւ Արեւմուտք, ուր ճամբաներու վրայ անվերադարձ մեկնումի էր անսուեր բնտանիքներու։

Աչքերն էր որ կը սկսէր, իբրաւ եռեւէ քարշն ի քարշ. կ'անցնէին, կը սայլին կառքեր, եղնաբարձ սայլեր, հեծեալ ուղեւորներ, էշեր, մանուկներ, ծերունիներ, այրեր ու կիներ, հիւանդներ։

(Օր մը անշուշտ հրեհուած ժառանգ մը մեզի պիտի պատմէ նլից Գիրքը այդ ժողովուրդին, որ Աւետեաց Երկիր մը չէր երթար անշուշտ, իսկ, մի՞նչ, վեր բարձրանալն՞րս… տփոռ, մեռած տէրը մը միայն մնացած է մեզի, դամեր հօր մը, որուն ափին կեցած ենք ահա ու կը սպասենք ջուրերու գալուստին։

Այն օրերուն, երբ եկեղեցիին գուռն ալ փակուեցաւ վերջնական նայէս, Մխիթար եւ իր ընտանիքը բաժնուեցան քաղաքէն, էջ մը միայն ունէին, որուն կռնակին բարձած էին իրենց անկողին, հնամաշ կապերտներ, ու ծրար մը ինչ որ ունէին. Շողակաթ եւ Աղնիւ փոխն ի փոխ կը նստէին իշու կռնակին, մինչ Մխիթար առջեւէն կը քաշէր խոհուն անասունին պարանէն։

Հեղեղին հետ անցան անոնք Իլիճէէն, Աշգալէէն, Մամախաթունէն ու հասան Երզնկա։ Հոն քաղաքէն դուրս, եփրատի ափին սարերէն, դաշտերէն, ճամբաներէն թափող ժողովուրդ մը փռուած էր անմշակ գետիններուն վրայ… խեղճուկրակ վրաններու քով սայլեր անկուած օգին մէջ, քուրձերու, ծրարներու, տնակներու, մարդոց եւ անասուններու խռնում մը. որ կը վժար, կը ճչար, կը խոլար. կրակներու շուրջ բաց երկինքին տակ մարդիկ կը սպասէին անքուն, խռովքոտ, մութքերնին չորցնելով անյայտ վաղօրդայններու սեմին… քանի մը օրուան ընթացքին անոնց դէմքին վրայ խորշոմներ պեղուած էին ու փոշին, մահահոգութիւնը կը կախուէին անոնց թարթիչներէն, կեանքի հրապոյրը կորսուց տխորժակները, վայելքի ախորժակը, երազելու, սիրելու ախորժակը, վերջապէս ապրելու անոնք վերածուեր էր անոնց քով անբուժելի երկիւղախառն պժգանքի մը։ Հոգեկան քայքայումը կարելի էր դիտել լայն բերերու խորը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Շար.

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆԻՍ.— Կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ

Այս իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ս. ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՕԵԱՆ եւ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 8.30ին, 14 Ave. d'Italie, սրճարանը, մէթրօ Իթալի։ Նիւթ՝ Հայաստանի ներկայ վիճակը եւ երկրորդ. արդի Թուրքիան, ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Աճէմեան եւ Վարանդեան։ Կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։ Կը խօսին ընկերներ *Ս. Տէր Թովմասեան եւ Հրանտ Սամուէլ։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Դեկտ. 27ին Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՓ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան կողմէ

Այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանին սրահին մէջ։ Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս հանդէսին։ Կը խօսին Փարիզէն ժամանած Կեդր. Վարչութեան կողմէ Գ. Գ. Յովհաննէսեան, սկաուտներու պետ Գ. Հ. Աբէլեան եւ աթլէթիք եւ ֆութպօլի խումբերու պետ Գ. Թ. Ժպտունի։

Երանսական «օրքէստրի» խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպ. ընտիր կտորներ։ Երգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ»։

Թ Ա Տ Ե Ր Ա — Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոլհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փրթի ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

Կը ներկայացուի՝ Ս Ե Ւ Հ Ո Ղ Ե Ր

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harol*ի մէջ,* 3 Rue la Vieuville, *մէթրօ՝* Abbesses *եւ* Picale.

Կը նախագահէ՝ Գ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Գէլվիլի մէջ նպարավաճառ Արթինեանի մօտ։

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLES GOUJON*ի սրահներուն մէջ,* 8 Rue Jean Goujon.

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ ԱՐՆԱԹՕՆԵԱՆ, ՏԷՐ ՍՍԻՓԵԱՆ, ՏՕԼԿՕՎԱ, (երգերով), Օր. ՔՆԱՐԱ (պար եւ հայկ. երգեր), ԼԱՑԼԻԱ ԹՈՒՄԱՆՈՎԱ (երգ), ՕԼԿԱ Տ'ԱՆԷՎԻ (երգ), Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), հռչակաւոր ՌԱՖԱՅԷԼ իր օրքէսթրով (de la Maisonnette des Comédiens Russes), *Կ. ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄՕՖ (պալալայքա), Թարիստ ԺՈՐԺ։ Ընտիր ժազ-պանտ եւ մինչեւ լոյս պար։ Տոմսերու գին՝ 20 ֆր.։*

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՍԷՎՐ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԼԻՈՆԻ ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն եւ ընկերուհիները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք՝ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբի ժողովը 17 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը 20 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բարկէն Սիւնի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու համակիրները Հ. Յ. Դ. Գրադարանը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ Թուս բոլշեւիկները եւ եւրոպան։ Կը խօսի՝ ընկ. Գեղամ Սարոյեան։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԿՆԱՅ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ ճաշկերոյթը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince մէթրօ Օտէօն։ Վարչութիւնը կը խնդրէ Փարիզաբնակ բոլոր Ակնցիներէն անպատճառ ներկայ ըլլալ, ցեղի պիտի ունենան Ակնցի բանաստեղծներէ արտասանութիւններ, Ակնայ երգեր եւ Ակնայ պարեր։ Գին ճաշկերոյթի 18 ֆրանք։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԽՄԲԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կ'զգամ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Տոքթ. Սպարթալըի որ խիստ ճարտարօրէն խնամելով՝ վերջնականապէս առողջացուց զաւակս, որ ենթարկուած էր *արտանոթ*. *ային* գործողութեան, մամուլ աւոր քլինիքի մը բժիշկներու կողմէ, որոնք ձեռք քաշած էին դարմանումէ։

Ներկայիս զաւակս խիստ առողջ վիճակի մը մէջ կը գտնուի շնորհիւ Տոքթ. Սպարթալըի։

ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Պուա Քոլոմպ

Այրի Տիկին Ա. Սարգիսեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ իրենց պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

զանազան մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 13ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 11.45 Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon. *Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Անկիէնի գերեզմանատունը։*

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌԻՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով։ Փափաքողները դիմեն 57 rue des Archives, Paris. 3րդ յարկ Թիւ 28 սենեակը, ժամը 4 30էն 5.30։

Վարձու են *օդաւոր երկու սենեակներ, խոհանոց, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Արամ Ամիրխանեանի,* 36 Villa Rouveyrol, Asnières. Seine.

Վարձու է *Ալֆորվիլի մէջ խանութ մը, յարմար ամէն գործի։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել Տիկին Միրզաեանի,* 136 Rue Etienne Dolet, Alfortville, Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

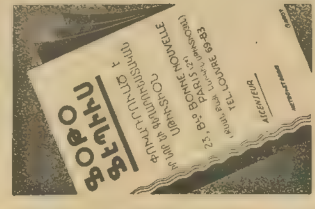

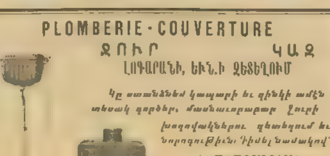

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
16 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1419

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը տօնէ իր քառասնամեակը։ Կեանքն՝ իր իսկ կենսունակութեան, յեղափոխական կորովին, անսպառ անձնուիրութեան եւ եթէ ո՛չ գերմարդկային, անուազն գերհայկական ընդունակութիւններու, բայց, իր հակառակորդներուն քսութեան, ստորնութեան, կայուն թուլութեան ու յարաճուն բթամտութեան քառասուն տարիները։ (Ինչ հայհոյեր անշուշտ. պարզապէս կը ջանանք բնորոշել)։

Քառասնամեակը անցեալի փառաբանութեան, ու յիշատակներու վերարծարծման տարի մը չէ միայն։ Այլ մանաւանդ, շրջան մըն է անցեալի փորձառութեամբ գոտեպնդ՝ նոր պայմաններու եւ ուժերու գնահատման եւ դասաւորման։ Մինչեւ վերջին հանգրուանը, յառաջօրէն կը տեսնենք դժուարութիւններու եւ անհաճոյ անակնկալներու ճամբան։ Եւ եթէ պէտք է, դեռ քառասուն տարի եւ աւելի, պիտի քալենք անոյց նոյն կամքով ու նոյն հպարտութեամբ։ Եւ քառասուն տարի եւ աւելի, գիտենք թէ հակառակորդները՝ մեր ոտքերուն առջեւ ու մեր շուրջը պիտի թափեն իրենց սեւ հոգիներուն մաղձը ու զուր միտքերուն վիժուքները։ ...Բայց կարաւանը պիտի քալէ։

⁂

Քառասնամեակի առթիւ, կը սպասէինք որ առանց նորութեան, բայց աւելի սաստկութեամբ անշուշտ, Դաշնակցութեան դէմ կրկնուին սովորական եւ ապարդիւն յարձակումները, որոնցմէ միշտ ալ, հակառակորդը դուրս ելած է անպատիւ պարտութեամբ, բայց միշտ անպատկառ։

Այս անգամ, յանկերգը նորոգուած է՝ անճոռնի կարկտանով.— Դաշնակցութիւնը կը մահնէ...։ Բայց ո՞ւր, ո՞վ եւ ինչպէ՞ս։ Քսու, մութ ակնարկութիւններ, դեղին ու տարտամ փրասներ՝ իրենց թերթերուն մէջ։ Գիտենք թէ այս մարդիկը ինչպէս կը գրեն մեր պատմութիւնը։

Գիտենք նաեւ թէ իրենց գործունէութեան ամենէն փայլուն դրուագը անցած է եւ դեռ կ'անցնի իրենց գրպանին ու ստամոքսին միջեւ։ Սրբութիւններու այս շահագէտները, որոնք աւանդական վաշխառուի նրբութիւնն ալ ունին ի հարկին լեզու խփելու յանուն գերագոյն ըմբռնումներու եւ զգացումներու, չեն կրնար չգիտնալ թէ քառասուն տարիներու պատմութեան մէջ, Դաշնակցականին «մահնութիւն»ը... մէկ միջոց ճանչցած է պարզ, կարուկ, անողոք,— շեշտ հարուած ճակտէն ու կուրծքէն, արժանի ելքը դաւի, քսութեան ու մահնութեան անփառունակ հերոսներուն։

Բոլոր մահնութիւններուն, ու բոլոր մահնիչներուն դէմ մեր հիները այդ ճամբան միայն ցոյց տուին նորերուն։

Բայց ահա Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու մենային այս անզգնութեան պատճառը։

Բաղկացած ժողովուրդի հարազատ զաւակներէ, ներշնչուած անոր անցեալ դժբախտութիւններէն ու լաւագոյն գալիքի մը յոյսերովը տոգորուն, Դաշնակցութիւնն երբ այսօր, կառչած է հայ ու յամառ աշխատանքի մը, կը տեսնէ անշուշտ, իւրաքանչիւր գաղութի մէջ քաղաքական աննպաստ պայմանները, որոնք ցնցումի, «զգայացունց» դէպքի չեն գար. ու յանուն ժողովուրդի հանդարտութեան եւ ապահովութեան, իր ճանկերը կը կծկէ անոնց առջեւ, որոնք ապաւինած քսութեան օրէնքին եւ մահնութեան իրաւունքին, հայ կեանքին հիմերը կը խախտեն։ Զարաշուք յանդգնութիւն, որ տարբեր պայմաններու մէջ, չպիտի համարձակէր յայտնուիլ։

Իսկ եթէ այսօր, խօսքով, գիրով ու գործով կ'անճրկին անպատուութեան մուրը քսել Դաշնակցութեան ճակտին, ասոնք հայութեան այս բորենիները շատ լաւ գիտեն մեր ներողութիւնը,— որեւէ պատճառով հայ ժողովուրդը չվրդովելու մեր մտահոգութիւնը։ Կը տեսնեն Հայաստանի գաղութներուն հանդէպ իսկ մեր պարկեշտութիւնն ու բազմերեսութեան իրենց ամբողջ լայնքովն ու երկայնքովը կը հրճուին, Ամէն օր, ասիթը կ'ունենան հաստատելու գաղութներու մէջ իրենց գարշ ու գործօն ներկայութեան հանդէպ մեր բռնազբօսաց համբերութիւնը ու սխալը կը գործեն մեր լռութեան մէջ փնտռելով տկարութեան մը փաստերը։

Ծա՛նր է մեր այս գիծը։ Թերեւս։ Ամէն պարագայի մէջ, ան կը կոչի պայմաններու իրապաշտ գնահատութենէն, ժողովուրդին անմիջական եւ առօրեայ շահերուն ճշգրիտ ըմբռնումէն ու ասոր որ իր բնազդական ուղղամտութեամբ գիտէ գծել տարբերութիւններու սահմանները, Ցուղաներու եւ Կայէններու կուսակցութեանց կուտայ ամենէն մեծ հարուածը, Դաշնակցութեան շրկելով իր զաւակները գունդ գունդ, թարմ, կայտառ, նորովի, անոր խօսքին ու գործին հաւատքովը գինով։

Բոլոր քսութիւններուն, զաւերուն ու մահնութիւններուն հանդէպ, մեր հանդարտութեան գաղտնիքը հոս է, միացած ժողովուրդին անզորրութեան մեր բուռն փափաքին։

Ժողովրդային գնահատութեան այս վարձքը կը բաւէ որ ամէն դաշնակցական տակաւին զսպէ գայրոյթի մղումներն ու կիրաւոր արժանապատուութեան թելադրութիւնները։ Բայց հրենք «տակաւին»։ Որովհետեւ, կոպիտ անարգանքի եւ սաստ զաւի բոլոր քարերը որ Դաշնակցութեան կը նետուին, կ'իյնան անոր կրունկներէն հեռու՝ առանց անոր քսուելու իսկ։

Բայց ամէն ինչ չափ ունի։ Երբ, քարերը մեր գլխուն վրայէն իյնան թափառական զանգուածներու գլխուն, մենք նորէն կը գիտնանք ժողովուրդին թշնամիին դէմ շարժիլ թէզնամիի պէս։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուպհի փաշա սպաննուած

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Պէյրութէն ստացուած հեռագիրներու համաձայն, Արարատի Քիւրտերուն եւ Թուրք կանոնաւոր զօրամասերուն միջեւ արիւնալի ընդհարում տեղի ունեցաւ։ Կռիւներուն մասնակցած են թրք. զօրաբաժին մը Սուպհի փաշայի հրամանատարութեամբ։ Կռիւը տեղի ունեցած է հոկտ. 24ին։ Քիւրտերը յաջողեցան ոչ միայն ետ մղել Թուրքերու յարձակումը, այլ նաեւ պաշարել զանոնք։

Կռիւին մէջ մեռաւ հրամանատար Սուպհի փաշա սպայակոյտի 5 սպաներով։ Կռիւի դաշտին վրայ Թուրքերը 1000 դիակ ձգած են, մնացեալները փախուստ տուած են հրացանները վար նետելով։

Բրտական ըմբռնումը եւ Պաղեստինի ապահովութիւնը

Թեհրանէն կը գրեն թէ զինուորական շրջանակները կը զբաղին լրջօրէն Սուլէյմանիէի մէջ քիւրտ պարագլուխ՝ շէյխ Մահմուտի կողմէ ղեկավարուած ըմբոստութեամբ։ Թերթերը կը պնդեն կառավարութեան մօտ, զինաթափ ընել շէյխը եւ իր կուսակիցները, անմիջապէս որ պարսկական հողը մտնեն, տրուած ըլլալով որ անոնք շատ աւելի վտանգաւոր են պարսկական ապահովութեան համար քան ըմբոստներու որեւէ այլ խումբ։

Գապիրիէլ Հրեաներուն քաղաքը

Գաբիրէլի Հրեաները պատասխանելով սիոնական կոմիտէին կոչին, մեծ հաւաքոյթ մը ունեցան, հրէական սրահին մէջ։

Զանազան բանախօսներ խօսք առին եւ իրենց ու հասարակութեան հաւատարմութիւնը յայտնեցին Սիոնիզմի իտէալին, միեւնոյն ատեն բուռն կերպով բողոքելով Անգլիոյ Սպիտակ գիրքին դէմ։

Այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կը բողոքէ բրիտ. պաշտօնական քաղաքականութեան դէմ, «քաղաքականութիւն մը որ կը բռնաբարէ հրեայ ժողովուրդին հանդէպ բացորոշապէս ստանձնուած յանձնառութիւնները եւ կը դաւաճանէ Ազգ. Դաշնակցութեան կողմէ Մեծն Բրիտանիոյ վստահուած հոգատարութեան»։

«Գաբիրէլի Հրեաները, որոշած ըլլալով պահել ազգային իտէալը, իրենց անխախտ կամքը կը յայտնեն գործակցելու հրեայ ազգօճախի վերաշինութեան»։

Հոգատարութեանց հարցը

Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնաժողովը վերջացուց Իրաքի վարչութեան վերաբերեալ 1929ի տարեկան տեղեկագրին քննութիւնը։ Յանձնախումբի հարցումներուն ի պատասխան, Իրաքի հոգատար անգլ. կառավարութեան ներկայացուցիչը մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ Իրաքի վարչութեան եւ օրէնսդրութեան, հանր. աշխատանքներու եւ հաղորդակցութեանց միջոցներու, երկրագործութեան, ելեւմուտքին եւայլն մասին։ Այս տեղեկութիւնները ուզուեր էին Իրաքի հաւանական անկախացումը նկատի առնելով՝ հոգատարութեան լքումէն վերջ։

Դիւանագէտները կը շատնան

ՌԻԿԱ, 14 Նոյ.— Թերթերը կը ծանուցանեն թէ Ռիկայի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութեան մէջ, նոր դայթակղութիւն մը ծագած է։ Սակիրոֆ հիւսկեղէններու գլխաւոր մասնագէտը լքած է իր պաշտօնը եւ անցած է խորհրդային դասալիք պաշտօնեաներուն կարգը, որոնք կը մերժեն ենթարկուիլ Մոսկուա երթալու հրամաններուն։

Սակիրոֆ չորս տարի աշխատած է Ռիկայի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութեան մէջ։ Ինքն էր որ սկանտինաւեան երկիրներու մէջ կը վարէր ռուսական ապրանքներու վաճառման գործը եւ հիւսկեղէնի հրապարակին վրայ, ազնփինկի պետն էր։ Աշխատած էր նոյնիսկ կարգ մը ապրանքներ մացնել Ֆրանսա։

Զինաթափութեան յանձնաժողովին մէջ

Պատերազմական նիւթեղէնի մասին 4 օր տեւող վիճաբանութիւններէ վերջ, յանձնաժողովը երէկ առաւօտ ձեռնարկեց ներկայացուած առաջարկներու քուէարկութեան։ Ու նախ, 5ի դէմ 12 ձայնով մերժեց խորհրդային պատուիրակութեան հետեւեալ բանաձեւը.— Նախապատրաստիչ յանձնաժողովը կ'որոշէ որ պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման միակ ազդու միջոցն է ուղղակի սահմանափակումը պատերազմի վերաբերեալ բոլոր նիւթերուն, համաձայն մանրամասն ցուցակներու, ինչպէս նաեւ ելմտական սահմանափակումը։

Այսերկու եղանակները միեւնոյն ժամանակ պէտք է կիրարկուին բոլոր երկիրներուն կողմէ»։ Խորհրդ. այս բանաձեւին ի նպաստ քուէարկեցին Գերմանիա, Ռուսիա, Իտալիա, Հոլանտա եւ Թուրքիա։ Մերժուեցան նաեւ Իտալիոյ և Գերմանիոյ կողմէ ներկայացուած բանաձեւեր, որոնք շատ կը նմանին խորհրդայինին։ Ընդունուեցաւ Անգլիոյ ներկայացուցչին բանաձեւը, որով պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման համար կ'առաջարկուի կիրարկել ելմտական սահմանափակման եղանակը։

Հնդկաստանի հարցը

Կառավարութիւնը հրատարակութեան տուաւ սեպտեմբերին, Հնդկաստանի փոխարքային կողմէ իրեն ուղղուած երկար հեռագրի մը պատճէնը՝ Սիմոնի տեղեկագրին մասին։ Այս երկար պաշտօնաթուղթը մի առ մի քննութեան կ'առնէ տեղեկագրին յարուցած խնդիրները եւ ընդհանրապէս կ'ընդունի անոր առաջարկած լուծումները։ Սակայն միեւնոյն ատեն, կարգ մը թելադրութիւններ կ'ընէ զօրացնելու՝ կեդրոնի կառավարութեան իշխանութիւնը։ Ի միջի այլոց, կ'առաջարկէ որ կեդրոնական կառավարութիւնը, սկզբունքով բաղկացած ըլլայ հանրային պաշտօնատարներէ, եւ կարենայ իր կողքին ունենալ Օրէնսդրական Մարմնէն մէկ քանի անդամներ, այդ կերպով գոյացնելու համար Օրէնսդիր եւ Գործադիր իշխանութեանց միջեւ համերաշխութիւն մը։ Կը թելադրէ նաեւ Հնդկաստանի հասոյթներուն բաշխումը ձգել փոխարքային։

Այս կերպով, Հնդկաստանի կառավարութիւնը պիտի կրնայ գործել իր իսկ նախաձեռնութեամբ, լուծելու համար ներքին հարցերը, եւ իր իրաւասութեանց սահմանին մէջ, վարել իր քաղաքականութիւնը։ Տոմինիոններու եւ օտար երկիրներու հանդէպ, իր նոր դիրքը իրեն պիտի տայ յարաճուն ազատութիւն՝ արտաքին գործերու ղեկավարութեան տեսակէտէն։

Կը պահանջուի նաեւ որ, Հնդկաստանի կառավարութիւնը ինքն իսկ վարէ պաշտպանութեան միջոցներու կազմակերպումը, փոխանակ ձգելու որ Լոնտոնի կառավարութիւնը ունենայ հնդիկ բանակին վերին հսկողութեան իրաւունքը, ինչպէս կը թելադրէ Սիմոնի տեղեկագիրը։ Զուրանար սակայն թէ Անգլիոյ մտադրութիւններու իրագործումը պիտի հանդիպի կարգ մը դժուարութեանց, սակայն կը կարծէ որ Հնդկաստանի հանրային կարծիքը պիտի ընդունի անգլիական խորհրդարանին իրաւունքները, պայմանաւ որ Անգլիա ապացոյցը տայ թէ ինքնավար սահմանադրութիւն մը տալու իր որոշումը ետ չպիտի առնէ։

Կայսերական խորհրդաժողովը

ԼՈՆՏՈՆ, 14. Նոյ.— Այսօր, կայսերական խորհրդաժողովը իր վերջին նիստը գումարեց։ Տնտեսական տեսակէտով, խորհրդաժողովը ձախողած կը նկատուի։ Կը յիշուի թէ սկիզբէն իսկ Գանատայի ներկայացուցիչը առաջարկած էր կայսրութեան զանազան երկիրներուն միջեւ կիրարկել մաքսային մեթոտ մը, հարիւրին 10ը աւելցնելով օտար երկիրներու դէմ ուղղուած ընդհ. սակերուն վրայ։ Իսկ Լոնտոնի կառավարութիւնը մերժեր էր վճռապէս Գանատայի առաջարկը։

Քաղաքական տեսակէտով, Տոմինիոնները կարգ մը առաւելութիւններ կը ստանան։ Անոնք, ասկից յետոյ, իրենք իսկ պիտի կրնան նշանակել ընդհ. կառավարիչները եւ իրենց ընտրութիւնը ուղղակի պիտի ներկայացնեն Թագաւորին, առանց կարծիքը հարցնելու Լոնտոնի կառավարութեան, ինչպէս կը կատարուէր ցարդ։

Օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին, օրէնքի ուժ տալու համար խորհրդաժողովի որոշումներուն։

Տոմինիոններու երեսփ. ժողովները պիտի կրնան նաեւ քուէարկել արտա-երկրային օրէնքներ։

Տոմինիոններու պատուիրակները կը մեկնին դժգոհ, այն պատճառով որ խորհրդաժողովը չկրցաւ լուծել տնտեսական խնդիրները։

Յունաստան եւ Յունահայ գաղութը

Պոլսահայ թերթի մը խմբագիրը Պոլսոյ մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է յոյն արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսի հետ գլխաւոր մասերը կուտանք կարգ մը վերապահութիւններով։

«Յունաստան, բաած է Պ. Միխալաքոփուլոս, սկիզբէն ի վեր բարեացակամ վերաբերում ունեցաւ հայ գաղթականներու հանդէպ. նոյնիսկ նպաստ յատկացուց, այն յոյսով որ ժամանակաւոր հիւրեր էին եւ երկար ատեն բեռ չպիտի ըլլային մեր վրայ, սակայն, տարիներ անցան եւ խնդիրը մնաց անլոյծ։ Ահա թէ ինչու դիմեցինք Ազգաժողովին եւ պահանջեցինք որ այլուր փոխադրուին, ցարդ դրական պատասխան չկայ։ Իսկ հիմա որ Թուրքեւհելլէն խնդիրները լուծուած են, բնական է վերջնականապէս պիտի լուծուի նաեւ այս հարցը»

«Ներկայիս, գաղթականներէն մեծ մասը հպատակ չէ, հակառակ որ շատոնց առաջարկուած է իրենց ընդունիլ հպատակութիւնը, որուն համար մեր տուած պայմանաժամը կը լրանար 1925 օգոստոսին։ Սովիէթներու հետ բանակցութեանց հետեւանքով քանի մը կարաւաններ միայն կրցին փոխադրուիլ Հայաստան եւ կարելի չեղաւ ամբողջական փոխադրութիւնը։ Բայց վերջին անգամ ռուս դեսպանը հաւաստեց մեզի, թէ որոշուած է 1931 գարնան Հայաստան փոխադրել հայ գաղթականները։ Դարձեալ վճռական կարգադրութիւն պիտի ըլլայ այս մասին։ Միւս կողմէ պիտի շարունակենք մեր դիմումները Ազգաժողովին մօտ փոխադրութեան ծախքերուն մասին։ Դժբախտաբար կարելի չէ որ Յունաստան աւելի երկար ատեն անլոյծ թողու խնդիրը, որովհետեւ գալ տարի մէկ միլիառ ոսկի պիտի յատկացուի սոյն գաղթականներու զետեղման։

«Անհատ Հայերէն շատ գոհ ենք, որովհետեւ անհատաբար, Հայը արդիւնաբերող, աշխատասէր եւ առեւտրական ընդունակութեան տէր տարր մըն է։ Հայերը իրենց հետ մասնաւոր ճարտարարուեստներ բերին Յունաստան։ Աւոր փոխարէն սակայն, հաւաքական կեանքի մէջ անբաղձալի են Հայերը, որովհետեւ շատ կը զբաղին քաղաքականութեամբ»։

ԳԻՐՔ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Նոր լոյս տեսաւ Տոքթ. Պլէճ Շէրկիւհի մէկ գործը. «Քիւրտական հարցը — իր ծագումը եւ պատճառները», որ 56 մեծադիր էջերով ֆրանսերէն հրատարակութիւն մըն է, Հօյպունի մատենաշարէն։

Հեղինակը յատուկ գլուխներու բաժնած է եւ մանաւանդ հատուածներու մէջ, չական գծերով կուտայ Քիւրտիստանի աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը, թռուցիկ ակնարկ մը ձգելով երկրին հանքային, հարստաբերութեան եւ մշակութային վիճակին վրայ։ Անկէ զատ՝ պզտիկ տեղ մը յատկացուցած է նաեւ քրտական գրականութեան, որ արժանի էր աւելիին։

Ամփոփելով այս տարաբաժանումները, կարելի է երեք գլխաւոր մասերու բաժանել գիրքը.— 1) Քիւրտիստանը՝ անցեալին մէջ, մինչեւ Թուրքերուն տիրապետութիւնը. 2) Թուրքերու գալէն ետք ստեղծուած կացութիւնը եւ այդ շրջանին ծագած ըմբոստութեան շարժումները, քիւրտ պարագլուխներու ղեկավարութեամբ եւ վերջապէս 3) Նորագոյն շրջանը 1925 — 30, երբ ծայր կուտան բուն յեղափոխական եւ ժողովրդական շարժումները, քաղաքական յստակ ու վճռական պահանջներով։

Տրուած տեղեկութիւնները եւ պարզուած տեսակէտները կրկնապէս շահեկան են. նախ որովհետեւ անոնք կ'ընդգրկեն մինչեւ նորագոյն շարժումները եւ անոնց անմիջական պատճառները եւ յետոյ՝ որովհետեւ անոնք գրուած են Քիւրտի մը կողմէ, որ լաւապէս կը ճանչնայ Թուրքը, ժողովուրդն ու վարիչները, հինները եւ «նորերը», եւ ծանօթ է հայ դատին ու նաեւ, միջազգային քաղաքականութեան։

Քանի մը տպաւորութիւններ միայն, զորս գիրքը կը ներշնչէ իւրաքանչիւր ուշադիր ընթերցողի, լաւագոյն գնահատականը կրնան կազմել հեղինակին համար, որուն եռանդէն ու հմտութենէն կարելի է աւելի երկարաշունչ գործեր սպասել, մանաւանդ հայ եւ քիւրտ յարաբերութեանց եւ դատերու շուրջ։

Տոքթ. Շէրկիւհի գործին ընթերցումը մէկ քանի թելադրութիւններ կուտայ եւ ճշմարտութիւններ հրապարակ կը դնէ, զորս կ'արժէ խորին ուշադրութեան եւ խորհրդածութեան առարկայ դարձնել։

Առանցմէ առաջինը՝ հետեւեալն է։

Քիւրտերը, երկար պայքարելէ ետք իրենց ազատական անկախութիւնը պահելու համար՝ Թուրքերու տիրապետութեան դէմ, ի վերջոյ, համաձայնութեան եկած են Թուրք սուլթաններուն հետ, Սուլթան Սելիմ Ա.ի օրերէն սկսած (16րդ դար). վայելելով անոնց հովանաւորութիւնը, առանձնաշնորհումներ եւ տեղական ազատ կեանք։ Փոխարէնը՝ Քիւրտերը դարձած են գործօն եւ թանկագին աջակից Թուրք իշխանութեանց գոյացման, պարսկական ուժերու ջլատման եւ Թուրքերու Փոքր Ասիոյ մէջ վերջնական տեղաւորման ձեռնարկներուն մէջ։

Թուրքը՝ իր տիրապետութեան առաջին օրերէն սկսած՝ շահագործած է Քիւրտերը, ինչպէս սոսկ. կայսրութիւնը բաղկացնող բոլոր միւս տարրերը։

Զուրկ ստեղծագործական կարողութենէ, Ասիոյ ամեհիներու եւ լեռնադաշտերու մարդակեր ցեղանը, ապրած է ուրիշներու հաշւոյն եւ փառաւորուած՝ խլուած դափնիներով։ Ան՝ եթէ Հայէն ու Յոյնէն օգտուած է պետական, վարչական, ճարտարարուեստական եւ տնտեսական տեսակէտէն, Քիւրտէն օգտուած է առաւելապէս զինուորական տեսակէտէն, բազուկ ու գործիք դարձնելով զայն օր մը Պարսիկին, օր մը ներքին տարրերու եւ մանաւանդ Հայերու դէմ. շահագործելով անոր խորունկ տգիտութիւնը, բորբոքելով անոր կրօնական մոլեռանդութիւնը, ատելութիւններ ներշնչելով իր ցեղակից Հայուն դէմ։

Եւ այս՝ մինչեւ ա՛յն օրը, երբ քիւրտը կը սթափի, եւ օրին մէկը, Հայերու, Յոյներու եւ այլ տարրերու հեռացումէն կամ բնաջնջումէն ետք, առանձին կը գտնէ ինքզինք՝ Թրքական արիւնոտ ժանիքներուն առջեւ։

Պատմական իրողութիւն մը որ կը կրկնուի շարունակ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, որուն վերջին ու դաժան հանգրուանը կը կազմեն անոր քրտական բնաջնջման ձեռնարկները։

Թուրքը չի հանդուրժեր օտար տարրերու, եւ զուրկ քաղաքակրթական նուաճումներէ, կը կարծէ իր տիրապետութիւնը հաստատ պահել ջարդով ու աւերածութեամբ։

Երկրորդ հիմնական ճշմարտութիւնը այն է որ՝ քիւրտն ալ, ի վերջոյ, խզուած է Թուրքին հետ, հակառակ իր հին բարեկամութեան, իր դարաւոր առանձնաշնորհներուն, իր մատուցած զինուորական թանկագին ծառայութեանց։

Թուրքը՝ իր ալ բազուկին, Քիւրտի՛ն իսկ չէ խնայած եւ կը փորձէ կոտրել, տարկացնելու, «ծառայ» ու «ստրուկ» դարձնելու համար զայն, ըստ այն բացատրութեան, զոր Թուրքիոյ արդարադատութեան (ի՜նչ հեգնութիւն...) նախարարը՝ Մահմուտ Էսատ, յայտարարեց իր ճառով, Էօտէմիշի իր ընտրողներուն առջեւ, հազիւ երկու ամիս առաջ,

«Մենք, ըսաւ Նախարարը, կ'ապրինք աշխարհի ամէնէն ազատ երկրին մէջ, որ Թուրքիա կը կոչուի։ Ձեր երեսփոխանը չէր կրնար աւելի յարմարագոյն միջավայր մը գտնել իր համոզումները յայտնելու համար, անկեղծօրէն։ Արդ, ես պիտի չպահեմ իմ զգացումներս։ Թուրքը միակ իշխանը, միակ տէրն է այս երկրին։ Անոնք որ զուտ Թրքական ծագում չունին, միայն մէկ իրաւունք ունին այս երկրին մէջ. — Ծառայ ըլլալու իրաւունքը, ստրուկ ըլլալու իրաւունքը։ Թո՛ղ բարեկամն ու թշնամին եւ նոյն իսկ լեռը գիտնան այս ճշմարտութիւնը»։

Այս լրբութիւնը Թուրք նախարար մը միայն կրնար ունենալ։ Թուրքիան «աշխարհի ամէնէն ազատ երկիրը»։ Արդարեւ, ա՛յնքան-ազա՛տ, որ ստրուկ ըլլալն իսկ «իրաւունքի» վերածուած է հոն...։

Եւ անշուշտ, «ընտրողներու բազմութիւնը ծափահարած է արդարադատութեան այս չքնա՛ղ նախարարը....։

Անցնինք սակայն։

Քիւրտը Հայէն մօտ մէկ դար ետք արթնցած է, եւ տեսնելէ ետք հայութեան բնաջնջումը, ենթարկուելէ ետք նոյն սպառնալիքին, ճանչցած է վերջապէս Թուրքին սխալ հոգեբանութիւնը եւ դիշատիչ խառնուածքը։

Հայը սակայն, (թող լսեն բոլոր անոնք որ հայկ. յեղափոխութիւնը պատճառ ցոյց կուտան հայկ. ջարդերու, մոռնալով որ յեղափոխութիւնները հետեւանք են միայն անտանելի կարգերու) առանձին չէր իր ճակատագրովը Թուրքիոյ մէջ. հոն ապրող բոլոր տարրերը, սկսած պալքանեան ժողովուրդներէն, մինչեւ իսկ աջակից, զինակից ու հաւատակից քիւրտը, հարկադրաբար, զէնք բարձրացուցած են Թուրքին դէմ։

Քիւրտը զէնք վերցուցած է անշուշտ ոչ անոր համար որ հետեւած ըլլայ միւս տարրերուն այլ անոր համար որ չէր կրնար այլ կերպ ընել։ Նոյն պատճառները նոյն հետեւանքներուն կը յանգին։

Թուրքը իր դաժանութեամբը իր անասնական աւերատենչ ախորժակովը, մինչեւ իսկ իրեն օժանդակ ու գործիք Քիւրտը հաներ իր դէմ։

Տոքթ. Շիրկիւհի գիրքը ցոյց կուտայ թէ մէկ դարէ ի վեր — մօտ տասնեակ մը ըմբոստութիւններով— քիւրտը կը պայքարի եթէ ոչ իր անկախութեանը համար, մեր օրերու իմաստով, գէթ իր յարաբերական ազատութեանը համար, գոնէ Թրքական վարչութենէն փրկուելու համար։

Եւ վերջապէս երրորդ ճշմարտութիւն մը.—

Ազատութեան ճամբան մէկ է, եւ դժբախտաբար արիւնոտ։

Յոյնը, սերպը, ռումէնը, պուլկարը տռեւանգուեցան, թալլուեցան ու ջարդուեցան իրենց «ստրուկ» երկրին «տէրերուն» կողմէ, փրկուելու համար անոնք զէնք վերցուցին։ Նոր զոհեր տուին, այս անգամ կամաւոր ու գիտակցական, եւ տիրացան իրենց ազատութեան։

Հայը՝ նոյն պայմաններուն տակ, նոյն ճամբան բռնեց ու տիրացաւ իր ազատ կեանքին, որ վրիպեցաւ ժամանակաւորապէս, առաւելապէս արտաքին դէպքերու չարադէտ զուգադիպութեան հետեւանքով։

Քիւրտը, թերեւս առանց գիտնալու աշխարհի պատմութիւնը, անկախութիւններու առնչուած անհուն ու անխուսափելի զոհողութիւնները, նոյն ճամբուն կը հետեւի. կը պայքարի դարէ մը ի վեր, որուն վերջին հանգամանքը կը կրէ անկախութեան ազատական պայքարի դրոշմը, գիտակից ու ծրագրուած վճռականութեամբ։

Տոքթ. Շէրկիւհի այս գիրքը յստակօրէն ցոյց կուտայ այս վճռականութիւնը, մէկ կողմէն մերկացնելով Թրքական արիւնոտ դաւերը եւ միւս կողմէ՝ պարզելով քրտական ազատատենչ կամքը։

Քիւրտը, յանձին իր վարիչներուն եւ մտաւորականութեան, հասած է անկախութեան գաղափարին, որ հեռահեռէ կը կայծկլտայ. և զանգուածներուն մէջ իսկ ստեղծած է ու քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնք ձուլուած են մէկ հոսի մէջ։ Հօյպունը յստակօրէն կը պատկերացնէ իրեն այն երկար ճամբան ուրկէ պիտի անցնի աչք առնելով մեծամեծ զոհաբերութիւններ։ Առանց յուսալքուելու ժամանակաւոր ձախողանքներէ, որոնց կոչուած են կռելու զանգուածներու կամքը եւ արծարծելու յաղթանակի հաւատքը և հայրենիքի բնազդական գաղափարը դարձնելու աւելի գիտակցական եւ աւելի սիրելի։

Յուսաբեր Գ. Մ.

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՋԳԱՅԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԶ.

ՄԱՆՇԻ ՄԷՋ

Ծովը, սպիտակ հողաթափներով, ցանկօ կը պարէ աւազին վրայ, որ Չինացիի մորթի գոյն ունի։ Ալիքները կը նուագեն en sourdine.

Մտքէս կ'ըսեմ, — ծովը սիրահար է։ Ու կարծես կը տեսնեմ ալեհուշը, որ ալիքներուն նուագկոտ երաժշտութեամբ գինովցած, կ'օրօրուի իր սիրականին թեւերուն մէջ։ Կը հեծկլտայ ու կուլայ։

Աւազէ թումբի մը վրայ կանգուն ու մերկ, կը դիտեմ հայ սկաուտները, որոնք բարդիկ կը խաղան ջուրերուն մէջ։ Արեւը տաք մորթով յովազի մը պէս ինծի կը քսուի։ Հեռուն խատուտիկ բազմութիւն մը։ Նախշուն արեւանոցներ կը պատեն ծովեզերքը, ծաղկած նշենիներու պէս։ Ու գունեղ պատառով վրաններ, որ կը նմանին փոքրթամ կիներու։ Մահճաթոռներու մէջ ազուոր աղջիկներ, կիսովին մերկ ու սուտ քունի։ Հեռո՛ւն, հեռո՛ւն, Փարի-Փլաժն է, որուն ապարանքները կը պարուրուին լեղակ մշուշի մը մէջ։

Դեռ կանգուն՝ կը սպասեմ թումբին վրայ, մտքովս խօսելով ծովին հետ.

— Ծո՛վ, ո՛վ կապոյտ գիշեր, խորհրդաւոր եւ բանաստեղծութեամբ լեցուն։ Ցանկարծ կը փոթորկիս ու կը պոռթկաս, կը կուլես երկինքի ու սպառումներուն դէմ։ Ծով մըն ալ ես, տարիքը լեցուց զիս խորութեամբ եւ ուժերու առատութեամբ։ Հիմա նորեն փոթորիկ կայ, պոռթկալ կ'ուզեմ ես ալ, ա՛խ, ի՜նչ գեղեցիկ բան է պայքարը։ Ծո՛վ, ո՛վ կապուտակ կատու, չար ու ահեղ, ողջո՛յն քեզ...։

Հայ սկաուտները կը կանչըռտեն իրարու, ալիքները կը պոռան հայ պատանիներուն եւ պատանիները ալիքներուն։ Ջուրը շրթունքները կը բանայ ու կը քրքջայ, տղաքը նոյնպէս։ Իրար են խառնուած անոնք, եւ սկաուտները ալիքներ են կարծես, որ վեր վեր կը բարձրանան եւ արեւ կը հագնին։

Հիմա ես ալ ջուրին մէջ եմ։ Կոնակի վրայ, «տաշտ եղած»՝ կը լողամ։ Ալիքները կ'օրօրեն զիս, «ջնացիրս» կ'ըսեն։

Տերեւի մը պէս՝ ինկած եմ ծովուն վրայ։

ՃԱՄԲԱՐԸ

Վերադարձած ենք ճամբար։ Մարզանքի երկաթէ ձողին տակ կանգնած, կը դիտեմ սկաուտներուն շարժումները։ Առջեւս կախուած է ճամբարին պահացոյցը, ուր ճշդուած են զարթօնքի, նախաճաշի, առաւօտեան լողանքի, կէսօրուան ճաշի, մարզանքի, զանազան դասերու, երեկոյեան լողանքի, ընթրիքի եւ քունի պահերը։ Ուրիշ ցուցակի մը վրայ նշանակուած են օրուան խոհարարները եւլն.։ Կայ նաեւ սեւ գրատախտակ մը, որուն վրայ կը պլըտին քանի մը այբ, քանի մը բեն։ Ու կը խորհիմ այբերուն ու բեներուն վրայ։ Ամէն տեղ, ուր ինկած է մեր ժողովուրդը, այս այբուբենին սէրն է, որ կ'անհանգստացնէ զինք։ Մեծ աքսորի օրերուն եւս, կը պատմուի թէ ինչպէս հայ մայրերը այբուբեն կը սորվեցնէին իրենց զաւակներուն։ Կը հաւատամ թէ չկայ ժողովուրդ մը, որ մեզի պէս սիրած ըլլայ այբուբենը։ Գոյութեան պայքարի եղանակ մըն է կարծես, բնազդի մը պէս զօրաւոր։ Մեզի համար կուռք մըն է այբուբենը, աստուած մը, նոյնիսկ աւելին, եւ լաւ որ այդպէս է։ Ու եթէ բարձր քաղաքականութեան մեր մասնագէտները անճրկեր մնացեր են ազգային տագնապի այս օրերուն, կրնան դաս առնել ու ներշնչուիլ ժողովուրդէն, որ իր ամբողջ սէրը, ամբողջ հաւատքը կը դնէ հայկական այբուբենին վրայ։

— Սիրէ՛ լեզուդ,— ահա առաւօտեան հրամանը, որուն կը հնազանդին նաեւ սկաուտները այս հեռաւոր անկիւնին մէջ։

Կը բարձրանամ աւազէ կոյտերուն վրայ, ուր սէզը ճերմկած է ծերունիի մը մազերուն պէս։ Կ'անցնիմ Հայոց դրօշին տակէն, որ կ'երգէ արեւին դէմ։ Առջեւս աւազուտ գետինը կը ներկայացնէ ալեկոծութեան մը պատկերը։ Հսկայ կաթսաներ են կազմուած, սպիտակ յատակով։

Ահա խալկին մը, որ ամփիթատրոնի մը ձեւն է առեր։ Աքսելեան ինծի կը բացատրէ թէ երէկ իրիկուն հայ սկաուտները այստեղ վառեցին բանակումի իրենց վերջին կրակը։

Նախապէս հայ սկաուտները գոյնզգոյն եւ թանձրատառ յայտարարութիւններ ցրուեցին Սթէլլա-Փլաժի ժողովուրդին, որ իրիկունը խռնուեցաւ հանդէսին վայրը։ Կաթսային եզերքները ամբողջ լեցուած էին հայ եւ ֆրանսացի հանդիսականներով։ Ճիշդ կեդրոնը՝ խարոյկը, որ հեթանոսական տէրնասով մը պէս կը բոցավառէր։ Տղաքը երգեցին ու զանազան խաղեր կատարեցին, ճառեր արտասանուեցան, ծափահարութիւնները թընդացին։ Մասնաւորաբար Ֆրանսացիները չափազանց գոհ մնացին զուարթ այս երեկոյթէն։ Յաջորդ օրն իսկ շատեր կը փորձէին կրկնել հայ տղոց խաղերն ու երգերը։

Դաշտին մէջ պտոյտ մը ընելով, կ'երթանք քաղաք ու կը նստինք զբօսարանի մը դարաւանդը։

ԸՆԴ ԵՂԷՒՆԵԱՒ

Ճամբուն եզերքը։

Վերը եղեւիններ, կապտաւուն ինչպէս երկինքն է։ Բայց սօսի մըն է, որ շուքը կը նետէ մեր վրայ։

Լուսթի՛ւն, լուսթի՛ւն, լուսթի՛ւն։ Քաղցր է այս խաղաղութիւնը։ Ցանկարծ զբօսարանին ներսէն դաշնակի ձայներ։ Աղջիկ մը նստեր կը նուագէ ներշնչուած ու երկիւղած։

Մի, մի, րէ, ֆա....

Ու երբ անդին աղջիկը իր մատները կը պտտցնէ ստեղնաշարին վրայ, ես պատրանքը կ'ունենամ կարծելով թէ սեւ ճամբուն խիճերն են որ ձայն կը հանեն՝ քանի հովը կը փչէ եւ սօսին շուքը իր մատները կը պտտցնէ խիճերուն վրայ։

Մի, մի, րէ, ֆա...

Հա՛, խիճերն են, որ կ'երգեն։ Ձայնը կը քալէ այնքան յստակ, որ կը կարծես թէ երաժշտութիւնը ալիքի մը նման տարածուած է գետնին վրայ։

Ցանկարծ կը փոխուի եղանակը...

...L'Oiseau qui se balance,
C'est pour toi qui chante ses romances.

Ու երգը թռչունի նման կ'օստոստէ եղեւիններուն մէջ, կը փնտռէ միւսը, որ չկայ։ Ա՛խ, միւսը...

Արեւը հարսնցուի մը պէս կ'անցնի եղեւիններուն ետեւէն։ Եւ այս կապոյտ ծառերը, փայլփլուն զանակներով բեռնաւոր, կը նմանին հարսանեկան ծառերու։

Հետզհետէ կը զգամ որ կը թաղուիմ քաղցրաքաղցր զգայութիւններու մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԱՍՎԱՏԻ

(Պատմուածք)

Սարասվատի կ'անուանէին զայն, որովհետեւ անոր ձայնը անուշ էր, դաշնաւոր ու քնքուշ։ Աստուածային գեղեցկութիւն մը ունէր, խոշոր ու սեւուլիկ աչքերով, փոքրիկ բերանով. այս պատճառով զայն նուիրած էին Քամայի, սիրոյ դաժան աստուածին։

Մեղկ կիրքով մը դրոշմուած էին իր մարմինն ու աչքերը, եւ իր յամպարագոյն միսը մամի պէս կակուղ էր։

Պրահմանները եւ եօկիները ուրախ էին որ Սարասվատիի գեղեցկութիւնը կը խաղաղեցնէր Սիվայի հոգին, միշտ վառուած մատղաշ մսի եւ արիւնի ցանկութեամբ։

Օր մը զարդարեցին զայն մեհեանին ամէնէն գեղեցիկ գոհարեղէններով, հագուեցուցին պատմուճան մը, որ մետաքսէ փայլ եւ ոսկեզօծ փոթեր ունէր։ Ցարդեցին գահաւորակի մը մէջ, որ լեցուն էր բարկ եւ սուր բոյրով ծաղիկներու փունջերով։

Չորս եօկի, որոնք նարնջագոյն պատմուճան հագած էին, իրենց ուսերուն վրայ առին գահաւորակը, եւ թափօր մը գլուխը անցած՝ մեկնեցան դէպի նուիրական եզերքը, ուր են բըրգաձեւ սրբազան մեհեանները, որոնց գագաթին վրայ կը փայլին ոսկեղէն բուրվառներ անուշահոտութեամբ լեցուն։

Երբ հասան տարաշէկ բագինին առջեւ, ուր կը կատարուին աղօթքները, քրմապետը խօսեցաւ.

— «Հզօրագոյնը, ո՜վ կոյս, որ անբիծ ու խաղաղ հոգի մը ունիս։ Դուն կը վայելես երաժշտութեան եւ հարստութեան աստուածուհիին անմահ անունը։ Վերջապէս հասար երջանկաբեր ժամը, որուն կը սպասէիր… Սարասվատի, քու մարմինդ… անբիծ հոգիդ Սիվա պիտի… իր ձեռափոխութիւնը, եւ… նան պիտի գայ բնակիլ… մէջ։ Աստուածները, իրենց… բարութեամբ, քե՛զ… զոհ իրենց բագինին… Սարասվատի, տե՛ս, ի՛նչպէս… բախտիդ կը ցանկան բոլոր… կամարդ կիները։

Սուրբ Մանուկ, գնա՛… ներուն մօտ։ Մեհուն շնորհ… ութիւնդ, եւ միւսին՝… Ա՛յդ կը պահանջեն Աստ… ները»։

Սարասվատի չափուած… դանդաղ քայլերով մօտ… մարմարեայ աստուածին… ձեռքերը կ'երկարէր… կոնգխառնում մ'ին։

Երբ հասաւ արձանին… րուն, ու մինչ պարուհիներ… միր, կապոյտ եւ սպիտակ… տառներ կը ցանէին, ի նշան… կուսութեան եւ անմահութեան… Սարասվատի վերցուց մ… քօղը, նետեց իր պատմուճանը… բարձրացաւ վարդագոյն… մարէ սանդուխէն վեր։

Այն ատեն լսելի եղաւ… մշտութիւն մը, յանձնուել… ինչպէս է ոգը թռչունին… բաւորուած է ի մահ։ Հաւատ… եալները, խոր յափշտակ… մէջ թաղուած, ինչպէս… ինչպէս կը գալարուէր Սարաս… վատի դողդող մարմինը ու կը… նաւեր, քանի կը փաթթուէ… սառն արձանին։

Խե՜ղճ, խե՜ղճ Սարասվատի… իր սաթինքները կը բաբախէին… որովայնը կ'ուռէր եւ արիւնը… քալէր սրունքներն ի վեր։

Վերջապէս բաժնուեցաւ… տուծոյ թեւերէն, ինկաւ գետ… քարերուն վրայ, ուժաթափ… յոգնած։

Ծածկեցին ծաղիկներով… ոտքերուն տակը դրին ամէն… սակ պտուղներ,— պղպեղ… մանկօ, ադամաթուզ, նարինջ… տերեւներ, մանիշակագոյն… բուկներ, Պալամպուրի… քաղցր լուսաւոր օշարակներ… քարով եփուած ծաղիկներ… վառեցին խունկ, մուշկ եւ… կամոթ։

Բոլորը խոնարհեցան… գելով, մինչ քրմապետը կը… սէր.

— Աղնուագոյն եւ… կագոյն Սարասվատի, զոհող… թիւնը կատարուած է. Սիվա… գի՛ է որ կը կանչէ։

Սարասվատի քրմապետին… կար գնդասեղ մը առաւ եւ… մաշուած աստուածին քով… գնդասեղը յամրաբար մխեց… սաբնքին մէջ, որկան փոքրիկ… թիլ մըզայ յաւեգ դուրս։ Այլ… չէր զգար, որովհետեւ իր կամ… կը զգայէր ինքզինք։

Ցանկարծ գլխու պտոյտ… ունեցաւ։ Դանդաղեց եւ… քարերուն վրայ, առանց ձայն… նելու, ճիշդ ինչպէս աշնան… վարդ մը։ Գնդասեղը հասեր… սիրտին։ Վայրկեան մը… շարժ եւ ուշաթափ. Ցնցուեց… դու աչքերը, եւ գարձեալ… մխել գնդասեղը… յամրաբար, ու հառաչ մը… ձակեց։

Արեան կաթիլը, որ կը… պզտր գնդասեղին արմատին… սառեցաւ ծիրդ հետը իր… ուռծքին ու ձայնին։

— Աստուածներն էին… մեզի տուած էին զինք… քրմապետը։

— Աստուածներն են, որ… ա՛ն զայն մեզմէ, փափ… քուրմերը։

— Թող իրենց կամքն ըլլայ… մրմնջեց ժողովուրդը… կրօնական ջերմեռանդութեան մէջ թաղ… ուած։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂ ՉԷՆ ՄԵԿՆԻՐ

«Խորհ. Հայաստան» կը գանգատի (30 Յուլ.), որ գիւղատնտեսները չեն ուզեր բաժնուիլ [Երե]ւանէն կամ կեդրոնական քաղաքներէն։ Աշնանային ցանքերը [մօտ] են, հեռաւոր կոլխոզներէն [շատ]երն որ գիւղատնտես կը պահանջեն, բայց «պրոլետարական բարձրագոյն դպրոցէն» շրջանաւարտները չեն ուզեր մեկնիլ [...]մէն ծիգը թափին պաշտօն [մը գտնել] Երեւանի մէջ, կ'աշխատին [...] վարիչն ըլլալ գրասենեակի մը [...] տնտեսական, ժողովրդական? [...] տնտեսական հաստատութեան մէջ։

Ու դեռ քաղներ կան, որ հայ [...]ները գործունեայ մարմին [...]։

ԿԱՐԻՆԵԱ՞ՆՆ ԱԼ

[...]չին հայ բոլշեւիկները հետապնդէ կը հաճին թէ ռուսական [...]ն արդի կառավարութիւնը, ըն[դհանուր] [...] ազգայնական տեսութիւններու [...] պահուըլաց, կը դիմէ մեծն [ռուս]իոյ կազմութեան («վելիկոռուսական շովինիզմ» կը կոչուի այդ գաղափարը)։ Պաշտօնապէս, [...], պայքար մղելու արդա[րու]թիւն պիտի տրուէր այդ գաղափարին դէմ։ Սակայն, անպաշտ[պան] [...], տկարացնելու համար [...]ները այդ գաղափարին [...] մէջտեղ նետուեցաւ պայ[քարը] [...] տեղական ազգայնականութեանց դէմ, այսինքն [...] հանրապետութիւններու [...]յին շարժման դէմ։ Պարզ [...] «վելիկոռուսական շովինիզմին» աճումը ծածկելու համար, [...] «տեղական շովինիզ[մ]ին» դէմ։

Ու ահա զանազան «հանրապետութիւններու» մէջ, հին ու [նոր] բոլշեւիկները կողմ բռնեցին [...] երկու պայքարներուն ճակատին վրայ։ Հին բոլշեւիկները [...]ընդունին որ գլխաւոր վտանգը [...] ռուսիոյ ազգայնական [...]ներուն մէջ է, ընդհակառակն [երիտա]սարդ բոլշեւիկները առաջ[ին] կը հնչեցնեն տեղական ազ[գայ]նական ձիգերու դէմ։

Հայ բոլշեւիկներն ալ ահա [...] մը ի վեր ցոյց կու[տան] նոյն հերձուածքը։ Պարբերա[կա]թերթերու մէջ երկար ատեն [...] յետոյ, հիմա այդ պայ[քար]ը կը տեսնուի նաեւ օրաթեր[թե]րու մէջ։

Հոկտեմբերի վերջերը, շատ[...] երկուն մը, Ամատունի դէ[մ] [...] մը կուտայ այն հարցին [...] թէ ի՛նչպէս կարելի է պայ[քարի]լ «վելիկոռուսական շովինիզմին, ինչպէս նաեւ տեղական նացիոնալիզմին ու դաշնակիզմին դէմ»։

Այս վիճաբանութեան ներկայ էին Թոթիկեան, Խանջեան, Սարգսեան, Գիւլիքեօխվեան, Դանոյեան, Կարինեան, Ազատ, Կոստանեան, Ղազարեան եւ Եփեան։

Թեր ու դէմ խօսեցան բոլորն ալ։ «Խորհ. Հայաստան», որ անդրադառնալութիւնը կ'ընէ (28 Հոկտ.) այդ վիճաբանութեան, խօսք կը յորձակէ Կարինեանի վրայ, որուն «ելոյթը» կը նկատէ «անընդունելի եւ վտանգաւոր»։

Ահա թէ ի՛նչպէս կ'ամբաստանուի Ա. Կարինեան.

— «Ընկեր Կարինեան իր ելոյթում, խօսելով ազգային քաղաքականութեան կիրառման մասին, ելնելով վելիկոռուսական շովինիզմի հիմնական վտանգ լինելու ճիշդ մեզից, համարեա աչքաթող արեց տեղական նացիոնալիզմի վտանգը։ Թուելով Հայաստանի պայմաններում վելիկոռուսական շովինիզմի սոցիալական բազայի էլէմէնտները, նա տեղական բուրժուական ինտելիգենցիայի մեծ մասը համարեց դրա կրողը։ Ընկեր Կարինեան այն աստիճան լայնացրեց վելիկոռուսական շովինիզմի բազան Հայաստանում, որ տեղական նացիոնալիզմի համար շատ քիչ բան մնաց։ Դրա հետեւանքով նրա ելոյթում տեղական նացիոնալիզմի դէմ պայքարի խնդիրները գտան անհամեմատ թոյլ արտայայտութիւն։ Կարինեանը հարկ եղած չափով չընդգծեց դաշնակիզմի վտանգը որպէս տեղական նացիոնալիզմի հիմնական զօրասիւնի, եզրակացնելով, որ տեղականը սնւում է վելիկոռուսական շովինիզմի կողմից։

Ընկ. Կարինեանի այդ տեսակէտներին, որոնք յանգում են նացիոնալ-ուկլոնիզմի դէմ պայքարելու գործում Հայաստանի կոմկուսի ունեցած առաջնակարգ խնդիրների տնտեսմանը, հակահարուած տուին ընկերներ Եկաւեանը («Խորհ. Հայաստան»ի խմբագիր) եւ Ամատունին։ Ընկեր Ամատունին հանգամանօրէն վեր հանեց Կարինեանի սխալ դիրքաւորումն ազգային թեքումների դէմ պայքարելու հարցում, այն համարելով միանգամայն անընդունելի եւ վտանգաւոր»։

Այս ձեւով կը տեսնուի, որ Ա. Կարինեան պաշտպան կը նկատուի.. Դաշնակցութեան։ Չըլլայ թէ զայն հրաժարեցնեն «Նոր Ուղի»ի խմբագրութենէն, ինչպէս հրաժարեցուցին Ե. Չուբարը։

Բայց այս վէճը ուրի՛շ բան կ'ըսէ։ Առանց Դաշնակցութեան երկաթէ թաթին միջամտութեան, հայ բոլշեւիկները իրենք զիրենք պիտի ուտեն ի վերջոյ, ինչպէս կը նախատեսէր մեր ընկերը Ռ. Դարբինեան։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԻՔԻ ՀԱՐՑԸ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԷՋ

L'Intransigeant փարիզի երեկոյեան թերթը հետեւեալ հարցումը կը ներկայացնէ արուեստի քննադատներուն։

— Ի՞նչ յարաբերութիւններ կը ներկայացնէ տարիքը դերասանին տաղանդին հետ։ Տարիքը նոյն յարաբերութիւնը կը ներկայացնէ՞ արուեստի միւս սեռերուն մէջ։

Գաստոն Ռիւօ կը պատասխանէ թէ արուեստի զանազան սեռեր կան (նկարչութիւն, քանդակագործութիւն, երաժշտութիւն), որոնք կը պահանջեն ֆիզիքական մտաղաշութիւն։ Սակայն արուեստի ուրիշ սեռեր կան, որոնք կը հաստատեն թէ տարիքը հեղհեղուկ նոր հաւանութիւն մը կուտայ ստեղծագործութեանց։ Մանթէնեի տաղանդը կ'աճէր իր տարիքին հետ, ինչպէս ցոյց կուտայ իր գործերուն ժամանակագրութիւնը։ Ռասին նոյնպէս Աթալիանի վերջին գործը իր լաւագոյն ստեղծագործութիւնն էր, Ալթերին քերթուածները կը գերազանցէր, քանի տարիքը կ'առնէր։ Կէօթէի գլուխ գործոցը իր վերջին «Ֆաուստ»ն է։ Վ. Հիւկօ ծերացած էր, երբ գրեց իր ամենագեղեցիկ տաղերը։

Գաստոն Ռիւօ ինք եւս տարիքն առած քննադատ մըն է։ Եւ տեսակէտները, զոր կը յայտնէ, կարծես գրուած են իր պաշտպանութեան համար։

Այս հարցը չի լուծուիր... վիճակագրութեամբ։ Կը պահանջէ հոգեբանախօսական վերլուծում։ Առնենք իմաստութեան եւ ստեղծագործութեան տարիքը կը դնէին ծերութեան շրջանին։ Ուրեմն քիչ մը ինքնուց սահմանակարգը։ Ռէմի դը Կուռմոն, աւելի եւս երիտասարդացուց արուեստագէտը։

Մեր աշխատակիցը, Շ. Նարդունի, ասկէ հինգ տարի առաջ «Նաւասարդ»ի մէջ կը գրէր թէ արուեստի ոգին կը յայտնուի արբունքի շրջանին եւ կ'անհետանայ սեռային ներքին գեղձերու բնախօսութեան աւարտման հետ, (կիներու մէջ այդ շրջանը ծանօթ է «դաշտանի դադարում» անունով)։

Արդարեւ, հոգեբանախօսութիւնը կը հաստատէ թէ արուեստը զգայարանական հոգեբանախօսութեան մը արտայայտութիւնն իսկ է։ Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն երիտասարդ քիչ մը արուեստագէտ է անպայման։

ՊՕՏԼԷՐԻ ԱԽՏԱՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Le Siècle Médicalի մէջ Տոքթ. Ֆօթիս Սքուրաս բժշկագիտական եւ ախտահոգեբանական վերլուծում մը կ'ընթարկէ Շառլ Պօտլէրի բանաստեղծութիւնը։

Այստեղ հարց մը կը ծագի. վերջերս որոշ հետաքրքրութիւն մը կը տեսնուի ախտաբանական գրականութեան մասին։ Ժիտի, Փրուստի, Դիւհամէլի գործերուն մէջ, եթէ ոչ հեղինակներուն, գէթ անոնց հերոսներուն նկարագրին խառնուած է ախտաբանական տարր մը, արտաբնական դրոշմ մը, վերլուծելու արտակարգ բան մը։ Ո՞վ բերաւ այս ճաշակը։ Սխա՞լ է կարծել թէ բժշկագիտական վերլուծումը տուաւ այդ ճաշակը։ Այսինքն այն տեսութիւնը, որ ախտահոգեբանութեամբ կը բացատրէր հանճարներու ծնունդը (psychose հաւասար է génie)։

Առանց արտայայտուելու այս վէճին մասին, ըսենք միայն թէ Պօտլէր, այս հանճարեղ բանաստեղծը սիֆիլիս ժառանգած էր։ Եւ պէտք է այդ ախտին վերագրել Պօտլէրի Spleenը, եւ ուրիշ մալեզին արտայայտութիւններ (ատելութիւնը մօրը հանդէպ, ինչպէս կը պնդէ Մօքլէր)։ Այսպէս անբնական գործած էր անոր կեանքը, ծարաւ ունէր բարձ ոգելից ըմպելիներուն, յաճախ կը խորհէր անձնասպանութեան մասին (thanatophilie)։

Ու սէրն ունէր նաեւ բոլոր նոր բաներուն, կը կարդար ինչ որ ձեռքն իյնար, բժշկական գիրքերու մէջ կը թաղուէր, ախտագին զգայութիւններու փնտռտուքն ունէր։ Եւ կը փոփոխէր իր կերպն ու սեռային ախորժակովը։

ՖՐՈՅՏ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Պատուական հրատարակութեան տակ թանկարժէք գիրք մը, La Psychanalyse de l'Art, որ Ֆրոյտի վարդապետութեամբ կ'ուսումնասիրէ բանաստեղծներուն գործերը։

Հակառակ թշնամական գիրքին, զոր բանեցին ֆրանսական բժշկական շրջանակները, Ֆրոյտիզմը տարածուած է հիմա Ֆրանսայի յառաջապահ բժիշկներուն մէջ։ Այսօր ստեղծուած է Ֆրոյտեան քննադատութեան եղանակ մըն ալ։ Պատուան արուեստ զանազան արտայայտութիւններու մէջ կը փնտռէ արուեստագէտին ենթագիտակցական ցանկութիւնը, որ յաճախ այլափոխուած է։

Յիշեցէք մեր միջնադարեան աշուղները, որոնք վարդն ու սոխակը կ'երգէին, բայց ուրիշ բան կ'ըսէին։ Եւ առէք Պօտլէրի ստանաւորները կատուին մասին, որ իր ենթագիտակցութեան մէջ կը ներկայացնէ կնոջ գաղափարը։ Եւ ատիկա ինք եւս կը խոստովանի, երբ կը խօսի իր կատուին հետ,

Երբ՝ զուարճանալու համար,
Մատներովս կը շոյեմ գլուխդ
ու կռնակդ մագնիսական,
Մտքովս կը տեսնեմ իմ կինս։

Երբ այս եղանակով քննենք արուեստագէտներուն բոլոր գործերը, պիտի տեսնենք թէ ի՛նչ թաքուն ու ենթագիտակցական նշանակութիւն կը ստանան ամէնէն արդար ու անմեղ բառերն անգամ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը շարունակելով գաւառներու մէջ մրցումներ ընել, բարձր դասակարգի միութիւններու հետ, յառաջիկայ կիրակի 16 նոյ. Ռուան քաղաքին մէջ պիտի մրցի տեղական ծանօթ խումբին դէմ, Սթատ Լը Գրիւյէրի մէջ։ Հ. Մ. Մ.ի պահեստի խումբը նոյն օրը պիտի մրցի «Նէթուալ Սփորթիվ» Սէն Ճէրոնէյի դէմ, որ Փարիզէն 70 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի։

Ռուան քաղաքը Փարիզէն 140 քիլոմեթր հեռու է, հին ու պատմական մեծ արժէք ունեցող քաղաք մը, որուն բնակչութիւնը կը հասնի 140 հազարի։

Հողագործութիւնը չափազանց զարգացած է, իսկ ճարտարարուեստութիւնը նոյնպէս, մանաւանդ որ ծովէն շատ հեռու չէ, եւ Հավր քաղաքին հետ մեծապէս կը դիւրացնեն անգլ. առեւտուրին մուտքը Ֆրանսայի մէջ։ Հոն կարելի է գտնել ամէն տեսակ գործարաններ, մետաքսի, հիւսկէնի, կտաւի, ժապաւէնի, շաքարի, բուրդի, բամպակի, գեղորայքի, ալքոլի զտարան եւայլն։ Նոյնպէս ունի հոյակապ նաւարաններ։

Ռուան քաղաքին 14րդ դարէն մնացած նախկին պարիսպները այժմ գոյութիւն չունին, բայց շատ մը հին. շէնքեր, ինչպէս Փօնթ Նոյոմ-Լիոն՝ 17րդ դարէն, Ֆիլիփ Օկիւսթի դղեակը՝ միայն Ժան տ'Արքի աշտարակը կը մնայ (13 դար), ուր բանտարկուած է Օրլէանի կոյսը։ Մայր եկեղեցին 12րդ դարէն մնացած, հոյակապ գոթական գլուխ գործոց մըն է, ունի 7 աշտարակ, մէջտեղինին վրայ մետաղեայ զանգակատուն մը բարձրացուցած են, որ Ֆրանսայի ամէնէն բարձրն է 148 մեթր։ Մայր եկեղեցիին մէջ կը գտնուին հետեւեալ գերեզմանները, 13 եւ 16րդ դարէն մնացած, Ռոլոնի, Ռիշար քէօր տը Լիոնի, Փիէր եւ Լուի Պրիզէի։ Վ. Հ.

Ի ՊԱՏԻՒ Հ. Մ. Մ.Ի

L'Eclaireur de Nice կը գրէ թէ տեսակ մը տօն կատարեցին Հայերը Նիսի մէջ, Հ. Մ. Մ.ի դրօշին օծման առթիւ։

Շավլեան քահանայ կրօնական արարողութիւն մը կատարեց հայ մատուռին մէջ։

Յետոյ գինեձօնք մը կատարուեցաւ ի պատիւ դրօշին։ Դրօշը, որ կեդրոնը կը կրէ Նիսի զինանշանը, նուիրուած էր Համբարձումեանի եւ Մելքոնեանի կողմէ։ Ներկայ էին ֆրանս. մարզական ընկերութիւններու ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան ատենագրութենէն կ'իմանանք, որ վարչութիւնը, բանալով իր պարբերական ներքին դասախօսութեանց շրջանը, առաջին իսկ ժողովին ներկայացուց յառաջիկայ գործունէութեանց իր ծրագիրը։ Այսպէս ծրագրուած է տօնել Փարիզի Հայ Բժշ. Միութեան տասնամեակը։ Այդ առթիւ պիտի տրուին երկու հանդէսներ։ Նախ հանդէս մը ազգային նկարագիրով եւ ժողովուրդին համար, պիտի խօսուին ճառեր, եւ յետոյ հացկերոյթ մը, որուն պիտի հրաւիրուին գիտական շրջանակի ներկայացուցիչները, մանաւանդ ֆրանսական բժշկութեան վարպետները։ Այս հանդիսութիւններուն համար կազմուած է յանձնախումբ մը։

Ուրիշ յանձնախումբ մը, որու կը մասնակցին տոքթէօրներ Թորգոմեան, Գրիգորեան, Նարայր, Տիրաց ու Մինասեանց, պիտի աշխատի յարաբերութեան մտնել օտար կազմակերպութիւններու հետ, որոնք կը պայքարին հիւծախտին դէմ։ Յանձնախումբին նպատակը պիտի ըլլայ գործակցութեան եզր մը գտնել։

Ծրագրուած է նոյնպէս սարքել ժողովրդային առողջապահական դասախօսութիւններու նոր շարք մը, ճիշդ ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ Տոքթ. Եաղուպի ղեկավարութեան տակ։

Այս ժողովին մէջ Տոքթ. Թորգոմեան տեղեկութիւններ տուաւ Հռոմի մէջ գումարուած բժշկութեան պատմութեան միջազգային համաժողովին մասին, որուն կը մասնակցէր ինք ալ, եւ որուն տուած էր հաղորդագրութիւն մը «Հայաստանի առաջին ուրկանոցներուն» շուրջ։

Յետոյ տոքթ. Գրիգորեան ներկայացուց քննախօսի դէպքի մը ուսումնասիրութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

[Նո]յն նախազգացութիւններու [...] մարդկային այդ [...]ին մէջ Մխիթար եւ ի[...]ը կորսուած էին բոլորովին, [...] ճանչնալ, որդէն ինք[...], երբ Աղճիմ այլանդակուե[...]ն էր ամէն մարդ, ո՞ւր [...]անուանդ Ազնիւի մազերու [...] սեւութիւնը, ակնարկնե[րու] [...]ութիւնը, կենսաբաբախ [...]նը... Մխիթար լուռ էր [...] բայց խռովակոծ լռու[թիւ]ն մը, մէկը այն լռութիւն[ներ]էն որոնք կը կանխեն բնու[թեան] մեծ աղէտները։

Անոր հետեւ երթը սկսաւ, [...] խոնջական այդ [...]ութիւնը սկսաւ քշուիլ, [...] քարերուն ու սարերուն, [...]

Քէմախի կամուրջին վրայ ձեռք ոտք բռնող ամբողջ այրամարդիկ ջոկուեցան, ինչպէս կ'ըսուի անոնք զրկուեցան անանուն ճամբու մը վրայ քար կտրելու, քար կրելու, ու կը շարունակեն մինչեւ այսօր նոյն գործը։ Անոնց այնուհետեւ առեւանգուեցան, ալան թալանը օր ցերեկով, Աստուծոյ աչքին առջեւ, մայրերու արգանդին մէջ քնացող երեխաներն անգամ հասկցան թէ ուր կ'երթան։

Իրիկուն մը տարածութեան մը վրայ մարդոց մէկ մասը կանգ առաւ, հոն էին Մխիթար, կինը, աղջիկը։

Գիշերը ծերուկ մարդը յանկարծ արթնցաւ, նստաւ ծառի մը վրայ, գլուխը կախնցուցած ափերուն, իր մէջ զգաց մրրիկ մը կար որ թափահարութեամբ պոռթկալ կ'ուզէր. իր շուրջ անթիւ, անսահմանելի կուրծքեր կը հեծեծային. խուարին առջ կը տառապէր, վեր նայեցաւ, երբեք աստղերը այնքան հեռու չէր զգացած երկինքէն, ինքզինքէն... իր աղջկան դէմքը իր փոքր աչքերով իրեն կը նայէր քայլ մը անդիէն, իր ձեռքերով սպանուած զոհի մը դէմքն ըլլար ան կարծէք, իր կուրծքին առջ ահռագործի մը խղճի խայթը զգաց... Նախ ընդհատ, խուսափուկ խուսաք մը, որ ատամնեցաւ եւ յաճախանքի մը նման խրեցաւ իր ուղին, օձ մը սկսաւ կրծել իր թոքերը... Ի՞նչ սարսազգեցիկ յայտնութիւն, ի՞նչ անողորմ խիթ որ մաս, անզգայարանեցաւ հօ— իր հոգիին անդոհ մէկ անկիւնը— ինչպէս զանգ մը՝ վէրքին խորը։

«Ա՜խ, աղջիկս, կը մտածէր Մխիթար... դուն ինչո՞ւ հոս պիտի ըլլայիր... այս պահուս սարերուն ետին, քաղաքի մը գիւղը աւան մը կայ որ քու կը պիտի ըլլար.. Թերեւս սիրտ մը, որուն միայն համակ պահուած էր քու երջանկութեանդ... Ա՜խ աղջիկս... ինչպէ՞ս անիծել հայրդ քու ճամբուդ վրան ինկաւ քաղցած գայլի մը նման ու քու մազերէդ քաշեց քեզ սիրողիդ գրկէն բերաւ մինչեւ այս պէմուրատ գիշերը.»։

Մխիթար սարսափահար, ակռաները կը զգէր, ափերը կը խածէր իր ափերով, չխեղդուելու, չլալու համար իր մտածումներու [illegible], բայց անոնք հոն էին, այդ մտածումները, անգղներու ամբոխի մը նման, թափած իր գլխին, կը կտցահարէին զինքը ու անոնց ճանկերը կը մխրճուէին մինչեւ իր խիղճը..։

Մխիթար կ'ուզէր պոռալ, խօսիլ. բայց անգղները կը լափէին իր բառերը, ան կ'ուզէր արտասուել, բայց անապատի աւազը կար կոպերուն տակ ու կ'ուզէր արթննալ, տաքի հանել կինը, աղջիկը, մարդիկ, բայց ինքն էր որ կ'արթննար, կ'արթննա՛ր խուարաչին քունէ մը, բերանը կը լայննային, իր տառուտ մէջ զանգակներ կը հնչէին ու կը ձայնէին իրեն.

«Մարդասպա՜ն... մարդասպա՜ն..»։

Մխիթար ինկաւ գետին, ծունկ չոքեցաւ աղջկան քով, բազկատարած, մազերը կը փետտէր, կուրծքը կը բախէր քունքերուն ու մահ կ'ընէր իր կողկողանք մտածումներուն երգը...

«Ո՜խ... մեղացեալ եմ առաջի Աստուծոյ, առաջի քո..»։

Աղջիկս.. աղջիկս..

Քու երջանկութիւնդ կրծող շունն եղայ ես... որդիդ փուշն եղայ ես..

Ծիծերէդ կախուող զաւակներդ խեղդեցի։

Վայ ինձ... վայ ինձ.. վայ ինձ.»։

Ժամերով Մխիթար, գետնամած, ճակատը երկրին դարձնելով, իր քնացող աղջկան առջեւ կը թափէր իր զղջումին, զառնութեան բովանդակ մաղձը, ներողութիւն կը հայցէր ու կը մռմռէր։

«Վայ ինձ... վայ ինձ... վայ ինձ»։

Յաջորդ առաւօտ երբ ճանապարհ ինկան, Մխիթար իր մտքի պայծառութեան տէրը չէր. իր կինը եւ աղջիկը տարօրինակ կերպով մը տեսան իրենց մարդուն դէմքին վրայ մանկունակ ժպիտ մը ու թարթափուն բառեր որոնք կը թափէին շրթներէն։

«Ցան... տին... տան. — կ'երգէր ու կը շնչէր ծերուկ մարդը—Ելէ՛ք, կիներ, աղջիկներ, ժամին զանգը կը հնչէ... վառեցէք թոնիրները... արեւը խուլերուն մէջէն ներս կը նայի...հարսներ, գրէք սեղանը... ուր են, ուր չեն, կուգան ձեր երիկները, ձեր տագրերը։

(Շար.)

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

18 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1420

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԸՆԴՀ. ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին քաղաքականութեան շուրջ, ֆրանսական խորհրդարանին վիճաբանութիւնները վերջացան կառավարութեան հանդէպ յայտնուած վստահութեան քուէով, ինչպէս որ դժուար չէր նախատեսել։

Արտաքին նախարար Պ. Պրիանի քաղաքականութեան դէմ եղան բուռն քննադատութիւններ ու յարձակումներ, որոնք բոլորովին անհիմն չէին, երբ երկրին պաշտպանութեան մտահոգութենէն բխած տեսութիւններ։

Իսկ Պ. Պրիանի պատասխանը հաւատքի հանգանակ մըն էր կրկնուած, քանիցս լսուած, բայց աւելի ուժեղ, խոր համոզման շունչովը թարմացած, ու նոյնպէս իր հիմնաւոր արդարացումներով։

Բայց հակառակ վստահութեան քուէին ու խանդավառ ծափերուն որոնց արժանացաւ կառավարութիւնը աջէն, ձախէն, կեդրոնէն, երկուութեան մթնոլորտը չէ փարատած։ Խորհրդարանական քուէն, յաճախ անկեղծ արտայայտութիւնը չէ տիրապետող ըմբռնումին։ Անոր մէջ կը մտնեն նկատումներ որոնք հազիւ թէ հեռուէն կապ ունին բուն խնդրին հետ, ու քարոզչներու, դէպքերու եւ կուսակցական ու խմբակցական հետապնդումներու պարտադրութեամբ, կը ստեղծեն սպասման դաշն մը, վճռականութիւնը ձգելով աւելի պայծառ օրերու։

Ֆրանսական խորհրդարանը այդ պահն է որ կ'ապրի ներկայիս։ Կարելի չէ ըսել թէ քուէարկութեան արդիւնքը նոյնիսկ հարազատ, անխառն համոզումը կը ցուցադրէ անոնց որ վստահութիւն յայտնեցին կառավարութեան։ Կարելի չէ նոյնպէս պնդել թէ ընդդիմադիրները յատուկ վճռականութեամբ է որ յակածոտ աչքեր կ'ուղղեն Պրիանի հաշտարար ու ճկուն քաղաքականութեան։

Արդարեւ, երբ ամբողջ աշխարհ կ'անցընէ ծանր շփոթութեան շրջան մը, Ֆրանսա հակառակ իր յարաբերական անդորրութեան, ու ներքին թէ արտաքին ապահովութեան, չի կրնար զերծ մնալ ընդհ. կացութեան անդրադարձումներէն։

Ֆրանսական խորհրդարանի քուէն, այդ է որ կը հաստատէ [illegible]։

Եւրոպա հասած է այն կէտին, ուր հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան, խաղաղութիւնը կազմակերպելու ջանքերուն, միջազգային դաշնակցութեանց ու վէճերու հաշտ լուծման փորձերուն, կարելի չէ ըսել թէ կը քալէ հանդարտ ու անվտանգ բարեշրջման ճամբուն վրայ։ Կարելի չէ նոյնպէս, ծայրայեղ ձախերու մարգարէական վճռականութեամբ, պնդել մօտալուտ բախումներու հաւանականութեան վրայ։

Կայ մէկը եւ միւսը դէմ առ դէմ, իւրաքանչիւրը առանձին իր ուժերով, իր կազմակերպութիւններով, իր ձգտումներով ու նախապատրաստական յստակ ու կորովի կամ թաքուն ու վճռական ջանքերով։

Ֆաշիզմը, որ իր ըմբռնումներով եւ հետապնդումներով, ազգայնամոլ եւ այլամերժ ձգտումներու բանաձեւումն է իւրաքանչիւր երկրի մէջ, չէ սահմանափակուած միայն Իտալիոյ մէջ։ Կը ճառագայթէ ուժգնօրէն, ու յետպատերազմեան ընդհ. դժգոհութեան օգտագործումով, մինչեւ իսկ իր տարրերը կը գտնէ ժողովրդային խաւերու մէջ։

Ու պատերազմը, պժգանքի, ժխտումի ու սարսափի արտայայտութիւններու տակ, կը պատրաստուի աւելի ահեղ, աւելի վայրագ, աւելի հակամարդկային ու դիւային։

Միւս կողմէ, տնտեսական համատարած տագնապը աւելի կը պղտորէ մթնոլորտը։ Աւելի քան 15 միլիոն անգործներու գոյութիւնը ճարտարարուեստի գլխաւոր երկիրներու մէջ, փոքր սպառնալիք մը չէ խաղաղութեան դատին համար, որ մանաւանդ, տնտեսական պարտադրութիւններով կրնայ վտանգուիլ ամենէն աւելի։

Մեծ պատերազմը եթէ մէկ կողմէ սաստկացուց խաղաղութեան սէրը, միւս կողմէ սակայն, ստեղծեց անել մը, որմէ դժուար թէ միջազգային քաղաքական միտքը կարենայ դիւրին ելք գտնել՝ լոկ քաղաքական գործիքներով։

Պէտք է ըսել թէ պատերազմը զարկ տուաւ գիտական հնարքին, որ գիւտերու տարափի մը տակ ողողեց ճարտարարուեստը, բնութեան ուժերը ենթարկեց առաւելագոյն շահագործման ու մեքենային պարտադրեց գերարտադրութիւն մը, որ իր բոլոր առաւելութիւններով, կը մնայ մարդկութեան համար, ամենէն մեծ վտանգը՝ միջազգային բարօրութեան ու խաղաղութեան տեսակէտէն, քանի առաւելագոյն արտադրութեան մը կողքին չէ ապահովուած բանիմաց բաշխում մը։

Նախ միջազգային շուկան պէտք է հանդարտեցնել ու կարգի դնել։

Եւ այս կողմէն է որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին քաղաքականութիւնը կը ներկայանայ մասնաւոր կարեւորութեամբ։ Երկու երես ունի ան, խաղաղութիւն Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, ու ամբողջ աշխարհի վրայ։

Պ. Պրիան գտած է ճամբան ուրկէ կը քալէ յամառութեամբ, Գերմանիոյ հետ ամէն վէճ կարգադրելու համար լեզուի կռուով։ Բանակցի, ու բանակցութեանց մէջ, իրաւունքով կը հաստատէ թէ միշտ կարելի է երկուստեք զոհողութեամբ, լաւագոյն ելքը գտնել։ Պարտադիր իրաւախոհութեան կամաւոր կիրարկումն է այս։

Իսկ, Եւրոպայի դաշնակցութեան ծրագիրը զոր կը հետապնդէ ուշ մնացած մարդու փութկոտութեամբ ու հոգածութեամբ, կրնայ կազմել առաջին եւ ամուր հանգրուան մը՝ ընդհ. խաղաղութեան ճամբուն վրայ, քանի կը ձգտի այդ կերպով՝ նախ միջազգային շուկան կազմակերպել ու արտադրութեանց բաշխումին կարգ դնել։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՓՈՐՁԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Ասպարէզ» անդրադառնալով գաղութներու մէջ հայ կարմիրներու վտանգաւոր խլրտումներուն, կը գրէ (31 հոկտ.)

— «Բոլշեւիկները չբաւականանալով իրենց իշխանութեան սահմաններուն մէջ գործադրած անլուր եւ անվերջ կամայականութիւններով՝ կատարեալ փորձանք մը դառնալ սկսած են արտաքին աշխարհի մէջ եւս. թէ ի՛նչպիսի խառնակութեանց եւ խլրտումներու լծուած են անոնք աշխարհի գրեթէ բոլոր անկիւններուն մէջ, սովորական երեւոյթ մըն է, որուն ամէն օր ականատես կամ ականջալուր կ'ըլլանք։ Մեր իրականութիւնը բացառութիւն մը չէր կրնար ըլլալ եւ չէ։ Վերջին մէկ-երկու շաբթուան ընթացքին, մեր գաղթային կեանքին մէջ տեղի ունեցան երկու դէպքեր, որոնք անգամ մը եւս կամայ թէ ակամայ մեր ուշադրութիւնը կը սեւեռեն բոլշեւիկեան փորձանքին վրայ գաղթահայութեան մէջ։»

Այս գարշելի եւ ընդվզեցուցիչ դէպքերը ո՛չ առաջինն են եւ կը թուի թէ ո՛չ ալ վերջինը պիտի ըլլան։ Ցեղային իշխանութիւնները անմիջական պատասխանատուներուն արժանաւոր պատիժները տուած են եւ կուտան անշուշտ։ Սակայն նման խայտառակութեանց կրկնութիւնը արգիլելու համար մենք եւս միջոցներ ձեռք առնելու ենք։ Այդ միջոցներուն լաւագոյնն ու զօրաւորագոյնը պիտի ըլլար ապահովաբար, ամրակուռ հանրային կարծիք մը։

Արտասուելին այն է որ այդպիսի հանրային կարծիք գոյութիւն չունի։ Չունի, որովհետեւ կան մեր մէջ հոսանքներ եւ խմբակցութիւններ, որոնք սուտ խուլ եւ կոյր կը ձեւանան։ Աւելին, անոնք յաճախ շիլ հաշիւներով զօրավիգ կը հանդիսանան այդ տականքներուն գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար։

Բայց այս ճամբան մեզ ազգովին կը տանի դէպի բարոյալքման եւ խայտառակութեան անդունդը։ Ատենը չէ՞ եկած տակաւին որ բոլշեւիկեան այս խլրդային աշխատանքները խափանելու համար դիմենք հաւաքական ազդու միջոցներու։ Այդ ժամանակը ո՛չ թէ միայն եկած է, այլ քիչ մըն ալ անցած։

ՊԼՕՔԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ կը շարունակուին այն զրոյցները որոնց համաձայն կուսակցութիւնները միացեալ ճակատով պիտի ներկայանան, տեսակ մը պլօք կազմելով։ Այս միացեալ ճակատի անհրաժեշտութիւնը առաջ կը քշուի հանրապետութեան, ազգային անկախութեան եւ յեղափոխութեան համար։

Լուրի մը համաձայն, Կազի փաշա, ճամբորդութենէ առաջ, իր մօտ պիտի հրաւիրէ երկու կուսակցութեանց նախագահներն ու ընդհ. քարտուղարները, մասնաւոր ժողով մը ընելու համար։ Այս ժողովին մէջ պիտի քննուի ճամբորդութեան միջոցին երկու կուսակցութիւններուն հետեւելիք միացեալ գործելակերպը եւ կարգ մը կարեւոր սկզբունքներ պիտի ճշդուին։

Կ'ըսուի թէ այս ժողովին արդիւնքէն վերջ պիտի որոշուի Կազիին ճամբորդութեան թուականը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտ հրոսախումբ մը զսպուած

Կարսէն ստացուած հեռագրի մը համաձայն Շէյխ Զաֆէրի 7 հոգիէ հրոսախումբը, որ Թուզլուճայէն եկող Թղթատարին վրայ յարձակած էր, Թուզպաշրի մօտ նեղը դրուեցաւ ոստիկան զինուորներու կողմէ։ Տեղի ունեցած ընդհարման միջոցին, աւազակներէն երկու հոգի սպաննուեցան։ Մնացեալները փախան բայց կը հետապնդուին։

Շէյխ Զաֆէր մէկն է Արարատի քիւրտ կազմակերպութեան մասնակից ամենէն կատաղի հրոսակներէն։ Արարատի դէմ կատարուած գործողութենէն առաջ, Շէյխը դուրս մնացած էր պաշարման գօտիէն եւ այս ձեւով կրցած էր ինքզինքը ազատել. կասկած չկայ թէ այս անգամ պիտի բռնուի։

Զէնքի մաքսանենգութիւն

Մաքսատունէն գաղտնօրէն հանուած 700 զէնքերու խնդրի մը քննութիւնը կարեւոր փուլի մը մէջ մտած է։ Զինավաճառ Մահմուտ Էտիպ, որ կը հետապնդուէր, հարցաքննուած եւ ձերբակալուած է։

«Սոն Փօսթա»յի համաձայն, զրոյց կը շրջի թէ այս խնդրին կապ ունին նաեւ պաշտօնատան մը կից ճիւղի մը պաշտօնեաները, եւ թէ զէնքերը մաքսատունէն հանելու համար պաշտօնական հաստատութեան մը անունով յայտագրեր պատրաստուած են։

Փախցուած զէնքերը «պրաունինկ»իզրութեամբ ինքնաշարժ «վէպլէյ» ատրճանակներէ եւ որսի հրացաններէ կը բաղկանան։ Այս զէնքերուն Թուրքիա մուտքը արգիլուած է օրէնքով։

Այս խնդրով ձերբակալուած է նաեւ Ալի Րիզա անուն պաշտօնեայ մը, երբ կեղծ յայտագիր պատրաստող։ Միւս կողմէ խուզարկուած է տունը Ճէմիլ էֆ. անուն մէկուն որուն ծախուած էր զէնքերուն մէկ մասը։

Այս գործին քննութիւնը կարեւոր փուլի մը մէջ մտաւ եւ հասկցուեցաւ որ ուրիշ բազմաթիւ անձեր մեղսակից են։ Ասոր վրայ 17 հոգի ձերբակալուեցան Պոլսոյ մէջ եւ խիստ հարցաքննութեան ենթարկուեցան։

Բայց եւ այնպէս, քննութիւնը վերջացած չէ դեռ եւ խստօրէն կը շարունակուի։

Ֆրանսա կը բողոքէ Ռուսիոյ

Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը իր կառավարութեան բողոքը ներկայացուց խորհրդ. արտաքին գործավարին, դատախազ Քրըլէնքոյի ամբաստանագրի այն կէտերուն դէմ որոնք ուղղուած էին ֆրանսական կարգ մը պետական անձերու եւ սպայակոյտին դէմ։ Կը յիշուի թէ երբ թէ հակայեղափոխական դաւադրութեան մը առթիւ, Քրըլէնքօ կը մեղադրէր Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պրիան եւ նախկին նախագահ Փուանքարէն, ինչպէս նաեւ ֆրանսական սպայակոյտը թէ ամէն կերպով օժանդակած են ռուս դաւադիրներուն։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը հետեւեալ գեկոյցը հաղորդեց մամուլին.— Մոսկուայէն հաղորդուած կարգ մը տեղեկութիւններու հետեւանքով Ռուսիոյ ֆրանսական դեսպանը միջամտեց խորհրդային կառավարութեան մօտ. պատճառն այն է որ տեղական մամուլը հրատարակութեան տուած էր խորհրդ. ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը, ուր խնդրոյ առարկայ դարձած են Ֆրանսայի քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ ֆրանս. սպայակոյտէն անդամներ։

«Նոյեմբեր 11ին, այսինքն այդ ամբաստանագրին հրատարակութենէն անմիջապէս յետոյ, Ֆրանսայի դեսպանը արտաքին գործավարութեան օգնականին յանձնեց բուռն բողոքագիր մը։ Բողոքագիրը մասնաւորապէս կը ծանրանայ այն իրողութեան վրայ թէ հին կամ նոր կառավարութեան անդամներ կամ պետեր յարձակման կ'ենթարկուին պաշտօնական վաւերագրութեան մը մէջ, ուր միւս կողմէ, ֆրանսացի սպաներ կը ներկայացուին իբր Ռուսիոյ դէմ պատերազմ պատրաստողներ։

«Ֆրանսայի դեսպանը գիտել տուաւ թէ նման հրատարակութիւններ աւելի անընդունելի են, մանաւանդ որ Մոսկուայի մամուլը ամբողջովին խորհրդ. կառավարութեան հսկողութեան տակ է»։

Նոր խստութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Չեկան Մոսկուա փոխադրեց ռուս յեղ. ընկերվարական կուսակցութեան անդամները, որոնք 5 կամ 6 տարիէ ի վեր, մայրաքաղաքէն հեռու զանազան նահանգներու մէջ բռնի բնակութեան (աքսորի մէկ տեսակը) դատապարտուած էին։

Կը յիշուի թէ այս ընկերվարականները 1922ին դատապարտուած էին բոլշեւիկեան գերագոյն ատեանին կողմէ եւ այն ատեն, ընկերվարական Միջազգայինին կողմէ՝ Վանտերվէլտ Մոսկուա մեկներ էր զանոնք պաշտպանելու, բայց ան ստիպուեր էր դատարանը ձգելու եւ անկէ հեռանալու, որմէ վերջ Պելճիքա վերադառնալով, բողոքեր էր այդ բռնապետական արդարադատութեան դէմ, ուր արդարութեան նախնական ըմբռնումին նշոյլն անգամ չկար։ Ամբաստանեալները՝ 12 հե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԽԱԼՔ ԵՒ ՍԷՐՊԷՍԹ

ՊԼՕՔ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ

Անցեալ շաբթու, Պոլսոյ մէջ լուր ելաւ թէ Խալք եւ Սէրպէսթ կուսակցութիւնները պլօք պիտի կազմեն, նկատելով որ երկուքն ալ հանրապետական են եւ հարկ է մէկ ճակատ կազմել յետադիմական տարրերու դէմ։ Եւ լսուեցաւ թէ այս ձեռնարկը արդիւնքն է Մ. Քէմալի վերջին ճառին, ուր կ'ըսուէր թէ կասկածելի անձեր պէտք չէ գործ ունենան հանրապետական կուսակցութիւններու մէջ։ Յետոյ, սակայն, այս լուրը հերքուեցաւ։

Այս անգամ, լուրը նորէն հրապարակ ելած է եւ շատ յամառօրէն։ Արդարեւ, Էրզրումի երեսփոխան եւ Սէրպէսթի հիմնադիրներէն Թահսին այս մասին հետեւեալը յայտարարած է «Սոն Փօսթա»յի.

— Անհրաժեշտ էր որ երկու կուսակցութիւնները պլօք կազմէին եւ գործակցէին։ Պլօքի կազմութիւնը կատարուած իրողութիւն մըն է։ Արտաքին թշնամիին եւ ներքին յետադիմութեան դէմ, երկու կուսակցութիւնները ձեռք ձեռքի պիտի կռուին, ու այս գետնին վրայ պիտի գործեն Կազի փաշային ցոյց տալիք ձեւով»։

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Անցած շաբթուան ընթացքին Դամասկոսի մէջ պատահած երկու դէպքեր պատճառ եղած են ժողովուրդի եւ մասնաւորաբար ազգայնական շրջանակներու ջղայնութեան եւ գրգռութեան։

Այդ դէպքերէն առաջինը «Էլ Քապաս» թերթի խմբագիր Մունիր Րէյիսի քաղաքապետական չաւուշներու կողմէ կրած յարձակումն է եւ երկրորդը ազգայնական յայտնի լիտր Ֆախրի պէյ Պարուտիի վրայ Պանտրոյի պաշտօնեայ Մուհիտտին Գապանիի եւ իր ընկերներուն կողմէ գործուած յարձակումն է՝ իր տան մէջ որոնք համարձակած են նոյնիսկ ապտակել Պարուտի պէյը։

Կ'երեւի կառավարութիւնը շատ մեծ հետաքրքրութիւն եւ փութկոտութիւն ցոյց չէ տուած պատժելու համար այս յարձակումներու հեղինակները։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամէն կողմերէն բողոքներ տեղալէ վերջ, [illegible] օր ամբողջ Դամասկոս փակ մնացած է իբր բողոք այդ յարձակումներու եւ կառավարութեան անտարբերութեան։ Դամասկոսի կառավարիչին եւ Բ. Գօմիսէրի պատուիրակին, ինչպէս նաեւ Ընդհ. Ապահովութեան պաշտօնեաներուն եւ ոստիկանութեան աշխատութիւնները՝ բանալ տալու համար շուկաները անզօր մնացած են։

Բոլոր ոստիկանները և խումբ խումբ ոստիկան-զինուորներ զինուած պատած են քաղաքին մէջ եւ խանութպաններուն բռնացած են բանալու համար խանութները։

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, Ճէմալ Մէրտէմ պէյի բնակարանին մէջ հաւաքոյթ մը ունեցած են ազգայնականները եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ ժողովուրդի ցոյց տուած յարգանքին համար, որոշած են ցոյց մը կազմակերպել եւ ընտրած են առանձին յանձնախումբ մը։

ԳԻՐՔ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եւ ահա վերջապէս մեզի համար էական նշանակութիւն ունեցող ճշմարտութիւն մը։ Իր ազատագրական պայքարի ճամբու ընթացքին, Քիւրտը, դեռ երէկ գործիք Թուրքին ձեռքը Հայուն դէմ, զգաստացած արիւնոտ դէպքերէ, դժբախտութեան օրերուն կը հանդիպի բախտակից ժողովուրդի մը.— հայութեան, որուն բարեկամը դարձած է այսօր, ճանչնալէ ետք Թուրքին արիւնոտ երախը եւ իր սեփական շահերը։

Երբ քիւրտ հայրենասէրը, գրքին հեղինակը, կ'անդրադառնայ իր բազմահազար հայրենակիցներու դանդուածային տարագրութիւններուն եւ կոտորածներուն, բնականօրէն, կը վերյիշէ նաեւ հայկական եղերերգութիւնը, ըսելով.

«Դաշտերը, լեռները, անտառները ծածկուած էին քիւրտ մարտիրոսներուն անդամատուած դիակներովը, որոնք կը փոխարինէին հայ մարտիրոսներու դիակները, արդէն լափուած ու մարսուած վայրի գազաններուն կողմէ»։

Արդարեւ, այդ լեռներն ու դաշտերը ծածկուած պիտի ըլլան շարունակ մարտիրոսներու դիակներով ցորչափ անոնց բուն տէրերը Հայերն ու Քիւրտերը ազատ չեն ըլլար եւ միակ աւանդապահը իրենց դարաւոր հայրենիքին ու նախահայրերու գերեզմաններուն։

Այս իսկ, այդ դիակներու դրացնութիւնն ու յաջորդութիւնը, մտածել չե՞ն տար դատերու նոյնութեան ու մերձ կապակցութեան վրայ, որուն ջերմ հաւատացողներէն է գըրքին հեղինակը։

Դէպքերը, բարեբախտաբար, բնական ընթացքով, կ'ընթանան այդ ուղղութեամբ։

Քիւրտը համոզուած է այսօր թէ Էնկիւրին վճռած է քրտական հարցը լուծել՝ քիւրտ ժողովուրդին բնաջնջումով։

Հայը՝ այդ համոզումին եկած էր աւելի քան մէկ դարէ ի վեր։

Քիւրտը՝ այսօր համոզուած է թէ միայն «մէկ ելք կայ փրկութեան».— «Զէնքով պաշտպանել իրենց գոյութիւնը, իրենց պատիւը եւ մեռնիլ՝ մեռնելու համար, մեռնիլ գոնէ իբրեւ արժանաւոր յաջորդները Ռուսթէմներու, Մեծն Սալատէններու Միլիք-Էլ-Ադիլի եւ Քերիմ Խանի»։

Փորձառութիւնը՝ նո՛յնը, ժառանգութիւնն ու համոզումը նոյնը եւ մեթոտը՝ նոյնը։

Դատերը տարբեր չեն կրնար ըլլալ. հետապնդուած նըպատակները չեն կրնար հակամարտ ըլլալ, քանի որ անոնք կը ձգտին հասարակաց թշնամիի վտարման իրարու դրացի, նոյնիսկ իրարու խառնուած հայրենիքներէ։

Ահա թէ ինչո՛ւ, ինչպէս հայութիւնը՝ յանձին Դաշնակցութեան, նոյնպէս քրտութիւնը՝ յանձին Հոյպունի, կը ներկայանան ազատագրական նոյն դատին դրօշակիրները հասարակաց ոսոխին դէմ, եւ բարեկամ ու դաշնակից՝ նոյն պայքարին մէջ։

Բնական էր այս կապակցութիւնը եւ խնամութիւնը երկու ժողովուրդներուն միջեւ, որոնք իրենց ցեղով, իրենց արիւնով ու պատմութեամբ միասին քալեր են դարերու ընթացքին, այո՛ երբեմն թշնամանալով, բայց նաեւ, յաճախ, բարեկամ ու բարեացակամ։

Տոքթ. Շերկիեհ այս հիմնական հարցին կ'անդրադառնայ իր գրքին մէջ, հետեւեալ հատուածով, զոր հարկ է յիշել միշտ.

«Ինչպէս Հայերու եւ Քիւրտերու պատմութիւնը եւ անցեալը ցոյց կուտան, երկուքն ալ միեւնոյն ծագումն ունին, միեւնոյն բարքերը. անոնք ապրած են նոյն երկիրներու մէջ եւ մինչեւ Թուրքերու գալը խիստ բարեկամական յարաբերութիւններ ունեցած են, որոնք միշտ գրեթէ եղբայրական եղած են։ Քիւրտերու մեծ մասը քիրվաներ «կնքահայրեր» էին իրենց դրացի Հայերուն համար եւ Հայերը՝ քիրվաներ էին իրենց դրացի Քիւրտերուն համար եւ այդ հանգամանքով ընտանիքի մաս կը կազմէին։

(«Իրենց լեզուով՝ Քիւրտերը կը պատկանին ինչպէս Հայերը, հնդեւրոպական մեծ ընտանիքին։ Քիւրտերու եւ Հայերու միջեւ յարաբերութիւնները շարունակ լաւ եղած են։ Աբտիւլ Համիտ, իր հնարներով իսլամական մոլեռանդութիւնը արծարծելով եւ Հայերը դարերու ընթացքին անվստահութեան եւ հակամարտութեան հոսանք մը ներկայացնելով, որ կ'ուզէին երկրին տէրը դառնալ, թունաւորեց Քիւրտերու եւ Հայերու յարաբերութիւնները։ Աբտիւլ Համիտ այսպէս հասած էր իր նպատակներուն, անցեալին մէջ դարերով բաւական համերաշխ ապրող հայ եւ քիւրտ ազգաբնակչութեանց մէջ ստեղծելով կասկածանքի եւ հակամարտութեան մթային հոսանք մը, որ պիտի շեշտուէր հետագային»)։ («Հայ-քիւրտ հարցը», Ա. Զաքէքի)։

Մէկ միլիոն Հայերու անմեղ արիւնը Թուրքերու կողմէ թափուած, նոյն վայրագութիւնները զորս այն նոյն Թուրքերը կը գործէին Քիւրտերուն դէմ Հայերէն ետք, ճակատագրականօրէն համակրանքի հոսանք մը պէտք է ստեղծէին այս երկու ազգերուն միջեւ։

Երկուքն ալ այն խորհրդածութիւնը պիտի ընէին, թէ եթէ առաջին օրէն իսկ միացուած ըլլային իրենց ուժերը հասարակաց դահիճին դէմ, այսօր չէին գտնուեր այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուին։

Դժբախտութիւնը անոնց մոռցնել տուած էր՝ այն արուեստական ու չինծու հակամարտութիւնը, որ ստեղծուած է Թուրքերուն կողմէ եւ վերակենդանացնելու յիշատակը լաւ ժամանակներու, որոնց ընթացքին անոնք քով քովի եւ երջանիկ ապրեցան։

Հոյպունի կը յուսայ թէ ապագայ սադրանքները, ոչ ալ անցեալին մէջ երկու ազգերու կողմէ գործուած սխալները պիտի չկրնան այլեւս ազդել բարեկամական եւ գրեթէ եղբայրական յարաբերութեանց վրայ, որոնք վերահաստատուած են Հայերու եւ Քիւրտերու միջեւ։ Յուսալի է նաեւ թէ այս բարեկամութիւնը որ կը վերսկսի հասարակաց դժբախտութիւններու, երկու ազգերու ազնիւ արիւնին հետեւանքով, նոյն դահիճին կողմէ թափուած, բաւական հաստատուն պիտի ըլլայ դիմագրելու համար բոլոր սադրանքներուն եւ բոլոր այս յիշատակներուն։

Անգամ մը որ Հայաստան ու Քիւրտիստան կը խլուին իրենց բռնակալներու ճիրաններէն, կը յուսանք նաեւ թէ երկու երկիրներու սահմանագծման խնդիրը պիտի կարգադրուի բարեկամական ու եղբայրական այս ոգիով եւ թէ մէկ քանի քաղաքներու եւ գիւղերու լքումն ու շահը շատ աւելի նուազ թանկագին պիտի ըլլայ քան հայ-քիւրտ բարեկամութիւնը եւ համաձայնութիւնը»։

Այո՛, քանի մը քաղաքներու կամ գիւղերու կորուստը նուազ թանկագին է քան քրտօհայ բարեկամութիւնը.. Ասիկա պէտք է աղէկ ըմբռնենք մանաւանդ այս օրերուն, երբ դեռ վարանողներ կան, եւ մարդիկ՝ որոնք ծովին մէջ եղած ձուկին համար այսօրուընէ կը մտածեն վէճի վրայ... Չեն խորհիր թէ կարեւորը՝ ձուկը բռնելն է (Թուրքին ձեռքէն փրկութիւնը հայ եւ քիւրտ հայրենիքներուն), որմէ ետք կարելի է համաձայնութեան լեզու գտնել, քանի որ կողմերէն ոչ մէկը ի վիճակի է հանդիստ սրտով կուլ տալու դատին, ո՛րքան փշոտ է ան, մանաւանդ Թուրքին արիւնոտ ապտոնալիքին եւ անկուշտ երախին առջեւ...

Տոքթ. Շերկիեհի գիրքը՝ քըրտական հարցին մասին ամփոփ ձեռնարկ մըն է, որ բացի քըրտական հարցին պարզաբանութենէն, կ'արժէքաւորուի նաեւ անով, որ մեզ եւ մեր հակատագիրը շահագրգռող հարցեր կը յուզէ։

Գիրքը, ուր փափաքելի էր տեսնել նաեւ հայ դատի ու շարժումներու նուիրուած յատուկ գլուխ մը, աւելի սերտօրէն ընդգծելու համար երկու դատերու առնչութիւնը, գրուած է ջերմ շունչով եւ կենդանի ոճով մը եւ ճոխացած է նաեւ Թուրքերու կողմէ քրտական ջարդերու եւ աւերածութեանց վիճակագրութեամբ մը 1925-1930ի շրջանին։

Թանկագին գրացանկ մը օտար աղբիւրներու, որոնք կը խօսին քիւրտ ժողովուրդի անցեալին ու պատմութեան վրայ մեծապէս շահեկան կը դարձնէ այս գործը, որ իր թելադրութիւններուն համար մանաւանդ յանձնարարելի է բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին ոչ միայն քրտական դատով, այլ եւ հայ դատով։

Գ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՍՈՒՐԻԱ

ԱՄԱՆՈՍ ՔԷՄՐԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազդակ» կը գրէ.

Ամանոսի կողմին մէջ տիրող երկպառակութիւնը կը շարունակուի։ Ներկայ թաղական խորհուրդի հակառակորդ հոսանքը, որ գլխաւորաբար կը բաղկանայ Հարունիէցիններէ եւ Պաղչէցիներէ, միեւնոյն թաղի մէջ բացած է առանձին վարժարան մը եւ հակառակ պատկան մարմիններու կողմէ տարուած բոլոր աշխատանքներուն, մինչեւ այժմ կը շարունակէ իր անհաշտողական գործունէութիւնը։

Այս նոր բացուած եւ ազգ. իշխանութեան հեղինակութեան չենթարկուող վարժարանի աշակերտութեան թիւը 40է աւելի չէ, որուն տնօրէնութիւնը յանձնուած է Պ. Հերոյեանի։ Իսկ Ամանոսի թաղականութեան Մեսրոպեան վարժարանը, որ վերաբացուած է կառավարութեան եւ ազգ. իշխանութեան հեղինակութեան կողմէ՝ ունի 250 աշակերտ տնօրէնութեամբ Պ. Գուտուլեանի։

Ցաւով կ'իմանանք որ այս տգեղ պառակտումը հասած է մինչեւ կառավարական շրջանակները։ Նոյնիսկ կրթական նախարարութիւնը մասնաւոր պաշտօնեաներ ուղարկած է այս նորահաստատ դպրոցի օրինականութիւնը քննելու համար։ Կ'իմանանք որ ան լրացուցած չըլլալով օրինական ձեւակերպութիւնները, չպիտի կրնայ շարունակել իր ընթացքը։

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ԹԱՂԸ

Հալէպէն կը գրեն «Էլ Ահրամ»ի.

Քաղաքի հիւսիսային կողմը հայկական նոր թաղ մըն ալ պիտի շինուի, որուն բոլոր ծախքերը պիտի հոգան կառավարութիւնն ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ «Քէմփ»երու մէջ գտնուող բոլոր Հայերը պիտի տեղաւորուին նոր տուներու մէջ։

Այս լուրը տալէ վերջ, թղթակիցը կ'աւելցնէ որ «Հայերը մեր երկիրը կուգան աղքատ եւ հիւանդ եւ հոս մեր դրամով եւ մեր հողով կ'առողջանան ու կը հարստանան։»

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Պուլկարիոյ հայ գաղութը ունի մօտ 35 հազար բնակիչ։ Այս բնակչութիւնը սփռուած, ազգային նախակրթարաններուն մէջ, կը դաստիարակէ երկու հազարէ աւելի երկսեռ աշակերտութիւն։

Այսպէս իրենց նախակրթարանները ունին Սոֆիա, Ֆիլիպէ, Վառնա, Ռուսճուք, Պուրկազ, Շումէն, Թաթար փազարճըգ, Սթարա Զակորա, Խասքովօ, Սլիվէն, Նովա Զակորա եւ Այթոս։ Այս վարժարաններուն գրեթէ բոլորն ալ 4 տարուան շրջանով տարրական նախակրթարաններ են բացի Ֆիլիպէէն, որ 7 տարուան շրջան մը ունի։

Այս ազգային վարժարաններէն զատ կան նաեւ երկու մասնաւոր հաստատութիւններ, մին՝ Սոֆիայի (Փավլովօ) Մեսրոպեան ճեմարանը, որ ունի ինը տարուան դասընթացք (մինչեւ 5րդ դասարան), իսկ միւսը Ֆիլիպէի Մխիթարեան վարժարանը։

Այս բոլոր վարժարաններուն մէջ ալ կը տրուի ազգային կըրթութիւն մը ու պէտք է ըսել թէ ուսուցիչներու մասնաւոր մակարդակը ընդհանրապէս գոհացուցիչ է։

Պուլկարահայ վարժարաններու տկար կողմը անտեսականն է, որմէ կը տառապին բոլորը անխտիր։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի, 2 Նոյեմբեր, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ շրջանի 7րդ պատգամաւորական ժողովը։

Ժողովը տուաւ հետեւեալ որոշումները։

Մարզական եւ սկաուտական աշխատանքները վարելու համար 7րդ Շրջ. ժողովին տուած լայն ապակեդրոնացման դրութիւնը ջնջելով Հ Մ Ը Մ ի շարքերուն հետ կապուած բոլոր աշխատանքները կեդրոնացուց կեդրոնական եւ մասնաճիւղային վարչութեանց ձեռքը, նկատելով որ սկաուտական շարքերուն եւ մարզիկներուն աշխատանքները պիտի ձգտին միեւնոյն իտէալին եւ շարունակութիւնը կազմեն իրարու։

Այս առթիւ յանձնարարուեցաւ կեդր. Վարչութեան, կազմել մարզակրթական միօրինակ դրութիւն մը Հ Մ Ը Մ ի բոլոր շարքերուն համար եւ անոր գործադրութիւնը պարտադրել բոլոր մասնաճիւղերուն։

Մանրակրկիտ քննութենէ մը յետոյ որոշուեցաւ Թալայան ֆոնտի գումարը եղող 350.000 լէյը այս տարի եւս պահել անձեռնմխելի, իսկ շրջաններու տրամադրութեան տակ դնել միայն այս գումարէն դուրս գտնուած եւ տոկոսներէ գոյացած մօտ 57.000 լէյի գումարը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. կեդրոն մը ստեղծելու համար նախորդ վարչութեան կատարած աշխատանքները գնահատելով, յանձնարարեց նորընտիր վարչութեան չխնայել այդ ուղղութեամբ իր ջանքերը, ինչպէս նաեւ անպայման կազմակերպել Ռումանահայ ողիմպիականը 1931 տարեշրջանին, ի հարկին ապահովելով դրացի երկիրներու Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպութեանց մասնակցութիւնը, աւելի փայլ մը տալու համար ողիմպիականին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Աթէնքի երեք կուսակցութիւններուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան ընդառաջ երթալով, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը անցեալ շաբթու բացառիկ ժողով մը գումարեց, մասնակցութեամբ երեք կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն եւ ընտրական կեդրոնական յանձնախումբին։

Կարդացուեցաւ կուսակցութիւններու առաջարկ-համաձայնագիրը, որ իւրացուեցաւ խորհրդակցական ժողովին կողմէ եւ այս մասին ստորագրուեցաւ փրոթոքոլ մը։

Փրոթոքոլը ստորագրած է նաեւ Հոգեւոր Հովիւը։ Վարչութիւնը պիտի ըլլայ 6 ամսուան համար եւ պարտաւոր է գումարել պատգամաւորական ժողովը եւ անոր ներկայացնել երկրին օրէնքներուն յարմարցուած կազմական կանոնագիր մը։

ԷԿԻՕՆԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ին կը գրեն Էկիօնէն —

Պզտիկ գաղութ մ'ունինք հոս, 52 ընտանիքէ բաղկացած, որոնց մեծ մասը Սեբաստիայէն գաղթած են։ 1928ին ունեցանք վարժարան մը, 16 փոքրիկներով, որոնց թիւը 25ի բարձրացաւ շուտով։ Հայ հոգաբարձութիւն մը, որ կը զբաղի վարժարանով։ Բարեգործականը տարեկան 10 սթերլին յատկացուցած է։ Այս տարի որոշուած էր վարժարանին պիւտճէն մեծցնել եւ կարող ուսուցիչ մը հրաւիրել։

Դժբախտաբար այս փափաքը իրականանալու ճամբուն մէջ չէ, գոյութիւն ունեցող անմիաբանութեան պատճառաւ։ Կարգ մը մարդիկ շահ ունին միշտ պառակտուած պահելու գաղութը։ Անմիաբանութենէն կը տուժէ ամէնէն առաջ վարժարանը։

Վարժարանի այս տարուան պիւտճէն ամսական 1500 դրախմի է, որուն հազիւ 500ը կրնայ տալ գաղութը, բայց կը յուսացուի որ Բարեգործականը իր օգնութիւնը աւելցնէ, բարոյապէս եւ նիւթապէս հովանաւորելով վարժարանը։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՔՈՒՊԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Հայրենիք»ի թղթակիցը կը գրէ Հավանայէն.

Տնտեսական տագնապը կապարի ծանրութեամբ կը ճնշէ բոլորին վրայ։ Հայ գաղութը եւս նկատելիօրէն ազդուած է, բայց շնորհիւ իր խնայողական ապրելակերպին, աւելի տանելի կեանք մը կ'ապրի քան տեղացիները։ Հայերու մեծ մասը սեփական գործ ունի (կօշկակար, ներկարար) եւ իր օրապահիկը կը ճարէ օրական 16 ժամ աշխատելով։

Տնտեսականի մտահոգութիւնը ազդած է եւ ազգային գործերուն։ Գաղութս որ ըստ օրէ կը նուազի, ներգաղթը գրեթէ բոլորովին դադրած է։ Բոլոր հոսանքներու համերաշխութիւնը միայն դարմանն է Գաղթ. Միութեան յառաջդիմութեան եւ յարատեւման։

Ինչպէս ամէն գաղութի մէջ, հոս եւս չեն պակսիր խռովարար տարրեր, որոնք իրենց բուն գործ ըրած են միշտ ազգային կեանքը խառնշտկել։

Չէ՞ որ քանդելը աւելի հեշտ է եւ ինչո՞ւ չքանդել, երբ Դաշնակն է շինողը։ Այս տարրէն նշանաբանն է բոլոր մեր սեւ ու կարմիր հակառակորդներուն։

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳՈՐԾ ՄԸ

Տօքթ. Գէորգ Ս. Սարաֆ Քալիֆորնիոյ Լա Վեռն Քոլէ դաստիարակութեան ճիւղին ու շապետը, վերջերս լոյս ընծա է հատոր մը, 230 էջերէ կազմած, որուն տիտղոսն է History of Education in Armenia Պատմութիւն դաստիարակութեան Հայոց մէջ։

Հայ ցեղին գերականօրէն բոլական ծագումը, ծանրակ վկայութեանց համեմատ գելէ վերջ՝ հեղինակը լայնա րած համայնապատկերի վրայ կը ցուցադրէ հայ մ գործունէութիւնը, սկսած Եփ սանդր Մակեդոնացիի արշա քէն, ասկէ քսան երկու դար առաջ, երբ կը տեսնուի գործեր որ Ուրարտական եւ եան, կամ աւելի ճիշդը՝ Սել տանեան մշակոյթին վրայ ուսուցուած է Հելլենական նախ 600 տարի՝ հեթանոսա ոգիով, եւ անկէ վերջ, 300 կանէն ասդին՝ քրիստոնէակա 1600 տարուան միջոցին տանող ու գործող աշակերտ շարուած են հոն ժամանակա կան կարգով.— Լուսաւորի եւ Ներսէսեան հաստատութիւ ները, Սահակ Մեսրոպեան ներն ու Գրական ոսկեդար տոյ՝ վանական ուսուցումը ու «համալսարան»ները, կան արուեստից ճառագայթ խաչակրական կապակցութիւն Կիլիկեան փոքր Վերածնութիւն Մխիթարեան փարոսները, յետ Ֆրանսական, ռուսական, գերմ նական եւ ամերիկեան թափան ցումները, եւ անոնց յաջորդ այն կրթական կազմակերպ թիւնները, որ գոյացան Կոստ նուպոլիս, Թիֆլիս եւ զանազ զանազան կեդրոններու մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԲՈՂՈՔՆ

Թաղապետական ընտրութ մասին, Ատանացիներուն 10 զար ստորագրութեամբ բողո գիրը ներքին գործերու խորհրդականին յանձնուած է տանայէն զատ, Գոնիայէն եւ Կիրէհիրէն ալ պատուիրակու ներ գացած են Էնկիւրի, ղերու ընտրութեանց մէջ անկանոնութիւններու մասին ղոքելու համար։

ԹՈՒՐՔԲԵԻՀԷԼԼԷՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Վերջին տարուան փոփո գրութիւններուն համեմատ, նաստան Թուրքիայէն 11 ոսկի արժէքով ապրանք, արմտիք, կենդանի եւ րանքներ կը գնէ։ Իսկ Յունաստանէն 900 հազար գնում կ'ընէ։ Յունաստան նպաստաւոր գտած է Թուրքիայէն գնելը, Ռուսիայէն եւ Անգլիայէն նելու։ Նոր կարգադրութեա երկու երկիրները իրարու գնչուած սակագոյց պիտի ծագրեն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Խալքի բարեկամութ յանձնաժողովը նիստ մարած է Էնկիւրիի մէ մէթ փաշայի նախագահ նով։ Խօսք առած են բազ երեսփոխան անդամներ, եւ հրդակցութիւն եղած է ըն նուր կացութեան շուրջ։ քուի այն լուրը թէ բարեկամ գործը Մ. Քէմալի ճամբոր թենէն ետքի յետաձգուա

** Ֆէթհի պէյ հերքա այն զրոյցները որոնց համա իբր թէ Սէրպէսթ կուսակցու

...մակերպութիւնը պիտի լուծ-
... եւ կուսակցութիւնը միայն
...ային ժողովին մէջ պիտի աչ-
...ուի։

** Խոլէ եւ Աէրպէսմթ կու-
...թիւնները մէկ առնիքի
...ք պիտի աշխատին, որովհետեւ
...րպէսթի կեդրոնին համար ահղ
...կացուած է Խոլէի կեդրոնին
...։

...ԻՆ ՎԱՐԻՉՆԵՐԸ
ԷՆԿԻՒՐԻ ԿԱՆՉՈՒԵՑԱՆ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ
...լէ կուսակցութեան կազմա-
...րպէ յանձնաժողովները իրենց
...թիւնները կը շարունա-
... Ամէնէն գործօն վիճակին
...էջ կը գտնուին կազմակերպչա-
...ն. ընտրական եւ ծրագրի յանձ-
...նաժողովները։

Այս յանձնաժողովները, ո-
...է կուսակցութեան ամէնէն
...րեցիկ անդամներէն կազմուած
..., կ'ըսուի թէ առաջին ամթիւ
...նական եւ ընդարձակ նոր ծրա-
...իր մը պիտի պատրաստեն եւ ի
...արկին կուսակցութեան ընդհ
...ողովին պիտի ներկայացնեն։

Կազմակերպչական յանձնա-
...ժողովը վրայէ վրայ ներս
...մարած է եւ զանազան անդամ-
...ներ շատ ուշագրաւ ճշմարտու-
...թիւններ մէջտեղ դրած են։ Ըս-
...թ փաշա որ նիստերուն կը նա-
...խագահէր, ամփոփումը պատ-
...րաստած է բոլոր առաջարկներուն
... անոնց պատասխաններուն, որոնց
... կարեւորութիւն կը տրուի։

Ժողովէն ելլելու միջոցին, Ըս-
...թ փաշա ըսած է. «Զօրաւոր
... միշտ եւ պիտի ըլլանք ամէն
...ն»։

** Խոլէ կուսակցութեան Պոլ-
... վարչութեան անդամներէն
...ֆէթ Քերիմ եւ Բիւքնէտին
...էյը Էնկիւրի գացին, կուսակ-
...թեան կեդրոնին հրահանգին
...։

...ՌԻԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ԾԱԽՔ

Նագիլլիէն հեռաձայնը կը
հաղորդէ Ճըօն փօսթայի —

Ցուցադրելու Նագիլլի ջրանց-
...ին համար պարապ տեղը ծախ-
...ուած մէկուկէս միլիոն ոսկի
...ուածին առաջքը առնելու հա-
...մար, Ներոպացի մասնագէտ մը
...ւեցաւ։ Մասնագէտին մաս-
...նած սխալներուն վրայ, պէտք
...նուեցաւ որ Մէնտերէսէն բա-
...նալ իսկոյն փակուի ջրանցքը...։
...ու որ շատ ցաւեցայ այս ա-
...րգիւն աշխատանքին եւ ծախ-
...ուած դրամին համար։ Այս առ-
...իւ 23 հազար ոսկի արժէքով
...ագնի պաշտօնութիւն մըն ալ
..., որուն քննութիւնը շատ կա-
...որ է։ Ժողովուրդին հաղորդու-

մէկ դժուարութեամբ տաւած
տուրքերուն այն կերպ ծախսուե-
լուն ինչ պէտք է ըսել։

*** Էնկիւրիէն կը հաղորդեն
թէ երկաթուղիներու շինութեան
համար այս տարի 30 միլիոնի
տեղ 20 միլիոն ոսկի պիտի ծախ-
սուի։ Այս մասին քննութիւն կը
կատարէ Հանրօգուտ գործավա-
րութիւնը։

ՑԱՐԻՆ ԹԱԳԻՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐԸ

Մոսկուայի կառավարութիւնը
առաջին հաղորդագրութիւնն է, որ
կը հրատարակէ վերջերս ցարական
թագին գոհարներուն մասին։

1922 Մարտ ամսուն էր, որ
բացուեցան արկղերը, ուր պահ-
ուած էին ցարին թագին գոհարե-
ղէնները։ Բոլորը ղրկուեցան պե-
տական թանգարին քարերու պահ
պանութեան կոմիտէին։ Գնահա-
տութիւնը կատարուելով, տեսնուեցաւ որ առասպելական հարս-
տութիւն մը կը կազմեն անոնք։

Այդ գոհարեղէնները բաժ-
նուեցան երեք խումբի

1.— Այս խումբին մէջ էին
այն գոհարները, որոնք արուեստ
եւ պատմութեան տեսակէտէն գե-
րազանց արժէք մը կը ներկայա-
ցնէին։

2 — Այս խումբին մէջ կը
գտնուէին այն գոհարները, որոնք
մեծ արժէք կը ներկայացնէին
միայն արուեստի տեսակէտէն։

3.— Այս խումբին մէջ կը
գտնուէին թանկագին քարեր, աւե-
լի նուազ արժէքով։

Պետութիւնը որոշած է պա-
հել առաջին խումբի գոհարեղէն-
ները, որոնք 406 հատ են եւ կը
պատկանին Մեծն Պետրոսի, Եղի-
սաբեթ, Քաթերին Բ., Պօղոս Ա.
Աղեքսանդր Ա. եւ Նիքոլա Ա.
ցարերու հարստութեան։

Պետութեան պահեստի գա-
հօրներուն մէջ որոնք եզական
են ամբողջ աշխարհի վրայ, կը
յիշուին

1.— Զմրուխտ մը, թանձր
կանաչի գոյնով, որուն գեղեցկու-
թիւնը անբաղդատելի է։ Համա-
նաբար ժամանակակից է Ամե-
րիկայի գիւտին։ Քոլոմպիոյ մեհ-
եաններուն զարդը կազմելէ ետքը,
տեւն մը տարուած է Հնդկաստան։
Չի գիտցուիր թէ ինչպէս տիրա-
ցած են ցարերը։

2.— Շափիւղայ մը, երկնա-
գոյն կապոյտով, որ կուգայ Ցէյ-
լանէն։

Կը կշռէ 260 քրաթ։

3 — Ոսկեքար մը («Տարը
ետգութ»), հիւթապատուզի գեղ-
նութեամբ, բիւրեղէ աւելի թա-
փանցիկ։

4— Փշոտ կարկեհան մը,
400 քրաթ, զոր 1676ին գնած է
փէքինի առւ գեսպանը։

5 — Ադամանդ մը, որ իր
ջրային փայլով եւ մեծութեամբ
հռչակաւոր է։ Ագուցուած է գա-
թական ամով ապարանջանի մը
վրայ։

6.— Օրլով ադամանդը, որ
գտնուած է Կոլքոնտայի մէջ
(Հնդկաստան) ԺԷ. դարուն, երբ
կը կշռէր 300 քրաթ։ Ցետոյ
տաշուելով, 200 քրաթ կոմս
Օրլով զայն գնեց նուիրելու հա-
մար Քաթերին Բ.ի 1772ին։

7.— Շահ Բուրկան նիզանի
ադամանդը։ Թանկօլ Ածան էր,
որ 1651ին գողցաւ Շահէն։
1829ին ցարին թագին միացաւ։

ՌՈՒՀԱՅԻԱԿԱՆ ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ
ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՑԵՑՆԷ ԴՐՈՒՑԻՆ ՄԷՋ

«Ազգակ»ի լրատուն կը հա-
ղորդէ Հեռաւոր Հեռաքրքրա-
շարժ լուրը —

Քանի մը օր առաջ, Թոգուշ
անունով Ասանայի կին մը, բռո-
նազ մեկնած էր հոն գտնուող իր
քրոջ աղջիկը տեսնելու համար։

Այս նախադաշտերկով կինը
բռնագ հասած օրուան գիշերը,
սարսափելի երազ մը կը տեսնէ.
խումբ մը հրեշտակներ գինք կը
պատցնեն դրախտի բոլոր անկիւն-
ները եւ վերջը մաւթ քարայրի
մը առջեւ կեցնելով կ'ըսեն. «Ա-
հաւասիկ քու արժանի տեղդ»։
Թոգուշ երազին մէջ կը սկսի պա-
ղատիլ, աղաչել հրեշտակներուն,
որպէսզի իրեն գոնէ պայմանա-
ժամ մը տան մեղքերը քաւելու
եւ երկնից թագաւորութեան ար-
ժանանալու համար, հրեշտակնե-
րը խղճի գալով երեք ամիս պայ-
մանաժամ կուտան։

Հեռաւոր առաւօտ կանուխէն
սարսափահար կ'արթննայ կինը
եւ անմիջապէս շտեկառաք նամա-
կով կը վերադառնայ Պէյրութ։
Դրացիները կը զարմանան այս ա-
նակնկալ վերադարձէն եւ կը հա-
ւաքուին անոր շուրջ՝ հարցնելու
համար պատճառը։ Թոգուշ ամ-
բողջ կը պատմէ անոնց. «Կիւմաշ-
քեարլար եազըլաճաղըն, վերա
պէն կիւնահըմաան թէմիզլէն-
տիմ»։ Այս բառերը հոգիս ար-
տասանած անհնար կը մանէ եւ
կը մարի։ Իր ազգականները կը
փութան եւ «պախշիշ» կը կա-
չեն. Թուին ամէն գիրք մը կու-
գայ «պախշիշն» եւ հոգիս կար-
դալու սկսած, կը սթափի կինը որ-
մէկերջ կը հասնին «աղբարշ»ներու
շքախումբերը եւ զայն կ'առաջ-
նորդեն իրենց ժողովարանին եւ
հոն հաւատացեալներու ներկա-
յութեան պատմել կուտան դրախ-
տի տեսարանները...։

ՌՈՒՍԵՐԸ ԴՐԱՄՆ ԱԼ ԿԸ ՋՆՋԵՆ

Մոսկուայէն քաղուած տե-
ղեկութիւնները կը հաստատեն
այն զրոյցը թէ պոլշեւիկները կը
խորհին ջնջել դրամին շրջաբե-
րութիւնը, փոխարինելով զայն
ապրանքով։

Նախապէս կը կարծուէր թէ
այս լուրը օտարներու թշնամի-
ներուն կողմէ տարածուած է։
Սակայն կը հաստատուի թէ Մրկոյ-
եանի նախագահութեան տակ
կազմուած է յանձնախումբ, որ
պիտի աշխատի առաջնել նոր
դրութիւն մը հաստատելով դրա-
մին փոխարէն վճարման ուրիշ
միջոց մը։

Նախնական ծրագրի մը հա-
մաձայն, բանուորները իբրեւ
աշխատավարձ պիտի ստանան
ուտեստ եւ ապրանք։ Իսկ գիւ-
ղացիները պիտի ստանան գանձա-
թուղթեր, որոնք իրենց իրաւունք
պիտի տան պետական վաճառա-
տուններէն առնելու իրենց ան-
հրաժեշտ իրերը։

Այս դրամական յեղափոխու-
թիւնը, որ նպատակ ունի կայու-
նութիւն մը տալ չերվոնէցին ար-
ժէքին, նորութիւն մը չէ, քանի
որ 1919ին Լենին կը յայտարա-
րէր թէ ռուբլիին անկումը պիտի
պարտադրէ դրամին շրջաբերու-
թեան վերջնական ջնջումը։ Ցետոյ
չյաջողելով այս ծրագիրը, Լենին
աշխատեցաւ վերահաստատել եւ
ամրացնել դրամական նախկին
դրութիւնն ու հաւասարակշռու-
թիւնը։

Այս անգամ եւս կը փորձուի
հին ձախողած ծրագիրը բաղդա-
տաբար աւելի դէչ պայմաններու
տակ։

Ինչպէս «Խորհ. Հայաստան»էն
մեր քաղուածքները կը հաստա-
տեն, արդէն մասամբ իրականա-
ցնելու կ'աշխատին այս ծրագիրը
զանազան շրջաններու մէջ։ Հա-
յաստանի ուսուցիչները այսպէս
է, որ իբրեւ ռոճիկ պիտի ստանան
կօշիկ, հագուստ եւ ուտեստեղէ-
նական վճարում չկայ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Ժընեւի Աշխատանքի Մի-
ջազգային Դիւանին վերջին
հաշիւներուն համաձայն, անց-
եալ օգոստոսի վերջաւորութեան
անգործներու թիւը հետեւեալ
պատկերը կը ներկայացնէր զա-
նազան երկիրներու մէջ.—

Երկիր	Օգոստ. 1929	Օգոստ. 1930
Գերմանիա	883,002	1,947,811
Պելճիքա	4,037	10,202
Աւստրիա	101 845	156,124
Տանիմարգա	6,003	18,473
Անգլիա- Իրլանտա	1,98,882	2,119,648
Իտալիա	236,316	399,604
Հոլանտա	12,030	25,772
Լեհաստան		170,665
Ռումանիա	3,909	23,236
Շուէտ	20,048	26,147
Չեխօսլովաքիա	16,859	37,853

Ասոնցմէ զատ Պելճիքան ու-
նի նաեւ 48,580 հոգի մասամբ
անգործ, անցեալ տարուան
16,452ի դէմ, նոյնպէս Լեհաս-
տանի մէջ 70,597 մա-
սամբ անգործներ։ Միացեալ Նա-
հանգներու մէջ կան անգործնե-
րու թիւը կը ներկայացնէ 100ին
22 համեմատութիւն մը, մինչ
անցեալ տարի 100ին 9 էր։

Ճարտարարուեստական բոլոր
մեծ պետութեանց մէջ Ֆրան-
սան է միայն որ գրեթէ անգործ
չունի եւ ունեցած քիչն ալ
պակսած է այս տարի (1929ին
ունէր 964 անգործներ, իսկ այս
տարի ունի միայն 403)։ Նոյն-
պէս Ռուսիոյ մէջ ալ այս թիւը
նուազած է. 1929ի 1,310,600էն
իջած է 785,700ի։

Ընդամէնը, ամբողջ աշխարհի
մէջ անգործներու թիւը կը հաշ-
ուըուի 12-15 միլիոն հոգի։

ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Ֆրանսա նոր մարդահամար
մը եւս պիտի կատարէ գալ տա-
րի 1931ին, հաւանաբար մարտ
ամսուան ընթացքին։ Եւ սա-
կայն դեռ ճշդուած չէ թէ ի՛նչ
ձեւով տեղի պիտի ունենայ
մարդահամարը։

Փարիզ 1921ին ունէր
2,906,472 բնակիչ, 1926ին՝
2,871,429 բնակիչ (աւելի
35,043 հոգի պակաս)։ Իսկ
այժմ կը կարծուի թէ Փարիզի
բնակչութիւնը աւելցած է շնոր-
հիւ այն շինութիւններուն, ո-
րոնք տեղի ունեցան 13րդ,
14րդ, 15րդ եւ 16րդ թաղամա-
սերուն մէջ։

Սէն նահանգին բնակչութեան
թիւն էր 1921ին 1,500,219,
իսկ 1926ին՝ 1,757,208։ Այժմ
կը կարծուի, որ այս թիւն ալ
աւելցած է շնորհիւ հանդ օ-
տարականներու։

Օտարականները 1926ին հե-
տեւեալ ձեւով բաժնուած էին
Սէն նահանգին մէջ.

101,893 Իտալացի, 50,251
Պելժ, 44,519 Ռուս, 36,370
Լեհ, 33,226 Զուիցերիացի,
31,568 Սպանիացի, 18,336
Թուրք, 15,743 Անգլիացի,
14,229 Ամերիկացի, 12,176
Ռումանացի, 10,833 Գերմանա-
ցի, Աւստրիացի եւ Հունգարա-
ցի, 7,161 Յոյն։

Պէտք է աւելցնել, որ բազ-
մաթիւ օտարականներ Ֆրան-
սական քաղաքացիութիւնը ըն-
դունեցին վերջին տարիներուն։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ցարական կառավարութեան
թշնամական դիրքին պատճառաւ,
Հրեաները քշուեցան ու ամփոփ-
ուեցաւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ,
ուր իրենց արգիլուած էր զբա-
ղիլ արդիւնաբերութեամբ։ Այն-
տեղ եւս ջորդը պակաս չէր սա-
կայն։ Քաղաքացիական կռիւնե-
րուն ընթացքին եւս բազմաթիւ
Հրեաներ կոտորուեցան։

Երբ 1926ի մարդահամարը
կատարուեցաւ, տեսնուեցաւ որ
Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ կ'ապրին
407,000 Հրեաներ։

25 յուլիս 1925ին, պոլշեւիկ
կառավարութիւնը հրամայեց
կազմակերպել հրէական հողա-
գործական գաղութներ։ Առաջին
տարին 3,000 հրեայ ընտանիք-
ներ լծուեցան հողագործութեան։
10,000 ընտանիքներ եւս հաղ-
մեցին ուրիշ գաղութ մը։ 6,000
ընտանիքներ ալ ղրկուեցան Խրիմ,
ուր պիտի հիմնեն հողագործական
ուրիշ գաղութ մը։

ԱՅՆՇԹԱՅՆ

Այնշթայն ձանձրացած է
փառքէն, նոյնիսկ նեղուած։ Չէր
բաւեր ամէն օր նամակներ ստա-
նալ աշխարհի չորս կողմէն։ Առա-
մըն ալ, երբ ծընեւ կը գտնուէր,
իրեն այցելութեան կուգայ ամե-
րիկացի տիկին մը, սիրունիկ մէկը
որուն չէր կրնար մերժել երկու
տող ձեռագիր եւ ստորագրութիւն
մը։ Կը թուի թէ կինը քիչով գո-
հացող չէր, ու մկրատ մը կը հա-
նէ գրպանէն եւ ամէն գինով կը
փորձէ խուրձ մը մազ կտրել Այ-
նշթայնի գլխէն։ Խեղճ Այնշ-
թայնը հազար ճիգ կը փորձէ, ա-
զատելու համար այդ պատուհա-
սին կակուղ ձեռքերէն։

Այնշթայն մոռցիր էր։

Օր մը Փարիզի մէջ կորսնցուց
իր անցագիրը։ Ուրիշ օր մը սխալ
հոշուեց եւ պակաս վճարեց հան-
րակառքի մը մէջ իր տոմսակը։
Եւ տոմսակավաճառը բրտու-
թեամբ նեղացաւ աշխարհահռ-
չակ մաթեմաթիկոսին.

— Գնա՛, քիչ մը թուաբա-
նութիւն սորվէ։

Ապահովաբար Այնշթայն ինք-
զինք արդարացուց, պատասխանե-
լով որ իր սխալը կամ թուաբա-
նութեան ճշմարտութիւնները ..
յարաբերական են։

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓ

Օգոստոսի 20 օրուան մէջ
կէֆէւուն գնդակահարած է 300
հոգի։ Ուրեմն օրական 15 հոգի։
Եւ այս՝ պաշտօնական վիճակա-
գրութեամբ։ Այս գնդակահարու-
թիւններէն զատ, քանի՛ներ սպան-
նուեցան Ռուսիոյ գիւղերուն մէջ
այն ամբաստանութեամբ թէ
արծաթ դրամ կը պահեն, հաւա-
քական գիւղատնտեսութեան ար-
գելք կը հանդիսանան, դասա-
կարգային թշնամի են, կուլակ
են, կրօնական նախապաշարումներ
կը տարածեն, անհատական առեւ-
տուրով կը զբաղին, կամ աջ ու
ձախ կոմունիստ հսկանքներու կը
պատկանին, խորհեցէք որ գնդա-
կահարութիւնները ամսէ ամիս
կը բազմանան, քանի գիւղացինե-
րը կը մերժեն յանձնել իրենց
հունձքը։

Գնդակէն զատ մահու ուրիշ
գործիքներ ալ ունին պոլշեւիկները։
Բանտերու մէջ մեռածները նոյն-
քան խոշոր թիւ մը կը կազմեն,
անոնք ենթարկուած են «կոմու-
նիստական ծոմապահութեան»։
Հազար հիւանդութիւնները, որ
գնտաններու մէջ երեւան կուգան։

Կատարեալ զուլում։

Ցաճախ աւելի քան անմեղ
պատճառներու համար մահուան
պատիժ կը անօրինուի։ Երեք առեւ
ճարտարագէտներ, Պալչինսկի,
Մէկ եւ Վ. Իլէչքօ, մահուան դա-
տապարտուեցան, որովհետեւ ըլ-
կայ վայրաշարժերու գիւան ը-
րած էին։

Ի ՔԱԻՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

«Ցան... տին... տան.. Շողեր,
...նիկ որո՞ւ համարկըվառեւ մեր
...ները... աղջի՛կ, որո՞ւ կը
... մեր դրան չեմին.. փեսան
..., ալ գալիք չունի ..»։

...ամբողջ ճամբու երկայնքին
...ուեցաւ քթին տակ.. աղօթք
... մրմնջեց .. խնդաց ու հեկե-
... երկու կիներ, եաեւէն
...ւյն ի քարշ, զոհանդական աչ-
...ով կը դիտէին ծերուկին ցնո-
...այդ վիճակը։ Առաւօտոյ
...ելու բառ չէր մնացեր իրենց
...կուկին աչքերուն մէջ
... կայն մը իմաստութիւն
...ագեր էր ու գերմարդկային
...երումով մը կը հետեւէր այդ
...կանդակներուն։

Կէսօրէ յետոյ վհատութիւն
... եկաւ Մխիթարի վրայ, ինկաւ
մոգաւի մը տակը. երեք եակներ
կանգ առին իր մօտ, իրենց սա-
ջեւէն կ'անցնէին մարդկային ե-
րեւոյթներ, փոշեթաթախ դէմ-
քեր. ալ վարժուած էին այդ տե-
սարանին, ոչինչ կար հոն զարմա-
նալի, ինչպէս գաղթի ծաղիկներու
մէջ, այդ մարդիկը ծնած էին
քալելու համար այդ ճամբան,
ինչպէս իրենք ալ՝ սպասելու հա-
մար հոն, գիւահար ծերուկին
մօտ, մինթէ՞ աշխարհը կրնար ու-
րիշ կերպ եղած ըլլալ։

Անսահման համակերպու-
թեան այդ բոպէին գաղթին մէկ
ծայրէն ձիաւորներու փոհմակ մը
փրթաւ ճամբու երկայնքին իվար
կուգային, աղեկէզ ճիչեր,
պոռչտուքներ կ'իմացուէր անոնց
ուղղութեամբ, պայթումներու

հետ նաեւ մեռաղային շոզար-
ձակումներ... մի՛լ էին ինչ կ'ու-
զէին ու ինչու կը մրմռին աչքերը
դէպի հոն յառած, ականջները կը
շարժէր ու բան մը չէր հասկնար...։

Երիվարներու խումբը կը մօ-
տենար, անօգուտ փախուստներու,
վայրավատին անկումներու, գա-
զանային պոռչտուքներու թոհու-
բոհը կը թուալէր։ Քիւրտ հրո-
սակներ էին, եկած առնելու իրենց
բաժինը ..։

Անոնցմէ քանի մը ձիաւոր
կանգ առին կարնոյ զանգակա-
հարին առջեւ, նոյն մամոնումը
անցաւ անոնց աչքերէն, խուժեցին
վար, մէկը իջաւ տանը խլեց, ու-
րիշ մը փորձեց Աղնիւին կուրծքի
զգեստները պատռել։

Լեղապատառ ճիչ մը :

Ու յանկարծ Մխիթարի արտին
մէջ քնացող առիւծը զուրս պոռթ-
կաց, մէկ անգամ միայն, վեր-
ջին անգամ մը միայն, անզօր,
ունայն սլացք մը միայն, բայց
առիւծը գիտցաւ շղթաներու
տակէն զուրս պոռթկալ։

Անհաւատալի թափով մը
Մխիթար ոտքի ցատկեց, իր ա-
քէն խլեց պատառատուն կօշիկ մը,
խոյացաւ քիւրտին վրայ, ատամ-
ները սեղմ, աչքերը մոլեգին,
բանեց քիւրտին կոկորդը ու սկսաւ
կօշիկով զարնել, զարնել։

— «Աւթըլը եէթեր... պիր
ճան իչիւն պու զաւար մինէլթ
եէթեր...»։

Մոռնում մըն էր որ այդ
պահուն կը գտնար իր արեան
հետ ու իր բազուկին հետ կը
հարուածեր քիւրտին գանկը.—
«Կ'արժէ՞ մէկ կեանքի համար
այսքան տառապանք..»։

Կայծակի մը երկնային թը-
ռիչքով այդ պահը անցաւ Մխի-
թարի անդունդէն աչքերէփակեց,
որովհետեւ ուժգին, բիրտ հար-
ուած մը եկած էր գանկին, դդալ
որ Աղնիւին երկու թեւերը կը
փաթթուէին իր վզին, դդալ որ ա-
նոր շրթունքը կը փակէր իր երե-
սին, իր վերջին ուժերով պլլուե-
ցաւ անոր։

Վայրագ ձեռքեր քաշեցին
երկու էակները մէկզմէ. յարձա-
կողները չգիտցան թէ ինչպէս
կրնան յագեցնել մոլեգնութիւն
մը, ըրին ինչ որ կրնային, հրա-
ցանի կոթերով ու մայրի կտորնե-
րով ջախջախել անոնց
գանկը, ճաառապեցան երկու էակ-
ները, երբոր քաղցրութիւնը եր-
բեք այդքան չէին զգացած, եր-
բեք այդքան չէին սիրած զիրար
որքան այդ յետին պահուն, ձիչ
մը արձակեցին, այնքան անոնց
դէմքերը ահզմուած էին իրարու։

Ուրիշ ոչ մէկ մաանում
չկրցաւ անցնիլ Աղնիւի եւ Մխի-
թարի մտքէն, այդ յետին պա-
հուն — այնքան կարճ տեւեց։
Կոշտակի մը ծանօթ բայց հեռա-
ւոր ղօղանջները անցան իրենց
մէջէն ու նուաղեցան այդ մեղե-

դիին հետ, սաւերացաւ ամէն ինչ
որ ունէին այս աշխարհէն։

Քանի մը քայլ անդին Շողա-
կաթ Յաւօ նստած մոգաւին քով,
ալ ակէն չերերաց, սպասեց որ
յաւիտենականը իրեն ալ այցի
գայ։

Փ ՍԱՆԱՍԱՐ
Վ. Ե Ր Զ

զինակւոր դէմքեր խորհրդային իշխանութեան ժերժէր էին զիրենք դատելու իրաւունքը։ Դատավարութիւնն ստացեր էր քաղաքական բուռն վիճաբանութեան մը բնոյթը, ուր ընկերվարականներն իրենց գլխուն հետ կը խաղային։ Բոլորն ալ մահուան դատապարտուեցան. բայց Տրոցկիի խորհուրդով, մահավճռին գործադրութիւնը յետաձգուեցաւ եւ դատապարտեալներուն հաղորդուեցաւ թէ իբր պատանդ պիտի պահուին, և պիտի գնդակահարուին, եթէ ընկերվարականները որ եւ է ձեռնարկ կատարեն բոլշեւիզմի դէմ։ Երկարատեւ բանտարկութենէ յետոյ, անոնք աքսորուեցան զանազան վայրեր, ուր չեկիստներու ամենախիստ հսկողութեան տակ, անոնք չկրցան որ եւ է յարաբերութիւն ունենալ իրենց ազատ ընկերներուն հետ։

Հիմա նորէն, անոնք վերադարձած են Չեկայի բանտը, Մոսկուա։ Մահուան պատիժը կրկին կը սպառնայ անոնց, որովհետեւ, կարմիր բռնաւորը Ստալին, կը վախնայ բոլոր անոնցմէ, զորս կը նկատէ ընդդիմակ. գլուխն անցնելու հաւանական ըմբոստացումներու։

Ժընեւի խորհրդ. պատուիրակութեան դէմ

Ժընեւի մէջ զրոյց կը շրջի թէ զինաթափութեան յանձնաժողովին խորհրդ. պատուիրակութեան դէմ դաւադրութիւն մը սարքուած է։

Պատուիրակութեան պետը Լիտվինոֆ ռուսերէն գրուած անստորագիր նամակ մը ստացած է. նամակը կը յայտնէ թէ դաւադրութիւն մը սարքուելու վրայ է։ Այս նամակը Լիտվինոֆի կողմէ յանձնուած է ոստիկանութեան, որ խորհրդ. պատուիրակներու ապահովութեան եւ պաշտպանութեան յատկացուած ուժերը աւելի զօրացուց։

Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ, պուլկար խորհրդարանին մէջ, հարցում ուղղուեցաւ կառավարութեան թէ Թագաւորին ամուսնութեան հետեւանքով, փոփոխութիւն պիտի կրէ՞ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը։ Այս առթիւ յիշուեցաւ թէ Սօֆիայի իտալական դեսպանը ճառ մը խօսած է Պուլկար ֆաշիստներու առջեւ, յայտնելով թէ երկրին փրկութիւնը ֆաշիզմի մէջ է։

Պուլկար վարչապետը նախ հերքեց իտալական դեսպանին վերագրուած ճառը, յետոյ պատասխանելով հարցման, յայտնեց թէ Պուլկարիա կը շարունակէ վարել խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը, հիմնուած դաշնագրերու վրայ, եւ թէ ապագային, այդ քաղաքականութիւնը իր նպատակներով թէ միջոցներով, որեւէ փոփոխութիւն չպիտի կրէ։

Ընդհ. գործադուլ Սպանիոյ մէջ

Մատրիտի Շինութեանց գործաւորները, սէնտիքային կարգադրութեամբ՝ ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին։ Բանթողները խմբովին ուղղուեցան մայրաքաղաքին կեդրոնը։ Կարգապահական խիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին ոստիկանութեան կողմէ։ Գործաւորներ փոխադրող բազմաթիւ մեծ ինքնաշարժներ կեցուցին բանթողները որոնք արգիլեցին իրենց ընկերները աշխատանքի երթալէ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց բայց որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ։

Ընդհ. Գործադուլը կատարեալ է։ Շինութեանց սէնտիքային մասնակցող 21000 գործաւորներ դադրեցուցած են աշխատանքը։ Մետաղագործներն ալ գործադուլ յայտարարած ըլլալով, բանթողներու թիւը Մատրիտի մէջ կը հասնի մօտ 40.000ի։

Համալսարանի ուսանողները ձգեցին դասընթացքները եւ խումբ խումբ, կարուհիներու արհեստանոցներն այցելելով, թելադրեցին որ գործադուլ յայտարարեն։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Համաձայն եգիպտական նախկին սահմանադրական օրէնքին, խորհրդարանի բացումը պէտք է տեղի ունենար շաբաթ, 16 նոյեմբերին։ Այդ օրուան համար ազգայնական Վաֆտ կուսակցութիւնը որոշեց սուգի օր յայտարարել, պահանջելով որ բոլոր բժիշկներէն եւ գեղագործներէն զատ, բոլոր ազատ արհեստաւորները գործադուլ բռնեն։ Եգիպտացի կիներ, ուրբաթ օր պտտեցան խանութէ խանութ, հրաւիրելով որ փակեն յաջորդ օրը։ Քանի մը ձերբակալումներ կատարուեցան։

Շաբաթ օր, կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առած էր, բայց որ եւ է միջամտութիւն կատարելու պէտք չունեցաւ ոստիկանութիւնը։ Գահիրէ հանդարտ օր մը անցուց։ Փաստաբանները այդ օր դատ չվարեցին։ Արաբական թաղերու մէջ, խանութները փակ էին, բացի ոճարաններէն։

Գաւառներէն համերաշխութիւն եւ համամտութիւն յայտնող բազմաթիւ հեռագիրներ հասան Վաֆտի նախագահութեան։ Նահաս փաշա, Վաֆտի նախագահը, ոստիկաններու ընկերակցութեամբ շրջեցաւ Գահիրէի թաղերն ու արուարձանները, ամէն տեղ արժանանալով ժողովուրդին խանդավառ ընդունելութեան։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան. Հայ լեզուին տիրական յատկութիւններուն մասին։ Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառները» եւ Չարլի Չէփլին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մելիք Գէորգեան, Տէր և Տիկ. Antoine et Pierette Zamberty, Mr. Joseph et Mme Juliette Coquand. Mr. Jean et Mme Louise Domange, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, ամէն անոնց, որոնք մասնակցեցան, Տիկին ՍՈՒՋԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի յուղարկաւորութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փինկեանցի Հայկէկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով։ Փափաքողները դիմեն 57 rue des Archives. Paris. 3րդ յարկ թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

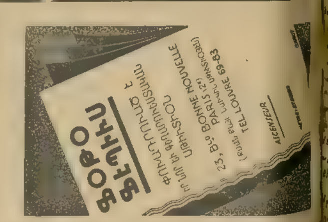

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 275 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

19 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1421

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՐԱԿԷՕԶԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Քիչ անդին լուր մը, իբր եզրակացութիւն մէկ քանի օրէ ի վեր շրջող նախապատրաստական զրոյցներու,— Ֆէթհիի կուսակցութիւնը որ ի ձայն փողոյ եւ թմբկի ու պաշտօնապէս կազմուած էր, կը լուծուի անձայն, անշշուկ եւ անպաշտօն կերպով, ու միշտ, նոյն հայրենիքին ծառայելու անշահախնդիր մտահոգութեամբ...

Սէրպէսթի կազմութեան վրայ լրջօրէն չէինք նայած երբեք որ այսօր, լրջօրէն փնտռելու ելլենք անոր կամաւոր թէ պարտադրեալ կազմալուծման պատճառները։ Կազմուած՝ հրամանով մը եւ ժամանակաւոր նկատումներով, կը լուծուի անշուշտ հրամանով մը եւ նոյն ժամանակաւոր նկատումներով։

Ու Թուրքը որ ի բնէ անընդունակ է լրջութեան, անգամ մը եւս յանձին Ֆէթհիի փաստը կուտայ թէ եւրոպական գըլխարկին տակ կը մնայ յաւիտենական Գարակէօզը, ժայռաքար անփութութեամբ եւ ծիծաղելի, լպրծուն խառնուածքով, որ ...աւերի եւ տխրութեան մահաշունչ մթնոլորտի մէջ իսկ, գիտէ ... զուարճալիքը քշել։

Ցիշեցէք թէ ի՛նչ խոստումներով ու մեծազգորդ ծրագիրներով հրապարակ նետուեցաւ Ֆէթհի, թերահաւատ քմծիծաղներու մէջ... Երկրին տնտեսական կեանքը պիտի բարւոքէր, արտադրութիւնը պիտի զարգացնէր, քայքայուած ու ա...ծուածային ելեւմուտքը պիտի հաւասարակշռէր ու փոքրամասնութիւնները պիտի կանչէր բնիկներու հետ հաւասարութեան նոյն գետնին վրայ։

Ի՛նչ ըրաւ.— Հաշուեկշիռն, իր ամբողջ տխրութեամբ, միայն ծիծաղելի։ Ինքնաժխոխ ու լեզուապատառ փոքրամասնութիւններն անգամ մը եւս վտանգեց, ընտրութիւններու ներկայացնելով մէկ քանի խամաճիկներ, որոնք իրենց ազգային հաւաքականութեան կապուած էին լոկ անունի եւ կրօնքի աւանդութեամբ ու անոնց դէմ հին կրքերն ու ատելութիւնները վերարծարծեց. զանազան քաղաքներու մէջ, ... մը արիւն թափել տուաւ, բաւական ապակի փշրեց ու ... Մեծ ժողովին մէջ՝ բարձրագոյն շնորհով՝ ապահովեց իր աթոռ...

Զարմանալու չէ սակայն, եթէ հակառակ ներքին աննպաստ պայմաններու, որոնք երկիրը կը դնեն անդունդին բերանը, Թուրքիա յաջողութիւններ կ՚արձանագրէ միջազգային քաղաքական հրապարակի վրայ։ Խորապէս ուսումնասիրուած, այդ քաղաքական յաջողութիւնները՝ վաւերացումն իսկ են Թուրքիոյ պարտութեան եւ նոր պարտութիւններու մտահոգութեան, անոնցմէ խուսափելու աճապարանքին։

Ազգային կորովի գերագրգիռ ճիգով մը, Իզմիրի առջեւ ... թափելէ յետոյ յոյն բանակը, երբ տեւական հաշտութեան ... կ՚երկարէ Աթէնքի կառավարութեան, կ՚արժէ անշուշտ ... առնել հողային կորուստը, որուն համակերպած է ճակատագրական պարտադրութեամբ։ Ու երբ կը յայտարարէ գոհանալ իր ներկայ սահմաններով, որովհետեւ զանոնք պահելու եւ պաշտպանելու, նոր եւ այս անգամ, անդարմանելի կորուստներէ խուսափելու մղձաւանջը, բաց կը պահէ Թուրք ղեկավարներու աչքերը։ Քրտական հարցը Թուրքիոյ սրտին մէջ ցաւն է որ պիտի քամէ անոր կենսական կորովը, որքան ... ջանան առաւելագոյն ուժերու վայրագութեամբ խեղդել ... անկախութեան ձգտումներու պոռթկումը։

Թուրքին եւ Քիւրտին միջեւ բացուած է հսկայ անդունդ ... որ այլեւս անանց կը դառնայ՝ ուրուականներու թանձր ...տուարով մըն ալ։ Քիւրտը եթէ թափեց իր արիւնը եւ ազատագրութեան ճամբուն վրայ արձանագրեց բազմահազար ... դժուար թէ կանգ առնէ, հակառակ կուրծքին ու կըռնակին տեղացող հարուածներու։ Պիտի քալէ մինչեւ իրականացումն իր ազգային հետապնդումներուն, Թուրքիան պահելով ...րքած հրաբուխի մը վրայ, որ կոչուած է մէկ կողմէ խանգարելու ելմտական, տնտեսական ու վարչական բարեփոխումներու ամէն փորձ, միւս կողմէ, սաստկացնելու ներքին տագնապը, հաւանաբար ստեղծելու արտաքին դժուարութիւններ ...նձնելու Թուրքին թարմ ուժերը մանաւանդ։

Այս անխուսափելի հեռանկարին վրայ, Ֆէթհինէյլ չեն որ ... կրնային մեղմ ու զուարթ գոյներու ափոփանքը գծել։ ...ք ծառայեցին ու դեռ պիտի ծառայեն կատարելու թեթեւցիկ փորձեր, պարտկելու համար փլուզման ազդանշանները։ Իսկ արտաքին քաղաքական յաջողութիւնները, որոնք ... վաւերացումն իսկ են Թուրքիոյ պարտութեան, ոչինչ ...փոխեն ներքին պղտոր կացութենէն։

Վաղը Թուրքիա կրնայ նոյնիսկ Ազգերու Դաշնակցութեան ... գիրք բռնել հակառակ Հայերու բողոքի կանչերուն եւ Քիւր... դալրօյթի պոռչտուքներուն։ Պետութիւնները գիտեն ... հաշիւները կարգադրել ու փոխարէն շնորհել թաւշաթոռ մը Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն։ Ու Գարաքէօզ ... իր կարգին, պիտի գիտնայ նոյնպէս, նուաստ արժանաւորութիւնը փրկել՝ նոր յաղթանակի թմբուկներով։

Բայց, ներքին փլուզման վտանգը կայ ու կը բանի փտախ... ...պէս։ Տնտեսական քայքայումն է այդ, որուն առաջքը ...նուիր քաղաքական դեղերով, բայց որ կրնայ քաղաքական ...ենէն մահացու հետեւանքները պայթեցնել։ Գարակէօզին ... յաղթանակները կը ծառայեն քիչ մը եւս ուշացնելու ...ենական պարտութիւնը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՅՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (Նոյեմ. 4).

— «Թուրքիոյ հանրապետութեան եօթներորդ տարեդարձին օրը Վենիզելոս եւ Ըսմէթ փաշա Էնկիւրիի մէջ ստորագրած են Թուրքիոյ եւ Յունաստանի «բարեկամութեան ու չէզոքութեան դաշինք» մը, որուն հետ միաժամանակ Թուրք եւ յոյն արտաքին գործոց նախարարները ստորագրած են առեւտրական եւ նաւային դաշնագիր մը։

Այս երկու դաշինքներու բովանդակութիւնը ամբողջութեամբ յայտնի չէ տակաւին։ Սակայն, այնքանն ալ, որ յայտնի է հեռագիրներէն, բաւական է գաղափար մը կազմելու համար այն մասին, թէ քաղաքականութեան հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի կ՚ունենայ դեռ երէկ իրարու ոխերիմ թշնամի երկու պետութեանց փոխադարձ յարաբերութիւններուն մէջ։

Ասիկա մասամբ կ՚երեւայ նաեւ ապստամբութեան այն փորձէն, զոր Վենիզելոս Էնկիւրի երթալու առթիւ կազմակերպած են Յունաստանի հակաթուրք տարրերը, Զօր. Փանկալոսի ղեկավարութեամբ։ Ճիշդ է, ապստամբութեան փորձը ձախողած է, բայց անիկա ինքնին ցոյց կուտայ, թէ յոյն ժողովուրդը տակաւին լիովին հաշտուած չէ Թուրքերուն հետ բարեկամանալու մտքին հետ, զոր կը նկատէ «նախատինք մը յոյն ազգային արժանապատուութեան»։

Հակառակ այդ հակաթուրք տրամադրութիւններուն, Վենիզելոս, որուն հայրենասիրութիւնը ոչ ոք կրնայ կասկածի ենթարկել, յոյն ազգի շահուն համար անհրաժեշտ է գտած բարեկամութեան դաշինք մը կնքել յոյն ազգի դարեւոր թըշնամի Թուրքիոյ հետ։ Համաձայն այդ դաշինքի՝ Յունաստան կը հրաժարի ոչ միայն Թուրքիոյ դէմ զէնք բարձրացնելէ, այլ եւ կը պարտաւորուի երբեք չօգնել Թուրքիոյ դէմ պատերազմող ուեւէ պետութեան։ Հարկաւ, նոյն պարտաւորութիւնը կը ստանձնէ նաեւ Թուրքիա Յունաստանի վերաբերմամբ։

Ապահովաբար, արտաքին քաղաքականութեան հետ մէկտեղ փոփոխութեան պիտի ենթարկուի նաեւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի ներքին քաղաքականութիւնը իրենց հպատակ Յոյներու եւ Թուրքերու նկատմամբ։ Անկասկած, ասկէ ետքը զգալիօրէն պիտի բարելաւուի ոչ միայն Պոլսոյ յունական Պատրիարքարանի դիրքը, այլ եւ Պոլսոյ Յոյներուն իրաւական ու քաղաքական վիճակը։

Վենիզելոսի այցելութիւնը Պոլիս եւ տեսակցութիւնը Պոլսոյ յոյն առաջնորդներու հետ կոչուած է ամրացնելու յոյն-Թուրք նոր բարեկամութիւնը։

Թէ Պոլսոյ Յոյներուն վիճակին բարելաւումը անուղղակի ի՛նչ անդրադարձում պիտի ունենայ Պոլսոյ Հայերու վիճակին վրայ, կը պարզուի մօտ ապագային.»

ԱՆԳԼԵՒԻՐԱՔԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Գաղտատէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի երեսփ. ժողովը 13ի դէմ 69 ձայնով վաւերացուց Անգլեւիրաքեան դաշնագիրը, որ ի զօրու պիտի ըլլայ անմիջապէս որ Իրաք ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆէթհիի «սէրպէսթ» նահանջը

ՊՈԼԻՍ, 17 Նոյեմբեր.— Երէկ իրիկուն լուր շրջեցաւ թէ Սէրպէսթի հիմնադիր-ղեկավարը Ֆէթհի եւ նոյն կուսակցութեան անդամներէն Էնկիւրի գտնուող երեսփոխանները Մուսթաֆա Քէմալի եւ կառավարութեան յանձնած են Սէրպէսթ կուսակցութեան լուծման վերաբերեալ տեղեկագիրը։

Այս լուրն այսօր հաստատուեցաւ Էնկիւրիէն, կարգ մը շրջանակներ ենթարկելով զարմանքի հետաքրքրութեան։ Սէրպէսթի այս ընթացքին բուն պատճառները յայտնի չեն. բայց կը կարծուի թէ ընտրութեանց մէջ ձախողութիւնն է որ առնուած է այս որոշման։ Կ՚ըսուի թէ Սէրպէսթի երեսփոխանները պիտի կազմեն անկախ կուսակցութիւն մը։

.՝. Մուսթաֆա Քէմալ երկուշաբթի օր մեկնեցաւ Անատոլու քննական պտոյտի։

Տրնփինկը Խորհրդ. Միութեան մէջ

Անգլիացի օրագրող մը, որ Խորհր. Միութեան մէջ պըրպտումներ էր կատարեր ընկերութեան մը կողմէ, իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ եւ անդրադառնալով տրնփինկի հետեւանքներուն կը գրէ.— Բացի առանձնաշնորհեալ օտարականներու յատուկ վաճառատուններէ, մնացեալ վաճառատունները խորհրդային հպատակներուն կուտան ապրուստի անհրաժեշտ պիտոյքները, հաց, միս, կարագ, կաթ, հաւկիթ, ընդեղէն եւ այն ալ շատ ընչին չափերով, երկար սպասումներէ վերջ։

Վերջին ռուսեւիտալական համաձայնութիւնը, իր առաւելագոյն արդիւնքները կուտայ այս պահուս։ Իտալական ապրանքներու փոխարէն, որոնց գումարը կը հասնի տարեկան 250 միլիոն ֆրանքի, Ռուսիա Իտալիոյ կուտայ նաֆթ, հատիկներ եւ իւղ։

Ցօղուածագիրը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ խորհրդ. ցորենի արտածման վրայ, իբր պայքարի ամենէն լուրջ ու վտանգաւոր մէկ ձեւը, եւ կը յիշէ թէ նկատի ունենալով վերջին բերքի գնահատումը, կարելի է նախատեսել թէ առնուազն 5 միլիոն թոնօ ցորեն Ռուսիա պիտի կրնայ միջազգային շուկան հանել, ծանր խառվքի մատնելով հրապարակը։

«Իզվեստիա» բոլշեւիկեան թերթը կ՚ընդունի թէ Մոսկուայի իշխանութիւնները կը փափաքին դրամ ձեռք ձգել, իրականացնելու համար հնգամեայ ծրագիրը, բայց կը խոստովանի թէ վաճառման գիները շատ անսովոր են։ Ցօղուածագիրը կ՚եզրակացնէ.— Իմ կարծիքս այն է թէ խորհրդային իշխանութիւնը կ՚ուզէ մէկ քարով երկու թռչուն զարնել.— Նախ անմիջապէս եւ ամէն գինով դրամ ձեռք ձգել, յառաջացնելու համար հնգամեայ ծրագրի իրականացման եւ յետոյ, վարկաբեկել արտասահմանի դրամատիրական կարգերը։ Մինչ այդ սակայն, ռուս ժողովուրդը կը սեղմէ մէջքի գօտին, եւ կրցածին չափ, ինքզինքը կը մխիթարէ, յուսալով որ հանրային ամէն մէկ շէնքէ ծածանող դրօշներուն վրայ գրուած նշանաբանները պիտի իրականանան»։

Պաշտպանութեան տանօրեակ

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը ընթացքին, Խորհրդային իշխանութիւնը յայտարարեց թէ Նոյեմբեր 15-25ը ամբողջ Ռուսիոյ համար պիտի ըլլայ «Պաշտպանութեան տասնօրեակ» մը։

Այդ շրջանին, ժողովրդային զանգուածներու ուշադրութիւնը պէտք է կեդրոնանայ ցամաքային, ծովային, օդային եւ քիմիական պատերազմներուն վրայ, նկատի ունենալով դրամատիրական յարձակման դէմ լուրջ պաշտպանութիւն մը։

Գէտքէ որ ռուս ժողովուրդը ներկայ ըլլայ այն հաւաքոյթներուն ուր տեղեկութիւններ պիտի տրուին մարտական պատրաստականութեան վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ ներկայ ընդհանուր կացութեան վրայ։ Ժողովուրդին հրաւէր պիտի ուղղուի որ իր յօժար կամքով, իր ազատ ժամերը յատկացնէ, աշխատանքի, որպէսզի մարտական միութիւնները զօրանան եւ կարելի ըլլայ նոր օդանաւեր շինել։

Գոլով ուսուցչապետներու գաւազրութեան եւ անգլիական ու ֆրանսական կառավարութեանց կողմէ ընդդէմ Ռուսիոյ պատրաստուած պատերազմի առասպելին, այս տասնօրեակի առթիւ, պիտի շահագործուի անշուշտ, գրգռելու համար ժողովուրդը։ Արդէն, ճարտարարուեստական կեդրոններու գործարաններուն մէջ, մեծ միթինկներ կը սարքուին ուր կըրակուած ճառերէ յետոյ բանաձեւեր կը քուէարկուին, պահանջելով որ մեղադրեալ ուսուցչապետներն ու գիտնականները մահապատժի ենթարկուին։

Վաֆտի բանակցութիւնները

Գահիրէէն «Տէյլի Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ, հակառակ բոլոր հերքումներուն, Վաֆտ կուսակցութեան պետերուն եւ Մահմէտ Մահմուտ փաշայի միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին, կազմելու համար միացեալ ճակատ ընդդէմ կառավարութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱՅ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 17 Նոյ.— Երկու օրէ ի վեր, Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, զրոյց կը շրջի կառավարական տագնապի մը մասին։ Իբր թէ Մաքտոնըլտի եւ Սնոտընի հրաւէր ուղղուած է որ հրաժարին որպէսզի կարելի ըլլայ կազմել համերաշխական դահլիճ մը Հէնտըրսընի գլխաւորութեամբ, եւ մասնակցութեամբ Լոյտ Ճորճի։ Այդ կերպով, դահլիճը պիտի կրնայ կոթնիլ ազատականներուն ու նաեւ, հաւանաբար կարգ մը պահպանողականներու։ Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն սակայն թէ, եթէ այդ տեսակ կառավարութիւն մը կարելի ըլլայ կազմել, պիտի կըրնայ տեւել խորհրդարանի առաջին վիճաբանութեան իսկ, եւ եթէ հարցը ներկայանայ Աշխատաւորականներու խորհրդարանական խմբակցութեան, չախչախիչ մեծամասնութիւն մը պիտի արտայայտուէր ի նըպաստ Մաքտոնըլտի եւ Սնոտընի, որոնք, հրաժարելու մտադրութիւն չունին արդէն։

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԵՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Փրամէյթէյի հոկտեմբերի թիւէն.—

«Գաւամճներու ըմբոստական շարժումը կրկին սկսած է Թուրքեստանի մէջ։ Մօտ 2000 հոգինոց Ջոկատ մը կը գործէ Գուրպաշի Աք Իչանի ղեկավարութեամբ։ Այս Ջոկատը քանի մը կարեւոր ընդհարումներ ունեցած է, կարմիր բանակի կարգ մը մասերուն հետ։

Աշխապատի մէջ, վէճ մը ծագած է Թուրքմէն հեծելազօրաց ջոկատներուն եւ ռուս հեծելազօրաց միջեւ։ Երկու կողմէն ալ զոհեր եղած են։ Վէճին պատճառը հետեւանքն է Թուրքմէններու միջեւ ռուս բոլշեւիկներու վարած ազգային քաղաքականութեան։

Օխի շրջանին մէջ, կարմիր բանակի քըրքըզ ազգային կազմակերպութիւնները ըմբոստացած են։ Ըմբոստութիւնը խստօրէն զսպուած է։ Ըմբոստներէն մէկ մասը լեռը քաշուած է, միանալու համար ըմբոստ պասմաճներուն։

ԿՈՎԿԱՍԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

Թիֆլիսէն կը հաղորդեն ժընեւի վրացական մամուլի դիւանին, թէ կովկասի բոլոր ժողովուրդներու համերաշխական զգացումը երբեք այնքան զօրաւոր չէ եղած որքան ներկայ պահուն։ Հակախորհրդային յեղափոխական շարժումը խիստ ժողովրդային դարձած է։ Ցարիզմի կողմէ ստեղծուած եւ բոլշեւիկներէն մեծապէս ընդլայնուած՝ հակամարտութիւնը զանոնք պառակտելու համար, անհետացած է Հայերու եւ Ազրպէճանցիներու միջեւ, որոնց ըմբոստները կը պայքարին յաճախակի միասին կարմիր ջոկատներուն դէմ, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց գաղթականներուն դիրքը, կովկասի բոլոր ժողովուրդները — Ազրպէճան, Հայաստան, Հիւս. կովկաս, Վրաստան, — այսուհետեւ եղբայրականօրէն միացած են եւ կողք կողքի կը քալեն, ազատագրուելու համար օտար լուծէն։

Այս միութիւնն է որ սարսափի մատնած է Անդրկովկասի խորհրդային դաշնակցութեան կուսակցութիւնը, որուն նախագահը, Էլիավա, դառնութեամբ հաստատած է թէ այլեւս ոչ մէկ ազգային կամ կրօնական վէճ կայ կովկասեան ժողովուրդներու միջեւ, որոնք բոլորը «հակասովէթական պլօքը» կազմեն։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՈՍԿԵՄԹԵՐՔԸ

Աշխարհի մեծ նիւթագէտներու աչքերն յառած են Փանք տը Ֆրանսի ոսկիի մթերքին եւ շրջաբերութեան հանած թղթադրամներուն, որոնց գումարը հոկտեմբերի վերջին հասած էր 73 միլիառի անհակէ թիւին. անցեալ տարի միեւնոյն ամսուն այդ գումարը 60 միլիառ էր միայն։

Նիւթագէտները համաձայն չեն թէ երկրի մը տնտեսական կացութեան հայեցակէտով նպաստաւո՞ր է թէ ոչ ոսկիի պահեստին եւ թղթադրամներու չափազանց յաւելումը։ Օտար նիւթագէտները խէթ աչքով կը նային Փանք տը Ֆրանսի այս քաղաքականութեան եւ կ՚ամբաստանեն զայն թէ մնացորդական անձնասէր ձգտումներ ունի եւ կը խանգարէ միջազգային նիւթական կացութիւնը, իսկ Ֆրանսացի նիւթագէտներէն ոմանք ալ կը կարծեն թէ ոսկիի մթերումն է պատճառ կեանքի սղութեան։

Ապահովաբար նախանձի արդիւնք են օտարներու այս ամբաստանութիւնները։ թիւ ըրած կշտամբանքները։

Արդարեւ, Փանք տը Ֆրանսի նման Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պետական դրամատուններն ալ ունին ոչ միայն իրաւասութիւնն այլեւ պարտականութիւնը՝ ներկայացուած ոսկին գնելով փոխարէնը թղթադրամ շրջաբերութեան հանելու։ Այդ յաւելեալ ոսկին քանակը ոչ թէ երկրի արտածութեանց եւ ներածութեանց նպաստաւոր տարբերութիւնն է այլ պարզապէս նոր գնուած ապրանք մը, որուն փոխարէն նոր թղթադրամ տուած է։ Ինչո՞ւ միւս դրամատուններն ալ միեւնոյն ձեւով չեն վարուիր. պարզապէս որովհետեւ բաւականաչափ վստահութիւն չեն ներշնչեր դիմատէրներուն. դրամը հայրենիք չունի եւ երբ Հիթլեր կամ Մուսոլինի ազատ ասպարէզ կուտան իրենց անզուսպ եւ անզգոյշ մտածումներու արտայայտութեանց, պէտք է լաւ խորհին թէ հետեւանքները մինչեւ ո՛ր տեղերը կրնան հասնիլ... Ցանցանքը Փանք տը Ֆրանսինը չէ եթէ այսօր Ֆրանսան կը նկատուի իբր ամենախաղաղ երկիրը եւ ֆրանքն ալ աշխարհի ամենահաստատուն դրամը։

Դալով նիւթին չուկային, Խորհրդարանի Նիւթական Յանձնաժողովի տեղեկաբերը կը գրէր վերջերս թէ մատուցման եւ խնդրանքի յաւիտենական անչելի օրէնքին համաձայն երբ որ եւ է ապրանք գնելու համար փոխանակ մէկ հազարնոց թղթադրամի, քանի մը հատ կան հրապարակի վրայ, գնելի ապրանքի արժէքը կը բարձրանայ կամ ուրիշ խօսքով թղթադրամի գնման կարողութիւնը կը պակսի։ Ճիշդ պիտի ըլլար այս դատողութիւնը, եթէ Փանք տը Ֆրանսի այդ թղթադրամները դիւրաւ ձեռք ձգել կարելի ըլլար։ Բայց այդպէս չէ բարեբախտաբար։

Փանք տը Ֆրանսի թղթադրամները ոչ թէ նոր արժէքներ են, որ առանց որ եւ է փոխարինութեան հրապարակ հանուած են, այլ իսկապէս ստացականներ են ոսկիի աւանդի, գոյութիւն ունեցող ոսկին նոր տպուած տառով մը փոխարինուած է։ Այսօրուան թղթադրամներուն առատութիւնը որ եւ է նմանութիւն չունի 1920-1926 ին շատ մը երկիրներու մէջ տեղի ունեցած inflation ներուն, երբ թղթադրամ տպող մեքենաներն անդադար կը շարժէին անհաշիւ եւ անփոխարէն։

Եթէ Փանք տը Ֆրանսը չգնէ ներկայացուած ոսկին, այդ ոսկին է որ պիտի շրջաբերի հանրութեան մէջ. թղթադրամի շրջաբերութիւնը անհամեմատ աւելի դիւրին եւ գործնական է քան ոսկիինը։ Պատերազմէն ի վեր ոսկեդրամ չկայ ոչ մէկ մեծ հրապարակի վրայ, արդեօք վաճառականութիւնը կը տուժէ՞ այդ պատճառաւ կամ որ եւ է դժուարութեան կը բախի անոր բացակայութեան պատճառաւ. բնաւ երբեք։ Ընդհակառակն Փանք տը Ֆրանսը ըլլալով միակ պահապանը ոսկիի գումարին, ի վիճակի է իր թղթադրամներու քանակը ներդաշնակելու երկրի իրական պէտքերուն հետ ղեկավարելու զայն պարագաներու պահանջին համեմատ։

Իսկապէս աւելորդ զգուշութեան խնդիր ալ չկայ Դրամատան կողմէ, քանի որ այդ ոսկիները բան մը չեն արժեր Փանք տը Ֆրանսին, որ անոնց փոխարէնը եռապատիկ արժէքով դրամատոմս հրապարակ հանել, բայց ան չօգտագործեր իր այդ իրաւունքը։ Փանք տը Ֆրանսի ոսկիի մթերքին եւ շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամներու համեմատութիւնը 100 ին 50 էն աւելի է, աւելի շատ աւելի քան օրինական սակը, որով սխալ է թղթադրամներուն առատութեան վերագրել կեանքի սղութիւնը։ Եթէ այդ առատութիւնն է սղութեան պատճառները բազմապիսի են եւ կարելի չէ ապացուցանել թէ ապրուստի գինի ելեւէջները համընթաց եղած են դրամատոմսերու քանակին հետ։

Խնդրի բարդ կողմերն աւելի լաւ լուսաբանելու համար ենթադրենք օրինակի համար թէ Փանք տը Ֆրանսը գնէ աշխարհի ամբողջ ոսկիի մթերքները և փոխարէնն իր թղթադրամներով վճարէ. ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը։

Միւս բոլոր երկիրներու մէջ շրջաբերուած դրամատոմսերը պիտի մնան առանց երաշխաւորութեան. ժողովուրդը պիտի զլանայ իր վստահութիւնը այդ թղթադրամներուն, որով անոնք պիտի կորսնցնեն իրենց գնման կարողութիւնը, իսկ միւս կողմէն ֆրանսական դրամատոմսերը պիտի ողողեն աշխարհի այլեւայլ հրապարակները։ Ապահովաբար պիտի խախտի միջազգային նիւթական հաւասարակշռութիւնը եւ նոյնինքն Ֆրանսայի բարօրութիւնն ալ խնդրական պիտի ըլլայ. քանի որ անոր արտադրութիւնները պիտի մնան անվաճառ եւ պահանջներն անգոհանալի։

Այնչափ բազմացած են աշխարհի այլեւայլ մասերն իրարու միացնող կապերը եւ այնչափ դիւրացած են միջազգային յարաբերութիւններն որ ալ եւ այլ կարեւոր նիւթական հրապարակներն իրարու կապուած են հաղորդիչ ամաններու նման եւ անկարելի է տարբեր մակարդակներու վրայ պահել անոնց պարունակած հեղուկները։ Ուշ թէ կանուխ հաւասարակշռութեան օրէնքը պիտի յաղթէ եւ հաւասարեցնէ անոնց մակերեւոյթները։ Չի բաւեր որ միայն մէկ երկիր բարգաւաճի, պէտք է միւս մեծ երկիրներն ալ համեմատական բարւոք կացութիւն մը ունենան, որպէսզի տեւական ըլլայ այդ բարօրութիւնը։

Տարիէ մը աւելի դիմացանք Ամերիկայի մեծ տագնապին, բայց արդէն կ՚զգանք անոր հետեւանքները։ Մէկէ աւելի դրամատուններ դադրեցուցին իրենց վճարումները եւ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնել ստիպուած է չարիքը մեղմելու համար։

Ամէն պետական դրամատուն պէտք է հետամուտ ըլլայ անաղարտ պահելու իր թղթադրամները երաշխաւորելու սահմանուած ոսկեմթերքը. իսկ անկէ դուրս գտնուած դրամագլուխները պիտի փնտռեն միշտ վստահութիւն ներշնչող հրապարակներ, քանի որ վստահութիւնն է դրամատէրը շարժման մէջ դնող գլխաւոր ազդակը։ Պատերազմի ժամանակ մեծ քանակութեամբ ոսկի ամբարուած էր Զուիցերիոյ մէջ, բայց ոչ ոք մտքէն կ՚անցընէր զուիցերիական կառավարութիւնը կամ անոր դրամատունը մեղադրելու.

Ղեկավար տարրերուն կը մնայ իրենց զգոյշ եւ խոհեմ քայլերով վստահութիւն ներշնչել դրամատէրերուն եւ մաքառիլ ապմապաշտ միտումներուն դէմ։ Չորս տարուան խոհեմ քաղաքականութեան հետեւանքն է Ֆրանսայի եւ ֆրանքի գրաւած հաստատուն դիրքը միջազգային հրապարակին վրայ եւ չափազանց լաւատեսութիւն չըլլար ըսելը թէ մինչեւ տարեգլուխ յոյս կայ որ մաքրուի հրապարակը եւ նոր տարին սկսի նոր յոյսերով եւ աւելի առողջ պայմաններու մէջ։ Պրիանի բառերով խաղաղութիւնը բաւական չափահաս է արդէն ինքզինք պաշտպանելու համար անխոհեմ յարձակումներու դէմ։ Յոռետեսութեան լուրջ պատճառներ չկան առայժմ եւ հաւանաբար մեր սերունդն այլեւս չի տեսներ նոր արհաւիրքներ։ Մեր քաշածը ու տեսածը բաւական է մեզի ալ, մեր յաջորդներուն ալ։ Դաւկինի արտաքին քաղաքականութեան եւ վերջին նիւթական փլուզումներու աթիւ խորհրդարանը հարցաքննութիւններուն իբր հետեւանք Թարտիէօի առացած վստահութեան քուէն յայտարար նշան է թէ պատճառ չկայ յոռետես ըլլալու։

Մ. Տ.

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

(Ականատեսի պատմուածները)

... Նոյեմ 3

Ամբողջ Կովկասի գիւղացիութիւնը ծանր օրեր է ապրում։ Այժմեանից շատ շրջաններ սովի առաջ են կանգնած։ Կառավարութիւնը ամէն օր կոլտնտեսութիւնների պահեստներից պարէն է տեղափոխում զանազան ուղղութիւններով, թողնելով համայնքին շատ չնչին տոկոս։

Կոլտնտեսութիւններ առաջ բերելու խառնութիւններից յետոյ, այժմ էլ կառավարութիւնը ուրիշ ձեւով է ամփոփում ու ճնշում գիւղացիութեան։

Հայաստանում, Վրաստանում եւ Ադրբէյջանում կամաւոր տուրքեր են նշանակել բոլոր գիւղերի վրայ այն էլ ոչ թէ դրամով, այլ պարէնով։ Երբ որեւէ գիւղ հրաժարւում է որոշուած տուրքը վճարել, կրկնակի, եռակի են վերցնում. իսկ բոլշեւիկներին լաւ ծանօթ գիւղացին, ծախում է իր վերջին կարպետն ու անոյն իրերը եւ տասնեակ վերստեր ճանապարհ կտրելով, այս կամ այն քիւրդից գողոնի փութը 12 ռուբլով ցորեն է գնում եւ բերում կառավարութեան յանձնում փութը 1 ռ. 8 կոպէկով։ Այս վերջին խառնութիւնների պատճառով, նորէն գիւղացիներից շատերը լեռներ են բարձրացել։

— Սեպտեմբեր 26ին Հալէքենտից (Գանձակի շրջան) 500 հոգիէ կոմիր բանակայիններ Գանձակ վերադառնալուց, ճանապարհին Ղօլլու Գարա կոչուած վայրում, ապստամբները յանկարծակի են բերում եւ բոլորին էլ զինաթափ են անում, հրամանատարներին ու կուսակցականներին տեղն ու տեղը գնդակահարում եւ վերցնում են իրենց հետ իսկ միւսներին ազատ են թողնում։

— Նախկրայի Զեկաւ, օգտ ելով Արարատի կռիւների պատճառով Նախիջեւանում կեդրոնացրած զօրքի ներկայութիւնից, երկու շաբաթ առաջ, մինչեւ օրս ըմբոստ մնացած Գէլլու Թաթարական գիւղը հրձիգի քարուքանդ է անում, գիւղացիներից 100 հոգու գնդակահարում է, մի մասը բարձրանում է լեռները, իսկ մի մասն էլ անցնում է Պարսկաստան։

Այս գիւղի նկատմամբ բոլշեւիկները շատ փափկանկատ էին եւ մինչեւ օրս խառնութիւնների չէին դիմում, որովհետեւ սահմանի վրայ էր ընկած, վախենում էին, որ բոլորը անցնեն Պարսկաստան։

— Արարատի կռիւների ժամանակ բոլշեւիկները մեծ քանակութեամբ զօրք էին կեդրոնացրել Էջմիածին, Երեւան, Ղամարլու եւ Նախիջեւան, իսկ սահմանապահ զօրքի թիւը կրկնապատկել էին։

Բոլշեւիկները շատ վատ դեր խաղացին այդ կռիւների ժամանակ, երբ քիւրտերը Նգփրը վերցնում են, թուրքերի զօրամասը իր շունչը Հայաստանի հողում։ Արաքսի միւս ափում է քաշւում, սակայն «Յեղափոխական» եւ Մուսթաֆա Քէմալի դաշնակից Մոսկուայի հրահանգով նրանց երեք օր կերակրելուց յետոյ, իրենց կարմիր զօրամասերին միացնում են եւ նորէն վերադարձնում քիւրտերի մէջ. դրանով էլ չբաւականանալով, Վրաստանում կանգնած ինչ որ ձիաւոր զօրամաս են բերում եւ գիշերով տեղափոխում Իգդիր։ Ուղարկուող զօրամասերին բոլշեւիկները հակացրել էին, որ Անգլիան իր ուժերը կեդրոնացրել է Արարատ եւ քիւրտերի հետ միասին կռիւ է յայտարարել Ռուսաստանին ու Թուրքիային։ Կռիւներից յետոյ, երբ զօրքը իմացել էր, որ իրեն խաբել են, խուլ դժգոհութիւններ էր առաջ բերել։

ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՐԻՒՆԱՐԲՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

Կէփէուի եւ Կոմինտէրնի արտասահմանի գործակալներուն ամսաթոշակները կը վճարուին՝ արտասահմանեան շուկաներու մէջ ծախուած ռուսական արմտիքներու հասոյթներով։ Կը նշանակէ ա., անօթի ռուս գիւղացին կ՚աշխատի ու կը չարչարուի, որպէսզի դրամ հայթայթէ համաշխարհային յեղափոխութեան, որուն շուրջ ապահովաբար բնաւ չի մտածեր։

1928ին, Կէփէուի Պերլինի պատուիրակը, ամսական 15.000 տոլար կը ծախսէր։ Պարսկաստանի մէջ ես՝ կը ստանայի ամսական 500 տոլար։

Պատուիրակներուն վճարուած գումարները կը տարբերին իրենց գործունէութեան արդիւնքի կարեւորութեան համաձայն։

Մոսկուա, յաճախակի կը թղթակցի իր պատուիրակներուն հետ, պաշտօնապէս Նարկոմինտէլի (արտաքին գործերու վարչութիւն) անունով ծածկագրուած դիւանագիտական սուրհանդակներու միջոցաւ։

Առեւտրական պատուիրակութիւնները, ինչպէս Ամթորկը, ինչպէս նաեւ խորհրդային նաւագնացութիւնը, գաղտնի հաղորդակցութեան կարելիութիւններ կ՚ընծայեն Մոսկուայի եւ անոր գործակալներուն միջեւ։

Իւրաքանչիւր պատուիրակ, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր գործակալ կեղծ անուն մը ունի կամ թիւ մը։

Չինաստանի խորհրդային դեսպանատան մէջ կատարուած խուզարկութենէն վերջ, երբ, «Արիւնի ընկեր...» սովորական բանաձեւով սկսող եւ գաղտնի գործակալներուն ուղղուած շրջաբերական — թղթակցութիւն մը ձեռք անցուցին, այդ բանաձեւի գործածութիւնը արգիլուեցաւ։ Գործակալներուն ուղղուած նամակները, այլեւս, անոնց թիւերը կը պարունակեն։ Այդ նամակները գրուած են զոյգ պահարաններու մէջ։ Արտաքին պահարանին վրայ կայ Նարկոմինտէլի կնիքը։ Ներքին պահարանը, որուն մէջն է նամակը, կը կրէ արքայական կնիքը — երկգլխանի արծիւ — եւ ոչ թէ մանգաղն ու մուրճը։

Երբ Կէփէուն կը թղթակցի իր ապօրինի պատուիրակներէն մէկուն հետ, նամակը կ՚ուղղուի պատուիրակին կեղծ անունով։

Պատուիրակին իրական անունը անծանօթ կը մնայ ամէնքին, մինչեւ իսկ դեսպաններուն, հիւպատոսներուն, կամ առեւտրական կազմակերպութեանց տնօրէններուն։

. Պատուիրակներու կողմէ, Ռուսիոյ իրենց շէֆին ղրկուած նամակները կ՚ուղղուին «Տ. Թրիփօլսքիի» Մոսկուա, «Գիտական — Պատմական Ընկերակցութիւն», «Թրիփօլսքին» Թրիլիսէրն է, իսկ «Գիտական— Պատմական Ընկերակցութիւն»ը Կէփէուի արտաքին բաժանմունքը։

Կ՚ամփոփեմ՝ անգամ մըն ալ կրկնելով հետեւեալը.— Տարբերութեան շուքն իսկ չկայ Նարկոմինտէլի, Կոմինտէրնի եւ Կէփէուի միջեւ։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը ներկայանայ այս երեք երեսներով, որպէսզի արտասահմանը խաբէ։ Եւ տառ մէջ կը յաջողի։ Օտարն է որ կ՚իյնայ թակարդին մէջ։

* *

1920ին էր որ կը հեռանայի կարմիր բանակէն եւ կ՚արձանագրուէի Կէփէուի գաղտնի ոստիկանութեան մէջ։ Կէփէուն այն ատեն Չեկա կը կոչուէր։

Լենինը ըսած էր.— «Ամէն համայնավար՝ չեկիստ մը պէտք է ըլլայ»։ Այն ատեն ես, ուրիշ հազարաւորներու հետ այն համոզումը ունէի, թէ խորհրդային վարչաձեւը պրոլետար կառավարութիւն մըն էր, պրոլետարի համար։ Եւ սակայն, որպէսզի այս վարչաձեւը կարենար զարգանալ եւ զօրանալ, պէտք էր որ վայելէր լիակատար ապահովութիւն մը։ Ո՛վ որ կը նեղէր զայն իր զարգացման մէջ, անոր թշնամին էր եւ պէտք էր որ ոչնչացուէր։ Անիկա արամաբանական էր։

Իմ առաջին պաշտօնս շրջման մէջ դրաւ զիս մարդոց հետ, որոնց գործերը խորունկ պժգանք մը կը պատճառէին ինծի։ Բայց յեղափոխականի մոլեռանդութիւնս այնքան ուժեղ էր տակաւին, որ թոյլ չտուաւ ինծի հաւատքս կորսնցնել կառավարութեան մը հանդէպ, որ նմանօրինակ պաշտօնեաներու կը հանդուրժէր։

Էկատէրինպուրկի մէջ հանդիպեցայ շատ նշանաւոր կնոջ մը՝ Օթալպէրկին։ Բնիկ լեթոնիացի այրկինը, երկու Ռուսերու՝ Թինկուսքովի եւ Խրօմաթովի հետ կը վարէր տեղական Չեկան։

Չեկայի շէնքը կը գտնուէր քաղաքի գլխաւոր փողոցին վրայ, որ սակայն բոլորովին ամայի էր։ Այս չարաշուք երբորդութիւնը այնքան ահաբեկած էր բնակչութիւնը, որ մարդիկ չէին համարձակեր այլեւս անցնիլ այդ շէնքին առջեւէն։

Այս երեքէն ամէնէն անողորմը Օթալպէրկն էր։ Այս արարածը կը սիրէր իր արհեստը։ Իրական հեշտանք մըն էր անոր համար մահավճիռ արձակել բան մը, որմէ չէր զրկեր ինքզինքը։

Այսքանով սակայն չէր գոհանար։ Յաճախ կ՚իջնէր ան իր պիւրոյէն, միսասները երթալու եւ մահապարտներուն ներկայ գտնուելու համար։

Դիտելով ալ սակայն չէր գոհանար։ Կ՚ուզէր ինքն իր ձեռքով սպաննել մահապարտը եւ կը սպաննէր։ Հարիւրաւոր եւ հարիւրաւոր մարդիկ եւ կին...
սպաննուած են այս երեք ...
կիստներուն կողմէ։ Եւ այս ...
լոր վայրագութիւնները կը գ...
ծուէին յանուն պրոլետարիա...

Այսօր, Օթալպէրկը, ...
համայնավար կուսակցութ...
հակակշռի կեդրոնական մարմ...
սիւններէն մէկն է։ Այս կին...
որ, միր աչքով կը հսկէ ...
փէուի արտասահմանի գործ...
կիլներու ընթացքին։

Դարձեալ, Էկատէրինպուրկ...
մէջ էր որ տեսայ Օթարցով ...
նունով մէկը, որուն մասնա...
տութիւնն էր վանքերու ...
ծովս գրաւել։ Անիկա, ...
կերպով հոն կը մտնէր եւ ...
մօթ չուայտութիւններ կը ...
քէր։

Իրմէ յետոյ ունեցած ...
աւելին չէր արժեր։ Անուն...
վանով էր եւ նախապէս ...
տոնավարած էր Փէրմ ...
րիա), ուր մեծ դուքս Միխ...
գնդակահարուած էր։ ...
բացարձակապէս անզգայ...
աւելին՝ վաղեմի գինեմոլ ...
Ինչե՞ր կը քաշէի անոր ...
ճարելու համար։ Եւ ...
պէտք էր որ խմէր գաղտ...
պէս, որովհետեւ, եթէ ...
«անոնք» կուզային, ինչպէս ...
կ՚ըսէր։ Այս «անոնք»ը ...
լոր մարդիկն էին, զորս ...
բած էր։

Թաշքէնտի մէջ, ...
որ պիտի հանդիպէի Փօքի...
իրական հրէշ մըն էր։ 1919...
1920ին այնքան ահաբեկ...
Թաշքէնտը, որ այսօր ալ ...
սափով կը խօսին տակաւին ...
նոր մասին։

Ե՛հ, իր վայրագութեամբ ...
ռասպելական դարձած ...
մարդը, այսօր, Կէփէուի ...
նաւոր բաժանմունքին պետ...
եւ գիտէ կարեւորագոյն գաղտ...
նիքները։

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԲԱՑԻ ՈՂ ԱԿՆՑԻԱԿԱ...

Ուրիշ Հայրենակցական...
թիւններ իրարու հետ միա...
նելու համար ժողով կը ...
րեն։ Ակնայ Հայրենակցա...
մէկժողովով երկու, երեք ...
զարնելու գործնականութ...
ունի։

Արաբի կարգ անդ...
Ակնցիին սեղանը հոն ...
ուտելիքով ու խմելիքով։

Այս չէ միայն անոր ...
գրին գեղեցիկ կողմը ...
հիւրասէր ալ է, վկայ իր ...
տարեկան հացկերոյթը։

Ես նկատեցի որ ...
ւիրեալներէն կարեւոր ...
մը ուրիշ քաղաքներէ ...
Կային Պոլսեցիներ, ...
հայեր, Կեսարիացի ու ...
դիացի։ Ասոնցմէ ամէն ...
հանդամանքն ունէր։ Մէկը ...
նաստեղծ, խմբագիր ...
եթէ կարգացած ըլլար ...
նիկեանի «Հնութիւնք ...
հատորը եւ անոր մէջ ...
ժողովրդական ...
թիւնները, գրած ...
իր քերթուածները։ Երկ...
կը ներկայացնէին ...
թատրոն մը կը նուագէր ...
կան եղանակներ, լաւ ...
Ուրիշներ արտասանելու ...
հրաւիրուած էին։

Այս բոլորը լաւ ...
լեզուի բառարանն ալ ...
սեղանին մէջտեղը, ...
անոր առատօրէն ...
ու ածականներ շռայլ...
մար, ինչպէս Ֆլորիկ...
րելի ճաշարանատէրը, ...
Փափազեան առատ ...
ու կերակուրներ։

Կը յիշէին կարգով ...
հիւրերը, բայց հրաւիր...
շատակը նախատակներ...
րանց անունով հացկերոյ...
տրուէր։ Հոս Ակնցին ...
սակայն, ան իր տեղը ...

Կը գտնուի հարազատ ...
մը, որ կը դարմանէ ...
հին այդ մոռացումը։ ...
գտնուի հիւր մը, ոչ ...
նիշխանական, խենթ, ...
տեղծ ու հիւանդ։ ...
տակներու փշաքաղ...

...չէ թէ ո՞ր կողմէ է եկած ...ւէրը, միակն ըլլալով, առջի... Անկցին համբերող է ը... կը յարգէ հիւրասիրութեան ...ները, եթէ նոյնիսկ ա...րգեն իր ձեռնները. դժբախ...բար քրիստոնէական է այս ...րգամտութիւնն ու համբե...թիւնը։

...Առաջին տեսարան ուրեմն, ...ն դերակատարն է հիւր մը՝ ...նակցականին նախագահը ...յէ. ձայնը փորը կը քաշէ. ...կնաւ ժանտ ունի ներկե...։ Բայց ուրիշ նարագատ Ա... մը անվերապահ կերպով, ...թաղքէ, կը պահանջէ ետ ...ել բռնած ու տեղի ունե... անարգանքը, ցաւ յայտնե... նդածին վրայ։

...իւանդ անիշխանականը, ...խենթ բանաստեղծը» (իբ... բառերն են) խմած օղին ...գինին քթինքի վերաձած, ...ղութիւն կը խնդրէ... իբ... նախագահէն։ Հոգը չէ, ... Անկցինները չեն ներեր, կը ...յէ, որ ինք ունի նկարիչ մը ...բանաստեղծ մը իբրեւ բարե...։

Կերուխումը կը շարունակ... Նախագահը անտունիներու ...թուածներ կը կարդայ։ Բա... կէսը կուլ կուտայ։ Կէս... Անհամբերութեան ...ններ յայտնուիլ կը սկսին, ...նեքէն կարեւոր մաս մը ... Ձքախումբին լուսա...ը կ'առնուի։ Շատախօսու...նը կը շարունակուի։

Տեսարան երկրորդ։

Նախագահը գրպանէն կը հա... թղթերէ մը։ Յարգելի հայրե...ցիներ... մէկ քառորդ երկու ...ն...պզտոր օղին ու գինին ... քաղաքական ձուկ մը որս... պէտք է...։ Յարգելի հայ...ինեը... մեր հայրենակ... պէտք է... պէտք է... ...ուրէ Հայաստանի խորհ... տասներորդ տա... Հոն գտնուողները ...հայրենասէր են, քան ...ը նախագահը, որուն Ամե... ըրած անփառունակ առա... վախճանը ծանօթ է։ Բայց համբերութեան բաժա... կը լեցուի Ամէնուն կողմէ ... արտայայտութիւն։ Բա... մանաւանդ հայրենակցանի... անդամներուն կողմէ, որոնք անտեղեակ են նման ...երկի մը, ու մանաւանդ ... Դիւանագիտական ... կը խաղայ մարդը, առի... պէտք է օգտուիլ եւ ուղերձ ...րենել...։

Բայց հոս Անկցին աններող ... առաջարկուի խնդիրը վե... վարչութեան ժողո... Վարչութիւնը լիազօր կը ... նման խնդիրներու հա... Ուրիշ խօսքով փառաւո... կը մերժուի այդ վրան ... քաղաքական ակտը։

Տեսարանը կը վերջանայ։ Կը ... անպաշտօն ու տաք վի...ութիւնը։ Ժամը գիշեր... երկուքն է, ու անոնք որ օղին ու գինին չափն անցուցեր էին, թեւ թեւի, պատերուն զարնուելով, կը փախթեն անկիւնի արհարան մը։

Այսպէս, ուրեմն, հացկերոյթը կը վերջանայ զաւեշտով մը, որ անտարակոյս մեզոպեայ ծիծաղներէն չէ, եւ ոչ ալ անկցիական է։

Անկցի մը

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԻՒԺԷ ՍԻՒՐ ԱՐԺԱՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին կիրակի օրը տեղի ունեցաւ Փիւժէի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի հանդէսը։

Այս փոքրիկ գաղութը որ ընդհանրապէս զուրկ է եղած նման պատեհութիւններէ եւ հաւաքոյթներէ, այդ օրը գրեթէ բոլորը ոտքի վրայ էին եւ [illegible] մէջ։

Սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ։ Եկած էին նոյնիսկ Ֆրանսացիներ տեսնելու համար հայկական տօնակատարութիւնը։

Բեմը զարդարուած էր հայկ. եւ ֆրանս. գոյնզգոյն դրօշակներով, օրինակելի էր կարգապահութիւնը եթէ նկատի չառնենք աղմուկ մեր հանդէսներու անխուսափելի մասը կազմող մանուկներու ճըլւըլոցը։

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը երեքին «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ օրուան նախագահ ընկեր Հմայեակ իր ամփոփ ու գեղեցիկ բացման խօսքին մէջ ըսաւ. «Իբրեւ հայ՝ պարտանքով, եւ իբրեւ դաշնակցական՝ հպարտութեամբ կը բանամ այս օրուան մեր հանդէսը, որ նուիրուած է Դաշնակցութեան քառասնամեայ գերազանցապէս հայրենասէր գործունէութեան»։

Ընկ. Գարեգին Գէորգեան արտասանեց ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Նախաբանը» «Երանց՝ որոնք հերոսի մահով անարգ կեանքը հեգնեցին»։ Արտասանեցին ընկ. Ա. Տէր Զաքարեան, Գ. Գ. Դաւիթեան, Մարգարեան, Բարսեղ Թոկրեան, շնորհալի օրիորդներ Թագուհի եւ Վարդուհի Մարգարեան որոնք իրենց երգերով եւ արտասանութիւններով կ'արժանանային հանդիսականներու բուռն ծափահարութիւններուն։

Բեմ հրաւիրուեցաւ առաջին բանախօս ընկ. Խուրիկեան։ Ընկերը արտայայտուեցաւ 1921 եւ 1922 թուականներու Դաշնակցական տարումին եւ վերակերտուած Դաշնակցական ոյժմունքին ու հաստատուն չէնքին։ Այս երեւոյթը վերագրեց զոհողութեան այն բարձր եւ անմրցելի ոգիին, որ յատուկ է հայ կեանքի մէջ մի միայն Դաշնակցականի կամ Դաշնակցականներու, ու տուաւ փաստացի օրինակներ, որոնցմէ զուրկ են խաղալ մեր բոլոր հայ կուսակցութիւնները։

Պատշաճ արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Արայեան։ Ընկերոջ նիւթն էր «Ազգային գաղափարը» եւ «Հայրենիքի գաղափարը» Դաշնակցութեան կազմութենէն առաջ եւ յետոյ։

Ընկերը իր նիւթին վերլուծման մէջ ինքզինք գերազանցեց համեմատելով իր նիւթը գեղեցիկ եւ փաստացի օրինակներով եւ հայրենաշունչ վերյիշումներով գրաւեց հանդիսականները։

Ընկերներ Գարօ, Ընդօ եւ Հայկօ ներկայացուցին կենդանի պատկեր մը «Ազատութեան ճանապարհին», «Օտար հորիզոններում» ձօնուած անմահ առաջնորդ եւ մեծ վարդապետ Քրիստափոր Միքայէլեանին։

«Մշակ բանուոր» խմբերգով հանդէսը փակուեցաւ։

Հ. Անտոունի

ԻՆՔՆԱԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾԻՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

ՑԵՄԻՆ.— Գաղութիս մէջ գոյութիւն ունեցող 7—10 հոգիէ բաղկացեալ «Եկեղեցասէր Ցեմինց Միութիւն»ը եկեղեցի մը շինելու համար այս գարնան գնեց հող մը, կանխիկ վճարելով 2-3 հազար ֆր. Ցաւալը մէկ քանի տարիէն վճարելու պայմանաւ եւ որոշ հասանքէ մը գրգուած օգտուելու ինքնագլուխ մտածել եկեղեցիի շինութեան մասին։

Ցեմինց Միութեան այս ինքնագլուխ ընթացքը, պատճառ դարձաւ որ ժողովուրդին մէջ անվստահութիւն ծագի իրենց հանդէպ. եւ զանազան քննադատութիւններ առաջ գան. սակայն Միութիւնը առանց նկատի առնելու ժողովրդի արտունքները շարունակեց։ Միայն ժողովրդի աչքը կապելու համար խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց գաղութիս հայր. միութիւնները, կազմակերպութիւնները եւ որոշ թուով ալ «չէզոք» ազգայիններ։ Բայց որովհետեւ իրենց ուզածն ու հաւնողը քանի մը հատ չէզոք ազգայինները չէին եկած ժողովին, Ցեմինց Միութիւնը հոն հաւաքուող եւ ամբողջ գաղութը ներկայացնող հայր. միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները անտես առնելով, ժողովը օրինական չեն համարեր եւ կը գրուեն, որուն համար նորէն խոր ժողովականները, իրենց արդար զայրոյթը յայտնեցին անոնց վրայ։

Մէկ քանի ամիս առաջ, Ցեմինց Միութիւնը իրեն կցելով իրենց ուզած մէկ քանի չէզոք ազգայինները, կը կազմեն «Գործադիր» մարմին մը եւ կը սկսին եկեղեցւոյ շինութեան վարձու բանուորներով, ժամը վճարելով 4—5 ֆր. իսկ միւս կողմէն սկսան ժողովրդի մէջ հանգանակութեան մը, որ անյաջողութեան մատնուեցաւ, քանի որ իրենք իրենց բռնած ընթացքով ժողովուրդի վստահութիւնը չէին վայելեր, Շէնքի պատերը բաւական բարձրացան, սակայն մէկ ամիսէ իվեր աշխատանքը բոլորովին դադրած է, իրենց մէջ ծագած անհամաձայնութեան եւ նիւթական պակասի պատճառաւ, որուն համար Միութիւնը 2 անգամ քահանան փոխեց զրկեց հարուստներու քով, բայց ձեռնունայն ետ դարձաւ։

Գործադիր մարմինը տեսնելով որ իրենց աշխատանքները ձախող վրայ պարզքին կ'անցնին, եւ իրենք ալ արդէն 9 հազար ֆրանք պարտքի տակ մտած են, հարց կը դնեն ժողովին թէ պէտք է գաղութը հրաւիրել ժողովի, ընտրել ազգային մարմին մը, որ միայն պիտի կրնայ այս շինութիւնը աւարտել ժողովուրդի օժանդակութեամբ, քանի որ մինչեւ եկեղեցիի շինութիւնը եւ կահաւորումը, մօտաւորապէս 70 հազարի կը հասնի եղած ծախքը։ Այս օրինական եւ արդար պահանջին վրայ, Միութեան նախագահը, բարկանալով կը սպառնայ նախ քահանային թէ, զինք կը հեռացնէ Ցեմինէն անմիջապէս, եթէ իրենց գործին խառնուի, յետոյ իրենց օգնութեան եկող տարեց ազգայիններն ալ կը սաստէ, որ իրենք ալ չը միջամտեն գործին այս տեսակ անտեղի առաջարկներով։ Այս միջադէպի վրայ Գործադիրի այդ մարդիկը ետ քաշուած են այժմ եւ չեն ուզեր այլեւս խառնուիլ գործին։

Կ'իմանամ թէ մօտերս են ներկայացուցած մը ալ է նպաստ եկեղեցիին, սակայն կը մնայ որ չպիտի քաշուին ժողովուրդէն, քանի որ իրենք նոյն ժողովուրդին եւ գաղութին կարեւորութիւն չեն տար եւ կ'արհամարհեն իրենց ինքնագլուխ գործունէութեամբ։

Լաւ է ուշ, քան երբեք։

Հ. Գ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԿԻՐԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան դիւանէն.

Ողբացեալ Պօղոս Նուպար փաշա ամէն տարի կոչ կ'ուղղէր հայ ժողովուրդին, յիշեցնելու համար Ռէկէղէն Պատուիրանքին որբազան նշանակութիւնը եւ պատուիրագրին, տարագրութեան ու կոտորածին ժառանգ թողուած որբերուն հանդէպ իր նուիրական պարտքը։ Եօթը տարի, յաջորդաբար, հայ բարեսէր ժողովուրդը լսեց այդ սրտագին կոչը եւ Որբերու Կիրակիի օրը իր սեղանէն առատօրէն մաս հանեց հայ որբերուն, տառապ, անօթի եւ անվարան, կամաւորներուն որ այդ անունով զիմեցին իրեն, եւ այդպէս անիկա թեթեւացում մը զգաց իր խղճին վրայ։

Այս տարի, աւա՜ղ, լռած է հայ որբերու Հայրիկին ձայնը, բայց կը մնայ իր կտակը սիւռին մէջ ամէն անոնց՝ որ Մեծ Հայուն յիշատակին մէջ կը տեսնեն բարձրօրէն աւուած օրինակի մը գեղեցկութիւնը հոգեպարար։

Այդ կտակը գործադրելու պաշտօնը այժմ կը վիճակի մեզի որ պատիւը ունեցանք գործակցելու մեր սիրելի նախագահին, իր ազգանուէր ջանքերուն մէջ։ Ո՛չ միայն հաւատարմութեան զգացումը դէպի իր անմոռաց յիշատակը, այլ նաեւ դէպի հայ որբը պարտաճանաչութեան զգացումն է որ մեզ կ'առաջնորդէ, երբ մեր կոչը կ'ուղղենք հայ խղճմտանքին, որուն համար գիտենք թէ որբազան է օրուան պատգամը։

Յառաջիկայ դեկտեմբերի առաջին կիրակին, այսինքն նոյն ամսուան 7ի օրը պիտի ըլլայ Որբերու Կիրակին, այդ օրը, ամէն խղճմտօրէն եւ բարեսիրտ հայ մեր որբերուն պիտի յատկացնէ վայրկեան մը եւ նուէր մը որ իր կարողութեան պիտի ըլլայ։ Օտարներն անգամ, Ամերիկայէն մինչեւ Ճաբոն, իրենց սրտաբուխ նուէրներով կը մասնակցին համամարդկային համերաշխութեան այս վեհ նպատակին։ Որքա՜ն եւս մեր հայրենակիցները պիտի փութան անշուշտ աւելի սիրայօժար եղբայրակցութեան ոգիւ ժեստ մը ընել, որպէսզի այդ օրը մեր եղբայրական հոգեհանգիստները սփոփանքը վայելեն թէ մոռցուած եւ լքուած չեն, այլ ազգը հանուր հայրութիւն կ'ընէ իրենց, որպէս զի իրենք ալ վաղը արժանի ըլլան իրենց նահատակ ծնողքներու, որոնց յիշատակը գրաւեալ յարգելու կը ծառայէ Որբերու Կիրակին։

Ուստի, կը խնդրենք որ ամէն տեղ նուիրահաւաք երկսեռ խումբեր կազմուին եւ դեկտեմբեր 7էն սկսեալ մինչեւ 31 դեկտեմբեր անձամբ գիծում կատարեն որբանոցներ կամաւորները եւ կամաւորուհիները, հաւաքելու համար որբերու կողանդնէքները, որքան ալ համեստ ըլլան անոնք։ Թո՛ղ ամէն հայ իր լուման ձգէ որբերու գանձանակին մէջ, թո՛ղ ամէն ոք վայելէ ցաւ մը ամոքելու, արցունք մը սրբելու դիւրին երջանկութիւնը։

(Կնիք)

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

1930ի Նոպէլեան գրական մրցանակը տրուեցաւ Սինքլէր Լուիսի, որ ծնած է 7 փետրուար 1885ին Սօք Սէնթըր մէջ (Ամերիկա)։ Իր ուսումն առաւ Եէյլի մէջ։ Պահ մը օրագրութիւն ըրաւ եւ հրատարակեց երկու վէպեր, որոնք յաջողութիւն չունեցան։ 1920ին էր, որ լոյս ընծայեց Մէյն Սթրիթ վէպը իրեն ապահովելով մեծ յաջողութիւն մը։ 1922ին հրատարակեց Պէպիթ վէպը, որ համբաւ շինեց իրեն։

Երկու այս վէպերը կը ներկայացնեն ամերիկեան կեանքը, նոյնիսկ «Պէպիթ»ը գրական ճըշգրիտ տիպարն էր ամերիկացի քաղքենիին, այնպէս որ գոյականութիւն պատճառեց։

Հետզհետէ հրատարակեց նաեւ քանի մը վէպեր, ծաղրելով բժշկական, եկեղեցական դէմքերը եւ աւանդութիւնները։ Արդարեւ երգիծական մեծ ընդունակութիւն ունի, ինչպէս սուր առելութիւն մը ամէն բանի դէմ, որ ամերիկեան չէ։ Ու երկու ամիս առաջ բանավէճի բռնուեցաւ ձորժ մը Ֆուշարտիքերի հետ (եղբօր տաղանդաւոր երգիծաբանը)։ Չի սիրեր Եւրոպան, եւ ջերմ պաշտպանն է Ամերիկայի մեկուսացման։

ԲԺՇԿԻՆ ՁԱՅՆԸ

Տօքթ. Վաշէ վերջերս դասախօսութիւն մը տալով, այն կարծիքը կը յայտնէր թէ ձայնամեքենան (ֆոնոկրաֆ) երբեմն կրնայ փոխարինել բժիշկը։

Արդարեւ կան հիւանդներ, որոնք պէտք ունին իրենց բժշկին խրախուսիչ ձայնին։ Յաճախ այդ ձայնը այնքան հաճոյիչ կը դառնայ, բարեբար թելադրութիւն մը կը կատարէ, որ կատարուած ազդեցութիւն անգէն աւելի կ'արժէ։

Ուրեմն կը բաւէ դարձնել ձայնամեքենան, մտիկ ընել բժիշկին խօսքը եւ աղէկնալ, առանց սանթիմ մը վճարելու դեղագործին։

Խե՜ղճ դեղագործներ։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Այն օրէն (1918), երբ Թուրքը դաշնագրով տրուած իր պետութիւնը գրաւած անցել էր Արաքսի սահմանը եւ մտել էր (Ալէքսանդրապոլ), հայ ժողովուրդը կորցրել էր հոգու հանգիստը.

Գարուն էր, ամիսների Թո...ի՛ն Մայիսն էր հասել, բայց ցուրտ վերջ էր բանուած կարծես... մարդիկ գլխահակ էին, ...

Այգիները ծաղկած էին, դաշտերը կանաչած, թութը հասուն...ները էր ծաղկում, կեռասն ...ը կարմիր ու գեղին թշե... էին հրապուրում, ալու... սալորը սիրարժակ էին ...ացում, բայց մարդիկ չէին ... բնութեան սքանչելիք... ու այգի ու պարտէզ, դաշտ ու անդաստան մնայի էին մնում։ Մեղուներն էին պար բռնում ծաղիկների շուրջը. Թռչուններ էին թռչկոտում ծառէ ծառ՝ պտուղներ կտցելով, բայց մանուկների զւարթ ճիչ ու ծիծաղ, շինականի հորովել, այգեպան աշխատանքի երգ չէին հնչում ոչ մի տեղ։

Հայ աշխարհում մարդիկ անխօս ուրուականներ էին կարծես, ձեռք չէր բարձրանում աշխատանքի համար։

Քաղաքներում թէեւ բացւում էին խանութները, բայց առեւտուրը կանգ էր առած։ Ցաւը մարդիկ քով քովի էին գալիս շուկաներում ու հրապարակներում, բայց քիչ էին խօսում, հայեացքներով իրար հայեացք էին որոնում եւ անբարբառ իրար խոհեր հասկանում։

Ցանափիկներն առանց աշխատանքները լքած՝ բակերում, դռների առջեւ քով քովի էին գալիս ու հառաչում, ծնկներն էին ծեծում։

Դպրոցները փակ էին, շէնքերը զօրքերով լցուած, երեխաները մեծերի տագնապն ըմբռնած՝ առ. անկիւններն էին քաշւում, մայրերի շուքին մօտ իրենց պաշտպանը, պաշտպանւած զգալու համար։ Այրերը խուսափում էին կանանց հայեացքից, յոյսի հրապը ի՞նչ լոյսով վառէին, մայրերը խուսափում էին զաւակների հայեացքէն, անթեւ թռչնիկներին ի՞նչ թեւով թռցնէին կզմալուծած բանակի անզէն զինւորը՝ ձեռք ծոցում՝ հրապարակներէն հեռու էր խուսափում, պարտութեան ամօթը չտեսնելու, իր ամօթը հայեացքներէ պահելու համար։

Փոթորի՜կ... փոթորիկ է լինելու, ամ՚պերը պիտի որոտքեն, կայծակները պիտի շանթեն, կարկուտ ու հեղեղ պիտի տեղայ, երկրաշարժ պիտի լինի կարծես, ու մարդիկ փոթորիկի սպասման պահն են ապրում։

— «Գալի՜ս է Թուրքը» ու ամբողջ աշխարհը սարսափ է ապրում։

— Ողի ունե՞ս, տա՛ւր։

— Գինի, թող գինի լինի, տա՛ւր։

Խմում են, որ ըմպանեն միտքը, զգացմունքը, խմում են, բայց չեն հարբում, ընդհակառակն, աւելի պայծառանում են զգացում, աւելի խորն են ըմբռնում անել կացութիւնը։

Ու՞ր է, ծա՞ր.։

— Գալի՛ս է Թուրքը։

Հեռանա՞լ, փախչե՞լ, բայց ո՞ւր։ Վրաստանը փակել է դռներն ամուր, իսկ Ադրբէջանը վերցուց ունին է ցոյց տալիս։

Որքան շներէ չղջապատւած անտառ է հայ աշխարհը ու հայ մարդը անզէն երէ։

Շուրջը շուն ու գնդակ, ելք չկայ։

Սարսափը նստել է մարդկանց հոգում եւ լայնացած բիբերէն դուրս է նայում.

կծկւել, փոքրացել են կարծես ու սողում են գետնաքարը։

Ու յանկարծ հնչում է մի զգաստ ձայն.

«Զէնքի՛, զէնքի՛... Մա՛հ կամ ազատութիւն..»։

Կամքի մարմնացում, Վանի հերոս Արամն է շեփորում զգաստութեան պատգամը։ Ու բազմաշարժ հայդուկ խմբապետներ, եւ անունի հայրդի զօրավարներ լքւած զինւորին, զէնքի ընդգանակ բոլոր այրերին իրենց շուրջն են կանչում. «Եկէ՛ք, եկէ՛ք»։ Եւ ո՛վ հրաշք, սարսափը ահարեկ կամքի լարումէն ահդմած դուրս է թռչում մարդկանց սրտերէն. կուրծքերը լայնանում են, կոկորդները բացւում, շշուկը ձայնի է փոխւում, ու քաղաքը գրընգում է՝ "Զէնքի՛, զէնքի՛"։

Ծեր ու երիտասարդ, պարմանի ու մանուկ, ով մի զէնք է ճարում, թէկուզ ժանգոտած մի որսի հրացան, թէկուզ բթացած, հնամեայ մի դաշոյն, վերցնում է ու վազում դէպի ձայնը կամքի, դէպի յոյսը փրկութեան, դէպի դաշտը պայքարի։

—«Փամփո՜ւշտ, պարէ՜ն կըռւող բանակին»։

Ու հայ կինը գործի է անցնում, զանկեր է ծեծում, փամփուշտ են հաւաքում, պարէն պատրաստում։

Կամքը կեանքը է ստեղծել, շարժւում են գիւղ ու քաղաք, կամքը յոյս է արթնացել, սրտերը քուրայ են, հայեացքները կրակ, կամքը պատնէշ կառուցել, մարդը մարդուն շղթայւած, սարսափը սուս է եղել, երազի մէջ ապրւած։

— Զէնքի՛, զէնքի՛...։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

Բանակցութիւնները, եթէ համաձայնութեան յանգին, Մաճ-մուտ փաշա պիտի մեկնի Լոնտոն, անգլ. կառավարութեան ներկայացնելու համար անգլեւեգիպտական դաշնագրի մը կնքման նպատակով նոր առաջարկներ։ Այդ պարագային, Սրտքը փաշա արդի վարչապետը միակ խոչընդոտը պիտի հանդիսանայ այդ բանակցութեանց եւ այդ պատճառով ալ պարտաւոր պիտի ըլլայ հրաժարական տալու։ Ատկից վերջ, Մաճմուտ փաշա պիտի կրնայ Վաֆտի հետ համերաշխական դահլիճ մը կազմել։

Լուրը կը հաղորդուի վերապահութեամբ։

Անգլեւհնդիկ Խորհրդաժողովը

Անգլեւհնդկական խորհրդաժողովը Լոնտոնի մէջ բացուեցաւ առջի օր, Բացման առթիւ արտասանուած ճառերը կը հաստատեն թէ հնդիկ պատգամաւորներէն շատերը, ճիշտ իրենց այն ազգակիցներուն պէս որոնք դէմ են խորհրդաժողովին, կ'ուզեն ձեռք բերել իրաւական դրութիւն մը, որ Հնդկաստանը դնէ Բրիտանական կայսրութեան բաղկացուցիչ երկիրներուն հետ նոյն հաւասարութեան վրայ։

.·. Հակառակ խորհրդաժողովին բացման, խռովութիւնները կը շարունակուին Հնդկաստանի կարգ մը կեդրոններուն մէջ։ Քարաչիի մէջ, Անգլիացիներ որոնք ինքնաշարժով կը վերադառնային, յարձակման ենթարկուեցան ազգայնական Հնդիկներու կողմէ։ Ինքնաշարժին վարիչը եւ անգլուհի մը ծանրօրէն վիրաւորուեցան։

Հնդիկ ազգային խորհուրդի վարիչներէն ժամահալալ Նէհրու երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր։ Այս առթիւ Սուգի օր յայտարարուեցաւ, Նոր եւ բուռն խռովքի մատնելով երկիրը։ Պոմպէյի մէջ 4 ամբոխավարներ ձերբակալուեցան։ Նիւ Տէլհիի մէջ ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի 218ի. Սուրաթի մէջ 50ի։ Ասկից զատ, Սուրաթի մէջ, ցոյցի մը ընթացքին, վիրաւորուեցան 50ի չափ անձեր։

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 146—148 Avennue des Chartreux, Brebant Marsseillaisի շքեղ սրահին մէջ։

Հովանաւորութեամբ՝ Տ. ԳՐ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝ Պ. Տ. ՄԻՐՁԱՅԵԱՆՑԻ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

եւ Պ. Հ. ՍԵՐԷՆԿՒԻԼԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, Նոյեմբեր 30 Կիրակի օր։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ նպարավաճառ՝ Արթինեանի մօտ։

ԹԱՏԵՐԱ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

Կը ներկայացուի՝ ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ

"ՇԱՆԹ,, ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԷՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ.

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). կամ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

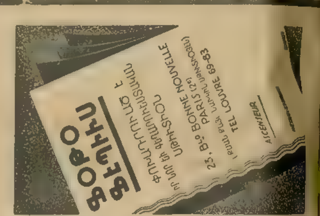

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իթալիի Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան, վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը, 262 րիւ Տիւքէքլէն։ Նիւթ՝ «Համաշխարհային պատերազմը եւ հայ ժողովուրդը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ձըլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան. Հայ լեզուին տիրական յատկութիւններուն մասին։ Մէկ ժամ

սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառները» եւ Չարլի Չէփլին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ն. Նարլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ կամ հեռագրով իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնութեան առթիւ։

Ժուանվիլ, 17 Հոկտ. 930

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փինկեանցի Հայկիկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով։ Փափաքողները դիմեն 57 rue des Archives, Paris. 3րդ յարկ Թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30։

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

20 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1422

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՏԱՒԸ

Դարերէ ի վեր, թափառական ու հալածական, ամէն տեղ ...ուղի վրայ նստած, Հրեան որ առհասարակ կը նկատուէր ա...պազգայնացած, գրեթէ զուրկ ազգ. զգացումէ եւ գիտակցու...թենէ, համերաշխութեան ուժեղ փաստ մը արձանագրեց Պա...ղեստինեան Տան սպառնացող վտանգին առջեւ։ Ու, ամէն կող...մ տեղացող բուռն բողոքները, Նահանգ մը պարտադրեցին ...տոնի Աշխատաւորական դահլիճին, որ հոգատարութեան ...պաստութիւններու եւ պարտաւորութիւններու մասին, զար...մանալի ըմբռնում մը երեւան բերաւ։

Պէտք է ընդունիլ սակայն թէ, հոգատարութիւնք իր բարդ ...ժուարութիւններն ունի մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ, ...ուր երկու ցեղեր, խառնուածքի, կրթութեան ու աւանդու...թեանց խոր տարբերութիւններով, շահերու եւ ձգտումներու ...հակադրութեամբ՝ դատապարտուած են քով քովի բնակելու։

Աւելի՛ Պաղեստինի հարցը իր կնճռոտ հետեւանքներով եւ ...ցից իսկ կառավարութեան շփոթը։

Անգլիա, այս անգամ գոնէ, շեղեցաւ իր դարաւոր յաւակ...ութենէն ու չունեցաւ անհրաժեշտ ճկունութիւնն ու հեռա...տեսութիւնը՝ հակադիր տարրերուն պարտադրելու յուսալից ...մերձեցութիւն մը, սպասման շրջան մը կամ բռնի համերաշ...խութիւն մը..., կանխատեսելու դէպքերն ու գանոնք վրիպե...լու եւ այս կերպով,իր ներկայ բարդ կացութեան վրայ, նոր ...մը եւս չաւելցնելու համար։

Անդրադարձա՞ւ գոնէ թէ Պաղեստինի խաղին մէջ, որու ...ով գրաւ ձգուած է նաեւ Արեւմուտքի հմայքը Արեւելքի ...այ։

Եթէ այո՛, Հրէական Ճնշումին առջեւ՝ իր պատուաւոր նա...ջի փաստը, ցոյց տուաւ թէ վատ էր այդ անդրադարձումը ...հետապնդուած նպատակին թշնամի։

Որովհետեւ, անհերքելի է այլեւս, թէ Եւրոպայի հմայքը ...մէջ ուժգնօրէն կը խախտի Պատերազմը. փոխանակ զայն ...ցնելու, ծառայեց աւելի նուաստեցնելու, շնորհիւ զինա...ներու հակամարտութեան ու փոխադարձ թաքուն սադ...րանքներուն։ Դեռ 1924ին Հիւսէյին ամէն հոգատարութիւն ...մերժէր արաբական հողերուն վրայ։ Թուրքիա յաջողաբար ... անպատիժ ջուրին տուաւ հաշտութեան դաշնագրերու պար...տաւորութիւնները։ Սուրիա դեռ նոր խաղաղեցաւ, բայց Հնդ...կաստան կը շարունակէ ցնցել յամառօրէն։

Կարծէք, հրապարակային, հանդիսաւոր խոստումներու ...ումն է, որ հետզհետէ իր պատիժը կը գտնէ, միշտ եւ ամե...ն առաջ հարուածելով սակայն անտէր ժողովուրդները։

Արեւելքի մէջ Եւրոպայի ազդեցութեան տեսակէտէն, ինչ ...նախ անհրաժեշտ է, խոստումներու իրագործման ամբօղջէն ...ապահովումն է, մանաւանդ որ անհաշիւ մարդասիրութեան ...զգացումներով չէ որ Եւրոպա ոտք դրած է Ասիոյ եւայլ ...երկրներու վրայ։

Ո՛չ ոք Եւրոպայի կրնար պարտադրել Հայկ. հարցի մը ...ձեռումը։ Բայց եթէ իր շահերու թելադրութեամբ, ձեռնարկ...ներ ծրագրեց ու հաւաստիքներ շռայլեց, եթէ ճղակոտոր ժողո...վուրդի մը ցաւերուն ամոքման մէջ տեսաւ իր ներկայ ու հե...ռաւոր նկատումներուն ապահովումը ու յոյսեր ներշնչեց, պի...տի քալէր յամառ ու անվարան։

Եթէ իր քաղաքական հետապնդումներու ճամբուն վրայ, ...Անգլիա մոռցաւ՞ Պաղեստինի մէջ շահագործելու Սիոնիզմի ...կայ ուժը, վերջին պահուն, վտանգաւոր վարանումներով՝ ...անք հեռու են երկու ցեղերու միջեւ արդար իրաւախոհու...թեան մը մտահոգութիւնը յայտնելէ, չպիտի բռնէր դրժում...ներու ճամբան։

Մանաւանդ որ իր նահանջով, հոգատարութեան պայման...ները կրկին արժեցնելու իր լուռ յանձնառութեամբ, դիւրաբար... Արաբին կը թելադրէ այն համոզումը թէ կը շահի ան որ ...աւելի ուժեղ ու շատ կը պոռայ։

Ու այս կերպով, Պաղեստինի մէջ անգամ մըն ալ կը սրէ ...ցային հակամարտ կրքերը, արաբական հսկայ բազմութեան ...սպառնալիքներուն ենթարկելով հրէական փոքրամասնու...թիւն մը։

Անգլիոյ այս ընթացքով, Հրէական Տան հաստատումը ...կեց վերջ է որ աւելի պիտի բախի բարդութիւններու, որոնք ...ան դարձնել յանգիլ ամբոխային պոռթկումներու եւ արիւ...նոտ բախումներու։

Ու հակառակ սիոնական յեցուն մնացուկին, ու համակրու...թեան զոր կրնայ գրաւել ամբողջ աշխարհի մէջ, հանդարտու...թիւնը, Հրեային փնտռած խաղաղ աշխատանքը տակաւին ...պիտի ըլլայ կը թուին տիրելէ Սիոնի տան մէջ։

Իսրայէլի սիրտը դատապարտուած է կրկին արիւնելու, ...բայց այս անգամ իր տան մէջ, իր հողին վրայ եւ անոնց հա...մար գոնէ։

Ու երբ, հակառակ իր դարաւոր փորձառութեան եւ վերա...հ ու կասկածոտ նկարագրին, Հրեան, այս անգամ ալ սորվի ...ոտարներէն չկայ յոյս այն տանն միայն, պիտի դիմանայ ...իսկ ուժերով, ու իսկական զոհողութիւններու գինով, քալել ...դէպի, որ կը տանի Հին Ուխտին։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ՆՇԱՆՆԵՐ

«Հայրենիքի» խմբագրական-նէն (5 նոյ.)

— «Վենիզելոս եւ ըսմէթ փա-շա էնկիւրիի մէջ առիթը չփախ-ցուցին ջեռագրով շնորհակա-լութիւն յայտնելու Մուսոլինիին անոր համար, որ վերջինս մե-ծապէս նպաստած է յոյն եւ թուրք մերձեցման։

Ընթերցողներու ուշադրութե-նէն անշուշտ չվրիպեցաւ նաեւ այն լուրը, թէ մօտ ապագային Պուլկարիոյ Պօրիս Թագաւորը եւս այցելութիւն մը պիտի ընէ էնկիւրի: Կարելի չէ կասկածիլ, որ թուրք եւ պուլկար մերձեց-ման այս գործին մէջ ալ Մուսո-լինի կարեւոր դեր մը կատա-րած է:

Եթէ այս երկու մերձեցումնե-րուն վրայ աւելցնենք նաեւ Հունգար-Թուրքական մերձեցման իրողութիւնն եւս, որ մօտ օրերս պիտի շեշտուի Հունգարիոյ վարչապետ Պէթլէնի էնկիւրի երթալով, միանգամայն ակներեւ կը դառնայ, թէ տենդային ո՛ր-պիսի թափով Թուրքիա վերջերս կ'ամրացնէ իր դիւանագիտական դիրքերը։

Պէտք չէ մոռնալ մանաւանդ, որ քանի մը շաբաթ առաջ էր միայն որ Թէվֆիգ Րիւշտի պէյ գնաց Մոսկուա՝ Խորհրդային Միութեան հետ Թուրքիոյ կա-պերը ամրացնելու համար:

Այս բոլոր իրադարձութիւննե-րը չարագուշակ նշաններ են անկասկած: Անոնք աւելորդ ան-գամ մը կը շեշտեն քաղաքական այն ծայր աստիճան ձգտուած կացութիւնը, որ այժմ կը տիրէ Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւել-քի մէջ:

Աւելորդ է ըսել, թէ Ֆրան-սայի եւ Իտալիոյ հակամարտու-թիւնը, որ վերջերս սպառնալի բնոյթ ստացաւ, կը մղէ շահա-գրգռուած պետութիւնները նա խօրօք պատրաստութիւններ տեսնելու՝ իտալօ-ֆրանսական պատերազմի մը պարագային նուազագոյն վնասով եւ առա-ւելագոյն շահով դուրս գալու համար:

Ճիշդ է, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ բաւակա-նին զօրաւոր ճնշում մը կը գոր-ծադրուի համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Սակայն, ոչ Իտալիա եւ ոչ ալ Ֆրանսա զի-ջելու տրամադրութիւն ցոյց կուտան: Եւ որքան ատեն որ Մուսոլինին է Իտալիոյ գլուխ, դժուար թէ Իտալիա հրաժարի իր յարձակողական մեծ ծրագիր-ներէն, որոնք կը ստիպեն Ֆրան-սան զօրացնելու իր սպառազի-նութիւնները ե՛ւ նաւային, ե՛ւ օդային, ե՛ւ ցամաքային։

Մերձաւոր Արեւելքի վերջին իրադարձութիւնները ցոյց կու-տան, որ Իտալիա յաջողած է ոչ միայն իր կողմը գրաւել Թուրքիան եւ Պալքանեան պե-տութեանց մեծագոյն մասը, այլ եւ բարեկամանալ Խորհրդային Միութեան հետ։»

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեհաստանի խորհրդարանա-կան ընտրութիւնները վերջա-ցան կառավարականներու յաղ-թանակներով, շնորհիւ Փիլսու-տսկիի ձեռք առած միջոցներուն։ Կառավարութիւնը այս կերպով կ'ապահովէ հինգ տարուան հա-մար մեծամասնութիւն մը։

Պերլինէն տրուած հեռագիր մը համաձայն գերման, թերթերը խստօրէն կը քննադատեն կա-ռավարութեան ձեռք առած մի-ջոցները վերջացնելու համար իրեն ի նպաստ արդիւնքով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼԻՈՆԻ ԴԱՏԸ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ Լիոնի մէջ Հ. Յ. Դ. Քառա-սնամեակի տօնակատարութեան առթիւ, հանդէսը խանգարել փորձող համայնավարներէն օտար մը, վիրաւորելէ յետոյ մեր ընկերներէն մէկ քանին, ձերբակալուեր ու բանտ էր նետուեր։

Վերջին պահուն ստացուած ձեռագրէ մը կ'իմանանք թէ դատավարութիւնը վերջացած է երէկ եւ ոճրագործը դատա-պարտուած է երկու ամիս բանտարկութեան եւ 6000 ֆրանք տուգանքի հատուցման։

Հայ կղերականի մը յեղաշրջման շուրջ

Պոլսէն Ֆանի ուղղուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ոստիկա-նութիւնը հրաւիրեց հայ արքեպիսկոպոս Տաճարը(?) բացատրու-թիւններ տալու հայ կղերին գործունէութեան մասին, որոնցմէ շատեր լրտեսութիւն կ'ընեն ի հաշիւ Խորհրդային Միութեան։

Այս այն Ցաճատն (Գասմաճեան) է որ 1929ին անցաւ Էջմիածին, եպիսկոպոսացաւ ու դարձաւ Պոլիս, եւ սկսաւ խանդավառօրէն «Խորհրդային դրախտի» օրհնութիւնները երգել Պոլսոյ թերթերը այն ատեն (Ցաճատը՝ տակաւին Էջմիածին չմեկնած) կը գրէին, որ Խորհրդային հիւպատոսը չուզեր վիզէ տալ այս Թշուառականին: Օրին մէկը աղմուկը դադրեցաւ սակայն ու պարզուեցաւ, որ վիզէն արդէն տրուած է: Ջեկիստ Աղաբէկովի մերկացումներէն այժմ միայն կը պարզուի այս խորհրդաւոր խաղին գաղտնիքը:

Հայ եպիսկոպոսներէն կէփէուիայս երրորդ գործակալը մօտ 55 տարու մարդ մըն է. մինչեւ Մեծ Պատերազմը վարած է Դասթէ-մունիի շրջանի առաջնորդութիւնը, նախապէս քահանայ եղած է Զօնկուլտաքի մէջ, ուր սրիկայի համբաւ կը վայելէր եւ յետոյ կու-սակրօնութեան անցած է. եպիսկոպոս ձեռնադրուելէ առաջ Պոլսոյ Ֆէրիգիւղի քարոզիչն էր:

Ահա թէ Չեկիստ Աղաբէկով, իր յուշերուն մասին ի՛նչ կը գրէ այս անպատւ մարդուն մասին։

Պոլսոյ Գասմաճեան վարդապետը հետեւեալ ձեւով արձանա-գրուեցաւ կէփէուին:

Էջմիածնի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը 1929ին փափաք յայտ-նեց եպիսկոպոս ձեռնադրել Գասմաճեանը եւ այս նպատակով գինք հրաւիրեց Երեւան: Պոլսոյ յիազօր Էթինկոնը, գտնելով, որ Գասմաճեանը պիտանի նյժ մը պիտի ըլլայ կէփէուի համար եւ հրահանգեց հիւպատոսին անոր վիզէ չտալ: Միաժամանակ կէ-փէուի գործակալութիւնը սկսաւ գետինը շօշափել, Գասմաճեանին վիզէի դիւրութիւններ խոստանելով, եթէ երբեք ան յօժարի Պոլիս վերադառնալով, իր եպիսկոպոսացումէն ետքը, կէփէուին տեղե-կութիւններ հայթայթել:

Գասմաճեանը, որ ջերմօրէն կը փափաքէր եպիսկոպոսական սքեմ ունենալ, համաձայնեցաւ:

Անկէ ստորագրութիւն առնուեցաւ այն իմաստով, որ կը պար-տաւորուի կամովին կէփէուի գործակալը ըլլալ: Այս ամէնը կար-գադրելէ վերջը, վայրկենաբար անոր վիզէ տրուեցաւ: Գասմա-ճեանը Երեւան գալով, հայկական կէփէուի նախագահ Մակարեանի կողմէ հիմնապէս մշակուեցաւ: Նորակնունք եպիսկոպոսը վերա-դարձաւ Պոլիս եւ այժմ, իբր կէփէուի գաղտնի գործակալ, հոն կ'աշխատի:

Սուրիոյ սահմանին վրայ

Ճռռավաճուռք մը բնաջնջուած

ՄԱՐՏԻՆ, 14 (Ա. Գ.).— Ալի Ահմէտ Իսմայիլ անուն հրո-սակապետը, որ Մահմուտը աշիրէթին պետն է եւ մէկն է ամե-նակատաղի աւազակներէն Նիսիպինի շրջանին մէջ, չկարենա-լով ազատիլ թուրք ջոկատներուն հետապնդումէն, իր 30 արբան-եակներով մեռած ձեռք անցուեցաւ, տեղի ունեցած ընդհա-րումէ մը յետոյ։

Չեկան կը ձերբակալէ եւ կը պատժէ

Եարոսլավի գործարանին շուետացի տնօրէնը, ուրիշ տասա-նեակ մէկ գործաւորներու եւ պաշտօնեաներու հետ ձերբակալ-ուած է։ Տնօրէնը կանչուած էր քանի մը օր առաջ հարցաքըն-նութեան մը ենթարկուելու համար, բայց այդ օրէն ի վեր ան-հետացած է։ Շուետական թերթ մը մանրամասօրէն կը պատմէ թէ ինչպէս ձերբակալուեցաւ շուետացի ճարտարապետ մը, որ հակառակ ծանր հիւանդ ըլլալուն, ցուրտ ու խոնաւ խցիկի մը մէջ նետուեցաւ։ Կը կարծուի թէ անոր կինն ալ ձերբակալ-ուած է։

Մոսկուայէն կ'իմացնեն թէ եօթ օր տեւող դատավարու-թենէ վերջ, Ռոստովի դատարանը մահուան դատապարտեց 2 կիներ եւ երեք այրեր, որոնք ամբաստանուած էին արմտիքի շահագիտութեամբ։ Ուրիշ 16 անձեր դատապարտուեցան զա-նազան պատիժներու։

.. Բոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ, վերջերս ձերբակալուած ուսուցչապետներու եւ գիտականնե-րու դատավարութիւնը պիտի սկսի Մոսկուայի գերագոյն ատ-եանին առջեւ, Նոյեմբեր 25ին։

Բոլշեւիկեան մամուլը խստօրէն կը յարձակի եւրոպական թերթի մը թղթակցին վրայ, որ դատախազ Կրիլէնկոյի կողմէ՝ օտար դիւանագէտներու հասցէին ուղղուած ամբաստանու-թիւններուն առթիւ, քննադատութիւններ եւ դիտողութիւն-ներ ըրած էր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՕՐ. ԳՈՆՑԻԼԻՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գ. Արամ կայծակ այցելած է Յունաստանի Նախորդ վարչա-պետ զօրավար Գ. Գոնտիլիսի, իր բնակարանին մէջ, բարի գա-լուստ մաղթելու համար։

Զօր. Գ. Գոնտիլիս շահագր-գռուած է Յունաստանի Հայերու խնդրով եւ զանազան հարցում-ներ ուղղած անոնց աշխատանք-ներուն մասին, եւ հետեւեալը յայտարարած է.

Հայերը խելացի եւ աշխա-տաւոր ժողովուրդ մըն են եւ ես վստահ եմ թէ անոնք առանց բեռ ըլլալու կառավարութեան վրայ կ'ապրին իրենց աշխա-տանքներուն շնորհիւ:

Եթէ բոլոր ազգերու պատ-մութիւնները պրպտենք, պիտի տեսնենք որ ամենամօտ ազգերը Հայերն ու Յոյներն են, Անոնց պատմութիւնը կը սկսի բիւզան-դական կայսրութենէն ի վեր, որուն մէջ կը ծառայէին շատ մը հայ կայսրեր, կար Յուանիս Ցիմիշքիա (Յովհաննէս Ձմշկ-եան) կայսրը, որ իսկապէս զին-ուորական հերոս մըն էր, Ոչ մէկ տարբերութիւն կայ հայուն եւ յոյնին միջեւ։

Վարչապետութեանս միջոցին պաշտօնապէս յայտարարեցի եւ պնդեցի որ ամենամեծ ոգիրը եւ անպատուութիւնը պիտի ըլլար կառավարութեան համար եթէ ունէ խտրութիւն դնէր հայ եւ յոյն գաղթականներու միջեւ:

Մէկ միլիոն յոյն գաղթական-ներու քով կրնան նաեւ պատս-պարուիլ քառասուն հազար հայ գաղթականներ:

Հայերը պատերազմեցան մեր կողքին մեր լաւ օրերուն մէջ եւ մենք հիմա պէտք է պաշտ-պանենք զանոնք իրենց թշուառ օրերուն մէջ։

Զօր. Գոնտիլիս աւելցուցած է որ ինք հինէն ի վեր հայասէր մը եղած է, եւ թէ առաջին առ-թիւ որ առիթը ներկայանայ իրեն, ինք իբր կուսակցապետ ջերմօրէն պիտի պաշտպանէ Հայոց վերաբերեալ խնդիրները։

ՄԱՀ ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Պաղտատէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ գահընկէց թա-գաւոր Հիւսէյինի մահը որ տեղի ունեցած է Կիպրոսի մէջ, Ծիւան-դութեան հետեւանքով, Հիւսէյին հայրն էր Ֆէյսալ Թագաւորին:

Հիւսէյին 1908էն ի վեր Մեքքէի էմիրն էր, մինչեւ 1916, իսկ 1916էն մինչեւ 1924 Հիճազի Թա-գաւորն էր, իր կեանքին մեծա-գոյն մասը անցուցած էր Պոլիս եւ թրքասէր կը նկատուէր, իր էմիրութեան սկզբնական շրջա-նին յաջողեցաւ զսպել Թուրքե-րու դէմ արաբական ըմբոստու-թիւն մը, բայց 1913ին, Հիճազ-Մեքքէ երկաթուղագծին շինու-թեան առթիւ, յայտնուեցաւ իբ-րեւ անգլիասէր ընդդէմ Թուր-քերուն: 1914ին արդէն յարաբե-րութեան մտած էր Անգլիոյ հետ, եւ պատրաստեց արաբական ըմբոստութիւնը որ պայթեցաւ 1916ին՝ նոյն տարուան հոկտեմ-բերին, Հիւսէյին, ինքզինքը կը հռչակէր «Թագաւոր արաբական շրջաններու», բայց ան ճանչ-ցուեցաւ միայն իբր Հիճազի Թա-գաւոր:

Հիւսէյին մերժեց վաւերացնել Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Իրաքի վրայ եւրոպական հոգատարու-թիւնները եւ թշնամացաւ Իպն Սէուտի հետ, 1924ին, Անդրյոր-դանան այցելութեան մը առթիւ ինքզինքը խալիֆա հռչակեց, որուն հետեւանքով, պատերազմի բռնուեցաւ Իպն Սէուտի հետ, Պարտուեցաւ եւ գահէն հրաժա-րելով անցաւ Կիպրոս ուր կը բնակէր, 76 տարուէր: Իր մէկ տղան Ֆէյսալ Իրաքի Թագաւորն է: Միւսը Ապտուլլահ Անդրյոր-դանանի էմիրն է։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՔԱՅՔԱՅՈՒՔ ՄԸ

Խ. Հայաստանի քաղաքական դէկը Լենինեան շիտակ գիծով վարելու պահանջը, ըստ երեւոյթին գլխաւոր առանցքը կը կազմէ հայ համայնավար կուսակցութեան բոլոր ներքին ցնցումներուն եւ փոփոխութիւններուն։

Այս հարցի շուրջ, առանձին շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Խ. Հայաստանի օրուան կարեւոր դէմքերէն Գ. Թ. Մանուչեանի յօդուածաշարքը «Խ. Հ.» ի մայիս 14, 17, 18 թիւերուն մէջ — «Տնտեսական շինարարութեան խնդիրները եւ նացիոնալ — ուկլոնիզմը» խորագրին տակ։

Հեղինակը իր այս երեք երկարաշունչ յօդուածներով, աւելի լուրջ անգամ մը եւս կը հաստատէ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական վերաբերմունքը դէպի Հայաստան, իբրեւ քաղաքական առանձին միաւորի։ Անոնց համար սկիզբէն իսկ գոյութիւն չէ ունեցած Հայաստանի քաղաքական հարցը, այնպէս ինչպէս որ այդ կայ հայութեան խղճագոյն զանգուածներու մէջ։ Անկէ ալ կը բղխի արդէն բուն անջրպետը համայնավարութեան եւ հայութեան միջեւ։

Մեր նախորդ յօդուածով ըստ բաւականին ծանրացած ըլլալով այս ուղղութեամբ, յիշենք անգամ մը եւս որ Խ. Հայաստանը իբրեւ անկախ ազգային հանրապետութեան շահագրգռութեան նիւթ չէ մեր երկրի վարիչներու համար։ Անոնք կ'ընդունին այսօրուան կացութիւնը վերջնական, եւ ինչ որ վրդովեցուցիչ է, ամենէն տարրական շարժումներուն մէջ իսկ չեն հանդուրժեր հայաստանեան առանձին ուղղութեանց։

Գ. Թ. Մանուչեանի անխարդախ յօդուածաշարքը ամենէն պերճախօս մէկ փաստաթուղթն է այս ուղղութեամբ։ Ան այս հարցին կը մօտենայ տնտեսական շինարարական ձեռնարկներէն եւ ճիշդ ատկէ ալ կ'ուզէ ուրուագծել իրենց հիմնական գիծը մեր երկրի քաղաքական ճակատագրի մասին։

Թուելով երկրի ձեռք բերած յաջողութիւնները տնտեսական մարզերու մէջ, որ «Մօտակայ տարիներուն անճանաչելի են դարձնելու Խ. Հայաստանի էկոնոմիկան (տնտեսութիւն) կը վերագրէ այդ ամէնը երկրի «Խորհրդայնացման» փաստին։

Այլապէս, տարբեր պայմաններու մէջ. «Այդ տնտեսական վերելքն անհնար կը լինէր, եթէ մենք չկազմենք խորհրդային Միութեան եւ խորհրդային Անդրկովկասի մի մասնիկը»։

Գերգնահատել Հայաստանի սարքուած գինով ձեռք բերուած այն յաջողութիւնները, որոնց մէջ իսկ այսօր երկիրը թշուառ է աւելի քան երբեւէ, նոյնիսկ անտեսապէս ճիշդ որ հայ բոլշեւիկ պէտք է ըլլայ։

Բայց թողունք որ մարդը շարունակէ իր ճամբան, անտեսական գետնի վրայէն, ուրկէ անհրաժեշտաբար պէտք է որոշել այդ վերակառուցման հիմնական ուղիները։ Յօդուածագիրը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս առհմանուորումին, որովհետեւ,

«Դասակարգային պայքարը որոնում է ու մեր դասակարգային թշնամին յուսահատօրէն ձգնում է օգտագործել մեր ամէն մի սխալը»։

«Ընթացող եւ ճիշդ ուրուագծելու համար վերկառուցման ուղիները.

«Ցափազանց կարեւոր է պարզել հիմնականում Խ. Հայաստանի դիրքն ու դերը խորհ. Միութեան միասնական պլանի եւ նրա տնտեսական սիստեմի մէջ։»

Այս ուղղութեամբ եղած գնահատութիւններու մէջ է սակայն, կը շարունակէ Գ. Մանուչեանը.

«որ հանդէս է գալիս երկու տիպի սկզբունքային սխալ, երկու թեքում»։

«Առաջինը՝ մեծապետական-վելիկոռուսական թեքումն է, որի ծայրամասերը, տուեալ դէպքում Հայաստանը, նկատում է իբրեւ մի. գաղութ, որից այնքան կարելի է, շատ պէտք է վերցնել եւ որքան կարելի է քիչ տալ»։

Այս առհմանուորումի մէջ խտացուած է ռուսական ամբողջին հին քաղաքականութիւնը Հայաստանի եւ միւս երկրամասերու մասին։

Ռուսը ինչպէս երէկ՝ ցարական կարգերու, այսօր ալ խորհրդային տիրապետութեան տակ ներքնապէս փայփայած է այս ծրագիրը։ Եւ ճիշդ ասոր համար ալ ան. երբեք չէ փորձած լրջօրէն զարգացնել իր մօտակին ենթարկուած երկիրները տնտեսական հիմնական ձեռնարկներով

Շատ վերցնել եւ քիչ տալու այս քաղաքականութիւնը, որուն իբր թէ դէմ են Գ. Մանուչեանները, իրականութեան մէջ կը շարունակուի այսօր տարբեր ձեւերով եւ տարբեր արտայայտութիւններով։ Եւ արդէն ինքն ալ չի ժխտեր այս տրամադրութեան գոյութիւնը, երբ կ'ըսէ թէ՝

«Մեծապետական տենդենցներին մենք հանդիպում ենք Մոսկուայի (մասամբ եւ Թիֆլիսի) կեդրոնական հիմնարկներ. գլխաւորապէս ռուս բուրժուական մասնագէտի եւ ազգային ինտելիգենցիայի կողմից։ Սակայն այդ չի նշանակում, որ անգամ առանձին կոմունիստներ այդ տենդենցները կրողներ չեն հանդիսանում»։

Հաստատելով այս գնահատութիւնը, կը կարծենք սակայն բոլորովին աւելորդ եւ անիմաստ, կոմունիստներու առաջ փակցուած «առանձին» բառը։ Այլապէս ինչո՞վ կարելի է բացատրել այն ազդակող խորական ոգին, որ գոյութիւն ունի որքան Անդրկովկասեան, նոյնքան եւ համամիութենական կուսակցական եւ պետական ղեկավարներու մէջ, Հայաստանի հանդէպ։

Այս տրամադրութիւններու բացարձակ տիրապետութիւնը չէ՞ պատճառ, որ հակառակ Հայաստանի անվիճելի իրաւունքներուն, ծնած իր անտեսական բարգաւաճումի բոլշեւիկեան պահանջին, որոշ ձեռնարկներ կը մնան անիրագործելի։ Իբրեւ փաստ յիշենք Երեւան Ջեւան, Երեւան Ըղզառաֆա երկաթուղագծի, Աղէքսանդրապոլի շաքարի, Ալլահվերդիի ձուլարանի ծրագիրները, որոնք կը մնան անիրագործելի։

Արգելքը այս բոլոր իրապէս կենսական ձեռնարկներու գործադրման, ճիշդ Գ. Մանուչեանի մատնանշած «մեծապետական «տենդենցներ» են, որ չափէն աւելի խորացած են Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի մէջ։

Զատորեն համայնավար հրապարակագիրը ըստ էութեան չի ծածկեր այս իրողութիւնը, հակառակ իր խաղերուն եւ միջնորդութիւններուն։ Ան կը խօսա վոնի թէ 16րդ համագումարը բացարձակապէս ընդունած է հարցի լրջութիւնը, եւ կը յիշէ այդ առթիւ եղած բանաձեւին հետեւեալ տողերը

«Գլխաւոր վտանգը ներկայ շրջանում մեծապետական թեքումն է, որը փորձ է անում ռէվիզիայի ենթարկել Լենինեան ազգային քաղաքականութեան հիմքերը եւ ինտերնացիոնալիզմի դրօշի տակ թագցնում է անցեալում տիրապետող վելիկառուս ազգի մեռնող դասակարգերի ձգտումը՝ վերադարձնել իրենց կորցրած արտօնութիւնները»։

Այս բոլորէն ետք Գ. Մանուչեանը գծգէ է սակայն, որ Հայաստանի մէջ վերոյիշեալ տրամադրութիւններու դէմ ընդվզող հոսանքը կը սաստկանայ։ Ան կէս-բերան խոստովանելով հանդերձ «մեծապետական տենդենցներու» յարձուն վտանգը մասին. կ'ընդունի սակայն աւելի մեծ վտանգ «տեղական շովինիզմի ուղղութեամբ»։

«Երկրորդ թեքումը — նացիոնալիստական թեքումն է՝ ազգային — ուկլոնիզմը տնտեսական քաղաքականութեան ասպարիզում։»

«Մեր, Հայաստանի պայմաններում այս ամենավտանգաւոր թեքումն է մանաւանդ որ յաճախ զուգորդւում է ալ թեքման հետ»։

Եւ մեր Գ. յօդուածագիրը վրդոված է, որ հայ համայնավարներու մէջ եւս «կան թութականման մարդիկ» որոնք մեծապետական թեքումի գոյութեան փաստը կը մատնանշեն Հայաստանի մէջ եւս իբրեւ «գլխաւոր վտանգը»։ Եւ որպէսզի այդ գնահատութիւնը կարողանայ բանադրել համաձայն իրենց ընկալեալ կարգերուն, ան կ'եզրակացնէ —

«Այդ կը նշանակէ չհասկանալ, որ համկոմկուսի մաշտաբով նացիոնալիստական վտանգը կարող է արտայայտուել ամենից առաջ ու գլխաւորապէս՝ «ռուսական նացիոնալիզմի ձեւով, այնինչ մեզ մօտ նա արտայայտւում է ամենից առաջ հայկական նացիոնալիզմի գծով։ Այս կը նշանակէ կարծել թէ ռուս կուլակը, չարչին եւ հայ ռէակցիոն մասնագէտը աւելի վտանգաւոր է մեզ համար, քան հայ կուլակը, հայ չարչին եւ հայ ռէակցիան մասնագէտը»։

Իմաստը այս երկար մէջբերումներուն պարզ են տարօրինաբար։ Պարզ եւ մանաւանդ հետաքրքրական մէկ քանի տեսակէտներով։

ա) Մեր երկրի արդի ղեկավարութիւնը այնպէս աւելի պարզական կ'ուզէ ծառայել համայնավար ընդհանուր դատին, անտեսելով Հայաստանի կենսական շահերն ու պահանջները։ Ան անտեսական բոլոր ձեռնարկներու մէջ կը ջանայ պահել Հայաստանը կախման վիճակի մէջ։ Կը գտատարէ բոլոր աշխատանքները ի նպաստ Հայաստանի անտեսական անկախութեան, հոգ չէ թէ յարաբերական իմաստով։ Եւ վերջապէս ամէն գինով կը ճգնի Հայաստանի արդի գոյավիճակը անտեսանեցնել ի նպաստ ռուսական, կամ իրենց արտայայտութեամբ «մեծապետական» շահերուն։

բ) Ցարիներու փորձը, մեր երկրի առանձնայատուկ պայմանները, եւ «մեծապետական» տրամադրութիւններու ծաւալումը, ըստ երեւոյթին վերեւի հոսանքին դէմ սանձած է մէկ նոր հոսանք. Այս վերջինը իրատեսութեամբ կը փորձէ պաշտպանել իր երկրի շահերը, ի հարկին միջամտելու Լենինի, Խ. Հայաստանի ամէն զարգացման ի խնդիր այս պաշտպանութիւնը կը փորձէ իւրաքանչիւր ձեռնարկը (տնտեսական) պաշտպանելու մեր երկրի պայմաններուն եւ պահանջներուն։

Որքան բաւական խոր ըլլան այս երկու հոսանքներու գնահատութիւնները, մէկ է այնուամենայնիւ անոնց գլխաւոր մտահոգութիւնը։ Ոչ մէկը անոնցմէ չի ժխտեր Հայաստանին ալ տարբեր քաղաքական գոյն ու բովանդակութիւն, ընդհակառակն երկուքն ալ Խ. Հայաստանը կը նկատեն նախիրագործուած փաստ։

Այս բոլորը այսպէս ըլլալով հանդերձ, պէտք չէ զարմանալ, որ վերջի հոսանքի դէմ կրնայ սկսիլ մէկ նոր խաչակրութիւն եւս, որ իր կարգին պիտի տարածուի հազարաւոր անհաւատցեալներու վրայ։

Եւ այս բոլորը «Հայկական նացիոնալիզմի» մեղադրանքով, որմէ այնքան կը խրտչին հայ համայնավարները։

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ պիտի տեսնենք տակաւին մեր դժբախտ երկրէն, որ փոխ ձագտշած է գործած անպատասխանատու ճառաբանելներուն...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՈՐ ԿԸ ՏԻՐԷ

Ամէն անգամ Մոսկուա երթալուս, նոր նոր ապականութիւններ կը տեսնէի չէքիստներու մօտ եւ կը զգայի թէ վստահութիւնս կը խախտի։

Փէթէրս, որ այժմ Կէփէուի արեւելեան բաժանմունքին վարիչն է, մինչեւ ծայրը նենգամիտ մարդ մըն է։ Ան, բնաւ չի ճամբորդեր առանց իր «համքէժին»՝ առանց իր սիրուն տաքթիլօներուն։ Եթէ անոնցմէ ոեւէ մէկը զինքը կը ձանձրացնէ եւ անկէ կշտացած է, կը ձգէ զայն հոն ուր կը գտնուի, բռնելով անոր տեղ դիմէ տեղական Կէփէուի ներկայացուցիչներուն։ Այս վերջինները պարտաւոր են օգնել լքեալին եւ անոր գործ մը գտնել։ Չէ՞ որ Փէթէրսը չէֆ ու տիրական է։

Մէնժինսքին Կէփէուին վարիչն է, անուանապէս սակայն, որովհետեւ, ան հիւանդ մարդ մըն է։ Իրական չէֆը, անոր օգնականը՝ Եակօտան է։

Եակօտան կոշտ ու կոպիտ մարդ մըն է առանց զարգացումի եւ առանց կրթութեան, գրեթէ անգրագէտ, բայց ունի երկաթեայ կամք մը, կը պաշտէ իշխանութիւնը, եւ ոչ մէկ բանի առջեւ կը նահանջէ զայն պաշտպանելու համար։ Իր "խորտուիլակը", իր անբաժան ոգին Շանինն է, որուն վաւերական կեանքը գաղտնիք չէ որեւէ մէկու համար։ Շանին կազմակերպիչն է նշանաւոր շուայտութեանց, որոնց մէջ հեշտանքով կ'արբենայ Եակօտան։ Այս բանին համար անիկա կազմած է՝ իր այս խրախճանքներուն մասնակցիլ ցանկացող դրագրուհիներու եւ տաքթիլօներու ցանկ մը։ Թիւը շատցնելու համար կը հրաւիրէին տակաւին համայնավար երիտասարդուհիներ ալ։

Մեծ չէֆերը չեն անգիտանար բնաւ այս խայտառակութիւնները. բայց Կեդր. Կոմիտէն գիտէ այնպէս մը կարգադրել, որ ոչ մէկ գայթակղութիւն ծագի կարեւորութիւն ներկայացնող կառավարական որեւէ անդամի մը շուրջ։ Եթէ նուազ բարձրաստիճան մարդիկ ապացոյցներ հայթայթեն, այդ ապացոյցները անմիջապէս կ'ոչնչացուին։

Երբեմն, բայց շատ հազուադիպօրէն, տարաձայնութիւնը բարձր կը լսուի եւ կարելի չըլլար զայն խեղդել։ Կառավարութիւնը այն ատեն կը ստիպուի միջոցներ ձեռք առնել։

Այսպէս պատահեցաւ ընկ. Պետրոսեանին։

Այս մարդը, ուզելով ամուսնանալ իր պաշտօնակիցներէն մէկուն կնոջը հետ, արդէն հանդիսացող ամուսինը, պետութեան դէմ իբրեւ դաւաճան մը ամբաստանելով բանտարկել տուաւ։ Պետրոսեան շատ անապարեց եւ կինը ամուսնալուծուած հռչակելով, ամուսնացաւ անոր հետ։ Դատապարտուած ամուսինը տակաւին գերեզման չէր իջած — թէեւ շատ չքշեց՝ սպաննուեցաւ — երբ հանրային կարծիքը յուզուեցաւ եւ խնդրին միջամտեց։ Խրիմի թերթերը այնպիսի պայքար մը բացին որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ Պետրոսեանը ձերբակալել։

Պետրոսեան զայրացած էր որ կը համարձակէին զինքը մեղադրել այնքան «չնչին բանի» մը համար, երբ անդին իր չէֆը Փէթէրս, նմանօրինակ ա՛յնքան բաներ էր ըրած, առանց երբ եւ իցէ մեղադրուելու։

Երբ պաշտօնով Թէհրան ղրկուեցայ, կը յաջորդէի ընկեր Բազարի։ Ճիշդ այդ օրերուն Մոսկուայի մէջ հրատարակած էին օրէնք մը, ճշտելով քանակութիւնը զգեստներուն, զորս Կէփէուի պաշտօնեաները, իրենց հետ Ռուսիա տանելու իրաւունքը ունէին, — երկու ձեռք հագուստ եւ կէս երկվեցեակ մը ճերմակեղէն։ Պէտք էր ենթարկուիլ այս օրէնքին։ Այսուհանդերձ, Գ. Բազար, զինուած իր դիւանագիտական անցագրերով եւ միւս կողմէն ուժգնօրէն պաշտպանուած կառավարութեան ազդեցիկ մէկ անդամին կողմէ, Թեհրանէն մեկնեցաւ բազմաթիւ թօնօներով գորգերով բեռնաւորուած։ Հասկցայ այն ատեն, թէ հաւասարութիւնը պարապ բառ մըն է համայնավար կուսակցութեան մէջ եւ թէ մարդիկ անուանապէս միայն հաւասար են։

Իսկ հետեւեալ դէպքը շատ աւելի զօրացուց հիասթափումներս։ Պարսկաստանի մեր պաշտօնեաներուն մէջ ունէինք Շօհէն անունով ծածկագիր քակող մէկը։ Անիկա առաւ երկու ամսուան արձակուրդ մը եւ վերադարձաւ Ռուսիա, անցընելու համար այդ երկու ամիսը իր գիւղացի ծնողներուն մօտ։ Հաւաքական բանի տնտեսութիւնը մեծ թափով կը շարունակուէր։ Շօհէն տեսաւ որ, ժամանակին բարեկեցիկ եղող ընտանիքը բոլորովին փճացած էր եւ կ'ամբաստանուէր իբրեւ քուլաք։ Քուլաքները, պրոլէտարիատի թշնամի պուրժուաներ են։ Շօհէնները ձի մը միայն ունէին եւ սակայն, այդ մէկ ձին իսկ կը բաւէր զանոնք ամբաստանելու համար։ Անոնց ագարակը եւ ամբողջ ունեցածը բռնագրաւուեցաւ։ Եւ միայն Շօհէնները չէին որ այս դժբախտութեան ենթարկուած էին։ Գիւղի բնակիչներուն մեծ մասը միեւնոյն վիճակին մէջ կը գտնուէին։ Գիւղը քանդուած էր եւ բնակիչները, առանց օճախի եւ բնակարանի, անօթութենէն մեռնելով, ստիպուած էին թափառիլ շրջականներուն մէջ։

Շօհէն Պարսկաստան վերադարձաւ համայնավար կուսակցութեան առաջին ժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ խորհրդային դեսպանատան մէջ, Շօհէն խօսք առաւ եւ չծածկեց իր տեսակէտը։ Ըստ իրեն Սթալինի հնգամեայ ծրագիրը, գիւղացիները փճացնելու լաւ ճամբան գտած էր։ Անոնք կ'աշխատէին այնպիսի պայմաններու ներքեւ, որոնք յատուկ են գերիներուն։ Անոնք պարտաւոր էին արտադրել ինկած գիներով, որովհետեւ այսպէսով միայն Մոսկուան առանց որեւէ մրցակցութենէ վախնալու կրնար ողողել օտար շուկաները։ Երկիրը այսպէսով եւ սիսթէմաթիկ կերպով կը զրկուէր իր ամբողջ դրամագլուխէն, որ կը գործածուէր փրոփականտի համար։

Շօհէնի ճառը շատ խոր տպաւորութիւն մը զարնեց իր ընկ ներուն վրայ, բայց դեսպան տան չէֆերը վիրաւորուեց Շօհէնը հրաւիրուեցաւ ետ նել իր խօսքերը։ Մերժեց ատեն, հեռագիրներ փոխան ուեցան Թէհրանի եւ Մոսկուա մինչեւ Շօհէն կորսնցուց պաշտօնը եւ շատ չանցած վտ ուեցաւ համայնավար կուս ցութենէն։

Իմ տասնամեայ պաշտօ վարութեանս ընթացքին քանի՛ անգամներ տեսայ ն անպարկեշտութեան եւ ի նութեան զեղծումի դէպ Քանինե՛ր իմ պաշտօնակ ներէս նոյն բախտին են կուեցան։ Կ'ուզէինայ թէ անոնց՝ որ կը կորսնցնեն հաւատքը եւ կը լքեն խո դային կառավարութիւնը։ նման ես ալ, սկիզբները կ ծէի թէ այս զառամպար դէպքերը դիպուածային բ էին եւ կը ստեղծուէին մարդոց կողմէ։ Տարիներ պէ եղան, որպէսզի յանգիմ եզրակացութեան, թէ խոր ուածը, մեր ունեցած վար է։ Այդ վարչաձեւն է միա պէտք է ամբաստանել, որովհ ան է գործուած չարաշ թեանց պատճառը։

Յեղափոխութիւնը ուած էր ապականած պիւրո սիէ մը (պաշտօնեաներու սակարգ)։ Ժամանակն է որ սօր գոյութիւն ունեցող բացբառին ալ անհետի իր գին։

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Մեր օրով ճարտարարուեստ յարաճուն ծաւալման հետեւ քով կազի եւ քարածուխի ռումը սկսած է ամենամեծ մտահոգութիւններու հանդի լուրջ մտահոգութիւն պատ գործարանատէրերու եւ բարութեամբ զբաղող ընկ թիւններու։

Անգամ մը որ բնութեան ցին մէջ գտնուած այդ ու անհրաժեշտ նիւթերը սպառ պէտք պիտի զգացուի ա՛յնպիսի տարրեր, որոնց կարելի ըլլայ փոխարինել պակասը։

Արդ, բնութիւնը մեր մադրութեան տակ դրած քան ուժերու անսպառ ինչպէս՝ ծովերու մակընթացութեան ու տեղատուութիւնը, ծովի ըը, հովերը, ջրվէժները, հոսանքները, արեգակնային մութիւնը, ծովի ջուրերու կան զօրութիւնը եւայլն։

Միայն խնդիր է այդ որոշ ձեւ մը հաւաքել ու օգտագործել, ինչ որ գործնական մէջ կը ներկայացնէ անյաղթ ու թեքնիքական դժուարութիւններ։

Ֆօրժ Գլօտի նորագոյն ձեն յետոյ, որու մասին ցանք մեր վերջին յօդուած հիմա ալ Ֆրանսացի ուրիշ նական մը Պ. Ցիւցօ հետա է օգտագործելու օդի խաւերու ջերմական տարբե թիւնը։

Գիտենք թէ օդին բարե նութիւնը երթալով կը որքան բարձրանանք մէջ։ Օդի բարձր խաւերու Թռչող սաւառնորդները ութեամբ գիտեն այդ

Հաստատուած է թէ խառնութեան այդ զօր օդի համար, 100 մեթր բարձրութեան մէկ աստիճան է։

Պ. Ցիւցօ հիմնուելով իրողութեան վրայ, կ'եզրակ թէ երբ ուղղահայեաց

...մը շինուի, որուն մէկ ծայ... ...աշխատանքներէն մէկ գրուի ... ...տեսակ օգին հետ եւ մ... ...ոգի բարձր խաւերու պաշ... ...ին, պէտք ամենայն բարձ... ...ոգի հասնիլ մը. զոր կարե... ...մեր Ը[...] ամբողջ ու վե... ...կէսերուն հասնելի։

...որպէս զի բարձրացող ...մեր ծրագիրը ... ...ուժ հասնի։

...ը նախատեսուած է 500 ...թը բարձրացնել ծխանը եւ ... ...թ ծայլը սաւուելի մէջ ...թէ կը կարծուի թէ այս ... ...ջամ եղած ուղղահայ... ...ուրեն արագութիւնը երե... ...ը մը մէջ 40 մեթր ...Ը[...], եւ թէ վրանելի մը ...վրայ օգի ծնշումը ...ր հասնի 200 քիլօյի, ...ջերը քաշուած մեթ... ...ամը։

...ն արգելքէ փորձ ...ր Ս[...] մէջ Ուտալլէն ...ի մակերեսի վրայ գա... ...ը տեղ, որ 200 մեթր բարձ... ...ը ունեցող թաղամասով ...ի գաշտին վրայ։ Փորձի ...որ յաջորդելուն այդ տե... ...ելի է ուղղահայեաց շրջոր ...ել, ստանալու համար բա... ...ութեան տարբերութիւն ...յատակին եւ գագաթին մի... ..., որ 25 աստիճանի պիտի ...

...ը կարելի ըլլայ իրագործել ...ծրագիրը եւ ստանալ կենդանի ...արդիւնքը, գիտութիւնը ...քայլ մը առած պիտի ըլ... ...բնական ուժերու նուաճումին ...օգտագործելով զանոնք եւ ...ելով մշտանորոգ ուժի ա... ...ղբիւրներ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅԵՐՈՍԿԻ

...ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութեանց հա... ...ն նոր ըմբոստութիւններ ...ած են Ադրբէջանի մէջ։ Ըմ... ...ներու գործունէութեան ...ն է Մուղան, Լենքորան ...։ Այս ըմբոստութիւն... ...հետեւանք են գիւղացի... ...գրեններու. բռնագրաւ... ...։ Գիւղացիները մերժած ըլ... ...իրենց ցորենը իշխանու... ...անց յանձնել, հեծելազօր ...ուած են, զանոնք հարկա... ...լու որ յանձնեն իրենց ...րենը։ Գիւղացիները ըմբոս... ...ցան եւ արիւնալից կռիւ մը ... քաշուեցան լեռը, ուր կը ...ունակեն կռիւը իշխանու... ...ց դէմ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ցաւալի ատենը կ'ունենանք քաղուածքներ տալու Երեւանի թերթերուն մէջ հրատարակուած վիճակագրութիւններէն, որոնք երբեմն կ'ընդգրկեն քաղքենի պարկեշտութեան «շափը» եւ բոլորովին կը տարբերին վիճակը ստուգելու եւ առիթ ձեւերէն։ Եթէ վէճը եղած մըն է կենդանութեան համ ուժերու բախումին, այն ատեն վէճին արուեստն է միայն, որ կը յաջողէ այդ։

Բոլոր այն վէճերը, որոնք կը կատարուին պաշտօն անով մը —ըսենք ակադեմական,— կը մատնեն բնախօսական ներքին անկարողութիւն մը։ Ահա թէ ինչո՞ւ այդ պաշ վէճերը զուրկ են պատմական արժէքէ։

Մենք, միշտ հակառակ ձգտելով հանդերձ բոլշեւիկեան տեսաբանութեան, զոր կը հեգնենք ամէն առթիւ, մասնաւոր հաճոյքով մը կը կարդանք այն սուր վէճերը, որոնք տեղի կ'ունենան Երեւանի հայ բոլշեւիկներուն միջեւ, (այստեղ կ'անհարկենք անոնց վիճելու քաղ ձեւին)։

Մեր հակառակորդութիւնը չարգիլեր մեզ գնահատել այդ, որովհետեւ յարատեւ պայքարը եւ պայքարի յառաջ անցթութիւնն է, որ ի վերջոյ պիտի գան ծնելու միտքի ծուլութեան թանձրութիւնը, տապալել ընկալեալ արժէքները, փշրել կուրօրէն ընդունուած տեսակէտները։ Եւ այսպէս միայն պիտի հասկնան վերլուծական արժէքը իրենց տեսակէտներուն։

Վիճելու ձեւը, որ անսովոր է հին սերունդին համար, Երեւանի մէջ հասած է ամենասուր աստիճանին։ Երիտասարդ հայ բոլշեւիկներն են, որ հիմա կատաղի եւ անգութ յարձակումներ կը կատարեն հիներուն դէմ։ Հիները հիմա է, որ կը հասկնան թէ ինչ ցանեցին։ Ու եթէ վերապահութեան հով մը կայ, ծածուկ նախանձի զանկութիւն մը իրենց մէջ ի տես երիտասարդ հունձքին, վաղը անշուշտ այդ երիտասարդներն ալ իրենց կարգին պիտի հասնին յուսախաբութեան ու անէծէթիզմին, որ օրուան բառն է Երեւանի։

Սուր վէճը հակաթոյն մըն է, որ ուշքի պիտի բերէ Երեւանի թունաւորուած մտաւորականները։ Որպէսզի գաղափար մը կազմէք վէճին առարութեան մասին, կուտանք քաղուածք մը անոնց գործածած անգութ ոճէն, բարկ շունչէն եւ կրակոտ բառերէն։

Գրած էինք թէ քանի մը հայ բոլշեւիկներ կը վիճին, երբեմն «Նոր Ուղի» պարբերականին, երբեմն ալ օրաթերթերու մէջ, «Ազգային մշակոյթի հարցին մասին»։

Հէնրի, Վանեցի երիտասարդ մը,«ուլտրա եւ ուսուա՛ խնտերնացիոնալիստ»մը,կըկարծէ Թէ«Հայերէնը,վրացերէնը եւ այլ հաստրակ բոլոր փոքր ազգերի լեզուները այնքան խեղճ ու կրակ են, այնքան աղքատ եւ յետամնաց, որ ապագայ համընդհանուր կուլտուրայի եւ լեզուի համար միանգամայն արհամարհելի մեծութիւններ են»։

Ա. Մելիքեան կը յարձակի Հէնրիի վրայ, որ Թաթախուած է «վերկլասային շովինիզմ»ով, հասանք մը, որ «ձգտում է անտեսել լեզուի,կուլտուրայի եւ կենդանի ազգային տարբերութիւնները, ձգտում է, պարտադրելով ազգային համրապետութիւններին վերացումը»։

Եւ մէկը միւսին ինչե՞ր կ'ըսէ, — հոգեկան հաւասարակշռութիւնը խախտած, մտային սնանկութիւն, խղճուկ բոպիկութիւն, գաւհիկութիւն, քիչ մըն ալ հայհոյութիւն եւայլն։

«Խորհր. Հայաստան»ի պաշտօնական խմբագիրն ալ, Նեւանեան, որ ամէն բանի կը խառնուի, վարժապետի պէս կ'ելլէ գաւ կուտայ երկու կողմերուն եւ կը սրբագրէ «անոնց սխալները»։

Բայց այս քննադատները անշուշտ եւ շուտով պիտի լսեն նաեւ այն մեծ քննադատը, որ պիտի ըսէ ճիշդ ինչպէս Մարքսը Էնգէլսին կը գրէր․

— Այդ էշերը եւ անձամբ դուրս պիտի հանեմ ... (Մարքս-Էնգէլս, հատոր իդ. էջ 442)։

ԵՒ ԱՅԺՄ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

Երեւանի մէջ ամէնէն շատ մաշած բառն էր շինարարութիւնը։ Երեկ. հիմա նորոյթը փոխուած է։ Միայն քանդելու մասին է, որ կը խօսին։ Օրինակ մը «Խորհր. Հայաստան»էն (31 հոկտ.)։—

«Անցեալ տարի Երեւանի քաղաքային խորհուրդը շուկայի հրապարակում եւ Շահումեան փողոցի անկիւնում քանդեց եւ հիմնական վերանորոգման ենթարկեց 4 խանութ կօշկակարների արհեստանոցի համար։

Մի ու ժամանակից յետոյ նախագիծը փոխեց, որոշեցին լայնացնել խանութները, կառուցել ծաշարան գիւղացիութեանն սպասարկելու համար։ Կառուցումը յանձնարարուեց Սուրէն Բաժիլեանին, որը արհեստագէտի կոչում չունի եւ չի էլ ունեցել, ըստայն արհեստագիտական բաժինը գիտէր այդ։ Եւ ահա շէնքն ընդունող յանձնաժողովը գտել է որ.

ա) կառուցումը չի կատարուած ըստ նախագծի։

բ) Նախատեսուած գումարից աւելի է ծախսուած։

գ) Պատերը ցածր են կառուցուած եւ ոչ արհեստագիտական հիմունքներով։

դ) Ցածոտացի գերանները շատ բարակ են, ծանրութեանը չեն դիմանալու, եւայլն։

Ուստի որոշում են քանդել շէնքի կտուրը, բարձրացնել պատերը, եւ փոխել գերանները։ Վնասը հասնում է 5000 րուբլի, չհաշուած 2700 րուբլին, որը տրուած է պահոցներին եւ ուրագործներին, որպէս աշխատավարձ։

Հայ Պետական Շինարարութեան 52րդ շէնքն էլ ունեցել է «ինքնական կառուցման նախագիծ», որի համաձայն կատարուել է կառուցումը, սակայն վերջում, ինչպէս է լինում, մի քանի անգամ փոփոխման են ենթարկում նախագիծը, եւ ամէն անգամ շէնքը քանդւում է ու նորից շինւում։ 10 օր օրանից առաջ քանդեցին 25 մեթրից աւելի երկարութեամբ պատ, իսկ այժմ որոշել են քանդել ամբողջ շէնքը։»

Երկար է շարքը։

Առօրի Դանիէլ նոյն թերթին մէջ կը գանգատի եւ կը թուէ բոլոր այն շէնքերը, որոնք կը շինուին ու յետոյ կը քանդուին։ Այդ քանդուած շէնքերն են Հրդեհուած կարի գործարանը, պետական շինարարութեան 32րդ շէնքը, 58րդ շէնքը, կառուցողների միութեան ակումբը, եւն., եւն.։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԼԱՎՈՒԹԻ ՄԷՋ

Լավութ գիւղը Վալանսէն 18 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ Ռոն գետին արեւմտեան կողմը լերան ստորոտը կը տարածուի, իր բարգաւաճ երկրագործութեամբ։

Նշանաւոր է Արտէշ նահանգին մէջ, ուրկէ ասկէ երկու եւ բեք տարի առաջ, կար մօտ երկու հազար հայութիւն։ Անոնք գործարանները փակուելով, մնացեալ քաղաքները մեկնած են, Վալանս, Լիոն եւայլն։

Այժմ Լավութի մէջ կան միայն անոնք որ տրտասհմանեն եկած են եւ ինքնութեան թուղթի համար կառավարական արտօնութեամբ պայմանաւորուած են տեղւոյս արուեստական մետաքսի մեծ գործարանին հետ։ Ասկէ մօտ 4 ամիս առաջ Հայերու թիւը կը հասնէր մինչեւ 120ի։ Բայց կամաց կամաց անոնք որ իրենց պայմանագրութեան ժամանակը լմնցուցին եւ առաջան իրենց ինքնութեան թուղթերը նաեւ աշխատելու իրաւունք, կը մեկնին դէպի քաղաքները։

Այժմ Լավութի մէջ կան ամուսնացած կամ ամուրի մօտ 70 Հայեր, եւ ամուսնացածներուն գործարանին կողմէ արտամադրուած է բնակարան, ամէն յարմարութիւններով. լոյս, ջուր եւ վառուցանի համար մաս մը հող, իսկ ամուրիներուն համար յատկացուած է շէնք մը երկու յարկի վրայ, զօրանոցի անսքով։

Գործարանը ունի մինչեւ երեք հազար հինգ հարիւր բանուոր, իսկ պայմանաւորներու թիւը կը հասնի մինչեւ հինգ հարիւրի։

Ամէն գործաւոր ապահովագրուած է որ եւ է անակնկալ վըտանգի դէմ։ Գործարանը ունի դեղարան մը, բժիշկ մը եւ երկու հիւանդապահուհիներ։

Օրավարձքերու համար որոշ ժամանակներ որոշուած են, սկիզբնակ առաջին անգամ գործաւորը որ նոր գործի կը սկսի, կը ստանայ 2 90 ֆր. ժամը. իսկ իր օրականը կ'աւելնայ երեք կամ վեց ամիսը անգամ մը։ Այսպէս մինչեւ 3 ֆրանք 30 սնթ. ժամը կը ստանան գործաւորները։

Լավութի Հայերը մեծ մասամբ գաղթած են Սուրիայէն, Պուլկարիայէն եւ Յունաստանէն, իսկ ասկէ զատ կան Պոլսէն, Եգիպտոսէն եւայլն տեղերէ եկողներ։ Ասկէ առաջ ամէն անոնք որ կը լրացնէին աշխատանքի պայմանաժամը, կը մեկնէին. իսկ այժմ ձմեռ ըլլալուն եւ գործազրկութեան վախի պատճառաւ, մաս մը կը մնան եւ կ'աշխատին։

Անցեալ շաբաթ, նոյեմբեր 11 Զինադադարի տօնին առթիւ, տեղւոյս Հայերն ալ հայկական դրօշակը ֆրանսականին կապելով գացին եւ իրենց յարգանքը յայտնեցին Անծանօթ զինուորին, գնելով ծաղկեփունջ մը գերեզմանին վրայ։ Հայերու այս արարքը գոյցը գնահատանքի արժանացաւ. Շնորհակալութիւն յայտնեցին նահանգապետը, տեղւոյս կառավարիչը եւ ծանօթ անձնիք։

Տեղւոյս երիտասարդներուն մէջ միշտ վառ կը մնայ ազգային ոգին եւ մտադրութիւն կայ գիմել դրօշի Զ. Ե. Ռ. Միութեան, որ ամէն ջանք թափէ հոս ալ կազմելու համակիր միութիւն մը, հակառակ անոր որ մնայուն անհատներ չկան, բայց միշտ մնայուն եւ նուիրեալ երիտասարդութիւն մը կայ եւ պատրաստ է իր կարելին ընելու ինկատ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ծրագրին յաջողման։

Վերջերս մէկ քանի Հայեր Ֆրանսա եկած են իբր «Թրանզիթ»։ Հոս մնալու իրաւունք ստանալու համար առանց ներկայանալու որեւէ է քաղաքի Աշխատանքի Գրասենեակը, ուղղակի եկած էին հոս, որ գործ ճարեն եւ պայմանագրուին։ Բայց, գործարանատէրը որ բնաւ իրաւունք չունի նման քայլեր առնելու բնական է որ մերժեց։ Եկողները խաբուած ըլլալով ու եւ է ագէտի մը թելադրանքէն, եւ գացին առանց իսկ պայմանագրութիւն կնքելու։

Կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն զգո՛յշ ըլլալ խաբեբաներու։

Սամուէլ Ապրսամ

ԿՐԿԻՆ ԽՈՋԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 17 Նոյ — Երբ 1922ին տարագիր հայութեան մեծ մասը կուգար դէպի Ֆրանսա, այն ատեն կարաւաններու մէջ կը գտնուէին նաեւ Խոջկացիներ, բոլորն ալ նոր սերունդ։

Այս երիտասարդները իրենց սրտին մէջ ունենալով ազգասիրութեան ոգին, եկան քով քովի, ու առաջին անգամ Մարսէյլի մէջ, հիմը դրին «բարենպատակ» միութեան մը (միայն բնիկներէ), յետոյ Ֆրանսայի միւս շրջաններուն մէջ գտնուող հայրենակիցներն ալ տարուելով բարի նախանձէ մը, հետզհետէ կազմեցին Խօզկատի Ընդհ. Հայր. Միութիւններ։ Այսօր անոնց թիւը հասած է 7ի։ Այս գնահատելի աշխատանք մըն է, եւ հասկցուի թէ Խօզկատցիներն ալ գիտեն հայրենիքի եւ հայրենակիցներուն ցաւը, ու գիտեն քաջալերել. մէկ խօսքով կայ իրենց մէջ ազգային զգացում։

Բայց ինչո՞ւ կը մնան անջատ-անջատ, ու ամէն մէկը տարբեր ծրագիրներով։

Ժամանակին այս էջերուն մէջ կարդացինք կոչը Միութեան մը որ նախաձեռնութիւնը ստանձներ էր, գումարելու համար ընդհանուր ժողով մը, որ շատ ուշացաւ։

Արդեօ՞ք ատկաւին վերջ չգան Խօզկատի եւ շրջականներու ներքին վէճերն ու ծիծաղելի աթոռամարտները։

Խօզկատի թէ շրջակայքի հայրենակիցներ լաւ գիտենք ձեր առանձին ծրագիրները, եւ այս պառակտումները։ Շատ չնչին արդիւնք մը միայն կրնաք մատուցանել հայութեան, որուն ցաւերը անհունն են։ Օրինակ անձնիք ուրիշ քաղաքացիներէն որոնք կ'ունենան իրենց ընդհանուր ժողովները, ունին կեդրոնական վարչութիւն մը, եւ կ'արտագրեն լաւ գործեր, իսկ մենք, բոլորս զուրկ եւ խեղճ ... ենք։ Այսպէս կամ այնպէս մեր միութիւնները կեթթի անկապ օղակներն են, մեր հայրենակիցները չեն ուզեր կամ չեն կրնար իրարու միանալ զանոնք եւ շինել զօրաւոր շղթայ մը։

* *

Քանի մը շրջաններու ունեցած ... յետոյ՝ կը լսեմ թէ Սէն Շամոնի եւ Սէն Թ'Էթիէնի Միութիւնները յանձն առած են ... Ընդհ. ժողով մը եւ ... Ֆրանսայի մէջ Խօզկատի եւ Շըր. Մէկ Հայրենակցական Միութիւն մը։ Ո՛ն, ... մէկ գեղի գործ, ... մեկնեցաւ։

Խօզկատցի

ԹԵՐԹՕՆ (2)

ԻԱՍԱԼԻԲԸ

Երեւանում հայոց Շուշանը, ... [illegible] ...

...ցել իր մանուկ հոգում ... [illegible] ...

...տոս (անային վարժարան) էր ... [illegible] ...

1905 Թէին երբ վերադար... [illegible] ...

...բոզանում է ... [illegible] ...

Մայրն է զաւր էր ... [illegible] ...

ԷԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

Սպանիոյ մէջ խռովութիւններ

Մատրիտի մէջ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը հետզհետէ կը ծաւալի Սպանիոյ ճարտարարուեստի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, տեղի տալու արիւնահեղ միջադէպերու: Անցի օր Պարչելոնայի մէջ, նաւահանգիստը պատահած կռիւներու ընթացքին, ոստիկանութիւնը զէնքի դիմեց: 2 գործաւորներ սպաննուեցան, 3 վիրաւորներ կան: Քաղաքին մէջ գործադուլը ընդհանուր է. նոյնիսկ դրամատուններ, ճաշարաններն ու թերթերը փակ են: Զինեալ ոստիկաններ եւ քաղաքապահ զօրքեր խումբ խումբ կը շրջագային քաղաքին մէջ: Երէկ կէսօրէն վերջ ծանր խռովութիւններ պատահեցան: 4 անձեր վիրաւորուեցան ծանրօրէն, բազմաթիւ թեթեւ վիրաւորներ կան: Կառավարութեան հրամանով 200 անձեր ձերբակալուեցան:

Աւստրիոյ դահլիճը կը հրաժարի

Հետզհետէ կը հաստատուի թէ Աւստրիոյ ներկայ դահլիճին դիրքը խախուտ է: Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ ներքին նախարար եւ Հայմվէր ֆաշիստական կազմակերպութեան պետը Շթարէմպէրկ պիտի հրաժարին: Եթէ այս լուրը հաստատուի, կը նշանակէ թէ Աւստրիացի ֆաշիստները որոշած են ապօրէն պայքար մղել Խորհրդարանին եւ Սահմանադրութեան դէմ:

Հաւանաբար արդի վարչապետն եւս քաշուի տեղ տալու համար Ռամէք-Շոպէր դահլիճի մը, որ կրնայ միանգամայն գոհացնել թէ ձախերը եւ թէ աջերը՝ որոնք որեւէ բռնատիրութիւն չեն ուզեր:

Սըտլը փաշայի կուսակցութիւնը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ քանի մը օր յետոյ, Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշայի ղեկավարութեան տակ, նոր կուսակցութիւն մը կազմուած պիտի ըլլայ Գահիրէի մէջ: Կուսակցութիւնը պիտի հրատարակէ յայտարարութիւն մը, իր սկզբունքներն ու նպատակը պարզաբանող: Նոր կուսակցութիւնը պիտի հետապնդէ Անգլիոյ հետ դաշնագրի մը կնքումը:

Զինաթափութեան յանձնաժողովը

Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբը մերժելէ յետոյ խորհրդ. պատուիրակութեան բանաձեւը, պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման մասին, ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.— Շինութեան եւ գնման ծախքերու կրճատումով, ցամաքային ռազմանիւթերու սահմանափակման համար, պարտք գնել եւ ելմտական մասնագէտներու յանձնախումբին վրայ որ ուսումնասիրէ սահմանափակման կիրարկումի եղանակները, նկատի ունենալով մանաւանդ, իւրաքանչիւր երկրի ելմտական վիճակը, դրամը, գնման կարողութիւնը, կիրարկման պայմանները, եւայլն:

Յանձնաժողովը անցաւ նաւային սպառազինումներու սահմանափակման հարցին քննութեան:

Նաւային ուժերու սահմանափակման յանձնախումբը գրաւեց խորհրդ. պատուիրակութեան բանաձեւով, որ կ'առաջարկէ սահմանափակման ենթարկել նաւային ուժերու ամբողջական տարողութիւնը: Խորհրդային բանաձեւը անցաւ 1ի դէմ 11 ձայնով եւ 12 ձեռնպահութեամբ:

Ֆրանսայի պատուիրակը առաջարկեց բանաձեւին վրայ աւելցնել «սահմանափակել որքան որ կարելի է» բառերը, այն նկատումով թէ կան երկիրներ որոնք իրօք պիտի սահմանափակեն իրենց ծովային ուժերը, ուրիշներ որ պիտի գոհանան իրենց ներկայ ուժերը պահպանելով եւ ուրիշներ ալ որ պիտի կիրարկեն սահմանափակ յաւելում մը...

Մէկ ժամ վիճաբանութենէ վերջ, առաջարկը անցաւ 2ի դէմ 14 ձայնով:

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 146—148 Avenue des Chartreux, Brebant Marsseillaisի շքեղ սրահին մէջ:

Հովանաւորութեամբ՝ Տ. Գր. Եպիսկ. Պալաքեանի

Նախագահութեամբ՝ Պ. Տ. Միրզայեանցի

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ եւ Պ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կ'երգեն՝ Օրիորդ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Փարիզէն), Տիկ. ԼՕՐԻՏՏԱ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ (Մարսէյլի պետ. երաժշտանոցէն), Օր. ՌԱՍՏՈՒԼ (պետ. երաժշտանոցէն):

Կը նուագէ՝ Օր. ՍԻՒԶԱՆ ԱՌՆՕ (պետ. երաժշտ. ուսուցչուհի):

Կ'արտասանեն՝ Օր. ԱՆԴՐԷ ՌՈՒՄԷ (պետ. երաժշտանոցէն), Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, Պ. և Յ. ՌԻԶՈՒՆԵԱՆ:

Կը մասնակցի «ՔՆԱՐ» նուագախումբը:

Մ Ո Ւ Տ Ք՝ 5 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բարձր Հայքի երիտասարդաց միութեան կողմէ, իր հաստատման չորրորդ տարեդարձին առթիւ: Այս կիրակի ժամը 2ին, (Rue Tapis Vert), Սալօն Սբաննոլի մէջ, երգ, նուագ, արտասանութիւն:

Կը խօսի՝ Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեան

Մասնակցութեամբ Յ. Ուզունեանի եւ Ե. Թորոսեանի

Կը ներկայացուի՝ ՓԱՐՈՍԻ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ

եւ ԽԵՉՕԻ ԹՈՒԶԸ (զաւեշտ)

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Ագըփըր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ:

Գ Ա Ի Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան, վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը, 262 րիւ Տիւքէզլէնի նիւթ՝ «Համաշխարհային պատերազմը եւ հայ ժողովուրդը»: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ԱՆԻԷՌ Պաւա Քոյօնպի կոմիտէն ստիպողաբար վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ համակիրները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 153 Ave. Argenteuil, salle Comèteի մէջ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը յաւօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ: Կը խօսի Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան. Հայ լեզուին տիրական յատկութիւններուն մասին: Մէկ ժամ սրնէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ»ը եւ Չարլի Չէփլին:

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 4 թիւ Ֆրանսուա Կարսէն, Բարձր Հայքի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փինկեանցի Հայկին Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը: Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

— Կէլիպօլուցի (Տարանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պաուղեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, թուխ, աչքերը եւ մազերը՝ շագանակագոյն են: Վզին վրայ վէրքի նշան կայ Արմենուհի 20 տարեկան, սպիտա-

կամորթ, աչքերը եւ մազերը շագանակագոյն են: Տեղահանութեան միջոցին կորսուած են Մուրատ Չայի եզերքը: Իմացնել գրատուն Պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris.

ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը 7 Դեկտ. Կիրակի օր ժամը 2.30ին Մէրիի սրահին մէջ: Մուտք՝ 5 Ֆր.:

ԼԱՅՕ ՏԵՍԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը: Գին՝ Մարսէյլի մէջ 6 ֆրանք, իսկ գաւառներու մէջ 6 ֆր. 50: Դիմել Ճարպալեանի 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով: Փափաքողները դիմեն 57 rue des Archives, Paris. Յրդ յարկ թիւ 28 սենեակը, ժամը 4 30էն 5.30:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

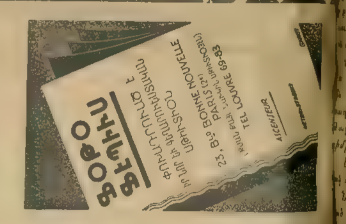

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 876 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

21 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1423

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐ

Աթէնքէն տրուած լուրի մը համաձայն Վենիզելոս կը ...րաստուի բարեկամական հաւաստիք մը տալ Թուրքին, ...նատանի մէջ բնակութիւնն արգիլելով բոլոր այն Թրքա...տականներուն որոնք դէմ են Մ. Քէմալի եւ անոր վարչա...ին։

...Լուրը կոչուած է միայն Հայերն ու մաս մըն ալ Թերեւս, ...ներ զարմացնելու։ Միջազգային քաղաքական հրապարակը ...ն է տեսած նման քայլեր, եւ ներկայ ու հեռաւոր ենթա...ւթեանց իբր գումարը, վարժուած է տեսնելու անակնկալ...եր որոնք պետական մարդոց ձեռքով, ժողովուրդին սրտին ...րուած ուժգին ու շեշտ հարուածներ են։ Տեսած ու վար...ուած է եւ դարաւոր, փոխադարձ ատելութեան ու հակակրու...թեան զարբերական բախումներէն յետոյ, այլեւս չի զարմա...ր լսելով հաշտութեան համբոյրներու երգը...։

Մենք ափ մը Հայերս միայն, որ կ'երեւի յաւիտենապէս ...դատապարտուած ենք ազգերու խնճոյքէն փշրանքներ ակըն...ելու եւ կրելու ջղագար ճակատագրի մը հարուածները, ...մանալէ յետոյ, քիչ մըն ալ պիտի զայրանանք։

Որովհետեւ, հարուածը Վենիզելոսէն կուգայ։ Անոր տեղ ...իչ որեւէ մէկը՝ հաւանաբար մեզ անտարբեր պիտի ձգէր։

Բայց, զգացումի առաջին Թելադրութիւններէն յետոյ, կայ ...րամաբանութեան մը եզրակացութիւնը...

Եթէ Թուրքիոյ հանդէպ իր ատելութեամբ յանցաւոր է ...ժողովուրդը, պատասխանատուներէն մեծագոյնը անպայ...ն Վենիզելոսն է։ Նախկին Թրքատեաց յեղափոխականը, որ ...մ կը յայտնուի իբր Թրքասէր քաղաքագէտ, չուրանար ...ուշտ իր անցեալը որ Թուրքին դէմ ատելութեան փաստեր ...անագրելով՝ կը ձգտէր յոյն ժողովուրդի ազատագրութեան։ ...ըր իրականացած տեսնելէ յետոյ վերջինը՝ կը ջնջէ առա...ը որմէ այլեւս ո՛չ մէկ նոր օգուտ կ'ակնկալէ։ Պարզապէս ...յլէ իր գործին եւ ժամանակին հետ, առանց նկատի առ... ժողովրդական կրքերը որոնց գրգռութեան մէջ մեծ բա...ունի եւ որոնք սակայն կը տեւեն տակաւին։

Քաղաքագէտին ուժը հող է։ Խաղալ ժողովրդային սրտին ...գրգռել կամ հանդարտեցնել համաձայն օրուան պահան... ու նոյնիսկ քալել կրքերու փոթորկին դէմ։ Դէպքեր պար...ադրել իր երկրին կամ նախատեսութեամբ, շեղել անոնց ըն...թացքը ու հեռատեսութեամբ՝ խուսափիլ վտանգաւոր ու երկ...րիմի պատահարներու անակնկալէն։

Այս էր որ ըրաւ Վենիզելոս Թուրքիոյ հետ կնքելով վեց... մը համաձայնութիւններ։

Նախկին «դաւաճան»ին՝ Վենիզելոսի հանդէպ ցոյց արր...ած համակրանքը էնկիւրիի մէջ, կատարուած արքայական ...ընդունելութիւնները Թուրք վարիչներուն ու Թուրք ժողո...վրդին կողմէ, ափ ի բերան կը ձգեն անոնք որ ծանօթ են ...ու ժողովուրդներու յարաբերութեանց։

Աւելցուցէք նոյն մարդուն հանդէպ Թուրք մամուլի փա...ղաբանութիւններն ու խանդավառ արտայայտութիւնները, այն ...րականներուն մէջ իսկ, ուր դեռ քիչ առաջ, արձանագրեր ...ն ամենակոպիտ հայհոյութիւններ միշտ նոյն մարդուն եւ ...նոր քաղաքականութեան հանդէպ։

Իսկ պաշտօնական այս բարեկամութեան հանդէպ յոյն ժո...ղովուրդին եթէ ոչ վերապահութիւնը, բայց գոնէ առհարկի ...համակրանքը՝ կը փաստէ թէ Վենիզելոս անձնական քաղա...քականութիւն մըն է որ գիտցաւ պարտադրել իր երկրին ու ...գնել իր քաղաքական նոր ծրագրերուն իրականացման ...րուն վրայ, տեսաբանութեամբ մը, որ բոլորովին անհիմն ...չի Թուիր.— Թուրքը նախկին կայսրութիւնը չէ. այլ ...րապետութիւն մըն է միատարր (?) որ իրակա...նացուցած է իր ազգային միութիւնը։ Լօզանի ...նագրով, այլեւս որեւէ պահանջ չունի Յունաստանի ...որ իր կարգին, տիրացած է իր երազին, նոյն սահման...ուն մէջ ամփոփելով իր ազգային տարրերը ու նոյնպէս, ...մէկ պահանջ ունի Թուրքիոյ վրայ։ Երկու երկիրներուն ...եւ Թշնամութեան ո՛չ մէկ պատրուակ կայ այլեւս։ Եր ...ուրեմն վերջ դնել դարաւոր ատելութեան, որուն գոյու...ը չարդարանար առարկայական, բանաւոր հիմերով ու ...ձեռքի վարել խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը, որ ...ատէ երկու երկիրներու տնտեսական, ճարտարուեստական ...ղ զարգացման»։

Իսկ հպատակ փոքրամասնութիւններուն կը մնայ լռել ու ...հնազանդիլ։

Այս ձգտումներով ահա, Վենիզելոս կը քալէ ու կը քալէ. ...եւ սակայն, ինչ որ Թուրքեւյոյն բարեկամութիւնը կաս...կածելի կը դարձնէ, անոր սնուցած յաւակնութիւնն է Մեր...ձաւոր-Արեւելքի վրայ։

Այդ յաւակնութիւնը գիտենք թէ կայ։ Բայց անոր տար... կը մնան անծանօթ։ Քէմալի հետ գլուխ-գլխի տեսակցու...մը վերջ, Վենիզելոս կը յայտնէ թէ «Մերձ. Արեւելքի ...զգային մասին, համաձայնած ենք»։ Այդ գաղտնի համա...ձայնութիւնն է որ Մերձ. Արեւելքի վրայ խաղաղութիւն փչե... պատրուակին տակ, արիւն կը հոտի։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐՈՒՆ» ԱՐԺԷՔԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (1 Նոյ.).

— «Խորհրդային իշխանութիւնը ժամանակ առ ժամանակ ստիպողական պէտք կը զգայ ինքզինքը արդարացնելու հայ հասարակութեան աչքին այն մեծ ոճիրին համար, զոր գործեց 1920 Թուին՝ Թուրքիոյ հետ համախորհուրդ Հայաստանի վրայ յարձակելով, հայկական մանուկ հանրապետութիւնը ջնջելով եւ Հայաստանի հողը Թուրքին հետ բաժնելով։ Եւ, ինչպէս յաճախ յատուկ է ոճրագործներուն, Խորհրդային իշխանութիւնը կ'աշխատի ամբողջ մեղքը ձգել ուրիշներուն, նոյնիսկ իր զոհին վրայ եւ իր կատարած ոճիրն ալ ներկայացնել իբրեւ գերագոյն բարիք մը։

Վերջերս փաստաբանական եւ միեւնոյն ատեն դատախազական այդ տխուր պաշտօնը մեծ եռանդով կը կատարէ երբեմնի սոցիալիստ յեղափոխական, բայց այժմ դաւանափոխ Գրիգոր Զուբարեանը, այդ կերպով ջանալով քաւել իր «հակայեղափոխական» անցեալի մեղքը իր բոլշեւիկ տէրերու հանդէպ։

Ոչ մէկ իմաստ ունի բոլշեւիկեան աշխարհի մէջ ապրող ուեւէ անձի հետ բանավէճի մէջ մտնել։ Չեկայի մահասարսուռ սպառնալիքին տակ, ոչ ոք կրնայ յանդգնիլ ճշմարտութիւնն ըսել, եթէ այդ ճշմարտութիւնը բոլշեւիկեան իշխանութեան հաշւոյն չի գար։

Այս պատճառով ալ մենք պարապ ժամավաճառութիւն կը նկատենք ըստ էութեան խօսիլ բոլշեւիկեան «փաստաբան-պատմաբաններուն» հետ, որոնք հարկադրուած են խեղաթիւրել պատմական փաստերը՝ իրենց տէրերէն չհալածուելու համար։

Սակայն, մեր ընթերցողներուն գաղափար մը միայն տալու համար այդ պարոններու փաստաբանութեանց իրական արժէքի մասին, աւելորդ չենք սեպեր մէկ երկու նմուշներ տալ Գր. Զուբարեանի վերջին մարգանքներէն (տե՛ս «Խ. Հ.», սեպտ. 28, 1930)։

Բագուի տխրահռչակ մահմեդական-բոլշեւիկեան համագումարին կատարած չարաշուք դերը պզտիկցնելու եւ անոր տխուր բնոյթը խեղաթիւրելու համար, Գ. Գ. Զուբարեան ի միջի այլոց հետեւեալ տղայական, ուղղակի ծիծաղելի «հերքումները» մէջտեղ կը բերէ.—

ա) «Էնվէր — կ'ըսէ — համագումարին չի մասնակցել, այլ ներկայ է եղել սոսկ»

բ) «Համագումարին չեն մասնակցել ոչ մէկը Խորհրդային Ռուսաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչներից»։

Ասիկա ճիշդ նոյն տեսակի հերքում մըն է, ինչ որ չեն ամչնար ընելու յաճախ բոլշեւիկները արտասահմանի մէջ՝ յայտարարելով, թէ Խորհրդային կառավարութիւնը ոչ մէկ կապ երրորդ Միջազգայնականի հետ, հետեւաբար պատասխանատու չէ անոր գործերուն համար։

Սակայն, քաղաքական մանուկներն ալ գիտեն այսօր, որ խորհրդային աշխարհին մէջ չի կրնար օրինաւորապէս ոչինչ պատահիլ՝ առանց բոլշեւիկներու նախաձեռնութեան հրամանին»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բարեկամութեան վաւերացման նշաշխիք

ԱԹԷՆՔ. 19 Նոյեմբեր.— Յունական կառավարութիւնը մտադիր է օրինագիծ մը ներկայացնել Խորհրդարանին։ Այդ օրինագծին տրամադրութեանց համաձայն, բոլոր Թրքահպատակները որոնք հակառակ են Թուրք հանրապետութեան նախագահին՝ Մուսթաֆա Քէմալի, եւ նոր կառավարութեան, արտօնութիւն չպիտի ստանան Յունաստան բնակելու։ Բարեկամութեան դաշինքին հետեւանքով, որ երկու երկիրներն իրարու կը կապէ, Յունաստան չի կրնար հանդուրժել որ հողերուն վրայ Թրքական վարչաձեւին դէմ դաւող անձեր գտնուին։

Ստալինի դէմ նոր դաւ

ՌԻԿԱ. 19 Նոյեմբեր.— Մոսկուայի մէջ երեւան հանուած դաւադրութիւն մը լրջօրէն վտանգելու կոչուած էր Ստալինի կացութիւնը։ Այս դաւադրութեան հետեւանքով, Ստալին տեղափոխած է իր ընդհ. բանակետղը եւ համայնավար կեդր. կոմիտէի գրասենեակները փոխադրած է Քրէմլինի լաւ պատսպարուած եւ ամրօրէն պաշտպանուած մէկ անկիւնը։ Կարմիր հրապարակին բոլոր այն շէնքերը, որոնք կը նային Քրէմլինի ամրացին հիւսիս-արեւմտեան ճակատին վրայ, պարպուած են։ Այդ շէնքերուն մէկ մասը կը ծառայէին իբր բնակարան, մնացեալ մասը իբր կառավարական պաշտօնատուն։ Պարպուած շէնքերը գրաւուած են Կէփէուի զօրամասերուն կողմէ։

Ռիկայէն հասած լուրերուն համաձայն, Ստալինի դէմ դաւադրութիւնը մտնուած է Ռիկովի կողմէ, որ վերջին պահուն, կասկածներ ունեցած է անոր յաջող ելքին վրայ։ Այս կը Թուի ըլլալ պատճառը որ ան չարժանացաւ իր դաւադիր ընկերներու բախտին եւ պարզապէս, Կովկաս աքսորուեցաւ գարմանուելու պատրուակով։

Դաւադրութեան պետն է եղեր Սիրցոֆ կեդրոնական Ռուսաստանի գործավարներու խորհուրդին նախագահը, որ մինչեւ վերջերս, Ստալինի ամենէն ջերմ բարեկամը կը նկատուէր։ Դաւադրութեան ղեկավարներուն մէջ կը գտնուին Անթիփոֆ Թղթատարական գործավար, Ռէյէֆ, զինուորական բարձրագոյն խորհուրդին անդամ եւ բանակի հրամանատար Գրիւլէր։

Դաւադիրներու հաւաքոյթներուն ներկայ կ'ըլլային բարձրաստիճան սպաներ եւ կովկասեան բոլշեւիկներ. անոնց մէջ կային Ստալինի ամենէն մտերիմ աշխատակիցները ինչպէս վրացի Օրժոնիքիցէն։

Սիրցոֆ կը մեղադրուի թէ փորձած է միացնել աջեւձախ ընդդիմադիրները, տապալելու համար Ստալինը որ լքէ իր ճարտարարուեստացման քաղաքականութիւնը։

Ձախ ընդդիմադիրները որոշած էին ընդունիլ աջերու տնտեսական քաղաքականութիւնը, այսինքն վերադարձ դէպի Նեպը կամ տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը, առեւտուրի եւ անհատական ձեռնարկներու որոշ ազատութիւններով։

Սպանիոյ ներքին կացութիւնը

Պարչելոնայի եւ Վալանսի մէջ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը տարածուեցաւ նաեւ Ալեքանթէյի եւ Մալակայի մէջ։ Ծանր խռովութիւններ չեն պատահած, սակայն կացութիւնը կը մնայ սպառնական։

Մատրիտի մէջ, ընդհ. գործադուլի վախով, բնակիչները յարձակեցան փուռերուն վրայ, հացի պաշար հաւաքելու համար։ Քանի մը անձեր վիրաւորուեցան։Իսկ Պարչելոնայի քաղաքային կառավարիչին կողմէ տրուած զեկոյց մը, երէկուան խռովութեանց զոհերը ցոյց կուտայ հետեւեալ կերպով.— Մէկ ոստիկանապետ, 2 ոստիկաններ եւ 7 քաղքենիներ վիրաւորուած։

Մատրիտի մէջ, զրոյց կը շրջէր թէ մէկ քանի զօրագունդեր եւս ըմբոստացած են։ Այս առթիւ, Սպանիոյ վարչապետը յայտարարեց.— Այդ տեսակ բան չկայ։ Զօրքը կառավարութեան հետ է։ Բանակը ընդհակառակն կը սպասէ որ առիթը կը ներկայանայ կռուելու անոնց դէմ որոնք երկրին կարգը կը խանգարեն։ Կառավարութիւնը վստահ է բանակին վրայ, որուն ուժով պիտի կրնայ դիմադրաւել որեւէ դէպքի որքան ալ մեծ ըլլայ։

Ի նպաստ Վրաստանի

Խաղաղութեան Միջազգային Դիւանը Ժընեւ. Միութեան արտաքին գործավարին Լիտվինոֆի ուղղեց կոչ մը ի նպաստ Վրաստանի։ Կոչը կը վերջանայ հետեւեալ կերպով.— Համաձայն այն սկզբունքին որուն իրականացումը միշտ կը պահանջուի խաղաղասէրներուն կողմէ, համաձայն նաեւ այն ընդհ. սկզբունքներուն, որոնցմէ կը ներշնչուի Ժընեւ. Միութիւնը, ձեր կառավարութեան ստորագրութիւնը կրող դաշնագրի մը վրայ կռթնած, ձեզմէ կը խնդրենք, որ ներկայիս Վրաստանը գրաւող ռուսական բանակները քաշուին եւ այդ երկրին մէջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ- էջ)

ԵԳԻՊՏ. ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սըտքը փաշայի ղեկավարութեամբ կազմուելիք եգիպտական նոր կուսակցութեան ծրագրին գլխաւոր կէտերն են.—

1.— Եգիպտոսի բացարձակ անկախութիւնը, անոր վեհապետութեան եւ Սուտանի վրայ իրաւունքներուն պահպանումը։

2.— Անգլեւեգիպտական առկախ խնդիրներուն վերաբերեալ համաձայնութիւն մը Անգլիոյ հետ, այդ համաձայնութեան կիրարկումը այն տեսակ պայմաններով, որոնք երաշխաւորեն երկու երկիրներու միջեւ լաւ յարաբերութեանց տեւականութիւնը։

3. — Քափիթիւլասիոններու ջնջում եւ Եգիպտոսի եւ օտար պետութեանց միջեւ խաղաղութեան եւ բարեկամական կապերու պահպանում։

4.— Եգիպտոսի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

5. —Կազմակերպութիւն սահմանադրութեան եւ ազգին ու Թագաւորին իրաւունքներուն պահպանում։ 6.— Ներքին բարեկարգումներու ընթացքին, կառավարութեան անկախութեան երաշխաւորում։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նիւ-Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն Հարաւային Ամերիկայի մէկ քանի պետութեանց մէջ, վճարումները դադրեցնող դրամատուններու Թիւը հասած է 53ի։ Վատ բերքին հետեւանքով յառաջ եկած տագնապը որ իր կարգին դրամատուները մատնեց անել կացութեան, հասած է իր գագաթնակէտին։ Ամբողջ երկրին բնակչութիւնը մտահոգուած է այս տագնապով, որ կրնայ աւելի մեծ դժուարութիւններ ու բաղդութիւններ ստեղծել։

.˙. Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ 800ի չափ գլխաւոր դրամատէրներ եւ ելմտագէտներ հաւաքոյթ մը ունեցան ուսումնասիրելու համար դրամատուններու օգնութեան յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած ծրագիր մը, որ կը ձգտի դարման տանիլ ճշուառութեան.

ՏԱՐԱԳԻՐ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Տարագիր Ռուսերու ազգային կոմիտէն կոչ մը հրատարակած է բոլշեւիկ ռէժիմի 13րդ տարեդարձին առթիւ, որուն մէջ կ'ըսէ թէ գիւղացիները գերիներ դարձած են «կոլխոզ» կոչուած հաւաքական աշխատանքներու մէջ։ Կը բնաջնջուին եւ կ'անյայտացուին կուլակները։ Հաւաքական աշխատանքով արտադրուած արմտիքը օտար շուկաներու վրայ կը նետուի յանցաւոր իշխանութեան մը կողմէ, իսկ ժողովուրդը անօթութենէն, դատապարտուած է մահուան չարչարանքներու։

Ազգային ճիգի շնորհիւ, ձեռք բերուած բոլոր արդիւնքները ժողովուրդէն կողոպտուած աւազակախումբի մը կողմէ ինչպէս նաեւ ռուսական կայսրութեան ամբողջ գանձը, կը հօսին աշխարհի շուկային մէջ, ապահովելու համար օտար դրամ, որով կարմիրները պիտի խոցեն աշխարհի տնտեսական հիմքը, ուրիշ երկիրներու մէջ ընկերութիւնը պիտի կազմալուծեն, հաստատելու համար իրենց արիւնոտ իշխանութիւնը։

Քաղաքակիրթ երկիրներու քաղաքացիները հանդարտ խղճով ռուսական արմտիքով պատրաստուած հացը կրնա՞ն ուտել, հաց մը, որ խլուած է անօթութենէ տառապող ռուս գիւղացիներու բերնէն։

Կ'ողջունենք Հոլանտայի եւ Նորվեկիոյ ժէսթը, որով մերժեցին ընդունիլ արիւնոտ արմտիքը։

ԵԹԷ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԾՆԷՐ

Նոր չէ որ Դաշնակցութիւնը կ'ենթարկուի հակառակորդ սարքերու յամառ, այլ ապարդիւն յարձակումներուն։ Բայց, առենէ մը ի վեր ծայր առած է խուլակրութիւն մը, որ կը սկսի վարկաբեկման փորձերով կռթնած պղտոր վերագրումներու վրայ ու կը վերջանայ մատնութիւններով։

Դաշնակցութեան ուժին ու կենսունակութեան փաստը՝ հակառակորդներու յարձակման մէջ իսկ է։ Կը շարունակեն յարձակիլ, որովհետեւ իրենց մութ ու շահախնդիր հետապնդումներու ճամբուն վրայ կը բախին վճռական կամքի մը, որուն ոչ նահանջ կրցան պարտադրել, ոչ իսկ վարանում։ Ու գիտար թէ ատկէց վերջ կարենան։ Մեր ճամբան նախագծուած է։ Պիտի հարթենք ու քալենք։

Բայց, քառասնամեակի այս օրերուն, կ'արժէ անշուշտ ակնարկ մը նետել յարձակումներուն, աւելի անոնց ներքին բնոյթին վըրայ, յանգելու համար եզրակացութեան մը, որ բնորոշ է։

Ինչո՞վ է որ Դաշնակցութիւնը կը մեղադրուի անցեալին մէջ։ Իբր յեղափոխական կուսակցութի՞ւն որուն գործունէութիւնը սուտ առած է Թուրք բռնապետական սատակութիւններու։ Եթէ յանցանք է յեղափոխականութիւնը, ամէն պարագայի մէջ հակառակորդները չէ որ պիտի կրնան սատով մեղադրել մեզ այսօր, երբ իրենցմէ շատերը, նոյն յանցանքը գործած են փարիզի եւ եւրոպական այլ քաղաքներու ապահով մայթերուն վրայ…։ Կը յիշե՞ք այս տողերը՝

Դուն նստեր ես ճամբաներուն անկիւնը

ու անոր յաջորդող գպրոցականի պաղ ու երկար, աշուղական ձայնէ մը յետոյ, վերջաբանի բոցաշունչ այս տողերը ..

Չերի՛ք, ցերի՛ք այդ օրօրը որը է մահու,
Չերի՛ք, ցերի՛ք, նոր երգ ունինք երգելու.

Այս տողերուն «պատկաւոր» հեղինակը, այսօր գլուխն է հակառակորդ բանակի մը, որ ջարդերու պատասխանատու կը բռնէ յեղափոխութիւնը եւ հետեւաբար Դաշնակցութիւնը։ Օրինակը յատկանշական է եւ եթէ զզուանք չի պատճառեր, պիտի արժէր իբր ներկայացուցիչ տիպարը երեւոյթին՝ մեկուսացնել հեղինակը ու վայն դնել վիրաբոյժին նշդրակին տակ՝ մանրակրկիտ անդամազննութեան մը համար։ Չի գիտե՞ր որ յեղափոխական կազմակերպութիւնները մեր մէջ երեւան եկան հալածանքի, կեղեքումի եւ սպանութեան խեղդող մթնոլորտի մը մէջ, լո՛կ ինքնապաշտպանութեան բնազդով ու գիտակցութեամբ։ Հապա՞ անոնց ծագման նախընթաց ջարդերը։ Չի գիտե՞ր որ օսմանեան պատմութիւնը գրուած է քրիստոնեայի արիւնով։ Եթէ յեղափոխութիւնն էր ջարդերու պատճառը, հապա՞ Ատանան, երբ Դաշնակցութիւնն արդէն վար դրեր էր զէնքը եւ իբր քաղաքական օրինաւոր կազմակերպութիւն, կը գործէր խաղաղ հրապարակային միջոցներով, մինչեւ իսկ, կը յիշէ՞ք չէ, Իթթիհատի հետ համաձայնութեամբ, կը ջանար խառնածին հայ մըն ալ ստեղծել «Օսմանցի»… Հապա՞ Մեծ Եղեռնը, որ անզէն հայութեան հետ, նաեւ պարտութիւնն է զինաթափ Դաշնակցութեան։

Ակոյ Արփիարի ուրուականը որ մարդը (հակառակորդը) լաւ կը ճանչնայ անցեալը. գիտէ նաեւ թէ հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնները չէին որ Համիտեան արիւնազանգ բռնակալութիւնը հաստատեցին Թուրքիոյ գլխուն։ Եւ եթէ բոլորովին չէ ցնդած, հաւանաբար պիտի գիտնայ նաեւ թէ ջարդերու պատասխանատու բռնել հայ յեղափոխութիւնը, պարզապէս կը նշանակէ բարի վարուց վկայական տալ Թուրքին…։

Բայց եթէ կը պնդէ, հակառակ պատմութեան մը անհերքելի դասերուն եւ անջինջ արձանագրութիւններուն որովհետեւ ուրիշ կերպ չի կրնար։ Պարզապէս հակառակորդ է եւ հայ հաւաքական կազմին մէջ կը կատարէ միջբրոպի իր բնախօսական դերը։

Այդպէս էր երէկ, այդպէս ալ պիտի ըլլայ վաղը, կը յայտնէ պատմութիւնը եւ մարդկային նկարագրի գիտութիւնը։

Իսկ, եթէ Դաշնակցութիւնը նոր ծնէր, այսօր, իբր զուտ, գաղթահայ վերջին պայմաններէ բխած կազմակերպութիւն, ի՞նչ պիտի պատահէր։

Պիտի պատահէր հետեւեալ շատ պարզ իրողութիւնը։ Դաշնակցութիւնը պիտի մշակէր ծրագիրը, որ այսօր արդէն իրն է ու կը հետապնդէ։ Իսկ իր դէմ պիտի ունենար նոյն այդ հակառակորդները։

Որովհետեւ նախ, խառնուածքի խնդիր է։

Դաշնակցութեան ընկերային ու քաղաքական ծրագիրը արտայայտութիւնն է տեսնելու եւ գաւելու, զգալու եւ մտածելու որոշ եղանակի մը։ Կը պահանջէ յատուկ նկարագիր։

Հակառակութիւնը այդ ծրագրին եւ հետեւաբար անոր հետեւորդներուն, կը բխի հոգեբանական ու բնախօսական հակադրութենէ մը։

Այդ պատճառաւ է որ կ'ըսենք, եթէ Դաշնակցութիւնը նոր ծնէր այսօր, իր առաջին քայլէն իսկ պիտի բախէր անոնց, որոնք քառասուն տարիէ ի վեր չեն ձանձրացած հայհոյելէ։

Ու լաւ ճանչնալու համար զանոնք, իրենց այսօրուան ու վաղուան պղտոր ընդունակութիւններով, պէտք է հարեւանցի ակնարկ մը նետենք անցեալի եզրակացութիւններուն վրայ։

Անոնք, միշտ ռամկավար կամ բոլշեւիկ չեն կոչուած. բայց միշտ ալ գոյութիւն ունեցած են, իբրեւ հայ ազատագրութեան ու ժողովրդային յառաջդիմութեան ամէնէն մեծ թշնամին, առաջին, ստար բռնաւորէն աւելի վտանգաւոր, որովհետեւ,—առանց հայհոյած ըլլալու,—կը նմանին որդին որ ներսէն կը կրծէ։

Իսկ, յստակօրէն ցուցադրելու համար մեր հակառակորդները, պէտք չկայ զանոնք ենթարկելու մասնաւոր դասաւորման, մանելու գաղափարական հակամարտութեան բաւիղներուն մէջ ու վերլուծական բացատրութիւններու թնճուկին մէջ կորսնցնելու կոպիտ իրողութիւնը։

Կը բաւէ քաշել Դաշնակցութեան ծրագրին երկու յատուկ գիծերը.— ընկերվարութիւն եւ Հայութեան քաղաքական ազատագրում։ Եւ որովհետեւ, ընկերվարութիւնը դաշնակցական գործունէութեան մէջ միշտ ստորադասուած է քաղաքական ազատագրութեան գործին, երբեմն չքանալու աստիճան, հակառակութիւնը գլխաւորաբար կեդրոնացած է երկրորդ գծին շուրջ, որ կը պահանջէր զոհողութիւն կեանքի եւ նիւթի։ Կը պահանջէր նաեւ հետեւաբար, համապատասխան նկարագիր՝ բռնութեան դէմ ըմբոստացման, կեղեքումի, հալածանքի ու բարբարոսութեանց հանդէպ վրէժի ընդունակութիւններով։

Ու բնական է։ Ազգի մը կազմակերպուած մէկ հատուածին կողմէ որեւէ հետապնդում, համամանափակուած չի մնար նոյն շրջանակին մէջ կը ճառագայթէ ու կ'անդրադառնայ ամբողջին վրայ։ Ու նոյնպէս, բնական է։ Այդ անդրադարձումէն սարսափահար հոգիները պիտի ցցուին գործունէութեան դէմ, որ կամայ ակամայ, ուշ կանուխ, զիրենք պիտի պարտադրէ դուրս ելլելու խոնարհ վատութիւններու շրջաբակէն։

Այդպէս ալ եղած է անցեալին։ Բոլոր անոնք որ հայկական ազատագրութեան մէջ կը տեսնէին իրենց աւանդական հանգստին վրդովումը, պիտի ջանային խափանել ամէն միջոցով, մինչեւ մատնութիւն։

Այդպէս ալ ըրին, բոլոր անոնք որ հակառակ տիրող բռնութեան, հարստահարութեան, սպանութիւններուն ու ջարդին, իրենց շահերով, հեռանկարներով ու սովորութիւններով ի բնէ եւ ի ծնէ կը նախընտրէին օրուան իրականութիւնը, անմիջականը, շօշափելին, քան շարժումի մը ելքը՝ անստոյգ, հեռաւոր, որքան ալ շողշողուն ու խոստմնալից ըլլար։

Այսպէս է որ Դաշնակցութեան հակառակորդները՝ դասակարգային ըմբռնումէ եւ գիտակցութենէ անկախ, կը մտնեն բոլորը մէկ շրջանակի մէջ՝ իրենց շահերով ու նկարագրով, ու կը կազմեն քաղաքական յատուկ դասակարգ մը՝ իր ստորաբաժանումներով եթէ կ'ուզէք։

Կարճ պահ մը անդրադառնանք անոնց։

(1) Մ. Ե.

ԳՆՉՈՒՆԵՐ

Գնչու ժողովուրդի պատմութեան մասին ահագին գրականութիւն մը կայ ամէն լեզուներով։ Ոչ մէկ պատմաբան սակայն համարձակած է ազգ անունը տալ այդ ժողովուրդին, որովհետեւ եթէ ազգութիւնը բնորոշող ազդակները հայրենիքը, լեզուն, կրօնքը եւ աւանդութիւններն են, գնչուն կորսնցուցած է գրեթէ, այդ ամէնքը, եթէ երբեւիցէ ունեցած է։

Այսօր գնչուի հայրենիքն ամէն տեղ է եւ ոչ մէկտեղ. իսկ անցեալին համար պատմաբաններն երկար ժամանակ համաձայնած չեն անոնց սկզբնական բնավայրի մասին եւ մէկ քանին վարանած են զանոնք կովկասեան ճերմակ ցեղի ներկայացուցիչներու կարգին դասելու։

Գնչուներն եւ Ամերիկայի բնիկ Հնդիկները աշխարհի միակ ժողովուրդներն են, որ իրենց կարելին ըրած են խուսափելու քաղաքակրթութենէն եւ ցայժմ կը դիմադրեն որեւէ յառաջդիմութեան, հակառակ բազմաթիւ դարերէ հետէ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կողքին ապրած ըլլալուն եւ ի հնեւուց բազմաթիւ ուղղակի թէ անուղղակի պետական ճնշումներու եւ բռնադատութեանց։

Ոչ անօթութիւնը, ոչ թշուառութիւնը, ոչ մերկութիւնն եւ ոչ ալ հալածանքը կրցած են հրաժարեցնել գնչուվաչկատուները իրենց աւանդական կեանքէն։ Կարծես անոնք միեւնոյն ատրճանով չեն զգար կեանքի զրկանքներն, ինչպէս քաղաքակրթեալ մարդը։ Ոչ մէկ կլիմայ կ'ընկճէ անոնք, ու մէկ միջավայր խորթ կը թուի անոնց. միեւնոյն կենցաղակերպն ունին Սիպերիոյ սառնամանիքներուն վրայ եւ Ափրիկէի այրեցեալ անապատներուն մէջ։ Ցարքաշութեան մարմնացումն է գնչուն եւ անոր կեանքի միակ բաղձանքներն են հաց, քուն եւ ազատութիւն թափառելու…

Անոնց խրճիթներուն կամ վրաններուն մէջ ոչ գիրք կարելի է գտնել, ոչ թուղթ, ոչ գիր ունին, ոչ գրականութիւն։ Աւանդութեան որեւէ հետք չկայ անոնց լեզուին մէջ, եւ ամբողջ բանաստեղծութիւններն բնութիւնն է — լեռ, ձայր, ու գետ. հով, ցուրտ ու սառ։ Միայն ներկան կը հետաքրքրէ զիրենք. անցեալը գոյութիւն չունի իրենց համար. կ'ապրին ու կը մեռնին թռչուններուն նման… Բոյներնին այսօր ծառի մը հովանիին տակ է, ուրիշ օր մը ծառի մը բունին մէջ. օր մը վրանի մը տակ, օր մըն ալ խարտ ու բարտ խառոչի մը մէջ.. Եթէ Դիօգինէս գնչուներու հանդիպած ըլլար, ապահովաբար երկար չպիտի փնտռէր իր երազած մարդիկը։

Ցրուած աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ, սկսելով Հնդկաստանէն եւ Սիպերիայէն մինչեւ Ատլանտեան ովկիանոս եւ Հիւսիսային Ափրիկէ եւ անկէ անդին մինչեւ Ամերիկա ու Աւստրալիա, կը խօսին ամէն լեզուներու հետքերը կրող խառնիճաղանճ բարբառ մը եւ կը դաւանին այն երկրի կրօնքն, որու մէջ կ'ապրին, առանց որ եւէ իսկական հաւատքի կամ համոզման։ Հոգիի անմահութեան եւ հանդերձեալ կեանքի վրայ ոչ մէկ գաղափար ունին եւ Աստուած մը կը յիշեն միայն վախի կամ սարսափի պարագաներուն բնազդաբար երեսնին խաչակնքելով։ Ցիգանագէտ Կոստա կը վկայէ թէ ճանչցած է գնչու մը, որ եօթն անգամ կրօնք փոխած է, նայելով թէ ո՛ր երկրի մէջ է եւ ուժը որո՛ւ կողմն է։

Գնչուները երկրի մը օրէնքներուն կը հնազանդին պատիժներէն վախնալով եւ որ եւ է գործ կը գտնեն միայն անոր ներկայ օգտակարութեան հայեցակէտէն, առանց երբեք անոր հետեւանքներուն անդրադառնալու։

Գնչուհին նոյնչափ չարքաշ է որչափ այրը։ Անոնց ամառնային վրանները նոյնչափ խեղճ պատսպարաններ են, որչափ ձմեռնային խրճիթները՝ զուրկ ամենատարրական դիւրակեցութենէ կամ առողջապահիկ պայմաններէ։ Երախաները գրեթէ մերկ են ամառ թէ ձմեռ, իսկ մեծերն առհասարակ ցնցոտիներու մէջ։ Երախաներու հանդէպ միակ հոգածութիւննին ձմեռ ժամանակ՝ զանոնք իւղով օծելնին է իբր պաշտպանութիւն ցուրտի դէմ։

Ենթարկուած բնութեան ամէն անբարեխառնութեանց, գնչու ցեղը բնական ընտրողականութեան օրէնքով կը բաղկանայ միայն առողջ անդամներէ, որովհետեւ հիւանդոտները կը մեռնին մատաղ հասակի մէջ եւ միայն առողջները կը վերապրին։ Եւ, արդարեւ, հազուագիւտ են հիւանդոտ կամ վատառողջ գնչուներ. ամէնքն ալ Լիկուրգեան հաւատարիմ աշակերտներ եղած են, կարծէք։ Հերոսական են հիւանդութեանց եւ մահուան պարագաներուն։ Բժիշկ Ալ. Պասպատի կ'ըսէ թէ իր բազմաթիւ այցելութեանց ժամանակ ոչ մի գնչուի աչքերուն մէջ կաթիլ մը արցունք՝ տեսած է որ եւ է պարագայի մէջ։

Վաչկատուն թէ նստակեաց, քրիստոնեայ թէ մահմետական, ոչ ծոմ ունին ու պահեց, ոչ տօնը կ'ընեն, ոչ նամազ։ Աղօթատեղի կ'երթան պատահաբար ցոյցի համար միայն եւ կնունք կամ թլփատութիւն կ'ընեն ներկայ կամ ապագայ շահու մը ակնկալութեամբ։ Շատ հազուագիւտ են գրել կարդալ գիտցողները, եւ անոնք որ սորված են, օտար դպրոց յաճախած են անշուշտ, որովհետեւ աշխարհի վրայ ոչ մի գնչու վարժարան գոյութիւն ունի կամ ունեցած է երբ եւ իցէ։

Անոնց վրաններուն եւ կառքերուն կարելի է հանդիպիլ աշխարհի ամէն մեծ քաղաքներու մօտիկ դաշտերուն եւ պողոտաներուն վրայ և մանաւանդ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր մեծ ճամբաներու երկայնքին։ Ապրիլի սկիզբներուն կը մեկնին իրենց ձմեռնային խրճիթներէն եւ Հոկտեմբերի սկիզբները կը վերադառնան այնտեղ։ Վրաններուն քովերը ցիցերու կապուած են անոնց անբաժան եւ սիրական ընկերները՝ էշն ու եզը. իսկ պահապան շուները կը վազվզեն վրաններուն շուրջ, խաղալով մերկ երախաներուն հետ։

Իրենց ճամբորդութեանց ընթացքին լաւ կ'ուսումնասիրեն երկրի ցեղագրութիւնը եւ իրենց տպաւորութիւնները կը նշանակեն ծառերու կեղեւներուն, պատերուն կամ ժայռերուն վրայ, այլեւայլ բարեգուշակ կամ չարագուշակ նշաններով։ Այսպէս, օրինակ, գիծեր կան որ կը նշանակեն թէ պէտք է հրաժարիլ այդ ուղղութենէն, որովհետեւ վտանգաւոր է. ուրիշներ որ ցոյց կուտան նպաստաւոր ուղղութիւնը եւն.։ Աղաւնիներու նման բնազդօրէն կը գտնեն կարծէք իրենց ճամբան, առանց աշխարհագրական որեւէ գիտելիքի։ Լեզուները շատ կը սորվին եւ բառերն արտասանելու իրենց մասնաւոր շեշտն ունին, որով դիւրաւ կրնան զիրար ճանչնալ եւ զանազանել միւս ազգութիւններէն։

Կը սիրեն փայլուն գոյները՝ կարմիր կանանչ եւ դեղին։ Կիներու շրջազգեստներն ամէն տեղ միեւնոյն տարազներն են, միշտ միեւնոյն վառ եւ կենդանի գոյներով։ Ոտքերնին բոպիկ է եւ ականջնուն ունին խոշոր, երկայն եւ գոյնզգոյն օղեր։ Այրերը կը գործածեն արծաթէ լայն մատանիներ, իսկ երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները անպատճառ ծաղիկ մը — նախասիրաբար վարդը — ունին իրենց մազերուն մէջ կամ զգեստնուն վրայ։ Լէցիչատա կը նշանակէ միեւնոյն ժամանակ գեղեցիկ եւ կարմիր, որովհետեւ կարմիրը ամենէն գեղեցիկ գոյն է, իսկ վարդը գեղեցկագոյն ծաղիկը եւ բուսական աշխարհի թագուհին։

Իրենց սովորական արհեստը երկաթագործութիւնն է Արեւմուտքի մէջ եւ մաղագործութիւնն Արեւելքի մէջ։ Այս գործերուն հետ կապ ունեցող բոլոր արհեստներով ալ կը զբաղին — պայտագործութիւն եւ ձիաբուժութիւն, կլայեկում եւ անօթաշինութիւն — պղինձէ եւ երկաթէ — կողովահիւսութիւն եւ խաղանակաշինութիւն։ Կիները արջ կամ կապիկ կը խաղցնեն եւ միեւնոյն ժամանակ ֆալ կը բանան, օձի խայթուածքներուն դէմ կ'ափսոսան եւ բախտ կը գուշակեն կատարեալ վարպետութեամբ, ձեռքերու մէջ կարդալով կամ թուղթ բանալով (*)։ Երիտասարդներու համար միշտ գեղեցիկ խօսքեր ունին, նշանուելու, սիրականին միանալու եւ մուրատնուն հասնելու համար. իսկ ծերերուն հանդէպ լուրջ կերպարանք կ'առնեն եւ գործի յաջողութիւն կամ ձախողում կը գուշակեն անոնց արտաքին երեւոյթին կամ դէմքի արտայայտութեան համեմատ։ Որպէսզի գուշակութիւնը կատարուի, պայման է անշուշտ վարձքը կանխիկ վճարել։

Նշանաւոր են գնչուներն իբր երաժիշտ եւ նուագածու։ Երգելու մէջ այնչափ յաջող չեն թէեւ, բայց վարպետ ջութակահարներ են։ Պատմութեան մէջ կը յիշուին շատ մը նշան գնչու ջութակահարներ, ին Բիխարի. Ռաքա Փալ եւն.. նանք կը նուագեն առանց ն եւ յանպատրաստի։ Անոնց ն նակները մելամաղձոտ են եւ մատնեն իրենց արեւելեան ատական ծագումը. Շատ ն են պարսկական հնճագին հայկական եկեղեցական եր ցողութեան ԳՋ եղանակին չու երաժշտութեան մասնա տուկ խաղաշարն է՝ լա, սի մօլ. տօ տիէզ. րէ. մի. ֆա տիէզ. լա.սի տիէզ.տօ տիէ

Լիստ, Շոփէն եւ Շու օգտագործած են գնչուական ղանակները եւ մասնաւորա Լիստի երկրորդ Ռապսոտին չուական է ամբողջովին. Լիստի՝ հունգարական ազգ երգի ծագումը գնչուական

Համբաւաւոր են նաև գնչու օրքէստրաները Եւրոպ եւ Ամերիկայի նուագարան րուն մէջ։ Պալքանեան երկ ներու մէջ կարելի չէ ժողո ղական խրախճանք առանց գն չու երաժիշտներու մասնակց թեան։ Ռումանական պուլկարական կօպօնզօ պէս նաեւ պարսկական շրջապարերը գնչուական գում ունին։

Պատմութեան մէջ կը ուի նաեւ նշանաւոր գնչու րիչ մը Իտալիոյ մէջ՝ Անտո Սօլարի եւ հրապարակախօ Անգլիոյ մէջ՝ Ճօն Պի (1628 - 88)։

Գնչուն չամչնար իր ց եւ կարծէք հպարտ է գնչու լալուն։ Երկրէ երկիր եւ քա քէ քաղաք կը պտըտին ան խումբերով, քանի մը էլ եւ նաքարշ կառքեր առջեւն ձգած։ Իրենք ոտքով կը հե ւին անոնց, ունեցած չունեց նին բեռցած էշերուն եւ կ քերուն վրայ։ Ծծկեր երախ կապուած մօրը մէջքին, իսկ աւելի մեծերը նստուած են րուն վրայ ձգուած պայուս ներու մէջ։ Էշու կորսուածը լի կսկծալի է քան ընտա անդամներէն մէկուն մահը. երբեք չեն չարչարեր. կերն աւելի խնամքով կը րատուի, քան իրենց կ կուրը։

Եթէ ծննդաբերութիւն տահի ճամբորդութեան ցին, մայրը նորածինը կը մօտակայ աղբիւրին կամ գե մէջ, կը տեղաւորէ զայն կի մախաղին մէջ եւ կը նակէ իր ճամբան, հազի կամ երկու օր կառք նս հանգստանալու իրաւունք նալու…

Մ. ՏԻՐԳԻՏԷՐԵ

(*) Կարծողներ կան, թէ խաղի թուղթերը արաբ գնչուներու ձեռքով տարածուած են Եւրոպայի մէջ։ Մ. Տ.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԶ

Մոսկուայէն կը հաղ թէ Միացեալ Հրատարակչու վարիչ Խալատով բաց նամակ ուղղած է խորհրդային նոր ներուն, եւ կը գանգատի րատարակչութեան խնդ ղրկուած գործերուն մեծ չեն գոհացներ կուսակցութեան բանուորութեան պահանջ գրականութենէն։ Այս պատճառ Միացեալ Հրատարակչութիւնը դիմէ խորհրդային գրողներ որպէսզի «ծանցէ՛ն այդ Եւ կը խոստանայ նիւթապէ ժանգակել, որ յաջողի «հնգ եայ պլանը» նաեւ .. գրակա թեան մէջ։ Եւ այսպէս նականներ սահմանած է այն ներուն, որոնք պիտի ծ «սոցիալիստական շինարա թիւն» եւ «պայքար եակի երրորդ տարուան պլանի համար» մտածե ները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՊԱԼԱՏԸ

Անցէք Բաշգեառնիի ճամբէն, ...գիւղին մօտ կը հանդիպիք երկու ...հրաւոր աւերակներու։ Մէկը Տրդատ Թագաւորին պալատն է, միւսը ծխախոտ չորցնելու տաղաւարը։

Առաջինը, ըստ աւանդութեան, շինուած է Տրդատ Թագաւորին օրով, եւ կործանուած է 1300 տարի յառաջ, սաստիկ երկրաշարժներու պատճառաւ։ Իսկ երկրորդը, ըստ Հայ Գիւղատնտեսական Շինարարութեան պաշտօնական վկայութեան, շինուած է 1930 տարուան ամառը, եւ կործանուած է... 20 օր յետոյ, սաստիկ անձրեւներու պատճառաւ։

Տրդատ Թագաւորին պալատը շինուած է Հռոմէն հրաւիրուած ճարտարապետներու ձեռամբ, իսկ ծխախոտի տաղաւարը՝ աշխարհահռչակ ճարտարապետ Աւքանազ Սարգսեանի եւ Բաբգէն Խաչվանքեանի ղեկավարութեամբ։

Տրդատի պալատին աւերակներուն այցելուն կը հիանայ թէ հազարաւոր տարիներ առաջ ինչպիսի ճարտարապետութիւն մը գոյութիւն ունէր, իսկ ծխախոտի տաղաւարին այցելուն կ'ապշի, որ հազարաւոր տարիներ յետոյ, բոլշեւիկեան իշխանութեան օրով 90,000 ռուբլի ծախքով շինուած գործարան մը 20 օր կը մնայ, քիչ մը անձրեւ կը գայ ու փո՜ւ... փուլ կուգայ։ Բոլշեւիկ ճարտարապետի ի՜նչ տաղանդ, եւ ի՜նչ բարեխղճութիւն։

Տրդատ Թագաւորին պալատին աւերակներուն պաշտպանութիւնը յանձնուած է Հնութիւններու Պահպանութեան կոմիտէին, որ թոյլ չտար քար մը իսկ վերցնել։

Իսկ ծխախոտի շէնքին աւերակներուն պաշտպանութիւնը յանձնուած է առաջին անցորդին, որ քար մը կամ գերան մը կը ուզէ տանի կը տանի պահելու... «Խորհ. Հայաստան»ի ...ի 31ի թիւը, որ կը պատմէ ինչպէս վերջերս մօտակայ գիւղերու տուներէն գտուած 4·5 սայլ քար ու գերան։

Օգտակա՞ր էր թէ ոչ Տրդատի պալատը, չենք գիտեր։ Իր աւերակները կ'ըսեն թէ գեղեցիկ գաղափար մը կու տան հին ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան համար։ Բայց չենք գիտեր, որ ծխախոտի գործարանին աւերակները աւելի գեղեցիկ գաղափար մը կը կազմեն, ուսումնասիրելու համար բոլշեւիկեան ճարտարապետական տաղանդը Երեւանեան շունչովից շինարարութիւնը, եւ այդ շինարարութեան վրայ հիացող եւ «զմայլող» ամեկաւորներուն ուղեղային աւերակները։

Կը խնդրենք Երեւանի Հնութիւններու Պահպանութեան կոմիտէէն, որ լա՛ւ պահպանէ այդ աւերակները։

«ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ ԿԸ ՇԻՆԵՆ»

«Խորհ. Հայաստան» շարունակ գանգատելով հանդերձ թէ Հայաստանի շինարարական ծրագիրները երբեք չեն իրագործուիր, թէ կը քանդուին բայց չեն շինուիր, 25 Նոյեմբեր թիւով կը հրատարակէ բնակարանային շինարարութեան կոմիտէին յայտարարութիւնը.

— «Ինտէրնացիոնալ» շէնքին լրացուցիչ աշխատանքներէն զատ, այս եղանակին կը շինուին 17 շէնք, 1 Լենինականի մէջ, 1 Ղարաքիլիսայի մէջ, միւսները Երեւանի մէջ։ Այդ շէնքերէն մէկը պանդոկ է (Շահումեան հրապարակին վրայ), մէկը մանկապարտէզ, միւսները բնակարաններ։

Շէնքերուն քարի աշխատանքները վերջացած են։ Շինութեանց համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը պատրաստ են։ Բանուորական ուժն ալ ապահովուած էր, սակայն բարձրագոյն մարմիններու կարգադրութեամբ բանուորներուն մէկ մասը փոխադրուեցաւ ուրիշ տեղ, այնպէս որ հիմա բանուորական ուժի պակաս կայ։

Կոոպերատիվ Թաղը գրեթէ ամբողջապէս շինուած է. այժմ փողոցն է, որ կը յարդարուի։ Սակայն անհրաժեշտ նիւթերու պակասութեան պատճառաւ, աշխատանքները կը ձգձգուին։ Երջագած փողոցներուն մէջ սկսած է ծառատնկութիւնը։ Գալ տարի 4 յարկ ունեցող շէնքերուն մէջ պիտի դրուին վերելակներ (ասանսէօր)։

Բնակարանային շինարարութեան գործակցական ընկերութիւնը մրցման հրաւիրած է իր անդամները վճարելու համար որոշ սակեր, որպէսզի «այդպիսի արտակարգ կերպով բաւարարուին բնակարանով»։

1931ին Հայաստանի բնակարանային շինարարութեան համար նախատեսուած է 4,600,000 ռուբլի։

ՀԱՅԿ. ԹԱՏՐՈՆ ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՄԷՋ

Աբխազիայի մէջ եւս կազմակերպուեցաւ հայկական թատերական խումբ մը։

Նախապէս դերասան Շահէնն էր, որ կը խաղար։ Բայց անցեալ տարուընէ սկսեալ դերասան Շահէն կը ներկայանայ իր ձայրուն խումբով, եւ իբրեւ ղեկավար հրաւիրուած է Արմէն Արմէնեանը, վաստակաւոր դերասան։ Այս տարուան խաղացանկին մէջ կը մտնեն Դատավճիռ, Մորգանի խնամին, Ցասում, Խռովարարութիւն, Խուլ Թագաւորութիւն, Սէվիլի Արիւնոտ անապատ, Լեռը եւ ուրիշ նոր խաղեր։

Այս թատերախումբը պիտի պտըտի շրջակայ բոլոր հայկական գիւղերը («Պրոլետար», 29 Նոյմ.)։

ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Վրաստանի պրոլետար գրողներու Միութեան հայկական հատուածը ժողով գումարելով երկար խորհրդակցեցաւ պրոլետար Գրողներու Միութեան մէջ ծագած անհամաձայնութիւններուն մասին։ Վիճաբանութեան մասնակցեցան Կամսար, Հուր Նէտ, Գրիգորեան, Խոլոթ, Սիմոնեան, Բանուոր-Գեւան, Գրիգ։ Եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ անխուսափելի բանաձեւ մը։

*** «Պրոլետար»ի մէջ քրոնիկագիր մը կը խօսի Նորերուն Թարգմանի վերջին հրատարակութեան մասին (Պատմուածքներ)։ Նորերուն Թարգմանեան Վանէն Կովկաս անցած գրող մըն է, այժմ կ'ապրի Թիֆլիս։ Ընդհանրապէս կը գրէ փոքրիկ վէպեր։ Բնապաշտ գրող մը, որ լուսանկարչական ձեւով կը ներկայացնէ կարմիր երկրին առօրեայ մանրամասնութիւնները, տարապարհակ աշխատանքի հանուած սպիտակները, բազմակնութեան հաճոյքներէն զրկուած Թուրք վաճառականը, աշխատանքի սակարանին մէջ գործ փնտռող իշխանուհին, խնամիական կապերով մասնագէտ կոչուած երիտասարդը, նոր բնակարան անդափոխուած բանուորին ընտանիքը.— ահա Թարգմանեանի նիւթերը։ Նոր Շիրվանզադէ մը։ Յաջողած է տալ տիպարներ,—հին դպրոցին միակ հոգը։

ՕԴԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ

Հաստատուեցաւ ծրագիրը, որ օդային կապ մը կը սահմանէ Երեւանի եւ Մոսկուայի միջեւ, Թիֆլիսի վրայով։

Օդանաւային գլխաւոր կայաններ պիտի հաստատուին Հայաստանի հետեւեալ վայրերուն մէջ.— Երեւան, Լենինական, Վորոնցովկա, եւ երկրորդական կայաններ՝ Սարդարաբադի եւ Ալիքուչակի մէջ։

Կայաններու շինութիւնը պէտք է աւարտի մինչեւ գարուն, եւ կը յուսացուի որ օդային հաղորդակցութիւնը սկսի Մայիսին։

Առաջին այս գիծը բացուելէն յետոյ, պիտի պատրաստուի երկրորդ գիծը, Երեւան-Եղենովկա-Ղարաքիլիսա-Թիֆլիս։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 14ին, երեկոյեան ժամը 9ին Voltaire սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Գրական Միութեան Գ.րդ երեկոն, որ նուիրուած էր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի ծննդեան հարիւրամեակին։

Բանախօս՝ Գ. Օհան Կարօ, դիտելով Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան եւ անոր յաջորդող պատմական դէպքերուն ազդեցութիւնն ընդհանրապէս աշխարհի բովանդակ անցուդարձի վրայ՝ նկատեց, որ այդ շրջանին կը զուգադիպէր նաեւ հայ երիտասարդութեան դալը Ֆրանսա, ուր կ'ունենար ծանօթանալու եւրոպական նշանաւոր գրական դէպքերուն։

Ահա այս շրջանին է որ հանդէս կուգայ Պէշիկթաշլեան — Մխիթարեան դաստիարակութիւն ստացած եւ կաթոլիկ միջավայրի դէմք, որ կոչուած էր յիշեալ գաղափարներու արտայայտիչն ըլլալու մեր կեանքին մէջ։ Իր գործին մէջ կը նայէր հաւատքով ու սիրով, անվերապահ, որ արդիւնք էր թերեւս իր ստացած կրօնական դաստիարակութեան։ Հան եւ՛ ուսուցիչ էր, եւ՛ թատերագիր, եւ՛ ճարտասան — եւ միշտ ան կը յայտնուէր իբրեւ դաստիարակող։

Բանախօսը շեշտելով, որ ինք պիտի խօսի միայն Մ. Պէշիկթաշլեանի տաղերուն, ճառերուն մասին, կը նկատէ որ ան չունի կրքի պոռթկումներ, ունի վրէժխնդրութեան զգացում։

Իր շրջապատն ու ուսուցիչները ժամանակի մեր նշանաւոր դէմքերն են՝ Ալիշան, Բագրատունի, Օտեան եւլն.։

Ժողովրդի հետ խօսելու դիտումով, կը հրաժարի գրաբարէն եւ իր գրականութեամբ կը ճգնի վերակազմել մեր երկիրն ու ժողովուրդն իբրեւ մէկ ընդհանուր ազգային-մշակութային ամբողջութիւն։ Այն բոլոր արգելքները, որոնք կը յարուցուին այս շաւղի վրայ, կ'ենթարկուին իր բուռն դատափետման։ Ազատ հայրենիքի քաղաքացի, ահա Պէշիկթաշլեանի բովանդակ էութիւնը, զգացումը։ Այս գիծը զայն կը հասցնէ ինքնուրացման, ըստ որում հայրենիքի սէրն ու անոր համար եղած զոհաբերութիւնը վեր է ամէն բանէ իրեն համար։

Զէյթունի ապստամբութիւնը նոր խթան կուտայ իր ռազմաշունչ հայրենասիրութեան, որ սակայն աշխարհատիրական գիծ չունի իր մէջ։ Ըստ Պէշիկթաշլեանի հայրենիքը միջոց մըն է, ուր հայ ժողովուրդը պիտի կարողանայ համախմբուիլ, իր ազգային կարողութիւնները զարգացնել, ինչպէս եւ իր տեղը գրաւել ազգային կեանքին մէջ։

Քննելով Պէշիկթաշլեանը իբրեւ բանաստեղծ, բանախօսը կը նկատէ զայն իբրեւ երաժշտական, բարեկիրթ քերթող մը որ երբեք գռեհիկ արտայայտութիւններ չունի։ Յաղթական շունչ ունի, երբ կ'ոգեկոչէ իր նախնիքները։

Ընդդիմախօս Գ. Ամատեան դժգոհ է որ բանախօսը կենսագրականի ինչպէս տեղի ու լեզուի վրայէն հարեւանցի անցաւ։ Մէկ քանի նշումներէն յետոյ կը դիտէ որ Պէշիկթաշլեանը չէ թէ Մխիթարեան դպրոցով, այլ իր բանաստեղծի էութեամբ պէտք է բացատրել։ Կը շեշտէ նաեւ, որ քաղաքական գիտակցութիւնը, որ աւելի նոր գաղափար է, Պէշիկթաշլեանի շրջանին չի յարմարիր, որով իր դեմոկրատականութիւնը բնածին հակում մըն է եւ ոչ ստացական։ Մեծ տեղը կուտայ իտալական ազդեցութեան բանաստեղծի գրուածքներուն վրայ յատկապէս Լէօպարտիի եւ Մանձոնիի դերը շեշտելով։

Պէշիկթաշլեանը կարելի է համարել մեր առաջին ռոմանտիկ բանաստեղծը, խոր չէ, ոլորտն ու թռիչքն ալ ուժեղ չեն. կ'ընդունի սակայն որ կայ քնքշութիւն, նրբութիւն եւ սահունութիւն։

Պրոֆ. Ադոնց կը կարծէ, որ հարիւրամեակներու ժամանակ արեւելեան եւ արեւմտեան գրականութեանց պատկերը միշտ պէտք է քով քովի քննել. երբեք պէտք չէ զատել զանոնք իրարմէ, որովհետեւ տարբեր կողմերն են ամբողջի մը — հայ գրականութեան։

Այս տեսակէտէն մօտենալով խնդրին՝ հոն կը նկատէ որ արեւմտահայ գրականութիւնը միշտ ետ է մնացած արեւելահայ գրականութենէն։ Այնպիսի պատմական շրջանի մը, երբ Եւրոպայի մէջ նոր իրաւակարգեր կը կերտէ մարդկային ազատուած երեւակայութիւնը մեծութիւններ կը ստեղծէր, արեւելահայ գրականութիւնը տուաւ դէմքեր, որոնք կարող են պատիւ բերել որեւէ ժողովրդի (Նալբանդեան Նազարեան եւն.)։

Մինչդեռ այդ նոյն ժամանակ արեւմտահայ գրականութեան մէջ հանդէս եկաւ Պէշիկթաշլեան, որ համեստ գրող է եւ չի կրնար հասնիլ Նալբանդեանի բարձրութեան։

Ընդդիմախօսը կը տեսէ այնուհետեւ, որ Պէշիկթաշլեանը զտարիւն ռոմանտիկ ալ չէ, որ իր արտայայտութեամբ սերտօրէն կը կապուի ժողովրդի հետ։ Անոր գրուածքները մասամբ գրաբարախառն են, իսկ ատոնք ընդհանրապէս կեղծ դասական պէտք է համարել։ Իբրեւ Ալիշանի աշակերտ՝ Պէշիկթաշլեանն սկիզբներն իր հարկը տուաւ կեղծ դասական դպրոցին։ Վերջը միայն, դպրոցէն հեռանալէն յետոյ, հրաժարելով այդ ոճէն։

Ըստ ամենայնի միջակ կարողութեանց եւ խառնուածքի տէր համարի Պէշիկթաշլեանը։ Երկրորդ գիծը թերեւս արդիւնք է Մխիթարեաններու, որոնք իրենց կնիքը դրած են իրենց աշակերտներու բոլորի վրայ՝ ամենաչնչին բացառութեամբ։

Գալ զեկոյցը տեղի կ'ունենայ նոյն տեղը, չորեքշաբթի, ամսոյս 26ին, երեկոյեան ժամը 8ին։ Կը խօսի Գ. Կարօ Սասունի Մշոյ Դեղամի ազգագրական եւ պատմագիտական գործերուն մասին։ Ս. Գ.

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Անգլօ-Հնդկական համաժողովին մէջ արտասանուեցան կարեւոր ճառեր, բայց ամենէն աւելի յատկանշականն էր Ալուէրի մահարաջային ճառը։

Այս հնդիկ պատգամաւորը կը պահանջէր որ Հնդկաստան եւս հաւասար իրաւունքներով գաղթապետութիւն մը դառնայ Մեծն Բրիտանիոյ միւս գաղթապետութեանց կարգին։ Եւ այդ շրջանին հասնելու համար իր երկիրը, կ'առաջարկէր Հնդկաստանը վերածել Միացեալ Նահանգներու վարչաձեւին։

Միացեալ-Նահանգներու ձեւով միայն այլակրօն եւ տարանջատուած Հնդկաստանը պիտի դառնայ միացեալ եւ ազատ։ Եւ միացեալ Հնդկաստանը պիտի կազմէ կայսրութեան ամենէն գեղեցիկ մարգարիտը։

Հնդիկ մահմետականներու պետը, Մոհամմէտ Շաֆի, կը պահանջէր «գոհացնել հնդիկ ժողովուրդին օրինական ցանկութիւնները, կազմել գաղթապետութիւն մը, հաւասար իրաւունքներով ինչպէս միւս գաղթապետութիւնները»։

Վերջապէս բոլոր ճառախօսներուն բացատրութիւններէն կը հետեւի, որ տարբերութիւն չկայ չափաւոր հնդիկ ազգայնականին ու Կանտիի ազգայնական հոսանքին միջեւ։

Ի վերջոյ խօսեցաւ Հնդկաստանի նախարարը, որ ըսաւ թէ Հնդկաստանի փոխ-արքան երբեք չխոստացաւ անմիջական եւ արագ եղանակով մը գաղթապետութեան վերածել Հնդկաստանը։ Համաձայն գտնուեցաւ այդ տեսակէտին, վերապահութիւն ցոյց տալով այդ ծրագրին իրագործման միայն արագութեան մասին։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Չորեքշաբթի օր Հայ Սպայից Միութեան անդամները ռուս, ֆրանսացի եւ պելժ նախկին ռազմիկներու հետ, իրենց գլուխն ունենալով զօրավար Ֆուրնիէ, այցելեցին Անծանօթ Զինուորին, որ կը հանգչի Յաղթութեան Կամարին տակ։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

...Մայրն էլ յետ չէր մնում ...այդ լաւ գիտէին քա...ջերը, նրանց այգուն դող չէր ...նում։

...ծացած իր անվախ բնաւորութեան՝ Կարինէն զէնք չէր ...մանուանից չէր սիրում ...պահել։ 17-18 թիւ տարի ...օրերին անգամ նա ան...էր շրջում. նոյնիսկ գործով ...երը գնալիս՝ մօտը զէնք ...վերցնում։

...կ հարսն ընդհակառակն, ...էր զէնքը, ու նրա տանը ...զէնք կար. նոյն իսկ աւե...լի անհրաժեշտ էր իրենց ...պահպանելու համար։ Նրա ...կար մի չախմախլու, մի ...ցանիկ ատրճանակ, մի երկ...փողանի ու մի բերդան ...եւ նրանց անհրաժեշտ ...փուշտները։ Չախմախլուն ...բռնանիկը գործածական էին, ...բերդանը պահւում էր խը...ով. նա գուրգուրանքի առարկայ էր։ Սրբութիւն սրբոց. նա յիշատակն էր իր սիրեցեալ հայդուկ ամուսնու։

Խանասորի արշաւանքին առ-առաջ Ասլանը բերդանն յանձնելով կնոջն՝ ասել էր.

«Ես մաուզեր ու մօսին ունիմ, սա աւելորդ է թող անդ մնայ։ Աշխարհ է, եթէ չվերադառնամ, իբրեւ յիշատակ կտաս Կորիւնիս, յուսով եմ, որ նրան կը պահես, կը մեծացնես։ Ուրիշ ժառանգութիւն չունեմ որդուս կտակելու, մի զէնք եւ այն իմաստը, որի համար լքում եմ ձեզ, իմ սիրելիներս»։

Ասլանը չէր վերադարձել։ Սրբութեամբ կատարել էր նրա ցանկութեան մէկ մասը, պահել, մեծացրել էր նրա զաւակը։ Կորիւն այժմ չափահաս էր, աղամարդ, բայց դեռ չէր սովորել հօր հրացանը։ Հայդուկի ուխտեալ զէնքը գործածել թշնամու զարնելու, կամ այգու գող վախեցնելու համա՞ր, օ՜, ոչ, այդ նախատինք պիտի լինէր հայդուկի յիշատակին։ Այդ զէնքը պիտի գործածուէր «նպատակին» համար, ու հարսը երկար տարիներ սպասել էր նպատակալից օրուան։

Եւ ահա ներկայանում է այդ օրը։

«Զէնքի՛, զէնքի՛. մահ կամ ազատութիւն», հնչում է կոչը ամէն հայ սրտում։

Կորիւնը տանը չէր. գիւղ էր գնացել գործ ճարելու, չէ՞ որ ամէն մի բուռ ցորենը ոսկի էր դառել։ Կորիւնը տանը չէր, բայց հարսը չսպասեց նրան։ Հանեց բոլոր զէնքերը, սրբեց, իւղեց, փամփուշտները դասաւորեց։ Պէտք չէր սպասել, որ իր դուռը զարնէին՝ զէնք ուզելու համար, ունէր, աւելին՝ պիտի տար, ինքն անձամբ պիտի տանէր ու յանձնէր։

Չախմախլո՞ն, այո, բոլոր փուշտներով։

Փոշտոյնը նոյնպէս, կարող է պէտք գալ։

Բրաունինգը իր անձնական զէնքն է, այրիութեան ժամանակ իր անբաժան ընկերը, պահե՞լ թէ յանձնել։ Ո՛չ գիտէ, եթէ թշնամին Երեւան մտնի՝ կեանքէն բացի, պատիւը կայ պաշտպանելու. թէեւ ինքը պառաւել է, բայց դուրս դրացի հարս աղջիկ կայ, կարող է պէտք գալ։ Պահե՛լ։ Բայց չէ՞ որ աւելի դաշտում նա կարող է աւելի օգտակար լինել։ Որքան զէնք՝ այնքան կռիւ, որքան շատ կռիւ այնքան հեռու պարտութիւն. ով մտածում է պատուի մասին՝ նա պէտք է մտածի ճակատի պաշտպանութեան համար, ճակատն ամրացնէ, որ թիկունքն ապահով լինի։ Յանձնել եւ բրաունինգը, մի փոքրիկ բան է, գրպանի զէնք, բայց կարող է պէտք գալ ճակատում։

Ու հարսը՝ բրաունինգը յանձնելիք զէնքերի մօտ դնելէն առաջ՝ նայեց իր ձեռներին. չորացած բազուկները. ոսկրոտ բռունցքը, դեռ այժ ունի, անհրաժեշտ դէպքում ձեռներով էլ կարող է սեղմել մի ազգամրդու, մի թշնամու կոկորդ։

Բերդա՞նը, ո՛չ, նրա տէրը պատուաւոր է կատարել նահատակի բաժինը։ Բերդանը Կորիւնինն է, հասել է օրը կտակի, մայրը պիտի կատարէ կտակը, ու որդին վերցնելով հօր զէնքը՝ պիտի կատարէ նրա սուրբ ուխտը։

Բերդանն իր փամփուշտներով դրեց սեղանի վրայ։ Իսկ միւս զէնքերը, փամփուշտները առաւ, յանձնեց ուր հարկ էր։ Նրան օգնում էր չէլ Ղազարը, իրենց տան գործաւոր տղան։ Վերադարձին հարսի հոգին լցուած էր հրճուանքով։

Քաղաքը եռ ու զեռ մէջ էր։ Գիւղացիները խումբ խումբ իջնում էին քաղաք, կռւի երթալու համար։ Ժողովուրդը լցուած Արամեան պողոտան՝ նրանց էր նայում։ Փափախաւոր, արխալուխաւոր գիւղացիներ էին բոլորն էլ։ Նրանց արեւառ ճակատներէն, խանձուած կրծքներէն արտ ու այգի էր նայում, նրանց լայնափէշ հագուստների ծալքերէն կանաչ ու ծաղիկ էր բուրում։

Հարսենց տունը Աբովեանի կենտրոնում է, նա նստած պատուհանի առջեւ անց ու դարձն էր դիտում։ Մարդիկ ժպտում էին, խօսում, կանչում, ծիծաղում, նոյնիսկ կատակում, իսկ կռւի մեկնող խմբերը առոյգ երգեր էին երգում։ Ո՞ւր էր քաղաքը քաշող սարսափը, ո՞ւր էր մարդը սողուն դարձնող անկարութիւնը։

Լա՜ւ էր։

ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

հանրաքուէի դիմում կատարուի, այն տեսակ պայմաններով սակայն, որ վրացի ժողովուրդը կարենայ ազատօրէն արտայայտել իր կամքը՝ քաղաքական այն վարչաձեւին մասին, որ ասկից վերջ իրը պէտք է ըլլայ։

Լիտվինոֆ որոշած է չպատասխանել այդ կոչին։

Հնդկաստանի մէջ դատապարտութիւններ

Յեղափոխական դաւադրութեամբ, սպանութեամբ եւ գողութեամբ, ոստիկաններու վրայ յարձակման յանցանքներով ամբաստանուած 180 անձերու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Հայտաւօնկի մէջ, անգլիական յանձնախումբին առջեւ։ Վեց հոգի մահուան դատապարտուեցան, 29 հոգի ցմահ տաժանակիր աշխատանքի, 27 հոգի բանտարկութեան եւ 24 անձեր ալ աքսորի։ Մէկ քանի փոքր պատիժներ ալ տրուեցան։ 58 հոգի անպարտ արձակուեցան։

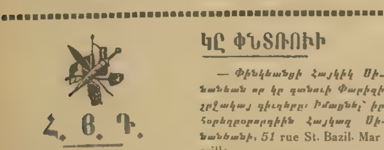

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Զարտաւորիչ ներկայութիւն։ կարեւոր օրակարգ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ֆլորիա ճաշարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱՆԻՆՆԻ Պօլս Քոլոնպի կոմիտէն ոտիպողաղար վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ համակիրները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 153 Ave. Argenteuil, salle Comèteի մէջ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

Գ Ա Ի Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ընկերներու երկրորդ ընդհ. վիճաբանական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ։

Ս. Էթիէնի ենթակոմիտէի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Բիւ Ֆրանսուա Կարսէն, Բարձր Հայքի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ կարեւոր օրակարգ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Մելիք Գէորգեանի, իր կնոջ ՍԻՐԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Նալլուխանի Հայր. Միութեան Նուիրաբաշխութեան հանդէսը այս կիրակի ժամը 2ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փինկեանցի Հայկիկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

— Կէլիպօլուցի (Տարտանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պոուզեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, Թուխ, աչքերը և մազերը՝ շագանակագոյն են և վզին վրայ վէրքի նշան կայ։ Արմենուհի 20 տարեկան, սպիտակամորթ, աչքերը եւ մազերը շագանակագոյն են։ Տեղահանութեան միջոցին կորսուած են Մուրատ Չայի եզերքը։ Իմացնել գրատուն Պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris.

ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը 7 Դեկտ. Կիրակի օր ժամը 2.30ին Մէրիի սրահին մէջ։ Մուտք՝ 5 Ֆր.։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով։ Փափաքողները դիմեն 57 rue des Archives, Paris. 3րդ յարկ թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30։

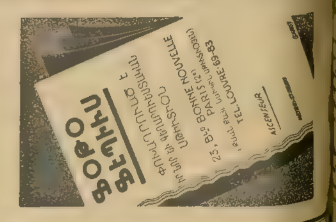

IMPRIMERIE - MASSIS-ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1424

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 270 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
22 NOVEMBRE 1930

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԵԾ ՎՏԱՆԳԸ

Աւելի քան 15.000.000 անգործներու վիթխարի բանակ ...քաղաքակրթութեան գլխաւոր ոստաններուն մէջ կ'անցրնէ ...ւառութեան եւ բռնազբօսիկ զայրոյթի օրեր։

Անգործութիւնը իբր համաճարակ վտանգ, որ Մեծ Պատերազմէն յետոյ, թերեւս կոչուած է նոր ու խոր յեղաշրջումներ ...մատնելու աշխարհը, քաղաքական մտքը կը դնէ իր անկարողութեան փաստին առջեւ։ Որովհետեւ, կ'երեւի, հրովարտակներով ու զէնքերով՝ տնտեսական հարցեր լուծելու շրջանն ...ալ հեւ անցած է։ Իսկ պաշտօնական աշխարհը տակաւին մեծ ...ալը կը գործէ քալելու այդ ճամբէն, որ նոյն իսկ, եթէ յաջողի պահ մը մեղմել ցաւը, չի կրնար սակայն զայն դարմանել արմատապէս։

1914ը՝ մարդկութեան համար բացաւ հին արժէքներու վերագնահատման շրջան մը, որ դեռ չէ յանգած իր անհրաժեշտ ու անխուսափելի եզրակացութեան։ Հին ըմբռնումներու, ...ստատութիւններու եւ աւանդութիւններու ազդեցութեան ...ակ, մարդը որքա՛ն ալ պժգայ համաշխարհային բռնկումներու վայրագութենէն, որքա՛ն ալ փորձէ տոգորուիլ համամարդկային սկզբունքներու եւ համակրութիւններու մաքրութեամբ, տակաւին կը վարանի նոր պահանջներու ճնշումին ...եւ, լայն բանալու դռները։ Վճռականութիւնը կը պակսի ...օրուան դեկավար տարրին, որ դեռ, պատերազմի սերունդը ...անոր գասերով ու փորձերով սնած, այլ միջին է հին ու ...սերունդներուն, կամուրջ մը երկուքին միջեւ, առաջինին ...նդական կրթութեամբը սնած, բայց տեսած նաեւ երկրին ցաւերը, դառնութիւնները, տառապանքները, ծանօթ ...ր ձգտումներուն։

Տնտեսական ու քաղաքական միջազգային հակամարտութիւններու կարգին, արգելք մըն ալ այս չէ՞ որ ո՛չ միայն յառաջումի կ'ենթարկէ խաղաղութեան հաստատումն ու կազմակերպումը, այլ աշխարհի գլխուն վրայ կը կախէ նոր եւ ամենի ...ումներու սպառնալիքը, դիւային կատակերգութեամբ մը, ...ն զօրակատարներր կանգնած վառօդի հսկայ մթերանոցներու վրայ, խաղաղութիւն կը խաղան։

Այս չէ՞ նաեւ պատճառ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ...վերածեն խաղաղութեան անկատար գործիքի մը, եւ անկէ ...ծ տասնեակ մը յանձնախումբերուն կը պարտադրէ որ ...ն կոյրի խարխափումներով։ Որովհետեւ, գիտնալով հանդերձ թէ քաղաքական խաղաղութիւնը չի կրնար երբեւիցէ ամ...ալ առանց տնտեսական խաղաղութեան, անոնց կը պակսի ...րուած տալու քաջութիւնը, հին կարգերուն ու կազմակերպութիւններուն՝ նոր հիմեր դնելու կորովը։

...ն որ կը կատարուի ներկայիս, միայն ճակատ փոխելու ...րձ մըն է, որ եթէ յաջողի իսկ, շատ շատ պիտի ծառայէ ...ն մը՛ եւս ուշացնելու հիմնական դարմանը, քանի քաղաքական ու ընկերային միտքը կը շարունակէ մէկ կողմէ ...ակիլ աւանդութիւններու եւ յետամնաց ըմբռնումներու ցանցին ...ակ, միւս կողմէ անտեսել գիտութեան արընթաց ար... ու տնտեսական նոր աշխարհի մը յղութիւնը։

Պատերազմի հետեւանքներէն մէկն եղաւ նաեւ, խաղաղութեան ու բարօրութեան հիասթափումներէ վերջ, համատարած ...ութիւն մը որուն հիմը նիւթական նեղութիւնն է որքան ...ն աշխատաւորին, նոյնքան եւ մեծափարթամ գործ...րող համար, իւրաքանչիւրը իր յատուկ պէտքերուն եւ ...ումներուն համաձայն։ Ու գիտութեան յառաջդիմութիւն... իրենց որոշ տեղն ունին այդ դժգոհութեան մէջ։

Նոր գիւտեր եկան անհամեմատ կերպով պակասը լրացնելու արտադրող ձեռքերու։ Պատերազմէն յետոյ, բոլոր երկիր... առհասարակ, ջանացին կատարելագործել իրենց արտադրութեան գործիքները համաձայն նոր տուեալներու, ...ն աշխատանքը։ Եւ այսպէս ...րէն կազմակերպելով մէկտեղ աշխատանքը։ Եւ այսպէս ...ծուեցաւ գերարտադրութիւնը՝ իբր տագնապ եւ աղէտ, ...միւս կողմէ՝ սպառումը որ իր գիտական կազմակերպումը ...չէ գտած, կը կորսնցնէր իր մեծ շուկաները։

Ամէն տեղ գրեթէ, արտադրութիւն եւ սպառում, կորսնցուցած են իրենց տնտեսագիտական սովորական, բնինք, դասական օրէնքները։ Ասոր վրայ կ'աւելնայ նաեւ այն պարագան որ շնորհիւ քաղաքական եւ այլ ներքին պատճառներու, ...ման հսկայ շուկաներ, ինչպէս Ռուսիա, Հնդկաստան ու ...աստան, երկար ատենի համար գոնէ փակ կը մնան եւրոպական ու ամերիկեան արտադրութեանց առջեւ։

Ու այսպէս համատարած տագնապը երթալով կը սաստ...այ, ամէն երկրի մէջ ստեղծելով թշուառներու եւ սովամահներու հսկայ բանակներ, որոնք երկրէ երկիր իրարու կը ...ան հաւասարակաց դժգոհութեամբ, տիրող կարգերուն եւ ...ց պահապաններուն դէմ։

Ու վտանգը որ նախապէս լոկ քաղաքական ու ազգային էր, ...ամփոփուած իւրաքանչիւր երկրի մէջ, կը դառնայ ընկերային ու համամարդկային։

Պահմաններն այլ եւս չեն զօրեր իւրաքանչիւր երկիրն ամփոփելու ինքն իր մէջ դոց սահմաններու պարունակութեան մէջ։ ...երութեան միջոցներու զարգացումով, քաղաքական ու տնտեսական կապակցութեանց անխուսափելի հետեւանքներով ու ...ղութիւններով, երկիրներն իրարու այնքան լծորդուած են ...որէն, որ այլ եւս չեն կրնար գերծ մնալ առանձին գործելու ...ցներէն։ Այս գիտակցութիւնն է որ դանոնք կը բերէ քովէ ...միանաբար դարման խորհելու տագնապին դէմ, որ դատապարտուած է հետզհետէ առնելու ընկերային ու համաշխարհային վտանգի մը համեմատութիւնները։

Ու այդ վտանգին դէմ որուն արմատները թաղուած են դարաւոր հաստատութիւններու փտութեան մէջ, յետպատերազմեան ...ութիւնը չի կրնար պայքարիլ հինաւուրց միջոցներով։ Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Պոլսոյ «Ազգարար»ը անդրադառնալով չեկիստ Աղաբեկովի յայտնութիւններուն կը գրէ (14 նոյ.)

Թէ անմիաբան ու կռուազան ժողովուրդ ենք, այս մասին ո՛չ մէկ կասկած։ Բայց այս կէտն անգամ չէր բաւեր բացատրելու այն բոլոր խելագար արարքները որոնք կը գործուէին ծայրութեան ա՛յս վիճակին մէջ, օտա՛ր, անծիւրընկալ ափերու վրայ։

Հիմա, այլեւս պարզ է թէ ո՛ւր թաղուած է «շան գլուխը», ինչպէս կ'ըսեն կովկասահայերը։ Աղաբեկովի ցնցող յայտնութեանց լոյսին տակ, այժմ այլեւս կարելի է բաց աչքով տեսնել «որդ»ը որ կը կրծէ մեր ազգային կեանքը, թող չտալով որ ինքնամփոփումի փրկարար գործողութիւնը գլուխ ելլէ։

Իրատեսներուն համար դժուար չէր դեռ առջի օրէն տեսնել խլըտող «որդ»ը։ Բայց կիրքը այնքան հաստ մշուշ կապած էր որ, համրութեան աչքը յաճախ շփոթութեան կը մատնուէր, չկարենալով ջոկել պատճառն ու արդիւնքը։ Մանաւանդ որ վարձու գրիչներ եւ բերաններ ալ այլապէս կը պղտորէին մթնոլորտը կորսնցնելու համար բոլոր ազդակին հետքերը։

Աղաբեկովի զօրաւոր լուսարձակէն յետոյ, այլեւս մշուշի ո՛չ մէկ հետք՝ Ամենէն պարզամիտ մարդն իսկ հիմա կրնայ կարդալ հին դէպքերը, թափանցել անոնց մութ ծալքերուն եւ ըմբռնել թէ «բանը ինչո՞ւմն է»։ Օրինակ, ինչե՞ր չի պարզեր սա մէկ հատիկ նախադասութիւնն իսկ.

«Կէփէուի արտասահմանեան ծիւղը նկատի առաւ հայ հոգեւորականութիւնը օգտագործել արտասահմանի մէջ, հետախուզական նպատակներու համար։ Հայաստանի կէփէուի նախագահ Մարգարեանին յանձնարարուած էր հասկնալ թէ Երեւանի մէջ ո՞ր հայ եպիսկոպոսները ընդունակ են այդ աշխատանքին, եւ զանոնք կէփէուի ծառայութեան մէջ առնելով, աշխատիլ որ այդ եպիսկոպոսները արտասահմանի մէջ պաշտօնի կոչուին։ Այս ձեւով է որ Պաղտատի առաջնորդը կարգուեցաւ։ Գործելու այս դրութիւնը յատուկ էր միայն Հայաստանի։ Իսկ արտասահմանի մէջ տարբեր ձեւեր կը գործադրուէին»։

Իր բերած նոր լոյսովը, Աղաբեկով ամենամեծ ծառայութիւնը մատոյց գաղութներուն։ Ցէ՞ որ ախտաճանաչումը գրեթէ բուժում ըսել է։ Հասկնալէ յետոյ թէ ո՛ւր թաղուած է «շան գլուխը», շատ ալ դժուար չէ չէզոքացնել զայն, կամ գոնէ հեռու մնալ անկէ։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Ֆրանսայի Խորհրդ. ժողովին մէջ, վիճաբանութեանց ընթացքին, ընկերվարական երեսփոխան մը խստօրէն մեղադրած էր դատական նախարար Ռաուլ Փէրէ թէապօրինաբար պաշտպանած է դրամատէրմըրուն հետեւանքով, ծանրային խնայողութիւնը միլիոններու կորուստի ենթարկուած է։ Հակառակ կառավարութեան հանդէպ յայտնուած վստահութեան քուէին, դատական նախարարը հրաժարեցաւ։ Վարչապետը անոր տեղ նշանակեց ծերակուտական եւ նախկին նախարար Հանրի Շէրօն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սիւլէյմանիէի Քիւրտերը

Մուսուլէն տրուած լուրի մը համաձայն զանազան դրոյթներ կը շրջին Սիւլէյմանիէի լեռներուն մէջ զոհուող քիւրտ ապստամբներու դէմ կառավարութեան կողմէ ուժեր ղրկուելուն մասին։ Բայց պաշտօնական շրջանակներ կը լռեն։

Սիւլէյմանիէէն եկողներ կ'ըսեն թէ՝ հոն կացութիւնը շատ ծանր է։ Իրաքի բանակը սակայն կը հսկէ եւ կը պահէ անդորրութիւնը։

Թուրք քաղաքապետական ընտրութիւնները

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը վիճեցաւ վերջին քաղաքապետական ընտրութեանց առթիւ երեւան եկած անկանոնութեանց շուրջ։ Ընդդիմադիրներու պետը Ֆէթհի պէյը բացատրեց թէ պաշտօնեաները չէզոք չեն մնացած բազմաթիւ վայրերու մէջ եւ դժուարութիւններու ենթարկած են այն ընտրողները, որոնք կ'ուզէին քուէ տալ ազատականներուն։ Ֆէթհի խստօրէն քննադատեց Ներքին նախարարութեան պաշտօնատարները։

Ներքին գործավարը յայտարարեց թէ որ եւէ տեղ թոյլ չպիտի տայ որ պետութեան հեղինակութեան դէմ յարձակումներ գործուին։ Աւելցուց թէ Ներքին գործավարութիւնը իր պաշտօնեաներով աշխատած է միմիայն պաշտպանելու քուէի ազատութիւնն ու երկրին հանդարտութիւնը։ 10ի դէմ 225 ձայնով, Ազգ. Մեծ Ժողովը վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան։

Գուխարին տեղի կուտայ

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Գուխարին հրատարակած է երկար յայտարարութիւն մը, որով բոլորովին կը հերքէ իրեն վերագրուած աջակողմեան հակումները։ Գուխարին կը յայտարարէ թէ ամբողջովին համամիտ է բոլշեւիկեան 16րդ համագումարի որոշումներուն եւ կուսակցութեան ընդհ. ուղղութեան։ Իսկ վերջին դաւադրութեանց մասին, բոլշեւիկեան ուրացող տեսաբանը կը յայտնէ թէ պէտք է ամենախիստ պատժի ենթարկել։

Մահուան պատիժներ

Թէհրանէն Ռէօյթէր գործակալութեան կը հեռագրեն թէ Պաքուի խորհրդային դատարանը մահուան դատապարտեց 3 պարսիկ եւ 1 ռուս վաճառականներ, որոնք կ'ամբաստանուէին ռուսական դրամի վրայ շահագիտութեամբ։ Ուրիշ 13 Պարսիկներ եւս դատապարտուեցան 2-5 տարի բանտարկութեան։ Անկից զատ, դատապարտեալներուն ինչքերը պիտի գրաւուին։

Ցունաստանի դահլիճը

Ցունաստանի դահլիճին մէջ, կարգ մը փոփոխութիւններ տեղի ունեցան։ Վարչապետ Վենիզելոս՝ ստանձնեց պատերազմական նախարարութիւնը, իրեն օգնական առնելով Գ. Քաթէկաքիսը, որ նախապէս Պոլսոյ հելլէն զինուորական պատուիրակութեան պետն էր, իսկ ներկայիս՝ կառավարիչ Կրէտէի։ Իսկ պատերազմական նախարար՝ Սոֆուլիս ընտրուեցաւ խորհրդարանի նախագահ՝ 16ի դէմ 117 ձայնով։ Մամուլի ներկայացուցիչներուն, վարչապետը յայտնեց թէ շատ չանցած, հաւանաբար Ժնեւի քուէարկութենէն յետոյ, նոր փոփոխութիւններու պիտի ենթարկէ իր դահլիճը։

Պարսկաստանի հաղորդակցութիւնները

Պարսիկ կառավարութեան եւ օտար օդանաւային ընկերութեան մը միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է հաստատելու համար օդանաւային սպասարկութիւն մը, որ պիտի գործէ սկսի յառաջիկայ գարնան եւ իրարու պիտի կապէ Մէշէտը, Հիրաթը, Կանտահարն ու Քապուլը։

Ամերիկայի անգործներուն համար

Անգործներու օգնութեան յանձնախումբը հանգանակութիւն մը բացաւ հաւաքելու համար 10 միլիոն տոլարի գումար մը, որ պիտի յատկացուի Նիւ Եօրքի անգործներուն։

Նման յանձնախումբ մը եւս որ կազմուած է քաղաքապետին կողմէ, մինչեւ յունուար 1 պիտի գնէ եւ կարօտեալներուն բաշխէ 20 թոնօ ուտելիք։

Համահնդկական խորհրդաժողովը

Համահնդկական խորհրդաժողովը շարունակեց ընդհ. հարցերու շուրջ վիճաբանութիւնը որ այսօր պիտի փակուի Անգլիոյ վարչապետին ճառով։

Օրուան ճառախօսներուն մէջ, ամէնէն աւելի հետաքրքրութեամբ ունկնդրուեցաւ լորտ Ռիտինկ՝ իբր նախկին փոխարքայ Հնդկաստանի եւ ազատականներու ներկայացուցիչ։

Ըստ լորտ Ռիտինկի, հնդիկ իշխաններու յարումը դաշնակցային գաղափարին՝ չափազանց կարեւոր եւ նշանակելի է եւ ամէն ինչ պէտք է ընել յաջողցնելու համար դաշնակցային կառավարութեան մը հաստատումը։ Իրմէ վերջ խօսեցան նաեւ վեց հնդիկ պատգամաւորներ որոնք պահանջեցին որ պատասխանատու կառավարութիւն մը հաստատուի Հնդկաստանի մէջ։

ՀԱՄՍՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սուրիոյ «Էլ Ահրար» թերթը հետեւեալը կը գրէ բոլշեւիկ շարժման մասին.—

Մենք ամենէն աւելի յաջող եղանք հասկնալու բոլշեւիկեան վերջին շարժումները եւ ձեռք անցուցինք անոնց թռուցիկները։ Մէկ ալ մեր վերջին թիւով Հալէպի եւ Թրիփոլիի մէջ ալ բոլշեւիկեան թռուցիկներուն ցրուիլը գրեցինք մանրամասնութեամբ, նմանապէս մեր թղթակիցը Աղազարեանի խնդիրն ու ձերբակալութիւնը գրած էր մեզի։ Այսպէս կը խոստանանք օրը օրին նոր մանրամասնութիւններ հաղորդել այս զգուշելի բոլշեւիկ շարժումին մասին։

Ռուսական յեղափոխութեան տօնին առթիւ Թրիփոլիի մէջ կարգ մը կասկածելի երիտասարդներ ձերբակալուեցան։ Սակայն անոնք արձակուած են անմեղ կարծուելով, միայն երեք հոգի բանտը մնացին որոնց անուններն են՝ Ալտալլա Ռաֆի, Մուհամէտ Էտհէմի եւ Թէյսիր Էտհէմի, ասոնք Պէյրութ բերուեցան։

Գալվէքի մէջ բոլշեւիկեան թռուցիկներ ցրուած են եւ կասկածները կեդրոնացած են Նազմի Րիֆաի անուն բոլշեւիկ մարդու մը վրայ։ Ոստիկաններ երբ խուզարկեցին անոր բնակարանը, միայն «Նիքապաթ Իւլ Իմալ» (բանուորներու սէնտիքաները) անուն գիրք մը գտած են, որ հեղինակութիւնն է Ֆուատ Շիմալիի, որ վերջերս ձերբակալուեցաւ եւ նորէն ազատ արձակուեցաւ։ Այս գիրքին գտնուիլը փաստ մըն է որ Նազմի բոլշեւիկ է։ Հալէպէն քանի մը օր առաջ, ընդհ. Ապահովութեան մարդիկը 10 հայեր բերին։ Ասոնք բոլշեւիկեան թռուցիկներ ցրուած էին։ Ասոնց մէջ կը գտնուի Միհրան կարապետ Աղազարեան։

Ո՞Վ Է ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ

Միհրան Աղազարեան հայ հնչակ կուսակցութեան լիտրներէն է։ Նախապէս ան, Դաշնակ կուսակցութեան լիտրներէն Վահան Վարդապետեանի սպաննութեան յանցանքով չորս տարուան դատապարտուած էր եւ Թրիփոլիի մէջ կը գտնուէր։ Սակայն այս միջոցին հնչակ լիտր Սարգիս Քէտէրեանի Հէնտէք Ղամիի մէջ սպաննուելուն վրայ, Աղազարեան կառավարութենէն խնդրեց եւ յայտնեց որ Դաշնակները զինք սպաննելու համար ծրագիրներ կը մշակեն, որու վրայ ան փոխադրուեցաւ Պէյթէտտին։

Բանտարկութիւնը լմնցնելէ վերջ ան Հալէպ գնաց եւ հոն հասնելէն օր մը վերջ Երեւան ելան համայնավար թռուցիկներ։ Եւ ահա բոլշեւիկ ըլլալուն համար ան Հալէպէն կը բերուի հոս։»

.:.

«Կը տեղեկանանք որ համայնավար թռուցիկներ ցրուած են նաեւ Զահլէի մէջ եւ ձերբակալուած 10է աւելի համայնավարներ։

Զահլէի ձերբակալեալներուն մէջ հայեր չկան, բոլորն ալ տեղացիներ են։»

Սուրիական թերթին այս տեղեկութիւններէն յետոյ, որոնք ստոյգ ըլլալ կը թուին, զարմանալու չէ որ գործունէութիւնները շարունակուին Հայոց դէմ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

«Չկայ չարիք, առանց բարիքի» կ'ըսէ առածը։ Կը կրկնեմ ես ալ, իմաստուն այս խօսքերը, պատկերացնելով «բարիքներու» շարք մը, որոնք արդիւնքը կը նկատուին համբաւուած «չարիքներու»։ Ծանօթ խմբակցութիւն մը եւ նոյնքան «ծանօթ» դէմքեր, տասը տարիէ ի վեր արիւն քրտինք մտած կ'ուզեն արար աշխարհին համոզել թէ Դաշնակցութեան ուղղութիւնը Ս. Հայաստանի վարչաձեւի եւ իր վարիչներու հանդէպ, իրական չարիք մըն է հայութեան համար։

Իրենց ամբաստանութեան ուժ տալու միամտութեամբ — ալ ի՞նչ ծիծաղելի, ի՞նչ խեղճ ու ողորմելի պատկերներու ականատես եղանք վերջին տարիներու ընթացքին։

Արժէ՞ յիշել, որ մեր խայտաբղէտ հակառակորդները (այս գետնի վրայ) խորհրդային վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր, ո՛չ իսկ մէկ դէպք տեսան քննադատելի, կամ նոյնիսկ անժամանակ եւ անտեղի մեր երկրի շահերուն տեսակէտէն։ Ընդհակառակն եթէ իրականութեանը ծանօթանալ ուզենք մեր հակառակորդներէն, պայծառ եւ անվարան պէտք է խոստովանինք, որ մեր երկիրը համայնավար տիրապետութեան տակ դրախտի է վերածուած, իր ճարտարարուեստական եւ շինարարական նուաճումներու աննախընթաց թափով։

Դաշնակցութեան հրատարակութիւնները պէտք է ընդունիլ ուրեմն ոչ միայն «չափազանցուած», այլեւ բացարձակապէս մտացածին եւ շինծու։

Այսպէս ուրեմն, սուտ են բոլոր ամբաստանութիւնները երկրի տնտեսական անմխիթար կացութեան մասին, նոյնիսկ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներու տուեալներով։

Սուտ են զինուած ընդհարման այն դէպքերը, որոնք ընթացիկ տարուան սկիզբէն իսկ կը շարունակուին երկրի զանազան կէտերու մէջ։

Անտեղի են եւ անիմաստ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնական սպառնալիքները ակնարկուած շարժումներու «հակայեղափոխական, ազգայնական, դաշնակ եւ կուլակ» միացեալ անուան տակ գործողներու դէմ։

Սուտ են սովորական դարձած ձերբակալութիւնները, բոլոր հոսանքներէն եւ խաւերէն, ինչպէս նաեւ աքսորի այնքան սարսռազդեցիկ պատժութիւնները։

Եւ վերջապէս սուտ են եկեղեցիի, կրօնքի, ընտանեկան եւ հանրային բարոյականի դէմ մղուած սուր եւ զարշելի պայքարները, եկեղեցիներու եւ եկեղեցականներու դէմ գործածուած գռեհիկ եւ անթոյլատրելի արարքները։

Իսկ այս բոլորէն յետոյ, աւելորդ է յիշել, որ գաղութներու մէջ հայկական կեանքը խռովելու, փոթորկելու եւ վտանգելու վերագրումները համայնավարներու հասցէին, պէտք է նկատել միայն ու միայն Դաշնակցութեան կողմէ իբրեւ ստորին պայքար սուտերով իր հակառակորդ տարրերը սեւցնելու համար։

Այո՛, այս է խտացուած եզրակացութիւնը մեր «հայրենասէր» հակառակորդներու բերանացի եւ գրաւոր հրատարակութիւններուն։

Եւ հոս է որ մեր յիշուած առածը կ'իմաստաւորուի։ Արդարեւ հարկաւոր էր Դաշնակցութեան «անբարեացակամ» վերաբերմունքը Ս. Հայաստանի օրուան վարիչներու եւ վարչաձեւի դէմ, որպէսզի հայութեան մէկ որոշ զանգուածը — հոգ չէ թէ համեմատաբար փոքրաթիւ — այսօր դառնար թունդ «հայրենասէր»։

Շփոթ չստեղծելու համար, ըսենք սակայն, որ այս մարդիկը նոր «հայրենասէրներ» չեն ի հարկէ. սակայն ինչ որ նոր է, հայրենասիրութեան այսօրուան բովանդակութիւնն է, եւ աննախընթաց բարձր աստիճանաչափը։

Ժամանակ մը, այսօրուան նման, շատերը մեր այս չակերտաւոր հայրենասէրներէն կը խօսէին ու կը գրէին միեւնոյն եռանդով, միեւնոյն կարողութեամբ։

Այդ ատեն սակայն Հայաստանը խորհրդային վարչաձեւ չունէր. եւ ոչ ալ այսօրուան միատարր տիրապետութիւնը։ Հոն եթէ առհասարակ ծանր էր տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը համաշխարհային պատերազմի կատարած թունաւոր մթնոլորտին, անյայտ չէր հայ ստեղծագործ միտքը, բազուկը։ Ան կը տեսնէր ծագող արշալոյսի առաջին ցոլքերը, հայոց աւերուած երկրի հորիզոններէն։

Մեր այս «հայրենասէրներ»ը սակայն, տարօրինակ էին այդ շրջանին եւ միանգամայն տարօրինակ իրենց հայրենասիրութիւնը։ Անոնք մեր տակաւին մանուկ, խանձարուրապատ հայրենիքէն անվիճելի եւ անթերի կատարելութիւն, ամենակարողութիւն կը պահանջէին։ Այլեւ մաքրակրօն հայ լուսաւորչական դաւանանք օրուան վարիչներէն, իբրեւ առաքինութեան գրաւական։

Իրենց ցանկութիւններու եւ նոյնիսկ ցնորական բազմազան պահանջներու մէջ ունեցած ամենափոքր հիասթափութիւնը շարժման կը դնէր այս մարդիկը։ Կռիւ եւ պայքար օրուան վարիչներուն դէմ։ Նախ որ Հայաստանը կը դառնար «Արարատեան Հանրապետութիւն»։ Իսկ օրուան վարիչները — որոնց մէջ յաճախ հաւասարէ հաւասար տեղ են գրաւած մեր հակառակորդներն եւ Դաշնակցութիւնը — «ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐ»։

Այլ խօսքով այդ շրջանին երբ Հայաստանը ազգային հանրապետութեան շրջանը կը բոլորէր, Հայաստան չէր, այլ «Արարատեան Հանրապետութիւն» համաձայն մեր այսօրուան «բարձր հայրենասէրներուն»։ Իսկ իր ղեկավարող ազգային կուսակցութիւնները — մասնաւորաբար Դաշնակցութիւնը կը մեղադրուէր ընկերվարական իր ամենաանմեղ ձեռնարկներու համար, որպէս «բոլշեւիկ» ո՛չ միայն հայ մամուլի եւ հրապարակային բեմերէն, այլ եւ օտար քաղաքական շրջանակներու անունով։

Բայց միտք չունինք անցեալի այս տխուր էջերը քրքրելու, որքան ալ պէտք ըլլայ ատիկա, մանաւանդ մեր նոր սերունդի համար։ Այսքան ալ, անոր համար, որ մեր հակառակորդ կոչեցեալները, անպատկառօրէն ամէն քայլափոխին իբր թէ մեր կասկածելի հայրենասիրութիւնը փաստելու առաջադրութեամբ, կ'ուզեն մոռցնել իրենց ճակտին փակցուած պատմական սեւ արատը։ Անոնք կը մոռնան ո՛չ միայն իրենց երէկուան վտանգաւոր եւ կործանարար պայքարը, հայ ազգային պետական կազմութեան փափուկ շրջանին, կ'ուզեն այսօր ալ շփոթ եւ աղօտ գաղափարներ տարածել մեր հայրենիքի շուրջ։

Իմաստուն եւ իրապաշտ քաղաքագէտներու խմբակ մը, կ'ուզէ գաղթահայութեան մէջ, Ս. Հայութեան հանդէպ մեր քննադական վերաբերմունքին հակազդել, կոյր համակրութեամբ եւ կեղծ սիրոյ թելադրանքը։

Անձնապէս այս մարդիկը չհաւատալով իրենց ըսածներուն եւ գրածներուն, կ'ուզեն որ բարձր հայրենասիրութեան արտայայտութիւններ ընդունինք առանց։ Կ'ուզեն եւ կը պահանջեն. ո՛չ մէկ շարժում, գուցէ կատարենք մեր ազգային բարոյական եւ նիւթական արժէքներու պաշտպանման ի խնդիր, եթէ այդ ձեռնարկները ամենադոյզն չափով անընդունելի նըկատուի մեր օրուան վարիչներու կողմէն։

Իսկ եթէ իրենց իսկ խոստովանութեամբ գաղթահայը փորձէ շարժիլ եւ գործել, անտարակոյս հոն պիտի լծուի մէկ եւ հիմնական աշխատանքի — խորհրդային քարոզչութեան — ի նպաստ երրորդ միջազգայնականին։ Ասկէ զատ, ո՞ր մէկ շարժում ընդունելի նկատուած է, զանէ մեզի անծանօթ է այս ուղղութեամբ սեւէ փաստ։

Գիտենք թէ այս ուղղութեամբ աւելորդ է խօսք ուղղել մեր հակառակորդներուն։ Անոնք տրամաբանութեան եւ իրենց յառաջացած սկզբունքներու կոխկրտման գնով որոշած են Դաշնակցութեան դէմ իրենց կռիւը սուր վիճակի մէջ պահել մինչեւ այս գետնի վրայ։

Մենք մեր անաչառ քննադատութիւններով, մանաւանդ մեր կենդանի հետաքրքրութեամբ կը ճգնինք ծանօթանալ մեր երկրի օրուան կացութիւնը, մեր շրջաներն եւ համակիրները այս ճամբով շատ աւելի ամուր կապերով կը կապուին Հայաստանին։ Վկայ այս խոր սէրը, համակրանքը, որ կայ մեր շրջաններու մէջ հայութեան եւ Հայաստանի հանդէպ, անգամ իր այս ծանր օրերուն։

Մեր շրջանակի հայրենասիրութիւնը, այո, խօսքի մէջ չէ. եւ ո՛չ ալ պայմանաւորուած այս կամ այն արտայայտութեան եւ դէպքի վրայ։ Դաշնակցական սերունդը — ծանօթանալով երկրի դժոխային պայմաններուն, իր գաղափարական եւ անսպառ հակառակորդներու ամենաքստմնելի վայրագութիւններուն, ալ աւելի համոզուած եւ խանդավառ տրամադրութիւններով կը կապուի Հայաստանի եւ իր դժբախտ ժողովուրդին։

Այս կապը, անտարակոյս աւելի արժէքաւոր է, աւելի գնահատելի քան այս խափուսիկ կապը, որ կ'ուզեն ստեղծել մեր հակառակորդները։ Չէ՞ որ Հայաստանի իրականութիւնը կեղծելով, բոլոր դէպքերը վարդագոյն ներկայացնելով, վտանգաւոր միջոց ու վաս պահելու մեր զանգուածներու հայրենասիրութիւնը։

Համոզուած եւ ճշմարիտ սէրը ծնած իրականութենէն, մեզ համար միակ ընդունելի միջոցն է մեր քարոզչական աշխատանքներու մէջ։ Մեր հակառա՛կորդները այս գիծն է որ չեն սիրեր, չեն հանդուրժեր։ Կեղծիքի, սուտի եւ ամեան հայրենասիրութեան մթնոլորտի մէջ այս մարդոցմէ աւելին ալ պէտք չէ սպասել։

Բոլոր անոնք, որոնք անկաշառ են մեր եւ մեր այս հակառակորդներու տարբերութիւնը գիտնալու, խօսք չունինք իրենց։ Սակայն, եթէ ի վերջոյ մարդիկ այնքան առաջ երթան իրենց կուրութեան մէջ, որ յանդգնին կասկածի դնել մեր անկեղծ հայրենասիրութիւնը, իրենց ազէտ, անբարտաւան եւ չէլ նկատուածներով, մենք այդպիսիներուն ունինք մէկ հատիկ պատասխան.

— Լաֆայէթի եւ փարիզեան զանազան անկիւններու մէջ մեր հայրենասիրութիւնը կասկածելի դարձնելով չէ որ պիտի ծառայէք Ս. Հայաստանին, այլ անձամբ հոն մեկնելով, ուր պէտք կայ անհամեմատ պէտքի։

Դէպի Հայաստան, պարոնայք հայրենասէրներ — եթէ ձեզ համար արժէք չունին նիւթական շահն ու մանաւանդ ձեր փափուկ մորթը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Օտարներու մէջ կան տակաւին մարդիկ, որոնք կը կարծեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը ռազմասիրական տրամադրութիւններ չունի։ Մինչդեռ ես, որ աշխատած եմ Կեփէուի գաղտնի սպասարկութեան մէջ, ի վիճակի եմ հաստատելու թէ որքա՛ն սխալ է նման կարծիք մը։

Բառէք, որ ժամանակին Կոմինտերնի (Համայնավար Միջազգայինի) ղեկավարներէն մին եղաւ, վերջերս մասնաւոր ժողովի մը մէջ կ'ըսէր.— «Այնքան ատեն որ տկար ենք, պարտաւոր ենք ուժգնօրէն պոռալ, որ մենք պատերազմի դէմ ենք. բայց երբ զօրանանք, այն ատեն պիտի ջախջախենք բոլոր էմփէրիալիստներուն գլուխները եւ փշրենք անոնց սակրները»։

∴

Միաժամանակ, Կեփէուն կը զբաղի պատերազմի նախապատրաստական աշխատանքներով։ Այսպէս, չինական պատերազմէն բաւական առաջ, Կեփէուն գործի լծուած էր Չինաստանի մէջ։ Ամէն օր, դէպի սահմանագլուխը չինացի զինուորներ փոխադրող կառախումբերը, գծէն դուրս կ'ելլէին եւ կը գլտորէին հողաթումբերու վրայէն. ռազմանիւթի եւ ռումբերու մթերանոցներ կը պայթէին եւ հազարումէկ ուրիշ աղէտներու կ'ենթարկուէին Չինացիները։ Այս բոլոր սապոթաժներուն մէջ, պէտք է տեսնել Կեփէուի եւ իր գործակալներուն մատը։ Այս վերջիններուն մէջը կան որոշ թիւով ռուս գաղթականներ, որոնք Խարպին կ'ապրին։

Ասկէ ճիշդ տարի մը առաջ, ես ներկայ գտնուեցայ տեսակցութեան մը, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ Կեփէուի չինական բաժնի պետին՝ Տոքթ. Յարթունաթոֆի եւ արտասահմանի բաժանմունքի պետին՝ Թրիլիսէրի միջեւ. Տոքթ. Յարթունաթոֆ յաւելուածական գումարներ կը պահանջէր պայթուցիկներ եւ ռատիօ առաքիչ կայանի մը կազմածներ գնելու համար։

— Է՛, ըսէք նայիմ, քանի՞ սնտուկ նիւթերու պէտք ունիք ամէնը, հարցուց Թրիլիսէր։

— Քանի՛ սնտո՞ւկ, յարեց Յարթունաթոֆ, հարցումէն զարմացած։

Թրիլիսէր բացատրեց.— Մոսկուան օտար դրամի նեղութիւն ունէր քիչ մը։ Ատոր համար ալ նախամեծար կը սեպէր փոխանակ դրամ հայթայթելու, պայթուցիկներ եւ ռատիօ կայանի մը համար ամէն անհրաժեշտ բաները ղրկել։ Լաւ կերպով կազմակերպուած օգնական սպասարկութեան շնորհիւ, ոչ մէկ դժուարութիւն կար, չինական սահմանէն անցնելու գործակալներուն համար պէտք եղած նիւթերը պարունակող կառախումբեր։

∴

Ներկայիս, Արեւելքի ուրիշ սեւէ մէկ շրջանէն աւելի Հնդկաստանն է որ կը շահագրգռէ Մոսկուան եւ ոչ ոքի համար գաղտնիք մըն է, որ բազմաթիւ գաղտնի գործակալներ կ'աշխատին հոն եւ Կոմինտէրնը, անոր համար փրոփականտիսթներ ունի։

Ամերիկայի ճամբով է որ այսօր Հնդկաստան կ'երթան Կոմինտէրնի գործակալները որովհետեւ Աֆղանիստանի վրայով ճամբորդութիւնը, զոր մեծ մասամբ ձիով պէտք է կատարել, երկար է եւ յոգնեցուցիչ, այսինքն վտանգաւոր։

Ժամանակին Կեփէուի գործակալները շատ կը ճամբորդէին նաեւ Շիրազի (Պարսկաստան) ճամբով։ Այս ճամբան հիմա ալ կը գործածուի։ Մետաքսագործութեան մեծ կեդրոն մը եղող Եէզտ քաղաքը մետաքսաթելը կը ստանայ Հնդկաստանէն։ Այդ պատճառով ալ Եէզտի վաճառականները գրասենեակներ ունին Պոմպէյի մէջ։ Պարսկաստան պաշտօնավարած միջոցիս, մեր գործին կցած կապել բազմաթիւ պարսիկ վաճառականներ եւ անոնց միջոցով, Պոմպէյ կը ղրկէի իմ գործակալները, իբր մետաքսի յանձնակատար։

Պարսկաստանի մէջ գաղտնի պատուիրակ եղած ատեն, կ'աշխատէի համայնավար բջիջներ կազմակերպել այն նահանգներուն մէջ, ուր Անկլօ-Փըրշըն ընկերութիւնը մենաշնորհներ ունի։

Թեհրանը, խորհրդային գործունէութեան օճախն է Հնդկաստանի եւ Իրաքի համար, ինչպէս Պերլինն է արեւմտեան Եւրոպայի եւ Պալքաններու համար։

Ռուսական շաքարը, ներկայիս, մեծ քանակութեամբ կ'արտածուի Պարսից ծոցէն։ Այնտեղ մեր գործակալը՝ «Թիւ 20»ը, որ Թրանզիթի ընկերութեան (ծովային սովիէթական գործակալութիւն մը) մէկ անդամն է եղած կ'աշխատի հիմա զօրքեր ու պաշտօններ ճարել Կեփէուի եւ Կոմինտէրնի գործակալներուն համար իտալական եւ գերմանական շոգենաւերուն վրայ, որոնք շաքար կը փոխադրեն եւ առեւտուր կ'ընեն Հնդկաստանի հետ։

Կեփէուի Պարսկաստանի գաղտնի պատուիրակը, ըստ սովորութեան կը ներկայացնէ զոյգ անձնաւորութիւններ.— Իբրեւ գաղտնի պատուիրակ անիկա ընկեր Պուձէն կը կոչուի, իսկ իբրեւ պաշտօնեայ հիւպատոսարանի ուր պարզ քարտուղար մըն է՝ Գ. Նէօպիւր։

Մոսկուայի հետաքրքրութիւնը Հնդկաստանի շուրջ կը սկսի խորհրդային վարչաձեւի հաստատումէն։ Լէնին այս մասին համաձայնութեան եկած էր համբաւաւոր Էնվէր փաշային հետ։

Էնվէր, իրեն պիտի ենթարկէր Թուրքեստանի կարգ մը ցեղերը եւ զանոնք Աֆղանիստանի վրայով Հնդկաստան պիտի առաջնորդէր։

Արեւելեան ժողովուրդներու մէջ Էնվէր անսահման ժողովրդականութիւն մը կը վայելէր եւ Լէնին կը յուսար որ այսպէս մէկ քարով երկու թռչուն պիտի զարնէր.— Կը յուսար խորհրդային հողամասը ապահովել արեւելեան սահմաններէն հաւանօրէն պայթելիք ըմբոստութեան դէմ եւ յետոյ, միաժամանակ, Հնդկաստանը ըմբոստացնել Անգլիոյ դէմ։ Էնվէր սակայն ֆոլթ փաս մը ըրաւ. Թուրքեստան հասնելուն՝ ան կազմակերպեց բանակ մը, սովիէթներուն դէմ յարձակելու համար։

Քանի մը գործակալներու օգնութեամբ, ես կրցայ սպրդիլ Էնվէրի սպայակոյտէն ներս ուր իմացայ իրենց ծրագիրները։ Շնորհիւ ստացուած տեղեկութիւններուն, խորհրդային ուժերը կրցան յարձակիլ Էնվէրի վրայ, որ յանկարծակի եկաւ։ Ան սպաննուեցաւ զինուորի մը կողմէ, որ զգետնեց զայն՝ հրացանի բունի մէկ հարուածով։

Հակառակ Լէնինի՝ Հնդկաստանի շուրջ կազմած ծրագրի ձախողութեան, Կեփէուի աշխատանքը շարունակուեցաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին եւ արդիւնքները, զորս տեսանք վերջերս, բաւական պերճախօս են։

∴

Սովիէթներու ձեռնարկած առեւտրական բոլոր գործառնութիւնները թաքուն քաղաքական նպատակ մը ունին։ Երբեք մի՛ հաւատաք թէ, առեւտուրը առեւտուրի համար է։

Կը յիշեմ օրինակի համար, որ անգամ մը, 1926ին, Մոսկուան կ'ուզէ առեւտուր ընել Գերմանիոյ հետ եւ միաժամանակ ուժ տալ իր յառաջ գործին Պարսկաստանի մէջ։ Գերմանիայէն գնեցին երեք միլիոն տոլար արժէքով ապրանքներ, որոնք Պարսկաստան փոխադրուեցան։ Դժբախտաբար երեւան եկաւ որ կարգ մը գործակալներ, աւելի իրենց շահը կը խորհէին, քան թէ Մոսկուայի կողմէ Պարսկաստանի մէջ հաստատուած քաղաքական ծրագիրները։ Ապրանքները — ձախուած սթօքներ — կը բաղկանային շապիկներէ, կօշիկներէ, մետաքսեայ գուլպաներէ, եւ սակայն, շապիկները շինուած էին միայն հսկաներու եւ գաճաճներու համար, կօշիկներու մէջ տափակ ոտքեր միայն կրնային մտնել, իսկ գուլպաներուն, անոնք կը պատռէին ոտքերուն անցնելուն պէս։ Կառավարութիւնը այս գործէն վնասեց աւելի քան մէկուկէս միլիոն տոլար։

Խորհրդային տոմփինկը, որ վերջերս այնքան մտահոգիչ հակամարտութիւններ առաջ բերաւ երկիրներու մէջ, քաղաքական միջոց մըն է պարզապէս։ Մոսկուայի նպատակներէն մէկն ալ քայքայել երկիրներու բարգաւաճութիւնը, օտար շուկաները ողողելով ապրանքներով, որոնց ընթացիկ գիներէն ալ վար գիներով կը ծախուին։ Մոսկուա այս ձեւով արագօրէն կրնայ օտար դրամ ձեռք ձգել։

Ան կը ձգտի նաեւ գժգոհութիւն ստեղծել այն երկիրներուն մէջ, ուր, տըմփինկի միջոցով ստացուած դրամին շնորհիւ սովիէտները կրնան աշխատիլ եւ գրգռութիւն խառնել։

Եւ իրականին մէջ, ... է որ կը վճարէ։

Ռուս գիւղացին եւ բանուորը որոնք գէշ հագուած, գէշ սնած եւ գէշ ապրած, երկրէն դուրս անցած դարձածին շուրջ անտեղեակ կը պահուին։ Ռուսիոյ այցելած օտարականներն ալ ... իմանալ ճշմարտութիւնը, ... պէս զի զայն ըսեն։

Ամբողջ տասը տարի, ... քայլ առ քայլ հետեւած եմ խորհրդային կառավարութեան ... յաւերման։ Պոլշեւիկները, որոնք ասկէ տասը տարի առաջ ... ներշնչէին համայնավարները — բարօրութիւն՝ ամենուն համար, երկրի արտադրիչ աղբիւրներու զարգացում, կրթութիւն ամենուն համար, հանգստեան ... մեր՝ մտային զարգացման համար այս բոլորը մոռցուած ... այս բոլորը թաղուած են ապականած վարչութեան մը մէջ ... ինքզինքը կ'ուզէ խաբել ... զիտ պաշտօններ կամ յեղափոխական յաջողութիւններ ... իրենց կեանքով կը վճարեն ... ռուս զարմաւորները, — ... բոլորը, զորս Մոսկուան ձեռք ձգած է իրապէս։

Միջազգայինն ու Կեփէուն կը պահեն խորհրդային վարչաձեւը այնպէս, ինչպէս որ է այսօր։

Այս է որ զիս հեռացնել ... Կեփէուէն եւ այս է ... որ հաւատքը ներշնչէ ... ամէն անոնք որ այս ճշմարտութիւնները պիտի ըմբռնեն, պիտի սկսին աշխատիլ միասնաբար...

ԽԵՆԹԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Անգամ մը հրատարակեցինք վիճակագրութիւն մը, որ կը ... ղեկուցէր թէ խենթերը կը շատնան աշխարհի վրայ, մանաւանդ ... պատերազմէն յետոյ ... Գրեցինք նոյնպէս թէ Փրանսայի մէջ եւս կը շատնան խենթերը ... փրոֆ. Մարի կ'աւելցնէր որ ... խենթերն ալ կուգան խռնել ... մարանոցները։

Այս անգամ նոր վիճակագրութեան մը համաձայն ... Նահանգին յիմարանոցները ... բաւական են պատսպարելու ... հազար խենթերը, եւ կ'առաջարկուի հիմնել եօթներորդ յիմարանոց մըն ալ։ Նոյն ատեն ... տերը պիտի ղրկուին գաւառ... յիմարանոցները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՍՕՐ ԴԱՍ ԿԱ՞Յ...

Երեւանի բանուորական համալսարանին ուսանողները երկինք կը նային, երբ ուզեն հասկնալ թէ դաս կա՞յ։ Որովհետեւ դասերը կախուած ունին անձրեւէն, ինչպէս կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (31 հոկտ.)։

Ուսանողական տաղաւարները ծակ են տանիքէ։ Այնտեղ կարելի է բնակիլ միայն ամառը, որովհետեւ տարուան միւս եղանակներուն՝ կամ անձրեւը կ'ողողէ կամ ձիւնով կը լեցուին։ Ուսանողական բլիթը քանի մը անգամ դիմեց համալսարանի մարմիններուն, խնդրելով որ կարգադրեն այդ հարցը, բայց մինչեւ հիմա ոչ մէկ կարգադրութիւն։

Վերջերս եղանակի անձրեւները ընդհատեցին դասերը, որովհետեւ ուսանողները, իրենց անկողինները շալկելով, մտան դասարան, ուր կը գիշերեն հիմա։

Այս տարի ընդունուած ուսանողներուն վիճակը աւելի եւս գէշ է։ Շատերը կը վերադառնան իրենց գիւղը։ Այն կազմակերպութիւնները, որոնք ուսանող ղրկած են բանուորական համալսարանը, մէկ նիւթական օժանդակութիւն չեն ըներ ուսանողներուն։ Այս վերջիններն ալ դիմեցին համալսարանի վարչութեան, նպաստ խնդրելով, բայց որովհետեւ անկարելի էր, մեկնեցան գիւղերը։

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Երեւանի գիւղատնտեսական հիմնարկներին դասախօսները կը ...։ Չկայ պաշտպանողութեան ... Այգեգործութեան եւ գինեգործութեան դասատուն կը ... ամէն տեղ։ Մասնագիտական առարկաներէն միայն ֆերմաշարութիւնն է, որ դաս ունի։ Ժամավաճառութիւն կամ ինքնախաբէութիւն։ ... մէջ նոր առարկայ կ'աւելցնեն, ... օր մը առարկայ մը կը ... խնդիրն մէկն ալ «Խորհ. Հայաստանի» մէջ կը ..., որ հայերէնի դաս ...ուած է վերջերս արհեստա... մէջ։ Առաջին դասարանին կ'աւանդուին առարկաներ, ... բան չէ հասկնար ուսանողութիւնը, որովհետեւ տեսական ... մակարդակին վրայ չէ ...։ Ձենք գիտեր, կը գրէ «Խորհ. Հայաստանի» քննադատը, ինչպէս կարելի է այդ եղած, ... լաբիւրինթոս դարձնել, ... նախապէս սորվելու բա... բնախօսութիւնը։ Գաղտնի ... կազմողները գիտեն։ Մերկապարանոց ճշմարտութիւնն այն է, որ մարդիկ կ'ուզեն ամէն կերպ եոլա գնալ, մէկը կրճատել միւսը աւելցնել»։

Բայց աւելի տարօրինակն այն է, որ այս տարի կը խորհին դասախօսութիւնները կատարել գերմաներէնով։ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ «այս ուղղութեամբ կատարուած են համապատասխան նախապատրաստական աշխատանքները, գնուած է 80 օրինակ գիրք, հրաւիրուած է դասատու։ Բայց գերմաներէնի տեղ փոխ-փոխէն ինքնագլուխ մտնում է անգլերէն»։

Երէկ ռուսերէն, այսօր գերմաներէն, վաղը անգլերէն։ Իսկական լաբիւրինթոս։ Նոյն թերթը կը վերջացնէ այս գանգատները.

— Աչք ծակող թերութիւններն իրենց բացասական կնիքն են դրոշմում մեր աշխատանքների վրայ։

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՄՏՕՐԱԳՐԵՑ

Մեր ընթերցողները գիտեն Եղիշէ Չարենցի գլխուն եկած փորձանքը։ Պետրոս Թորոսեանի «Քրդական շարժումը, անգլիական իմպերիալիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» յօդուածը տպելով «Խորհ. Հայաստանի» մէջ, պաշտպան կանգնեցաւ այն տեսակէտին թէ Դաշնակցութիւնը կը գործէ ոչ թէ Ռուսիոյ, այլ Թուրքիոյ դէմ։ Հրաժարեցուցին զինք խմբագրութենէն։ Չարենց կը պնդէր իր տեսակէտին վրայ, չէր ուզեր հնազանդիլ կատարուած ճնշումներուն, չէր ուզեր զղջում յայտնել եւ ստորագրել թէ սխալ են իր տեսակէտները։

«Խորհ. Հայաստան» (29 հոկտ.) կը գրէ թէ Չարենց ի վերջոյ ստորագրեց այդ զղջումը։

Մե՞ծ է Ստալինի զօրութիւնը կամ Սիպերիոյ վախը։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Տասը տարի է անցեր, որ բոլշեւիկ վարչաձեւը կապարի պէս կը ճնշէ Հայաստանի գիւղացիներուն ու բանուորներուն հոգիին վրայ։ Զարմանալի է, որ տակաւին բոլշեւիկ միտքերը հող չեն գտած անոնց հոգիին մէջ։ Եւ առանց ամչնալու, «Խորհ Հայաստան» ամէն օր կը գանգատի թէ դժգոհները կը խլրտին իրենց կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Սուրէն Մելիքեան ժողովի մը մէջ կը յայտարարէ.

— Բանուորները չեն դիմանայ արագ տեմպին ու կը տրաքեն։ Եթէ մենք չկարողանանք այս դժգոհութիւններն անմիջապէս վերացնել, ապա անլաւը կը գայ ու մեզ կը տանի։

Նոյն թերթը կը գանգատի, որ «բոլշեւիզմի կաթսայում չեփուած անկայուն մարդիկ» օտարոտի «եղութներ» կը կատարեն։

Զարմանալի երեւոյթ, ի՞նչ բոլշեւիզմ է, որ կաթսային մէջ կը գտնեն եւ հայ գիւղացիներուն հետ կ'եփեն եւ դարձեալ հայ գիւղացին չի փոխուիր բոլշեւիզմին։

ԾԽԱԽՈՏԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Ֆրանսական թերթերը ծանուցին ծննդեան 400 ամեակի տօնակատարութիւնը Նիքոյի, որ ոչ միայն թանկարժէք ծառայութիւններ ըրած է ֆրանսերէն լեզուին, այլ նաեւ ինքն է որ Եւրոպայի ծանօթացուցած է ծխախոտը։

1868 թուին, Սպանիոյ կառավարիչ Քորթեզ, առաջին անգամ ըլլալով Կարոլոս V.ի ուղարկեց ծխախոտի հունտերը, որ գտնուած էին Մեքսիկոյի ծովը գտնուող Թապաքօ կղզին մէջ, Քրիստոփոր Կոլոմբոսի Ամերիկան գտնելէն յետոյ, 1500 թուականին, կրկին Սպանիացիներու կողմէ։

1859ին, Նիքօ, Ֆրանսուա Բ.ի կողմէ կը նշանակուի դեսպան Փորթուկալի մօտ, Լիզպոնի մէջ։ Ըստ Tabacianaի հեղինակին՝ Նիքօ ծխախոտի հունտեր ստացաւ թագաւորին արքայ պահակներէն մէկէն, եւ զանոնք սկսաւ մշակել դեսպանատան պարտէզին մէջ, ոչ թէ ծխելու կամ իբր քթախոտ գործածելու համար, այլ անոնց հիւթը առնելով կը գործածէր վէրքեր բուժելու։

Օր մը Նիքոյի ընտանիքի անդամներէն մին քթին վրայ խոշոր վէրք մը կ'ունենայ, որ հինգ օրուան մէջ կատարելապէս կը բուժուի նոյն հիւթով։

Այս փորձը տեղի կ'ունենայ Լիզպոնի ամենայայտնի բժիշկներուն ներկայութեան։

Օր մը աւելի հետաքրքիր դէպք մը կը պատահի. իր խոհարարներէն մին, արկածով, խոշոր դանակով մը մատը կը կտրէ, որ նոյնպէս կը բուժուի շատ կարճ ժամանակի մը մէջ։

Ճիշդ այս դէպքերէն վերջն է որ Նիքօ կ'իմանայ թէ Ֆրանսայի արքայական ընտանիքի անդամներէն կոմսուհի Թիւֆֆա կը տառապի իր դէմքը ծածկուած ըլլալով բազմաթիւ վէրքերով, զորս ոչ մէկ բժիշկ կարողացած էր դարմանել։

Նոյն վէրքերուն հետեւանքով էր նաեւ որ մեռած էր մատամ տը Մոնթանժի։

Նիքօ անմիջապէս մասնաւոր սուրհանդակի մը միջոցաւ ծխախոտի հիւթէն կը ղրկէ թագուհիին յանձնարարելով իբր լաւագոյն դարմանը կոմսուհիին վէրքերուն։ Արդէն հիւթը իր հրաշքը կը գործէ՝ անհետացնելով անոր դէմքին վէրքերը։

Նիքոյի անունով է որ ծխախոտին հիւթը կոչուած է նիքոթին։

Ծխախոտի հրաշագործութիւնը այլեւս տարածուած էր եւ ժողովուրդը ոչ միայն անոր հիւթը կը գործածէր, այլ նաեւ տերեւները չորցնելով՝ կը գործածէր մարմնական ցաւերու, ինչպէս քիթի, կոկորդի, աչքի կամ ականջի։

Զմոռնանք սակայն որ ծխախոտն ալ շատ պայքարեցաւ իր գոյութիւնը պահպանելու համար եւ նոյնիսկ մարդկային զոհեր խլեց, որովհետեւ մարդկութիւնը սկսաւ ծխել զայն, եւ իշխանութիւնները շատ անգամներ արգիլեցին անոր այդ ձեւի գործածութիւնը։

Ժորժ Ա. Անգլիոյ թագաւորը, մասնաւոր հրովարտակներով սպառնաց բանտարկութեան դատապարտել բոլոր ծխախոտ գործածողները։ Իսկ Իւրպէն 7րդ Պապը պատժեց բոլոր այն կղերականները որոնք կը ծխէին նոյնիսկ արարողութեան ընթացքին։ Ուրիշ Պապ մը ոչ միայն բանտարկել կուտար ծխողները, այլ նաեւ անոնց քիթն ու շրթունքները կտրելու կը դատապարտէր։

Բայց այս պատիժները չունեցան մեծ ազդեցութիւն եւ անոնք որոնք անգամ մը ծխախոտին համը առած էին, գաղտնի կերպով կը շարունակէին ծխել, իրենց ծխախոտը ապահովելով շրջուն վաճառականներէ։

Բոլոր երկիրներու արգելքները առկախ կը սկսէին տեղի տալ, որովհետեւ ամբողջ երկրագունդի մարդկութիւնը վարժուած էր ծխախոտին, այնպէս որ կուգար օր մը ուր այլեւս կառավարական օրէնքը կը ջնջուէր բոլորովին եւ ծխախոտի գործածութիւնը կը սպառէր տարեկան մէկ միլիառ 150 միլիոն քիլօ, վերջին պատերազմէն անմիջապէս առաջ։

Ինչպէս որ պատերազմը ընդհանրապէս զարգացուց բոլոր մոլութիւնները, զարմանալի չէ որ ծխախոտի սպառումն ալ պիտի աւելնար եւ պիտի հասնէր մէկ միլիառ 750 միլիոն քիլոյի, այսինքն 600 միլիոն քիլօ աւելի։

Այս ահաւոր քանակութեան կէսը կ'արտադրեն միայն Անգլիան եւ Ամերիկան, որոնց ծխախոտը կը գտնուի աշխարհի լաւագոյն տեսակներուն մէջ։

Հաշիւ եղած է որ Ֆրանսացի մը կը ծխէ Ռուսի մը չափ, Գերմանացի մը կամ Հոլանտացի մը երեք անգամ աւելի Ֆրանսացիէ եւ մէկ անգամ պակաս Պելճիքացիէ մը։

Ե. Գրիգորեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 17 Նոյեմբեր.— Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, երրորդ ձեռնարկն է որ կ'ընէ, ի նպաստ Գրադարանի մը, որ շուտով բացուելու է։ Պէտք է ըսել որ Պատանեկան Միութիւնը, իր ժրաջան գործունէութեամբ, սկսած է գաղութիս ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնել։

Երէկ երեկոյ — կիրակի — Սինեմա Նուվէլթիի մէջ տեղի ունեցաւ Պատ. Միութեան կողմէ սարքուած Մ. Պէշիկթաշլեանի «Արշակ Բ.»ի ներկայացումը։ Անձրեւոտ օդը եւ կտորին անյարմար ընտրութիւնը, պատճառ դարձան որ հասարակութիւնը խուռներամ բազմութեամբ չգայ լեցնելու սրահը եւ քաջալերելու զիրենք։ Արդարեւ խաղը անցաւ շատ անյաջող, շնորհիւ այն բանին որ «Արշակ Բ.»ի բեմադրութիւնն ու ներկայացումը Պատ. Միութեան ոյժերէն վեր է, մանաւանդ որ դերակատարները լոկ սիրողներ ալ չէին, այլ բոլորովին անփորձ պատանիներ, որոնք նոյն իսկ դերերը լաւ չէին սորված եւ այդ պատճառաւ յուշարարի ձայնը մինչեւ սրահի վերջին անկիւնը կը լսուէր։

Վերջի վարագոյրէն առաջ Պ. Գ. Յովհաննէսեանը որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Վարչութեան կողմէն Հայ սկաուտներու պետ՝ Պ. Հ. Արէլեանի հետ հոս կը գտնուէր, մէկ քանի խօսքով բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Արիներու անհրաժեշտ պահանջը հայ իրականութեան մէջ, եւ շեշտեց այդ երկու Միութիւններու համերաշխ եւ միեւնոյն դրօշի տակ գործելու մասին։

«Յառաջ»ի թիւ 1416ի մէջ «Հայ կեանքը Տէսինի մէջ» վերնագրով լոյս տեսած Պ. Լ. Գալուստեանի թղթակցութեան առթիւ՝ տեղին է մի քանի ճշդումներ ընել, որպէսզի ուրիշ շրջաններու մէջ գտնուող մեր հայրենակիցները հրապուրուելով տեղերնէն չշարժին։ Ըսեմ թէ Տէսինի երկինքը ոչ թէ «լիճ եւ պայծառ» է, այլ ընդհակառակն շարունակ ամպոտ եւ մառախլապատ է, անընդհատ կ'անձրեւէ եւ ժողովուրդը երբեմն օրերով եւ շաբաթներով արեւի եւ աստղի երեսը չի տեսներ։ Օդը չափազանց խոնաւ է եւ ձմեռը շատ ցուրտ կ'ըլլայ։ Ճիշդ է, Լիոնի մօտ է եւ յարմարութիւններ ունի զանազան աշխատանքներու, սակայն հանրակառքը ժամը անգամ մը երթեւեկելուն համար, ժողովուրդը կը նեղուի եւ երբեմն ժամերով կը սպասէ եւ դարձեալ չի կրնար մեկնիլ Լիոն։

Յարգելի յօդուածագիրը Հայրենակցական Միութիւնները ներկայացնելու առթին, անտես առած է քանի մը միութիւններ, եւ ներկայացուցած է լուծուածները, օրինակ Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը, որ քանի մը տարուան կեանք ունի եւ կենդանի գործ կատարած է եւ դեռ կատարելու է, բոլորովին անտեսած է։ Յետոյ Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութիւնը, որ կազմուած է 6 ամիս եւ իր ժրաջան անդամներու շնորհիւ, կը խոստանայ Տէսինի համայնքային կեանքին մէջ մեծ դեր կատարել, նոյնպէս անտեսուած է նաեւ Եւդոկիոյ Հայրենակցական Միութիւնը։

Վ. Հիւսեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 18 Նոյեմբեր.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի Մասնաճիւղի բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ 15 Նոյեմբեր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 3րդ թաղապետարանի սրահը։ Հանդէսը բացուեցաւ տանտիրոջ Արդէն իսկ կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերել Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Օրուան նախագահ Պ. Մ. Պալեօզեան մէկ քանի հակիրճ բառերով բացատրելէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս մասնաճիւղի վերակազմութիւնը ու անոր մինչեւ ցարդ տարած աշխատանքները (վաւերացում, սկաուտական խաղերու մասնակցութիւն) յոյս յայտնեց որ Լիոնահայութիւնը պիտի չզլանայ իր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի պէս բազմավաստակ Միութեան մը։ Անմիջապէս վերջ, ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին «Յառաջ Նահատակք»։ Յարգելի նախագահը յետոյ խօսքը տուաւ Փարիզի Շրջ. Վարչութեան անդամներէն Պ. Գ. Յովհաննէսեանի որ յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած էր։ Պ. Գ. Յովհաննէսեան իր շինիչ խօսքերով պատմականը ըրաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, ու անոր կազմութեան առաջին օրէն ցարդ ունեցած մեծ ու օգտաշատ գործունէութիւնը թուեց։

Յետոյ ունեցանք նաեւ մերթ ընդ մերթ, նուագ, մեներգ, արտասանութիւն։ Միջնադադարէն վերջ խօսքը տրուեցաւ Փարիզի սկաուտական պետ Պ. Հ. Արէլեանի որ մասնաւորաբար սկաուտիզմի պէտքը շեշտեց ու եզրակացուց աւելցնելով. Համաշխարհային սկաուտներու պետ Լորտ Պէյտըն Փաուլի սա խօսքը՝ «Մենք սկաուտիզմը յղացանք, գործադրեցինք. իսկ դուք Հայերդ զայն կատարելագործեցիք»։ Սեղանի գործ մըն ալ ամերիկեան աճուրդի դնելով կլորիկ գումար մը գոյացաւ. Ներկայացուեցաւ նաեւ խիստ քրքջալից զաւեշտ մը «Երկու Անվարժները»։ Ներկաները մեկնեցան գոհ ու հաճելի տրամադրութեան մը ներքեւ։

Իսկապէս գնահատանքի արժանի է, տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը որ չէր խնայած որ եւէ աշխատանք, հանդէսին փայլը աւելցնելու համար։

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Նոյ. 9ին մրցում տեղի չունեցաւ վերջին պահուն հակառակորդ խումբին կողմէ յետաձգուած ըլլալով։ Իսկ Նոյ. 16ին կիրակի, Վիրօֆլէյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Շավիլի Երիտ. Երիտ. Միութեան եւ S. S. Amical 1er B. խումբերու գնդակախաղի մրցումը։ Առաջին կիսախաղը անցաւ առանց արդիւնքի հակառակ որ առաւելութիւնը միշտ Հայերունն էր, բայց երկրորդ կիսախաղին մեր մարզիկները կարողացան երկու նշանակէտ շահիլ, որով խաղը վերջացաւ 2ով 0ի։ Վաղը խումբը կը մեկնի Trappe մրցելու համար տեղւոյն խումբին 1er B.ի դէմ. ժամադրավայր «Pointe de Chaville» մեկնում ժամը ճիշդ 1ին։

Միութեան պարի դասընթացքը վերսկսած ըլլալով, անոնք որ կը փափաքին հետեւիլ, կրնան դիմել ամէն հինգշաբթի երեկոյ ժամը 3էն 9ը Avenue Ville-d'Avray, 20 (Chaville), արձանագրութեան ներքին սրահը։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԻԱՍՄԱԼԻՔԸ

...Հարսը պատուհանի առջեւ սպասում էր Նորիկին, ե՞րբ պիտի գար, միթէ՞ չէ լսել կոչը։ Ո՛, ոչ, ամէնը ...ն են լսել, գիտեն, որ պիտի ... գալիս են, որ կուեն։ ... ուր որ է, կուգայ։ ... թեկուզ առանց ազդանքի, ... ժամանակ է, նախ ... պաշտպանութիւն, նախ ...թիւն։ Ու Հարսը տարւում ...ներով.— Իր հայդուկ ...նը, իր միակ սէրը, որ գնաց ...դարձ, գնաց, որովհետեւ ...նի այն կողմէն հարազատ...գնութեան ձայնն էր հըն... ու նրա հետ միասին ո՛ր... հայդուկներ գնացի՜ն, ...ն ու չվերադարձան, միշտ ... դէմ, միշտ ազատու... համար։ Իսկ այժմ օգնութեան կանչը մեր իսկ հոգում է պոռթկում, ո՞վ է, որ չպիտի լսէ այդ կանչը, ո՞վ է, որ չպիտի վերցնէ մեկնած զէնքը։

Հրացանը փամփուշտներով պատրաստ կցած է սեղանի վրայ, ու մայրն անհամբեր սպասում է որդուն, պարտք ունի կատարելու. կասկի կատարման ժամն է հասել։

Պատմութիւն չպիտի պատմի Կորիւնը վաղուց գիտէ բերանը պատմութիւնը, մայրը նրան պատմել է հէքեաթի պէս, գիւղացներգութեան պէս։ Մհերի սուրն է այն Հարսի համար, ու նա սպասում է իր Դաւիթ որդուն, որ գայ ու վերցնէ, վերցնէ եւ զարնէ Թշնամու դէմ։ Բայց Կորիւնն ուշանում է։

Անցնում է մի օր, երկու օր՝ նոր նոր խմբեր են կազմւում եւ մեկնում Ճակատ՝ Սարդարապատ, Բաշ Աբարան, Ղարաքիլիսէ։ Կռիւն սկսել է արդէն, բայց Կորիւնը չկայ ու չկայ։ Հարսը կորցրել է իր պաղարիւնը, տունէն փողոց, փողոցէն տուն է դառնում, չի ուզում երկար բացակայել, Նորիկին եկած վայրկեանին ուզում է տանը լինել։

Վայրկեանները ժամեր են թւում ու նա ըղձալից կանչում է տան ոգին։

— Ղազա՛ր, մառաղ, այդի գնացի՞ր, ըլի՞ նրբթը չկորցնես, մեղք է խաղողին։

— Գնացի, Հարս, ջուր աւի, բայց այդտեղ չեմ կարող մնալ՝ Նորիկը։ Ախը ես՛...

Նա գնալ ուզում է մի բան ասել, բայց լռում է, չիլ աչքերով նայում է հեռուն ու հառաչում։

— Բա պարոնը ե՞րբ պիտի գայ։

— Պարո՞նը... Հարսը լռում է։

— Չեմ գիտեմ թէ պարոնը գիւղէն ուղղակի ճակատ է անցել, հը՞...

Հարսի աչքերը փայլում են ներքին գոհունակութեամբ։ Ինչպէ՞ս է, որ ինքը չի մտածել այդ բանը։ Իսկ սա՞յլը, ձի՞ն... Գուցէ այն էլ տրամադրել է բանակին, տան տէր է, իրաւունք ունի։ Հարսը դժգոհ չէ, եթէ այդպէս է, միայն ցաւում է, որ տուն չէ եկել. Հօր կառած զէնքը չէ վերցրել. Բայց ո՛չ այդպէս չէ. գանէ տուն կուգար մօրը ձայն բարով տալու. կարծես ո՞վ գիտէ... Աւելին կարողանում մտածել, դժւար է։

Ո՛չ, ո՛չ Նորիկը դեռ տուն կուգայ, Հօր կառած զէնքը կը վերցնէ մօրը ձայն բարով կ'առնէ։

— Ղազա՛ր, մառաղ, կովը ծարաւ չթողնես, կեր տուր, մեղք է։ Նա սիրտ չունեմ։

— Կուտամ, Հարս, միամիտ կաց։ Բայց...

Ու Ղազարն իր տանելիքը չի վերջացնում, մէկ ուրիշն՝ միւսին է յենւում։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԻԶԱՆԴ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին, գաղտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր օրակարգ։

ՔՐԻՍՑԱՓՈՐ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ցլոբիա ճաշարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԱՆԻԷԼԻ Գուս Բոլոնեայի կոմիտէն ստիպողաղար վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ համակիրները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 153 Ave. Argenteuil, salle Comètei *մէջ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։*

Գ Ա Ի Ա Ռ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի երեկոյթ՝ պարահանդէսը 20 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն: Բոլոր Հայր. միութիւններէ եւ կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլմոնպլը, Օր. Ն. Մ.— 70:
Մարսէյլ, Գործ.— 930, վճարեցինք,
Սէն Շամոն, Գործ.— 225:
Թոկոյէն, Պ. Յ.— 35,
Պու Արարիճ, Վ. Գ.— 140:
Փիւժէ սիւր Արժան, Մ. Գ.— 140:
Վիէն, Ն. Խ.— 35,
Փարիզ, Ջ. Ե.— 35,
Իսի լէ Մուլինօ, Գ. Մ.— 35:
Լը Քրէօզօ, Ե. Ս.— 35:
Լա Սիօթա, Գործ.— 135,
Լիոն, Կ. Գ.— 35:
Մարսէյլ, Ե. Գ.— 35:

ցէր եւ տիկին կարապետ Օրբունի Քիւրքճեան, Յօբթ. Պարթեւ Սէյիսեան եւ զաւակունք, (Երեւան)․ Տէր եւ տիկին միսակ Ժընեւ Լալայեան (Մարսէյլ), Գ. Գ. Մկրտիչ եւ Օննիկ Քիւրքճեան (Ամերիկա), Տէր եւ տիկին Համբարձում Խւղաքեր կարապետեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Տէր եւ տիկին Յակոբ Իսկուհի Ջօրթույեան եւ զաւակունք, Արշակ եւ Եղիշէ Քիւրքճեան (Ռուսիա), Տէր եւ տիկին Եարամ Ագգանուշ Ժամագործեան եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկին Լեւոն Նոյեմի Ամիրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկին Մխիթար Եահանդուխտ Յովհաննէսեան (Մարսէյլ) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ որդւոյն, եղբօր, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ՆՈՐԱՅՐ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ
(ԵՐԶՆԿԱՑԻ)

դառնաղէտ մահը երիտասարդ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը, Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon: Հանգուցելոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Pantini գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայ իբր այն նկատել։

ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Նալլուխանի Հայր. Միութեան Նուիրաբաշխութեան հանդէսը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Յ. Հայ Արիներու Փարիզի շրջանի երէց, սկաուտ, եւ գայլիկներու խումբերու կողմէ

կը նախագահէ՝ ԿՈՄՍ ՀԱՆՐԻ ՄԱՐԹԻ

Անդամ սկաուտական միջազգային կոմիտէին

13 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle de Iénaի մէջ, 10 Ave. de Iéna (Թրոքատէրոյի մօտ):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ռոմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին պետական Թատրոնին կից «A l'Erden» սրահին մէջ, Place Jules Nadi. Գին՝ 5 եւ 3 ֆրանք:

կը ներկայացուի՝ «ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ»․

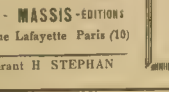

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
23 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1425

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՐԵՐՈՒ ՎՐԷԺԻՆ ՀԱՄԱՐ
ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԹՈՂ ՀՍԿԵՆ

Ամէնի, հպարտ ու վեհափառ, սա քօմիտի տաճարին, որ փոթորկայոյզ գիշերուան մէջ՝ ուրուականի մը ճերմակը կ'երանգէ պարզներու վառութենէն՝ զայրոյթով ուպժգանքով քէնոտած, պահ մը նետեցէք։ Ու յիշեցէք՝

— Բոլոր անոնք որ պիտի կրնային մեզ հետ ապրիլ տաժանքին ու զաճաճ հոգերու տափակութենէն յետոյ, մեզ հետ բերան բերնի ու սիրտ սիրտի, յոյսերու մատնութիւնն անիծել ու լուսաւոր օրերու երազը խօսիլ, — մեր հայրերը որ վայրագ հարուածներու տարափին տակ՝ գացին հայ անունին մեղքը քաւելու...

— Բոլոր անոնք որ պիտի կրնային տակաւին մեզ հետ, ապրելու այս անիմաստ տխրութիւնը տառապիլ եւ պարպուող սրտերու ամայութեան մէջ կանչել՝ յոյսի ու հաւատքի իրենց յաւիտենութիւնը, — մեր մայրերը, համեստ, անվհատ, ու հերոս, որ անհանդուրժելի ծնունդներու ոճրին համար՝ ամենէն անարգ մահերուն տարուեցան...

— Ու բոլոր անոնք որ իրենց թարմագեղ մարմիններուն աւիշը պիտի պարպէին անմահութեան սկիհին մէջ, ու յղութեան խորհուրդը պիտի արգասաւորէին՝ դարերու փառքին համար, — մեր կոյսերը որ կրքերու եւ անգոյն քմայքներու խտաղութեան առջեւ, պատառի պէս անիծեցին գեղեցկութեան փառքը, շնորհի հպարտութիւնն ու անմեղութեան անպէտ գերճանքը...

— Ու մեր եղբայրները, ցեղին բռնագուսպ առիւծները, որ ազօթքի անզօրութեամբ ու անհնար յոյսերու վառութեամբ, մեծքերու եւ բազուկներու նահանջը սորվեցան դաւի ու դարանանքի փոսերու մէջ...

Յիշեցէք բոլորը, մայրե՛ր, որ անկոխ անապատներու կուսութիւնը պղծեցիք դողդոջ ու յոգնաբեկ քայլերով ու ջարդի պղտորանքներուն վրայ, Ցղութեան ու Ծնունդի խորհուրդներուն անանկութիւնը զգացիք։

Ու դուք, հայրե՛ր, որ աքսորի ճամբաներէն դարձաք, ճիթաղ զաւկըներու ցաւը ձեր սրտին խորը՝ թունաւոր սլաքի պէս...

Յիշեցէ՛ք բոլորդ պահ մը, ու ողբացէք դարաւոր երազին կորուստը, յոյսերը որ հարստութեան մուրհակներու պէս այրեցան՝ մեր սփիւռներուն մէջ ձգելով զառնութեան մոխիրը, հաւատքը որ մեր հայու յամառ սրտերուն մէջ կաղալ սկսաւ ու Գործի սրբազան, հիւանդ ու մեծամեծ որ ճիգերու, զոհողութեան, յանդգնութեան ու տառապանքի անծայր գումարէ մը վերջ, փլաւ ինքն իր վրայ, իր Գործաւորներուն վրայ....

Ողբացէք ու անդրադարձէք կեանքին, որ տխուր, անարգ ու անփառունակ, ձերն է վարձակալութեան այս բնակարաններուն մէջ եւ եթէ վառութեան ու նահանջի այս օրերուն, ձեր խղճերը չէք զգացած վախկոտ արդարացումներու ցանցին տակ, եթէ ձեր մտքերը տակաւին կը բանին արհաւիրքի ու արտասուքի հին պատկերներուն վրայ, աչք մը նետեցէք ուրեմն ամէնի, հպարտ ու վեհափառ սա քօմիտի տաճարին, որ փոթորկայոյզ գիշերուան մէջ, ուրուականի մը ճերմակը կ'երանգէ. ճերմակը ոսկորներու, ու մեր մեռելներու աճիւններովը կերտուած՝ պէտք է որ կանգնի մահուան անապատին՝ Տէր-Զօրի մէջ։

Փառքի բոլոր յուշարձաններէն, հաւաքական հպարտութեան բոլոր կոթողներէն, բոլոր ուրախութիւններէն ու նոյնիսկ բոլոր ցաւութիւններէն առաջ, ցեղը պէտք ունի անոր, այդ տաճարին, որ խորհրդաւոր զամբանը միլիոն մը նահատակներուն, որոնք իրենց մեղքերու համար, զորս չէին իսկ մտածեր գործել, ճամբաներու վրայ՝ զորս չէին իսկ երազեր ու երեւակայեր։

Ա՛հ, այո՛, անցեալէն ոչ իսկ գերեզման մնաց՝ երբ վաւերացեան անխարտակելի կնիքը մեռելներու եւ ողջերու կենակցութեան» ու ողջէն դէպի մեռել հաղորդակցութիւնը՝ սփոփանքի եւ յաւիտենական քաղցրութեան, ապրելու եւ տառապելու, դէպի մահ ընթացող ու հպարտ քալելու ներշնչումներով՝ խզուեցաւ, աճիւններու ծանրութիւնը նստեցնելով մեր սրտերուն մէջ։ Ու մեր «Մեռելոցները», գաղթի եւ նոր աքսորի այս հողերուն վրայ, դարձան ահ ու երգի անշնորհ ողբերգութիւններ, որոնց կը պակսի խորհուրդի մեծութիւնը։

Բայց, մեռելներէն յետոյ, եթէ կան դեռ ողջեր որ դէպի յաջողութիւնը պիտի վազեն ապրելու առոկուռութեան նողկանքով ու մահուան դէմ հեզնանքի հպարտութեամբ, նախ պիտի կանգնին մեռելներու տաճարը՝ երբ նոր օրերու ուխտատեղի։

Էջմիածնէն յետոյ որ խարխլ, ու Երուսաղէմէն վերջ որ անանձնական մեր սրտերուն համար, գաղթականի մեր աչքերը հոն պիտի ուղղուին՝ երբ վրէժի եւ ազատութեան անհուն ներշնչարան, ուր Եղեռնի ողջ զոհերը, մեր սրբերը՝ երբ անքուն ու յաւիտենական պահակներ, ջահը պիտի վառեն արեան բոցով, զայն ձեռքէ ձեռք անցընելու համար մինչեւ եօթանասուն անգամ եօթանասուն եօթ պորտ...

Ա՛հ, թող բոլոր շինութիւնները դադրին ու դարերու վրէժին ճիգերու յաղթանակին համար, որպէսզի պահակները հսկեն անդադար, թող նա՛խ, այդ տաճարը կանգնի։

Մ. Ե.

ՅԱՐԳԱՆՔ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ
ԱՆՈՆՑ ՈՐ ԻՆԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
ՏԷՐ ԶՕՐԻ ԵՒ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Այս ճրաշալի նկարը *մաքէթն* է այն յուշարձան-մատուռին, որուն հիմնադրութեան ձեռնարկած է Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղը։

Տէր-Զօրի անապատներուն մէջէն, Եփրատի երկար ափերէն, հայ նահատակ ժողովուրդին ոսկորոտիքը հաւաքելով, որոնք կ'ուզեն ամփոփել յուշարձան-մատուռի մը տակ, իբրեւ մեծագոյն յարգանք իրենց ջարդուած ծնողքներուն։ Եւ այդ յուշարձանը պիտի դառնայ այնքան նուիրական մեզի համար, որքան անծանօթ զինուորին դամբարանը օտարներուն համար։

Այս *մաքէթը* գործն է Սուրիոյ հայ մէկ ճարտարապետին, Ալթունեանի որ զայն նուիրած է Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղին։

Մատուռին բուրաքանչիւր սիւները պիտի կնքուին հայկական նահանգներու անունով, վերնատան գագաթին վրայ կը հանգչի արծիւը, որ, ամպերուն մէջ մխրճուած, կարծես կը սպառնայ հիւսիսին, իր ջարդարարներուն, վատ Թուրքիոյ։

Գեղեցիկ է ձեռնարկը, հայ նոր սերունդը պէտք էր որ չմոռնար իր մեռելներուն ոսկորոտիքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լրտես Տաճատի հարցաքննութիւնը

Մեր նախորդ օրուան թիւով գրած էինք թէ Պոլսոյ ոստիկանութիւնը հարցաքննութեան ենթարկած է ցածատ Գասմաճեան կոչուած չեպիսկոպոսը, որ արհեստով նախապէս քահանայ, յետոյ վարդապետ ու եպիսկոպոս, բայց կոչումով ու խառնուածքով լրտես, Պոլսոյ մէջ կը գործէր Չեկայի հաշուին։

«Վ.ագըթ» հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

Ֆէրիգիւղի Հայոց եպիսկոպոս Տաճատ էֆ. առջի օր Ոստիկանական Տնօրէնութեան կեդրոնը կանչուեցաւ եւ կարգ մը խնդիրներու մասին տեղեկութիւնն առնուեցաւ իրմէ։

Մեր կատարած քննութեան համաձայն, հրաւէրին եւ հարցաքննութեան պատճառը բաւական կարեւոր է։ Աղաբեկով անուն մէկը, որ ատկէ առաջ օտար պետութեան մը լրտեսական ճիւղը վարած է, Փարիզի «Մաթէն» թերթին մէջ կը հրատարակէ իր յուշերը եւ այս առթիւ կարգ մը յայտնութիւններ կ'ընէ։ Այս գրութեանց մէջ կը խօսուի նաեւ կարգ մը հայ վարդապետներու օտար լրտեսներու հետ ունեցած յարաբերութեանց մասին։

Ահա այս հրատարակութեան վրայ է որ ոստիկանութիւնը պէտք տեսած է Տաճատ էֆ.ն կանչելու եւ հարցաքննելու։

.˙. Գաղտնի առաջնորդ Ռուբէն եպսկ. Մինասեան, որուն համար Աղաբեկով գրած էր թէ Չէկայի գաղտնի գործակալ է, Գաղտատէն Նոյեմ. 8 թուականով հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է «Յուսաբեր»ի.—

«Աղաբեկովի յիշատակութիւնները իմ մասին բացարձակ զրպարտութիւններ են։ Մանրամասնութիւնները նամակով»։

Շէյխ Սայիտի տղուն դատավարութիւնը

Էնկիւրիէն տրուած լուր մը համաձայն Շէյխ Սայիտի տղուն Սալահէտտինի դատավարութիւնը շարունակուեցաւ։ Վերջին նիստին որոշուած էր ամբաստանեալին տարիքը ճշդել եւ այս մասին տեղեկութիւն ուզուած էր Պիլիսէն։ Այս տեղեկութիւնը հասած է եւ դատարանին հաղորդուած է թէ Սալահէտտին 328ին արձանագրուած է Պիլիսի մարդահամարի վարչութեան մէջ։

Դատարանին առջեւ կարդացուած է տեղեկագիրը, զոր ընդհ. դատախազը անբաւական նկատած է սակայն եւ պահանջած է խորացնել քննութիւնները եւ Սալահէտտինը քննել տալ դատական բժշկական մարմինին։

Սալահէտտինի փաստաբանը պահանջած է որ տրուած տեղեկութիւնը բաւ համարուի։ Դատարանը այս խնդրին շուրջ մտերս պիտի հաղորդէ իր վճիռը։

Կարմիր բանակը կ'ըմբոստանայ

Անգլիական բազմաթիւ թերթեր, Ռիկայէն առնուած լուրեր կը հաղորդեն, որոնց համաձայն, լուրջ ըմբոստացումներ տեղի ունեցած են բոլշեւիկեան բանակին մէջ։ Մոսկուայի պահակազօրքը ըմբոստացած է եւ բախումներու ընթացքին, բազմաթիւ սպաննուած եւ 700 ի չափ ձերբակալումներ կատարուած են։ Իսկ Ռիկայէն «Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Մինսկի մէջ, ձիաւորներու 31րդ զօրաբաժնին հրամանատարը եւ ուրիշ սպաներ ձերբակալուած են։

Սարատովի հետեւակազօրաց 32րդ գունդին բոլոր սպաները, մեծ մասամբ ձերբակալուած են. նման միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Քալուկայի մէջ։

«Մորնինկ Փոսթ» կ'աւելցնէ թէ պատերազմական գործավարութեան քաղաքական յանձնաժողովը վերջերս սկսած էր քննութիւն կատարել եւ այդ առթիւ համայնավար գործադիր կոմիտէին ուշադրութիւնը հրաւիրած էր բանակին մէջ զարգացող ընդդիմադիր շարժումին վրայ։ Բայց այն ատեն, գործադիրը լուրջ ուշադրութիւն չէր դարձուցած այդ հարցին վրայ եւ վստահ էր թէ բանակին բոլոր սպաները պիտի խանդավառութեամբ պայքարին խորհրդային իտէալներուն համար, եթէ պատերազմ ծագէր։

Յունաստանի մէջ բռնատիրութիւն ?

ՊԵՂԿՐԱՏ, 21 Նոյ.— Պելկրատի մէջ հրատարակուող թերթ մը «Փոլիթիքա», կուտայ Աթէնքէն ստացուած կարեւոր լուր մը, զոր պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ։ Իբր թէ յոյն քաղաքական շրջանակները կը կարծեն որ պատրաստութիւններ կը տեսնուին հանրապետական բռնատիրութիւն մը հաստատելու։

Ասոր պատճառ ցոյց կը տրուի այն իրողութիւնը որ նախկին նախարար եւ այժմ յոյն արքայականներու պետը Զալտարիս, երկու ամսուան ճամբորդութենէ մը վերջ Յունաստան վերադարձին, որոշած է պայքար յայտարարել հանրապետական վարչաձեւին դէմ։

Թուրքիոյին յարաբերութիւնները

Յունաստանի արտաքին նախարարը Միխալաքոփուլոս խորհրդարանին ներկայացուց Թուրքիոյ հետ կնքուած բարեկամութեան, չէզոքութեան, հաշտութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագրերու, ինչպէս նաեւ նաւային համաձայնագրին եւ առեւտրական պայմանագրութեան վաւերացման յատուկ օրինագիծ մը։

Վերլուծելով բարեկամական դաշինքը, յայտնեց թէ աւելորդ ջանքեր թափել երաշխիքներ տալու համար թէ որեւէ օտար պետութեան դէմ յարձակողական կամ պաշտպանողական որեւէ կէտ չկայ դաշինքին մէջ, կէտ մը որ դէմ ըլլայ խաղաղութեան ոգիին։

Ստալին չէ սպաննուած

ՄՈՍԿՈՒԱ, 21 Նոյ.— «Թաս» գործակալութիւնը հետեւեալ կերպով կը հերքէ Ստալինի դէմ կատարուած մահափորձի մը մասին, արտասահմանի մէջ տարածայնուած զրոյցները։

«Հակախորհրդային աղբիւրներէ երեւակայական զրոյցներ տարածուած են, թէ Ստալինի անձին դէմ ոճրափորձ է կատարուած, թէ նորհ, Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ զինուորական խռովութիւններ տեղի ունեցած են, ծանօթ անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են։ Այս զրոյցները յերիւրածոյ են եւ անհիմն։ Անոնց նպատակն է հանրութեան ուշադրութիւնը վրիպեցնել Ռամզինի եւ ուրիշներու դէմ բացած դատավարութեան առթիւ, եւրոպական դիւանագէտներու դէմ եղած ամբաստանութիւններէն։

Ֆրանսա կը դաւէ Ռուսիոյ դէմ

Բոլշեւիկեան «Փրավտա» թերթը յօդուածով մը կ'անդրադառնայ Փարիզի ռուս գաղթականներու գործունէութեան եւ այդ առթիւ կը պնդէ թէ Ֆրանսա ուժ կուտայ անոնց։

Թերթը կը գրէ.— Ճերմակ գաղթականները չեն կրնար դժգոհիլ թէ ազատութիւն չեն վայելեր Ֆրանսայի մէջ. ֆրանսական կառավարութիւնը զինուորական կազմակերպութիւն մը հիմնել տալու չափ արտօնութիւն կուտայ անոնց։ Ընոնց թոյլ կուտայ որ զօրանցք կատարեն փողոցներուն մէջ, համազգեստով։

«Ճարտարարուեստական կոմիտէն» որ իր նախագահին Տէնիսովի յայտարարութեամբ իսկ «տնտեսական պայքար» կը մղէ խորհրդային կառավարութեան դէմ, քաջալերութիւն կը գտնէ Ֆրանսայի ղեկավար շրջանակներուն կողմէ։ Այս տնտեսական պայքարի ծրագրին մաս կը կազմեն Ռամզինի, Լարիչեւի եւայլն, խափանարար գործունէութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս կը տեսնէք, յաւակնոտ վերնագիր է, որուն տակ թագնուած իմաստի վերլուծումն ալ առնուազն կանխահաս։ Ոչ թէ հիմա եւ այսօր պէտք է խօսուի ու գրուի այս նիւթի շուրջ, այլ գոնէ տասնամեակ մը կամ տասնամեակներ վերջը։ Կանխելով ժամանակը եւ գալիքը, եթէ կը փորձուիմ բան մը ըսել, այդ շատ պարզ, յետադարձ ակնարկ մը պիտի ըլլայ վերջին տասնամեակին մեր շրջանի թաւալած կեանքի վրայ։

Վերնագրի մէջ գործածեցինք «Ծագում եւ Զարգացում» բացատրութիւնը։

Երկու խօսք Ծագումի մասին։

Դաշնակցութիւնը եթէ եւրոպական, մանաւանդ ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան ազդեցութեամբ ծնած չէ (որուն արմատները պէտք է փնտռենք Եւրոպայի 19րդ դարու ալեկոծ Եւրոպայի մէջ) երկրի մէջ իր ծննդեան օրէն իսկ, թէ Ռուսաստանի եւ թէ Տաճկաստանի մէջ տիրող պայմաններուն հետեւանքով իր ղեկավար կեդրոնը հաստատած է եւրոպական ցամաքամասը, Սոֆիայէն Ժընեւ-Փարիզ։

Այսքանը պարզ է։

Հետեւաբար, Դաշնակցութեան ծագումը Եւրոպայի, ի մասնաւորի Ֆրանսայի մէջ հին է։

Այդ հին ու նախապատերազմեան շրջանի մասին չէ մեր խօսքը, որ ժամանակ Դաշնակցութիւնը չէր, այլ դաշնակցական գաղափարներն էր որ Եւրոպան ընտրուած էր որպէս ապահովավայր, քանի որ միայն Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ հալածական կը մնար, եւ Եւրոպան այն օրերուն շատ նպաստաւոր հող էր ո՛չ միայն գաղափարներ ծնելու, այլեւ սնուցանելու պահելու։ Մեր խօսքը յետ-պատերազմեան շրջանի մասին է, որ ժամանակ Դաշնակցութիւնը ոչ միայն իբրեւ միտք ու գաղափար այլ եւ որպէս մարմին ու կազմակերպութիւն, միս ու ոսկոր, տեղափոխուեցաւ Եւրոպա եւ իր մասնաճիւղաւոր տարրերով, թ՛ե իր բազկով ու յոյսերով, թ՛ե իր խօսքով ու գրչով։

Այս տեղափոխումը միայն Դաշնակցութեան համար չէր ի հարկէ, նաեւ Դաշնակցութիւնը իր արիւնէն ու միսէն ծնող Հայ ժողովուրդի համար ալ էր։

Ժողովուրդ ու կուսակցութիւն տարբեր այլ հողմերով շպրտուեցան Հայրենիքէն դուրս, չորս ծագերուն աշխարհի՝ ոչ թէ անոր համար որ իրար գտնեն, իրար լրացնեն եւ Հայրենիքի գաղափարը միասին կրեն, այլ ձուլուին քայքայուին, տարրալուծուին։

Որովհետեւ, Հայրենիքի ըմբռնումը որքան ալ իր կոշտ ու կոպիտ ձեւով աշխարհագրական շօշափելի իրողութիւն է, սակայն կոյրերն անգամ գիտեն որ Հայրենիքը բացի աշխարհագրական ըմբռնումէ, է առաւելապէս հոգեբարոյական բարդ ու խռովիչ ժառանգութիւն մը որուն ամենէն թեթեւ իրացումն է աշխարհագրական հաւաքականութիւնը։

Եւ երէց ու խորտակիչ հողմերը շղթայազերծողին կարծիքն էր անշուշտ որ փշրելով աշխարհագրական Հայրենիքի անօթը, կը փշրուին նաեւ Հայրենիք-անօթի բովանդակած կարծեցեալ նիւթեղէն ոգիները։ Սակայն պատմական չքնաղագոյն փաստը եկաւ ապացուցանելու որ Հայրենիքի ըմբռնումին մէջ տասներորդական, նոյնիսկ աւելի պակաս կշիռ ունի նիւթական մասը։ Ժողովրդական վճիտ ու անխարդախ զգացումները պատմական դէպքի մը, դէմքի մը, անցքերու, յիշատակարաններու վրայ հակելով, կապուելով անոնց՝ կը թուի թէ կը նիւթականանան, կը տարրանան, բայց որ որեւէ արտակարգ պատճառաւ, արտակարգ ցնցումով, պարտութեամբ կամ ձախողանքով բազմութեանց հաւաքական զգացումներուն առարկայ դարձող իրերը կը խորտակուին, զգացումները ջինջ ու վճիտ անմիջապէս կ'ազատուին, իբրեւ սաւառնող շունչ, իտէալ եւ յոյզի ու յոյսի ակնաղբիւր ժողովրդական զգացումները կը մերժեն սիրոյ գալիքին, անծանօթ, յղի, հնարաւորութիւններով հարուստ եւ այդ գալիքն է այլեւս, անծանօթ ապագան է որ կը դառնայ ներշնչումի, խրախոյսի առարկայ, ժողովուրդները եւ մահկանացու անհատները քալելով կը յոգնին, նոյնիսկ կը նահանջեն, կը թքնին եւ սակայն ժողովրդական բարձր ու վեհ զգացումները, որոնք բոլոր պայմաններու տակ ալ են ամէն կարգի մեծագործ արարքներու) չեն ձանձրանար, չեն յոգնիր, չեն թքներ կամ նահանջեր, այլ կենսաթրթիռ ջերմութեամբ յառած կը մնան այն անյայտ իտէալին որ հեռաւորագոյն գօտերէն կուգայ անհաս ժամանակներուն ալ տեսնելու համար։

Զանգուածներու զգացումները խորունկ ու անհուն՝ բնագիտական օրէնքի մը ենթակայ են սակայն. ունին տեղատուութեան եւ մակընթացութեան պահեր։ Այս պահերը կարճ չեն։ Եւ մէկը եւ միւսը կրնայ սերունդ մը, ամբողջ սերունդներ տեւել։ Առաջինին ժամանակ իտէալը սեւացած կը թուի, երկրորդի ատեն արփաշող։ Երկուքն ալ կրնան յուսաբեկումներու եւ խոյանքներու ծնող ըլլալ։ Զափ ըմբռնումը թուլցնելի իրողութիւնը այն է սակայն որ թէ տեղատուութեան պարագային եւ թէ մակընթացութեան՝ գաղափարը եւ զգացումը, ժողովրդային գերագոյն շահը եւ Հայրենիքի կենդանի գաղափարը ո՛չ կը պղտորին, ոչ ալ կը մեռնին։

Որովհետեւ, թէեւ յաճախ գաղափարները զանգուածներու աչքին թանձրացեալ ձեւով կը ներկայանան, իրականութեան մէջ անձեւ, անմարմին ու հրաշունչ են, չափի ու ձեւի կուգան համաձայն մեր ենթակայական տրամադրութիւններուն, բայց երբեք առարկայական օրէնքներով։

Այս իրողութենէն մեկնելով է որ հասկնալի կը դառնայ այն մեծարժէք երեւոյթը որ մեր ժողովուրդի իր հայրենիքէն շպրտուելէն վերջն իսկ, Հայրենիքի գաղափարը անեղծ։ Հայրենիքի գաղափարի յաւերժականութեան փաստը՝ ի հարկէ ապացոյցներու պէտք չունէր բայց եթէ պէտք է անպատճառ ապացոյց փնտռել մենք զայն կը տեսնենք, Հայրենիքէ դուրս՝ տարագրութեան աննպաստ պայմաններու տակ, մեր կեանքի մէջ, Հ. Յ. Դ.ի ծաւալումին մէջ։

Որպէսզի բուն նիւթին անցնիլ կարողանանք, երկրորդ յօդուածով մը խօսինք մեր գաղութի մէջ տասը տարիէ ի վեր Դաշնակցութեան աճման ու հզօրութեան գաղտնիքի մասին։

ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԿՈՐԱԾ ՊԱՅՈՒՍԱԿԸ ԻՐ ՏԷՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

ԽՄԲ.— Գ. Մէլոյեանի մէկ վէպէն, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, որ լոյս պիտի տեսնէ մօտ օրերուս, կուտանք հետեւեալ հատուածը՝ որ գրուած է իբրեւ առաջաբան։

Որոշեցինք Ալպեան լեռներու վրայ անցընել արձակուրդի օրերը։

Երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ բնակարան մը վարձեց։

Ընկերս Մերժոն իր կովերով չափազանց հպարտ, վաղը իսկ աւելի բարձր արօտատեղիներ պիտի փնտռէ։

Այդ երեկոյ իր հիւրն ենք, եւ որովհետեւ պիտի բացակայի բաւական երկար ատեն մեզի թողլով իր ամենանկին շալէն — ճերմակ գինիի լեցուն գաւաթները կը շարուին խոհանոցին սեղանին վրայ. խօսակցութեան թելը կը կտրուի յաճախ ու հանգոյցներով նորէն կը կապուի, գաւաթները կը պարպուին ու կը լեցուին յաճախ, զուարթ ջերմութիւն մը լոյսին հետ կը սկսի վար թափիլ ճերմակ առաստաղէն՝ երբ յանկարծ՝ անցեալ ձմեռուան սառոյցի յիշողութիւնը՝ գիշերային խաւարի պէս ներս կը մտնէ լուսամուտէն ու կը նստի սեղանին մէջտեղը։

— Հրէ՛ն, հա՛, կը ցուցնէ Մերժոն փոքրիկ լուսամուտէն դուրս խաւարի մէջ, դիմացի լեռը, — հիւսը անկէ էր փրթաւ, վերէ՛ն, շատ վերէն...

Ու իբրեւ ականատես կենդանի պատկերներով կը նկարագրէ սարսափելի աղէտը. մարդկային ուժն անկարող է եղեր դէմ առնելու թաւալող ձիւնի լեռնային դէզերուն,— տուներն ու բնակիչները պարուրելով իր քուլաներուն մէջ շպրտեր է եղեւիններու կատարներով ձորերու անդունդները...

Ու Մերժոն կը թուէ պեղուածներու դժուարութիւնն ու ատոնցուած գրեթէ չնչին արդիւնքը, մարդոց ու կենդանիներու դիակներու քովերէն, մինչեւ վերջին ատենները պատահաբար գտնուած առարկաները — անքա՛ն ձեւափոխուած։

— Ո՛հ, դուցէ հետաքրքրէ ձեզ, պարոն,— կը դառնայ ինծի Մերժոն.— Մերոնք գտան անտառին մէջ, ծառի մը բունին կռթնած, փոքրիկ պայուսակ մը։ Կարեւոր, արժէքաւոր առարկայ մը չէր պարունակեր որ իշխանութեանը յանձնէի — տետրակներ ու ձեռագիրներ, որոնցմէ բան մը չեմ հասկնար։ — Կը կանչէ իր երիտասարդ աղջիկը ու կը խնդրէ որ այն գտած պայուսակը մարագէն իրեն բերէ։

Հաստլիկ, առոյգ աղջիկը կուգայ, մաշած պայուսակ մը ձեռքին ու սեղանին վրայ, գինիին բաժակներու քովը կը դնէ։

«Ով գիտէ, որ զպրոցական աշակերտին դասարանական պարտականութիւններու տետրակներ, — կը մտածեմ դիտելով պայուսակին գրեթէ փտած կողերը։

Մերժոն կը բանայ պայուսակն ու տետրակ մը ինծի կ'երկարէ։

— Ինչ, ո՞ս ինչ է.— աչքերուս չեմ հաւատար, հայերէ՞ն, հայերէն ձեռագի՞ր. — կը շփեմ կոպերս, տետրակը Մերժոնի ձեռքէն կը խլեմ, ու լոյսին առջեւ երեսները կը դարձնեմ, արագ, ջղայնոտ, այո՛, հայերէ՛ն, հայերէ՛ն, հայերէ՛ն...

Ալ Մերժոնի պատմութիւնը աղէտի այլ մանրամասնութիւններու մասին երկրորդական կը դառնան, արագ ակնարկ մը պայուսակին մէջ եղածներուն վրայ հետաքրքրութիւնս կը կլանէ։

Քիչ յետոյ, շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Մերժոնին իր չափազանց սիրալիր ընդունելութեան ինչպէս նաեւ ինծի յանձնուած պայուսակին համար, — Թերեւս, կ'աւելցնեմ,— արձակուրդի երկար օրերու ժամանցի համար օգտակար. յետոյ նոյնութեամբ ձեզի կը վերադարձնեմ։

— Ո՛չ, ո՛չ,— կը հրէ գրեթէ պայուսակը Մերժոն — քովդ պահէ, ի՛նչ պիտի ընեմ, արդէն մտադիր էի կրակին յանձնելու։

∴

Առաջին մտածումս եղաւ գտնել հեղինակը, իրեն վերադարձնել խնամութենէն փտած պայուսակը իր պարունակութեամբ, եւ կամ իր համաձայնութեամբ որոշել այս ձեռագիրներուն ապագան։

Ձեռագիրներու ընթերցումը չտուաւ բանալին հեղինակը գտնելու. չափազանց վարպետօրէն, անծանօթ մնալու յարատեւ հաստատակամութեամբ մը ոչ մէկ թուղթի վրայ է ձգեր որեւէ տեղի մը, յատուկ անունի մը յիշատակութիւնը, որով կարելի ըլլար իր հետքը գտնելու ենթադրութիւններ ընել։

Անշուշտ նոր մը չէ այս անծանօթ հեղինակը — թէեւ, ո՞վ գիտէ, կրնայ պատահիլ որ ըլլայ ալ — իսկ ձեռագիր ու ոճի, ինչպէս եւ նիւթի ընտրութեան ու ձեւի մշակման, մինչեւ իսկ թուղթի ու մելանի գոյներու ու տետրակներու յաճախակի փոփոխութիւնն ու զանազանութիւնը արագ կը մատնեն հեղինակի մշտնջենական դիտաւորութիւնը — ամէն միջոցով ջնջել կորսնցնել հետքը — որով ամէնէնուշիմ զննողն անգամ հանդէպ այդ նոյնիսկ առարկայական այլազանութեան կը մնայ մէջտ հարցականի մը առջեւ։

Անտարակոյս հեղինակը անձամբ եկեր է այն վայրերը ուր որ գտայ պայուսակը, եթէ ոչ, հետեւեալ տողերը երեւակայութեան արդի՞ւնք պէտք է համարել.

«Մարդը՝ իր երկու ձեռքերով սանձ է դրեր բնութեան բիրտ նիւթին, երկաթէ ձողերով զսպեր է կապեր ժայռերու կողերէն, ձորերու խորխորատներու վրայ ձգեր է սարդի ոստայն կամուրջներու ցանցը ու անհա փոքրիկ տուփեր, հսկայ բնութեան կրծքին, մանկական խաղալիքներ — մեր կառախումբը անդունդներու եզրերէն կը մագլցի օձային գալարումներով. ժայռերու ծոցը կը մխուի պահ մը, կ'անհետանայ անոր փորոտիքին մէջ, նորէն դուրս կ'ելլէ աչքակապուկ խաղցողի մը ճարպիկութեամբ, կը թաքնուի եղեւիններու կանանչ կատարներու մէջ, երբ կը տրոփեն անիւները երկաթէ տողանները գրկելով, կը ճռնչեն սուր ժայռի մը շուրջը դառնալուն, նորէն կը գլտորին արագ, կը սուրան դէպի վե՛ր, դէպի լերան կատարը գլխապտոյտ... Գնացքը ամբողջ կը թռի, դէպի երկինքը կը հեւայ...։

— Սատանաձոր, բնական պատնէշներ ամրակուռ բերդերու, ոգիներու աշխարհ, աստուածներու մարտավայր, դիւային ճակատամարտներու խորտակումներ ու աւերներ, ապա նոր կեանքերու ու նոր շէներու կարգ ու սարքը...

Սատանաձոր, անդնդային վիհեր երկու կանթը-լեռներու կատարներ երեւութապէս վերջացող ու անմիջապէս նոր սկսող այլ գագաթներ ու փէշեր կանանչ, — ցիր ու ցան տնակներ մարդոց ու կենդանիներու, խոհանոցներ ու ախոռներ, անկիւններ ու մսուրներ...»։

Հեղինակը չէ արհամարհեր «գեղեցիկ» նախադասութիւններ կազմելով տալ վայրին նկարագրութիւնը, բայց մոռցեր է թուական մը յիշելու իր այդ ճամբորդութեան մասին։

Շատ հաւանական է, հեղինակը, վերին աստիճանի կասկածոտ նաեւ չափազանց զգոյշ որ մի գուցէ օր մը իր ժամանակակիցներու, մանաւանդ հայրենակիցներէն մէկը ձեռքն իյնան իր ձեռագիրները — այս հեռաւոր լեռներու վրայ պահ է տուեր հիւրընկալ տան տէրոջը, ուր բնակած է եղեր պահ մը, վստահ բոլորովին իր լեզուն չհասկցող մարդոց բացարձակ գաղտնապահութեանը։

Իսկ եթէ ձեռագիրներ պահելու միտքն է միայն առաջնորդեր հեղինակը այս լեռներու վրայ, թէ այլ նպատակ է ունեցեր ան միաժամանակ, հետեւեալ տողերը քիչիկ մը լոյս կը սփռեն մեր հայրենաբաղձ հայրենակցի զգացումներու աշխարհի վրայ.

«Ամբողջ Եւրոպայի մէջ ոչ մէկ տեղ այնպէս Հայաստանի շունչը կը զգամ, որքան Ալպեան լեռներու բարձունքներուն վրայ, անոր անդնդային ձորերուն մէջ, անոր ժայռերու կուրծքէն բղխող աղբիւրներու քով։ Ոչ մէկ տեղ հայ շինականի կենցաղը, միացած իր կենդանիներուն, այնպէս հարազատօրէն կը տեսնեմ, որքան Ալպեան լեռներու կածաններէն քալող մարգագետիններու վրայ արածող նախիրները հսկող շինականներու։

«Ոչ մէկ տեղի գալարիքն ու բազմապիսի ծաղկունքն իրենց վայրենութեան մէջ այնքան նմանին Հայոց լեռներու ծաղիկներուն, որքան Ալպեան ծաղիկներն իրենց գոյնով ու բոյրով։

«Ոչ մէկ հով այն տարաւան ունի ու այն կեանքի աւիւն ներշնչող ուժը, որքան Ալպերու ձիւնն ու սառոյցը լիզող քամին...

«Ոչ մէկ տեղ արեւը այն աստուածային կրակը կը թափէ ինչպէս Հայաստանի արեւն է, որքան Ալպերու վրայ վառող ու կենդանացնող ճառագայթները. եւն...եւն ..եւն...։»

Դժբախտաբար այս կարծն ալ, ինչպէս եւ շարունակութիւնը չեն կրեր որեւէ թուական, ըսել կրնալու համար թէ հեղինակը այդ ձմեռուան աղէտի զոհերու մէջ կրնա՞յ ենթադրուիլ։

Կեդրոնական ոստիկանատան ըրած փնտռտուքս ալ — անուն մը գտնելու որ համապատասխանէր հայ ազգանունի մը — չտուաւ սեւէ դրական արդիւնք, որովհետեւ այդ բարձրութիւններու վրայ այցելուներու նոյնիսկ երկար ժամանակով արձանագրութիւնը պարտաւորիչ չէ եղեր։

Արդ, գաղտնիքը պատռելու — խորհրդաւոր հեղինակը իր թաքստոցէն դուրս քաշելու, անյաղթելի դժուարութեան առջեւ փորձի համար, կը հրատարակեմ գտնուած պայուսակին մէջ եղածներէն առայժմ մէկ գործը «Երեք Ընկերները» խոստովանութիւնը։

Եւ սաով միաժամանակ կոչ կ'ընեմ ամէն անոնց, որոնք մօտաւոր կամ հեռաւոր ծանօթութիւն կրնան ունենալ գործիս մէջ անձնաւորութիւններու իսկութեան կամ մօտաւոր էութեան մասին, բարի ըլլան հաղորդել հրատարակչիս, իր փնտռտուքներու մէջ անծանօթ հեղինակը գտնելուն աջակցած ըլլալու կամեցողութեամբ։

Իսկ եթէ այս փորձն ալ ապարդիւն եղաւ, միջոցներս ներածին պէս, հետզհետէ պիտի հրատարակեմ նաեւ պայուսակին միւս ձեռագիրները։ Ճիշդ է, թէեւ մեծ մասը գրուած դեռ չծնած մարդու համար, բայց ես չըլլալով հեղինակին չափ լաւատես, կը հաւատամ որ պիտի գտնուին անկեղծ հետաքրքրուողներ նաեւ այսօր ապրողներէն։

Գ. ՄԷԼՈՅԵԱՆ

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Վերջերս Ամերիկացիները նորէն կը յուզեն ոգելից ըմպելիներու դէմ տրուած արգելքի խնդիրը։ Այս առթիւ փաստաբաններու միջեւ կատարուած քննութեան մը համաձայն, 13.779 հոգի դէմ արտայայտուած են ոգելից ըմպելիներուն, իսկ 6340 հոգի՝ թեր։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԷ.

ԻՐԻԿՈՒՆ Է

— Պատուի ա՛ռ։

Շարք են կազմած հո
սկաւառները, որոնք, այսպէս
նմանին ապաւաժէ պատուարին
Հրեշտակներու պէս, անոնք
նային հայ գրօշին, որ Աստուած
նման վար կ'իջնէ ամպերէն։

Իրիկուն է։

Կազմախիները քնոյ պէտ
հեւան։ Երկինք աւարտած է
հանդէսը եւ։ զարդերը կը
հապճեպով։ Թռչնիկ մը ծառեր
մէջ քնանալու տեղ կը փնտռէ
վախէն կը ճչայ երբեմն.
սկաւառները աճապարանքի
են։ Կը դիտեմ իրենց շարժում
առանց ելլելու ճաշու
Ծառի կոճղերով շինուած
մըն է ան եւ գետ թաց են ծի
րը, որոնց բուսային հոտ
խառնուի «քրէմ»ին, զոր
հրամցուցին տղաքը։ Հաճոյ
պատճառէ ինծի վիրաւոր ճիւղեր
հոտը, որ յիշատակներ կ'արթ
ցնէ,— ես անծ եմ ծառերուն
ու ծառերուն հետ։

— Սինէմա՛, սինէմա՛

Իրարու լուր կուտան սկաւ
ները, — գիշերը սինէմա պ
երթանք։

ՍԻՆԷՄ

Արդարեւ, քիչ յետոյ, խում
ճամբայ ելաւ. Թուփերուն մ
բացուած արահետներէն դէպի
տակայ զբօսարանը։ Պարտէզի մ
մէջ, որուն տրուած է հասարա
կածային փեղեցկութիւն
քեօշք մըն է սինէման, հնոցի
պէս կը շողայ ծառերուն մէ
Լոյսը, ոսկեջուրի նման, կը թա
փի ծաղիկներուն վրայ, ու
կը կաթկթի ու կը տեսնուի
որ կը փրփրի գաւիթին սիւնե
վրայ։

Որքան ուրախ են սկաւ
ները։ Ես սինէման չէ, որ կը
տեմ։ Ինծի համար քաղցր է
տել, մութին մէջ, այս փոք
հանդիսատեսները, սկաւառա
որոնց դէմքին վրայ կը
հրաշալի շարժանկար մը։ Առ
տակա՛ն է այստեղ, պատին վր
ինչ որ կը խաղան վճարուած
ու ստացկոտները։ Սակայն
այդ խաղին, տեսէք, ինչպէս
գեւորուին, կը յուզուին, կը
ճուին, յաճախ ճիչ մը կ'արձ
այս մանուկները։ Ցոյն
մը, անոնց դէմքին վրայ կը
նուի մանուկ հոգիներու ամբ
խորութիւնը։ Իսկական սինէ
շարժանկարը դիտողներուն դէմ
վրայ է միայն։

Ամէնէն յիմարանոցին
յաճախ սինէմա կուտայ
թերուն։ Ու ես մութին անկիւ
նստած, խոր հաճոյքով կը
տէի խենթերուն դէմքը
անոնք, իրենց կարգին, կը
տեսն սինէման։ Օ՛, երանի
տի մոռնամ այն հրաշալի
ման, կենդանի եւ հետաքրքր
կան, զոր ես կը տեսնէի խենթ
րուն դէմքին վրայ։ Շատեր
լային, երբ իրենց նախատ
հերոսը վիշտ մը կ'ունենար
մանք, խրախուսելու հ
զայն, կը պոռային։ Ամէնէն
րունկ պահը համբոյրի
րանը կ'ըլլար։ Մութին մէ
լսուէր տարօրինակ հեւք
մ'անկամարդ աղջիկները կը
սառային ու պրկումներ կ'ունեն
յին, մեծ կիները կը խնդա
այրերը բացագանչութիւն
կ'ընէին..

ՎՐԱՆԻՆ ՑՈՒ

Հուանին բաղարկը կը

…արձագանգեր, երբ, կէս գիշերին, …ցինեցանք օրհնէմայէն ու հա… …ք մեր վրանները:

…րմա վրանիս առջն եմ:
…որ գիշեր է, գիւղի գիշեր:
Երկար առնէ ի վեր այսպիսի …եր չէի տեսած:

…ը կը յիշեմ Արմաշի գիշեր… …լուսնկայով եւ աստղերով …զարդարուած, հովիւի սրինգներով …նուն, ծաղկած պարտէզներու …րով յագեցած, ա՜խ, անփո… …ինելի գիշերները իմ գիւղիս…:

…գլխուս վերեւ, կաղամախի… …են, որ կը մտին ու կը սրըը… …ն ցանկարծ կը սկսին աղօթք …մրմնջել: Ցնտոյ կ'արտասուեն …ցունքը կ'իյնայ վրանիս վրայ:

Այժմ գիշերանուշն է, որ …ներ: Զարիկները անցուս կը …ին անոր ոտքերուն տակ եւ …թ կը նստին դաշտերուն …: Կարմիր աստղեր կան, ա… …ք բուերու նման կը թռչին …ինքէն: Ծաղիկը կը բուրէ …ներուն մէջէն: Ընո՜ւշ է գիշե… …ը եւ ես երգել կ'ուզեմ, երգե՜լ …գիշեր անուշ, հովի անուշ, չի… …նանի քունն անուշ, քաֆուր …երգին հոտն անուշ…»:

Ռ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

…ՅՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

…ԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

…կարժէ երբեմն երբեմն ծա…ցնել Հայաստանի «յառա…ջ» եւ «գեղարուեստական» …կանութիւնը: Մասնաւորաբար …ստեղծութիւնը, որ ըսին թէ …ի է կամ «ճագնապի մէջ»: …է թէ տաղանդաւոր երի…սարդներ կան Երեւանի մէջ, …ինչուչտ անոնք, որ թմբուկով …րուն տիրացան), բայց այդ …ղանդաւոր տղաքն ալ այնքան …են, որ օրուան իշխանա…էն կ'առնեն իրենց ներշնչ…ը, նիւթը, «բովանդակու…ը» եւ «ձեւը»:

…Գ. Գոհարի տաղանդ ունի եւ …բանաստեղծ է: Ցաւօք …իր բանաստեղծի …ուած քին, ահա թէ ինչո՞ւ …յարձակման ենթակայ է: …երջերս «բանաստեղծու…ագնապին» առթիւ քննա…թեան չափն անցուց, եւ …մանութիւն տուաւ Աչա…ոյ վէճին առթիւ ոտանա…ստոտխան մը, որ իր խոր…էջ կը մտնէ հեգնանքի …րուկ թելը:

…նն՜ը,
…ս ակատոր,
…ուսին,
…որ, ուզում եմ խօսել
…սակամութեան մասին:

Հայհոյեցինք մի օր,
Ռիխով խուժանի,
Թումանեանին,
Տէրեանին,
Որպէս զի այսօր
«Ցգտագործենք…»
Պարսամեան մերուժանի՜ն:

Հայհոյեցինք մի օր
«Երկիր», «հող» երգողին,
(երկիր — սովետական,
Հողը — խորհրդային),
Որպէս զի այսօր
Լոռնոտ հիացմունքով
Ներբողենք… Դանիէլ
Վարուժանի՜ն:

Գովում էինք իրար,—
«Ցաղանդաւո՛ր է»,
— Սա ա՛յն է,
Պրոլետ հայնէ,
— Եթէ ոչ Պուշկին,
Գոնէ նրանից ուժգին…»:

Երէկ դէմ լիրիկային,
Այսօր ստեղծել ենք ինչ որ
«Լիրիկա»:
Լաւ է,
Հե՛շտ,
Երէկ «տրակտորը կրծքով
կոմերիտուհի»,
Այսօր «գիշերն անուշ է»,
Երէկ «կորչի հինը»,
Այսօր
Ջնքշութեան,
Ցուշեր,
Վերը, — «Դուրեան պետրոս»,
Վարը,
«Մայիսեան գրոհ»,
«Իդէոլոգիան» պոչից,
Քաշէքա՞
Հրով,
Սրո՛վ…,

Իր երգերով ելնող,
Բայց հոգով արի,
Գրեց այս տողերը
Գուրգէն Մահարին:

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

Վերջերս առգին անգին շատ կը վիճին հայ գրականութեան մասին: «Ազգային գրականութիւն», «միջազգային գրականութիւն», «պրոլետարական գրականութիւն» «գաղութի գրականութիւն» եւ նմանութիւն:

Այս բացատրութիւններուն մէջ խակ սխալներ կան, որովհետեւ բանաձեւերը կուգան գրականութեան խորթ մտաւորականներէ:

Ի՞նչ կը նշանակէ «ազգային գրականութիւն» բացատրութիւնը: Դուք օտար լեզուի մէջ լսա՞ծ էք այդպիսի բացատրութիւն: Պահ մը ենթադրեցէք թէ ֆրանսացի մրցործներ littérature nationale բացատրութիւնը: Ի՞նչ կը հասկնաք: Արդեօ՞ք littérature française թէ ուրիշ բան:

Ժամանակ մը մեր մէջ կը գործածէին «տոհմային գրականութիւն» բացատրութիւնը, ինչպէս ֆրանսացի գրագէտները՝ «ցեղային գրականութիւն»ը: Առանց կենալու նոր տեսակէտներու վրայ որ հիմնովին կը քանդեն գրականութեան մասին շատ շատերու հասկացողութիւնը, ըսենք թէ ազգային գրականութեան եւ ազգագրութեան միջեւ տարբերութիւնը քիչ է, բայց երբ կ'ըսենք հայկական գրականութիւն, ֆրանսական գրականութիւն, անմիջապէս մեր միտքին մէջ կը պատկերանայ ստեղծագործական, գեղարուեստական գրականութիւնը հայ կամ ֆրանսացի անհատներու բազմութեան:

Դժբախտութի՛ւն է մեզի համար, որ գրականութեան նշանակութեան մասին լուրջ ըմբռնում չունինք: Գրականութիւնը կը կարծուի «պարապ վախտի խաղալիք»: Պատճառն այն է, որ մենք ոչ միայն կուլտուրի լրջութիւնը չենք հասկնար, այլ նաեւ մտածողութեան պահանջները: Ստորագրութիւնը դնել սորվելէ յետոյ, ամէն հայ կը հրամցնէ ձեզի ստանաւոր մըն ալ: Որո՞ւ կրնաս հասկցնել թէ գրականութիւնն ալ ուսում մըն է եւ իր պահանջներն ունի:

Փարիզի «Գրական ակումբ»ին մէջ մտաւորականներ ունինք, որոնք երբեմն պատասխանատու կարծիքներ կը յայտնեն, մինչ մեր այն թերութեամբ, որ պատասխանատուութեան մասին գաղափար չունինք:

Երեւակայեցէք. Ն. Աղպեն կ'ըսէ այնտեղ թէ Միհրան Պէշիկթաշլեան համեստ ու միջակ գրող է, եւ չի կրնար հասնիլ Դուրեանի բարձրութեան(sic): Երբ աշակերտ մը այսպիսի գաղափար յայտնէ իր գրականութեան դասին մէջ, պէտք է զերօ մը դնել եւ յանձնարարել երկա՜ր, երկա՜ր ուսումնասիրութիւն բանաստեղծութեան պահանջներուն եւ յիշեալ երկու գրողներուն մասին:

Անշուշտ գրականութեան (իբրեւ արուեստի) մասին իր թիւր ըմբռնումով էր, որ Աղպեն սխալ զուգակշիռ մը ըրած էր արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրականութիւններուն միջեւ, (ի՞նչ հարկ կար ընելու այդ զուգակշիռը, երբ խօսքը միայն Միհրան Պէշիկթաշլեանի մասին էր), ժամանակ որ բաղդատական գրականութիւնը այսպիսի աշխերական մարզանքներու կամ «պարապ վախտի խաղալիքի» նիւթ չէ, եւ կը պահանջէ այնքան աշխատանք որ ուսեալ համեստութեան համար —եթէ ոչ ուսելի— որքան պատրաստութեան կամ բանասիրութեան համար): Թերեւս Աղպեն այդ զուգակշիռով ուզեց քալել մինչեւ հոն, ուրկէ քար նետեց Մխիթարեան միաբանութեան, անոնց վերագրելով Միհրան Պէշիկթաշլեանի «միջակ կարողութեան եւ խառնուածքին պատճառը»:

Ինչո՞ւ այսքան սխալներ տարէցներու եւ գիտութեան նուիրեալներու մէջ:

ՈՒՂԵՂԸ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄԸ

Le Monde-ի մէջ, Տքթ. Անտրէ Օմպրետան կարճ յօդուածով մը կը խօսի այս խորունկ նիւթին մասին, որ փորձաքարն է բոլոր հոգեբաններուն: Փիլիսոփայական բազմաթիւ տեսութիւններ եւ միտքի հսկաներ ատեններ չկրցան երբեք պարզել ծագումը կամ կազմութիւնը մտածման, որ կը կապուի ուղեղին: Օմպրետան, որ կը բացատրէ հոգեպաշտներուն ու նիւթապաշտներուն միամտութիւնը, նոր բան մը չի բերեր ինք ալ:

Երկար վէճերէ եւ ուսումնասիրութիւններէ յետոյ, այսօր ընդունուած է թէ ուղեղը ունի կեդրոններ, մասնագիտական անկիւններ, որոնց կը կապուի այս կամ այն մտային կարողութիւնը: Օրինակ, երբ կը վնասուի ուղեղին ձախակողմեան մասը, հիւանդը չի կրնար խօսիլ այլ եւս, բայց կրնայ գրել ինչ որ կ'ուզէ խօսիլ:

Այսպէս ճշդուած են տեսողական, լսողական, գրչական եւ ուրիշ մտային կարողութեանց կեդրոններ: Հետզհետէ այն կարծիքը կազմուեցաւ թէ ուղեղը իբրեւ գործարանական կեդրոն, «մտածում կ'արտադրէ, ինչպէս լեարդը մաղձ»: Սակայն այսօր գոյութիւն ունի նոր գիտութիւն մը, որ կը ժխտէ մտային կարողութեանց տեղայնացման (localisation) մասին ընդունուած տեսակէտը: Մասնաւորապէս յիշենք իտալացի հեղինակ մը, Պրուքիա, որ թանձր հատորով մը կ'աշխատի վերագնահատութեան ենթարկել, եթէ ոչ քանդել, մտային կարողութեանց մասնաւոր կեդրոններու տեսութիւնը:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

1907 տարուան մարտ ամսուն Էվէրէկի եկեղեցւոյ գաւթին մէջ կանգնած էր Պոլսէն եկած աքսորական մը, մենք պատանիներս կը դիտէինք զայն հիացումի եւ յարգանքի ակնարկներով: Իրարու կը փսփսայինք «քաղաքական յանցաւոր էր». տառապանքի պատմութիւնը ուրուագծուած էր անոր դէմքին վրայ: Հեռու էր իր հոգեհատոր կնոջմէն ու զաւկէն՝ որոնք երկար ամիսներ ետք միայն պիտի կրնային միանալ անոր: Արիստակէս Սարգիսեանն էր ան, ուսուցիչ եղած իր տիկնոջ հետ մեր ազգային վարժարանին մէջ, դրկուած ամէն բանէ նոր բոյն մը պիտի շինէին գաւառի այս հեռաւոր անկիւնին մէջ: Ժողովուրդը եւ աշակերտութիւնը սիրեցին զանոնք:

1908ին կը ծնէր Սարգիսը, մայրիկը Տիկին Աղաւնի Սարգիսեան չէր կրնար լքել իր նուիրական գործը, գաւառի հայութիւնը պէտք ունէր անոր, դպրոցի սրահին մօտիկ սենեակի մը մէջ զետեղուեցաւ անոր օրօրոցը, հայ վարժուհին կաթ կուտար իր զաւկին եւ միեւնոյն ատեն կրթութիւն կը ջամբէր իր նորածինին համահասակ աշակերտներուն:

Ընդհանուր աքսորի ընթացքին անձնուէր մայրը իր ամուսնոյն կողքին կանգնած կ'ապրեցնէր իր զաւակները: Զինադադարէն ետք յոգնած, պարտասած ուսուցիչը կը մեռնէր Գալիայ մէջ պարտականութեան ճամբուն վրայ, մայրը առաւ իր երեք որբուկները եկաւ Փարիզ, իւրաքանչիւրը դրաւ իր պատշաճ դիրքին մէջ, ընտանեկան ներդաշնակ բոյն մը կազմուած էր Անկիէնի մէկ անկիւնը:

Բայց աւա՜ղ հարուածը կ'իջնէ ուժգնօրէն, Սարգիսը կը յանձնուի սեւ հողերուն Նոյեմբեր 15 շաբաթ օր իր 22 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Չէին բաւեր մարդոց հալածանքը եւ հայ կեանքի տարապայման տառապանքները: Բնութիւնը նախանձոտ, իր կարգին կը հարուածէ հայ մայրը եւ չի թողուր հանգարտ զայն իր բոյնի զուրգուրալիր եւ անփոյթ վայելքին մէջ իսկ:

Հայ մայրերը… ո՛րքան տառապած են եւ ինչքան դժբախտ…:

Սեդրակ Գարակէօզեան

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ԵՒ ԹՐԻՓՕԼԻԻ ՄԷՋ

ԱՂԱՁԱՐԵԱՆԻ ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ

Սուրիոյ մէջ համայնավարներու գործունէութեան եւ մասնիկ Աղազարեանի վտարման մասին, մեր երէկուան թիւով տուեր էինք սուրիական «Էլ Աֆրար»ի տեղեկութիւնները: Ահա նոր մանրամասնութիւններ:

«Էլ Ահրար»ի Հալէպի թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն, քանի մը օր առաջ Հալէպի մէջ ալ սկսած են ցրուիլ համայնավարական թռուցիկներ հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով: Թղթակիցը կը հաղորդէ որ հայեր են հեղինակները այդ թռուցիկներուն, որոնք վերջերս Միհրան Աղազարեան անուն մէկու մը Հալէպ հաստատուելովը գործի սկսան: Այս մարդը, կ'աւելցնէ թղթակիցը, շատ ճարպիկ ու խորամանկ մէկն է, ոստիկանները խուզարկեցին բայց ոչինչ բան չկրցան ձեռք անցընել որովհետեւ պահած էր:

Այսուամենայնիւ ոստիկանութիւնը հեռացուց Հալէպէն, կը գրէ թղթակիցը:

Թրիփոլիի մէջ ալ ցրուած են այդ թռուցիկներէն եւ ընդհ. ապահովութիւնը Մուհամմէտ Էոհէմը, Օպտալլա Րաֆին եւ իր եղբայրը ձերբակալելով Պէյրութ բերած է, որպէս հեղինակները այդ թռուցիկներուն: Թրիփոլիի ժանտարմականները գրգռուած այս ձերբակալութիւններէն բողոքած են կառավարութեան:

Թրիփոլիէն լուր առնուած է թէ նոր թռուցիկներ հանուած են, որով գործաւորները կը հրաւիրուին գործադուլ ընելու: Բացի այդ վերջին թռուցիկները կ'ըսուի թէ լեցուն են հայհոյութիւններով կառավարութեան հասցէին, որու հետեւանքով ալ ներքին նախարարութիւնը հրահանգած է ձերբակալել բոլոր կասկածելիները:

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

ՄԻԼԱՆՕ, 18 Նոյեմբեր՝ — Մասնաւոր ուրախութեամբ կ'արձանագրենք գաղութիս երիտասարդներէն Պ. Գուրգէն Ըլէմշահի յաջողութիւնը Միլանոյի դժուարահաս երաժշտանոցին մէջ ամենափայլուն կերպով աւարտելով շրջանը: Իր այս յաջողութիւնը աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք որ, 4 տարիէ ի վեր ո՛չ մէկ շրջան աւարտ ունեցած էր Իտալիոյ այս բարձրագոյն երաժշտանոցը:

Այսպէսով այս երիտասարդը կուգայ բերել իր տաղանդին տուրքը ցեղին գեղարուեստական ընդունակութեանց: Այս առումը վերջին 7 տարիներու ընթացքին մինչ անդամ Միլանահայ ամէն տեսակ հաւաքոյթներէ ուր իր ձայնը տալու դրաւ, հայ երգը սորվեցնելով իր հասակակից ընկերներուն մեներգներով, քառաձայն խմբերգներով եւ ընկերանալով Տիկին Սեւումեանի հայ գեղջկական եղանակներուն Միլանոյի Ռատիօ կայանէն, մինչ յայտ բերելով, կանխահաս ընդունակութեան մը փաստերը:

Քաղցր է տեսնել կոմիտասներու եւ Սպենդիարեաններու՝ դասն խաւարումէն յետոյ, նման թարմ տաղերու երեւումը հայ անհրաւած գեղարուեստի հորիզոնին վրայ:

Ստեփան Սրապեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

1.— Brève Histoire de la Petite Arménie, N. Iorga, Editeur J. Camber. Հրատարակութիւն Փարիզի Հ. Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչին, հասոյթը յատկացնելու համար ծննդաբեր կիներու օգնութեան ֆոնտին:

2.— Տարեկան Տեղեկագիր Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղին: Վիճակագրութիւն մը իր բուժարանին դարմանուած հիւանդներու մասին:

…ԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

…ԱՍԱԼԻՔԸ

…Ղազարը Ղասախցի է, 17 …եկան պատանի: Նա Ղասախի …ե տեսել, վանի հերոսա… …կ կաւաղներին ջուր է տա… …պարապ ժամփուշտ հաւա… …ցնել է կուին, որքան կա… …ի, եւ Ցեռոյ նահանջողների …մասին Երեւան է հասել: …րը մեռել են, եղբայրն …ներ Արբ է ինքը, Երեւան …րէն հարսնեց տուն է … Նրանց տան եւ այգու …ն օգնում: Լաւ տղայ է, …ռսէր, հարսն էլ նորիեն …ում են նրան, հարազատի …րգուրում վրան:

…րը երեկոյանում է, հարսի …ութիւնը վատանում, …ցած կանչում է.

— Ցղայ, Ղազա՛ր, հանեցը …թէ հաւկիթ կայ՝ տուն բեր, մէնէրը չաւեն, մեղք է:

— Կը նայեմ, հարս, այսօր էլ կը նայեմ, բայց պարան ինչո՞ւ է ուշանում: Աքլոր ես…:

Ու նորէն խօսքը կիսատ է թողնում:

Մութ է արդէն, հարսն ու Ղազարը նստած են դէմ դիմաց, չեն խօսում:

Ցանկարծ կառքի ձայն:

— Մեր կառքն է, պարո՜ն է, պարո՜նը…:

Ղազարը դուրս է թռչում: Հարսը պատուհանին է վազում իրաւ է, կորիենն է:

— Ղազա՛ր, հնչում է կորիենի ուրախ ձայնը, եկ, օգնիր՝ պարկերը ներս գնենք:

Ղազարը վազուց արդէն կառքի մօտ էր բեռն իջեցնում, տանում են տուն: Ձին քանդում են:

— Ձին պառկիր, յոգնած է:

Ղազարը բռնում պարզեցնում է ձին եւ ուրախ ուրախ տալում:

Հարսը ճրագով նկուղն է լուսաւորում, լաւ է չի խօսում: Տղի յոգնած տեսքը, ճակատին կաթող քրտինքը՝ մատնում է նրան ամէն բան:

Նրա մէջ մայրական գութն է խօսում, հանգիստ պառկեցնել յոգնած զաւակին, անշուշտ անօթի է, ծարաւ, պէտք է թէյ պատրաստել, ուտելիք դնել: Ու նա ճրագը դնելով ճրագակալին, վեր է բարձրանում:

Պարկերը անդաւորում են, ձին ներս քաշում: Կորիենն իր ձեռով գարի է տալիս ձիուն: Ու իր գործին ինքնագոհ մարդու տրամադրութեամբ՝ երգը շրթունքին տուն է բարձրանում: Կորիենը նետում է գլխարկը սեղանին, որն ընկնում է հրացանի վրայ, բայց նա զբաղած իր մտքերով չի նկատում հրացանն ու փամփուշտները, նստում է աթոռին ու կանչում:

— Ղազա՛ր, եկ սապոգներս (երկարաճիտ կօշիկ) քաշէ, ոտներս քրտնած են, բռնում են:

Ղազարը քաշում, հանում է սապոգները:

Մայրը գոգը ջուր է տալիս ոտները լուանալու: Կորիենը լուացւում է, մաքրւում, հանում է հագուստները, հագնում է գիշերանոցը եւ սկսում է ընթրել:

Մի երկու բաժակ թէյ խմելուց յետոյ՝ պառկում է եւ մտածում: Նրա ուղեղը զբաղուած է հաշիւներով, որքանով կարելի է ծախել ցորենը, եւ որքան կարելի է շահել:

Մայրը լուռ է, նա սպասում է, որ առաջինը կորիենը խօսի: Ու կորիենը խօսում է:

— Հարս, հաշուեցի՞ր ցորենի պարկերը, գիտե՞ս որքան հարստութիւն է այդ:

— Չհաշւեցի, տղաս, բայց գիտեմ, որ մի պարկ ցորենն էլ մեծ բան է այս սովի օրերին:

— Դեռ կը ճարեմ, մայր, դեռ շատ կը ճարեմ: Լսել եմ նզիստ բարեկամներ շատ ունեմ, նրանց հարերը դեռ լիքն են, ես գիտեմ բանալ տալու, դուրս քաշելու լեզուն: Լա՛ւ պիտի լինի, հարս, շատ լաւ պիտի լինի:

Հարսն այդ չէր սպասում իր զաւկէն, նրա հոգուն մի անբացատրելի տխրութիւն պատեց: Վերջի վերջոյ նա չկարողացաւ սպասել ու ասաց.

— Գիւղերում բան չթողե՞ս, մինչ, կռւում են մեռնող:

Կորիենն հակեցաւ մօր սեղ… լիքը, անդրադարձաւ հօր հրացանին ու զգաց, թէ մայրն ինչ է առաջարկում իրեն:

— Գիտեմ, մայր, կռւում են: Մի ահաւոր խենթութիւն: Կարսն ու Գիւմրին առնելէն յետոյ՝ դիմադրութիւն: Ի՞նչ պիտի լինի, պիտի յաղթե՞ն թուրք կանոնաւոր բանակին, ի հարկէ ոչ. պիտի պարտւեն, ու մի քանի բաթ-բուռ թի համար թուրքն իրաւունք պիտի ստանայ ամբողջ ժողովուրդը սրի քաշելու: Իսկ եթէ առանց կռւի անձնատուր լինենք՝ պատճառ չի ունենայ կոտորելու, Ռուսներն ու Եւրոպացիներն էլ կը միջամտեն… ու այնուհետեւ, Աստուած ողորմած է, Ռուսը նորէն տէր կը դառնայ իր երկիրներին:

Հարսի գլխին պաղ ջուր թափեցին կարծես, մրսեց, յետոյ տաքացաւ: Ցաւակը դէմ էր պայքարին, որը սուրբ էր մօր համար: Բայց նա չուզեց յուսահատել, նա հաւատացրեց իրեն, թէ կորիենի այդ տրամադրութիւնը քաղաքէն բացակայութեան, յոգնածութեան հետեւանք է, որ առաւօտեան ամէն բան կը փոխւի, ընդհանուր ոգեւորութիւնը տեսնելով ինքն էլ կը ոգեւորւի, կը վերցնէ հօր ատնքը եւ կ'երթայ իր պարտքը կատարելու:

Նա շարունակեց:

ԵՂԵՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

IMPRIMERIE - MASSIS-EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
25 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1426

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[...]ՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՈՍԻՆ ՄԷՋ

[...]լուրերու թնճուկ մը խորհրդային Ռուսիոյ մասին։ Զրոյց[...] ու ենթադրութիւններ, որոնք հիմնուած երկրին չարաղէտ [...]թեան վրայ, հիմնաւորուած դաւադրութեանց ու սադ[...]ներու երկար շարանով մը, կը տեղան բոլոր այն վայրե[...], որոնք ամենէն աւելի նպաստաւորուած բլլալ կը թուին [...] ունենալու Մոսկուայի հետ։

[...]ակասական լուրերու այս յորձանքին մէջ, — սպանում [...]լինի, ըմբոստացում կարմիր բանակի մեծ մէկ մասին, [...] Մոսկուայի փողոցներուն մէջ, որոնք եթէ չեն հերքուիր [...]տատուած ալ չեն գտներ,— կայ սակայն շօշափելի իրակա[...]ութիւն մը։ Աջ ու ձախ ընդդիմադիրներու զօրեղ ճնշումները [...]րոնք ճզմած են ռուս համայնավար կուսակցութիւնը եւ [...]նց հակամարտութիւնը փոխադրած մինչեւ կեդրոնի պա[...]ին մէջ. Ստալինը կը ստիպեն օրհասական պայքարի [...]պատրաստութիւններ տեսնել։

Ներքին պառակտումի անհերքելի փաստէն յետոյ, եթէ [...]իրեւ բացարձակապէս հերքուին օրուան լուրերը, իբր թըշ[...]ի ցանկերէ բխած ենթադրութիւններ ու դիտումնաւոր յե[...]անքներ, յստակօրէն կը նշմարուի բախումը, որ կը մօ[...], կատաղի, արիւնահեղ ու զարհուրելի դէպքերու նախա[...]ններով։

[...]ոլորովին խենթ մը չէ անշուշտ Ստալին, հալածանքի [...]ուսնոումէն բռնուած, որ իր գահակալութեան չարաշուք [...]ին երեւան բերաւ միմիայն մէկ կարողութիւն, անուրա[...] եւ բարբարոս,— ասիացի բռնաւորի նրբամիտ վայրագու[...]։ Ու դաւերն ու այլազան «հակայեղափոխական» սադ[...]ները, որոնք կը հաղորդուին բոլշեւիկեան աղբիւրներէ, [...]կրնար բոլորովին սարքուած բլլալ կարմիր բռնակալին եւ [...]րժանաւոր պահակախումբին՝ Կէփէուի կողմէ, ճզմելու [...] հրապարակէն քշելու, անզօրութեան մատնելու համար [...]ոակորդներ, որոնք կրնան օր մը, դժգոհութիւն գրգռելէ [...]ուցանելէ յետոյ, անցնիլ ճակատագրական դէպքերու ղե[...]կարութեան։

[...]ստալինի եւ իր հաւատարիմ շուներուն կողմէ իսկ այս [...]էն շրջանին երեւան հանուած դաւերն ու հակայեղա[...]խական շարժումի կորիզներն, ընդունելով մէկտեղ իբր նուա[...]գոյն իրականութիւն, կը հաստատեն թէ կարմիր գահը [...]կած է տարօրէն։

Աչք մը նետենք սակայն բոլշեւիկեան հաւաստումներու [...] վրայ, տեսնելու համար թէ Ստալինի եւ իր քաղաքակա[...]թեան սպառնացող վտանգը շատ աւելի մեծ է։

Դժգոհութիւնը որ տիրող կարգին դէմ ծայր տուած է [...]որդական փոփոխամիտ ու դիւրախաբ խաւերու մէջ՝ մեկ[...] մնտեսական հիասթափումներէ, հետզհետէ լայնցած ու [...]զօրացած է վարակելով համայնավար ղեկավար տարրերը։ [...]այվուրդը որ լրիւ տասնամեակի մը ընթացքին՝ աւելի տա[...]պեցաւ ու հիւծեցաւ քան ամբողջ ցարական բռնապետու[...]թեան ընթացքին՝ այլեւս զերծ բլլալ կը թուի Ստալինի ու [...]այի անմիջական հետապնդումներէն ու հալածանքներէն։ [...]ոնց պէտք ալ չէ մնացած, քանի որ ստեղծուած պայման[...]ը, ինքնին կը բաւեն զարհուրանքի ու սարսափի սպառնա[...]քին տակ կքելու ժողովրդական միամիտ տարրերու մեղկ [...]երը։ Մթնոլորտը կը լրացնէ գործունէութեան պակասը Ստա[...]ի ու Չեկայի, որոնք իրենց զէնքերը պէտք կը տեսնեն ուղ[...]ու մտաւորական ու գիտակից տարրերու դէմ, ու կը փորձեն [...] անգամ գլուխն իսկ ճզմել հաւանական ամէն ըմբոստու[...]ն ու «հակայեղափոխական» գործօն ձգտումներու։

[...]մտաւորականներու,— ճարտարագէտներ, տնտեսագէտներ եւ [...]ջապետներ, — դաւերէն ու անոնց խիստ դատապարտութե[...]ն յետոյ, Ռիկովի չնորհազրկումը, «աջ թեքման» վերագրուե[...]ով։ դէպի Կովկաս ուղարկումը՝ «առողջական պատճառներով»՝ [...]կպուին դաւադրութեան մը, որուն գլուխը կանգնած է [...]ցով՝ Կեդր. Ռուսաստանի զօրավարներու խորհուրդին նա[...]գահը, դաւադրութիւն, որ ուղղուած է Ստալինի դէմ եւ որուն [...] կը յայտնուի թէ դեր ունէին Ռիկով՝ խորհրդային գործավար[...] խորհուրդին նախագահ եւ Պլիւխէր՝ կարմիր բանակի մե[...]ոյն դէմքերէն մէկը։

Ռիկովի եւ Սիրցովի չնորհազրկումը այս դաւադրութեան հե[...]անքով, հաստատուեցաւ բոլշեւիկեան աղբիւրներէ իսկ. Պլիւ[...]ի ձերբակալման լուրը հերքուեցաւ ձեւով մը, որ հաստատում [...] նշանակէ ո՛չ միայն համայնավար տիրողտաւոր վերջա[...]երուն, այլեւ կարմիր բանակի մէկ մասն ալ միացած է դա[...]երներուն, տապալելու ի՛նչը սակայն. Ստալի՞նը, տեղը դնելու [...]որ բռնաւոր մը. թէ վարչաձեւն իսկ, զայն փոխարինելու [...] ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ հիմնուած կուսակցու[...]ը մը։ Յայտնի չէ։

[...]մէն պարագայի մէջ, բացայայտ է թէ Մոսկուա կ՚անցընէ [...]որկոտ օրեր։ Հակասական լուրերու թնճուկէն, այս թելն է որ [...] ու ամուր կարելի է առ այժմ քաշել։

[...]անաւանդ որ, Ռուսիոյ առաջին գործավար եւ զինաթա[...]թեան յանձնախումբին մէջ՝ խորհրդային պատգամաւորութեան [...] Լիտվինոֆի յանկարծական մեկնումը Ժընեւէն Մոսկուա, ու[...] բացատրութիւն չի կրնար գտնել։

Մ. Շ.

ՅՈՅՆ ԴԱՀԼԻՃԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀՐՈՅՑՆԵՐԸ

Գրեր էինք թէ մտադրութիւն կայ հանրապետական կուսակցութիւններու մասնակցութեամբ դահլիճ կազմել, միապետական վտանգին դիմագրաւելու համար եւ թէ այս նպատակաւ առաջարկներ եղած են Պ. Վէնիզելոսի դահլիճին մէջ ընդունելու Պ. Պ. Փափանաստասիոսն եւ եւ Գոնտիլիսը։

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, այս լուրերն ոչ մէկ հիմք ունին եւ շրջաբերութեան դրըուած են մասնաւոր նպատակներով։

Պ. Վէնիզելոս ըսած է թէ ոչ իր եւ ոչ ալ ուրիշներու կողմէ առաջարկ եղած է հանրապետական կուսակցութիւններու դահլիճ կազմելու համար։

«Իմ ծրագիրս գործադրելու համար խորհրդարանական եւ բարոյական բաւարար ուժ ունիմ, քաղաքական կառավարութիւն մը կրնայ յամեցնել ծրագրիս գործադրութիւնը։

Արդէն պէտք ալ չկայ հանրապետական ճակատ ներկայացնելու»։

Պ. Փափանաստասիոս եւս, յայտարարելէ յետոյ, որ շրջան ընող զրոյցներէն տեղեկութիւն չունի, աւելցուցած է թէ կառավարութիւնը յենուած իր ուժին վրայ, կրնայ գործադրել իր ծրագիրը։

Միւս կողմէ, ներքին գործոց նախարար Պ. Սիտեբիս յայտարարած է թէ վարչապետին հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին ոչ մէկ խօսք եղած չէ դահլիճի փոփոխութեան մասին եւ թէ տեսակցած է Լարիսայի զօրամասերու հրամանատար (Բ. զօրաբանակ) Թ. Մանեղասի եւ ոչ թէ Ա. Զօրաբանակի հրամանատար զօր. Մանեղասի հետ։

Կը հաղորդուի թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի միապետականներու գործունէութեան, հսկելով պետերու ամէն մէկ քայլին։

ԿՐԵՄԼԻՆ ԳՐԱՒՈՒԱԾ Է

Փրակա, 22 Նոյ. — Կէս պաշտօնական «Իսկրա» հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ուրբաթ իրիկուն, Մոսկուայի մէջ ծագած ըմբոստութիւնը տակաւին չէ զսպըւած։

Ուրբաթէն շաբաթ լուսնալու գիշերը Մոսկուայի փողոցներուն մէջ արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցած են։

Գործակալութիւնը կ՚իմանայ նաեւ թէ շաբաթ օր, ըմբոստ զօրաբաժինները գրաւած են Կրեմլինի պալատը։ եւ թէ այդ կռիւներու ընթացքին է որ Ստալին սպաննուած է։

∴ Պերլինի գերման համայնավար շրջանակները բաւական մտահոգ են Ռուսիոյ մասին տրուած լուրերու հետեւանքով։ Բայց կ՚ենթադրեն որ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութեանց խզումը արուած մասնաւոր հրահանգի արդիւնքն է, թէ այդ հրահանգին գըդապատճառն է արգիլել որ վերջին դաւադիրներու դատավարութիւնը որեւէ ազդեցութենէ զերծ մնայ...

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ 350 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԱԹԷՆՔ, 23 Նոյ.— Հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, համայնավարներն այսօր կազմակերպեցին մեծ ցոյց մը մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ։

Փոքր եւ անկարեւոր բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններուն եւ ցուցարարներուն միջեւ։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 350 ցուցարարներ, որոնց մեծ մասը ազատ արձակուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կրեմլինի ներսն ու դուրսը

Հակասական լուրերը կը շարունակուին Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին։ Փրակայէն կը հաղորդեն թէ Կրեմլինի ներքին անցուդարձերուն մասին, ոչ մէկ լուր կը հաղորդուի։ Մոսկուայի կառավարութիւնը մեծ յապաղումներով կը հասնի, փոթորկոտ օդին պատճառով։ Ճամբորդները կը յայտնեն թէ անսովոր որեւէ դէպք չէ պատահած Մոսկուայի մէջ, բայց համայնավար կուսակցութեան ամենէն ազդեցիկ շրջանակներուն մէջ մեծ խռովք կը տիրէ եւ թէ Ստալինի դէմ ըմբոստութիւնը չէ զսպուած։

Ուրբաթ օր համայնավար կեդրոնական կոմիտէն կոչ մը ուղղեց ի նպաստ համայնավարներու միութեան եւ համեբաշխութեան. երէկ ալ մամուլին մէջ նոր կոչով մը հրաւէր ուղղեց ժողովուրդին որ դադար տայ ներքին պառակտումներուն, հաւաքուելու համար երկրին պաշտպանութեան շուրջ, երբ «դրամատիրական» երկիրները կը պատրաստուին յարձակման մը։

Կեդրոնական կոմիտէն կը յայտարարէ թէ երեւան հանուած է «աշխատաւորական եւ գիւղացիական կուսակցութիւն» անունով կազմակերպութիւն մը, որ կը հետապնդէ հակայեղափոխական քաղաքականութիւն մը։

Ռիկովն ու Ստալինը կը մեղադրուին թէ նպաստած են այդ կուսակցութեան կազմութեան։

Այս երկու չնորհազուրկ ղեկավարներուն հրաւէր կ՚ուղղուի խոստովանիլ իրենց սխալը եւ հրապարակաւ յետսկոչում կատարել (ինչպէս Պուխարինը), եթէ չեն ուզեր կուսակցութենէն վտարուիլ։

Սակայն Ստալին կը վախնայ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

«Տէյլի Էքսփրէսս»ի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ստացուած վերջին լուրերու համաձայն, Ստալին անգամ մը եւս յաղթեց իր հակառակորդներուն։ Սակայն Մոսկուայէն Վարշաւիա եւ Պերլին հասած ճամբորդներ կը հաւատեն թէ բռնապետը ինքզինքը ապահով չի զգար։ Մոսկուա ըստ երեւոյթին հանդարտ է. բայց Կրեմլինի պալատը գիշեր-ցերեկ կը պահպանուի Կէփէուի կողմէ։ Կը կարծուի թէ Ստալին կը պատրաստուի իր պաշտօնատեղին փոխադրել Մոսկուայէն դուրս ուրիշ քաղաք մը, ենթադրելով որ արդի մայրաքաղաքը կրնայ օր մը իրեն շատ վտանգաւոր բնակավայր մը դառնալ։ Իր իսկ պահանջին վրայ, պատերազմական գործավարը՝ Վորոշիլոֆ կազմակերպած է յատուկ կուսակցութիւն մը, որուն նպատակն է միայն պաշտպանել Ստալինը աջ ու ձախ հակառակորդներու յարձակումներուն դէմ։

Միւս կողմէ նաեւ, Ստալինի ղեկավարութեան ու հսկողութեան տակ, ձեռնարկուած է փոփոխութիւններու քաղաքային ու զինուորական պաշտօնատարներու շրջանակին մէջ։

Միկոյեան եւս, առեւտուրի ժողկոմը՝ մէկը հնգամեայ չարաշուք ծրագրի հեղինակներէն, չնորհազուրկ եղած եւ հանուած է իր պաշտօնէն։

Այն իրողութիւնը թէ ժաքօպ Փէթէր Կէփէուի յանձնախումբին պետը՝ որ պաշտօն ստանձներ էր մաքրագործելու Մոսկուայի պահակազօրքը եւ այդ առթիւ ուրիշ վայրէ մը բերել տուեր էր թնդանօթաձիգներու խումբեր, կը հաստատէ ինքնին թէ, վստահութիւն չկայ Մոսկուայի թնդանօթաձիգներուն վրայ։

∴ Ստալինի սպանութեան մասին զրոյցները հերքելու նպատակով, այս վերջինը առջի օր ընդունեց ռուս լրագրողները եւ անոնց խօսեցաւ ներքին եւ արտաքին քաղաքական խնդիրներու վրայ։

Ինչ կը բանի կոմս Պեթլէն

Էնկիւրիի մէջ, Մուսթաֆա Քէմալի այցելելէ եւ այդ առթիւ հանդիպում մըն ալ ունենալէ յետոյ Յունաստանի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ, Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պեթլէն, յանկարծ մեկնեցաւ Պերլինէն, բարձրաձայն յայտարարելով մէկտեղ թէ՝ իր ճամբորդութիւնները քաղաքական որեւէ բնոյթ չեն կրեր։ Յիշենք նաեւ թէ Էնկիւրիէն դարձին առիթն ունեցաւ քանի մը ժամ կանգ առնելու Սոֆիա։

Ֆրանսական թերթերը առհասարակ հաշտ աչքով չեն դիտեր կոմս Պեթլէնի այս յաճախակի երթեւեկը։ «Փարի-Սուար» կը գրէ.— Հունգարիոյ վարչապետը որեւէ մէկէն՝ աւելի լաւ գիտէ թէ ի՛նչ ծախորդ վիճակի մէջ կը գտնուի իր երկիրը՝ թէեւ յաջողեցաւ Լոնտոնի Ռոչիլտներէն 400 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը կնքել, վարչապետը չի յաջողիր կայունացնելու Հունգարիոյ կացութիւնը։ Ո՛չ Հապսպուրկներու հաւաքական վերադարձը, ո՛չ ալ Մուսոլինիի խոստումները կրնան լուծել հարցը։ Կը մնայ Գերմանիոյ հետ դաշնակցութեան եւ Աւստրիոյ հետ մերձեցման մը խնդիրը, որ նպաստաւոր բլլայ Անշլուսի։ Տնտես. դաշնակցութիւն մը կ՚ուզուի հիմնել որ սակայն, շուտով պիտի վերածուի Կեդրոնական Եւրոպայի միացեալ ճակատի մը ընդդէմ արեւմտեան երկիրներուն՝ Լոն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽԶՈՒԱԾ

ՊԵՐԼԻՆ, 22 Նոյեմբեր.— Քանի մը օրէ ի վեր, եւրոպական գլխաւոր քաղաքներու մէջ, խորհրդ. Ռուսիոյ դէմ հակայեղափոխական շարժումներու եւ Ստալինի սպանութեան մասին շրջող զրոյցները, զանազան մեկնաբանութեանց տեղի կուտան, շնորհիւ Ռուսիոյ հետ հաղորդակցութեանց խզման։ Այս իրիկուն կարելի չեղաւ Մոսկուայի ռատիօ-կայանին հետ կապ հաստատել։

«Ցէօյչէ Ալկէմայնէ» կը գրէ թէ կը հաստատուի որ Պլիւխէր եւ Անդրկայեւ զօրավարները ձերբակալուած են։ Սիրցոֆ եւս ձերբակալուած է։ Ռիկով ղըրկուած է Կովկաս, որովհետեւ, հաստատուած է թէ կը պատրաստուէր արտասահման փախչիլ։ Գերման եւ ռուս մայրաքաղաքներուն միջեւ, հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները բոլորովին դադրած են։ Նոյնպէս Ռիկայի եւ Պերլինի եւ Ֆինլանտական սահմանագլուխին ու Մոսկուայի միջեւ։

Գերման կառավարական շրջանակները դեռ առջի իրիկուն Մոսկուայի իրենց ներկայացուցիչէն ստացան հեռագիր մը, ուր ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ տիրող խառնակ վիճակին մասին։ Եւ այդ պատճառով ալ, յարաբերութեանց խզումը կը վերագրեն մթնոլորտային աննպաստ պայմաններուն եւ յորդառատ անձրեւներուն։

Հակառակ ամէն բանի սակայն, Պերլին շատ թեթ. թափեց յարաբերութեան մտնելու Մոսկուայի գերման դեսպանատան հետ, սակայն ապարդիւն։ Մոսկուա չպատասխանեց Պերլինէն դրկուած հեռագիրներուն։

Հեռաձայնական եւ հեռագրական յարաբերութիւնները նոյնպէս խզուած են Մոսկուայի եւ Վարշաւիոյ միջեւ։

Լեհական թերթերը կը գրեն թէ Ստալին ձեռնարկած է լայն մաքրագործման մը ցամաքային եւ ծովային ուժերու սպաներուն մէջ, բազմաթիւ ստորճանաւորներ ձերբակալուած են։ Կարմիր բռնաւորը բանակի շատ հրամանատարներ հրաժարեցուցած է, անոնց տեղ նշանակելով իրեն հաւատարիմները։

∴ Վարշաւիայէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Մոսկուայէն Լեհ սահմանագլուխը հասնող կառախումբը բոլորովին պարապ էր։ Ո՛չ մէկ ճամբորդ կար։ Հասկցուած է սակայն թէ Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ կացութիւնը շատ ծանր է։ Պեսարապիոյ սահմանագլխային շրջանի բոլոր խորհրդային զօրամասերը հրահանգ ստացան պատրաստ վիճակի մէջ գտնուելու։

Ռուսիայէն լեհական հողը ապաստանող քանի մը փախստականներ յայտնած են թէ Կէփէուի խուզարկութիւններն ու հալածանքները, այս վերջին մէկ քանի օրերու ընթացքին, կրկնապատկուած ու սաստկացած են եւ թէ կացութիւնն անտանելի դարձած է։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Թայմզ»ը կը գրէ թէ Հնդկաստանի հիւսիս-արեւմտեան սահմաններուն վրայ, Աֆրիտի ցեղախումբերու չէզոքութիւնն ապահովելու համար, Անգլիոյ կատարած փորձերը ձախողած են։ Ընդհակառակն անոնց թըշնամութիւնը անգլիոյ դէմ աւելի սաստկացած է եւ լուր կայ թէ չորս զինեալ հրոսախումբերով անոնք կը քալեն դէպի Փէշավէր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՆ ՀԱՅՈՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

(Սեփական Թղթակցութիւն)

Պուքրէշի Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի սրահին մէջ, 16 նոյեմբերին բացուեցաւ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան ժողովրդական լսարանը: Դասախօսն էր Թեմին առաջնորդ Յուսիկ արք. Զօհրաբեան՝ որ նիւթ առած էր «Իրաւունքը հին Հայոց մէջ»:

Դասախօսը նախ բացատրեց այն ազդակները որոնք ժողովուրդներու մէջ օրէնսդրութիւն կը ստեղծեն, եւ յետոյ անցաւ Հայոց հին իրաւունքը մեզի ծանօթացնող աղբիւրներուն եւ մանաւանդ այն ուսումնասիրութեանց, որոնք կատարուած են հայ իրաւունքի մասին հայ եւ օտար հեղինակներու կողմէ, յիշելով Վահան վրդ. Բաստամեանցը, Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանը, Արսէն եպիսկոպոսը Արիստակէս եպ. Սեդրակեանը, ծանրանալով օտարներէն Յօսէֆ Քարստի վրայ որ ուսումնասիրած է Սմբատ Գունդստաբլի դատաստանագիրքը երկու հատորներու մէջ, առաջինով տալով անոր ճշգրիտ թարգմանութիւնը եւ երկրորդին մէջ լոյս ընծայելով իր մեկնութիւնները: Յիշեց փրոֆ. Քօլէրը՝ որ իր իրաւանական հանդէսին մէջ յաճախ զբաղած է հայ իրաւունքով, Մէքլենբուրգ Պիշօֆը որ ուսումնասիրած է Լէմպէրկի դատաստանագիրքը, եւ փրոֆ. Լայսթը որ խղճամիտ ուսումնասիրութեան մը մէջ ապացուցած է թէ հայ իրաւունքը մէկ ճիւղն է արիական իրաւունքին:

Դասախօսը ըսաւ թէ շատ տեղեկութիւն չունինք հին Հայոց քաղաքային իրաւունքին, ու քաղաքային օրէնսդրութեան մասին: Անշուշտ որ մեր նախահայրերն ունէին իրենց քաղաքացիական օրէնսդրութիւնը: Հայ Արշակունիները՝ որ այնքան մեծ դեր խաղացած են մեր կեանքին մէջ՝ կարելի չէր որ օրէնքներու մասին մտածած չըլլային. Եօթ ութ միլիոն ժողովուրդ կարելի չէր կառավարել առանց օրէնքի ու դատաստանի՝ հոգ չէ այդ ըլլար հրովարտակներու ձեւով: Ցեղով արիական ծագում, պարթեւ արիւն կրող այդ վեհապետները պէտք էր որ արիական ոգին ամբողջութեամբ բերած ներմուծած ըլլային արիական ուրիշ ժողովուրդի մը մէջ, զոր կոչուած էին վարելու: Մովսէս Խորենացին, տարտամ խօսքերով, Վաղարշակի կը վերագրէ նաեւ օրէնսդրական աշխատանք. ան նախարարներու պաշտօն կը բաշխէ, պատուէրներ կուտայ ու կանոններ կը սահմանէ: Ակնարկութիւններ կ'ընէ նոյնիսկ դատաւորներու մասին: Որքան ալ Խորենացին խախտած ըլլայ Խորենացիին գիրքը մեր մատենագրութեան մէջ՝ այնուամենայնիւ անոր տուած տեղեկութիւնները թելեր են իրականութեան հետքը գտնելու համար: Ու արդէն օտար գիտնականները որոնք զբաղած են մեր իրաւունքի ուսումնասիրութեամբ եւ որոնց անունները թուեցինք արիական ոգի կը վերագրեն հայ հին օրէնսդրութեան. ճիշդ է որ հայ օրէնքները ազդեցութիւնը կրած էին յունական, ասորական եւ հռոմէական իրաւական իրաւունքներու, Յուստինիանոսի, Լեւոնի, Վասիլի օրէնքներուն բայց արիական գիծն է անոնց հիմը:

Եթէ մեր ծանօթութիւնները հարեւանցի են մեր քաղաքային օրէնսդրութեան մասին, բարեբախտաբար առատ է մեր պաշարը, ինչ կը վերաբերի եկեղեցական-կանոնական օրէնսդրութեան, ուսումնասիրութեան համար նոյնքան շահեկան կալուած մը՝ որովհետեւ մեր կանոնագիրքը միայն զուտ կրօնական հարցեր չի շօշափեր, այլ բոլոր այն աշխարհիկ երեւոյթները՝ որոնք կապուած են եկեղեցիին հետ:

Մեր կանոնագիրքը սպառած չէ ցարդ: Մատուռապաշտ քանի չափ ձեռագիր ընդօրինակութիւններ պահուած կը մնան զանազան մատենադարաններու մէջ, մեծ մասամբ Էջմիածին: Անոնք յաճախ ուսումնասիրութեան առարկայ եղած են զանազան բանասէրներէ:

Մեր կանոնագիրքը կը պարունակէ տիեզերական ժողովներու, քանի մը օրթոտոքս ժողովներու, հայ եւ օտար եկեղեցական հայրերու դրած կանոնները:

Բայց ինչ որ մեր կանոնագրքին արժէք մը կուտայ՝ հայ եկեղեցական ժողովներու կանոններն են: Եկեղեցական ժողով ըսելով չկարծուին զուտ հոգեւորական հաւաքոյթներ, անոնց կը մասնակցէին ոչ միայն հայ եկեղեցւոյ պետը եւ հայ բարձրաստիճան հոգեւորականները, այլ նաեւ վեհապետը, նախարարները, եւ նոյն ինքն ժողովուրդին ներկայացուցիչները: Ասկէ զատ, այդ ժողովներուն մէջ ծեծուած եւ կանոնադրուած են նաեւ աշխարհիկ հարցեր՝ որովհետեւ անոնք յաճախ տեղի ունեցած են այնպիսի շրջաններու, երբ հայ ժողովուրդի քաղաքական իրաւասութիւնները օտար լուծի տակ սահմանափակուած էին եւ մեր հոգեւորականութիւնը կը լուծէր հայ ժողովուրդի կեանքին կապուած շատ մը ոչ զուտ հոգեւոր հարցեր:

Շահապիվանի ժողովը կարեւորագոյնն է մեր եկեղեցական ժողովներուն, ան տեսակ մը հիմնագիր ժողով է եղած՝ ուր տրուած որոշումները հիմը կազմած են ապագայ դարերուն:

Այդ կարգին կը պատկանին նաեւ զանազան ժողովներ որ գումարուած են:

Ուշագրաւ է այն պարագան որ մեր կանոնագիրքին մէջ ամփոփուած են մինչեւ Ցրդ դար գումարուած եկեղեցական ժողովներու կանոնները: Նոյն իսկ հոն չէ մտած Շնորհալիի Ընդհանրականը:

Հայ իրաւունքի օրէնսդրութեան պատմութեան մէջ անուն մը կայ սակայն, որուն տեսակ մը նախախնամական դեր կը վերագրուի: Այդ Մխիթար Գոշն է՝ որուն յօրինած Դատաստանագիրքը հիմ կ'առնուի յաճախ երբ կ'ուզուի հայ հին իրաւունքը ուսումնասիրել: Գիտնականները սակայն տարբեր կարծիք ունին հիմա Գոշի մասին: Զայն չեն նկատեր իբր հայ տոհմիկ օրէնսդրութիւն: Ինչո՞ւ է հապա որ Մխիթար Գոշը դարձած է տեսակ մը հեղինակութիւն:

Մխիթար Գոշը իր դատաստանագիրքը խմբագրեց: Այդ գործը կը բաղկանայ երեք մասէ. Ա. Նախադրութիւն մը որ ամենէն շահեկան մասն. Բ. աշխարհական օրէնքներ, Գ. եկեղեցական օրէնքներ:

Գոշի աղբիւրները եղած են բնական օրէնքները, աւանդութիւնները, Ս. Գիրքը (մանաւանդ բաբար ծննդոց գիրքը, երկրորդ օրինացը, դատաւորացը), ուրիշ քրիստոնեայ ժողովուրդներու կանոնները, նոյնիսկ անմիջական օրէնքներ:

Կարելի չէ հետեւաբար ըսել թէ Գոշի հեղինակութիւնը իր օրով կամ իրմէ առաջ Հայոց մէջ կիրարկուած օրէնքներու ժողովածու մըն է, եւ ոչ ալ զայն կարելի է միակ աղբիւրը նկատել նոյն շրջանի հայ օրէնսդրութիւնը ուսումնասիրելու համար, որքան ալ հայ հին իրաւունքի հետքերը կրէ:

Գոշի ազդեցութիւնը աւելի իրմէ յետոյ էր որ եղաւ հայ կեանքի մէջ: Նախ Կիլիկեան շրջանին ան իբր աղբիւր ծառայեց օրէնսդրութեան եւ օգտուեցաւ անկէ: Սմբատ Գունդստապլ՝ որ հեղինակն է օրինագիրքի մը՝ Մխիթար Գոշը ուղեցոյց ունի:

Բայց Գոշի ազդեցութիւնը աւելի մեծ պիտի ըլլար գաղութներու մէջ եւ պիտի նշանակէր իր հեղինակութիւնը:

Երբ Բագրատունեաց կործանումէն յետոյ՝ հայ ժողովուրդը դիմեց զանգուածային արտագաղթի, հետզհետէ հայ գաղութներ կազմուեցան Աստրախան, Վոլկայի ափը, Խրիմ, Գալիցիա եւ Մոլտավա: Արդ, այս գաղութներէն շատոնց մէջ Հայերը վայելեցին առանձնաշնորհումներ, եւ Մխիթար Գոշի դատաստանագիրքն էր որ հիմ ծառայեց իրենց դատական իրաւասութեանց:

Երկրորդ անգամ Գոշը ի պատուի եղաւ Խրիմի մէջ, որ հիմ ծառայեց թաթարական թարգմանութեան մը:

Երրորդ անգամ Նախիջեւանն էր որ Գոշը ուրացուեց իբրեւ դատաստանագիրքը Կատարինէ կայսրուհիին կողմէ տրուած իրաւասութեանց, Նախիջեւան անով ալ ղեկավարուեցաւ մինչեւ 1869:

Եւ վերջապէս Վրաց Վախթանգ թագաւորը, 18րդ դարուն Գոշը որդեգրեց իր օրէնսդրութեան մէջ:

Մեծ ըլլալով հանդերձ Մխիթար Գոշի հեղինակութիւնը իրմէ յետոյ, վստահօրէն կընանք ըսել թէ անոր երկը հին հայ իրաւունքին ցոլացումը չէ, այլ արեւելեան զանազան ազգերու օրէնքներն են, հայ միջավայրի յարմարցուած, հռոմէական ազդեցութեան տակ: Այսուհանդերձ մեծագոյն երախտաւորն է ան, հայ մատենագրութեան մէջ, հայ իրաւունքի պատմութեան:

ԵԼՄԶԱ ՍՐԳԻՍԵԱՆՑ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴՐԱՄԱՏԷՐ ՊԱՐՈՆ ԱՒԱՆԱԿԻ ԳԱՆԳԱՏՆԵՐԸ

(Նմանողութեամբ)

Պ. Աւանակ, պարկեշտ քաղքենի մը, հաւատարիմ իր հին սովորութիւններուն, նստած էր սրճարանի մը անկիւնը եւ փեռնոյի գաւաթ մը կը շոյէր ճղակնոտութեամբ...

— Ի՞նչ ունիք Պ. Աւանակ. շատ սրտնեղած կը թուիք..

— Թո՛ղ, եղբայր, գաւաթը կը յորդի... Տիկին Հանօն բաւական չէր, եւ ահա Ադամի դրամատունը, Ուսթրիքը, այլեւայլ հանդերձ...

— Դո՞ւք ալ...

— Բնականաբար. ո՞վ կրնար կասկածիլ Ադամին վրայ. Ֆրանսայի առաջիններէն էր.

— Մանաւանդ այբբենական կարգով:

— Քսան հազարի կը նստի ինծի. կ'ըսեն թէ պիտի վճարուի, բայց Աստուած գիտէ թէ երբ եւ որչափ... զարմանալի բան, եղբայր, այդչափ հին դրամատուն մը, որ թագաւորներու ժամանակէն գոյութիւն ունէր... որո՞ւն վստահիլ այլեւս

— Իրաւունք ունիք, դրամատուններն ալ կիներուն կը նմանին քիչ մը...:

— Ուսթրիքն ալ բաւական նստաւ ինծի. ամէնքն ալ կը վստահէին... մեծ եւ կմտաւոր... վտանգը քիչ... շահը շատ... ա՛ա ու նստէ:

— Ես ալ կ'անցնի, պարոն Աւանակ. կը շտկուիք շուտով:

— Մինչ այն, ես ալ շտկուեցայ սակայն: Տիկին Հանօն ալ իր մեծ ծանօթութիւններով, իր կարողութեամբ, իր աշխատակիցներով... Թո՛ղ եղբայր, թո՛ղ ... կարսօն, երկու փէռնօ եւս, եթէ կարելի է:

— Ներեցէ՛ք որ դիտել տամ սիրելի Պ. Աւանակ, թէ քիչ մը անզգոյշ վարուած էք. ինչո՞ւ ճարտարարուեստի թուղթեր չառիք.

— Անոնցմէ ալ ունիմ եղբայր. անոնցմէ ալ բաւական ճաշակեցի.." իրաւ որ դժբախտութիւն է դրամատէր ըլլալը.

— Մի՛ գանգատիք պարոն Աւանակ... վերջին հաշուով աւելի լաւ է շատ ունենալ եւ մէկ մասը կորսնցնել, քան բնաւ չունենալ... Ես այդ դժբախտ փորձառութիւնն ունեցած եմ եւ գիտեմ...

— Իրաւունք ունիք թերեւս, բայց... այդ ճարտարարուեստի թուղթերն ալ, եղբայր, ամէն բան կը խոստանան... բայց շահաբաժինի երես չէք տեսներ... լաւագոյն պարագային 1 կամ 1ուկէս առ հարիւր տարին.. 3000 ֆրանքի արժեթուղթ մը կը գնէք եւ տարի մը պիտի սպասէք որ 70 ֆրանք առնէք եւ ասկէ ալ 13 ֆրանք պետական գանձին վճարելու ստիպուած էք...: Հապա՞ դրամագլխի յաւելումները... Յաճախ փոխանակ գանձելու, ստիպուած ես նոր դրամ տալ... յայտարարութիւններ. նոր առաջարկութիւններ, նոր խոստումներ եւ արդի՛ւնքը... նոր դրամ տո՛ւր: Ամէն ամիս նոր նամակ կը ստանաս, որուն վրայ ճարտարարուեստը ներկայացնող գեղեցիկ աղջիկ մը կայ, որ կ'առաջարկէ քեզ դրամը չպահել այլ վստահիլ այնինչ ընկերութեան, որ պիտի տասնապատկէ դրամագլուխդ... գոնէ պարկեշտ ըլլային՝ աղջկան պատկերին տեղ տղրուկ մը կամ գոնէ լեռան քամոց գործիք մը նկարելու...

— Լաւագոյնն ուրեմն պետական երաշխաւորութեամբ հանուած պարտաթղթերն են թերեւս:

— Անոնք ալ տեղերնին մնան: Ընկերի ծրագրին գործադրութիւնն ապահովող միջազգային պարտաթղթերէն գնեցի... քանի մը հարիւր պետութիւններ երաշխաւորած էին իբր թէ... ո՛ւ եւ նայէ ... արդէն հարիւրէն 20ը կը կորսնցնեմ: Կ'ըսեն թէ յանցանքը Հիթլերինն է եղեր. որուն կ'ուզէ թող ըլլայ... փոխանակ վերջէն ըսելու պէտք էր առաջուընէ յայտարարէին թէ Հիթլեր մը կայ...

— Ուրեմն կը նշանակէ թէ լաւագոյնը ՝ դրամատունը պահելն է...

— Այդ մասին ըսել մի՛ խօսիր, սիրելի բարեկամ. գէշ յիշատակներ կ'արթնցնես մէջս... քանի մը տասնեակ հազար ալ ուալլիներէն կերած եմ... Կը յիշե՞ս պատերազմէն առաջուան երջանիկ ժամանակները... Սրբազան Ռուսիան, Փրէօպրաժէնսքիի նուագը, ցար-պապան, կոզակները ,

— Այո՛, այո՛, նամանաւանդ կոզակները, որ այժմ պալալայքա կը նուագեն Փրաթի մէջ եւ Մօնմարթրը...

— Հապա յետպատերազմեան մարքերն ու քուրոնները ... Աստուած իմ, Աստուած իմ, վրաս մարելիք կուգայ...լա՛է...կարսօն, երկու փէռնօ եւս:

— Ուրեմն միայն ազգային պաշտպանութեան ու քաղաքապետական պարտաթղթերը կը մնան լաւագոյնները..

— Անտարակոյս...բայց որովհետեւ ես նոր հարուստներէն չեմ եւ նոր ֆրանքներով գնած չեմ, տուած ռակի ֆրանքներուս փոխարէնը հիմա թուղթ ֆրանքով կը ստանամ. եւ որովհետեւ վճարուած տոկոսները կեանքի գինին պէս հինգ կամ տասն անգամ բազմապատկուած չեն, հարստութիւնս իր մէկ հինգերորդին իջած է. պատերազմէն առաջ 100 ֆրանք արժող թուղթիս 2 կամ 3 ֆրանք տոկոս կը ստանայի եւ այդ գումարով փառաւոր մը կը ճաշէի մեծ պալատներուն վրայ.այսօր ալ միեւնոյն գումարը կը ստանամ, բայց ան այլեւս կարսօներն նուէր տալու ալ չի բաւեր..

— Ուրեմն ուրիշ բան չի մնար ընելու բայց եթէ երթալ Սէ՛նը նետուիլ...

— Մինչ այն, պատուիրէ որ կառոսնը քիչ մը աւելի սառոյց դնէ փէռնօիս մէջ... զովանալով թերեւս քիչ մը աւելի լաւատես կ'ըլլանք:

— Եւ վերջապէս, չէ՞ որ Պանք տը Ֆրանսի նկուղները ոսկիով լեցուն են եւ մեր պատուական Ֆրանսան աշխարհի լաւագոյն երկիրն է. օտարներու վկայութեանց նայելով...

— Այո՛, այո՛, եւ մեր դիւանագէտները կրնան հանգիստ քնանալ իրենց բարձերուն վրայ. Գերմանիան կը պատրաստուի..., Ռուսիա՝ մէջ եւ օր մըն ալ աչքերնիս պիտի բանանք որ ամէն բան կարմրեր է...

Ցտեսութի՛ւն այսօրուան համար այսչափը բաւական է:

Ցտեսութի՛ւն..., վաղը շատ մը պատմելիք նորութիւններ պիտի ունենամ:

ՎԱՐԴ

ԹՈՒՐՔԻԱ
ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ
ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 15 Նոյ.— Ազգ. Ժողովը բացուեցաւ ժամը 14ին: Սրահը լեցուն էր մեծ բազմութեամբ: Նախագահը յայտնեց թէ խորհրդակցութեան պիտի դրուի Ֆէթհի պէյի հարցապնդումը: Ասոր վրայ, Սէրպէսթ կուսակցութեան պետը բեմ ելաւ եւ կարդաց հետեւեալ ճառը.—

«Թաղապետական ընտրութիւնը անխախտելի հետաքրքրութիւն մը առաջ բերաւ երկրին մէջ, որովհետեւ երկու կուսակցութիւնները իբրեւ մրցակից դէմ դէմի կուգային: Բոլոր քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ հազարաւոր հայրենակիցներ, որոնք ուրիշ անգամ չէին մասնակցած ընտրութեանց, այս անգամ ժամերով եւ օրերով սպասեցին քուէատուփին առջեւ, իրենց ընտրական իրաւունքը գործածելու համար:

Ճիշդ է թէ անոնցմէ շատեր յուսահատ եւ զայրացած ետ դարձան, որովհետեւ պատասխան առացին թէ «տետրակին մէջ չկայ իրենց անունը»: Բայց ասիկա տեսնողները բնաւ չզգուեցան, եւ ժողովուրդը որ հանրապետութեան շնորհիւ գիտէ թէ ինչ է ռամկավարութիւնը, կուրծք տալու ամէն արգելքի եւ ուղեց գործածել իր ընտրական իրաւունքը: Քուէատուփերուն առջեւ հայրենակիցներուն ցոյց տուած այս հետաքրքրութիւնը պէտք է պարծանքով լեցնէ հանրապետականներուն սիրտը: Ռամկավար երկիրներու մէջ, քուէ տալը հայրենասիրական պարտականութիւն մըն է: Երկրի մը մէջ, քուէարկութեան պարտականութեան հանդէպ անտարբեր գտնուողներուն թիւը որքան շատ ըլլայ, ռամկավարութիւնն ալ այնքան քիչ հասկցուած կ'ըլլայ ժողովուրդին կողմէ: Եթէ ժողովուրդը քուէէ չի գրկեր անոնք որոնք մէկ կողմ դրած հանրային շահերը՝ կ'ուզեն առաջ քշել իրենց անձնական շահերը, իրաւունք չունենար գանգատելու թէ հանրային գործերը աղէկ ընթացք չունին:

Քուէարկուներուն թիւը շատ կ'ըլլայ այն երկիրներուն մէջ, ուր հանրային դաստիարակութիւնը բարձր է. այս մտածումով պէտք էր գոհ ըլլալ, տեսնելով որ Թուրք ընտրողները ժամերով կը սպասեն քուէ տալու համար: Մինչդեռ կարգ մը կառավարական պաշտօնեաներ եւ կուսակցականներ իրար անցան այս երեւոյթին վրայ: Իսկ ջղայնոտութիւնը աւելցաւ երբ տեսան թէ քուէները ուզուած կողմին չեն տրուիր:

ՅԵՏԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԴԻՐԱՆՔԸ

Եւ որպէսզի քուէն իրենց ուզած կողմին տրուի, փորձեցին յետադիմութեամբ, համայնավարութեամբ եւ անիշխանութեամբ ամբաստանել մեր ամէ-
նէն մաքուր քաղաքներն ու
ղաքները: Եթէ ամէնէն առ
դէմ քաղաքներուն ու գիւղա
ղաքներուն մէջ յետադիմ
այս ամբաստան լայն շրջան
կայ ին, այդ տեղերու կառա
րական պաշտօնեաները ընտ
թիւններէ առաջ ինչո՞ւ չէ
ցին եւ կառավարութիւնը
թնցուցին: Սէրպէսթ կուսակցու
թեան կազմութենէն առաջ
լսէինք թէ ամբողջ երկիր
ռավարութենէն գոհ է, եւ մի
հոն լսուած գանգատները
պէսպիսութիւններն են անոնց
շահերը չեն գոհացած եւ
այն մխամխներուն, որոնք
քարոզութիւններէ տարուած
ժողովուրդը, որ այդ մինչեւ
ռավարութենէն գոհ էր,
պետական ընտրութեան
ինչո՞ւ մէկէն ի մէկ յետադիմ
կան եղաւ: Իրականութիւնը
պէս կրնար այսպէս երեւ
սական պատկերներ ցուցնել

Յետադիմական կոչուած
շարժումը ի՞նչպէս երեւան
Աշխարհիկ օրէնքները չեն
գեր, Խալիֆա՞ն կ'ուզենք
ժողովուրդը: Ո՛չ, հազար
ոչ: Յետադիմութիւն ըսուածը
է որ ժողովուրդը ուղեց ազատ
գործածել իր քուէն եւ
կողմին տալ:

Անոնք, որոնք յետադիմու
թիւն կը նկատեն Սէրպէսթին
տալու փափաքը, ընտրական ի
րաւունքը մենաշնորհ ընել
ներն են: Մենաշնորհի այս
սակիցները ռեւէ կայ չունին հա
րապետական սկզբունքներուն
Իրական հանրապետականն
պէտք է երես դարձնեն այս
սակ շահախնդիր անձերէն:

Ահա, էֆէնտիներ, երբ ժո
վուրդը կատարեալ կարգապահ
թեամբ քուէատուփին մօտ
կառավարական պաշտօնեան
արգիլեցին հայրենասիրական
պարտականութեան կատարու
եւ Զմիւռնիոյ մէջ անունը
ըսին անոնց, որոնք կ'ուզէին
պէտքի ի նպաստ քուէարկել

Այո, կ'ընդունինք թէ
շրջանակի մէջ քանի մը
անուններ տետրակ
լան, բայց եթէ այս թիւ
բիւրներու հասնի, այն ատեն
ըսել՞ է միթէ այդ քաղ
գաղտնի նպատակ մը
Ցնոյ, անունը չգտնուելու
մար ետ չդարձածներուն
կեղծ քուէներ գրած են եւ
րակին մէջ կեղծ արձանագրութ
ներ եւ մասի հետքեր
Այս դէպքերը փաստաթուղ
թով հաստատուած են եւ
թուղթերն ալ պատկանեալ
նութեան յանձնուած:

Եւ որովհետեւ կարգ մը
դերու մէջ քիչ մը գժ
ըսել թէ մեծամասնութեան
նը չկար տետրակին մէջ,
գիրներուն դէմ տեսակ
առարկութիւններ ըրած են
նակ, մէկ անկիւնը պատռ
այս անձնագիրը
պէտք է նորը առնել, եւ
գեա մարգահամարի վար
ալ չէ ուզած նոր անձնագիր
կարգ մը տեղերու մէջ ալ
կաններու եւ ոստիկան գիւղ
րու միջոցաւ արգիլած են
բողներուն մուտքը թաղապետ
սրահները, ուր դրուած քուէ
փեր: Ուրիշ տեղեր ալ
կան ուժով ցրուած են ընտրող

Իսկ այն տեղերը, ուր
բոլոր զգուշութիւնները
կան չեն եղած, հարիւրաւոր
բանն նետուած են այն
կով թէ անգործութիւնը
գործել գոհունակութեամբ
է ըսել թէ դատական պաշտօ

...րը գործիք չեն եղած քաղաքային պաշտօնեաներու այս արարքներուն, եւ իրենց ...բելին ըրած են ձերբակալութեան տեղի չտալու կամ ձերբակալուածները ազատ արձակելու համար։ Էքէնաներ, մեր ընդհ. ...ախագները եւ դատաւորները ...արակայ չեն կրնար ներողամիտ գտնուիլ անգործութիւնը ...նգարողներուն հանդէպ։ Արդ, ...իր որ այդ պատրուակով բանտարկուածները անմիջապէս ազատ արձակուած են յատարանի կողմէ, ... նշանակէ թէ քաղաքային պաշտօնեաները, տարուած կուսակցական նկատումներէ, աճարե... ած են ժողովուրդը որպէսզի ան ...ցրծած իր ընտրական իրաւունքը։

Այս դէպքերը տեղի ունեցած ...բոլոր քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու ժողովուրդին աչքին առջեւ եւ միեւնոյն ձեւով, ինչ որ ...ցուայ թէ մէկ կեդրոնէ ...ուած հրահանգի մը վրայ է որ տեղի ունեցած են անոնք։ Ահա թէ ներքին գործավարը ի՞նչպէս ...բոլորովին հակառակ նպատակ կը ...հասցնէ եւ տարր համար կը ...գործածէ իր պաշտօնեաները, որոնք պարտականութիւն ունին ...հպատակներու իրաւունքները ...պաշտպանելու։ Եւ թէ այս անիրաւ յարձակումներուն առջեւ դատ դէպքեր չպատահեցան, ատիկա կը պարտինք մեր ժողովուրդին քաղաքական հասունութեան ...ւ օրինապահութեան։

...քաղաքական ... ուղղութեան դէմ որքան դժուարութիւն որ յարուցուած է, նոյնքան ... դիւրութիւն ընծայուած է ...ներքին ի նպաստ քուէարկողներուն։ Այս տեսակ անձերէն անձնագիր չունեցողներուն իմաստագիրներ տրուած են եւ կամ ժամարի ձրիւղէն անձնագիրներ ...պահովուած. իսկ կարգ մը անձեր բանի տեղէ տեղ տարուած են եւ առանց անձնագիր փնտռելու անոնց քուէները առած են։

Նար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԵՐՔԻ ՏՕՆ

Ամրացնելու համար գիւղատնտեսական վերջին «յեղափոխութիւնը», հայ բոլշեւիկները բերքի տօներ կը կազմակերպեն ...մօ գաւառներուն մէջ, այդ առիթներուն տալով բոլշեւիկ քարոզութեան նկարագիր։

«Գարնանը տեղի ունեցած ...րժիքներն ու ...ւլլագէոզութիւնները, դրանցից սիրտ առած կուլակութեան նոր ոտնձգութիւնները, գիւղում դարձան մեան հակայեղափոխական տարրերի քարոզութիւնները» չեզոքացնելու համար, ցուցահանդէսներ կազմակերպուած են, պարել ու երգել տալով գիւղացիներուն.

Հին տունը փլել ա,
Կուլակը թռել ա,
Ջուքայի վաղէն թմմել ա,
Բադբակի տարին ա....

Այս երգը կը հնչէ գիւղատնտեսական բջիջներու խոտոտ երկվարներուն, խոշոր ու աւոյդ եզներուն, խելօք ու բարեհամբոյր կովերուն առջեւ, որոնք շարք կազմած են ցուցահանդէսին մուտքի դրան երկու կողմերը։

«Զարգ» գիւղատնտեսութեան տաղաւարին մէջ, պատերը զարդարուած են պաղամշակութեան, մեղուաբուծութեան եւ կաթնատնտեսութեան գործիքներով։ Սրահին վրայ կախուած խնձորներ, որոնց հետ կը մրցին դիկանկան եւ բելֆուր տանձերը։

Ցեղ մը Մհուբի ու Եղլովանի հսկայ կաղամբները, գետնըէգի ակի ցորենը։ Ըաճումեան վարժարանը ցուցահանդէս բերած է իր հսկայ գազարները։ Եւ ցեղ ցեղ ձագարներ։

Բայց «կլաղում էր ցուցահանդէսի կազմակերպութիւնը, ամէն ինչ թերի, ամէն ինչ կիսակատար» (Խորհ. Հայաստան, 1 նոյ)։

ԿՐԿԷՍԻՆ ՄԷՋ ԱԼ...

Հայ բոլշեւիկ մը կը գրէ թէ Երեւանի կրկէսը երբեք չէր հետաքրքրուած խորհրդային իշխանութեան շինարարութեամբ եւ գործերով։ Երկար ատեն նոյն անատաշ սրախօսութիւնները, նոյն «բալագանութիւնը», նոյն «խալտուրան», նոյն ապտակները։ Եւ, կ'աւելցնէ, «շովինիստ» արտայայտութիւններ.

— Ցոլիկը Հայ է, եւ դրա համար պէտք է ընդունիլ ջերմ կերպով...

Այս «թերութիւնները» սրբագրուած են։

Երեւանի կրկէսն ալ միջազգայնացուած է հիմա։

ԵՍ ՊԱՅՄԵՄ, ԴՈՒՔ ՄՏԻԿ ԸՐԷՔ

Գ. Թարվերդեան հեքեաթ պատմելու սովորութիւն չունի բնաւ։ Սակայն Հայաստանի մէջ այնպիսի բաներ կը պատահին հիմա, որ չէ դիմացեր եւ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը պատմէ հետեւեալը։ Կ'արտատպենք առանց փոփոխութեան։ Թող հայ բոլշեւիկը պատմէ, դուք ալ մտիկ ըրէք չեզոքութեամբ։ Ըլլա՞յ թէ բոլշեւիկները քննադատէք։

— Այն, ինչ այստեղ պատմելու եմ ինձ պատահած միօրն, այդ միեւնոյնը, զանազան ձեւերով շատ անգամ պատահում է շատ գիւղացիների։

Այդ մասին հաւաքած ունեմ բազմաթիւ նիւթեր, որոնք միանգամայն անէքդոտային բնոյթ են կրում, բայց որովհետեւ այդ մասին, թէկուզ տեղ, լրագրի էջերում չի կարելի խօսել, ուստի ես կը բաւականանամ միայն վերջին 2-3 տարիների ընթացքում ինձ պատահածների մասին պատմելով։

1927 թւի գարնանը Ղամարլուի վարկային ընկերութիւնից ստանում եմ գրութիւն, թէ —«Շուտով վճարեցէք ձեր 16 րուբլի պարտքը»։ Զարմանում եմ, ես պարտք չեմ, բան գործ թողած՝ գնում եմ Ղամարլու— Եղբա՛յր, ես ձեզ պարտք չեմ... Բաց են անում թուղթ, մատեան...— «Ա՛խ, ներողութիւն, պարտքերի մատեանից արտագրելու ժամանակ, փոխանակ Գ. Թադեվոսեանի, գրել ենք Գ. Թարվերդեան...»։ Երեւի այդ սխալը ուղղում են, որովհետեւ Թադեվոսեանից գանձւում է 16 րուբլին, բայց երկու ամսից յետոյ նորից ստանում եմ գրութիւն, այս անգամ սպառնալից —«Արանով երկրորդ անգամ է ձեզ յայտնում ենք ձեր 16 րուբլի պարտքի մասին» եւն., եւն., եւ սպառնում են «2 օրւան ընթացքում չտալու դէպքում գանձել վարչական կարգով...»։ Նորից Ղամարլու, նորից մատեանների քրքրում, նորից ներողութիւն. «Սխալւել ենք» եւն.։

Ցեղայ ի՞նչ պարծում էք հենց ա՞յդ էր, պրծա՞ւ, չէ՛, անցնում է չորս թէ հինգ ամիս, նորից մի գրութիւն։ — «Արանով Ղամարլուի վարկային ընկերութիւնը երրորդ անգամ յիշեցնում է ձեզ, ձեր 16 րուբլի պարտքի մասին...»։

Այս 1927 թւին էր։

1928 թւին Ղամարլուից ստանում եմ մի գրութիւն, որով ինձանից պահանջում են իմ 1925 թւին ցանած բամբակից մնացած 16 րուբլի պարտքը։ Ես գնում եմ, բացատրում նրանց, որ ես ոչ թէ 1925 թւին բամբակ չեմ ցանել, այլ Հայաստանում էլ չեմ եղել։ Քրքրում են մատեանները, բան չեն գտնում, ու «Երեւի թիւրիմացութիւն է» ասում են։ Ընդաւ մի տարի, ստանում եմ գրութիւն, որով պահանջում են իմ 1925 թւի պարտքը։ Նորից գնում եմ, պահանջում հիմքը, չեն գտնում, չկայ։ Անցնում է վեց ամիս, եւ քանի օրուայ ընթացքում երկու գրութիւն է գալիս, մէկով պահանջում են պարտքը, միւսով գիտ անւանում են Աբրահամ Այլահվերդեան եւ հրաւիրում վճարել իմ պարտքը։ Նորից գնում եմ, ասում եմ որ ես Աբրահամ Այլահվերդեանը չեմ, այլ Գէորգ Թարվերդեանը։ Ասում եմ որ ես բամբակ չեմ ցանել։

Նորից գրութիւն է գալիս, «Խնդրում ենք շուտով վճարել»։

1929 թւին, ամառը, հերթի հետ վճարում եմ նաեւ գետառը 12 րուբլի։ Անցնում է մի ամիս, նորից պահանջում են։ Գնում եմ ու ցոյց տալիս ստացականը,

— Չի կարելի, պատասխանում են, այդ գրւած է արդէն, ուզէք չուզէք պիտի վճարէք։

Վճարում եմ։

Անցնում է երկու ամիս, պահանջո՞ւմ են։ Գնում եմ, ցոյց եմ տալիս երկրորդ ստացականը։ Քրքրում են մատեանները, գործավարը սխալւել է, կը պատահի էլի. թիւրիմացութիւն է...։

Գալիս է 1930ը, ստանում եմ գրութիւն, պահանջում են պարտքս եւ տուգանք... Վճարում եմ։

Այս.. «վճարում են» գիւղացիները։ Եւ միայն Թարվերդեանն է, որ կը գանգատի... վճարելով նոյն ատեն տալով իրապաշտ նկարագրութիւն մը, աւելի գեղեցիկ գրուած՝ քան Երեւանի պրոլեթ գրողներուն գործերը։

ՆԱՆՍԻԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդհանրապէս բացառիկ երեւոյթ է, մանաւանդ ընդհանուր պատերազմից յետոյ, Հայ Ուսանողական Միութիւնների գոյութիւնը բոլոր երկրներում եւ որոնց շարքին Ֆրանսիայում։ Հայ Ուս. Միութիւններ գոյութիւն են ունեցել պատերազմից առաջ Ֆրանսիայի զանազան համալսարանական քաղաքներում, սակայն որոնք երբեք մնայուն եւ հաստատուն կեանք չեն ունեցել, հակառակ այն բանին որ հայկական կեանքը կարիք է ունեցել կազմակերպուած ուսանողութեան։

Ընդհանուր պատերազմը պատճառ դարձաւ ուսանողական միութիւնների քայքայման։ Վերջին տասնամեակում Փարիզի Ուսանողական Միութիւնն էր միակը, որ քիչ ու շատ գործունէութիւն կարողացաւ յայտաբերել։

Նանսին որպէս Ֆրանսիայի համալսարանական քաղաքներից մէկը, որպէս բազմաթիւ տարիներ շարունակ, ունեցել է Հայ Ուսանողական Միութիւն։ Սակայն մինչեւ վերջին տարիներս նրա անդամների թիւը առաւելագոյն դէպքում չի անցել 10ից։ Իսկ այս տարի ուրախութեամբ տեսնում ենք նրա շուրջը համախմբուած մօտ 18 ուսանողներ։

Եթէ ծանօթանալու լինենք Հայ Նանսիի Ուսանողական Միութեան անցեալ կեանքով կը տեսնենք, որ նա պահանջուած գործունէութիւնն ցոյց չի տւել, արդիւնք այն բանի, որ ի վիճակի չի եղել մեծ հաւաքականութիւն ներկայացնելու, երբեմն եղել են տարիներ որ միութիւնը մնացած կեանք է ունեցել։ Միայն վերջին երեք տարիներում է, որ նա սկսել է իր շուրջը համախմբել հայկական զանազան գաղութներից եկած հայ ուսանողների եւ նպաստաւոր միջավայր ստեղծել անոնց ժամադրութեան, մտքերի փոխանակութեան, զանազան հարցերի արծարծման։ Այդպիսով նա կարողացել է իրեն ծանօթացնել ոչ միայն տեղական ժողովուրդին, այլեւ այն բազմազգի ուսանողական միութիւններին, որոնք գոյութիւն ունեն Նանսիում։

Մեզ համար պարզ է, որ ուսանող երիտասարդութիւնը մեծ պարտականութիւններ եւ դեր ունի կատարելու հայ իրականութեան մէջ, այդ տեսակէտից անհրաժեշտ է, որ նրանք գիտակցեն այդ դերը, կազմակերպւեն ոչ միայն իրենց՝ ապրած քաղաքներում, այլ այս դէպքում ամբողջ Ֆրանսայում, որովհետեւ վերջ ի վերջոյ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներում կան համախմբուած քիչ ու շատ թւով հայ ուսանողներ։

* * *

Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 16ին կիրակի օր, ներկայ էին 14 ուսանողներ։ Նախկին վարչութիւնը ներկայացրեց իր մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, որից պարզւեց որ վարչութիւնը համեմատած նախորդ տարիներին ունեցել է բաւականին գոհացուցիչ եւ լաւ գործունէութիւն։ Միութիւնն ունեցել է պարբերական հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ, ամառուան ընթացքում խմբական պտոյտներ եւ գրօսանքներ, ունեցել է մէկ պարահանդէս-երեկոյթ։ Միութիւնն ունեցել է իր գրադարանը, սակայն եղած գրքերը չեն գոհացնել միութեան պէտքերին։ Պարբերաբար ստացել է «Յառաջ» եւ «Foyer» թերթերը։ Ահա այս բոլորով ժամանցութիւն եւ հաւաքական կեանք ու աշխատանք է ստեղծել հայ ուսանողների մէջ, որը նպաստել է Միութեան զարգացման եւ կազմակերպման։

Նոյն ժողովում ընտրւեց նոր վարչութիւն երեք հոգուց բաղկացած։

Թէ ընդհանուր ժողովում եւ թէ վարչութեան առաջին ժողովներում առաջիկայ տարուան գործունէութեան նախագծի մշակման ընթացքին հանւեց այն եզրակացութիւնն, որ առաջիկայ տարին պէտք է լինի աւելի բեղուն եւ արդիւնաւէտ աշխատանքի տարի։

Պիտի իմանալ, որ գեղեցիկ որոշումներ միշտ կարելի է հանել, սակայն չպիտի թողնել, որ նրանք մնան թղթի վրայ որպէս մեռած եւ անարժէք որոշումներ։ Յոյս ունենք, որ Ուսանողական Միութիւնը պիտի արդարացնէ իր գոյութիւնը։

Բ. Աղաբէկեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՔԱՐԱՑԱԾ ԼԻՈՆԸ»

ԼԻՈՆ, 18 նոյ.— Ժամանակէ մը ի վեր լո՛ւռ է Լիոնը, քնացած բառիս բովանդակ իմաստով։ Անցնող երկու տարիներու ընթացքին բաւական երկար ժամանակ անիմաստ աթոռամարտ մը տեղի կ'ունենա՞ր, պայքարը երկար տեւեց, ոմանք յուսահատ քաշուեցան հրապարակէն, ոմանք զզուեցան, իսկ ոմանք ալ իմաստութեան համարեցին չշփուիլ կարգ մը մարդոց հետ։

Արդիւնք. ոչինչ։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ հայկական եկեղեցիէն ներս եւ դուրս, այդ Լիոնահայութեան մեծամասնութեան անծանօթ է։ Այն օրը որ եկեղեցին վէճի եւ կռուի թատերաբեմ հանդիսացաւ ժողովուրդը երդում ըրաւ ոտք չդնել Աստուծոյ Տունը քանի որ ան վերածուեցաւ խոկական վաճառանոցի, եւ եկեղեցի գացին ու կ'երթան անոնք որ ազգական-բարեկամ են աթոռակալներու։

«Յառաջ»ի մէջ յաճախ կը հանդիպինք նկարագրութիւններու Ֆրանսայի ամենայետին գիւղերէն։ Ափ մը հայութիւն, եւ սակայն հայկական կեանք, ազգային մթնոլորտ եւ նաեւ նախանձելի աշխատանքներ։ Լիոնը իր 5—6հազարով ոչ մէկ գործ կ'ընէ, բազմաթիւ այլ եւ այլ միութիւններ հայր. վերաշինական, ուսումնասիրաց, կրթասիրաց եւլն. տարին մէկ քանի ժողով սին եւ պարապ թեր ու դէմ վէճեր շատ շատ հանդէս ներկայացում մը կամ առրեգլխին պատի օրացոյց մը։ Եւ կատարուած կ'ըլլան կանոնագիր-ծրագրի բոլոր ազգօգուտ յօդուածները։

Ո՞ւր է այս դէպի անդունդ սուրացող գնացքին վերջը։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անտարբեր եւ անկազմակերպ։

Պատասխանը փնտռեցէք «ազգասէրներ»էն...։

Մ. Գ.

ՓԱՐԻԶԻ ԹՂԹՕՆԸ (5)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

— Զէնք են հաւաքում։ Ես մեր զէնքերը, փամփուշտները ...այ, յանձնեցի, բերդանը ...յն պահեցի քեզ համար։

Կորիւնը լաւ էր ճանաչում ...ը, շոյելով նրան վշտացնել՝ տ...

— Լաւ ես արել, որ բերդանը պահել ես, նա իմն է. հօրս աւանդը։

Հարօն ուրախացաւ։ Ուրեմն ...ղը, վա՛ղը Լոեցին, աւելի ի՞նչ ...ելի էր խօսել։

Կորիւնն ընկաւ խոհերի մէջ։ ...ւում են, այդ է պահանջում ... հօր առջեւ կանգնած ժողովուրդը։ Բոլոր զէնքի ընդունակ մարդիկ կռւի դաշտում են, այդ ... պահանջում նաեւ իրմէ իր ...հայրենասէր մայրը, գուցէ նաեւ ...հօր ոգին, եթէ հոգիներն զգում են։ Բայց ինքը կորիւնը չի հաւատում յաղթանակի։ Կռւով թէ առանց կռւի՝ Թուրքը պիտի գրաւէ Հայաստանը, եւ ամբողջ ժողովուրդը չի՞ կոտորելու, այդ անկարելի է։ Պիտի ապրեն մի կերպ, ապաստելով իրերի դասաւորման, կամ ելք պիտի գտնեն ու գաղթեն Ռուսաստան։ Երկու դէպքում էլ ապրել է պէտք, դրամ է պէտք։ Ո՞վ որքա՞ն հնարաւորութիւն կայ դրամ շահելու։ Ցորեն, այս սով օրերին, գեղին ոսկի կը հանէ մարդկանց գրպաններէն։ Ու ինքն ունի այդ գանձը, հենց միայն այսօրուան բերած ցորենը որքան ոսկի արժէ, ու դեռ որքան ցորեն կարող է բերել ու ծախել ինքը։ Ո՛չ, ո՛չ, ինքը չի գնայ կռւի, եթէ զոռով չտանեն։ Մայրը երազներով տարւած կին է, երբ անցնեն այս սեւ օրերը՝ մայրը գոհ կը մնայ կորիւնէն։ Պայքարում են՝ թող պայքարին, մէկով աւելի, կամ պակաս, ոչինչ կը փոխւի։ Հայերը քանի՞ որ պիտի դիմանան ո՞ր, մի օր, երկու օր, արժէ՞ դրա համար կեանքը վտանգի ենթարկել. վերջին հաշւով խելօքի պիտի համարւեն նրանք, որ չեն խանդավառւել, անհաս երազի ետեւէն չեն վազել։ Մայրը մի քիչ պիտի ցաւի, ճնա չւենի, յետոյ գոհ կը լինի»։ Այսպէս համոզում, հանգստացնում է կորիւնն իրեն, բայց չի կարողանում քնել։

Հարօն էլ չի քնում նա էլ իր խոհերն ունի, բայց լաւ է, աչքը պատուհանին, թէ երբ պիտի լուսանայ, նա ուզում է, որ շուտով առաւօտ լինի, իսկ կորիւնն ուզում է որ գիշերն անվերջ լինի. չէ՞ որ առաւօտեան հաշիւ ունի տալու մօրը, ազգին, հայրենիքին...։

Կորիւնը մօր գրգռութեննէն անհանգիստ էր. ստքանում էր, պաղում։ Վերջապէս ձայնեց մօրը

— Արթո՞ւն ես, Հարօ։

— Ի՞նչ կայ.

— Անհանգիստ եմ, կարծես ջերմի նոպայ եմ ունենալու, քինին կա՞յ տանը, տուր խմեմ։

Հարօն ելաւ վառեց լամպը, քինին գտաւ, տւեց կորիւնին։ Ցէր կարմրած աչքերը, գունատ դէմքը շարժեցին մօր գութը։ Հիւանդութի՞՞ն. Աստուա՜ծ, հեռու պահէ։ Գոնէ այս օրերին պէտք չէ հիւանդութիւն։ Կորիւնն ընդունեց դեղը, վերմակը քաշեց գլխին։

Հարօն այլեւս չկարողացաւ քնել։ Լոյսը բացւում էր։ Հարօն վաղուց ոտի էր, կորիւնը քնած էր, ու Հարօն անհամբեր սպասում էր նրա զարթնելուն։

Դուռը կամաց բացւեց. Ղազարն էր։

— Անասուններին նայեցի, Հարօ, ինչ որ պէտք էր՝ արի, գոմը մաքրեցի, ջուր բերի։ Հիմա խնդրում եմ մի քանի ժամով ինձ արտօնէք քաղաք իջնելու։

— Գնա՛, լաւ, բայց շատ չուշանաս։

— Չեմ ուշանայ. գնամ կուգամ։ Բայց յետոյ.. գուցէ...։

— Լա՛ւ, լա՛ւ, գնա՛. յետոյի խօսքը յետոյ կ'ասես։ Նեղացաւ Հարօն։

Ղազարը գնաց։

Մարդիկ եկան, ուզեցին կորիւնին տեսնել։ Հարօն սարսափած ձայն տւեց աղին։ Կորիւնը չհագնւեց։ Խալաթով ընդունեց նրանց։ Անծանօթ մարդիկ էին, մայրը դուրս գնաց։ Ցորեն առնողներ էին, ցորենը մաս մաս անհրաժեշտ պիտի առնէին։ Երբ նրանք հեռացան՝ կորիւնը նորէն պառկեց,

— Վերջապէս ի՞նչ ունես՝ կորիւն ջան։ Հարցրեց Հարօն։

— Չգիտեմ, կուրծքս ցաւում է, չեմ կարող քայլել։

Մայրը մօտեցաւ, ուզեց շոյել աղի ճակատը, բայց կորիւնը խուսափեց մօր գգւանքից, վերմակը գլխին քաշեց։

— Մրսել ես գուցէ, բաժակ քաշեմ, տաք ջուր դնեմ։

— Ո՛չ, ո՛չ, պէտք չէ, մէկ հատ ասպիրին տուր, կ'անցնի։

Մայրն ասպիրին տւեց։ Ուզեց անհնարը կարգի բերել։ Հրացանը փամփուշտներով դեռ մնում էր անդանի վրայ։ Նա չկարողացաւ վերցնել, պահել։ Նա դեռ չէր ուզում հաւատալ, թէ հայդուկ հօր կտակած զէնքը, այդ նպատակից պայքարի օրերում անգործ, դարակում պիտի մնայ թողցը իր տեղում։ Մայրական սիրտն ընդունակ է զգալ զաւակի նեղութիւնը, հիւանդութիւնը, եթէ նա կայ, ու նոյնիսկ չի ասում, իսկ Հարօի սիրտն հանգիստ էր կորիւնի համար։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

տոնի, Փարիզի եւայլն, Գերմանիա յենարաններ կը փնտռէ, Պուտափէշթ իրեններր կը ներկայացնէ։ Վտանգաւոր յենարան։

.˙. Պերլինի մէջ, Կոմս Պէթլէն յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Հունգարիա, ինչպէս Գերմանիա, նախ կը փնտռէ իր գործի ազատութիւնը՝ խաղաղ միջոցներով, ինչպէս նաեւ միջազգային կեանքի մէջ՝ իրաւունքներու հաւասարութիւն։ Այսպէս երկու երկիրները զինաթափութեան հարցին մէջ կը վարեն նոյն քաղաքականութիւնը։ Հունգարիոյ վարչապետը աւելցուց թէ խաղաղութեան այս քաղաքականութիւնը պէտք է ազգերու միջեւ ստեղծեն աւելի սերտ գործակցութիւն մը, պայմանաւ սակայն որ այս խաղաղ բարեշրջումը չնշանակէ հրաժարում այն միջոցներէ, որոնց ազգերը պէտք ունին պահպանելու համար իրենց ապագան։

Խօսելէ յետոյ բազմաթիւ պատճառներու վրայ, որոնք իրարու կը կապեն Գերմանիան եւ Հունգարիան, Կոմս Պէթլէն յայտնեց թէ հունգար տնտեսական շրջանակները կը փափաքին մօտենալ Գերմանիոյ, բայց ցաւով կը հաստատեն պատերազմէն ի վեր, Գերմանիոյ տնտեսական քաղաքականութեան մէջ՝ մացուած փոփոխութիւնները։

Թուրքիա կը պահանջէ Իհսան Նուրին

«Էլ Նիտա»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ՝—

Թուրք կառավարութիւնը քանի մը օր առաջ հրատարակեց պաշտօնական յայտարարութիւն մը, որուն համաձայն քիւրտ ապստամբութեան պետ Իհսան Նուրի փաշա յանձնուած է պարսկական ուժերուն եւ անոնց կողմէ զրկուած Թէհրան։

Թուրք արտաքին գործերու նախարարութիւնը իսկոյն հրահանգած է իր Թէհրանի դեսպանին որ դիմում կատարէ պարսկական կառավարութեան եւ պահանջէ Իհսան Նուրիի Թուրքիոյ յանձնումը։ Կատարուած է այդ դիմումը Պարսկաստանի արտաքին նախարարութեան։

Ինչպէս ծանօթ է, միջազգային դաշնագրերու եւ օրէնքներու հակառակ է ոեւէ քաղաքական յանցաւորի յանձնումը, որով Պարսկաստան նկատելով որ Իհսան Նուրի փաշան քաղաքական յանցաւոր մըն է, չէ յանձնած զայն Թուրք կառավարութեան։ Այսու ամենայնիւ Թուրքիան զայն որպէս քաղաքական յանցաւոր չուզեր, այլ զայն կ'ամբաստանէ որպէս զինուորական փախստական Թուրք բանակէն 1925ին։

Այս առարկութիւնն ալ սակայն չէ ընդունուած Պարսկաստանի կողմէ եւ նոր հեռագիրներէն կը հասկցուի որ Պարսկաստան տեղեկացուցած է Էնկիւրիի որ Իհսան Նուրի փաշան Թէհրանի մէջ պիտի դատուի որպէս խառնակութիւն յարուցող սահմանի վրայ, որմէ վերջ եթէ հարկ ըլլայ կը յանձնէ զայն։

Իրաքը Քիւրտերուն դէմ

Սիւլէյմանիէէն ստացուած լուրերը կը հաղորդեն թէ, Իրաքի բանակը պայքար մը կը կազմակերպէ քիւրտ ըմբոստներուն դէմ, Սիւլէյմանիէի լեռներուն մէջ։ Թէեւ լուրերը չեն հաստատուած պաշտօնական շրջանակներու կողմէ, սակայն Սիւլէյմանիէէն եկող ճամբորդները կը հաւաստեն թէ կացութիւնը տագնապալի է հակառակ անոր որ այս շրջանը Իրաքի բանակի տիրապետութեան տակ է։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՈԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184 Bld. St. Germain, Paris

13 դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

«Դուք սիրուն ծիլեր մեր նոր անդաստանի»

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.ի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆՈՎ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

ԳՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ «Մշոյ Գեղամի Ազգագրական եւ Պատմագիտական գործերը»։

Կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոնպի թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրուանզատէի

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Աւրինէ Տէրունեան, Քնարիկ, Գայեանէ, Պ. Պ. Գմբէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

ԹԱՏԵՐԱ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գուրճիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

Կը ներկայացուի՝ ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ Նպարավաճառ Արթինեանի եւ Պիյեանքուր՝ Նաւասարդեանի ճաշարանը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Բարգէն Քէչիշեան,«մենք մեզ ճանչնանք»։Մ էկ ժամ մինչեւ, Վիքթոր Հիւկոյի Թշուառները եւ Չարլի Չէփլին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ նոր արձանագրուիլ փափաքողները, այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Պ. Զուլլէրեանի գրասենեակը 36 Rue Voltaire, Lyon.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԸԼՕ-Քաշան Հայրաւյին-Արեւմտեան «Յառաջդիմասէր» Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը Դեկտ. 20ին, Շաբաթ իրիկուն։ Կը խնդրուի նկատի առնենալ այն թուականը։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի դասախօսական ժողովը այս Եշ.

Անգլերէնի դասեր

Հայ Օրիորդ մը, sténo - dactylo, թարգմանիչ է անգլերէնի դասեր տալ փափաքողներուն։ Մատչելի գիներ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում աչքաց եւ կանանց մարմի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակերք) եւ վարիսի։ Մասն. լապտաճառում։ Խորհուրդ եւ արագ. խօսք հրապարակ-ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

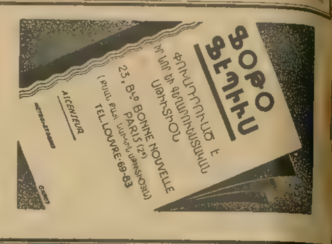

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փէնկեանցի Հայկիկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

— Կէլիպօլուցի (Տարտանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պապուղեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, Թուխ, աչքերը եւ մազերը՝ շագանակագոյն են վզին վրայ վէրքի նշան կայ։ Արմենուհի 20 տարեկան, սպիտակամորթ, աչքերը եւ մազերը շագանակագոյն են։ Տեղեկանութեան միջոցին կորսուած Մուրատ Զալի եղբօրը։ Իմացնել գրատուն Պա՛յենց, 2... Fbg. St. Martin, Paris.

Դանիայի Համբաւաւոր երգ. ... Մելքիոռ որ 1921 յունիսին Լ'Էլիզէի եւ 1930 յունիսին ... թատրոնին մէջ, Վակնէրի օփերաներու ներկայացումներով խանդավառեց ..., Շան Լ'Էլիզէի թատրոնին ... պիտի տայ միակ ...ւեցիթալ մը ... բաթ 6 դեկտ. ժամը 9ին։ Ա... վարձեցէք ձեր տեղերը (Վալմօ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 375 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

26 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1427

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԿԸ ԹԱՒԱԼԻ

Բոլշեւիզմը կը թաւալի… ինքն իր վրայ եւ միշտ նոյն շրջանակին մէջ։ Այս կրնայ ըլլալ առ այժմ եզրակացութիւնը հակասական լուրերու առեղծուածին, որ անշուշտ, չուշանար մատնելու իր իմաստը։

Մոսկուայի եւ արտասահմանի միջեւ հաղորդակցութեանց խզումը ուզուած ըլլայ կամ ո՛չ, ըլլայ իսկ հետեւանքը դէպքերու թէ մթնոլորտային պայմաններու, քանի մը օրէն անշուշտ իրականութիւնը կը պարզուի եւ այն ատեն, ճշմարտութեան լոյսին տակ՝ կարելի կ՚ըլլայ ատարկայական դատաստանի մը քննադատութեան ենթարկել յարուցուած աղմուկին բնոյթը։

Բայց արդէն, վերջին տեղեկութիւնները կը սկսին լոյս սփռել դէպքերու վրայ։

Յակաւելին, ժողովրդային հոծ զանգուածներու շարժումը չէ որ լաւագոյն ձգտումներու իրականացման համար, աւերի ու ամբերային քանդումի սարսափով, կը փորձէ իր կամքը պարտադրել դէպքերուն։ Դեռ, զանգուածային անգուսպ պոռթկումը չէ որ կը ձգտի հիմերը խախտել բարբարոս բռնատիրութեան մը, որ խաղաղութեան ու բարգաւաճման խոստումով, տարիներէ ի վեր կը քամէ արտադրութեան քրտինքը եւ միլիոնաւոր ժողովուրդները կը խեղդէ սարսափի եւ սպառնալիքի թանձր մթնոլորտի մէջ։

Ի հարկէ, ժողովրդային համատարած դժգոհութիւնը որ իր թելադրութիւններով ու մղումներով անխուսափելի էութիւնը կը կազմէ յեղաշրջումներու, կայ եւ կը գործէ Խ. Միութեան մէջ, բոլշեւիկեան պաշտօնական խոստովանութիւններով իսկ։ Տարիներ տեւող յաջորդական հիասթափումներու, հալածանքներու եւ թշուառութեան շրջան մը, չի կրնար բոլորովին ապարդիւն, հովի պէս քսուիլ անցնիլ ամբոխներու հոգիէն, կը ձգէ իր դառնութեան հետքերը, որոնք մեծ ու փոքր պարագաներու ազդեցութեան տակ, կը դառնան անակնկալ դէպքերու թթխմորը։

Դժգոհութեան այս տարրը իբր գալիք յեղաշրջական օրերու մեկնակէտ, կը բանի անշուշտ ռուս ժողովուրդին հոգիին մէջ։ Բայց, ժողովրդային բռնկումի հաւանականութիւնը կը հեռանայ տակաւին նոյն այդ հոգիին տարօրութիւններով իսկ։ Իբր ամբոխ, ռուս ժողովուրդը, էապէս հաւատաւոր, դիւրախաբ ու յեղյեղուկ, որ մոլեռանդութեան կատաղի ու վայրագ անդրադարձումի պահեր ալ ունի, իր բնազդական ուժերուն սանձը այսօր յանձնած է ղեկավարներու, որոնք իր գլխուն վրայ կը խաղան նոյն խաղը իրարու դէմ, փչելով նոյն սրինգը։

Նոյն մարդիկն են անընդհատ որ նոյն կրկէսին մէջ, իրարու դէմ սուր կը շարժեն, արժեցնելու համար իրենց անհատական նկատումներն ու հետապնդումները, մինչ կրկէսէն դուրս, իւրաքանչիւր իրենց մունետիկներով, նոյն խոստումներու աղմուկն է որ կը բարձրացնեն տարբեր բառերու եւ տարբեր խօսքերու հմայքին տակ։

Փաստը որ կը բխի շրջող լուրերէն, գրոյցներէն եւ որ աւելի կը հաստատուի՝ բոլշեւիկեան վարչաձեւին վրայ յետադարձ ակնարկի մը պրպտումներով, այդ է։ Բոլշեւիկ ղեկավարութեան ներքին պառակտումն է որ մէկ կողմէ կը ծառայէ նոր ու խաբուսիկ յոյսերու օրօրով, կրկին ու պահ մը եւս թարմցնելու տառապակոծ բազմութիւններու համբերութիւնը, մինչ միւս կողմէ, արտասահմանի հակախորհրդային տարրերուն կը ներշնչէ վարչաձեւին մօտալուտ քայքայման ու անկման վստահութիւնը, որ քանիցս սակայն խախտեցաւ։

Ընկերային յեղափոխութիւն մը, որ հակառակ իր ղեկավարութեան ուժեղ կազմին, բռնք բռնապետական մեքենային, չէ կրցած տասնեակ տարիներու փոխանցման շրջանին, արժեցնել իր տնտեսան սկզբունքներու նուազագոյնն իսկ, եւ ամրացնել անոր անխափան ու անընդհատ կիրարկումը, արդէն կարելի է նկատել մնանկացած։

Ինչ որ ուրեմն ներկայիս կը կատարուի աջ, ձախ եւ ուղիղ գծի պիտակներուն տակ, շատ հեռու է ընկերային յեղափոխութեան հիմէն ու էութենէն։

Ընորհիւ ցանցի մը, որ ամէն տեղ ճիւղաւորուած, բռնած է ժողովրդային հոգիին սանձերը, բոլշեւիկ ղեկավարները կրցած են ու դեռ կրնան ազատօրէն ու անվախ խաղալ իրարու դէմ ու փորձել վերին ու միակ ղեկավարի — տիրակալի — իրենց բախտը։

Այս է որ կը կատարուի տարիներէ ի վեր, առանց ոչինչ փոխելու վարչաձեւին էութենէն՝ ի նպաստ ժողովուրդին, որ իւրաքանչիւր փոփոխութեան, կը խանդավառուի պահ մը, անկից սպասելով բարւոքում ու մարգելով իր համբերութիւնը։ Նոյն դէնքին տէրերն է միայն կը փոխուին, սեփականութեան նոյն իրաւունքներով։

Իսկ այս անգամ եւս, ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ։ Շարժումը սկսած Ստալինի դէմ, շատ շատ կը յանգի անոր տապալումին, անոր տեղ բարձրացնելով ուրիշ մը, նոյն խմորով, նոյն մտայնութեամբ, նոյն ձգտումներով։

Որովհետեւ չմոռնանք թէ, ռուս ղեկավարները որքան ալ լարուած ըլլան իրարու դէմ, որքան ալ իրարու հանդէպ տոգորուած ըլլան կատաղի մոլուցքով, ամէն բանէ առաջ կը մնան բոլշեւիկ, եւ երբ բոլշեւիկ է որ կը դառնան իրարու, բայց ո՛չ վարչաձեւին դէմ։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՐԶ ԵՒ ՄԱՔՍԻԼ»

Պոլսոյ «Ազդարար» անդրադառնալով Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի ընտրութեան իբր Նախագահ Բարեգործականի կը գրէ։ (19 Նոյ.)

«Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանէն կը սպասուի որ օգտակար դառնայ ո՛չ միայն իբրեւ գործարարող այլ եւ իբրեւ Նախագահ Բարեգործականի։

Ո՛վ չի գիտեր թէ այդ ընկերութիւնը շեղած է իր բնական ճամբէն եւ դարձած տեսակ մը ամիրայական հաստատութիւն, հեռու ժողովրդական խաւերէն ու ցաւերէն, ու մատչելի միայն հացկատակներու դասի մը, որուն պաշտօնն է քծնիլ ու շողոքորթել, եւ փոխարէնը հաստ ալ ալ կապել ազգին կռնակին վրայ։

Ուրո՞ւ անծանօթ է որ Բարեգործականի «դիւանատան» ծախքերի գլուխը ահագին գումարի մը կը հասնի, բոլորովին անհամեմատ կատարուած գործին։ Այն աստիճան, որ շատ անգամ աւելի շատ ռոճիկ կը տրուի, քան նպաստ։ Միայն Մալէզեանին առած տարեկան թոշակը կը բաւէն պատկառելի գումար մը կազմելու։

Այս ցաւերը այնքան ակնաբախ ու աղաղակող են որ, Բարեգործականի անմիջական բոլորտիքն իսկ գայթակղեցին։ Գնումներու մէջ թարմ է «բարեբար անդամ» Կարիկեանի ցնցող յայտնութիւնները։ Յակաւելին չէ մոռցուած Հանգուցեալ Պօղոս Նուպարի ազնուական շարժումը։ Մելքոնեան ծխախոտի գործարանին վէճին առթիւ ցեղական շահաստան մը ապահովելու համար, պորտաբոյծ խմբակը ոգի ի բռին աշխատեցաւ ձեռքէ չհանել գործարանը, բայց Նախագահը շատ լաւ ճանչնալ անոնց նկարագիրն, յամառօրէն պնդեց եւ վերջապէս յաջողեցաւ ծախել տալ ու փոխարժէքը անձեռնմխելի դարձնել։

Միւս կողմէ, Պօղոս Նուպար չկրցաւ հանդուրժել ուրիշ ծիւղերու մէջ կատարուած վատնումներուն, եւ դառնացած՝ քաշուեցաւ նախագահութենէ։

Անկախ ամէն բանէ, պատուական հայուն այս քայլը կը բաւէր հաստատելու թէ որդ ինկած է Բարեգործականի մէջ եւ կրնայ քայքայել զայն, եթէ ժամանակին վերակազմութեան չձեռնարկուի։

Ահա այս տեսակ կիսափուտ հաստատութեան մը գլուխն է որ կ՚անցնի Գ. Կիւլպէնկեանի նման անկախ ու գործնական մարդ մը։ Եւ բնական է որ հանրային կարծիքը, յանձին իր մամուլին եւ սրտցաւ դասին, համակրանքով ողջունէ երեւոյթը։»

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅ ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ Կ՚ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Անցեալ գարնան Պոլսոյ մէջ Հրեաներու դէմ կատարուած հալածանքներուն հետեւանքով մեղադրեալներու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Սոլ Մաքէի դատարանին մէջ։

Ամբաստանեալները հարիւր հոգի են, որոնց մէջ տասը քահանայ եւ քանի չափ ալ Հրէաներ։

Փաստերու չգոյութեան հետեւանքով, դատարանը անպարտ արձակեց բոլոր ամբաստանեալները։ Միայն ուսանող մը որ ծանօթ էր իր գրգռիչ ընթացքով, դատապարտուեցաւ 5000 լէյ տուգանքի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վորոշիլով կը տապալէ Ստալինը?

Բոլոր հերքումներէն ու հակասական լուրերէն վերջ ահա եւ աւելի յստակ լուր մը, զոր նկատի առնելով պարագաները, կը հաղորդենք վերապահութեամբ։ (Երէկուան «Օրը օրին»ի բաժնին մէջ վերէն վար 21րդ տող, տպուած է «Ռիկով ու Ստալինը կը մեղադրուին եւլն.»։ Ստալինը պէտք է կարդալ Սիրցով)։

«Տէյլի Մէյլ»ի Վարշաւայի թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն տրուած անթել մը կը յայտնէ թէ պատերազմական գործավարը Վորոշիլով, տապալած է Ստալինի կառավարութիւնը եւ ինքզինքը հռչակած է տիրակալ։

Այս լուրը կը կրկնուի ուրիշ աղբիւրէ մը եւս, Պերլինէն «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակցին կողմէ հետեւեալ կերպով.—

«Թէմփս» կը յայտնէ թէ Վիէնայի մէջ կարելի եղած է կապել Մոսկուայէն անթելի հաղորդակցութիւն մը, որով պատերազմական գործավարը Վորոշիլով ժողովուրդին կը խոստանայ մասնաւոր առաւելութիւններ շնորհել, ինչպէս ուտեստի քանակը աւելցնել, իսկ կարմիր բանակի զինուորներուն կուտայ նոր առանձնաշնորհումներ։

Առաջին անգամն է որ քանի մը օրուան լռութենէ յետոյ, Մոսկուայի պաշտօնական ռատիօկայանէն կը ստացուի լուր մը, որով կը հաստատուի թէ ծանր խռովութիւններ պատահած են Ռուսիոյ մէջ։ Կացութիւնը որ պահ մը ի նպաստ Ստալինի կը թուէր ըլլալ, աւելի ծանրացած է, համաձայն այսօր ստացուած լուրերու։

Ուրիշ ըմբոստութիւն մը

Մոսկուայէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ լեհական սահմանագլխին մօտ, Իկոնիմի մէջ շատ աւելի ծանր ըմբոստութիւն մը պատահած է։

Մոսկուայի դաւադրութիւնը

Պերլինէն տրուած լուրերու համաձայն, Մոսկուայէն Գերմանիա հասած ռուս սպայ մը, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է։ 5 օր առաջ միայն երեւան ելաւ թէ կարմիր բանակի սպաներ դաւադրութիւն մը սարքած են, երբ անոնցմէ ոմանք խնդրեցին Ռիկովէն որ օժանդակէ իրենց։

Մայրաքաղաքէն եւ շրջակայքէն 700ի չափ սպաներ ձերբակալուեցան, որոնցմէ շատերը հրացանազարկ եղան։

Լուրը շատ վատ ազդեցութիւն ցրեց Ստալինի վրայ։ Անմիջապէս պաշտպանեցաւ Կրէմլինի ներսը, հրամայեց պարպել պալատան շրջակայ շէնքերը եւ գանոնք գրաւել զինուորական խումբերու կողմէ ու ձերբակալել տուաւ 3000 հոգի։

Միւս կողմէ, Ռիկայէն կը հաղորդեն թէ սահմանագլուխէն տրուած լուրերու համաձայն, քանիցս, հրացանաձգութեան ձայներ լսուած են, ռուս սահմանագլուխին ուղղութեամբ, մասնաւորաբար Փսկովէն, ուր ղրկուած էին զինուորական ջոկատներ, գիւղացիներուն դէմ, որոնք չէին ուզեր յանձնել իրենց բերքը։

Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը

Մոսկուայէն Պերլին հասած ճամբորդներ կը յայտնեն թէ բոլշեւիկեան մայրաքաղաքին մէջ արտասովոր ոչինչ կար, իրենց մեկնած պահուն, սակայն մեկնող վերջին կառախումբին հազիւ կրցած են հասնիլ, ինչ որ կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներու պիտի դիմէր։

Գերմանիոյ արտաքին նախարարութիւնը յաջողեցաւ Մոսկուայի իր ներկայացուցիչէն ստանալ հեռագիր մը, որ կը յայտնէ թէ քաղաքական կացութիւնը որեւէ փոփոխութիւն չէ կրած։

«Լոքալ Անցայկեր» թերթին Մոսկուայի թղթակիցը որ առջի օր նոյն քաղաքէն մեկնելով հասաւ Պերլին, կը յայտնէ թէ ըմբոստութիւն կամ յեղափոխութիւն չէ պատահած, ինչպէս կը կարծուէր երկու օրէ, այլ պայքարն է որ կը շարունակուի Ստալինի եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ, որուն հետեւանքով, կառավարութիւնը դիմած է շատ խիստ միջոցներու։

Ստալինի սպանութեան լուրերը հերքելու գիտումով, գրեր էինք թէ յիշեալը ունկնդրութեան ընդունած է ռուս օրագրողները։

«Տէյլի Հէրըլտ» կը հրատարակէ թղթակցի մը տեսակցութիւնը կարմիր բանակին հետ թղթակցին հարցումին պատասխանելով, Ստալին ըսած է.— Իրօք անհրաժե՞շտ է որ կարմիր բանակին վերագրուած ըմբոստացման անիմաստ լուրերը հերքենք։

Պատերազմական գործավարը Վորոշիլով որ ներկայ էր տեսակցութեան, իր կարգին եւս հաւաստած է թէ կարմիր բանակին մէջ որեւէ ըմբոստացման դէպք չէ պատահած։

Գերմանական «Մոնթակ» թերթին թղթակիցը որ կիրակի օր Մոսկուայէն վերադարձաւ Պերլին կը յայտնէ թէ կռիւ մը սկսած է վարագոյրին ետեւ, համայնավար պետերուն միջեւ։ Այս կռիւը յայտնուեցաւ շնորհիւ Ռիկովի, Տոմսկիի եւ Պուխարինի դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն։ Լաւ հասկնալու համար իրականութիւնը, պէտք է գիտնալ թէ ընդդիմադիրները կը բաղկանան բոլշեւիկներէ, նոյնիսկ հին յեղափոխական-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐԱԿԻՈՅ ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆ ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Քսանթիէն ստացուած հեռագրի մը համաձայն, Թրակիոյ Յոյները եւ Թուրքերը շատ ազդուած են կառավարութեան այն կարգադրութենէն, որուն համաձայն, Ցունաստանի սահմանէն պիտի հեռացուին 150 նոյնները ցանկին մէջ գտնուող տասը հակաքէմալական Թուրքերը, ցոյց տալու համար Թուրքիոյ, թէ ինչպէս կ՚ըմբռնէ բարեկամութիւնը հելլէն կառավարութիւնը։

Հարիւր յիսուննոցներէն Կոմոթինիի մէջ կը գտնուի Մուսթաֆա Սապրի որ մահուան դատապարտուած է։ Թրակիոյ բոլոր Յոյները կ՚ըսեն թէ ամէն գնով արգիլք պիտի ըլլան հակաքէմալական Թուրքերու հեռացման։ Մահմետական փոքրամասնութեան պետը յայտարարած է «Ցունաստանի Թուրքերը գոհ են հելլէն Թուրք համաձայնութեան համար, բայց երբէք չեն խորհիր որ Տ. Վենիզելոս Մուսթաֆա Քէմալի հակառակորդներուն հանդէպ գէշ ընթացք ունենայ»։

ԿԱՐՄԻՐ ԵՌԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Անգլիական Տէյլի Էքսփրէս կը հաղորդէ թէ բացարձակ եւ մասնաւոր իրաւասութեամբ օժտուած եռապետութիւն մը, որուն գլուխը կը կենայ բոլշեւիկեան համբաւաւոր լրտես Ժաքօպ Փէթէր կը գործէ Մոսկուայի մէջ եւ արտօնութիւն ստացած է մայրաքաղաք բերել տալու բազմաթիւ թնդանօթներ «կարմիր բանակը զսպելու համար դժգոհ տարրերէն»։

Զրոյց կը շրջի, կը գրէ նոյն թերթը, թէ Լէնինկրատի պահակազօրքն եւս ըմբոստացած է, նոյնպէս Կրոնշդատի ծովային զինուորները որոնց սպաները եւ Վարքօֆ թնդանօթաձիգ նաւուն նաւազները բանտարկուած են։

Մոսկուայի զինուորական շրջանին ընդհ. հրամանատարը Կորք, ինչպէս նաեւ Լէնինկրատի զինուորական շրջաններու պետերը պաշտօնազուրկ եղած են եւ հրաման ստացած են ներկայանալու դատական ատեանի մը։

ՄՈՒՍՈՒԼ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Մուսուլի քարիւղի ճամբուն շուրջ առեղծուած տարակարծութիւնները վերջնականապէս հարթուած են եւ համաձայնութիւն գոյացած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Անգլիացիները կ՚ուզէին եւ կ՚աշխատէին քարիւղի խողովակները Հայֆա թափել, իսկ Ֆրանսան կը փափաքէր Թրիփոլին, առարկելով որ այս երկրորդ ճամբան աւելի կարճ, սակաւածախս եւ ապահով է քան առաջինը։ Անգլիացիք նաւային փոխադրութեան համար աւելի ձեռնտու կը նկատեն Հայֆայի ճամբան, ինչ որ հակառակը պիտի ըլլար Ֆրանսայի համար։

Վերջապէս երկար տեւող բանակցութիւններէ վերջ որոշուած է Ապու Քէմալէն երկու ճիւղի բաժնել գիծը՝ մէկը Թրիփոլի եւ միւսը Հայֆա։ Թրիփոլի գիծը պիտի պատկանի Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Հոլանտայի, որոնց բաժինը կէսէն աւելի է, իսկ Հայֆայի գիծը պիտի պատկանի միայն Անգլիոյ։

Ինչպէս Մեծ Կամքերը Դաս կը Ստեղծեն

Խաղաղութեան միջազգային դիւանը քանի մը օրեր առաջ Ռուսիոյ արտաքին գործավար Լիտվինոֆին կոչ մը ուղղեր է ի նպաստ Վրաստանի։

Խաղաղասէրներու միջազգային դիւանը այդ կոչով պահանջեր է որ «ներկայիս Վրաստանը գրաւող ռուսական բանակները քաշուին եւ այդ երկրին մէջ (Վրաստանի) հանրաքուէի դիմում կատարուի, այն տեսակ պայմաններով սակայն, որ վրացի ժողովուրդը կարենայ ազատօրէն արտայայտել իր կամքը՝ քաղաքական այն վարչաձեւի մասին, որ ամէնէն վերջը իրը պէտք է ըլլայ։»

Պարզ լուր մը, որուն առջեւ հայ ընթերցողը պարտաւոր է երկար կանգ առնել ու մտածել։

Նախ՝ Ո՛չ մէկ կասկած որ խաղաղութեան միջազգային ատեանի այս կոչը պիտի մնայ «ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Որ աշխարհի ծագումէն ի վեր բոլոր ժամանակներու բռնակալութիւնները կոչով եւ կոչերով մազաչափ զիջած չեն իրենց դիրքերէն։

Բոլոր գոյնի բռնութիւնները սասանելու մէկ եղանակ կայ միայն, ուժը։ Մնացածները դատարկ են։ Հետեւաբար, այս տողերուն առիթ տուողը նախանձը չէ՝ թէ Վրաստանը պիտի պարպուի եւ Հայաստանը պիտի շարունակէ մնալ գրաւուած ռուսական զօրքերու կողմէ։

Ամենեւին խնդիրը այս չէ։ Որովհետեւ, Վրաստանէն չպիտի քաշուին ռուս զօրքերը։

Խաղաղութեան միջազգային ատեանի գործին բարոյական կողմն է որ կը շահագրգռէ մեզ։

Հարիւր տարիէ ի վեր վրացական դատ գոյութիւն չէ ունեցած։ Չէ ունեցած Վրացիներու համար, չէ եղած Ռուսաստանի համար եւ այդպիսի դատ գոյութիւն չէ ունեցած նաեւ միջազգայնօրէն։

Վրացական դատը նոր է, համիւ իննամեայ մէկ երախայ։ Դատը ծնած չէ արիւնէ, ծնած չէ ջարդերէ, հետեւանք չէ անհանդուրժելի պայմաններու, փլուզումներու, միջազգային խոստումներու, կռիւի, խոյանքի. հետեւանք չէ աքսորներու, տեղահանութեանց։ Վրաստանը ընդհ. պատերազմի սկիզբը դատ չունէր, դատ չունէր նաեւ պատերազմի ընթացքին։ Մեծ ու պզտիկ բոլոր ժողովուրդները ընդհ. պատերազմով ոգեւորուած էին իբրեւ «իրաւունքի պատերազմ». միայն Վրաստանն էր որ գերման-թրքական դատին համակրանք ունէր։ Կարճ խօսքով կռուող կողմերէն եւ ոչ մէկուն համար Վրաստան ստեղծելու խնդիր կար, որովհետեւ, վրացական դատ չկար։ Ճիշդ հակառակը մեր դրութեան որ դատ ունէինք երկար ատենէ ի վեր եւ 1871էն ի վեր միջազգային դարձած էր եւ աւելի արեւելեան հարցին մէջ ամբողջ երեսը կը ներկայացնէր, եթէ ամբողջապէս այդ հարցը չէր։ Կռուող կողմերէն մէկուն դրօշին վրայ գրուած էր «Ազատութիւն Մարտիրոս Հայաստանին», միւս կողմի խաթաղանին վրայ գրուած էր «մահ Հայաստանին»։ Ի հարկէ ընդհ. պատերազմը այս առանցքի շուրջ չէր դառնար, բայց, Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ դէպքերը այս հունով կը զարգանային. այնպէս էր. մէկ տեղ արիւնաղանդ Տէր Զօրը կը ստեղծուէր, միւս կողմը փառահեղ Արարան հայ սուիններու կը ծնէին, գրեթէ իբրեւ Պրոմէթէոսի հուրը մութ երկինքէն շորթուած վրէժխնդիր հայ բազուկներով։

Ցեղնամեայ դատ էր հայ դատը։

Վրացական դատ չկար.

Այս զուգակշիռը ցոյց տալու համար է երկու ժողովուրդներու այսօրուան իրաւական ու իրական կացութիւնը.

Վրաստանը ընդհ. պատերազմէն դուրս եկաւ առաւելագոյն նպաստով։ Վրաստանի գտած քաղաքական վիճակը գերազանցեց Վրաստանի առաւելագոյն, մեծագոյն պահանջները որ վրաց ժողովուրդը երբեւիցէ կրնար տանել։ Այս բոլորը առանց ճիգի, զոհաբերութեան, պարզապէս իբր հետեւանք Ռուսիոյ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան։

Ճիշդ հակառակը պատահեցաւ մեզի համար, ընդհ. պատերազմէն Հայաստանը դուրս եկաւ բզիկ բզիկ, արիւնաներկ եւ Հայոց հայրենիքը Բոլ Տէշանէլի տեսիլքին համար դարձաւ ծխուն աւերակ մը՝ առանց քրմապետի։

Ուսկից կը բացուի անդրժակը. Վրացիներն իրենց չցանկացած քիչին փոխարէն յանկարծ գտան չերեւակայուած առաւելագոյնը։ Այս գտնուած առաւելագոյնը ստեղծեց ահա վրացական դատ մը որ Եւրոպայի մէջ հռչակելով գրաւեց եթէ կարելի է այսպէս ըսել հայկականին տեղը։ Այսօր Եւրոպայի համար ամենէն ժողովրդական դատը վրացական դատն է։ Ընկերվարական Միջազգայինէն մինչեւ դրամատէր պետութիւնները, մինչեւ Վատիկան՝ վրացական դատը միջազգային շահագրգռութեան եւ համակրանքի առարկայ է։

Որովհետեւ, Վրաստանի ազգային կառավարութիւնը Վրաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ արտասահման գալով, կորովով, արիութեամբ եւ բարձր բաղդին ձեռնհասութեամբ լծուեցաւ բուռն քարոզչական աշխատանքի։ Իբրեւ պետականօրէն հասունցած ժողովուրդ, պետականօրէն պատրաստուած քաղաքական գործիչներով ոչ միայն մազաչափ տեղի չտուաւ, չզիջեց իր նուաճումները, այլ ամէն տեղ վարելով իր քաղաքական ներկայացուցչութիւնը ստեղծեց վրացական դատ, ոչ միայն ստեղծեց այլեւ պարտադրեց աշխարհին իբրեւ իրաւունքի դատ։

Այսօր այդ դատը ոտքի կանգնեցաւ, ու Եւրոպայի յառաջաւոր մտաւորականութեան մէջ բազմաթիւ համակրողներ ունի։

Ապացոյցը՝ խաղաղութեան միջազգային դիւանի ամենավերջին կոչը Լիտվինոֆին։

Ասով կը պարզուի որ քաղաքական — պետականօրէն հասունցած, պատրաստուած մարդիկ, կորովի, հայրենասէր եւ յամառ ու հետեւողական, կրնան դատ ստեղծել։ Ասով քիչ մը կը նուազի արժէքը այն ճշմարտութեան որ կ՚ըսէ «Ուժեղ եւ արդար դատերը մարդ կը ստեղծեն» որովհետեւ, ահա փաստ որ ուժեղ ու հեռատես, հայրենասէր մարդիկ է որ դատ կը ստեղծեն։

Զուգակշիռը լրիւ ունենալու համար յաջորդով տեսնենք թէ՛ ի՛նչ վիճակի մէջ է Հայոց առնուազն յիսնամեայ դատը։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

Խորհրդ. Ռուսիա կը սարսի

Ռիկայէն, վարշաւիայէն, փրակայէն եւ պերլինէն, Ռուսիոյ զինուորական ծանր խռովութեան ց մասին լուրեր կը հասնին։ Վարշաւիայէն կը հաստատեն թէ բարձրաստիճան բազմաթիւ սպաներու եւ արեւելեան բանակի հրամանատար զօր. Պլիւխէրի ձերբակալման լուրերը, հակառակ բոլշեւիկեան հերքումներու ստոյգ են։ կը հաստատուին նաեւ այն լուրերը թէ խորհրդային բազմաթիւ զօրաբաժիններ ըմբոստացած են։ Կեփէուի բոլոր ուժերը հրահանգ ստացած են արթուն հսկելու եւ զինուորական ուժեղ ջոկատներ կը պահպանեն Կրեմլինը։

.˙. Մոսկուայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, խորհուրդներու համագումարը որ տեղի պիտի ունենար սեպտեմբերի սկիզբը, յետաձգուած է դեկտեմբեր 29ին։

ՔԻՒՐՏ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

ԳԱՐՆԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆիլատելֆիա, The Evening Bulletin օրաթերթը իր նոյ. 1ի թիւով, կը հրատարակէ ընդարձակ տեղեկութիւններ քիւրտ շարժման մասին, հրատարակելով նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ քարտէսը, տոքթ. Ն. Մ. Պէգիրի եւ իշխան Սիւրէյա Պէտրխանի նկարներով։

«Արարատի վրայ ձիւնը հարկադրած է դադրեցնել թշնամութիւնները ձմրան եղանակին, բայց երբ գարունը կը հալեցնէ եւ կը բանայ լեռնային կիրճերը եւ խորտուբորտ լեռնային ռազմադաշտերը, Քիւրտերը նորէն պիտի դիմեն զէնքի՝ անկախութեան յուսահատական պատերազմը մղելու թուրք տիրապետութեան դէմ. պատերազմ մը, որ արդէն կը մղուի հինգ տարիէ ի վեր, երկու կողմին պատճառելով ծանր կորուստներ։

«Այս կռիւներու մասին կանոնաւորապէս տեղեկութիւններ կուգան քիւրտ գիծերու ետեւէն, արաբերէն տառերով գրուած, Ֆիլատելֆիոյ ծանօթ «Կենդրոնատեղին», որ Հօյպունի Ամերիկայի պաշտօնական ներկայացուցչին գրասենեակն է։ Հօյպունը քիւրտ անկախութեան լիկան է եւ կը կազմէ քիւրտ կառավարութեան գերագոյն խորհուրդը, որ կը ղեկավարէ կռուող ուժերը։

«Այս գրասենեակը կը պատկանի տոքթ. Նէճիպ Մուստաֆա Պէգիրի, 655 East Allegheny Ave.։ Ն. Մ. Պէգիր անդամ է Սէնթ Մէրի եւ Ռիգսպարո Մեմօրիըլ հիւանդանոցներու բժշկական խումբերուն։

«Ծնած է Տէրսիմ, Թրքաքիւրտիստանի։ Մերձաւոր Արեւելքի այս թխամորթ եւ ամրակազմ զաւակը մեծցած է լեռնային ազատութեանց մէջ, ուր կը պահեն իր ցեղերը հազարաւոր տարիներէ հետէ...»

ԱՐԻԱԿԱՆՆԵՐԸ ԸՆԴԴԷՄ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Ֆիլատելֆիա, իմնինկ Պուլըթինի այս տեղեկութիւններով ընթերցողին միտքը պատրաստելէ ետք, կուտայ տոքթ. Ն. Մ. Պէգիրի հետեւեալ յայտարարութիւնները.

«Մեր ժողովուրդը կը կռուի պահպանելու համար արիական կամ կովկասեան ցեղի իր ճիւղին մշակոյթն ու ինքնութիւնը։ Քիւրտերը աւելի երկար ատեն կը պահեն այդ երկիրը քան Թուրքերը, որոնք Թուրանական են կամ մոնղոլային ցեղերու ժանկալական տիպին կը պատկանին եւ որոնք մեր երկիրն ու շրջականները արշաւած եւ գրաւած են մօտ 500 տարի առաջ։

«Կրօնակիցներ ըլլալով անոնց հետ, Քիւրտերը նախ ընդունեցան Դաշնակցութեան մը հրաւէրները, բայց քիչ ետքը տեսան որ թրքական խոստումը ոչինչ կ՚արժէ։ Թուրքերը յաճախ դաւաճանեցին Քիւրտերուն եւ ջանացին հպատակեցնել զանոնք։ Արդիւնքը եղաւ զինեալ դիմադրութիւն։ Ի վերջոյ բազմաթիւ քիւրտ հայրենասիրական ընկերութիւններ հաւաքուելով, 1927ին կազմեցին Հօյպունը։

ԻՇԽԱՆ ՍԻՒՐԷՅԱ ՊԷՏՐ ԽԱՆ ԷՆ ԷԼ - ՃԷԶԻՐԷ

Տոքթ. Ն. Մ. Պէգիր աւելի հետեւ տեղեկութիւններ կուտայ իշխան Սիւրէյա Պէտրխանի մասին, որ Էլ-Ճէզիրէի գահաժառանգ իշխանն է եւ թոռը Մեծ Պէտրխանին, վերջին թագաւորին Էլ-Ճէզիրէի կիսանկախ քիւրտ պետութեան։

Թուրքերը Էլ-Ճէզիրէն նուաճեցին 1847ին եւ աքսորեցին վերջ դրաւ Պէտրխաններու հարստութեան։

Իշխան Սիւրէյա Պէտրխան երկու տարի առաջ այցելեց Ամերիկա եւ հիւր եղաւ Տոքթ. Պէգիրի։ Երկուքը միասին հիմնեցին Հօյպունի Ամերիկայի մասնաճիւղը Տիթրոյիթի մէջ, ուր բաւական մեծ քիւրտ գաղութ մը կայ։

Այժմու իշխանին հայրը իշխան Էմին Պէտրխան, որ մեռաւ քանի մը տարի առաջ, նոյնպէս ցայտուն դեր կատարած էր քիւրտ անկախութեան շարժման մէջ, հիմնած ըլլալով 1908ին Քիւրտ Յառաջդիմական Լիկան, առաջին հայրենասիրական կազմակերպութիւնը, նաեւ քիւրտ ընկերային լիկան՝ 1918ին, որ մշակութային եւ մարդասիրական ընկերութիւն մըն էր։

ՏՈՔԹ. ՊԷԳԻՐԻ ԶԱՅՐՈՅԹԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԴԷՄ

Կ. Պոլսոյ բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ է Տոքթ. Նէճիպ Մուստաֆա Պէգիր եւ Ամերիկա եկած է 1921ին։ Հոս եղած է հիւանդանոցներու ներքին բժիշկ, ինչպէս նաեւ պաշտօնավարած է Տիթրոյիթի Մանկանց հիւանդանոցին մէջ։ Սակայն իր ամբողջ սրտով եւ հոգւով կապուած է իր երկրի անկախութեան պայքարին։

Տոքթ. Պէգիր կը զայրանայ երբ ամերիկեան մամուլին մէջ յաճախ կ՚ըսուի թէ Թուրքերը պարզապէս ճնշելու վրայ են քիւրտ հրոսակային խումբերը, եւ կ՚ըսէ.

«Ասիկա պարզապէս Թուրքերու յատուկ ուրիշ փորձ մըն է քօղարկելու ճշմարտութիւնը։ Մեր ժողովուրդը կը ճգնի ազատիլ այն միեւնոյն տեսակ հարստահարութենէն, որուն ենթակայ եղան Հայերը։ Այս վերջինները, դարաւոր ճնշման հետեւանքով, անկարող եղան փոխադարձել։

«Սակայն Քիւրտերը ծնած են իրենց ձեռքին մէջ ատրճանակներով։ Անոնք կռուող ժողովուրդ են եւ նշանառու։ Երբ Թուրքերը սկսան տարագրել եւ ջարդել զանոնք, անոնք դիմադրեցին կռուելով։ Եւ առկէ ասդին պատերազմը կը շարունակուի»։

Տոքթ. Պէգիր ըսած է թէ ներկայ պատերազմին իրական սկիզբը դրուեցաւ 1925 մարտին, Շէյխ Սայիտի յեղափոխութեամբ։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Թէեւ Թուրքերը ստորանքներ լարելով ծրագրուածէն աւելի շուտ սկսել տուին ապստամբութիւնը, բայց դարձեալ Քիւրտերը յաջողեցան թուրք բանակին պատճառել 50.000 մարդու կորուստ։ Ներկայիս կռիւները խմբական բնոյթ ստացած են։

Տոքթ. Ն. Մ. Պէգիր Արարատի վրայ այս ամառուան կռիւներու մասին տեղեկութիւններ տալէ ետք, կ՚ըսէ թէ Քիւրտերուն կռիւները մղուած են 10 քիւրտ 30 թուրքի դէմ համեմատութեամբ։

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԿՐՕՆՔՆԵՐԸ

Ըստ Տոքթ. Պէգիրի, Քիւրտերու մեծ մասը իսլամ է, բայց կան քրիստոնեայ եւ զրադաշտական Քիւրտեր ալ։

Քիւրտերու երկիրը բաժնուած է հինգ մասի 1) Թրքական Քիւրտիստան, 2) պարսկական Քիւրտիստան, 3) ռուսական Քիւրտիստան (կ՚երեւի թէ ակնարկը կը վերաբերի Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի միջեւ սա բաժնուող այն քրտաբնակ շրջանին, որ ծանօթ է Քիւրտիստան անունով... խմբ.), 4) սուրիական մասը որ կը գտնուի Ֆրանսայի հովանաւորութեան ներքեւ, 5) Իրաքի Քիւրտիստան, Բրիտանիոյ հովանիին տակ։

Ներկայիս քիւրտ շարժումը ուղղուած է միմիայն Թուրք տիրապետութեան դէմ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՏԱՆԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ատանայի ընտրական յանձնաժողովը կուսակալին տուած իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ թէ անունէն 4730 քուէ ելած է, իսկ տետրակին մէջ, քուէարկուներու անուան դիմաց, 4652 նիք կամ մատի հետք դրուած է։ Որով պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ 75 քուէ բացէն նետուած է քուէատուփը, եւ հետեւաբար զեղծում գործուած։

Քուէատուփէն ելած 4730 քուէներու 2325ը չեղեալ համարուած է, նկատելով որ անոնց տէրերուն անուան դիմաց ստորագրութիւններ չեն դրուած։ Հակառակ ասոր, կուսակալը ընդունելի կը նկատէ այդ քուէները եւ փոքրամասնութեան մէջ մնացող թեկնածուները պաշտօնի կը կոչէ։ Բայց կուսակալի մը պարտականութիւնն է միայն պաշտօնի մը կոչել այն անձերը որոնց համար ընտրական յանձնաժողովը կը տեղեկագրէ թէ մեծամասնութիւն շահած են։

Կարգ մը ընտրողներ երբ քուէ տալու եկած են, տեսած են որ իրենց անուան դիմաց կեղծ մատի հետքեր կամ ստորագրութիւններ դրուած են։ Ցետոյ քուէհամարի ժամանակ տեսնուած է որ բոլոր հետքերը նոյնն են եւ ամէնն ալ միաժամանակ տեսնուած է որ բոլոր հետքերը նոյնն են եւ ամէնն ալ միաժամանակ դրուած։ Ընտրական յանձնաժողովն ալ այս պարագան դիտած եւ տեղեկագրին մէջ արձագրած է։ Արդէն հիմա ալ կարելի է քննել մատի այդ հետքերը եւ հաստատելու իրողութիւնը։

ՄԵՐՍԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս ընտրութեան միջոցին լրջօրէն ցաւալի միջամտութիւններ, սպառնալիքներ եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։ Իբրեւ փորձ առաջին օրը ազատ թողած են ընտրութիւնը, բայց երբ տեսած են որ քուէները Սերպեսթի կը տրուին, կառավարական բոլոր ուժերը անմիջապէս սկսած են աներեւակայելի միջոցներու դիմել։ Օրինակ, երբ տեսած են թէ խալքի թեկնածուները 361 քուէ առած են, իսկ Սեր թեկնածուները 1734 քուէ, բոլոր անկիւններուն բերանը ոստիկաններ, ժանտարմներ եւ պահապաններ դրած են ու արգիլած ժողովուրդին քուէատուփին մօտենալը։ Նոյնպէս գործադրուած են այն ինքնաշարժերը որոնք վարձուած էին հեռաւոր թաղերու քուէարկուները բերելու համար եւ ձերբակալած շարժավարները։

Իսկ մեծ քուէ տալ ուզող ժողովուրդը բոլորովին ահաբեկելու համար, փորձեցին զայն արտաքսել իբր յետադիմական եւ բոլշեւիկ։ Սեր կուսակցութեան անդամներէն ոմանք ալ հրաժարելու ստիպեցին։

ԳՈՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Գլուխը կուսակալը ըլլալով, կառավարական բոլոր պետերը բացէ ի բաց սպառնացած են ժողովուրդին եւ ընտրական ժողովի անդամներուն, որպէսզի խալքի ի նպաստ քուէարկեն։ Գոնիայի 8000 քուէարկողներէն միայն 1000էն քուէն առնուած է, իսկ մնացեալները, հակառակ սաստիկ մինչեւ իրիկուն սպասելնուն չեն կրցած քուէարկել։

Հոկտ. 13ին, Գոնիայի կուսակալը իրեն մօտ կը կանչէ 30
մուխթարները եւ այսպէս
պատուիրէ «Եթէ չաշխատի
քի ի նպաստ քուէարկել տա
առած հրամանիս համաձա
անմիջապէս գործէ պիտի ան
եւ ձեր գլուխը պիտի կորս

Էսքիշէհիրի մէջ խալքի
դիկը Էսքիշէհիր կը բերեն
սպաս Ըճէմ Աճին եւ
կում մը կատարել կուտան
ղագործ քենան պէյի գործա
վրայ։ Դատական քննութ
հաստատուած է որ այս
կումը սարքուած է խալքի
գոց կողմէ։ Թէ՛ այս յարձակ
եւ թէ Սերպեսթի վարչութ
պետին առն վրայ ծրագր
բայց չգործադրուած յարձ
մին հետեւանքով, Էսքիշէ
ընտրողները հրաժարեցան
կութեան մասնակցելէ։

Օրէնքին համաձայն, Թուր
պետական անդամները պէտք
Թուրքերէն գրել կարդալ գիտ
Մինչդեռ Էսքիշէհիրի ընտ
անդամներէն 14 հոգի չեն
այս պայմանը։

ՊԱԼԸՔԷՍԻՐ ԵՒ ԶԱԹՈՆԼԱ

9650 ընտրողներ, որոնց
բնակչութեան 100ին 95ը
մեն, իրենց վաւերական
գրութիւններով դիմած են
գործավարութեան եւ բողո
Ըսիկա արդէն ցոյց կուտայ
ինչ ապօրինութիւններ գործ
են։ Ըսնպէս որ աւելորդ կը
մարեմ մանրամասնութիւն
հաղորդել։

Զաթոնլաքի մէջ, երբ
տեսնեն որ Սէրպեսթը կը
կը գոցեն տետրակները
միջապէս բանալու տեղ, ո
յետոյ միայն կը բանան
խալքի թեկնածուները իբր շա
կը հռչակեն։

Սիլիվրիի մէջ աւելի
յայտ ձեւով գործած են։
ներքին գործավարութեան
տարուած դիմումէն կ՚երեւի
800 հոգի Սէրպեսթի
իրենց քուէն. մինչդեռ
միայն 275 քուէ ելած
նպաստ մեր կուսակցութեան

Ցետոյ, ընտրական յանձ
ժողովի անդամները հաստ
են որ քուէատուփին կողպէքը
րուած է եւ վրայի կնիքը
փոխած։

ՄԱՆԻՍԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ահա կը կարգամ Մանի
ընտրական յանձնաժողովի
կագիրը —

I — ընտրութեան
քին, Մեր ներկայութեան
գրով ստորագրողներուն թի
գիւ 30 էր։ Մինչդեռ, քուէ
րի ատեն, 150 տեսնու
թուղթ գտանք։ 2.— Երկու
մէջ նոյն անձերը երկու
քուէ տուած են։ 3.— Մեր
նագրողներուն քուէթու
տարբեր քուէթուղթեր
են։

ԻԶՄԻՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թոյլ տրուած չէ որ մեր
սակցութեան մարդիկը
գրել կարդալ չգիտցողներ
նունները, եւ անոնք
մատի հետք դրած են։ Բա
տոյ, այս ձեւով տրուած
աւելի քուէները օրինակ
նկատուած, իբրեւ հաշ
գոց։

Շատ մը հայրենակից
գիլուած են քուէատուփին
նալէ եւ ուրիշներ ձերբա
են։ 15 շրջանակներու մէջ
ուած ընտրութեան ա
օրուան ընթացքին, 1937
տրուած է, օրուան 18132
պետեթի ի նպաստ։ Այս
պաշտօնապէս հաստատած է
ընտրական յանձնաժողովը։
ընտրութիւնը յետաձգուած

բայց շատ քիչ անձեր մասնակ-ցած են։ Մինչդեռ, արդիւնքը ե-ղած է խոյլքի ի նպաստ։

Ընտրական յանձնաժողովի քարտուղարներէն մէկը, ինծի ղր-կած նամակի մը մէջ, լսեցէք թէ ինչ կ'ըսէ — գաղտնի ոստիկան մը, որ Հրէերէն գիտէ, ագէտ Հր-եաները կը խաբէր, ըսելով թէ ինք Սէրպէսթի մարդն է եւ կ'առ-նէր անոնց քուէները։ Նոյնպէս գրել կարդալ չգիտցող Թուր-քերուն կուսակցին խոյլքի ցան-կերը բաժնել թէ Սէրպէսթի ցան-կերն են։

ԹԱՀԹԱՊՈՒՐՈՒՆԻ ՄԸ ՇԻՆԻՉ ՄԷԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անձրեւէն հազիւ փախած կարկուտի բռնուելու տպաւորու-թիւնը կ'ունենանք, երբ ձեռք կ'առնենք «Հայ Հոհայծ մակդիրը» վարսամ' կ'իյնանք Փօլ Մօրանի կծու մէկ ակնարկութեան տակ, Boudda Vivant (կենդանի Բուդ-դա) վէպին մէջ։

Փօլ Մօրան այժմու Ֆրանսա-յի երիտասարդ վիպագիրներու ա-ռաջնակարգներէն է, խոր հոգե-բան մը ու անխոնջ ծամբորդող մը որ գիտէ դիտել, դատել ու ըմ-բռնել։

Փօլ Մօրան իր կենդանի Պուտտա վէպին մէջ, օգտագործած է առօրեայ լուր մը, քաղուած անգլիական թերթերէն։

Արդարեւ, իր այդ վէպին գ-լխուն սկիզբը կը կարդանք.

«Վիպասանական Գէմպրիճը, a romance of Cambridge. զար-մանալի արկածները ուսանողա-կան խումբի մը, կազ ու կռիւ ուսանողական կարգի աստիճա-նաւորներու միջեւ» տիտղոս-ներուն տակ. Անգլիան իմացաւ թէ՝ ազուէս մը, հալածուած Գէմպրիճի մօտերէն, ապաստա-ներ էր քաղաք։ Կենդանին, հե-տապնդուած Տրինիթի քոլէճի հո-ղերուն ընդմէջէն, մտեր էր խուցե-րու մասնաճաւ մը մօտ։ Կ'ըսուի թէ քանի մը վայրկեան վերջ, կենդանին գտուեր էր ողջ, օտա-րացիէ մը, ճոխ իշխանին կողմէ, առար Կաթապահ Թագաւորին. Վերջինը հիւրընկալեր էր անասունը եւ անդաւորը իր սան-ժակի պարտիզին մէջ։ The Badminton, ուսանողական խումբ-ը Սըր Կոմիտաս Թանհթապուրունի 'Sir Komitas Tartabouroun', հարուստ հայ անգլիահպատակ, շունեւով, որսական շուներու վե-րոգատներով, եւ որսին հետե-ւող ուսանողներով Գէմպրիճէն ներս մտան ազուէսն հետապնդե-լու։ Խնդրեր էին իշխանէն, յետոյ պնդարարեր որ զիջէր ողջ յանձ-նել իր կալանաւորը։ Ան մերժեր էր, հակառակ անոր որ իրեն խոս-տացեր էին ոսկեճոպ պաշտպան, համաձայն իր կրօնական սկզբունք-ներուն։

«— Ան որ կը ապաւինէ, կ'ա-պահանէ եւ կ'ասէ— պատաս-խաներ էր, Բուդդայէն մէջբերե-լով։

«Ուսանողները կողմէ խաչուած-գունելու վրայ էր, երբ իշխանը տուաւ ուրիշ ուսանողներ, որոնցմէ մին Իտալացի եւ միւսը Ամե-րիկացի, որոնք իր կողմը բռնելով կը պաշտպանէին Սըր կոմիտաս Թարթապուրունին թէ՝ գնա եր-կար ատեն չէ որ ինքն իսկ որսի անասուն մըն էր Թուրքերուն ձեռքը։ Քիթի բերնի հարուածներ։ Հարկ եղաւ դիմել ոստիկանու-թեան բաժանելու համար մար-տիկը։ Ազուէսը տանուեցաւ կնիքի տակ։ Անգլիական թեր-թերը երկար յօդուածներ նուի-րեցին այս խնդրին»։

Նախ բառ մը մականունի մէջ սպրդած փոքրիկ սխալի մը մասին։ «Թարթապուրուն»ը պէտք է կարդալ «Թահթապուրուն» չքնաղ մականունի ձեւին տակ։

Ինչպէս տեսանք, վէրի դէպ-քը՝ հակառակ անգլիական թեր-թերու իրարանցումին՝ ոչինչ ու տգեղ դէպք մըն է, մանաւանդ մականունը աւելի տգեղ, դժբախ-տաբար այնքան տառ' մեր մականուններու ցանկին մէջ։

Ի՞նչ կ'ուզէ ակնարկել Փօլ Մօրան, պարզապէս արտագրա՞ծ է անգլիական թերթերու գրածը թէ ինք աւելցուցած իր կողմէն՝ «Թուրքերու ձեռքը որսի անա-սուններ էինք» տխմար բա-ցատրութիւնը։

Ինչ որ ալ ըլլայ, անարգանք մըն է որ կրկին կը նետուի մեր երեսին։ Իրաւ է թէ՝ լա՛ւ է մար-դուն աչքն ելլէ քան անունը։ Ի-րաւ է նոյնպէս թէ՝ որքն ապ-տակող շատ կ'ըլլայ։

Մեզ կը մնայ ուրեմն՝ մեր ե-րեսը չյանձնել ամէն ապտակի, ու մեր կռնակը՝ ամէն գաւա-զանի։

ԱՐՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆԻՀԱՐՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մեր օրով գեղեցիկ սեռին ներկայացուցիչները ամէն տեսակ միջոցներու կը դիմեն վայելուչ երեւնալու եւ ցուցադրելու իրենց մարմին գեղեցկութիւնները։

Գեղեցիկ երեւնալու առաջին պայմանն է մարմնի ձեւին վա-յելչութիւնը իր բնական վիճա-կին մէջ, առանց արտաքին շպարի եւ բռնազբօսիկ միջոցներու։

Հակառակ որ վերջերս փոր-ձուեցաւ գիրութիւնը նորաձեւու-թեան կարգ անցընել, սակայն ո՛չ մէկ կին ուզեց հետեւիլ այդ նո-րութեան, ընդհակառակն առնէ մը ի վեր ամէնուն քով մտահո-ւոր ջանք մը կը տեսնուի նուրբ ու բարեձեւ երեւնալու, ինչ որ ար-դարանալի է եւ համաձայն արդի քաղաքակրթութեան պայման-ներուն եւ ճաշակներու նրբու-թեան։

Ի՞նչ պէտք է ընել նիհարնա-լու համար, անհատական հարց մը, որ ներկայիս ամէն բանէ աւելի կը զբաղեցնէ կանացի աշխարհը, եւ շատերուն մտասեւեռումը ե-ղած է։

Գիրութիւնը առաջ կուգայ բազմաթիւ պատճառներէ, ասոր եւ գործառնութիւններն ալ բառ այնմ բազմաթիւ են ու այլազան։

Առանց մտնելու բժշկական տեսութիւններու մէջ, խնդիրը քննենք միայն իր արտաքին երե-ւոյթէն։

Անննք ամէնէն աւելի յա-ճախադէպ պարագան։

Գիրութիւնը զերծ է գործա-ռնական որեւէ թերութենէ, եւ արդիւնք պարզապէս առատ սննդա-ռութեան ու նստակ կենցաղի։ Ա-սոր առաջքը կարելի է առնել նուազեցնելով սննդառութեան քա-նակը եւ աւելցնելով ֆիզիքական ու մարզական մարզանքները։

Նիհարնալու առաջին պայմա-նը կը կայանայ չափով ու կանո-նով ուտելուն մէջ։ Ամէն բանէ առաջ պէտք է նուազեցնել կամ բոլորովին վերցնել գործածութիւ-նը հացին, գետնախնձորին, անուշ-եղէն ուտելիքներուն, նշայի կամ ալիւրային սնունդներուն, իւղոտ կերակուրներուն, հէթին, կարագին, պանիրներուն, շաքա-րին եւ ալքոլական ըմպելիներուն։ Պէտք է կամաց ուտել եւ քիչ խմել ճաշի ատեն, լաւագոյն է ճաշէն ժամ մը առաջ ջուր միայն խմել։ Առտուները կաթով սուրճը բաւարար սնունդ մըն է։ Պէտք է ուտել թերխաշ հաւկիթ, օրը 100 կրամ միս կամ թեթեւ ձուկ, 100 կրամ թարմ կանանչեղէն, ընկերակցութեամբ կարմրցուցած կամ անխմոր հացի։ Պտուղնե զատ, բոլոր տեսակ պտուղները ջերմապէս յանձնարարելի են, պէտք է զանց առնել գինիներուն ընտիրները եւ քիչ քնանալ։

Աւելորդ է ըսել թէ նիհար-նալու վերոյիշեալ դարմանումին մէջ պէտք է խոհեմ ըլլալ եւ խուսափիլ չափազանցութիւններէ։ Շաբաթուան մը ընթացքին մէջ մարմին ծանրութիւնը պէտք չէ մէկ քիլոյէն աւելի պակսելու, առիթ ծանրութեան նուազումի ծայրագոյն սահմանն է։

Գալով մարզանքին, հեծանուեւ երկարաքայլ պտոյտները օգ-տակար են. սակայն պէտք չէ կար-ծել թէ պարզ քալելը կը բաւէ նիհարնալու համար. անհրաժեշտ է ամէն օր մեթոտիկ կերպով եւ տասը երկուքէն 10-30 վայրկեան շարժման մէջ դնել կուրծքին, որովայնին ու անդամներուն մկան-ները, եւ անոնց վրայ ուժգին մարմնամարզ ընել։

Եթէ զերծ էք որեւէ անկարողու-թենէ, արեան համախտութենէ, պէտք է առաջ բաղնիք երթալ եւ շոգիի լոգանքներ ընել։

Սնունդի, մարզանքի եւ առաջ լոգանքի միացեալ դարմա-նումներով կարելի է մարմին գի-րութիւնը 12 քիլօ նուազեցնել երեք ամիսէն, 20 քիլօ՝ վեց ա-միսէն, որմէ յետոյ մարմինը կ'ըլլայ նուրբ, բարեձեւ ու գեղ-րաշարժ։

Եւ այդ նպատակին հասնելու համար մեզմէ մեծ զոհողութիւն չի պահանջուիր, կը բաւէ ունենալ քիչ մը բարեկամեցողութիւն ու յարատեւ կամք։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՑԵՐՈՍԿԻ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Միութեան դասախօսական վերջին ժողովին խօսեցաւ Գ. Եր. Տէր-Անդրէաս-եան, նիւթ ունենալով «Հայ լեզուին տիրական յատկութիւն-ները»։

Այս դասախօսութիւնը իր կա-տարելութեամբ անգերազանցելի էր։ Իսկապէս հայ որբերը կա-խարդուած մնացին դասախօ-սութենէն, երբ իրենց ներկա-յացուեցաւ խանդավառ բա-ցատրութիւններով հայ լեզուին արժէքը, իբրեւ գործիք, իբրեւ ազգային ստեղծագործութիւն եւ վերջապէս իբրեւ ազգային պահպանման միակ վահանը։

Դասախօսը խօսեցաւ հայ լեզ-ուին հնչական ճոխութեան, ա-ռաձգական, համադրական եւ վերլուծական յատկանիշերուն մասին, յատկանիշեր, որոնց մէկն ու միւսէն զուրկ է օտար որ եւ է լեզու։ Այս առթիւ պատ-մութիւնն ըրաւ հայ լեզուին կրած ձեւափոխութիւններուն, եւ բերանացի տուաւ բազմա-թիւ օրինակներ գրաբար եւ աշխարհաբար գրականութենէն։ Այսպէս բացատրեց նաեւ հայ լեզուին ունեցած թարգմանա-կան դիւրութիւնները։ Հետա-քքրական էին նոյնպէս օտար գրականութիւններէ թարգման-ուած գրաբար մատենագրու-թեան կցած իր պատմութիւն-ները։

Կարելի է ըսել թէ Տէր-Անդ-րէասեան կրցաւ որբերը ներշն-չել հայ լեզուին սէրովն ու կա-խարդանքովը։

Դասախօսութեան հետ ինչ-պէս միշտ ներկայացուեցաւ սինէ-մամը, այս անգամ վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառները», ինչպէս նաեւ Չարլի Չէփլին։ Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ. ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԼԻՕՆ, 2 Նոյեմբեր — Այս տարուան սկիզբէն ի վեր, տեղ-ւոյս գործի հրապարակը մինչ ալ երկրուն վիճակ մը ունեցած է եւ ունի ալ ներկայիս, բաղդատելով նախորդ տարիներու հետ, այս տարի Լիոնի գործաւորական կեան-քը մխիթարական ոչ մէկ կէտ ունի, ընկերային ապահովագրու-թեան օրէնքը եկաւ աւելի եւ աւելի սաստկացուց տագնապը. եւ մինչ այս պահուս շատ մը գոր-ծաւորներ անգործ կը թափառին։ Բնական է մեզ հետաքրքրողը մեր հայրենակիցներուն վիճակն է։ Կան ընտանիքի տէր հայրեր 2 3 զաւակներով, որոնք օրն ի բուն կ'աշխատին, 30-32-35 ֆրան-քի համար եւ անոր առնուազն 100-180 ֆրանք ամսական վարձք կուտան սենեակի մը միայն։ Եւ եթէ վաղը գործազրկութիւն մը պատահի 1926ին նման շատ անտա-նելի պիտի ըլլայ մեր հայրենա-կիցներուն վիճակը մանաւանդ որ այս տարի ապրուստը անհա-մեմատօրէն աւելի սղած է։ Ու-րեմն ի՞նչ ընել պէտք է նմանապա-րագաներու մէջ։ Ունինք հայ-րենիք մը որ խորթ մօր մը նման իսկ չի հետաքրքրուիր մեզմով։ Այս խօսքերը դառնութեամբ է որ կ'ըսեմ. երբ անցեալ օր լեհ բան-ւոր ընկերոջ մը հետ կը խօսէինք գործազրկութեան մասին, ան այսպէս պատասխանեց.— Մենք հայրենիք մը ունինք. երբ այդ տեսակ ծանր օրեր պատահին, կ'երթանք մեր հայրենիքը։ Իսկ մենք, ըսէք տեսնեմ արտասահ-մանի կարմրուկ ագլորներ, դուք որ գիշեր ցերեկ գովքը կը հիւ-սէք իբրեւ պաշտպաններ համաշխարհային աշխատաւորու-թեան, պիտի կրնա՞ք արդեօ՞ք արժեցնել ձեր կարծիքը թէ ոչ 1926ի նման փոթորիկներուն ան-կիւնները կանգնելով, յեղափոխու-թիւն պիտի քարոզէք։

Կ. Թ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԵՕԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Նոյ.— Նո-յեմբերի 15ին տեղի ունեցաւ Եօզկատի Բարենպատակ Հայրե-նակցական Միութեան հանդէսը, որուն իրենց սիրայօժար մասնակ-ցութիւնը բերած էր Սէնթ-Մարկրիթի նորակազմ նուագա-խումբը։ Հանդէսը սկսելէ առաջ օրուան նախագահը պարզեց Մի-ութեան յառաջդիմութիւնը։ 1928էն մինչեւ զարգ երեսուն հազարի մօտ կոկիկ գումար մը, որ ծախսուած է միայն կարօտ հայրենակիցներու, նաեւ ազա-տած է քանի մը երիտասարդներ հիւծախտէ։

Միութիւնը խոստացած է հա-զար ֆրանքի գումար մը Մար-սէյլի մէջ բացուելիք դպրոցի շէնքին։

Հանդէսը սկսաւ նուագախում-բի «Մեր Հայրենիք»ով։ Ցեղի ունեցան հայրենաշունչ արտասա-նութիւններ, երգեր եւայլն։ Ղե-կավարութեամբ Գ. Մ. Գաբրիէլ-եանի ներկայացուեցաւ «Երեք քօչերն» գաւեշտը որ շատ յաջող անցաւ։

Ներկայ մը

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Մարսիլահայ կռփամարտիկ Գարօ Պաղտասարեան որ կը գտնուի մէկուկէս տարիէ ի վեր Ամերիկա, եւ կը մրցի Կապի Պաղտաս անուամբ տասնէ աւելի մրցումներու մէջ յաղթելէ վերջ, ունեցած է կարեւոր մրցում մը Հոկտ. 25ին հակառակորդն էր Alf. Shelle։ Գարօն ուժով եւ արագ հարուածներուն չդիմանա-լով, հակառակորդը գետին կ'իյ-նայ վեցերորդ շրջանին։ Այս յաղթութենէն վերջ Գարօն պի-տի մրցի Ֆիլատելֆիոյ մէջ, Սամի Մանտելի դէմ, որ աշխարհի ա-խոյեան էր անցեալ տարի։ Այժմ Գարօն կը պատկանի «կէս միջին» ծանրութեան։ Գ.

ԸՆՏՐԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԷ ԶՈՒՐԿ

Հայաստանի մէջ խորհուրդ-ներու ընտրութեանց առթիւ, Հը-րատարակութեան տրուեցաւ մաս-նաւոր հրահանգ մը, որ կ'արգիլէ ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք տալ հետեւեալ դասակարգի ան-ձերուն.—

Եկամուտով ապրողները, վար-ձու աշխատցնողները, այն հողա-գործները, որոնք վարձու գործիք, հող կամ անասուն ունին, անոնք որ առեւտուրի համար միջնոր-դները վարձու կառնեն, նախկին ոստիկանները, նախկին նախարար-ները, դաշնակցական կառավարու-թեան եւ փրկութեան կոմիտէի անդամները, նախկին սպաները, կրօնական պաշտամունքի նախկին սպասաւորները, եւն.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Մի բան չունի, յոգնութիւն զգայ, չաւով կ'անցնի, վեր կը կենայ. կը վերցնէ հօր զէնքը եւ կ'երթայ, վերջապէս անկարելի որ Կորիւնը տանը մնայ, երբ ամէնը, ամէնը, գնում են։

Կորիւնը հրաժարուեց նախա-ճաշէն, չուզեց նոյնիսկ թէյ խմել. գլուխը չէր հանում վեր-մակի տակէն։ Ձնայած դրան՝ Հարսի սիրտն հանգիստ էր. չէր առաջարկում զաւակի հիւանդու-թեան համար։ «Մի բան չունի» զգնում էր մի ձայն ներսէն։ Նրա ի՞նչն է պակասում։ Ու անկարծ մի սեւ կասկած ներս սողաց նրա սիրտը։ Բայց նա չէր ուզում հաւատալ իր ներքին ձայնին։ Անկարելի էր. անկարելի. որ իր Կորիւնը, նա-հատակ հայդուկի որդին, խուսափի հայրենիքի պայքարէն։ Ու հարսը դեռ չէր վերցնում հրացանն ու փամփուշտները։

Կորիւնն էլ անհանգիստ է, նրան հալածում է մօր հայեացքը, մանաւանդ սեղանին երկարած հրացանն ու փամփուշտները։ Նա հիւանդ չէ, բայց պառկում է, չի ուզում դուրս գալ, չի ու-զում մարդկանց հանդիպել, գի-տէ բոլոր հայեացքները լուռ պիտի հարցնեն իրեն. «Ինչո՞ւ ես տանը, ինչո՞ւ չես գնացել»։

— Բարի լոյս, մայրիկ. Կո-րիւնը եկա՞ւ գիւղէն։

Սիրանն էր. Կորիւնի ընտ-րեալը, սիրելին։

Կորիւնի սիրտը թրթռաց։ Վաղուց է չէր տեսել Սիրանին. ուզեց մօտենալ պատուհանին, բայց չմօտեցաւ։

— Եկաւ, Սիրան ջան տանն է։

— Տանն ի՞նչ է անում այս ժամին, հիմա տղամարդը տանը կը նստի՞։

— Հիւանդ է, պառկած է, եկ վեր մի վայրկեան։

— Օ՛, ո՛չ, հարս, ներիր, ժա-մանակ չունեմ, ինձ հիւանդա-նոց են նշանակել. գնում եմ գործի։ Վիրաւորներ պիտի բե-րեն։ Կորիւնին ասա, շուտ ա-ռողջանայ. հիւանդութեան ժա-մանակ չէ. ամօթ է։ Ցտեսու-թիւն։

Կորիւնը սարսռաց։ Սիրանը, իր սիրած աղջիկն էլ կռուի ճամ-բէն է ցոյց տալիս։ Այդ ինչ խո-լագար ցաւով են բռնուած ա-մէնը։ Ի՞նչ անել, ինչպէ՞ս ա-նել։

Նորէն մարդ եկաւ, Կորիւնին ուզեց։ Այս անգամ Կորիւնն ի-ջաւ նկուղ։ Մօր հայեացքը հե-տեւում էր նրան։

Տղի քալուածքը, դէմքի գոյ-նը, շարժումները, ձայնը... Ո՛չ, ո՛չ, հիւանդ չէ Կորիւնը, կամ եթէ հիւանդ է՝ մի ուրիշ բան, ոչ անկողին պառկելու չափ։ Ու հարսի կասկածն աւելի զօրա-ցած՝ սեւ օձի պէս փաթթուեց նրա կոկորդին ու սկսեց սեղմել։ Կորիւնը նկատեց մօր հայեաց-քը. հասկացաւ նրա հոգեբանու-թիւնը, ու վատ զգաց իրեն։ Երբ մարդը գնաց՝ Կորիւնն այլեւս չպառկեց, հագնուեց, գնաց փողոց։

Հարսն ազատ շունչ քաշեց, գոնէ տանը չնստի, գոնէ չթաք-նուի։ Տանը էր այդ մօրթ հետ հաշտուելը, հարսն ուզեց նորէն յուսալ. «Քաղաքում կը փոխի տրամադրութիւնը. կ'երթայ, անպայման կ'երթայ»։

Ղազարը տուն էր եկել, բայց չէր յայտնել իր գալը։ Հարսը տեսաւ նրան, որ գանձ էր մըտ-նում։ Ուզեց խօսել մէկի հետ, ուզեց պատմել տանջող մտքե-րէն։

— Ցզա՛յ, Ղազա՛ր, եկել ես, ինձ էլ չես տալիս, գուցէ մի բանի պէտք ես, հը՞...

Ղազարը դարձաւ հարսի կող-մը։ Նա անսովոր կերպով տխուր էր. նոյնիսկ լաց էր եղել։

Հարսի սիրտը ցաւեց, ի՞նչ ունէր արդեօք այդ ծեր տղան։ Գուրգուրանքով մօտեցաւ նրան։

— Ի՞նչ ունես, Ղազար ջան. տխուր ես. եթէ դրամի պէտք ունես՝ ասա։

— Ո՛չ, հարս, շնորհակալ եմ, փող չեմ ուզում. բան պէտք չէ, կեանքս էլ պէտք չէ։ Ասաց նա դողացած ձայնով. ու նորէն ար-ցունքներ հոսեցին աչքերէն։

Հարսի աչքերն էլ լցուեցին. Նա էլ լալու պահանջ ունէր. նրա էլ սիրտը լիքն էր։

— Էգ չեղաւ, Ղազար ես քո մօր տեղն եմ. սրտումդ մի բան ունես. պիտի ասես ինձ։

— Ի՞նչ ասեմ, հարս, բան չունեմ. գնացի շտաբը զէնք խնդրեցի կռւի երթալու համար, չտուին. ասացին... չէլ ես, նշան չես կարող առնել։ Մենք սա-ղերի համար զէնք չունենք ճա-բում. եթէ ինքդ զէնք ճարես՝ գնա»։ Դէհ, իմ էլ սիրտս լցուեց. ու նա վեր քաշեց քիթը լաց զսպելու համար։

— Ի՞նչ ասեմ մօրս, որ ինձ չէլ ծնեց, ոչ իրեն պէտք եկայ ոչ էլ...

Ու նա նորէն քիթը վեր քա-շեց։

Հարսը նախանձով նայեց այդ չէլ պատանուն, որ լալիս էր կռուէն յետ մնացած լինելու համար։

— Վնաս չունի, տղաս, Աստուած դէմ չեն բաղձքի. դու էլ ուրիշ կերպ օգտակար կը լի-նես։

— Ա՛խ, հարս, սիրտս զէնք է ուզում։ Աստուած վկայ. ուզեմ կը խփեմ, թուրքն է դիմացս, չէ՞, վրէժ ունեմ, ծնողներս, եղ-բայրս, մեր գիւղը, վանը, այն-քան շա՛տ են վրէժ կանչողնե-րը. ո՞ր մէկն ասեմ։

Ու հարսը մտովի շարունա-կում էր նրա խօսքը՝ «Սալանը, հայդուկները, հին ու նոր բոլոր նահատակները, անպաշտպան աքսորեալները, բոլո՛րը, բոլո՛րը վրէժ կ'ուզեն, հապա՛, ճիշդ ես, Ղազար, ու չէլ հայ աչքն ան-գամ կարող է ուզել խփել, պէ՛տք է որ խփէ»։ Ու հարսը քաշեց Ղազարի գլուխը եւ համ-բուրեց նրա ճակատը, թաց աչ-քերը։

— Վնաս չունի, տղաս, դուն էլ ուրիշ բանով պէտք կուգաս։

* *

Կորիւնը խուսափում էր մօրն հանդիպել, մայրն էլ չէր որո-նում նրան։ Անսովոր կերպով տխուր էր հարսը, տան մութ անկիւններն էր քաշւում. չէր ուզում դուրս գրաւել հանդիպել, հակառակ իր բնաւորութեան՝ այդ եռ ու գեռի օրերին հասա-րակական աշխատանքի էլ չէր յեւում, կարծես մի վատ բան էր արել, ամաչում էր։

ԷՂԼԷՆ ԲՈՒԻՋԱՆԴ

(Շար.)

ները, որոնք երբեք չեն ուզեր բոլշեւիկեան իշխանութիւնը տապալել, ո՛չ ալ համաչնաձայն կուսակցութիւնը։ Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ կուսակցութեան մէջ պառակտում մը չափազանց վտանգաւոր հետեւանքներ պիտի ունենար։ Խնդիրը կը դառնայ բոլշեւիզմի ղեկավարութեան շուրջ։

Այդ ղեկավարութիւննստանձնելու համար, պէտք է մէկը որ Ստալինի պէս երկաթէ կամքով մը օժտուած ըլլայ։ Ընդդիմադիրները չեն կրնար առաջ քշել մէկը որ ընդունակ ըլլայ ստանձնելու ղեկավարութիւնը։ Ռիկով խելացի է, բայց չունի անհրաժեշտ կորովը։ Պուխարին համոզուած յեղափոխական է, բայց չափազանց վիպային է, գալով Տոմսկիի, տաղանդաւոր կազմակերպիչ մըն է, բայց հիւանդ։

∴ Երէկ իրիկուն Մոսկուայի մէջ հազարաւոր բանուորներ եւ բանուորուհիներ, գործարաններու փակումէն վերջ մասնակցեցան մեծ ցոյցի մը որ կազմակերպուած էր սէնտիքաներուն կողմէ, բողոքելու համար Ռուսիոյ գործերուն մէջ օտար պետութեանց միջամտութեան դէմ։

Այս ցոյցը կազմակերպուած է նկատի ունենալով ռուս ճարտարագէտներու եւ ուսուցչապետներու դէմ դատավարութիւնը, որ տեղի կ՚ունենայ արտասահմանի հետ դաւադրական յարաբերութեան եւ լրտեսութեան մեղադրանքով։

Գաղտնի դաշնագիր

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԱՐԱԲ ՄԵԾ ՄԻՒՖԹԻԻՆ ՄԻՋԵՒ

Պաղեստինի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ լուր մը որուն համաձայն գաղտնի դաշնագիր մը ստորագրուած է Մեծն Բրիտանիոյ գաղթային նախարարութեան եւ Երուսաղէմի Մեծ Միւֆթիին միջեւ։ Այս դաշնագիրը, որ առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակուի Պոմպէյի հնդիկ ազգ. կոմիտէին կողմէ, մեծ յուզում յառաջ բերած է ամէն կողմ։

Այս դաշինքին համաձայն, Անգլիա Արաբներուն կը խոստանայ դադրեցնել հրեայ ներգաղթը Պաղեստինի մէջ եւ արգիլել արաբական հողերու գնումը Հրեաներու կողմէ։ Ասոր փոխարէն Մեծ Միւֆթին եւ արաբ երեւելիները յանձն կ՚առնեն ազդեցութիւն բանեցնել Հնդկաստանի Իսլամներուն վրայ ի նպաստ Անգլիոյ։

Հնդիկ ազգ. խորհուրդը, այս յայտարարութիւնները ընելով հանդերձ, որոշում մը առած է որով կը յայտնէ թէ կուսակից է հրեայ օճախի մը հաստատման Պաղեստինի մէջ։

ՊԷԼՎԻԼԻ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ ՀԱՅ ԾՆՈՂԱՑ

Հայկ. Բարեգործական ընդհ. միութեան փարիզի մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ, վաղը Հինգշաբթիէն սկսեալ, Պէլվիլի շրջանակին հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան դասընթացքները տեղի պիտի ունենան 40 Rue Belleville, M. Georgesի սրահը, ամէն Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9էն մինչեւ 11։

Նոյն շրջանակի բոլոր հայ ծնողներէն կը խնդրուի այս շաբաթական դասընթացքներուն ղրկել կանոնաւորաբար իրենց 6էն 14 տարեկան զաւակները։

Կնիք)

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրամանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9 12։

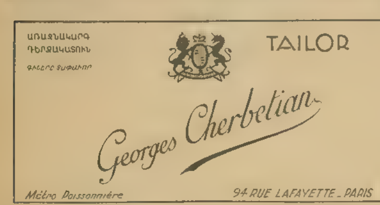

ԳՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ «Մշոյ Գեղամի Ազգագրական եւ Պատմագիտական գործերը»։

Կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ԿՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոնպի Քաղաքապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրվանզատէի

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Ասրինէ Տէրունեան, Քնարիկ Գայեանէ, Պ. Պ. Գմրէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Չ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

ՕՐ. ԻՄԱՍՏՈՒՀԻ ԲԱԳՈՍԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԸՐՔՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

23 Նոյ. 1930 Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի ընկերները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԱՆԻԷՐ Պուա Քոլոնպի փոթորիկ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Ave. Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԸԼԸ-Քաշան Հարաւային-Արեւմտեան «Յառաջդիմասէր» Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը Դեկտ. 20ին, Շաբաթ իրիկուն։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի դասախօսական ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Բաբգէն Քէչիշեան, «Մենք մեզ ճանչնանք» Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի Թշուառները եւ Չարլի Չէփլին։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Հնգամեակի յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրուի այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 206 Rue Lafayette փոքրիկ սրճարանը (Յառաջի դէմ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիրոֆլէյ, Մ. Մ.— 35
Մարսէյլ, Ե. Գ.— 35։
Փարիզ, Զ. Ց.— 35։
Ալֆորվիլ, Ե. Գ.— 25։
Մարսէյլ, Ալ.— 150։
Փարիզ, Մ. Զ.— 50։
Պարոքման, Վ. Մ.— 35.
Հէրօ, Ա. Մ.— 35։
Փարիզ, Մ. Գ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշի Գույթուլ Թաղէն Մուխթար Սէֆէրեան Յակոբի որդի Երուանդ Սէֆէրեան, որ ժամանակ մը Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Եգիպտոս մնալէ վերջ, կը կարծուի թէ կրկին Ֆրանսա եկած է։ Մօտ երեք տարիէ ի վեր իր մասին լուր չկայ։ Գրել իր եղբօր՝ Յովհաննէս Սէֆէրեանի, B. P. No. 567, Beyrouth, Grand Liban.

— Կէլիպոլուցի (Տարտանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պապուգեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, թուխ, աչքերը

և մազերը՝ շագանակագոյն են և վզին վրայ վերքի նշան կայ։ Արժենուհի 20 տարեկան, սպիտակամորթ, աչքերը եւ մազերը շագանակագոյն են։ Տեղահանութեան միջոցին կորսուած են Մուրատ Չայի եզերքը։ Իմացնել գրատուն Պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris.

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud, N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95.21

ՇՈՒՇՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Գինն է 6 Ֆր. կանխիկ, փոստի ծախքը մեր վրայ, 7.50 Ֆր., contre remboursement փոստով։ Դիմել՝ L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

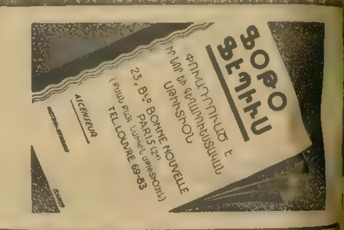

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

27 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1428

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿՈՒՄ ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ

Ցերեկուան պէս բլլան թէ սուտ, լուրերը որ քանի մը օրէ մ'ի վեր Ռուսիան կը ներկայացնեն նիւթին փոթորիկներու խառնիճ, գալն կը գնեն օրակարգի վրայ։

Մենք Ռուսիոյ կը նայինք Հայաստանէն, հայ դատին ու ժողովուրդին վրայ անոր քաղաքական եւ ընկերային անդրադարձումներուն մտահոգութեամբ։ Աշխարհի Յեղափոխութեան մասը մեր կը գրէ իբր առեղծուած որ կորսնցուցած է իր սկզբնական խորհուրդի հմայքը։ Բայց կը տեւէ յամառօրէն՝ իր յեղաւոր վարժութիւնները ցնցելու սպառնալիքով։

Բոլշեւիզմի բարձրացման մէջ, մենք կը տեսնենք հայ դատին անկումը ու հիւսածահոգ ժողովուրդի մը դատապարտումը անեւական թափառումի։ Բոլշեւիզմի անկման մէջ, հնօրեայ աշխարհը կը փնտռէ յաղթանակը իր ըմբռնումներուն իր հաւաքական բարոյականին, գինքը վարող սկզբունքներուն եւ օրէնքներուն, որոնց դէմ նախ մենք կը ցցուինք դժգոհ, հալածական, իրաւազուրկ ժողովուրդի ամբողջ զայրոյթով։

Երկու տարբեր աշխարհներ են որ առանձին ուժերով՝ մէկը միւսէն ամեհի, վայրագ ու նենգութեամբ նրբամիտ, կը կենան իրարու դէմ՝ երկուքն ալ յաւիտենական ճշմարտութիւններու պատգամներով իրենց լեզուին ծայրը։ Մէկը իր Նորութեան յանդգնութեամբ, ըմբոստ, խեռ ու ապօրէն, միւսը ինքնագոհ իր դարաւոր օրէնքներու եւ հաստատութիւններու մէջ, կը քալեն իրարու կռնակ դարձուցած, բայց նոյն շրջափակին մէջ, ուր անխուսափելի է, օր մը իրարու պիտի հանդիպին։

Հինը գտած է իր ճամբան, ուրկէ կաղնիկաղ կը քալէ հաւատարութեանց օրէնքի լոյսին տակ։ Միւսը իր Նորութեան կը ձգտի անկոխ բարձրութիւններու վրայ, բայց գործիք չունի. ձեռքով՝ ծայրերը կը ճանկէ։

Առաջինը տուած է մարդկութեան ինչ որ կրնար։ «Ազատութիւն» պատգամեց ու գերութեան շղթաները թեթեւցուց ու ոսկեզօծեց։ Կորաքամակ մարդկութիւնը սորվեցաւ հեռուէն նայիլ ու գտնել տափակութեան մէջ իր տառապանքը ու «Հաւասարութիւն» արձանագրեց ու նժարը յանձնեց դատաւորներու, որոնց հետ կը փոխուի նաեւ արդարութեան կշիռը։ Ու երբեակ նշանաբանին մնանկութիւնը չկրցաւ այնքան ամուր փաստել, որքան պայթեցնելով Մեծ-Պատերազմի ռումբը ու վայրենիի բնազդական, հպարտ ուրախութեամբ ծակելով եղբայրներու սրտերը։ Ցետպատերազմեան աշխարհները այսօր կ'ապրին աւերակներու վրայ։ Հիմը խախտած է։

Իսկ աշխարհի 6րդ մասը՝ անարատ յղութեան... պտուղի, կ'ապրի դրացիներու զարմանքին, կասկածին ու թշնամութեան մէջ։ Բայց հիւանդ էր ծնած։ Ու դարմանի բոլոր միջոցները ծառայեցին աւելի քանդելու անոր առողջութիւնը։ Անշահ, քրտնաթոր ու սովալլուկ բազմութիւններու Մեսիան պիտի ըլլար, ու պէտք է խոստովանիլ թէ հարցիկութիւնն ունեցաւ աստուածառաք մարգարէին որ երկնքի բոլոր հանձանները վար պիտի իջեցնէր, ապերախտ հողին վրայ։ Դահճանին տակ առատութիւնն ու բարօրութիւն պիտի ըլլային սովորական, ընթացիկ օրէնք ու բազմագոյն ամբոխները պիտի ճանչնային անխափան երջանկութեան բարիքներն ու ձանձրոյթները։

Բոլշեւիզմի մեծութիւնը միմիայն իր խոստումներու շռայլութեան մէջ է։ Իր գոյութեան ուժը ծծեց թշուառ մարդերու կարօտ կարօտներէն ու ըղձանքներէն։

Բայց, ահա եւ իր գահաճի ցածութիւնը։ Նոր աշխարհ մը ուզեց կերտել հին գործիքներով։ Դիմեց բոլոր այն միջոցներուն, զորս քամահրեր ու դատապարտեր էր եւ որոնց դէմ զէնքեր ու գիներ էր խաղաղութեան եւ հանդարտ ուրախութեան կարօտ սրտերը։

Բոլոր տեսակի բռնութիւնները տապալելու ելլելէ վերջ, մտածե՞ց թէ չէ, ամենէն վատ, ամենէն զօրեղ բռնութիւնը, որուն ամենամեծը, զոր պատմութիւնը արձանագրած ըլլայ երբեւիցէ։

Ու ճիշդ, նման աւատապետական բռնութեան, բանտերը լեցուց «հոծ բազմութիւններով», որոնց յանցանքը ոչ ոք գիտէ, միշտ սակայն ազատութեան անուշ բառ մը բերնին ու ձգտանքները որոնց ենթարկեց զանոնք, իրենց նրբութեամբ կը հանեն չինացի դահիճներու գաղտնագիտութեան։ Զարմանալի, ու նաեւ աքսորեց ճիշդ Թուրքի պապենաւանդ ոճրութեամբ։

Ու նմանագարձակբռնապետութեան մը, հաստատե՞ց թէ չէ (զանելով իր կատարելութեան) լրտեսութիւն մը, որուն ցանցերը բռնեն աշխարհի չորս անկիւններուն հետ նաեւ հոգիները։ Լրտեսութիւնը հին աշխարհին մէջ կազմակերպութիւն մըն է, ու լրտեսը պաշտօնեայ մը։ Մուրճին ու Մանգաղին տակ գործակիցական գործարան, իսկ լրտեսը հոն ադամդաւոր մըն է։

Բոլշեւիզմը գիտէ հին աշխարհի օրէնքներուն մէջ փնտռել ու մին հանել զալիք պատերազմներու սերմերը, զորս խայտառ ճըզգիտ հաւատքներով, արմատ նետեց կեանքը սիրող հոգիներու մէջ։ Բայց իր գոյութեան ապահովութիւնը կը փնտռէ համաշխարհային բռնկումներու մէջ, ու կը պատրաստէ ամենէն զարհուրելի պատերազմը։

Շարքը բաղդատութիւններու սեւ ու կեղտոտ, ո՞վ չի կրնար մինչեւ երկարել։

Բայց, եթէ կ'ուզէք արդար զուգակշիռ մը հանել, երկու աշխարհները դրէք ձեր հայու խղճի նժարին վրայ։

Նժարը շպիտի շարժի, երկու տարբեր բռնութեան հաւասար ծանրութեան տակ։

Մ. Ե.

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ
ԱՐԻՒՆ ԿԸ ՀՈՍԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Գուրս Էմիգրանի»ի նոյ. 17ի թիւին մէջ կը կարդանք.

«Յօսիշէ ցայթունկ» «Վառօդարանը Անդրկովկասի մէջ» խորագրով յօդուած մը կը հրատարակէ Թիֆլիսի իր մասնաւոր թղթակցէն։ Ընդգծելէ ետք խոր հիդային կառավարութեան կողմէ ստեղծուած դժուարութիւնները, ազգային կեդրոններու (Հայաստան, Վրաստան, Ազրպէճան) գոյութեամբը, թղթակիցը կ'ըսէ թէ բաւական է փոքրիկ կայծ մը՝ պատերազմական այս թագուն վիճակը իսկ յեղափոխութեան փոխակերպելու. կրկին անգամ ըմբոստութեան շրջան մը սկսած է, որ Մոսկուայի կառավարութիւնը խիստ ծարտարօրէն պահած է։ Թիֆլիսի մէջ այն տպաւորութիւնը կայ թէ պաշարման Յնայուն վիճակ մը կը տիրէ, տեսնելով զրահապատ կառախումբերը որոնք կայարաններուն մէջ կը մնան, բայց մանաւանդ Հայաստանի մէջ է որ արիւնը հոսած է։ Արդարեւ վիրաւորներով լեցուն երեք կառախումբեր անցած են միմիայն Թիֆլիսի մէջէն։

Միւս կողմէ, վրացի գիւղացիները ըմբոստացած են կոլխոզներու դէմ եւ կռիւները աբիւնալից չեն եղած։

Թղթակիցը կը նկարագրէ այն անգթութիւնը որով իշխանութիւնները գնդացիրի բռնած են կիներն ու մանուկները։ Հետաքրքրական դէպքը այն է որ երկրին ընթացիկ դրամը տոլարն է եւ ոչ րուպլին, որ իր եօթներորդ արժէքին ինկած է։

Ն. Գ. Պ. Ու.-ի հրամանատարը ռուս մըն է, բայց ամբողջ ազգաբնակչութիւնը խորապէս հակառակ է գրաւող ուժերուն։ Նոյնիսկ գործարաններու գործաւորական շրջանակներու մէջ մարդոց 70 առ հարիւրը հակաբոլշեւիկ է։

«ՋԵԿԱՆ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ»

«Պուրս Էմիգրանի»ի նոյ. թիւին մէջ կը կարդանք.

«Նուվելի Լիթերեր» թերթը «Չեկան կը սպաննէ» խորագրին տակ կը ծանուցանէ հին համայնավարի մը՝ Էրիխ Շմիթի սպանութիւնը, Հանովրի մէջ։ Մարդասպանը անհետացած է։

Ընկերվարական «Փոլքսվիլէ» թերթը չի կասկածիր թէ Շմիթ սպաննուած ըլլայ համայնավար կուսակցութեան ահաբեկչական կազմակերպութեան կողմէ։ Իր նախկին գաղափարակիցները կը կասկածէին անկէ թէ տեղեկութիւններ հայթայթած է գերման ժամուլին Ռուսիոյ մէջ համայնավար Պարթէլսի սպաննութեան մասին։ Այս վերջինը, Մոսկուա տարուելով, սպաննուած է հոն Չեկայի հրամանով։ Չեկիստ Ազաբեկովի վկայութիւնները լիովին կը հաստատեն այն իրողութիւնը թէ Ռուսիայէն դուրս ահաբեկչական ընդարձակ ցանց մը կայ, որ կը գործէ Կէփէուի պաշտօնեաներու ուղղակի մասնակցութեամբ, իբրեւ սովետական դեսպանատանց եւ առեւտրական գործակալութեանց խորհրդական կամ քարտուղար։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը Պէնէշ քաղաքական համաձայնութեան մը կը պատրաստուի կատարել Պալքաններու մէջ։

Այս համաձայնութիւնը կապ ունի կարծիքներու փոխանակութեան հետ, որուն առիթ տուաւ Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն Պուլկար-Եուկոսլաւ յարաբերութեանց մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՋԼԸՄԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ՉԵԿԱՅԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՆԱԵՒ, ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԽՄԲԱԳԻՐ ՄԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՅԵՐ

Դասալիք չեկիստ Աղաբեկովի յուշագրութիւնները, Հայոց համար լեցուն են անակնկալ յայտնութիւններով։ Ահա եւ Յունաստանի հանրաւաւոր Մաջլըմեան եպիսկոպոսը, աստուածավախ, բարեպաշտ, ազգասէր ու պարկեշտ, որուն մօրուքը... այնքան ազդուկ հանեց ժամանակին։

Աղաբեկով, Պոլսոյ եւ Յունաստանի հայ լրտեսներուն մասին, ահա թէ ի՞նչ կը պատմէ։

«Պոլսոյ մէջ, ես կ'ապրէի Շիշլի, Աջմէտ պէյ փողոց, 51 թիւ տունը։ Մեզ ծանօթ վաճառականներուն մէջ կար Հայ մը Էլմայեան անունով, մօտ 60 տարեկան։ 30 տարիէ աւելի էր որ Պոլսոյ մէջ կը զբաղէր ամէն տեսակ առեւտրական գործերով։ Այս մարդը մեծ կապեր ունէր Թուրք կառավարական հաստատութիւններու հետ։ Էլմայեան, խորամանկ եւ անսկզբունք մարդ էր եւ ամէն բան կարող էր ընել դրամի համար։ Մեզ հետ շատ մօտիկ էր, գգալով որ մենք առեւտրական գործերու մէջ անփորձ ենք եւ կրնայ մեզմով մեծ շահեր ապահովել։ Ես որոշեցի իմ գործերուս սկսիլ Էլմայեանով։ Քանի մը օր խօսակցելէ յետոյ, բացուեցայ անոր եւ ան համաձայնեցաւ 150 լիրա ամսականով աշխատիլ մեզ համար։

Էլմայեան «Մալօեան» անուան տակ սկսաւ մեզ համար աշխատիլ։ Ան նախ Թրքական ոստիկանութենէն սկսաւ եւ մեզ յարաբերութեան դրաւ Իզզէթ պէյի հետ, որ այն ատեն կը վարէր ոստիկանական երկրորդ Բիւրոն։ Անոր հսկողութեան տակ էին Պոլսոյ ազգերու փոքրամասնութիւնները եւ մենք, անկից կը ստանայինք բոլոր այն զեկուցումները, զորս կը պատրաստէր Թրքական ոստիկանութիւնը Դաշնակցականներու եւ այլ խմբակցութիւններու մասին, որոնք գոյութիւն ունէին Պոլսոյ հայութեան մէջ։ Էլմայեանին կ'աջակցէր Կիւմիւշեանը, որ չափազանց կը հետաքրքրուէր քաղաքական գործերով. ասոր ալ կը վճարէինք 50 լիրա ամսական»։

«Դեկտեմբերի վերջերը (1929ին) Մոսկուայէն եկաւ յունական գործերու նախկին վարիչ Մալոտկովսկին, զիս ծանօթացնելու Յունաստանի գործերուն։ Անոր խօսքով, յունական ճիւղը լաւ չէր կազմակերպուած։ N. 3/23ը Յունաստանի Հայոց արքեպիսկոպոս Մաջլըմեանն էր։ Միւս մեծ գործակալը Հայոց թերթի խմբագիրն էր (Այս ո՞ր թերթն է եւ ո՞ր խմբագիրն է, կ'արժէ լուսաբանել. «Յ.»)։ Այս թերթը կը հրատարակուէր Կէփէուի դրամով։ Բայց Մալոտկովսկին խորհուրդ չտուաւ ինծի անոնց հետ կապուելու, որովհետեւ անոնք բաւական վարկաբեկուած էին ժողովուրդին մէջ իրենց սովետասիրական քայլերով։

Խօսքը հիմա Մաջլըմեանին եւ իր հանրածանօթ բարեկամներունն է...։

Ռուսիոյ անցուդարձերը

Շուեդի արտաքին նախարարը, Հելսինկֆորսի ճամբով կըրցած է երկուշաբթի իրիկուն հեռագրական յարաբերութեան մէջ մտնել Մոսկուայի իր ներկայացուցչին հետ, որ յայտնած է թէ բացարձակ ոչինչ նշմարուած է բոլշեւիկեան մայրաքաղաքին մէջ։

Սակայն «Մորնինկ Փոսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը յայտնէ թէ սահմանագլուխէն եկած լուրերու համաձայն, թնդանօթի եւ գնդացիրի ձայներ լսուած են, որոնք Պիկուտօֆէն կուգային՝ լեհական սահմանագլուխին մօտ գտնուող գիւղերուն մէջ. խռովութիւն կը տիրէ։

Փսկոֆէն եկող ճամբորդներն ալ կը յայտնեն թէ լեհական սահմանագլուխին մօտերը նշմարուած է զրահապատ կառախումբ մը, որ հոն բերուած է գիւղացիները զսպելու համար։

Պերլինի խորհրդ. դեսպանին կողմէ հրատարակուած գեկոյց մը կը յայտնէ թէ Ռուսիոյ հետ հեռագրական եւ երկաթուղային սպասարկութիւնները այս օրերուն չեն ընդհատուած։ Մեր մթնոլորտային պայմաններու հետեւանքով էր որ խզուեցաւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնը։

Կ'ըսուի նաեւ թէ Լիտվինոֆի յանկարծ մեկնումը Ժընեւէն որ եւ է կապ չունի դէպքերուն հետ։ Մեկնած է իբր թէ այն պատճառով որ իր ներկայութիւնն այդ տեղ որ եւ է նշանակութիւն չունէր։

Տրնփինկը վերջացա՞ւ

Խորհրդային նաւահանգիստներէն վերադարձող նաւորդներ կը յայտնեն թէ օտար նաւերը որ հոն գացեր էին արտածելի արմտիք փոխադրելու համար, պարապ վերադարձած են, որովհետեւ մթերքը սպառած է։

Այս նաւերը վերադարձած են Գոստանցա, ապրանք առնելու համար, ինչ որ պատճառ տուած է որ ռումանական արմտիքի գիները յանկարծ բարձրանան։

Աֆղանիստան նորէն կը խռովի

Փէշավէրէն «Տէյլի Հէրըլտ»ի կը հեռագրեն թէ աֆղան զօրաւոր ցեղախումբ մը, որ Քապուլէն 150 քիլոմեթր դէպի հիւսիս-արեւմուտք կը բնակի, պատրաստուելու վրայ կռիւ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ գահընկեց Ամանուլլահը վերահաստատել իր հօրեղբօր՝ Նատիր շահին տեղ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 41

Օննիկ Եազմաճեան	150
Գէորգ Միրոյեան	50
ԼԻՈՆԷՆ.—	
Կարօ Կէնճեան	100
Յովհաննէս Տէր Ներսէսեան	100
Կարապետ Բէքէեան	100
Յովսէփ Նահապետեան	100
Սիմոն Թորոսեան	100
Ընկերուհի Մարի Աճէմեան	100
ՊԵՐԼԻՆԷՆ.—	
Վահան Զագալեան	150
Գումար	950
Նախորդ գումար	48,437
Ընդհ. գումար	49,387

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ ԴՐԴՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փրոֆ. Ռամզինի եւ իր ընկերներուն դատավարութեան առթիւ, բոլշեւիկեան մամուլը կը շարունակէ աւելի սաստկօրէն գրգռել ռուս հանրային կարծիքը ընդդէմ Ֆրանսայի։

Պատերազմական գործավարութեան պաշտօնաթերթը «Կարմիր Աստղ» կը գրէ.—

«Ֆրանսայի կայսերապաշտները յատակագծեր մշակեցին այս տարուան ընթացքին, Ռուսիոյ դէմ զինուորական միջամտութիւն մը կատարելու համար, եւ Փուանքարէի հերքումները շատ գէշ կը շրջանակեն Փարիզի գաղթական Ճերմակ Ռուսերու յայտարարութիւնները։ Այս բոլոր գաղթականները յայտարարած են թէ չեն անգիտանար Ֆրանսայի միջամտութեան ծրագիրը եւ թէ Փուանքարէ եւ Պրիան կը ջանան պարտկել իրենց խաղը։

«Կարմիր Աստղ»ը կը վերջացնէ խոստանալով բոլշեւիկեան բանակին թէ դաւադիրներու դէմ տրուած դատավճիռը պիտի արդարացնէ «միլիոնաւոր աշխատաւորներու յոյսերը, երբ կատաղի զայրոյթով անոնք կը պահանջեն որ հակայեղափոխական ոստանը վերջնապէս ջախջախուի»։

Բոլշեւիկեան մամուլը կը հրատարակէ գիտնականներու եւ գրողներու կոչը, ստորագրուած ռուսական Ակադեմիոյ անդամներուն կողմէ։ Կը հրաւիրեն բոլոր երկիրներու գիտական անձնաւորութիւնները որ բողոքեն «բոլոր անոնց դէմ որ նոր շուկաներու, գաղութներու եւ ստրուկներու պէտք ունենալով կը միջամտեն խորհրդ. Միութեան խաղաղ շինարարութեան աշխատանքին»։

Բայց ահա, բոլշեւիկեան բարոյական անկումի զօրեղ փաստ մը։ Հակայեղափոխութեամբ ամբաստանեալներուն մէջ կայ փրոֆ. Ֆետոտին։ Իր զաւակը Մոսկուայի մամուլին ուղղած է բաց նամակ մը, որուն մէջ կը յայտարարէ թէ իր հայրը «գործաւոր դասակարգին թշնամին» է եւ կը պահանջէ որ ան մահուան դատապարտուի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԱՆՔԸ

Նախկին թղթակցութեամբս խօսած էի մասնաւորաբար կրթական կեանքին վրայ, վեր առնելով անոր այս տարուան ներկայացուցած բացառիկ եւ մխիթարական երեսը։

Խօսինք քիչ մըն ալ ազգային-հանրային կազմակերպութեանց մասին։ Սկսինք Հայ Կարմիր Խաչէն։

Այս կազմակերպութիւնն ունի մօտաւորապէս՝ գաղութին կեանքին չափ կեանք մը, այսինքն ութ տարուան։

Անկեղծութիւնը կը պահանջէ որ անվախօրէն եւ առանց կանխակալ նկատումներու յայտարարենք, որ Հ. Կ. Խաչը մեր գաղութին մէջ կատարած է ու կը շարունակէ կատարել նախախնամական դեր մը, հայ անկարին, հիւանդին, այրիին եւ որբին հասնելով ամենուրեք եւ առանց խտրութեան, իր կոչումին բարձրութեան գիտակից վսեմութեամբ մը։

Ունի, միայն Աթէնքի եւ կղզիներու շրջանին մէջ տասնեւերեք աւելի մասնաճիւղեր։ Այսպէս Պիրէոսի, Լիփազմայի, Քոքինիայ, Սինկրուի, վարի եւ վերի Ամարուսիներուն, Քամաթերայի եւ Լավրիոնի, Գանտիայ Ռէթիմնոյի, Միտիլլինի, եւ Աթէնքի մէջ։ Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ՝ տարեկան միջին հաշուով կ'ունենայ 9000 տրախմի հասոյթ, որոնք կը գոյանան տեղական միջոցներով, հանդէսներ, վիճակահանութիւններ եւ զանազան այլ ձեռնարկներ։ Այս գումարներէն հարիւրին 80 տոկոսը կը բաշխուի գթութեան գործին, աղքատին, որբին, հիւանդին եւ անկեալին։

Բաց աստի, այսինքն բացի տեղական այս գթութեան գործին վերաբերեալ աշխատանքներէն, Ցունաստանի Կ. Խաչը կը պահէ նաեւ սեփական վարժարաններ։ Օրինակ՝ Քոքինիայ թաղին մէջ. Զաւարեան նախակրթարան մանկապարտէզ մը, որ այս տարի ունեցաւ նաեւ լրացուցիչ դասարան մը։ Այս վարժարանին մէջ կ'ուսանին 280էն աւելի երկսեռ հայ մանուկներ, ունի փորձուած եւ ծանօթ երիտասարդ դաստիարակ տնօրէն մը, յանձին՝ ընկ. Մկր. Փափազեանին, որուն հետ կը պաշտօնավարէ նաեւ իր կինը՝ Տիկին Գեղան Փափազեանը եւ ուրիշ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ։ Կ'արժէ քիչ մը աւելի ծանրանալ այս կրթական յարկին բարոյական եւ նիւթական մասնաւորին վրայ։ Բարոյական կամ կրթական մասը՝ ինչպէս ըսի լաւ ձեռքերու մէջ կը գտնուի եւ կասկած չունինք, որ այս տարուան հունձքը աւելի արդիւնաւէտ պիտի ըլլայ։

Գալով նիւթականին՝ վարժարանը ունի տարեկան 120000 տրախմի պիւտճէ մը, որուն՝ 30.000ը միայն Ամերիկայի Կեդր. Կ. Խաչը կուտայ, մնացեալ 90000 տրախմին կը հայթայթուի տեղական հասոյթներով եւ դպրոցական թոշակներէ։

Բացի Զաւարեանէն Հ. Կ. Խաչը ունի սեփական վարժարաններ՝ վարի եւ վերի Ամարուսիներու մէջ, նաեւ՝ Լավրիոնի մէջ, որոնց պիւտճէին ալ, ինչպէս Զաւարեանին՝ չորսէն մէկը միայն կուտայ Ամերիկայի Կեդրոնը։ Մնացեալ երեք մասը կը հայթայթուի տեղական միջոցներով։

Այս տարի սակայն, չափազանց անիրաւ վերաբերմունք մը ունեցան Ամերիկայի կեդրոնն ու պատգամաւորականը, մեր շրջանին համար՝ նախորդ տարիներուն տրամադրուած տարեկան պիւտճէին կէսը միայն յատկացնելով։ Եւ ինչ որ բոլորովին անըմբռնելի է, այս շրջանին ճակատին, չեմ գիտեր ինչ աղբիւրներու վրայ հիմնուելով, ինքնաբաւ տիտղոսն ալ փակցնելով։

Անշուշտ, որ մուրացկաններ չկան մեր շրջանին մէջ, ինչպէս նման ազրանք չունի ամբողջ մեր ժողովուրդը։

Եթէ ինքնաբաւ ըլլալ կը նշանակէ չոր հացին հետ քիչ մըն ալ ուրիշ որեւէ բան գտնել, իրաւ է որ մեր շրջանը. այդ ալ ունի։

Կը կարծենք սակայն, որ եթէ ինքնաբաւ բառը կը պահէ տակաւին իր իբրեւ հայերէն բառ, բովանդակ իմաստը, այդ պարագային Ամերիկան շատ անիրաւ եղած է այս շրջանին հանդէպ։

Անցնինք սակայն, անգամ մը եւս կրկնելով, որ Հ. Կ. Խաչը՝ մեծ գործ ունի կատարելիք եւ Ամերիկան կամ ուրիշներ՝ անհրաժեշտ է որ ըմբռնեն այս բանը։

.˙. Իբրեւ ազգային-հանրային կազմակերպութիւն՝ խօսինք նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին եւ անմիջապէս ըսենք, որ ամբողջ Աթէնքի շրջանին մէջ նոր խաղեր մը կը նշմարուի այս կազմակերպութեան հանդէպ. բոլոր թաղերուն մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան կազմէ կազմուած խումբեր գոյութիւն ունին, որոնք օրէ օր կը պատրաստուին իբրեւ հայ մարզիկներ։ Կան ֆութպոլի խումբեր, որոնք լաւ ու գէշ՝ կ'աշխատին զարգացնել իրենքզիրենք զարկ տալով մարմնակրթանքին,

.˙. Նախկին թղթակցութեանս մէջ խօսած էի՝ Պիրէոսի ազգ. եւ յարանուանական վարժարաններուն մասին. անհրաժեշտ է՝ ըսել նաեւ, որ միւս արուարձաններու մէջ ալ՝ բարոյական եւ նիւթական միեւնոյն երեսներով կը ներկայանան մնացեալ վարժարանները։ Ու եթէ՝ մասնաւորաբար՝ թաղական եւ հոգաբարձու ազաներ՝ իրենց գործին ու պարտականութեան միայն խառնուին, առանց միջամուխ ըլլալու վարժարանական կամ դպրոցավարական գործերուն, արդէն՝ կարելի է յուսատու մտածումներ սնուցանել կրթական արդիւնքին մասին։ Դժբախտաբար այսպէս չէ սակայն։ Ցաճախ թաղականներ օրինակ՝ Պիրէոսի մէջ՝ Արամ Մարտիկեան կոչուած ռամկավար ծաղիկ մը ունինք (մարանկօզ) որ խելքը չհասած բաներու խելք հասցնել ուզելուն համար, խեղճը բարոյապէս վարկաբեկուած եւ խեղճ ու կրակ վիճակի մը ենթարկուած է յաչս ժողովուրդին։ Իր մեծերէն առած դասն խակ չկրնար սորվիլ եւ ժողովի մտած վայրկեանէն, ձուկի պէս մէջտեղ կը մնայ։

Ասոր նմաններ միշտ կարելի է գտնել՝ հոս ու հոն, քիչ մը ամէն տեղ։ Մասնաւորաբար՝ ուսուցչութեան կ'իյնայ — իր կոչումին գիտակցութիւնը ունեցող ուսուցչութեան — տաքցած ունելիներով բռնել եւ դուրս նետել նմանները ազգ. յարկերէն եւ հաստատութիւններէն։

Ցոյց ունինք, որ նոր կազմուած Կեդր. Վարչութիւնը, նմաններուն ցոյց կուտայ իրենց արժանի տեղերը։

Ըլլայ ազգային եւ ըլլայ ժողովրդական խաւերը, շատ բան կը սպասեն Բարեգործականի նոր նախագահէն։ Հաւատա՞նք արդեօք, որ Բարեգործականը՝ պիտի դառնայ ժողովուրդին կազմակերպութիւնը փոխանակ՝ կուսակցութեան մը։

.˙.

Քիչ մըն ալ գրական, լրագրական եւ գեղարուեստական տեղեկութիւններ։

Գրականութի՞ւն, մասնաւորաբար՝ չկայ. բացի՝ «Նոր Օր»ի գրական բացառիկ թիւերէն, եւ «Հրազդան» պատանիներու պարբերաթերթէն։

Շատ փորձեր եղած են՝ իրենց եւ գինադրութեան գրողներու կողմէ սակայն չեն յաջողած։

«Ցունահայ տարեգիրքը» որ այս գաղութին պարծանքներէն հրատարակութիւն մըն է, կը լսեմ թէ պիտի չհրատարակուի այլեւս։ Անոր տեղ «Նոր Օր»ը պիտի հրատարակէ «Պարթենոն» գրական հաւաքածոյ մը, տարուէ տարի։ Միւս կողմէ խօսք կայ նաեւ, ընկ. Կռավարենցի խմբագրապետութեամբ՝ հիմնուած հիմերու վրայ դնել «Հրազդանը», դարձնելով լուրջ գրական ամսաթերթ մը։

Կայ նաեւ թատերական շարժում. ունինք՝ Աթէնքի տրամաթիք, Աթէնքի Թատերասիրաց Միութիւններ, որոնք ի մօտոյ պիտի միանան մէկ անունի շուրջ։

Նոր կազմուեցաւ նաեւ Կոմիտասեան երգչախումբը, ընկ. Կռավարենցի ղեկավարութեամբ։

Ինչպէս կը տեսնէք, գաղութը միշտ շարժման մէջ է, եւ կ'ընէ իր անկարելին՝ ինքզինքը պահելու եւ զարգացնելու համար։

.˙.

Խօսինք երկրին տնտեսական վիճակի մասին։ Պէտք է ըսել, որ վերջերս քիչ մը առատութիւն կը տեսնուի հրապարակին վրայ։ Թէեւ՝ ընդհ. քրիզը կը շարունակուի։

Վերջերս կնքուած հելլէնո-թուրք դաշնագիրն է նորութիւնը եւ նիւթը բոլորին խօսակցութեան։

Ժողովրդական տրամադրութիւնը դէմ է անոր։ Տեսնենք՝ ի՞նչ պիտի ըսեն եւ խորհրդարան եւ ծերակուտականու։ Լաւ է կարծիք չյայտնել։

.˙.

Նորէն գանք կուսակցական կեանքին մասին խօսինք. որովհետեւ նորութիւններ կան։

Այս տարի, Շրջ. Ժողովի որոշումով պիտի կազմուէին ընկերուհիներու խումբեր։ Ցունաստանի Կ. Կոմիտէն արդէն այս ուղղութեամբ գործի սկսած է եւ ցարդ կազմուած են Սինկրուի մէջ «Շաքէ» անուամբ, եւ Պիրէոսի մէջ «Ազատամարտ» անունով ընկերուհիներու խումբեր։ Կազմուելու վրայ են նաեւ միւս թաղերու մէջ ալ համանուն խումբեր։ Ընկ. Շ. Միսաքեան՝ կազմուած երկու նոր խումբերուն ալ մասնաւոր դասախօսութիւններ տուաւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՈՐՀ. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ ՓՈԹՈՐԿՈՒՄ Է

Մի քանի օր է ինչ եւրոպական ամենէն լուրջ թերթերը շատ կարեւոր լուրեր են հաղորդում խորհրդային Ռուսաստանի մայրաքաղաք Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցող Ստալինի դէմ բացւած դաւադրութեան եւ այս առթիւ եղած մի շարք աչքի ընկնող ղեկավար բոլշեւիկների, (ինչպէս նաեւ յայտնի Խա-գէկների. Խը-երների եւ համաշխարհային անուն վայելող ռուս գիտնականների ձերբակալութեանց մասին։ Հաղորդեցին նաեւ Իզւեստիէան գնդի երկու գումարտակի մէջ ծագած խռովութեան եւ չեկիստների կողմից եղած ջարդի մասին։

Մոսկուայի եւ Բերլինի միջեւ թելաւոր եւ անթել հեռագրային ու հեռախօսային հաղորդակցութիւնը մի քանի օր է գրեթէ դադարել է։ Մոսկուայից գերմանական դեսպանը հեռախօսով հաղորդել է Բերլին, որ «արտաքուստ Մոսկուայի մէջ խաղաղ է...»

Բոլշեւիկները անթելով ի լուր աշխարհի հերքում են Մոսկուայի դէպքերի մասին եւրոպական թերթերում հրատարակւած լուրերը, բայց այնպիսի ծամծմած ոճով, որ դժուար չէ կռահել, որ իրօք Մոսկուայի հորիզոնի վրայ մութ ամպեր են կուտակւել եւ խուլ որոտումներ է լսւում։ Երբեմնի բոլոր բարիքներով հարուստ Ռուսաստանը շնորհիւ բոլշեւիկների անհրեւակայելի դաժան միջոցներով երկիրը լենինեան դրոյթ գործադրելու վարած անմիտ քաղաքականութեան, այնպիսի թշուառ վիճակի են մատնել, որ շատ բոլշեւիկ ղեկավարներ արդէն սկսել են անհանգստութեան նշաններ ցոյց տալ եւ զանազան միջոցներով փորձեր կատարելով, աշխատել մի կերպ ազատել Ստալինի ճանկերից եւ իրենց կուսակցութիւնը փրկել դէպի անդունդը գլորւող անխուսափելի ճանապարհից։

Ով որ ուշադրութեամբ հետեւել է բոլշեւիկեան իշխանութեան այս տասներեք տարիների վարած քաղաքականութեան շնորհիւ Ռուսաստանի մէջ տեղի ունեցող բոլոր տեսակի աչքի ընկնող երեւոյթներին, նրա համար հայելի պէս պարզ է, որ Ռուսաստանի հարիւր միլիոն ժողովուրդը բոլշեւիկների հանդէպ անհաշտ ատելութեամբ է լցւած, եւ որ յարմար եղած բոպէին բոլշեւիկ ղեկավարներից սկսած մինչեւ ամենաանշաններին պէտք է դաժանօրէն ջարդէ, հալածէ։ Ոչ մի հեղինակաւոր եւ հաւժէլու ձեւ չպիտի կարողանայ բոլշեւիկների իշխանութիւնից տապալւելուց յետոյ, առաջին օրերին վրէժով լցւած եւ գազազած ժողովրդի ինքնադատաստանից փրկել բոլշեւիկներին եւ մանաւանդ ղեկավարներին։

Ցարական ռուս ձախակողմեան ղեկավարները, սկսած Միլիւկովից, մինչեւ Կերենսկին. Չեռնով եւ ուրիշներ, թէեւ մեզանից շատ լաւ են ծանօթ ռուս ժողովրդի ներքին մտայնութեանը, ներկայ ծանր վիճակին եւ բոլշեւիկների դէմ վրէժով լցւած զայրոյթին եւ ժողովրդի կողմից լինելիք սոսկալի ինքնադատաստանին, որին զոհ են դնալու նաեւ Հրեաներն ու շատ անմեղ մարդիկ, արտասահմանեան իրենց թերթերի, ինչպէս նաեւ ժողովների մէջ շարունակ մաղթում են որ բոլշեւիկների տապալումը կատարւի անարիւն, ինչպէս այդ տեղի ունեցաւ ցարական իշխանութեան տապալման ժամանակ 1917 թ. փետրուարին։

Ոչ մի ռուսական եւ աշխարհի ամենէն դաժան կառավարութեան ժամանակ ազատութեան գաղափարը այնքան կոպիտ ու բիրտ կերպով հալածւած չի եղել, ինչպէս, իրենց «կարմիր յեղափոխական եւ իսկական ընկերվարական» յորջորջւող բոլշեւիկեան իշխանութեան օրից։ Բոլշեւիկների կողմից եղած դաժանութիւնների առաջ նսեմանում են ցարական իշխանութեան բոլոր ձեւի հալածանքները։ Ռուս Ռոմանովների երեք հարիւր տարւայ իշխանութեան ընթացքում հակապետական յանցանքների համար այնքան մարդ չէ մահւան դատապարտւած որքան բոլշեւիկների այս տասներեք տարւայ ընթացքում։ Եւ վերջապէս ռուսական ո՞ր իշխանութեան օրով ժողովուրդը այսպիսի չքաւոր եւ խղճալի վիճակի է մատնւել։

Ցարական կառավարութեան հալածանքը ուղղւած է եղել յեղափոխականների, ազատամիտ մտաւորականութեան եւ Ռուսաստանի մանր ազգերի դէմ, որից խոշոր բաժին է հասել հայ ժողովուրդին եւ առանձնապէս Դաշնակցականներին։ Բայց երբեք հալածանքը այնքան սաստկօրէն ուղղւած չէ եղել ժողովուրդի բոլոր խաւերի դէմ, ինչպէս ներկայումս։

Բոլշեւիկեան գերիշխանութիւնը ամենադաժանն է բոլոր նման գերիշխանութիւններից։ Այս է պատճառը որ բոլշեւիկների հանդէպ հալածանքն ու վրէժի զաւումը աւելի խոր, աւելի ահռելի է լինելու քան թէ եղաւ ցարականների հանդէպ։

Ցաւօք, պէտք է ի նկատի ունենալ մի հանգամանք, որ ցարական իշխանութեան տապալումը տեղի ունեցաւ ոչ թէ յեղափոխական տարրերի ձեռամբ առաջ, այլ ռուսական զինուորական գլխաւոր հրամանատարների եւ յայտնի միապետական գործիչների բարոյական միահամուռ ելոյթով, կանխելու համար այն մեծ փոթորիկը, որը ամբարւել էր ժողովրդի լայն խաւերի մէջ, շնորհիւ ռուսական թագաւորի եւ իր արքունականների վարած ապիկար եւ հայրենադաւ քաղաքականութեան։ Նիկոլա Բ.ի տապալումից յետոյ Ռուսաստանի յեղափոխական կուսակցութիւններն ու ըմբոստ տարրերը չուզեցին անմիջապէս բոլոր ասպարէզներից դուրս վռնդել եւ հաշւեյարդարի ենթարկել ցարական դաժան բոլոր մեծ ու փոքր պաշտօնեաներին եւ միապետական յայտնի դէմքերի հետ, որովհետեւ Ռուսաստանի կրծքին չոքել էին Գերմանիան, Աւստրիան ու Ցաճկաստանը իրենց միլիոնաւոր բանակներով։ Բացի բոլշեւիկներից Ռուսաստանի բոլոր կուսակցութիւնները որոշել էին յանուն հայրենիքի փրկութեան չսրել ներքին պայքարը, այլ միահամուռ ուժերով աշխատել այն մեծ պատերազմից յաղթական ելնել։

Բոլշեւիկներն են, որ օգտւելով այն հանգամանքից, որ բոլորի ուշադրութիւնը դարձած է դէպի արտաքին թշնամին, սկսեցին իրենց յատուկ սուր միջոցներով լարել յոգնած ու գազազած զօրքն ու ամբոխը օրւայ իշխանութեան դէմ, այն ահաւոր ժամին բոլոր արտաքին ճակատներից զօրքը յետ քաշել եւ բուն երկրի մէջ սարքել եղբայրասպան կռւի թատերաբեմ։ Ռուս զօրքերը իրենց յատուկ անտարբերութեամբ եւ ինչո՞ւ չասել՝ ազգութեամբ լքեց բոլոր ճակատները, թողլով այն հողամասերը որ նոյնքան միլիոնաւոր զոհերի գնով գրաւել էին, ինչպէս նաեւ ահռելի քանակութեամբ ռազմամթերք, պարէն, հագուստ եւ զանազան տեսակ արժէքաւոր իրեր, քաղաքաբար կռւեցին Կերենսկիի նախագահութեամբ, այսպէս կոչւած, ժամանակաւոր կառավարութեան դէմ, տապալեցին շատ աննշան զոհերի գնով եւ լայնածաւալ Ռուսաստանի բոլորը յանձնեցին մի խումբ բախտախնդիր բոլշեւիկների ձեռքը, որոնք ահա՛ տասներեք տարի է ինչ թալանելով ապրում այդ երկիրը աղքատացնում, ժողովրդին մատնում են ծայր աստիճան թշւառութեան, իբր թէ յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան եւ ընկերվարական գաղափարի կիրառման։

Բայց փաստն այն է, որ Ռուսաստանի բոլշեւիկները, միջազգային յայտնի արկածախնդիրների հետ միասին, երկրի ամբողջ կարողութիւնը վատնում - փչացնում են իրենց հաճոյքի եւ ապահովութեան համար։ Այս նպատակով բոլոր արժէքաւոր իրերը մասամբ անգամ թանգարանների եւ եկեղեցիների ամենաթանկարժէք իրերը արտահանելով ծախում են օտար վաճառականներին։ Վերջերս էլ սկսել են հացահատիկները, փայտը, թերթը, եւ ինչ որ կարելի է շուկայ հանել եւ թէկուզ շինծու գնով ծախել արտահանում են, սովի մատնելով իրենց խեղճ յանձնած ժողովրդին։ Այս ... փով երբ բոլշեւիկները շ... կեն, Ռուսաստանը կը դարձ... ամայի երկիր, սովի եւ հի... ւութիւնների ճիրաններում ... լորող մի ժողովուրդ, որը ... մական աչւոր մի ժամի... երկրի ղեկը յանձնեց փճացած ... ւանդալիստների ձեռքը եւ ... դարձաւ այս նոր ձեւի եւ ... իշխանութեան ամենաթ... ստրուկը-գերին.. թէ ինչպէս ... ջողեցան բոլշեւիկները ... Կերենսկիի կառավարութիւն... բողջ երեք տարի շարունակ ... ղաքացիական կռիւ մղել ե... թել բոլոր ճակատներում ... բոլշեւիկ կանոնաւոր զօր... րի դէմ՝ լինի հարաւում ... կամ Վրանգէլի՝ ... ձախաւում՝ Իւդենիչի եւ ... րիայում Կոլչակի ... մանատարութեամբ, ինչպէս ... բազմաթիւ ըմբոստութիւն... նոցան վայրերում։

(Շար.)

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ Ս...

Կիրակնօրեայ մեր ... «Միտք եւ արուեստ»ի ... մէջ քննադատեր էինք ... տեսակէտները, որոնք ... նուած էին Փարիզի ... Միութեան մէջ հաւաքոյթ... մէջ, ինչպէս «Յառաջ»ի ... թի թիւով ներկայացուցա... Ս. Ք. համառօտակի։

Կիրակի օր մեր քննադա... թիւնը, եւ երկուշաբթի ... ւօտ՝ նամակ մըն զոր կը ... բացրէ Փրոֆ. Ն. Ադոնց։

Այդ նամակը կը սկսի ... պէս.—

«Զարմանքով կարդացի ... անհեթեթութիւնները, որ ... բացրուած են ինձ»։

Այստեղ զարմանքով ... է պատասխանել թէ «անհե... թութիւնները» ոչ թէ ... գրուած» էին, այլ արտա... տուած Փրոֆ. Ն. Ադոնցի ... ինչպէս կը տեղեկագրէ ... եւ ինչպէս առանց փոփո... թեան տպուած էին ... թիւով։

Յօդուածագիրը հեշ... դատողութիւնները եւ վեր... այն հաշուետուութեան ... որ տպուած է ուրբաթ ... համարի մէջ, Ս. Ք. ստոր... թեամբ...։

Կ'ըսէ՛, լաւ նկատած ... Ադոնց։ Ուրեմն ուրբաթ ... թիւով յայտրուած «անհեթեթ... թիւնները» կրկնուած են ... օրուան թիւով ալ։

«... Եւ որի մէջ ճիշդ չէ ... ձանագրած Պէշիկթաշլե... մասին յայտնած կարծիք...

Ուրախ ենք, որ կը պահէ ... ճշմարտութիւնը։ Դժբախտա... քիչիկ մը ուշ։ Ուրբաթ ... թիւով կը տպուի սխալը (... «անհեթեթութիւնը»), ... օր չի հերքուիր, եւ կիրակ... կամիթ մը եւ անոր յաջո... պատասխանը։

Երբ Փրոֆ. Ն. Ադոնց կը ... տովանի թէ «ճիշդ չէ արձա... գրուած իր կարծիքը», ... որ պիտի ճշդէինք ... այնուհետեւ հարցը կը ... Այլեւս չենք ուզեր հարցնել ... ճիշդ արձանագրուա՞ծ էին ... ինչ որ գրուեցաւ թերեւ... ծիքը Ռ. Զարդարեանի ... Եւ յանուն արդարութեան ... Փրոֆ. Ն. Ադոնցի կարծիքը ... շիկթաշլեանի մասին։

«Դասախօս Օ. - կարծ... կայացրեց մեզ Պէշիկթաշլե... երեք կողմեր, որպէս 1) ... նաստեղծ, 2) հասարակակ... գործիչ եւ 3) սոսկ մարդ ... դասախօսը ընդուշեց ... թաշլեանի գրական երկերը ... րեւ կեդր.-դասական, ... գրաբարով, եւ մասամբ ... տիկ. գրուած աշխարհիկ ... Իբրեւ հասարակական ... Պէշիկթաշլեան — գործ... սախօսի կարծիքով — հայ... նասէր էր, կրօնական ...

...եց գալրս, եւ ընդունակ խօսե-լու առաջին անգամ «գնդակի ու վառօդի» ձայնին: Եւ վերջա-պէս Պէշիկթաշլեան իբրեւ ան-հատ, առաքինի էր, բարեկիրթ, համեստ՝ երկչոտութեան չափ, ... կանացիընտրութեամբ: Այդ բանախօսութեան առթիւ, ... նախ ցանկութիւն յայտնեցի ... հայութեան երկու մեծ հատ-ուածներից մէկի գրական եւ հասարակական կեանքի եւ գոր-ծիչների մասին խօսելիս՝ չմոռա-նալ միւս հատուածը եւ միշտ ... ընթացքաբարութիւնները ... ... նոյն օրուանդատա-խօսութեան պարտք համարեցի յիշել քանի մը խօսքով: Պէշիկթաշլեանը միակ ... էր կեղծ ... գրականութիւն եւ ... ռոմանտիզմին, երբ արեւելեան հայ գրականութիւնը ... տարիներ առաջ ... էր Աբովեան: Դորպատի ... յաւակ ակունքից բե-րել էր նա ռոմանտիզմի ջուրը, ... էր գիտակցօրէն արտա-... «Վէրք Հայաստանի»:

Այս տեսակէտից իբր գրակա-նութիւնը յետ է արեւելահայ Աբովեան գրականութենից:

Պէշիկթաշլեան որպէս հա-սարակական գործիչ չի կարող համեմատուել իր ժամանակա-կից եւ հասակակից արեւելահայ Միք. Նալբանդեանի հետ, ո՛չ ... պատրաս-տութեամբ եւ ո՛չ անհատական ... Նալբանդեան ... էր, եւ իբրեւ այդպի-սին կարող է պատիւ բերել ա-մէն մի ազգի:

Պէշիկթաշլեան, ասում են, ... եւ անուշ բնաւորութիւն ունէր, բարեկիրթ եւ ամաչկոտ: Այս առթիւ նկատեցի, որ այս ... Մխիթար-եան դպրոցին, այսինքն վանա-կան դաստիարակութեան, ինչ-պէս եւ իր գրականութիւնը ... է Մխիթարեան դրոշմ:

Նաեւ այն միտքը յայտնեցի ... դէմքեր տօնելը ... հրախտագիտական ... հասարակ հանդիսութիւն ... իրենց գործերով ... պաշտամունք ... ժամանակ առժամանակ պէտք է ... տալ եւ տեսնել, ինչ է մնում ծառի վրայ, եւ ի՞նչ թափուել, վայր ընկնում որպէս ... անճաշակելի միրգ հա-... յարափոփոխ գրական ... եւ պահանջներին:

Արդ եթէ ներկայումս թա-փահարենք Պէշիկթաշլեանի ... շատ բան չի մնայ ծառի վրայ, մի քանիսը գուցէ ընդ-... միւսները եւ խոշո-... մասը բաժին է Լեթա գետի:

Եթէ ուզենք չափի տակ առ-նել Պէշիկթաշլեան, պիտի խոս-տովանինք, որ ո՛չ գրական եւ ո՛չ հասարակական մարզում մեծ ... չէ. մեծ բանաստեղծ ... համար պակասում էր

չէպի երկինք առնող թեւերը եւ երկրի վրայ մնալու յանդգնութիւնը, չկար փոթորկող ա-րիւն ու աւիւն, մեծ գործիչ լի-նելու համար ... չունէր, պայ-քարելու եւ յառաջ մղելու ձայ-նը չունէր: Անոր ինչու միջակու-թիւն էր: Այս ճշմարտութիւնը աւելի յարգի է, քան սուտ եւ պատիր գովասանքները:»

Անշուշտ այս կարծիքները եւս ունին վիճելի կողմեր, բայց կը մնան աւելի ճշմարիտ, ... քան էին Ուրբաթ օրուան տե-ղեկատուութեամբ:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հետեւեալ երկար ծատուածը կ'առնենք Հայաստանի կոմու-նիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի բանաձեւէն, որ տըր-ուած է 2 նոյեմբերին: Ինչպէս յաճախ կը գրենք, ռուս աշխար-հակալութեան վտանգը հետզհե-տէ զգալի դառնալով Հայաս-տանի կոմունիստներուն համար, սուր վէճեր ստեղծուեցան Երե-ւանի մէջ: Իբրեւ հակազդեցու-թիւն այդ հոսանքին, կ'ըսուի թէ ստեղծուած են «տեղական ազգայնականութեան» ձգտում-ներ:

Ներկայ բանաձեւը, դատա-պարտելով հանդերձ երկու կող-մերն ալ, շատ բան կը խօսի Հայաստանի օրուան հոգերուն մասին: Այս բանաձեւը կը յանձ-նենք «խորհրդային Հայաստանի բարեկամ» ռամկավարներուն ուշադրութեան:

ԽՄԲ.

Մեր կուսակցութիւնը շարու-նակ կռուած է երկու շեղումներու դէմ. 1.— Մեծապետական ազ-գայնականութիւն, 2 — Տեղա-կան ազգայնականութիւն:

Մեծապետական ազգայնա-կանութիւնը կ'արտայայտէ նախ-կին տիրապետող ազգին (ռուս) գրամատէր եւ քաղքենի տարր-րուն վարդապետութիւնը: Անոնք կը ձգտին վերականգնել իրենց նախկին գաղութային յարաբե-րութիւնները ազգային ծայրա-գաւառներու հետ, վերահաստա-տելու համար նախկին տիրապե-տութիւնը: Այդ ձգտումը մեր կուսակցութեան մէջ կ'արտա-յայտուի գիմացրութեամբ մը ընդդէմ ծայրագաւառներու ճար-տարարուեստական վերակենդանա-ցման, ինչպէս նաեւ կեդրոնավար ձգտումներով ազգային հանրա-պետութիւններու մասին, եւ ժխտելով ազգային մշակոյթի ծաղկումը:

Մեծապետական ազգայնակա-նութիւնը յաճախ հանդէս կուգայ «ինտերնացիոնալիզմի», իսկ վեր-ջերս՝ «մասնաւոր» հարցերու քօ-ղին տակ, այսպէս աշխատելով լուծել տեղային հանրապետութիւն-ները: Այս «ինտերնացիոնալիստա-ները» կը կոծեն Լենինի ծանօթ յայտարարութեան, որ կ'ըսէ թէ խորհրդային երկիրներու դաշնակ-ցութիւնը կը հանդիսանայ փո-խանցման եղանակ մը տարբեր ազգերու աշխատաւորութեան միաձուլման: Այս տեսակէտը սխալ մեկնաբանուած է, որովհետեւ տարբեր ազգերու աշխատա-ւորութեան միաձուլումը կը պա-հանջէ ոչ թէ քանի մը տարի, այլ ամբողջ դարաշրջան մը, երբ ըն-կերվարութիւնը կը յաղթանակէ միջազգային չափանիշով. «Երկիր մը բանուորութեան դիկտատու-րային շրջանին, ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ միջազ-գային մշակոյթներու ծաղկումը անոնց միաձուլումը, մէկ ընդ-հանուր լեզուով ընկերվարական միակ մշակոյթի այս անգամ թէ ձեւով եւ թէ բովանդակութեամբ) մը վերածումը, որ տեղի կ'ունե-նայ՝ երբ բանուորութիւնը յաղ-թանակէ ամբողջ աշխարհի մէջ — այս է ազգային մշակոյթի հարցին մասին Լենինի տեսակէտը (Ստալին):

Տեղական ազգայնականու-թիւնը կ'արտայայտէ ազգային քաղքենի տարրերուն ցանկութիւ-նը, եւ Հայաստանի մէջ՝ հայ քաղքենի մտաւորականութեան, հայ սեփականատիրութեան ցան-կութիւնները:

Անոնք կը ձգտին մեկուսա-ցնել Հայաստանը, առանձնացնել զայն իր ազգային կեղեւին մէջ, պայքարիլ աշխարհակալական ռուս ազգայնականութեան դէմ, քաշուիլ ազգային պետութեան մը շրջանակին մէջ: Այս տեսա-կէտը կ'արդարացնէ, Հայաստանի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կ'արտայայտէ հայկական մար-տական ազգայնականութիւնը:

Երկու այս հոսանքները կ'աշ-խատին փոխադրել նաեւ մեր կու-սակցութեան ղեկավարութեան մէջ,— Դաշնակցային մեթոդը փոխադրել մեր կուսակցութեան գործունէութեան մէջ: Երկու հո-սանքները,— աշխարհակալականն ու տեղականը, — կը թափանցեն մշակութային եւ տնտեսական գործունէութեան բոլոր մասերուն մէջ, չափազանց լաւ սքողուած եւ եւ ամենայն վարպետութեամբ:

Այս հոսանքներուն մէջ ամե-նավտանգաւորն է առաջինը (մե-ծառուսականը), թէ Անդրկովկաս-եան հանրապետութիւններուն հա-մար ընդհանրապէս եւ թէ Հա-յաստանի համար մասնաւորա-պէս:

Մեծապետական ռուս ազգայ-

նականութիւնը, որ յենարան գտած է կառավարչական մեքենային ռուսասէր տարրերուն մէջ, կը պահանջէ անողոք պայքար: Անոր դէմ պայքար նաեւ տեղական ազգայնականութեան դէմ: Եւ այդ նպատակով, դաստիարակել Հայաստանի աշխատաւորութիւնը միջազգային ոգիով:

Այս առթիւ կը դատապար-տուին «Խորհ. Հայաստան», «Լէ-նինեան Ուղի» եւ «Ավանգարդ» թերթերը, որոնք պայքարեցան մեծապետական ռուս ազգայնա-կանութեան դէմ»:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԱՀԻՃՆԵՐԸ ԿԻՆԵՐ ԵՆ

«Նոյէս Վինըր Ժուրնալ» թեր-թը հետաքրքրական տեղեկու-թիւններ կուտայ Ռուսիոյ դա-հիճ կիներուն մասին:

Կը գրէ թէ Օտեսայի չեկա-յին անդամներուն մէջ կը գտ-նուէին մանկամարդ աղջիկներ, հազիւ 16 տարեկան: Այսպէս կը յիշէ Օլկա Կորսկօֆ եւ Լի-դիա Գոհմոֆ: Այս կին չե-կիստները այր չեկիստներէն աւելի անգութ են: Վէրա Գրէ-պէննիքօվ, այլ անուամբ Տորա, ամէնէն անգութ կինն էր, որ մեծ աղեղութիւն կը գործէր Օ-տեսայի չեկային մէջ: Հազիւ 20 տարեկան, կը պատկանէր ազնուական ընտանիքի մը: Բազ-մաթիւ լեզուներ գիտէր: Հակա-ռակ իր ընդունակութիւններուն եւ ազնուական ծագումին, Օտե-սայի չեկան մտնելով տարօրի-նակ սփռեց քաղաքին մէջ:

Կ'ըսեն թէ Չեկայի հարցա-քննիչ Մասալսկիի սիրահարե-լով, լքեց իր ընտանիքը, ամէն բան զոհեց, հարցաքննիչին տունը գնաց. իր ամբողջ օրը կ'անցընէր Չեկային մէջ: Տէնի-քինի բանակին կողմէ, ժամանակ մը գերի բռնուեցաւ, սակայն հակառակ ահեղ հսկողութեան, փախաւ: Երկրորդ անգամ եւս բռնուեցաւ եւ մահուան դատա-պարտուեցաւ:

Հիմա իր դերը աւրիշ կիներ կը կատարեն, նոյնքան անգթու-թեամբ:

ՔԱԹԷՐԻՆԷԹՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ սովորութիւն է տօնել, ամէն տարի 25 նոյեմբե-րին, այն աղջիկները, որոնք 25 տարեկան կ'ըլլան եւ դեռ ամուս-նացած չեն:

Այդ օրը քաթէրինէթները (այսինքն այն աղջիկները, որոնք 25 տարեկան են եւ դեռ ամուս-նացած չեն), մասնաւոր գլխարկ մը կը դնեն իրենց գլխին եւ կը պարեն փողոցներուն մէջ: Ըն-տրողները ազատ են համբուրելու այս աղջիկները:

Այս սովորութիւնը ծագում առած է հետեւեալ պատմութե-նէն:

Քրիստոնէական թուականին սկիզբը, Աղեքսանդրիոյ մէջ կ'ապ-րէր Քաթէրին (կատարինէ) անու-նով աղջիկ մը: Սուրբ Ճգնաւոր մը հանդիպեցաւ այս աղջկան, որ անմիջապէս ընդունեց քրիստո-նէութիւնը, որովհետեւ ճգնաւո-րը իրեն խոստացաւ գտնել ամե-նագեղեցիկ ամուսին մը: Ու մկրտուեցաւ: Գիշերը երազին մէջ տեսաւ Յիսուս Մանուկը, զոր գրր-կած էր Կոյս Մարիամ մը:

Յիսուս Մանուկը ծնկեցաւ եւ իր մատը անցուց մատանի մը: Առ-տուն երբ արթնցաւ, Քաթէրին տեսաւ որ մատանին մատին վրայ է դեռ: Վերածնունդի արուեստագէտները բոլորն ալ ներշնչուած են այս միթիք նշանտուքէն:

Ալեքս Կայսերութեան ... իրենց նահատակ գիտութեան: Այսպէս քրիստոնէութիւն քարոզելով կրօ-նափոխեց Եգիպտոսի փիլիսոփա-ները: Մաքսիմինոս կայսրը խո-րտակի վրայ ... քանանը բոլորն ալ Քաթէրին եւս դատապար-տուեցաւ կրելու սարսափելի չար-չարանքներ: Նետեցին վիրապի մը մէջ, ուր հրեշտակները գացին մխիթարելու զայն:

Կայսրուհին ... այդ-լութիւն մը տալով սրբուհիին, քրիստոնէութիւնն ընդունեց. իրեն հետեւեցան բազմաթիւ զինուոր-ներ: Այն ատեն գլխատուեցաւ Քաթէրին: Իր վերջին գուրս ... փոխան արիւնի կաթի ... առ մը: Մարտիրոսը փոխադրուեցաւ Սինայի լերան վրայ: Իր թաղ-ուած տեղը հիմնուեցաւ վանք մը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

Դատական գործավար Եու-սուֆ Քէմալ պէյ, որ քանի մը օրէ ի վեր Պոլիս կը գտնուի, կը բաղի օրէնքներու բարեփոխ-ման խնդրով: Այս առթիւ, գոր-ծավարը տեսակցութիւն ունե-ցած է այս խնդրին առթիւ Փաստաբանական Կաճառին կող-մէ կազմուած յանձնաժողովի անդամներուն հետ: Գործավարը մասնաւոր կարեւորութեամբ կը հետեւի սիճրայի եւ մնանկու-թեան գործերու մասին եղած քննութեանց:

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՕՐԵՐ ԱՌԱՋ ՈՐՈՇՈՒԱԾ ԷՐ

Նոր կուսակցութեան լուծման մասին հետեւեալ նոր տեղեկու-թիւնները կը հաղորդեն.

Լուծումը որոշուած էր Գ Վէ-նիզելոսի Էնկիւրի գտնուած մի-ջոցին, բայց դէշ չպատուելու համար օտար հիւրերը, յարմար դատուած էր երկու շաբաթով յե-տաձգել: Վենիզելոսի մեկնումէն

երեք օր յետոյ, Մուսթաֆա Քե-մալ Արտահանի երեսփոխան Թահ-սին պէյի բնակարանը երթալով, երեք ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցած է Ֆեթհի պէյի հետ:

Տեսակցութեան ընթացքին Ֆեթ-հի պէյ պնդած է կուսակցութիւնը լուծելու անհրաժեշտութեան վրայ իսկ Մ. Քէմալ աշխատած է հա-մոզել որ Անատոլուի պարտի վերադարձին յետաձգուի լուծ-ման գործողութիւնը եւ առաջար-կած է որ իրեն ընկերանան երկու կուսակցութեանց քարտուղար-ները: Խալքը իմանալով ասիկա, պահանջած է Մ. Քէմալէն առան-ձին համբուրել, միայն իր քար-տուղարին ընկերակցութեամբ: Այս պահանջը ընդունելով զեկոյց մը հրատարակուած է:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ ռումէն ծխախոտի վաճառական-ներէն 10 հոգիէ մարմին մը Էնկիւրի եկած է եւ գործավարու-թեանց հետ շփումներ կ'ունենայ կարգ մը ձեռնարկներու համար:

Սամսոնէն ալ յատուկ պատուի-րակութիւն մը գացած է Էնկիւրի ծխախոտի հրապարակին վիճակը պարզելու եւ գործանները ցոյց տալու համար: Պատուիրակութիւ-նը կը յայտնէ թէ, ծխախոտի մեծ մթերք մը կը մնայ եւ պատ-ճառ կ'ըլլայ որ հրապարակը տագնապի մատնուի:

Միայն Սամսոնի մէջ 7 մի-լիոն քիլօ ծխախոտ մթերուած կը մնայ: Ցագնապին առաջքը առնե-լու միակ միջոցը կը նկատուի մե-նաշնորհի վարչութեան կամ ու-րիշ հաստատութեան մը կողմէ ըլլալիք գնումը եւ առկէ զատ ծը-խախոտի մշակութեան սահմանա-փակումը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Հանրային Պարտքերու Վար-չութեան Խորհուրդը Փարիզէն երկար հեռագիր մը գրկած է, իբր պատասխան կառավարու-թեան վերջին նամակին: Խոր-հուրդը առանց այլեւայլի կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ եւ 1928ի համաձայնագրին գոր-ծադրութիւնը կը պահանջէ:

Էնկիւրիէն եկած հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւ-նը պիտի պատասխանէ թէ կտրօնին մէկ երրորդը պատ-րաստ է Օսմ. դրամատան մէջ, եւ Վարչական Խորհուրդը կրնայ ուզած ատեն գանձել զայն:

Այս առթիւ կը հերքուի այն լուրը թէ կառավարութիւնը միանուագ գումար մը տալով պիտի գնէ բոլոր կտրօնները:

Միւս կողմէ, բաժնետէրերը Փարիզի մէջ կը շարունակեն դիմումներ կատարել ֆրանսա-կան կառավարութեան մօտ, ա-նոր օգնութիւնը ապահովելու համար:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Այո՛, ամաչում էր բոլոր այն ...երէն, որոնք գաւակ ունէին ... պաշտում: Դժբախտ էր:

Էլ յոյս չունէր, թէ Կորիւնը ... երթայ, ուզեց վերցնել հը-... սեղանի վրայէն, բայց ... չկարեցի: Ո՛չ, ո՛չ, դեռ թող մնայ, թող մնայ... Ու հրա-... փամփուշտներով մնում էր ... վրայ:

Ցորենի պարկերը պարպեցին. ... նորէն գիւղ գնաց ու նո-... վերադարձաւ լիքը պարկե-րով:

Թուրքը մտել էր Ղարաքիլի-..., թալանում էր, առեւանգում, ... բայց Ղորաքիլիսայի ... փոխանակ յուսալքումի՝ ... էր հրահրել ժողովուրդի ... ինքնապաշտպանութեան ըղ-... Այժմ ամէնն էին զին-

ւում, եւ ամէն ոք իր տանը գտնուած վերջին զէնքն ու փամ-փուշտն էր մէջտեղ հանում:

Քաղաքում եռուզեռ էր գաղթականներն էր հասել: Գիւ-ղերէն քաղաք իջնող գինուած խմ-բերին խանդավառ գոյներով էին դիմաւորում:

Աբովեան պողոտայում, Հար-սենց տան առջեւ մէկը ճառում էր, ամբոխը ուշադրութեամբ նրան էր լսում:

Կորիւնը գիւղէն նոր դար-ձած՝ հանգստանում էր թախտի վրայ, մայրը պատուհանի առջեւ նստած՝ դրսի թափօրն էր դիտում:

Ճառախօսի ձայնը պարզ լսւում էր պատուհանէն:

— «Դաւաճան է նա, ո՞վ իր ուժն ու կարողութիւնը ժողովրդի, հայրենիքի պաշտպանութեան չի տրամադրում: Գառալիք է նա, ո՞վ ընդունակ է զէնք շարժելու եւ կուիւ գնալ չի իջնում: Կատու է այն՝ հայ կինը, որ իր տունը գա-ռալիք է պահում»:

— Ամօթ դասալիքներին, կանչում է ժողովուրդը եւ յար-գած գետի նման՝ վար գէպի հը-րապարակն է իջնում:

Ու «դասալիք» բառը ծանր մուրճով հարսի ուղեղն է ծեծում:

Արցունքի խոշոր կաթիլները նրա գունատ դէմքն են այրում:

Կորիւնի հոգին էլ խռովէր: Ն... եկատամ է մօր արցունքները, հասկանում է նրա վշտի պատճա-ռը, մի ներքին ձայն մեղադրում է իրեն, ու նա առաջ ձայնը խեղ-դելու համար ծխում է, ծխում է անվերջ:

Ղազարը նոր է եկել ու ան-համբերաց կանգնել է սեղանի մօտ: Նա չիլ աչքերը մի ձգողա-կան ուժէ քաշած՝ չոկել են կարծես, եւ հայեացքն ընկել է ուղիղ հրացանի վրայ: Ցանկարծ նրա ձեռքն ինքնաբերաբար աղ-գում է հրացանի կոթին, փամ-փշտակալը շարժւում է, փամ-փուշտները շխշխկում են: Հարսն

սթափւում է, գլուխը բարձրա-ցնում: Ղազարը վախեցած՝ ձեռը յետ է քաշում, ու չիլ աչքերի մէկ բիբը նայում է հարսի աչ-քերին:

Հարսն ու Ղազարը առանց մի բառ փոխանակելու հասկանում են իրար:

— Վերցրու հրացանը, Ղա-զար, քեզ եմ տալիս, առ գնա՛, եթէ չյաջողես թշնամիդ սպանել՝ գոնէ նրա դէմ կրակած կը լինես, ա՛ռ, գնա: Երբ կուիւ կայ կեանքի ու պատւի համար, զէնք ու սպա-մարդ պարապ չպիտի մնայ: Ա՛ռ, գնա, թող սիրտս հանգստանայ:

Ղազարն անհամբերանք նայեց Կորիւնի կողմը, բայց Կորիւնը դէմքը պատին դարձրած՝ քնած էր ձեւանում:

Հարսն իր ձեռքով փամփշտա-կալը կապեց Ղազարի մէջքը եւ հրացանը ուսեց նրա ձեռք: Ղազա-րը ոչինչ կարողացաւ խօսել, նա փայլում էր երջանկութիւնէն: Նա

լուռ համբուրեց հարսին ձեռը, եւ դուրս գալիս միայն, ձե-ռը շարժելով օդի մէջ՝ առաց.

— Պիտի տեսնե՛ն, պիտի տես-նե՛ն, որ ես չիլ աչքով էլ պիտի կրակեմ ուղիղ, եւ պիտի թափեմ թշնամուս արիւնը՝ իմ հարա-զատների արեան փոխարէն: Վրէժս պիտի լուծեմ, վրէ՛ժս...

* * *

Ու եղաւ յաղթանակ, ու ե-ղաւ Ազատ Անկախ Հայաստան:

Սարբադրուած է դաշնագիրը: Թուրքը պարտած գիւմրին՝ քաշ-ւել է Ախուրեանի սահմանը: Կռիւ չկայ, կատարած մղձաւանջը փա-րատուած է, սեփական ուժի գի-տակցութիւնը զօրացած,

Խաղաղութեան ազատութեան համար հրճւում են ոչ միայն ռազմաճակատում կեանքի ու մահուան պայքար մղողները, ո՛չ միայն թիկունքում յաղթանակի համար աշխատողները, ո՛չ միայն պայքարին որեւէ կերպ օգտակար

լինողները՝ այլեւ Կորիւնի նման անկիւնները քաշուողները եւ յաղ-թանակին չհաւատացողները: Միեւ-նոյն չէ, թէ այժմ էլ չեն հա-ւատում աղատ հայրենիքի ու «Երեւանեան Հանրապետութիւ-նը» մեծ պետութիւններին միզա-ւեշտ են համարում, որ շուտով օդը պիտի ցնդի օճառի գունագեղ պղպջակի նման: Բաւական է, որ գինադադար է, որ դեռ կարելի է ապրել ու շահել: Հաւատացող ու չհաւատացող հաւասար վայելում են յաղթանակի պարգեւած խա-ղաղութիւնը եւ ուրախ են անխտիր, ... են ազատ, գովում կռուող հայ մարտիկի:

Կազմուած է Հայաստանի անդրանիկ կառավարութիւնը, որ Թիֆլիսէն ժամանած է Երեւան: Հայաստանն, առաջին անգամ զօրքի առաջնորդ է կատարում մայրաքաղաք Երեւանում:

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

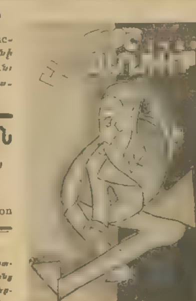

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոնպի թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրվանզատէի

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Աստինէ Տէրուեան, Քնարիկ Դայեանէ, Պ. Պ. Դմբէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Շէվիլի մէջ Նպարավաճառ Արթինեանի եւ Գրչեանցուր՝ Նաւասարդեանի ճաշարանը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի ընկերները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի Քոթոնիկ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Ave. Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Զարմիսեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական տեղը Ֆ.ին մօտ։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոնպի Եռագոյն խումբի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն բոլոր ընկերները անխտրաբար ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ու կէսին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ-Մուլինօ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ու կէսին ընկեր Ճուհաճեանի բնակարանը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկեր Ճուհաճեանի բնակարանը։

ԳԱՐԱՌ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան։

ՌՈՒԱՆի ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Վ. Սէֆէրեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ-Քաշան Հարաւային-Արեւմտեան «Յառաջդիմասէր» Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը Դեկտ. 20ին, Շաբաթ իրիկուն։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձերը վաղը իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 71 Ave Kléber.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի դասախօսական ժողովը այս իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Բաբգէն Քէչիշեան, «Մենք մեզ ճանչնանք» Մէկ ժամ ոինչմա, Վիքթոր Հիւկոյի Թշուառները եւ Զարլի Չէփլին։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Հնգամեակի յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 206 Rue Lafayette փոքրիկ սրճարանը (Յառաջի դէմ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամական ժողովը, այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները եւ 15 տարեկանէն վեր սկաուտները։ Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողովի հարց, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ հաշուետուութիւն,

ԵՈԶ. եւ ՀըՇ. ընդհ. հայր. Միութեան Փարիզի Վարչութիւնը անխտրաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի, Անիէրի եւ Իսի-լէ Մուլինոյի մասնաճիւղերը։ Օրակարգ. շրջաններէ եկած նամակներու ընթերցում, Փարիզի վարչութեան ընտրութիւն, եւ ներքին խնդիրներ։ Նկատի ունենալով այս ժողովին խիստ կարեւորութիւնը ներկաներութիւնը օրինաւոր պիտի նկատուի։ Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 2.30ին 131 Faub. du Temple Metro Belville.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Էֆրոսինի Հաճի Սթէֆանու, Տէր եւ Տիկին Թէմիսթոքլը Պոլտէքրանիս եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին՝

ՍԹԷՖԱՆՈՍ ՀԱՃԻ ՍԹԷՖԱՆՈՒԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Լիոն 23 Նոյեմբեր 1930

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, 6 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. Վարդան Զօլաքեան։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։

ՑԱՒԱԼԻ ԱՆՅԱՅՏԱՑՈՒՄ

Երուանդ Պօղոսեան 16 տարեկան որ կը բնակէր իր ծնողքին մօտ Մոնմորանսի, ամսոյս 17ին գործի համար ելած է փարիզ եւ չէ վերադարձած։ Ծնողքը փնտռտուքը կը շարունակեն պատկանեալ պաշտօնատուներուն եւ ծանօթներու շրջանակին մէջ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հաղորդել Ս. Պօղոսեան, 14 Rue du Temple, Montmorency, (S. et O.).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշի Դուլթալ Թաղէն Մուխթար Սէֆէրեան ցականորդի Երուանդ Սէֆէրեան, ժամանակ մը Ֆրանսա, [illegible] քա եւ Եգիպտոս մնալէ վերջ կը կարծուի թէ կրկին Ֆրանսա եկած է: Մօտ երեք տարիէ ի վեր իր մասին լուր չկայ։ Գրել եղբօր՝ Յովհաննէս Սէֆէրեան B. P. No. 567, Beyrouth, Grand Liban.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Վ. Մ.— 140։

Մարսէյլ, Ռ. Ս.— 210։

Մարսէյլ, Մ. Գ.— 140։

Մարսէյլ, Յ. Գ.— 35։

Թուր, Պ. Թ.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
28 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1429

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՆՔՆ, ԻՐ ՄԷՋ

Յետպատերազմեան շրջանը որ տակաւին չէ փակուած ու [...]ուար թէ երկարատեւ ու անողոք բախումներու աւերը կա[րենա]յ ըլլայ դարմանել կիսատ միջոցներու օժանդակութեամբ,— [ար]ձանագրէ քաղաքական երկու գլխաւոր երեւոյթներ.— նոյն [երկ]րին մէջ՝ մարդասէր ըմբռնումներու ծաւալում, որ սահմանէ[ն ան]դին կը փորձէ մարդկայնութեան կամուրջը ձգել, միջազ[գ]ային հակամարտութիւնները վերածելով իրենց նուազագոյն [չափ]ութեան,ու, ընդդէմ առաջինին, ազգային զգացումներու [արթն]ացում, որ յաճախ կ'առնէ մոլեռանդ հակամարտութիւններ, [եր]կիրը վերածելով պարսպապատ տարածութեան մը, ուր մէկ [ձ]ող միայն կրնայ հնչել։

Առաջինը կը ստուարացնէ միջազգային ընկերվարութեան [...]ամ համեմատաբար մեղմ հոսանքներու շարքերը։ Երկրորդը [ծն]ունդ տուած է ֆաշիզմի ու երկուքին հանդիպումներէն, Եւրոպայի մէջ [յառա]ջ եկած է ռամկավարութեան տագնապ մը, որ առայժմ կը [յայ]տնուի երթալով, հակառակ ձախ տարրերու կազմակեր[պ]ուած ջանքերուն։

Նետենք հապճեպ ակնարկ մը, Եւրոպայի այն երկիր[ներ]ուն վրայ, որոնք իրենց ներքին կացութեամբ, ամենէն [աւե]լի յստակօրէն կը ցուցադրեն երեւոյթը։

Այսպէս Գերմանիոյ մէջ, ուր վերջին ընտրութիւնները, [...]գար մտահոգութեան մը մատնեցին աշխարհը, որ ծայրա[յե]ղ աջերու գերակշռութեամբ, կրնար մէկ օրէն միւսը վտան[գ]ուոր անակնկալներու առջեւ գտնուիլ։

Ընտրութիւններէն պարտուած դուրս եկան միջին հո[սա]նքները՝ որոնց կը կռթնէր Պրիւնինկի դահլիճը։ Եւ եթէ [Հի]թլեր ազատ ասպարէզ չի գտներ իր խաղերուն, վտանգելով [հա]նրապետութեան գոյութիւնը, Գերմանիա՝ այդ կը պարտի [ըն]կերվարութեան, որ կը դառնայ միակ ազդակը ուժերու հա[ւա]սարակշռութեան։

Պարագան փոքր · տարբերութիւններով կը մնայ գրեթէ [նոյ]նը Աւստրիոյ մէջ, ուր մէկ կողմէ, երկրի խաղաղութեան [պաշտպ]անութեան տակ՝ ընկերվարականները կը զինաթափեն, մինչ [միւ]ս կողմէ՝ ֆաշիստ մարտական խումբերու պետը — աքսոր[ու]ած նախապէս— կ'արտօնեն որ վերադառնայ։

Հոն եւս, ընտրութիւնները չկրցան ապահովել գերակշռու[թ]իւնը հոսանքի մը, որ ձեռք առնէ երկրին ղեկը, եւ յստակօ[ր]էն անոր պարտադրէ իր ուղղութիւնը։

Ներկայ դահլիճը վաղը կրնայ հրաժարիլ, բայց անոր յա[ջո]րդը որ պիտի վստահի միջին հոսանքներու գործակցութեան, [պի]տի կրնայ ապահովել ամուր աշխատանքի առաւելութիւն[նե]րը, քանի իրեն կը պակսի յստակ մեծամասնութիւնը, որ [պա]տահական ցնցումներու վտանգին դէմ պատուար դնէ։

Իսկ Լեհաստանի մէջ, ընտրութիւնները վերջացան ձախե[րու] պարտութեամբ ու կառավարական, ըսենք՝ տիրապետա[կա]ն ուժերու յաղթանակով։ Փիլզուտսկի պարտադրեց իր [կա]մքը. 1926ի պետական հարուածին այս հերոսը՝ որ ընկեր[վա]րականներու կռթնած, կրցեր էր գահազրկել տիրակալ մը, [հաս]տատելէ յետոյ հակասահմանադրական վարչաձեւ մը, այս [ան]գամ անցած է արդէն Վիթոսի տեղը։ Բացայայտ է թէ դիմեց [...]ընտրութիւններու, ընտրութիւնները յաջողցնելու համար, ի [...]պաստ իրեն ելքով։ Ձերբակալեց եւ բանտարկեց ընկերվարա[կա]ններ, սարսափի տակ պահեց գերման փոքրամասնութիւն[ներ]ն ու նաեւ Հրեաները, որոնք եթէ ընկերվարականներուն [...]տ չեն, գոնէ յստակօրէն իրեն դէմ էին։ Եւ կրցաւ մէկ քանի [տա]րուան համար, ռամկավար կարգերուն պարտադրել դադա[րի] շրջան մը։

Քիչ մը տարբեր է Սպանիոյ կացութիւնը։ Ելմտական, [ըն]կերային ու քաղաքական տագնապներն աւելի կը բարդա[ն]ան պայքարին հետեւանքով, որ կը մղուի արքայական-[...]պանդական եւ սահմանադրական-հանրապետական ուժե[րու]ն միջեւ։

Սպանիա որ փրիմօ տէ Ռիվերայի օրով ապրեցաւ բռնա[պե]տութեան շրջան մը, յառաջիկայ դեկտեմբերի ընտրութիւնն[եր]ուն ցոյց պիտի տայ իր հարազատ դիմագիծը, եթէ սակայն [...]քուն խաղեր չպղտորեն անոր բնականոն ընթացքը։ Գոր[ծադ]ուլները որ պարբերաբար կը ցնցեն երկիրը ու անկայուն [ճա]րտարարուեստը, ընկերային ձգտումներուն կը լծորդուին, նաեւ [քա]ղաքական պահանջներով։

Ֆաշիզմը սակայն, որ իբր ռամկավար կարգերու ամենէն [...]ծ ոխերիմը հետեւանքն է յետպատերազմեան պայմաններուն [...] իր առաջին տեսարանն ու առաքեալը գտաւ Իտալիոյ մէջ, [...]հա՞ջ է արդեօք բռնել նաեւ Պալքանները։ Ռումանիոյ կա[...] թագաւորը ինքն իսկ՝ կը փորձէր «անձնական քաղաքակա[նու]թեան մը հիմերը դնել։ Պուլկարիոյ մէջ Հռոմի պուլկար [...]պանը, բռունցաւ թէ նման ձեռնարկներ է կատարած։ Հեր[քե]ցան անշուշտ, բայց փաստ է թէ ձգտումները կան ու [կ]ը բանին։

Հարեւանցի արագ ակնարկ մը Եւրոպայի վրայ, զայն կը [ն]երկայացնէ իբրեւ կրկէս մը, ուր ժողովրդական ու պահպա[...]նողական հոսանքները իրենց խաղերը կը փորձեն, տակաւին [զ]գուշանալով բախումներէ։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ Կ'ՕԳՆԵՆ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԱԿԱՆԱՏԵՍ ՎԿԱՅ ՄԸ

Քէրքուք գտնուող Իրաքցի սպայի մը, Դամասկոս գտնուող մէկ ազգականին գրած նամակէն, Դամասկոսի «Ըլիֆ Պա» թերթը կը քաղէ հետեւեալ հետաքրքիր տեղեկութիւնները.—

Զինուորական պատճառներով չկրցայ հեռանալ Քէրքուքէն, որովհետեւ Իրաք գտնուող Քիւրտերը միանալով Թուրքիայէն փախչող Քիւրտերուն, ապստամբութեան հրդեհը բռնկցուցին նաեւ հոս մեր երկրին մէջ. Իրաքի կառավարութիւնը, զսպելու համար այս ապստամբութիւնը Սիւլէյմանիէ ղրկեց իր բոլոր զինուորական ուժերը՝ Պաղտատէն, Պասրայէն, Մուսուլէն եւ Քէրքուքէն, իրենց նոր զէնքերովն ու պատրաստութիւններովը: Այդ ուժերը հիմա իրենց բոլոր կազմածներով՝ թանքերով եւ օդանաւերով Շէմ Նիմալի մէջ կեդրոնացած են:

Եէնճուն անուն քիւրտ գիւղին մէջ Իրաքի ուժերն ու քիւրտ ապստամբները ունեցան ամէնէն զօրաւոր բախումը. սոսկալի ընդհարումէ մը վերջ Քիւրտերը քառասուն մեռել Թողուցին կռուի դաշտին վրայ, իսկ Իրաքի բանակին կորուստներն ու վիրաւորները փոխադրուեցան Քէրքուք եւ անկէ ալ Պաղտատ:

Կառավարութիւնը իրն օդանաւ ղրկեց ապստամբները հետապնդելու եւ ռմբակոծելու համար, որոնք սկսան Սիւլէյմանիէի շրջակայ բոլոր գիւղերն ալ կրակել. Ապստամբները օդանաւերու բացած կրակէն չկրնալով ցերեկ ատեն դուրս ելնել լեռներու եւ ժայռերու խոռոչներէն, գիշերները կը սկսին գործունէութեան եւ տեւա յանօրէն յարձակումներ կը գործեն. Զէնքերու, գնդացիրներու եւ թանքերու արձակած թնդանօթներու ձայները գիշեր ցերեկ չեն դադրիր. Իսկ կռիւներու եւ դէպքերու վայրը Սիւլէյմանիէէն հինգ ժամ հեռաւորութիւն ունի:

Քիւրտ ապստամբները իրենց կեդրոն ընտրած են Ռըվանտուզը: Իրաքի Քիւրտերն ու Թուրքիայէն փախչելով այդ սահմաններու մէջ հաւաքուող Քիւրտերը ամէն զոհողութիւն ընել երդուընցած են՝ տիրանալու համար իրենց անկախութեան,-Քիւրտերը Թուրքիոյ մէջ կարեւոր առանձնաշնորհումներ ունենալով հանդերձ, ինչպէս հեռագրական եւ փոստի գործառնութեանց քրտերէն լեզուով ըլլալը, չեն յօժարած եւ ապստամբած են, հապա Իրաքի մէջ անոնք ի՞նչպէս պիտի յօժարին.

Ապստամբները իրենց ուժը երկուքի բաժնած են. մէկը՝ յաջողած է Մուսուլի կուսակալութեան շրջանակները շղթայի մէջ առնել, իսկ երկրորդը՝ Պասրա կը յառաջանայ: Իրաքի բանակը կ'աշխատի դիրքեր եւ խրամներ պատրաստել անոնց յառաջխաղացումը արգիլելու համար: Օդանաւերը շարունակ կը հետապնդեն զանոնք:

Այս ապստամբութիւնը սկսաւ ամիս մը առաջ, երբ Սիւլէյմանիէի ժողովուրդը յարձակեցաւ կառավարական շէնքին վրայ, ապակիները ջարդուփշուր ըրաւ եւ անգլիացի կառավարիչը պատուհանէն վար նետեց: Անոր վրայ կառավարութիւնը նոր ուժեր բերած եւ ձերբակալած էր բոլոր այդ շրջանի քիւրտ լիտրները. Սակայն շաբաթ մը վերջ արձակուեցան անոնք եւ միայն մէկ հոգի՝ Շէյխ Ապտիւլ Րըզագ Նէհիր մնաց բանտ եւ ղրկուեցաւ Նասրիէ:

Թիւրք եւ պարսիկ կառավարութիւնները այս դէպքերուն շատ մեծ կարեւորութիւն տուին եւ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան եւ քիւրտ սահմաններուն վրայ կարեւոր ուժեր կեդրոնացուցին.

Ըստ եղած արձանագրութեանց, Նշանաւոր քիւրտ լիտր, Շէյխ Ապտիւլ Քատիր, որ անցեալին մէջ Անգլիացիներու եւ Իրաքցիներու հետ 12 տարի կռիւ մղած է, վերջին ապստամբութեանց ընթացքին ալ Թուրքիոյ դէմ կռուած է, 200 գիւղերով ապստամբութիւն յայտարարած եւ յառաջացած է մինչեւ Համատան եւ Հօրմանի շրջանները. Նմանապէս կ'ըսուի թէ Անգլիացիները այս ապստամբութենէն առաջ Շէյխ Ապտիւլ Քատիրին 200.000 րուբիէ տուած են օդանաւով. ասկէ կը հասկցուի որ Անգլիացիները մատ ունին այս խառնակութեանց մէջ: Քիւրտերը Թուրքիոյ մէջ անյաջողութեան մատնուելէ վերջ, հիմա Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կ'ուզեն ստեղծել իրենց հայրենիքը. Անգլիացիները կը քաջալերեն այս ծրագիրը, նուազեցնելու համար Իրաքի կառավարութեան հեդինակութիւնը, իր առաջարկները ընդունիլ տալու համար անոր:

Հիմա Իրաքի կառավարութիւնը 34 գրահապատ ինքնաշարժներ եւ անթել հեռագրի կայաններ կը պահէ Շէմ Նէմալի մէջ եւ ստուարաթիւ զինուորական ուժեր:

Մոսկուայի դատավարութիւնը կամ ոդիսական զաւէշտը

Երեքշաբթի օր, Մոսկուայի դատարանը լսեց ամբաստանեալ Ռամզինի յայտնութիւնները։ Ունկնդրութիւնը տեւեց երկու ժամ։

Պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Ռամզին խոստովանած է որ իր ղեկավարութեամբ գործող հակայեղափոխական կազմակերպութիւնը սկսաւ հակախորհրդային գործունէութեան, երբ յարաբերութեան մտաւ «Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի Կոմիտէին» հետ։ Այս կոմիտէն կազմակերպուած է եղեր, միշտ համաձայն Ռամզինի խոստովանութիւններուն, Փարիզի գաղթական Ռուսերուն կողմէ, օժանդակութեամբ Ֆրանսայի կառավարական շրջանակներու ներկայացուցիչներուն։ Անոնք գծած էին զինեալ միջամտութեան մը յատակագիծը, որ գործադրութեան պիտի դրուէր 1928ին։

Ճարտարարուեստական կուսակցութեան անդամները բազմաթիւ ճամբորդութիւններ կը կատարէին, եւ այդ առթիւ տեղեկութիւններ կը քաղէին այն բանակցութեանց մասին, զորս կը կատարէր «Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի Կոմիտէն» Փուանքառէի եւ Պրիանի հետ։

Դարձեալ, իբր թէ Ռամզին յայտնած է որ «Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէին նախագահը Տէնիսով՝ Փարիզի մէջ իրեն հաղորդած է տեղեկութիւններ այն տեսակցութեանց մասին, զոր Փուանքառէ ունեցած է կոմիտէին անդամներուն հետ։ Տէնիսով պատմած է թէ Ֆրանսայի նախկին նախագահը մեծ համակրութեամբ կը մօտենայ Ռուսիոյ դէմ միջամտութեան մը ծրագրին։ Ան իբր թէ յայտնած է որ ֆրանսական սպայակոյտը այդ ուղղութեամբ յատակագիծ մըն ալ պատրաստելու վրայ է։ Իբր թէ այն ատեն, Ռամզին կասկածներ ունեցեր է ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կատարուելիք միջամտութեան մասին, այն գլխաւոր պատճառով որ, Ֆրանսայի կառավարութիւնները միշտ կը փոխուին եւ թէ այդ պայմաններով, դժուար է մէկ երկու տարի առաջէն հաշիւներ ընել։ Իրեն կասկածները փարատելու համար, Տէնիսով պատասխանած է թէ Փուանքառէ եւ Պրիան այնքան մեծ ազդեցութիւն ունին, որ կառավարութեան մէջ մնան կամ ոչ, նշանակութիւն չունի. գործը կրնան քալեցնել։

Գալով զինուորական միջամտութեան ծրագրին իբր թէ Ֆրանսազօրք չպիտի տրամադրէր դաւադիրներուն, այլ միմիայն պիտի յատկացնէր մարզիչներ, ծովային ուժ մը եւ թերեւս օդանաւային տորմիղ մը։ Զօրք պիտի տրամադրուէր եղեր Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ կողմէ, որոնք Ռուսիոյ սահմանակից ըլլալով, աւելի յարմարութիւններ ու դիւրութիւններ ունին։ Իսկ արտասահման մնացող ռուս գաղթական ուժերն ալ պիտի օգտագործուէին։

Ըստ Ռամզինի, «Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէ»ին անդամները կը յուսային թէ զինուորական գործողութիւնները Ռուսիոյ դէմ կարելի պիտի ըլլար սկսիլ 1930ին։

∴ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Փուանքառէ եւ արտաքին նախարար Պրիան կը հերքեն իրենց եղած վերագրումները եւ կը յայտնեն թէ բոլորովին անհիմն են անոնք։

Ըմբոստութիւն Կեդր. Ռուսիոյ մէջ

Պերլինէն «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ անուղղակի կերպով Մոսկուայէն ստացուած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ կռիւներ տեղի ունեցած են Օրժոլի շրջանին մէջ (Կեդր. Ռուսիա) զինեալ գիւղացիներու եւ կարմիր բանակին միջեւ։

Հակասոսլինեան գիւղացիները յամառօրէն կը դիմադրեն եւ ամէն իրիկուն, անտառներէն զինեալ խումբեր կ'իջնան յարձակելու համար հարկահաւաքներուն եւ խորհրդ. պաշտօնեաներուն վրայ, կամ հրդեհի տալու համար անոնց տուներն ու պաշտօնատեղիները։

Գերմանիոյ բողոքը Ազգ. Դաշնակցութեան

Գերման կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Քարտուղարութեան, ընդդէմ Լեհաստանի, ուր վերջին ընտրութեանց առթիւ գերման փոքրամասնութիւնները հալածանքի եւ խստութեանց ենթարկուեր էին։ Երէկ կ'ըսուէր թէ այս խնդրին առթիւ, գերման կառավարութիւնը որոշած է պահանջել որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բացառիկ նիստի հրաւիրուի։ Կը հաստատուի սակայն թէ նման որոշում մը չէ տրուած տակաւին։ Գերման դահլիճը այդ խնդրին ուսումնասիրութեամբ պիտի զբաղի իր այսօրուան խորհրդակցութեան ընթացքին։

Խլրտումներ Աֆղանիստանի մէջ

Աֆղան թերթերը կը հաստատեն թէ աֆղան զօրաւոր ցեղախումբ կը մերժէ ենթարկուիլ Նատիր Շահին։ Զօրամաս մը որ Ղազնիի շրջանը ղրկուած էր զսպելու համար այս ցեղախումբը, նախընտրած է հոն դառնալ, քան թէ իր միջամտութեամբ մղել զայն որ ընդհանուր ապստամբութեան ձեռնարկէ։

Ճափոնի երկրաշարժը

Ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Ճափոնի կեդրոնական հողամասերը։ Ցնցումներու կեդրոնը կը գտնուի Մեշեմայի շրջակայքը ուր Նոյ. 10էն ի վեր, օրական մինչեւ 300 թեթեւ ցնցումներ արձանագրուած են։

Շիզուօքայի նահանգին մէջ, բազմաթիւ գիւղեր քանդուեցան երկրաշարժէն, պատճառելով բազմաթիւ մարդկային զոհեր։

Ցարդ, երեւան հանուած դիակներու թիւը կը հասնի 223ի։

Զինաթափութեան հարցը

Բացի Ռուսիայէն, Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին մասնակցող բոլոր պետութեանց ներկայացուցիչները որոշեցին Ազգերու Դաշնակցութեան կցել զինաթափութեան մնայուն յանձնաժողով մը։ Այս ուղղութեամբ մօքերու պատրաստութեան մէջ մեծ ջանք թափեր էին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատուիրակները, որոնց ուժ տուաւ Ամերիկա, ներկայացնելով համապատասխան բանաձեւը։

Պուլկարիա եւ Նէօյիի դաշնագիրը

Նէօյիի դաշնագրին ստորագրման 11րդ տարեդարձին առ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԻՆԴ ԿԱՌՉԵՑԷՔ ՁԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ

Գէշ նախանշաններ կան որ վերահաս ձմեռը պիտի ըլլայ խիստ ու դժուար այս երկրին մէջ՝ ուրիշներու կարգին նաեւ հայ աշխատաւորութեան համար։

Ցնծական խօսք տագնապը՝ որ ամիսներէ ի վեր ծածուկ կերպով կը զարգանար, սկսած է կարեւոր համեմատութիւններ առնել, դառնալ սպառնական։

Սակարանային վերջին փլուզումները, կարգ մը արժեթղթերու յանկարծական վայրէջքը, դրամատանց եւ ճարտարարուեստական կարգ մը խիստ կարեւոր ձեռնարկներու ընդհանուր սնանկութիւնը՝ աւելի քան կը պարզեն արդէն իսկ խառնակ անտեսական կացութիւնը։

Երկրին արտածութեան եւ ներածութեան միջեւ կայ խրամատ։

Գալով ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերուն՝ ուր գլխաւորաբար կ'աշխատին հայ բանուորներ՝ կ'արժէ տալ հետեւեալ արագ տեղեկութիւնները։

Մետաղագործութիւնը կ'անցնէ անցաւորութեան շրջան մը։ Համաձայն վերջերս արուած ուսումնասիրութեան մը, ի միջի այլոց, նաեւ Փրանսայի մէջ, ընդհանուր արդիւնաբերութեան քանակը նուազած է կարեւոր չափերով։ Ի՞նչ է այս անկումին արդիւնքը — աշխատաժամերու կրճատում, կամ հնգօրեայ շաբաթ եւ կամ թէ գործէ արձակում։

Ընդհանուր թուլութիւն կայ ինքնաշարժի ճարտարարուեստին մէջ։ Ցարաճուն տագնապին հետ՝ այս թուլութիւնը կրնայ փոխուիլ արդիւնաբերութեան կրճատման, որ իր կարգին կը դառնայ իրական աղէտ [illegible] հայ աշխատաւորութեան համար։

Թոյլ են նաեւ հիւսուածեղէնի գործերը։ Միացեալ-Նահանգներու մաքսային նոր օրէնքը՝ հետեւանք ամերիկեան այդ գաղտ հանրապետութեան ներքին տագնապին, ազդեց որոշ չափով այս երկրին գործերուն վրայ եւս։

Առեւտրական հրապարակը, աւելի քան թոյլ՝ ամիսներէ ի վեր, սկսած է աւելի վատթարանալ։ Ափրիկեան շուկան գրեթէ սկսած է փակուիլ եւ՝ առեւտուրի այս թուլութիւնը, միացած սոսկ քաղաքային փլուզմանց՝ փարիզահայ միջակորեար եւ հարուստ խաւերուն համար կը ստեղծէ նեղ կացութիւն մը։ Ու մեծապէս կը կրճատէ այս խաւերուն օժանդակելու, նեղ օրին հայ բանուորութեան զօրավիգ կանգնելու կարողութիւնը։ Այս կ'ըսենք անոնց համար որ կրնան պատրանքներ սնուցանել։

Ամիսներէ ի վեր, այս երկրին մամուլը, առանց բացառութեան կը խօսի անտեսական սուր տագնապի, գործազրկութեան, արդիւնաբերութեան կրճատման, ելմտական դժուարութիւններու, սնանկութեանց մասին։

Միւս կողմէ՝ աւելի քան պղտոր է Եւրոպայի քաղաքական վիճակը։

Ու հարկ չկայ հոս խօսիլ դրացի երկիրներու անտեսական կացութեան մասին։

Մեծն Բրիտանիան տարիներէ ի վեր կը տառապի գործազրկութեան ճիրաններուն մէջ, երկրին մէջքը կոտրած է աւելի քան երեք միլիոն գործազուրկներու բեռան տակ։

Գերմանիոյ վիճակը աւելի փայլուն չէ։ Վիճակ՝ որ սկսած է մղել գերման ժողովուրդը յուսահատական միջոցներու։

Ու տակաւին երկիրներ են՝ ուր տարիներէ ի վեր, բանուորները ապահովուած են գործազրկութեան դէմ (assurances chômage): Այս երկրին մէջ չկայ դեռ այդ ապահովութիւնը։

Ու վերահաս ձմրան սեմէն՝ գործազրկութիւնը սկսած է ցոյց տալ իր սեւ դէմքը։

Ո՞չ ոք գիտէ թէ դէպքերը ի՛նչ ընթացք պիտի առնեն։

Ցամենայն դէպս վարդագոյն չէ կացութիւնը։

Այս երկրի ղեկավարներուն աղմկարար լաւատեսութիւնը բռնկած է շատ բան կորսնցնելու։ Ու իրենց դիմակներուն ետեւէն՝ արդէն կ'երեւայ մտահոգութեան, վախի, անհանգստութեան ծամածռուած դէմքը։

Անշուշտ կրնայ պատահիլ որ գործերու այս թուլութիւնը, այսպէս յամր ու խուլ ձեւով մը շարունակուի, առանց մեծ համեմատութիւններ առնելու։

Այդ պարագային պիտի ունենանք ժամերու կրճատում, մասնակի գործազրկութիւն, աշխատավարձքերու թուլութիւն ու միաժամանակ կեանքի սղութիւն։ Հետեւաբար ապրուստի ընդհանուր աստիճանաչափի սկարութիւնը։

Բայց կրնայ պատահիլ նաեւ ու ատիկա բազմաթիւ անտեսագէտներու կարծիքն է — որ դէպքերը սաստկան գահավէժ ընթացք, առեւտրական հրապարակը խոր ճախճախուտի մէջ ու գործազրկութիւնը տարածուի ամբողջ երկրին վրայ։ Այս պարագային ո՛չ ոք կրնայ ըսել թէ թշուառութիւնը ինչ չափերու կրնայ հասնիլ՝ երկրի մը մէջ ուր աւելի քան չորս միլիոն օտարներ կ'ապրին օրը օրին, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կապուած ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան։

Ու եթէ սեւ գործազրկութեան արքայութիւնը՝ հայ աշխատաւորութիւնը չէ որ պիտի կրնայ խուսափիլ այդ հրէշին կլափէն։ Խ՛ռնուած, հոծ կերպով խռնուած՝ մասնաւորաբար երեք-չորս քաղաքներու մէջ՝ առաջին զոհերէն մէկը անտարակոյս ինք պիտի ըլլայ։ Կը բաւէ որ հինգ հարիւր, հազար հայ գործաւորներ թեւ փողոց, որպէսզի խանգարուի մեր հանրային կեանքը։

Երբեմն կան արդէն այս երկրին մէջ՝ որ կը մոռնեն թէ գործազրկութեան առթիւ, հարկ է առաջարկել օտար բանուորներուն որ վերադառնան իրենց երկիրները։

Հայ աշխատաւորութիւնը, բաղկացած աղքատ հանրապետութեան մը տարագիր քաղաքացիներէն, հնարաւորութիւն չունի երկիր վերադառնալու։ Ան իր արդար քրտինքովը, դեռ այս ձմեռ եւս, պիտի թրջէ այս օտար երկրին հողը։

Ահա՛ այս կացութեամբ է որ պէտք է մտահոգուի այս երկրին հայ աշխատաւորութիւնը — որ վերահաս ձմեռը կրնայ խիստ ըլլալ ու դժուար պինդ կառչեցէք ձեր աշխատանքներուն։ Ատենը չէ տեղափոխուելու, գործ փոխելու։

Ու նեղ օրերու համար, զլանալով ձեր առօրեայ հաճոյքներէն, խնայեցէ՛ք։

Վ. ՎՄԻԺԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Նոյեմբեր

Մարսէյլի հայ գաղութը, 1930ին արձանագրեց երկու թուականներ, երկու բացառիկ եւ յուզիչ հանդէսներով։ Առաջինը՝ Դաշնակցութեան Քառասնամեակը, երկրորդը՝ Ա. Ահարոնեանի Քառասնամեայ Յոբելեանը, որ տեղի ունեցաւ 22 նոյեմբեր շաբաթ երեկոյ Brebant Marseillaisի սրահին մէջ։

Յայտարարուած էր ժամը 8.30ին, ու մէկ ժամ առաջ արդէն ժողովուրդը խուռներամ՝ դրան առջեւ կը սպասէր տեղ գտնալու։

Հոն, երբ կանգ կ'առնես, կ'ամփոփուիս ու ակամայ յուզում մը եւ թեթեւ սարսուռ մը կ'անցնի ներսէդ։ Անծանօթ սարսուռ մը՝ որ քեզ կը բարձրացնէ, կ'ոգեւորէ ու կը տանի հեռուները։ Ու կիսափակ, ու հազար անգամ փոթորիկէն զարնուած, ինկած ու կանգնած, ցիրուցան բեկորներուն, հոգեկան այս սանաւոյն հեւքին ի տես։

Բոլորը հոն են, ծերերն ու հիները, ապրած իրենց օրերուն խոշոր մասը, երկաթ ու յոգնաբեկ, ու առաւելապէս նոր սերունդը, երիտասարդ, առոյգ ու կորովի, որ իր աշխատանքէն յետոյ, տենդագին շտապով եկած է լսելու, ապրելու ու նոր շեշտ մը տանելու իր հետ։

Ուկրակոտ շունչը որ կ'անցնի բոլորէն անխտիր, հարազատ ու ներշնչող երեւոյթ։ Կը մտնենան իրարու, կը սեղմուին, կը խօսին, կը խօսին ինչե՛ր, ինչե՛ր, իրենց ցաւէն, կեանքի տաժանքէն առօրեայ։

Ու փշրուած ապրումներով, այս հոգեկան քաղցրահոս պոռթկումը կը թափանցէ քեզ. պահ մը կը մոռնաս վայրկեանը որ կ'անցնի, ու հիւրընկալ հողը որուն վրայ կը քալես անորոշ։ Մաս-մաս հոգիէդ ծղելով լաւագոյն ու լքեցուն այս պզտատանկ բուն վրայ։ Կը մոռնաս, որովհետեւ ժողովուրդը խուռներամ ու ոգեւորիչ, ասուր գծի մը պէս կ'երկարի մէջդ՝ իր անցեալով, իր տառապանքով, իր երազներով, չկշռուած ուժգնութեամբ։

Սրահին մէջ ենք. աթոռները գրաւուած, ճնշող եւ աղմկոտ մթնոլորտ մը. հետզհետէ կ'ուռի սրահը, անընդհատ կը հասնին. քովիտի անցքերը լեցնելու ստիպման կը խճողուի ժողովուրդը։ Կը զետեղուին սեղմուած, ոտքի, քիչ-քիչ աղմուկը կը տկարանայ։ Արդէն ժամը իննի կը մօտենայ, ու զօրասան Մ.ութեան, Փրանսայի Նախագահի կողքին, գեղարուեստական բաժինը վարող, բաժէն կը յայտարարէ որ բոլոր ընկերները իրենց աթոռները ձգեն ու բարձրանան վերի անցքերը, հասարակութեան տեղ տալով։

Ու մեր կարգապահ ու լաւ ընկերները, անաղմուկ ու հանդարտ կը հեռանան իրենց աթոռներէն։

Ու հանդէսը կը յայտարարուի բացուած. սրահին մէջ կը հնչէ Փրանս. քայլերգը որուն կը յաջորդէ «Մեր Հայրենիքը», «Ձնարս» նուագախումբին կողմէ։ Ժողովուրդը ոտքի է խաղաղ ու խոր լռութեամբ։

Հրաւիրուածներու աթոռներուն վրայ կը նշմարուէր մեր մտքի ու արուեստի, ազգային ծանօթ դէմքերը։ Բոլոր Փրանսական տեղական թերթերուն մասնաւոր նամակներ՝ նախապէս յղուած էին։ Առաջին գծին Le Radicalի և Le Petit Provençalի ներկայացուցիչները որոնք ամէնէն ժողովրդական և տարածուած թերթերէն են Մարսէյլի մէջ։

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ Massalia թերթի խմբագիր-տնօրէն Պ. Paul Goyet որուն գրաւոր ճառին թարգմանութիւնը կուտանք յաջորդով։ Ընդհանուր ակնարկ մը ձգեց մեր հայ գաղութին, տնտեսական կացութեան, մեր չարքաշութեան, մեր շինարար ու անդադար աշխատանքին վրայ, հայ ընտանիքի հիմնական եւ անշարժ, ինքնուրոյն գծին վրայ, անդրադարձաւ մեր պատմութեան ելեւէջներուն՝ սեղմ տողերով, մեր ցաւին, մեր մարտիրոսագրութեան ու նաեւ այս բոլորէն յետոյ՝ աւելի պրկուած ու յուսավառ հաւատքին վրայ։ Ու իր հետզհետէ յայտնեց՝ ցեղային այս ուրոյն եւ եզակի նկարագրին եւ ապրելու կամքին վրայ, խօսեցաւ Հայերուն հանդէպ իրենց ունեցած հիւրընկալութեան, հոգատարութեան եւ լաւագոյն զգացումներու մասին։

Միշտ կերտելու ու ապրելու տենդագին ոգին կը գտնուէր սքանչելի եւ ազդեցիկ։ Կանգ առաւ երկրին ու պետութեան հանդէպ ունեցած մեր համակրանքին ու աշխատանքին վրայ, ինչպէս մեր օժանդակութիւնը աղէտեալներուն։ Քանի մը տողերու մէջ ալ ամփոփեց Ահարոնեանի պատկերը, եւ կոչեց Victor Hugo՝ իր առեղծած գրականութիւնով, շօշափած գաղափարներով, լեզուով եւ ներշնչող պայքարի գերագոյն ոգիով։ Շեշտեց նաեւ Ա. Ահարոնեան տարած աշխատանքներու մասին երբ կամաւորական շարժումը կը բռնկէր։

Ուժգին ծափերու մէջ վերջացուց իր խօսքը։

Պ. Տ. Ուզունեան արտասանեց՝ «Հայրենիք նոր տարին» եւ «Օտար հորիզոններու տակ»:

Պ. Սարգիս Չէօրէքճեան ջութակով նուագեց «Ձնրր իմ բալիկը»: Մեր հայ լաւագոյն ջութակահարն է որ ջերմագին համակրանքը կը վայելէ անխտիր բոլոր խաւերուն մէջ։

Առաջին բանախօսն էր փրոֆ. Պ. Խայիկեան, հոս կուտամ էական գծերը յարգելի փրոֆէսորին ճառէն։

«Եթէ ակնարկ մը նետենք մեր պատմութեան հին ու նոր էջերուն վրայ ու քիչ մը խորանանք ու քննութեան դնենք, պիտի տեսնենք շատ յստակ եւ խօսուն՝ երկու զօրաւոր զգացումներ՝ որ կ'երկարին զուգահեռ, մեր ժողովուրդին նկարագրին մէջ, առաջինը հայրենասիրականն է եւ երկրորդը կրօնականը։ Այս երկու զօրաւոր զգացումներէն դրդուած, այս չարչարուած ցեղին զաւակները տարած են իրենց յաղթանակ պայքարն ու պատերազմները, առեղծած են նոյն շաւիղին վրայ — գիր ու գրականութիւն, ճարտարարուեստ։

Մեր մշակոյթը հայելին է այս զուգընթաց եւ կարեւոր զգացումներուն։ Մեր կրօնական ներկայացուցիչն է Նարեկացին իսկ ազգային ոգին միակ ու մեծ ներկայացուցիչը Ա. Ահարոնեան։ Ունեցած ենք նախապէս ուրիշներ, ուխտաւորներ ու աւելի յետոյ լաւագոյն գրողներ. սակայն տասնեակներ անոնց գործերուն եւ արտադրութիւններուն մէջ կը տիրապետէ կրօնական շունչը։ Երբ Եղիշէի «Վարդանանց»ը կը կարդանք չենք կրնար որոշապէս ճշդել թէ ո՞րն է այս երկու հաւասար շեշտին համեմատաբար զօրաւորը։ Նոյն ուղղութիւնով հետեւեցէք միւսներուն ալ։ Նոյն հաւանականութիւնը։ Այս վերջին շրջանին, մեր գրական պատմութեան մէջ Ահարոնեան եզակի տեղ կը գրաւէ։ Մեր ծաղիկները անոր գրչին տակ աւելի գեղեցիկ կը տեսնենք, մեր հոսուն ջուրերը աւելի յստակ ու կարկաչուն, սակեծածի հասկերուն ծփանքը աւելի պատկերաւոր ու գունագեղ։ Անոր լեզուով մենք կը շօշափենք, կ'երգենք ու կը զգանք, մեր երկրին բնական երեւոյթներն ու իրերը։ Մեր Արագածի պատկերը ու Արարատի բարձրութիւնը, Ահարոնեանով կը ճանչնանք։ Ամէնէն ուժգին եւ գեղեցիկ երգիչն է ան մեր հողին ու բնութեան։ Անոր քնարը պատկերացումն է մեր ներքին հոգեկան բարդ աշխարհին։ Մեր գիւղի հասարակական կարգերուն ճակատագրապաշտ ապրումները, խառնուածքը, նկարագիրը, մեր ներքին հակամարտ ու տատանող տրամադրութիւնները, բոլոր ալլապան եւ ցցուն կողմերը արձագանգ գտած են անոր հոգիին մէջ հարազատութեամբ, Ահարոնեան իսկական ժողովուրդի զաւակն է։

Շար. Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ ՓՈԹՈՐԿՈՒՄ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մինչեւ այն ժամանակը, առանց որեւէ դժուարութեան Ռուսաստանի բոլոր կուսակցութիւնները հալածեցին եւ մինչեւ հիմա էլ շարունակում են հալածել բոլոր նրանց, որոնք երբեմն պատկանել են ռուսական եւ Ռուսաստանի մէջ գործող ազգային որ եւ է կուսակցութեան։ Փակել են ոչ բոլշեւիկեան ուղղութեամբ բոլոր թերթերը, եւ ամբողջ Ռուսաստանում գոյութիւն ունի մէկ կուսակցութիւն, որ ունի իր մամուլն ու գրականութիւնը, որ արտայայտիչն է բոլշեւիկեան գաղափարների եւ նշանաբանների։

Այս հարցերին պատասխանելու համար հարկաւոր է ծանօթանալ 1917ին ռուսական կուսակցութիւնների իրական ուժի եւ կարողութեանց մասին, որի վրայ առհասարակ յենւում են հոսանքներն ու իշխանութիւնները իրենց պայքարի ժամանակ։

Մինչեւ 1917 թուականը Ռուսաստանում, բացի մանր ազգերի մէջ գոյութիւն ունեցող ազգային կուսակցութիւններից, ինչպէս օրինակ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, վրացական ֆեդերալիստական կուսակցութիւնը, լեհական ընկերվարական կուսակցութիւնը հրէական «Բունդ»ը, իսկական իմաստով գոյութիւն ունէր երկու խոշոր միջազգային կուսակցութիւն. սոցիալիստ-յեղափոխական (էս-էր) եւ սոցիալ դեմոկրատական (էս-դէկ)։ Վերջինս 1907ի Լոնտոնի համագումարից յետոյ բաժանուած էր երկու թեւերի մենշեւիկեան եւ բոլշեւիկեան։

Գոյութիւն ունէին մի քանի քաղաքական խմբակցութիւններ, որոնցից ամենից աչքի ընկնողն էր, այսպէս կոչուած «կադետները», որ մինչեւ 1917 փետրուարեան յեղափոխութիւնը միապետական էր, իսկ յետոյ մի խոշոր մասը, Միլիւկովի ղեկավարութեամբ անցաւ հանրապետականների բանակը. իսկ փոքրագոյն մասը մնացել է միապետական։ Կային աշխատաւորական. ժողովրդական - ընկերվարական (հանրապետական) եւ հոկտեմբերեան ու իսկական ռուս մարտական միութիւն (միապետական) խմբակցութիւններ։ Բացի վերջիններից, բոլոր միւս խմբակցութիւնների եւ կուսակցութիւնների մէջ մուտքը ազատ էր եւ է ինչ ազգի եւ կրօնական դաւանանքի էլ որ պատկանին։

Մտաւորական ուժերով ռուսական բոլոր կուսակցութիւններն էլ հարուստ էին եւ են, իսկ մարտական ուժերով բոլոր հանրապետական եւ ընկերվարական կուսակցութիւններն ու հոսանքները. բացի բոլշեւիկներից շատ աղքատ են եղել եւ են հիմա էլ։

Էս-էրները Ռուսաստանում մինչեւ 1917ի թուականը շատ խոշոր տէրրորներ են կատարել, բայց շնորհիւ Ազէֆի եւ ուրիշների մատնութիւններուն եւ զանազան պատճառների, ռուսական ամենից խոշոր յեղափոխական կուսակցութիւնը ոչ 1905ի յեղափոխութեան ժամանակ, ոչ էլ 1917ի փետրուարեան անարիւն յեղափոխութիւնից յետոյ, երբ բոլոր ազատ ընտրութիւնների ժամանակ էս-էրները յաղթող էին հանդիսանում, բաւական է նշել որ սահմանադիր ժողովի ընտրութիւնների ժամանակ էս-էրները մօտ քսան միլիոն քուէ էին շահել եւ այս պատճառով էլ 1917ին մինչեւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը էս-էրները գրեթէ երկրի տէրն ու տնօրէնն էին։ Դժբախտաբար չունէին իրենց կուսակցութեան պատկանող եւ վստահելի ընկերներից կազմակերպուած մարտական խումբեր, որպէսզի հարկ եղած ժամանակը ասպարէզ քաշէին։

Ռուսական զօրքի հրամանատարները շատ քիչ բացառութեամբ միապետական քուրայի մէջ եփուած ռուսական չինովնիկական ոգիով պաշտօնակալներ էին։ Նրանց համար սոսկ անծանօթ էին այն մարդիկ, որոնք ցարական իշխանութեան տապալումից յետոյ գալու էին երկրի իշխանաւորները։ Հանրապետական եւ մեծ մասամբ ընկերվարական նախարարներից կազմուած իշխանութեան զօրքի հրամանատարները միապետական աւանդութիւններով սնուած եւ ապրած, եւ հեռու մնացել քաղաքական կեանքից, նա զինուորական մեքենայի մի մասնիկն էր, սպասում էր իր [illegible] բերից հրամանի որպէսզի ինքն էլ իր հերթին հրամաններ տայ [illegible] ձակի իր ստորադրեալներին։ Մտածում էր թագաւորին եւ հայրենիքին, առաջինին [illegible] հլու եւ հնազանդ. իսկ երկրորդին այսինքն հայրենիքին, դժբախտաբար ոչ այնքան գիտակցաբար եւ նախանձախնդրութեամբ, ինչ որ ապացուցեց այս մեծ պատերազմի ժամանակ։ Ռուս զինուորականների մէջ քաջեր եւ հերոսներ աչքի ընկնող թիւ են կազմում, բայց հայրենասէրների թիւը շատ չնչին է։ Ռուսական զօրքը հաւատարիմ ծառայեց Նիքոլա Բ.ին, յետոյ վերջին վայրկեանին լքեց եւ փետրուարեան յեղափոխութիւնից [illegible] Կերենսկիին, զօրքը [illegible] առ ժամանակ գնաց Կերենսկիի յետեւից, բայց երբ որ Լենինը հրապարակ եկաւ «կորչի պատերազմը» եւ «դէպի տուն» նշանաբաններով, այն ժամանակը ռուս զօրքի մեծամասնութիւնը հաւանեց Լենինի նշանաբանը, եւ լքեց Կերենսկիին, որը բոլոր միտինգներում յայտարարում էր «Պատերազմ մինչեւ յաղթական վախճան»։ Ահա այս պատմական վայրկեանին էր որ բոլշեւիկների դէմ պայքարելու եւ զօրքի ռազմական զգացմունքը բարձրացնելու եւ դէպի ռազմաճակատ [illegible] քշելու համար, իր [illegible] գաղափարակից մարտական [illegible] կերներին լքեց գործի, ինչպէս յաջողեց մեր բիւրօ-կառավարութեանց 1920 թ. մայիսեան բոլշեւիկեան ապստամբութեան ժամանակ: Դժբախտաբար ռուս էս էր ընկերները մարտական ուժից զուրկ լինելու պատճառով չկարողացան իրենց [illegible] ղեցիկ ճառերով, թռուցիկներով ու յօդուածներով զօրքին ու [illegible] ղովրդին պայքարի լծել [illegible] րաթիւ, բայց յանդուգն բոլշեւիկ ուժերի դէմ, եւ երկրի ղեկը ու բախտը յանձնեցին Լենիններին ու Ստալիններին, որոնք երբեմնի [illegible] ու պայծառ երկիրը քաոսի վերածեցին, ժողովուրդը սովի մատնեցին եւ որտեղ [illegible] ի վերջոյ գտնելու են իրենց անփառունակ վախճանը...

Ռուս միապետականները կը գուշակէին որ բոլշեւիկները տապալեցին Կերենսկիի կառավարութիւնը, որ այնքան մեծ ժողովրդականութիւն էր վայելում եւ յոյս ունէին թէ իրենց համար դժուար չպիտի լինի բոլշեւիկներին տապալել բայց ամբողջ երեք տարուայ (1918, 1919 եւ 1920) [illegible] նաւոր զոհեր տալուց վերջը իրենք էլ ստիպուած եղան լքել ճակատը եւ տարագրուել դէպի օտար երկիրներ։

Կերենսկիի եւ Լէնինի պայ[illegible]

...րի ժամանակ պարտից հե-
...նոցին, որովհետեւ զօրքը ի-
... դաւաճանեց․ մի մասը ուղ-
... անցաւ Լէնինի կողմը եւ
... Կերենսկիի դէմ, մի մասն
...ց ճակատը, կտորեց իր
...մանատարներից մէկ մասը
...պա չէին քաղաքներն ու
...ները թալանելով եւ հր-
...ելով, ինչպէս մի ապստամ-
... ալարով վերադարձաւ
...մը։ ... Լէնին-Դենիկինեան
... ժամանակ, երկու
...երն էլ ունէին իրենց հա-
...արիմ եւ ռազմունակ զօր-
... բայց երբ տարւայ քա-
...ցիական կռիւների պատ-
...թիւնը քննողի համար կը
...որ առաւ ժողովուրդի
...ամանութիւնը կողմնակից
... միապետական վարչաձեւին։
... պատճառով էլ հարկ եղած
...նդակութիւնը ցոյց չունեց
...կինեան բանակին, որ բոլ-
...կեան իշխանութիւնը տա-
...կելուց յետոյ Ռուսաստա-
...մ նորից պէտք է հաստատ-
... միապետական ռէժիմ։
... մեծամասնութիւնը
...ողովրդի
... հակէր առաջիններին կողմը։
...ինչպէս պարզ է որ եթէ Դենի-
...կին փոխանակ «Պատերազմը
... մինչեւ յաղթանակ» կոչով զօր-
...ը ... զինւորները ...
... փոխարէն, անջատ հաշտու-
...թիւն կնքէր Գերմանացիների
... եւ զօրքը անմիջապէս ցրէր
... տները, խլած կը լինէր
... մի ձեռքից միակ զօրաւոր
...ը յաղթութիւնը կը տանէր
... ոչ Լէնինը, այլ Դենիկինը։
...նիկին եւ իր կուսակից-
... ջերմ պաշտպան լինելով
...ական բարձր սկզբունք-
...ին, չէին կարող դաւաճանել
...դաշնակիցներին։ Իսկ Լէնինը
... կուսակիցները թքելով
...ական բոլոր սրբութիւն-
... վրայ, իրենց առաջադրած
...պատակին հասնելու համար
... չէին առնում եւ ոչ մի մի-
...ջոց առաջ։ 1922ի սովի ժա-
...մանակ տասը միլիոն ժողո-
...վուրդ մահացաւ եւ բոլշեւիկ-
...ները ոչ մի ցաւ չպատճառեց։
... իշխանութիւնը պահելու
...մար եթէ կարիք զգացւի,
... իրենց բազմիցս յայտա-
...րութիւններին, նորից պատ-
...րաստ են տասնեակ միլիոնաւոր
... զոհելու։

Բացի այն որ բոլշեւիկները
...ել են իրենց թշնամի
...ուժերին, չեն խնայում
...պէս իրենց կուսակցական
... ընկերներին, որոնք այլ կամ
...թեքման կողմնակից են։
...յսօր ռուսական բանտերը
... աքսորավայրերը լիքն են
...իկ ընդդիմադիրներով,
... հասարակ շարքայիններ-
... մինչեւ ամենէն կարկառուն
...ները։ Իսկ արտասահման
...ւած ընդդիմադիրներն էլ չեն
...դարում իրենց կառավա-
...րութեան հրահանգին եւ ամէն
...ցնում են ռուսական
...տարագրութեան շար-

քերը։ Առաջին տարագրութեանց շրջանը հաշւում է մինչեւ 1917։ Երկրորդը 1917էն մինչեւ վերջերս հակաբոլշեւիկ տարրերի տարագրութիւնը, իսկ երրորդ տարագրութեան շրջանը սկսւում է Բեսեդովսկիի գլխաւորութեան պատից ցատկելուց յետոյ։ Այս նոր տարագրութեան մէջ մտնում են գլխաւորապէս նրանք, ովքեր բոլշեւիկ էին, կամ բոլշեւիկեան պաշտօնեայ։

Բոլշեւիկների մէջեւ առաջ ունեցած պայքարը մինչեւ հիմա չի ստացել դուրս բնոյթ, որովհետեւ եթէ ընդդիմադիրները հրապարակով եւ հարկ եղած պարագային, ինչքան անխուսափելի է, պայքարի դուրս պարզեն, շատ հաւանական է որ այս պայքարի շնորհիւ բոլոր դժգոհ տարրերը գլուխ բարձրացնելով երկրի մէջ նորից կը յառաջանայ քաղաքացիական պատերազմ եւ ատրճանաբար թուլանալով բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, վերջի վերջոյ պէտք է տապալւի ժողովրդական զրոհով, համահաւասար կերպով հարուածելով բոլշեւիկեան երկու թեւերին։ Բոլշեւիկները տապալւելուց յետոյ, գաղափարական ամբողջ չեն հարցնելու թէ ով է Ստալինականը եւ ով է Տրոցկիականը կամ թէ Սիրցովականը, ինչպէս մեր ամբոխն էր հայ թաթարական կռիւների ժամանակ ասում որ «Թուրքը - Թուրք ա»։ Հիմա պէտք է ասեն թէ «բոլշեւիկը բոլշեւիկ է» եւ հարւածը հասցնելու են։ Վերջերս բոլշեւիկ ընդդիմադիրները ծրագրել էին, բոլշեւիկեան իշխանութեան տարեդարձին նոյ. 7ին) զօրահանդէսի ժամանակ ձերբակալել Ստալինին եւ Թեւրեա իր մի քանի հաւատարիմ ընկերներին եւ գործելակերպը փոխել, բայց ժամանութեան շնորհիւ դաւադրութիւնը բացւել է եւ ներկայումս Մոսկւայում ձերբակալութիւններ, զինւորական եւ քաղաքացիական բարձրաստիճան պաշտօնեաների վտարումներ եւ փոփոխութիւններ են տեղի ունենում։ Այս ներքին լուրջ շարժումը որ արդէն ծայր է առել՝ բոլշեւիկեան բռնակալութեան փլուզումի նախերգանքն է։ Սրանից յետոյ է որ պայքարի թափը սաստկանալու է, եւ թերեւս ուշ չէ այն օրը որ մենք պիտի ըսենք հակաբոլշեւիկեան ընդհանուր ապստամբութեան մեծ լուրը եւ պէտք է ցաւինք որ դժբախտաբար երկիր շուտ հասնելու եւ ընդհանուր այս վերիվայրումների ժամանակ մեր ժողովուրդին օգնութեան հասնելու կարողութիւնը չունինք։

Դալիք հակաբոլշեւիկեան ապստամբական շարժման մէջ թէ ի՛նչ տեսակ տարրեր, (զինւորական եւ քաղաքային) պէտք է մասնակցին, մօտաւորապէս ինչպիսի ուժերով (բանակով եւ զրահով) եւ թէ ինչ հաւանական փուլերէ կարող է անցնիլ այդ շարժումը։ Այս մասին մի ուրիշ անգամ։

ԲԵՆՕ

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՈՍԷՆ ՆԵՐՍ եւ ԴՈՒՐՍ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ — ԻՏԱԼԻԱ — ՌՈՒՍԻԱ

Մոսկուայէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Լիթվինոֆ իր գոհունակութիւնը յայտնած է այն բանակցութիւններուն մասին, զորս կատարեց Միլանոյի մէջ Կանտիի հետ։ Ռուս պաշտօնական շրջանակները այս օրերուս շատ կը զբաղին այս բանակցութիւններուն նշանակութեամբ եւ արժէքով։ Սովետ կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Իտալիա չպիտի ուշէ մտնելու միջազգային այն խմբակցութեան, որ դէմ պիտի բանէ Մոսկուայի դէմ։ Նոյնիսկ, ի հեճուկս Ֆրանսայի, Իտալիա կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Մոսկուայի հետ։

«Փոփոլօ Իթալիա» թերթը յօդուածով մը կը խօսի Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ դաշնակցութեան մասին, որուն պիտի յարին, կ'ըսէ, Հունգարիա, Պուլկարիա, Թուրքիա եւ Ցունաստան։

Գերման մամուլը եւս շատ կը խօսի այս զրոյցներուն մասին։ Նոյնիսկ համազգերման շարժման կուսակիցներէն «Թագ» թերթը կը հիանայ այս գաղափարին վրայ եւ հաւանական կը գտնէ որ Լիթվինոֆ խորհրդակցած ըլլայ Կանտիի հետ այն դիրքին մասին, զոր պիտի բռնեն իրենց կառավարութիւնները, եթէ ձախողի Ժընեւի զինաթափութեան ժողովը։

Ընդհակառակն «Պերլիներ Թակէպլաթ» ծաղրանքով կ'ընդունի «Փոփոլօ Իթալիա» թերթին կարծիքը, եւ կ'ըսէ թէ Իտալացի ֆաշիստները չափազանց կը սխալին՝ կարծելով որ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան վարիչներն են Գոզպատէ Ռոզաւար՝ տակիրները եւ Հիթլէրեանները։

Ընկերվարական «Փորվէրց» թերթն ալ իր կարգին կը տեղեկացնէ թէ Լիթվինոֆ պիտի այցելէ Պերլին։ Որովհետեւ «Իտալիա եւ Ռուսիա այսպէսով կ'ուզեն հաւատացնել թէ Գերմանիա Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ դաշնակցութեան զրոյցին մէջ ճշմարտութեան կորիզ մը կայ, իսկ մենք այսպիսի ձեռնարկները կը գտնենք ոչ խելացի, ոչ ալ օգտակար։ Գերմանիա ոչինչ կը շահի այսպիսի խաղերէ, որոնք պարզ պլըֆներ են։ Կ'ուզեն մեզ ծառայեցնել իրենց նպատակներուն»։

*** Մոսկուայի մէջ կը շարունակուի այն թատերական գաղը, ուր ամբաստանուած են Ֆրանսայի պետական մարդիկ, իբրեւ գաւազիք Ռուսիոյ ապահովութեան դէմ։ Ընդհանրապէս Մոսկուայի մէջ պարզուեցին հսկայ մարդանկարներ, խամաճիկներ, պաստառներ, որոնք կը ներկայացնեն Փուանքարէն եւ Ֆրանսական պետական դէմքերը։ Այս առթիւ բարեկենդանի մը գոյն առած էր բոլշեւիկներուն մայրաքաղաքը, տեսակ մը ծաղրանկար։ Ժողովուրդը, տրուած հրաման մը վրայ կը քաշքշէր ու կը ծաղրէր ցուցադրուած մարդակերպերը։

ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայէն «Գազէթէ Ցայթունկ»ի թղթակիցը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ Թոմզինի եւ իր ընկերներուն դատավարութեան մասին, որ սկսաւ երկու օր առաջ։ Կը յիշուի թէ կ'ամբաստանուին ձարտարարուեստական արտադրութիւնը խափանելու, երկրին մէջ սով առաջ բերելու եւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կառավարութեանց գործակցութեամբ, բոլշեւիկեան իշխանութիւնը տապալելու քրէական ոճիրներով։

Դատավարութիւնը կազմակերպուած է թատերական ներկայացման մը ձեւով։ Հազարաւոր մարդիկ ամսեր պաշտուած են գործաւորական կազմակերպութեանց։ Դատավարական նիստերը ֆիլմի կը քաշուին եւ հարցաքննութիւնը ռատիոյով տարածելու համար, սրահին մէջ գործիքներ հաստատուած են։

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, խորհուրդները հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն եւ իրենց հաստատելով՝ ամբաստանեալներու յանցապարտութիւնը, կը պահանջեն որ անոնք մահուան դատապարտուին։

Գերմանական մամուլը այս դատավարութիւնը կը նկատէ կեղծիք մը, որ կազմակերպուած է վրիպեցնելու համար ժողովուրդին եւ արտասահմանի ուշադրութիւնը եւ ծածկելու համար հնգամեայ ծրագրին սնանկութիւնն ու ներքին բուռն տագնապը։

ՔՐՈՆՇՊԱՏԻ ՄԷՋ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ

Վարշաւայէն տրուած լուրերու համաձայն, Քրոնշպատի տաջեւ խարսխած մարտանաւերու նաւազներուն մէջ ըմբոստութիւն ծագած է, այդ պատճառով, բազմաթիւ սպաներ հրաժարած են։

Ըմբոստ նաւաստիները վերցուցած են խարիսխը եւ նաւերը քշած են անծանօթ ուղղութեամբ։

Խորհրդային իշխանութեան հաւատարիմ մնացող նաւազներն ալ իրենց կարգին, մեկնած են ըմբոստ նաւերը հետապնդելու։

ՍՊԻՏԱԿ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ԵՒՍ

Ռիկայէն «Ցէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին թէ փեթրոկրատէն եկող համբաւներու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, զրահապատ կառախումբ մը ղրկուած է Օտեսայ, զսպելու համար ըմբոստացումը, որ կը տարածուի Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ։

Սահմանագլուխէն կը լսուէր հրացանաձգութիւնը։

ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ

Մոսկուայէն բոլշեւիկ հայ մը կը գրէ իր եղբօր, որ Փարիզ կը գտնուի. 8 Նոյ. Թուակիր նամակ մը, որմէ կը քաղենք ցնցիչ տխուր տողերը, պահելով շարադրութիւնը։

— Այստեղ կեանքը, այս րոպէիս տանելի չէ։ Երթալով կեանքը այնքան վատացաւ եւ հասաւ այն օրին որ, եթէ մեկը մը պէտք ըլլայ ուտելու եւ հագնելու մասին, չի կարող ճարել։ Միայն այն առեն կրնաս ճարել, երբ մեր աշխատած տեղէն տան։ Այն ալ պէտք է մէկ քանի օր փնտռես, խանութներուն առջեւ պէտք է սպասես եւ վերջապէս կամ կը ճարես, կամ չես ճարեր։ Երբեմն կը պատահի որ ձմեռուան ոտնաման տեղ, ամառուան տան։

Եթէ մերժես, կրնայ ըլլալ որ բոլորէն զրկուիս։ Պէտք չէ սակայն մոռնալ որ այստեղ ձմեռը մինչեւ 35 աստիճան ցուրտ կ'ընէ։ Ոտնամանի մասին այսչափ։ Հագուստի հարցն ալ այնքան մխիթարական չէ, բայց բաղդատմամբ առաջինին, ճար չունիս։ Գալով ճերմակեղէնին, բնաւ կարելի չէ գտնել։ Հիներով «եոլա» կ'երթանք։ Ուտելիքը առաջները շատ առատ էր, բայց հիմա, բան չես կրնար գտնել, ուտեստը քարտով կը բաժնուի։ Բանուորները օրական կը ստանան 800 կրամ հաց, կէսը սեւ կէսը ճերմակ, ամիսը հինգ վեց անգամ միս եւ ձուկ։ Մէկ խօսքով, ինչ որ տան կ'առնես, բայց ինչ որ ուզես, չես գտներ։ Եթէ առանձին չառնես, անօթի կը մնաս։

Իսկ ծառայողները կամ տան մէջ աշխատողները օրական կը ստանան 400 կրամ հաց եւ անոր համեմատ ալ ուտելիք։ Իսկ առեւտրականները եւ խանութպանները ոչինչ կը ստանան։ Հինգ-վեց անգամ աւել գիներով, շուկայէն կը գնեն։ Հոն կը բաւէ որ ուզուած գինը տաս, ինչ որ ուզես կը հայթայթես։

Ներպով մը այս օրերը պիտի անցընեմ։ Դուք կարդացէք եւ գուշակեցէք թէ ի՞նչպէս կարելի է ապրիլ։ Կը յուսամ, ողջ կը մնամ, որովհետեւ, առկէց աւելի վատ օրեր ալ տեսեր եմ։ (Դ — Կրողը աքսորի օրեր կը յիշէ)։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԱՅՐ. Ա. ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

(Ժողովրդապետ Առնուվիլ լէ կոնէսի)

Անշուշտ կը յիշէք, որ անցեալները Առնուվիլի ֆրանսական եկեղեցիին մէջ կատարեցինք եղբօրս պսակի արարողութիւնը, որուն ներկայ էր նաեւ Հ. Գ. Քէօփճեանը։ Որովհետեւ, ձեր արարքին մէջ խորականութեան ոգի նշմարեցի, ատոր համար կ'ուզեմ հրապարակաւ անդրադառնալ, թէ ինչո՞ւ եւ ո՞ր եկեղեցական աւանդութեանց համաձայն, բուն կնքահօր ներկայութիւնը անտեսելով, երկրորդ անձի մը անհրաժեշտութիւնը զգացնել տուիք եւ հանդիսականներէն ալ մէկը հրաւիրեցիք իբրեւ վկայ, եւ բատ այնմ խաչ բռնելու շնորհքէն իսկ զրկեցիք։ Չեմ գիտեր թէ ո՞ր իրաւունքի եւ արդար կանոնագրութեան համաձայն շարժեցաք։ Մեզ բոլորովին անծանօթ է։ Արդեօ՞ք կնքահօր հայ լուսաւորչականի հանգամանքները որ ձեզ գրգեց այդ կերպ շարժիլ։

Կ. Գ. ԵՐԱՄԵԱՆ

ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՈՒՐՖԱՅԻ ՄՕՏ

ՈՒՐՖԱ, 20.— Հարաւէն եկող աւազակախումբ մը հետապնդուած է ոստիկան զինուորներու կողմէ, բայց հետքերնին կարելի չէ եղած գտնել։ Այս աւազակները Սուրուճի գիւղերէն 4—500ի չափ ոչխար յափշտակած են։

Երէկ գիշեր քաղաքին պարտէզներու կողմը «քամիոն» մը կողոպտուած եւ հակ մը գոյք տարուած է։ Կը կարծուի թէ այս աւազակներն ալ հարաւէն եկող խումբին անդամներէն են։ Կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն չի տար այս դէպքերուն եւ խիստ հետապնդում կը կատարէ։

(Թրք. զեկոյց)

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԽԱՍԱԼԻԲԸ

...ոյ զո՞րք․․ Ո՞ր թագաւորը,
...ին է զինակոչել նրան,
...որիներին եւ նժոյգներին ոչ
... ուժով զէնքի տակ ա-
... ինչ ուժ, ուրեմն, այս արի-
... զէնքի տակ դրեց ու կուի
...ամբեց, ինչ ուժ գնա նը-
...ղհում է զօրանոցներում,
...փառուած է տարօրինակ մօ-
... մահւան։ Ազատութեան
...ւան բաղձանք, ո՞րքան վեր
...ելու ընազդին։
...րդարարաւոր յաղթական
... Տարիքի սահմանում, հա-
... մրակերպութիւն չկայ
...ն, տասնեւութ տարեկան
...ւ կողքին վաթսունամեայ
...ն է կանգնած ու ծերերի
...ին կենսալի երիտասարդ։
...ուա զինուորի համազգեստ,
...զգաց բաճկոն ու տափատ,

գիւղացու արխալուխ ու չուխայ, գաղթականի շալվար ու թիկնոց։ Գլխարկները՝ զինուորի շափքայ, եւրոպացու լայնեզր գլխարկ, կովկասցու մորթէ գդակ, գիւղացու մաթալ փափախ ու նոյնիսկ ասեղ ասւած կարմիր ֆէս։

Ու այդ խայտաբղէտ բազմութիւնը զինւորական շարքեր կազմած՝ թիկունքներն ուղիղ, ծնօտները բարձր, դէմքերը ժպտուն, հայեացքները վեհ, զէնքն ուսերին կանգնած են Երեւան պողոտայում հպարտ ու ինքնավստահ։

Ընհաւասների ծիծաղն են շարժում, իսկ հաւատացողների աչքերէն երախտագիտութեան եւ երջանկութեան արցունք են քամում։

Ու փողոցների պատերին կպած անկիւնները քաշւած սովահար գաղթական մահացողներն անգամ, ուժասպառ գլուխները վեր բարձրացնում՝ պողը տեսնելու, որ Թուրքի արիւն են թափել։ Ցնծում է Երեւանը երջանիկ, ցնծում են հայ սրտերը բոլոր աշխարհի չորս ծագերում համասփիւռ։

Հօրը տանն է պառաւ հանի առջեւ, որի դիմացը երկշարք կանգնած են հետեւակ վաշտերը. նա փողոց չի ելել, ինչո՞ւ ելնի, ո՞վ ունի այդ յաղթական զօրքի մէջ, ո՞ւմ պիտի ժպտայ, ո՞ւմ ողջունելու։ Իր զաւակը Կորիւնը տանն է քաշւած մի մութ անկիւն՝ գիրք է թղթատում գուցե էլ չի նայում, կարծես չի հետաքրքրւում դրսի այդ գործով, բայց դէմքը մատնում է, որ նրա հոգին խռով է, որ ուրախ, երջանիկ չէ։

Եւ մանաւանդ խուսափում է մօր հայեացքէն, եթէ չմաչէ՝ կը փախէ պառաւհակը, որ չլսէ ժողովրդի խանդավառ ծափերն ու կեցցէները, որ կարծես մի մի ապտակ են իր ամօթահար դէմքին։ Լռութիւն է, զինւորական նախարարը վարչապետին հետ միասին վաշտերն են բարեւում, ու զօրքը հայրենէն պատասխանում է նրանց բարեւին։

Ցանկարծ փանփարը հնչեցնում է «Մեր Հայրենիք»ը ու ժողովուրդն ինքնաբերաբար երգում է «Մեր Հայրենիք ազատ անկախ», ու թնդանօթի հարւածներ ողջունում են օրւան մեծ տօնը։ Զօրքը շարժւում է Երեւանն ի վար, դէպի զօրանոցները, հետեւակ, այրուձի, թնդանօթաձիգ։ Ու երբ Սարդարապատի ձախաւում հերոսացած, շքանշանով պարգեւատրւած հրեաները է անցնում հարանց պառաւհանի առջեւէն՝ հարսի աչքերը բացւում են լայն, դէմքը փայլում է զւարթ ու նա պառաւհանէն դուրս կախւելով կանչում է։

— Ղազա՛ր, տղաս, Ղազա՛ր...

Ղազարն է մէկ աչքը վիրակապով կապւած, մէկ թեւն էլ բանակապով կուրծքին կախ։

Նա լսում է հօրը ձայնը, բարձրացնում է գլուխը, ժպտում նրան, իր մէկ աչքի բոլոր զօրութեամբ նա ուզում է լաւ տեսնել այդ սիրելի կնոջը, որ զէնք է առել իր ձեռք, ու շարժում է ուսի հրացանը։ Հարսը նկատում է նրա շարժումը, եւ ճանաչում իր Անւանի բերդանը։ Այո՛, բերդանն էր Ղազարի ուսին, ուրեմն նա կուել է այդ զէնքով, ու նոյնիսկ վիրաւորել։ Հարսը երջանիկ է։ Ղազարը հեռացել է արդէն, բայց նա դեռ կանչում է.

— Ղազա՛ր, տղաս, Ղազա՛ր, տես, ե՞րբ տուն կը գաս։

Կորիւնը նկատեց մօր երջանիկ դէմքը, զգաց, որ այդ վայրկեանին Ղազարն աւել սիրելի, աւելի հարազատ է մօրը, քան ինքը։ Նա անհասկանալի դուրս եկաւ սենեակէն, իջաւ ներքեւ, թէեւ անելիք չունէր՝ բայց երկար մնաց էր այնտեղ։

***

Կիսակործան, անտեսապէս քայքայւած, սովաառ Հայաստանը գերմարդկային ճիգերով կազմակերպւում էր, վերաշինւում, զօրանում։ Ու աշխարհի բոլոր ծայրերէն դէպի հայրենիք կարօտ ունեցող հայ զաւակները՝ խումբ-խումբ ծիծեռնակների երամների նման գալիս էին, գալիս էին Հայաստան՝ ու հայրենիքի դռները բաց էին նրանց առջեւ ու ուրախ գիւղն ու քաղաքը կանչում էր նրանց։

— «Եկէ՛ք, եկէ՛ք զաւակներս, անօթի ենք, միասին առատանանք, կիսաներս ենք, միասին կշտանանք. լալու ենք, միասին լանք, իսկ եթէ խնդալու ենք, միասին խնդանք, եկէ՛ք, եկէ՛ք»։ Ամենէն առաջ երկրի պաշտպանութեան համար կուռ ու կազմ բանակ էր հարկաւոր, ու կառավարութիւնը կազմակերպում է բանակը, զօրում է զօրքը։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

թիւ. ամբողջ երկրին մէջ բողոքի ցոյցեր կազմակերպուած են։ Բոլոր վաճառատուններր կէս օրէն առաջ, քառորդ ժամ մը փակ պիտի մնան իբր սուգի նշան։

Համաժողովական խորհրդաժողովը

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը որ կը բաղկանայ 32 անդամներէ, կ'ուսումնասիրէ թէ ի՞նչ կերպով կարելի է հաստատել հնդկական դաշնակցային պետութիւն մը։ Հնդիկ իշխաններր մշակած են ծրագիր մը, զոր պիտի ներթարկեն իրենց պաշտօնակիցներուն քննութեան։ Սակայն, անոնք անգլիական Հնդկաստանի հետ դաշնակցութեան մը գաղափարը պիտի մերժեն, եթէ գոհացուած չատանան հետեւեալ կէտերուն վրայ. — ա) Անգլիոյ թագաւորութիւնը կը շարունակէ մնալ գերագոյն իշխանութիւնը։ բ) Բանակը եւ արտաքին յարաբերութիւնները կը մնան գերագոյն իշխանութեան ձեռքը։ գ) Անկախ պետութիւններր անգլիական Հնդկաստանի հաւասար ներկայացուցչութիւններ պիտի ունենան։ դ) Այս պետութեանց իրաւունքները յստակօրէն պիտի գծուին՝ դաշնակցութեան կազմութենէն առաջ։ ե) Դաշնակցային գերագոյն ատեան մը պիտի հաստատուի, դատելու համար իրաւական բնոյթ ունեցող բոլոր վէճերը։

Վերջապէս, իշխանները կը պնդեն որ դաշնակցային պետութիւնը չմիաջամտէ երբ անոնք անհամաձայնութիւններ ունենան իրենց հպատակներուն հետ։ Այլ այդ թուականը միայ գերագոյն իշխանութեան։

Այս պայմանները եթէ ընդունուին իշխանները պատրաստ են կարգ մը զիջումներ ընել, որոնց առաջինն է դաշնակցային գաղափարին հաւանութիւնը իրենց կողմէ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 21ին SALLE GAVEAUի մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ՝ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել այժմէն «Յառաջ»ի խմբագրութեան

Հ Յ. Դ ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Յէսինի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոնպի թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրվանզատէի

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Աստղիկ Տէրունեան, Քնարիկ Գայեանէ, Պ. Պ. Գպրէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի հաստցման, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville. Մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 Ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ Նպարավաճառ Արթինեանի եւ Պիյեանքուր՝ Նաւասարդեանի ճաշարանը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg du Temple.

ԱՆԻԷՐ Պուա Քոլոնպի փոթորիկ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ave. Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Զօրաբեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորաբար գտնուիլ Յ.ին մօտ։

ԱՆԻԷՐ-Պուա Քոլոնպի Եռագոյն խումբի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ու կէսին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ-Մուլինօ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 8ու կէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան։

ՌՈՒԱՆի ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Վ. Սէֆէրեան։

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Դաշնակցական ընկերները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղերու Շրջ. մասնաճիւղի անդամներն ու անդամուհիները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։ Օրակարգ՝ զեկոյց Պատգ. ժողովի, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն, պարահանդէս եւ ընթացիկ հարցեր։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձերը այս իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 71 Ave Kléber.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Հնգամեակի յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրուի այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 206 Rue Lafayette փոքրիկ սրճարանը (Յառաջի դէմ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամական ժողովը, այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ չ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Սօսիէթէ Լիօնէզի ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները եւ 15 տարեկանէն վեր սկաուտները։

Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողովի հարց, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ հաշուետուութիւն.

ԵՌԶ. եւ ՇՐՋ. ընդհ. Հայր. Միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի, Անիէրի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղերը։ Օրակարգ. շրջաններէ եկած նամակներու ընթերցում, Փարիզի վարչութեան ընտրութիւն, եւ ներքին խնդիրներ։ Նկատի ունենալով այս ժողովին խիստ կարեւորութիւնը ներկաներութիւն օրինաւոր պիտի նկատուի։ Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 2.30ին 131 Faub. du Temple Metro Belville։

ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հայ տիկնանց Միութեան ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ 24 դեկտեմբեր Չորեքշաբթի ժամը 9.30ին, 19 Ave, Kléber Hôtel Majesticի սրահներուն մէջ։ Հաճելի անակնկալներ, պար, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ, եւն.։

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տոքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական դասու լաւագոյն ուժերը։ «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, սորվեցնել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յստակ ծանօթութիւնները, զբաղուիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապուրանքը, կամ գոյն ձեռք ձգել։

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը դիւրահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար։ 2 տոլար մնացեալ երկիրներու համար։

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian, 6 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշի Գույթուլ թաղէն Մուխթար Սէֆէրեան Յակոբի որդի Երուանդ Սէֆէրեան, որ ժամանակ մը Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Եգիպտոս մնալէ վերջ կը կարծուի թէ կրկին Ֆրանսա եկած է։ Մօտ երեք տարիէ իվեր իր մասին լուր չկայ։ Գրել իր եղբօր՝ Յովհաննէս Սէֆէրեանի, B. P. No. 567, Beyrouth, Grand Liban.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐԻՄ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub' St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 356

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

29 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1430

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԵՒ ԲՆՈՐՈՇ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երկնալէս զաւաճան Աղաբէկովի յայտնութիւնները ո՛չ մէկ նորութիւն կը բերեն Չեկայի լրտեսական կազմակերպութեան ուժին եւ անթերի, մեքենական ինքնաշարժ կատարելութեան մասին:

Այդ մասին ամէն կասկած փարատելու համար, կը բաւէ յիշել Կուտեպովի հանելուկը: Եթէ օր մը բոլշեւիզմը քարքարի վրայ չինայ, Չեկան պիտի բաւէ իր վայրագ սխրագործութիւններով յաւերժացնելու անոր յիշատակը՝ անէծքի եւ զարշանքի տարեգրութիւններուն մէջ: Առիթը կ'ունենանք յաճախ կարդալու աւելի վառ ու բարդ դրուագներ ու չենք զարմանար Աղաբէկովի պատմութիւններուն, որոնք հետաքրքրական են իբր մանրամասնութիւն, օտարներու համար:

Բայց անոնք,այլապէս շահեկան են հայ կեանքին համար ու երկնակի փաստը կ'արձանագրեն մէկ կողմէ բարոյական զառածած անկումի, միւս կողմէ հոգեկան չէզոքութեան մը, որ յաւ կը նմանի ճահճային նեխանքի:

Հինգ գերապատիւ լրտեսներ՝ իր կարգին հանրային զաստանին մատնեց Չեկայի նախկին գործիքը.— Գարեգանի Մեսրոպը, Գաղտաքի Ռուբէնը, Պոլսոյ Տաճատը, Ցուանի Մագլըմեանը եւ համբաւաւոր Արսէնը:

Ու բացի կուսակցական անկիւնէ մը՝ Դաշնակցութենէն, ուն խօսքը դատապարտուած է վերապահութեամբ լռելու ման առիթներու մէջ, բողոքի ո՛չ մէկ շշուկ, զայրոյթի ո՛չ մէկ վանկ, զարշանքի ո՛չ մէկ հայհոյ:

Գտնուեցաւ նոյն իսկ պոլսական թերթ մը, Մեսրոպեան ոգւով բայց Մուհամմէտի հոգիով ու մտքով, որ մէճլլէ-ան մանուածապատ տրամաբանութեամբ, պաշտպանութիւնն առնենք միւռոնաբոյր մատնիչներէն մէկուն: Ձենք զարմանար Հայ լրագրութեան մէջ դիպուածով ինկած այս որիկաներ, գիտենք թէ համիտեան զաղտնիպաշտօններուկարօտովը տոչորուածներ: Ու կը սպասենք նոյն իսկ որ Տաճատներու պաշտօնը լրացնել փորձուին, սիրայօժար, փութկոտ ու հպարտութեամբ: Իրենց հին ու բուն արհեստն է:

Բայց Խորհրդային Միութեան ինքնակոչ բարեկամները կը մնան պապանձած: Գիտենք հայ եկեղեցիին ու բարոյականի պահապան կուսակցութիւն մը, որ Փարիզէն մինչեւ Եգիպտոս ու Ամերիկա կը պահէ խոհեմ լռութիւն մը: Սիրտը դող մարզո՞ւ լռութիւն. կ'երեւի: Թսութեան ու ստոր զրպարտութեան այս արհեստաւորները ո՞ր օրուան կը սպասեն արձանագրելու դատապարտութեան խօսք մը — ըլլայ իսկ կարճ — հանդէպ Հայաստանի բարեխնամ... կառավարութեան, որ անբարոյութեան սերմերը կը ցանէ «գաղութներու» մէջ, հանդէպ հայ ոնքի եւ բարոյականի չնաշխարհիկ մշակներուն, իրենց բնածին պաշտպանեալներուն եւ շահակիցներուն, որոնք չեն քաշուիր իրենց քասային հոգիները վերջին ու միակ օգուտը կառուցանելէ ամենէն անարգ, ամենէն ցած ծառայութեան, ժողովուրդին հոգեւոր այս առաջնորդները...

Անտարբերութիւնը որ ուզուած է, ինքնին բնորոշ է...:

⁂

Լրտես ու մատնիչ դուրս կը մնան նոյնիսկ իրենց երկրին օրէնքներէն: Մեր մէջ միայն, պայմաններու դժբախտ պարտադրութեամբ, վրէժխնդիր ակնարկներու անզօրութեան տակ՝ անոնք կրնան տակաւին արեւ ծծել: Ազատ ու ամփոփ հայ միջավայրի մէջ, ուր ժողովրդային կամքը կարենար անկապ ու ինքնաբուխ պոռթկալ, կ'ենթադրենք թէ ի՛նչ կ'ըլլար գժոխային սրբազաններու վախճանը: Բայց եթէ պէտք է մինիսկ գոհանալ բարոյական պատիժով, — Նուազագոյնը՝ ու ուս թօթվել կուտայ Քրիստոսի այս յուդաներուն,— պէտք է անցնի առանց գասի ժողովուրդին համար, որ անողոք ճակատագրի մը հարուածներուն տակ՝ հեւասպ մը կապեր է աճարի քարերուն ու յոյս մը Հայաստանի ժայռերուն:

Առաջին անգամը չէ որ հայ կղերը իր իսկ ձեռքերով մուր քսէ իր ճակտին. եւ ապահովաբար, վերջինը չէ որ ամենէն ծ հարուածը պիտի ստանայ իր իսկ անդամներուն կողմէ: Հարկէ, բոլորը չենք լուար նոյն ջուրով: Մամըրէներու եւ Պըքեաններու կողքին, սորված ենք արժանի յարգանքով յիշել Խրիմեաններ, Վարժապետեաններ եւ այնքա՛ն ուրիշներ:

Բայց այսօր, երբ մեծերու սովը բռնած է տաճարը ուր սուտներ կը սկսին վխտալ, հայ կղերը իր օգտին իսկ համար, իր ճակտին արատը սրբելու եւ խախտած վստահութիւն մը վերականգնելու յոյսով պիտի լծուի անհրաժեշտ գործի մը:

Իր խօսքէն լոյս ու կորով փնտռող ժողովուրդին, քաջութիւն մը պիտի ունենայ ցոյց տալու ճշմարտութիւնը: Անդին Հայաստանի մէջ եւ ասդին գաղութներու մէջ, հայուն հոգին կը պղտորեն: Գործն է կառավարութեան մը որ միայն մատնութեան, դաւի եւ անբարոյութեան մթնոլորտի մը մէջ կրնայ ապրիլ:

Վաղն իսկ, իրենց բեմերէն, թող բոլոր Պալաքեաններն ու Զիպարեանները՝ փորձեն փաստել թէ ունին այդ պարկեշտ քաջութիւնը:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ օրուան դատավարութեան ընթացքին, ամբաստանեալներէն Ռամզինի հարցաքննութիւնը շարունակուեցաւ: Ռամզին պատմեց թէ Փարիզի մէջ տեսակցութիւններ ունեցած է երկու ֆրանսացի գնդապետներու հետ Ռիշառ եւ Ժուանվիլ, ցեսակցած է նաեւ Սայմըն անունով անգլիացիի մը հետ: Այս տեսակցութիւններէն մէկուն, ներկայ եղած է նաեւ համբաւաւոր առեղծուածային Էակը գնդ. Լորէնսեւ յայտնած է թէ Վ. Չըրչիլ եւ Չէթէրտինկ համամիտ են որ Անգլիա եւս զինուորական միջամտութիւն կատարէ ընդդէմ Ռուսիոյ:

Ռամզին կը պատմէ նաեւ.— 1927ին, Անգլիա կը մասնակցէր միջամտութեան կազմակերպման, բայց երբ Ֆրանսա միջամտութեան միջազգային յանձնախումբին մէջ ստանձնեց գլխաւոր դերը, Անգլիոյ մէջ՝ դահլիճի փոփոխութենէն յետոյ, միջամտութեան մէջ Անգլիոյ փնտռած շահերը նուազեցան, գալով Ֆրանսայի, միջամտութեան ամենէն մեծ կազմակերպիչն է: Իմ եւ ուրիշներու կողմէ քաղուած տեղեկութեանց հիման վրայ, այն եզրակացութեան եկանք թէ միջամտութեան պատրաստութեան հոգին Պուանքարէն էր, Պրիանի գործօն օժանդակութեամբ: Միջամտութիւնը, սկիզբները կը նախատեսուէր 1928ի համար, յետաձգուեցաւ 1930ին, որ կը նկատուէր ամենէն դժուար տարին հնգամեայ ծրագրին իրագործման տեսակէտէն, որովհետեւ այս տարուան ընթացքին, ազգային տնտեսութեան մէջ մտցուած գումարները, տակաւին արդիւնք չէին տար: Ռուսիոյ մէջ ճարտարարուեստական կուսակցութեան կողմէ, տնտեսական տագնապ մը ստեղծելու աշխատանքը պէտք է դժուարացնէր տնտեսական զարգացումը, մինչեւ որ աղէտ մը առաջ գար: Այս տագնապին հետեւանքով, Խորհրդ. Միութեան յարձակողական ուժը պիտի նուազէր եւ ժողովրդային լայն զանգուածներուն մէջ դժգոհութիւնը պիտի սաստկանար, ճարտարարուեստական կուսակցութիւնը եւ օտար շրջանակները ի նկատի ունէին գիւղացիներու եւ կարմիր բանակի ըմբոստացումը, ինչպէս նաեւ ընդհ. գործադուլներ գրգռելու եւ յաջողցնելու հաւանականութիւնը:

1928ի երկրորդ կէսէն [illegible] Ռամզինի... սկսաւ ստանալ կարգ մը տեղեկութիւններ 1930ի ընթացքին, միջամտութիւն կատարելու դժուարութեանց մասին: Միջամտութիւնը կը յետաձգուէր 1931ին, այն պատրուակներով որ դիւանագիտական նախապատրաստութիւնները չէին լրացեր եւ «ճարտարարուեստական կուսակցութիւնն» իսկ չէր պատրաստուած: Ասոնց վրայ կը բարդուէր Ֆրանսայի քաղաքական դժուարին կացութիւնը՝ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ հետ իր ծգտուն յարաբերութեանց պատճառով»:

Գալով Հնգամեայ ծրագրին, ըստ Ռամզինի անոր ձախողութեան պատճառը՝ արտասահմանի մէջ կազմակերպուած խափանարարութիւնն է:

Ռամզինի խոստովանութիւնները տեւեցին տասը ժամ, որմէ վերջ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ Քալինիքով՝ իր կարգին հաստատելու համար ամբաստանագրին մեղադրանքները: Քալինիքով մեղադրանքներ ըրաւ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանատան կարգ մը պաշտօնեաներու հասցէին:

Ուրիշ ամբաստանեալ մը ճարտարագէտ Լարիչեվ ինքզինքը յանցապարտ յայտարարեց եւ երեք ժամ տեւող ճառի մը մէջ բացատրեց միջամտութեան յատակագիծը, որ պիտի գործադրուէր 1928ին: Խօսեցաւ նաեւ Պաքուի եւ քարիւղային այլ շրջաններու գրաւման յատակագծին վրայ: Իբր թէ Հայազգի Ղուկասօֆ կը գործէր անգլեւհոլանտական ընկերակցութեան մը հաշուոյն, Այդ ընկերութիւնը կ'ուզէր Պաքուի քարիւղին մենաշնորհը ձեռք ձգել:

Երրորդ դատավարութեան, Ֆէոդոտով անուն մեղադրեալ մը իր կարգին, եկաւ իւրացնելու եւ փաստելու կրիլէնկոյի ամբաստանագրին ցափռտուքները:

ՀԵՐՔՈՒՄ.— Փ. Նիքոլա Տէնիսով որ առջի օրուան դատավարութեան ընթացքին, մեղադրուած էր ամբաստանեալ Ռամզինի կողմէ, կը յայտնէ թէ որ եւ է տեսակցութիւն չէ ունեցած անոր հետ, թէ այդ տեսակ մարդու մը գոյութիւնն իսկ կ'անգիտանար, թէ ինչ որ կը վերագրուի իրեն, բացարձակ սուտեր են:

Ռուսիոյ խռովութիւնները

ԱԿԱՆԱՏԵՍ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Անգլիացի ճարտարագէտ մը որ 7 ամիս Ռուսիոյ մէջ բնակելէ յետոյ, Մոսկուայէն դեռ նոր վերադարձաւ Լոնտոն, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ կը պատմէ թէ ականատես վկան եղած է խորհրդային բռնոտ զօրամասերու եւ Չեկայի ուժերու միջեւ տեղի ունեցած կանոնաւոր կռիւներու: Տեսած է նաեւ գիւղացիներու եւ զօրքերու միջեւ բախումներ: Հոկտեմբերի վերջէն մինչեւ Նոյեմբեր 11, զանազան վայրերու մէջ տեսած է բազմաթիւ կռիւներ գիւղացիներուն եւ զօրքին միջեւ: Նոյեմբեր 11ին Մոսկուայի մէջ բանակող երկու զօրամասեր կառքի բռնուած են ոստիկանական ուժերու հետ: Զինուորներու մեծ մասը զէնք չունէր: Կէփէուի ուժերը ապստամբները զանոնք ջարդեցին:

Երկու օր վերջ, անգլիացի ճարտարագէտը կը գտնուէր Փուշքինոյի եւ Պրաթովչինոյի շրջանը, Մոսկուայի մօտերը: Պրաթովչինոյի մէջ կայ քաղաքական դատապարտեալներու բանտ մը: Անոնք մեծ մասամբ հարուստ գիւղացիներէ կը բաղկանան: Նոյեմբերի սկիզբները այս բանտարկեալներէն 30 հոգի, որոնք մերժած էին աշխատիլ, հրացանազարկ եղան: Այս վայրենութեան լուրը պատճառ դարձաւ որ Փուշքինոյի մէջ խռովութիւններ ծագին: Տեղական զօրախումբերը որոնք բարեկամական կապեր ունէին գիւղացիներուն հետ, ո՛չ միայն մերժեցին կրակել ցուցարարներուն վրայ, այլ միացան անոնց: Կառավարութիւնն ստիպուեցաւ Կովկասէն բերել տալ 2 գունդ թնդանօթաձիգ, որոնք Նոյ. 15ին քալեցին ժողովուրդին վրայ: 4-500ի չափ անձեր սպաննուեցան:

Անգլիացին կը վստահեցնէ թէ Ռուսիոյ մէջ երկրագործական աշխատաւորներուն պայմանները չափազանց տաժանելի են: Մոսկուայի մէջ թէ ուրիշ տեղ, ուր որ գտնուեցայ կը պատմէ, մարդեր տեսայ որ անօթութենէ կը նուաղէին:

Անգլիոյ տնտեսական տագնապը

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀՍԿԱՅ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 27 Նոյ.— Եթէ անակնկալ մը չպատահի, կամ կառավարութիւնը չմիջամտէ 330.000 հանքագործներ երկուշաբթի օր պիտի դադրեցնեն աշխատանքը Հիւսիս, Կալլէսի, Լանքաշիրի, Սկովտիոյ եւ Պրիսթոլի մէջ: Առաջին երեք շրջաններու հանքերուն մէջ, վարձքի նոր սակերուն վերաբերեալ ազդարարութիւններ փակցուեցան: 83.000 բանուորներով որոնք արդէն անգործ են, մօտ 400.000, այսինքն Անգլիոյ ամբողջ հանքագործներուն կէսը՝ պարապ կը մնան:

Ցարդ որեւէ ձեռնարկ չէ կատարուած առաջքն առնելու համար հանքածխային այս տագնապին, որ կրնայ հաւասարիլ 1926ի տագնապին:

Հանքատէրերը կը մերժեն ներկայանալ Ազգ. Ճարտարարուեստի Խորհուրդին, որ իրաւարարն է նման վէճերու:

Հաւանական է սակայն որ հանքային նախարարին կողմէ Խորհուրդին մասնակցելու համար նշանակուած հանքատէրերու ներկայացուցիչները, առաջարկեն որ չկիրարկուի աշխատանքի ժամերու կրճատման օրէնքը: Գեղարուեստական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները դէմ են, այն առարկութեամբ թէ նման կարգադրութիւն մը չպիտի արգիլէ որ աշխատանքը դադրի:

Թեվֆիք Րիւշտի Իտալիոյ մէջ

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի Հռոմ հասաւ եւ ընդունուեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտիի եւ Թուրք դեսպանատան պաշտօնէութեան կողմէ:

Թէվֆիք Րիւշտի նախ այցելեց Իտալիոյ Թագաւորին, յետոյ Կրանտիի եւ Մուսոլինիի:

Շատ մտերմական տեսակցութեան մը ընթացքին որ մէկ ժամէ աւելի տեւեց, Թէվֆիք Րիւշտի եւ Կրանտի փոխադարձաբար գոհունակութիւն յայտնեցին Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման համար եւ քննեցին երկու երկիրները շահագրգռող տնտեսական ու քաղաքական խնդիրներ:

Լեհաստանի միջադէպերը

ՊԵՐԼԻՆ, 27 Նոյ.— Այս գիշերուան նիստին մէջ, դահլիճը որոշեց հրաժարիլ Ազգերու Դաշնակցութեան բացառիկ նիստի հրաւէր ուղղելու իր մտադրութենէն, քննելու համար Լեհաստանի մէջ գերման փոքրամասնութեանց հանդէպ ցոյց տրուած թշնամական վերաբերմունքը եւ արարքները: Բայց, որոշուեցաւ որ Գերմանիոյ բողոքագիրը յառաջիկայ յունուար 15ին բացուելիք սովորական նստաշրջանին օրակարգին մէջ մտնէ:

Ամերիկեան Քոնկրէին մէջ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Հուվըր վերջացնելու վրայ է ուղերձը որ պիտի կարդայ Ամերիկեան Քոնկրէին մէջ, անոր բացման առթիւ, դեկտ. 2ին:

Նախագահը իր ուղերձին մէջ զբաղած է անգործութեան հարցով, որուն դէմ իբր դարման կ'առաջարկէ փութացնել ճամբաներու եւ շէնքերու շինութիւնը, որպէս զի կարելի ըլլայ հազարաւոր անգործներու աշխատանք հայթայթել:

Անդրադառնալով ներգաղթի հարցին, Հուվըր պիտի առաջարկէ որ ներգաղթի օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ մտցուին որպէսզի բազմաթիւ օտարականներ՝ օգտուելով օրէնքին թոյլատուութենէն չերթան սաստկացնել տնտեսական տագնապը:

Առնիթ գալ, պիտի առաջարկէ նաեւ որ Միացեալ-Նահանգները մասնակցին Լահէյի Արդարութեան ատեանին:

Այս մասին տեսակցութիւններ տեղի ունեցած են արտաքին նախարարին եւ արտաքին գործերու յանձնախումբին նախագահ՝ ծերակուտական Պօրահի միջեւ: Այս վերջինը յայտնած է թէ դէմ չէ որ յանձնախումբը զբաղի այդ հարցով: Բայց ինքն անձնապէս դէմ պիտի քուէարկէ այդ ծրագրին:

Առեւտրական դաշնագրեր

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ առեւտրական դաշնագրերու բանակցութիւններ պիտի սկսին Տանըմարքայի, Եգիպտոսի, Չեխոսլովաքիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութեանց հետ: Թուրքեւռուս առեւտրական բանակցութիւններն ալ որ վերջերս դադար առած էին, մօտերս պիտի վերսկսին:

Թուրքեւպուլկար առեւտրական եւ երթեւեկի դաշնագիրը վաւերացուած են Պուլկար Սոբրանիէի ժողովին կողմէ:

Ի՛ՆՉ Է ԱՅՍՕՐ ՄԵՐ ԴԱՏԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Վրաստանի Նախկին կառավարութիւնը մերինին պէս միեւնոյն չարժամութիւններէ գրգռուած, երբ տարագիր գարձաւ, քաղաքական պայքարի զէնքերը վար չդրաւ։ Կարծես թէ եղածը՝ Նահանջ մը ըլլար եւ ոչ պարտութիւն, Վրացիները ամրացան արտասահմանի իրենց կայծառան։ պետականութեան շրջանին գրուած գիրքերուն վրայ, եւ արտասահմանէն սկսան բուռն պայքարի, իբրեւ քաղաքական ազգ։ Վրաստանի ճակատագիրը երբեք չկապեցին համառուսական բոլշեւիզմի ճակատագրին, այլ գոյն առաջին օրէն ջոկեցին ռուսական աչժմու կարգերու ձախաւագրէն, դրին զայն ազգային-պետական հողին վրայ, հասուննալով ո՛չ միայն իբրեւ հակաբոլշեւիկ այլ եւ իրենց գաւին զարգացման նպաստեցին հակառուսական հունով։

Այս կէտի մէջ, Վրացիներուն երեւան բերած ողջագա բնազդը կը համապատասխանէր Վրաստանի ազգային իրական շահերուն։ Վրաստան ամենէն ուշը մտաւ ազգային անկախութեան պայքարի մէջ, եւ սակայն ամենէն շուտ ի յայտ բերաւ քաղաքական լիակատար հասունութիւն ու պետութիւն գաւնալու վճռական կամք։ Որովհետեւ, անհնար է մէկ կողմէ ձգտիլ Վրաստանի պետական անկախութեան, իսկ միւս կողմէ թէեւ հակաբոլշեւիկեան սակայն ռուսական հակում ցոյց տալ։ Վերջինը՝ ռուսական հակումի արամագրութիւններ՝ ժխտումն իսկ է վրացական ազգային-պետական անկախութեան գաղափարին։

Այս մեկնակէտէն Վրաստանի Նախկին կառավարութիւնը զօրանումի, սպառման շրջան չունեցաւ։

Առաջին օրէն, պարզ էր իրենց վերաբերմունքը եւ բոլշեւիզմի եւ ռուսական վտանգի հանդէպ։ Ռուս պետականութիւնը՝ լայնածաւալ ու յարձակողական՝ կ'ընդհարէր Վրաստանի պետականացման գաղափարին՝ փոքրածաւալ ու պաշտպանողական՝ Վրաստանի հողերուն վրան իսկ։ Հզօրի ու տըկարի շահերուն այսպիսի անհաւասար բաշխում կրնայ մէկ մէկ ելքով վերջանալ, կամ հզօրը տըղի կուտայ (ինչ որ անհնար է ըրեւակայել) եւ չի խափաներ ուրիշին արեւը, եւ կամ տկարը կը համակերպի ճակատագրապաշտութեամբ եւ իր բնական բաղձանքներուն վրայ քար կը դնէ, կը նստի։

Քսաներորդ դարու առաջին քառորդը լեցուն է մէկը միւսէն ցնցող փաստերով որ ակարները՝ ազգային ամենէն փոքրիկ միութիւններն անգամ, բարոյական հզօրագոյն զէնքերով կինուած, մտան քաղաքական ազատութեան կրկէսին մէջ եւ գիջելու, համակերպելու ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց չըն տար, ընդհակառակն օր աւուր աւելի բուռն, աւելի հերոսական, աւելի պահանջկոտ կը դառնան իրենց ազատանջ կռիւներու մէջ։

Առաջին օրէն Վրացիները դըրած իրենց հիմնական հակումը՝ ազգային-պետական անկախութիւն, առաջին օրէն, վրաց ազգային ուժերը մէկ մարգու պէս համախմբուեցան այս կէտի վրայ. եւ առանց միջանկեալ, երկրորդական հոսանքներու, պայքարը տրուեցաւ անկախականներու եւ ռուսասէրներու միջեւ։ Ոչ միայն այս առաւելութիւնը ունեցան (յառաջ քաղաքական ուղեգիծ) այլ նաեւ համապատասխան մարգիկ, քաղաքական

պետական հասուն եւ ձեռնհաս գործիչներ, որոնց կամքի, վճռակամութեան շնորհիւ յաջողեցան վերջին տասնամեակին վրացական դատը սարքել եւ այդ դատը առաջնակարգ անցուցել միջազգային յարաբերութեանց եւ եւրոպական հանրային կարծիքի մէջ։

Վտարեանի մը ընկրկում, վարանում, իրենց քաղաքական տպագայի մասին կասկածներ չունենցան, արտասահմանի մէջ Ներկայացան իբրեւ արտա-երկրային կառավարութիւն, իրենց պետական պաշտօնական կոպերով, յարաբերութիւններով։ Ազգային իրենց նորաստեղծ դատի նպաստաւոր ազգականներու մէջ խտիր չդրին ոչ մէկ ուժի, երեւոյթի միջեւ, ընկերվար. միջազգայինէն մինչեւ Վատիկան. անէ մինչեւ Հիզոյերեաններըլ՝ թէ դրամատիրական բարձր շրջանակները աշխատանք կը տանին։

Աստ փոխարէն մեր դատի վիճակը։

Պատերազմէն առաջ (երբ բնաւ պէտք չէր եւ շատ վտանգաւոր խնդիր էր) Հայոց կաթողիկոսը, Ազգ. Պատուիրակութիւն առեղծեց հանգուցեալ Պօղոս Նուպարի Նախագահութեամբ։

Պատերազմէն յետոյ, երբ հայ պետականութեան բեմ գալով այս պատուիրակութիւնը պէտք էր քաղաքական ասպարէզէն քաշուէր, ընդհակառակն, աւելի անգամ գործունէութիւն մղուեցաւ։ 1923 Լօզանի դաշնագրէն յետոյ այդ պատուիրակութիւնը եթէ գոյութիւն իսկ չունենար պիտի սեղծուէր ու ծնէր իբրեւ հայկականոտահարապահոյի։ կամովին ինքզինք լուծուած հռչակեց։ Մէկ երկու տարի, Լօզանէն յետոյ, հրապարակի վրայ երեւցաւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը։ Ի վերջոյ ան ալ իր գործունէութիւնը ծայրաեալով, կրճատելով գրեթէ գագրեցաւ գործելէ։ Ահա մեր քաղաքական կեանքի անտէրութիւնը սկսաւ։ Մեր գիրքերը լքեցինք։ Մեր նըւաճումները աստիճանաբար կորան, եւ հասեր ենք այն օրին որ մեր քաղաքականօրէն շահագրգռուող տարրերը սկսած են պարզապէս Նախանձի վրացական դատի յաջածուն զարգացում էն։

Ընչուէս պատճառները շատ ու խորունկ են այս լքումին, աշխարհի հանդէպ մեր աղայական այս քէնին։

Որովհետեւ աշխարհ ուրացաւ ու մոռցաւ մեզ, մենք ալ կ'ուրանանք ու կը մոռնանք աշխարհը։ Քով գիտնալով հանդերձ որ պարտուտքի պարտքի ուրացումով պարտք չի ջնջուիր, առնելիքը կը շարունակէ առնելիք մնալ, եթէ վկաներն անգամ սատկն, պարտապահանջը նոյնիսկ մէկ օր վարանում չպիտի ունենայ չպիտի հրաժարի իր առնելիքէն, բազմաթիւ մուրհակներով նուիրագործուած։

Երկրորդ, որ տարբեր պայմաններու տակ կը Ներկայանան երկու տարրերը (վրացական, հայկական) տարրերը պիտի ըլլան։ Այո, տարբեր պարագաներու տակ եւ սակայն այդ տարբերութիւնը մեզի ի նպաստ բացարձակապէս։ Մինչդեռ վրաց դատն ու առնելիքը 150 միլիոնոց հսկայ ռուսական պետութենէն է (որ բոլոր պայմաններուն տակ, աշխարհի էն հզօրներէն մէկը պիտի մնայ) մեր պահանջը 78 միլիոնոց Թուրքիայէն է (որ բոլոր պայմաններու տակ աշխարհի քաղաքական ամենէն ապարմութիւններէն մէկն է)։

Յակաւին աւելին։ Վրաստանի դատը նոր է, ու եւրն խոշոր արիւններ ու անհաւն նահատակութիւններ չունի. մեր դատը աւելուգն 50 տարուան կեանք ունի եւ իր եաեւ 5-6 սերունդներու խաչելութիւնն ու արիւնը, ու միայն ընդհ. պատերազմի ընթացքին դաշնակից դատին արձանագրուած մօտ 200.000 զինուորներու արեան տուրքը կայ։ Մինչդեռ Վրացիները իրենց ազգային հողին վրայ համախումբ կ'ապրին եւ իրենց ցեղային մշակոյթը գրեթէ անարգել կը զարգանայ, մենք գրուած աշխարհի չորս ծագերուն վրայ, Թափառական հօծ ծովերու վրայ, վտանգի առկ է մեր գոյութիւնը, ցնցուած է մեր 2000 տարուան մշակոյթը եւ իր օրհասի օրերը կ'ապրի, մահացուօրէն վիրաւոր է մեր բազմադարեան լեզուն որ սկսած է կամաց կամաց վտարուիլ հայ տուներէն, ուր առած է նոր հաւան նետող սերունդի հայրենածարաւ շրթներուն վրայ։

Ցնաւ դաշնագիրներ կան, միջազգային յանձնառութիւններ։

Շարունակե՞նք դեռ։

Բաւական է՜լմ՚օ՛թ մեզի։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Պ. Խաչիկեան շարունակելով իր ճառը, ըսաւ.

«Ահարոնեանի ուժգնութեամբ ո՛չ մէկ գրագէտ կը ճանչնայ եւ կը պատկերացնէ մեր իգական սեռը՝ Հայ Մայրը։ «Լաց, պատաւ, լացօղ, մայրական սիրոյ գերազգոյն զգացումն է, «Խուարեա Լուսինը» մեր ցեղին եւ հայ կնոջ ներաշխարհին խորհուրդն է ցնցող շունչով։ Ու մեր սրբացած այս սեռի ցաւը, տառապանքը վիշտը անոր՝ որ ամէնէն նուիրականն է ու բարձր, Ահարոնեան կը ճանչնայ բոլոր եզերքով։ Ան կը ճանչնայ մեր ցեղին խորունկ տառապանքը։

«Ոչ մէկ տեղ ուրկան չէ տառապած երկար՝ զարնէ է վեր արգան Հայը, ու մէջն ալ վերապրած՝ վերակենդանացած։ Մէկ շրջաններ ունեցած ենք խաղաղ եւ լաւ պայմաններ, շինարար շանք ու ճիգ թափելու համախմբուելու։ Ոսկեդարը համեմատաբար. Բագրատունեաց շրջանը, Ռուբինեանց իշխանութիւնը, առաջինը, ահա երկրորդ Անին։ Ու Ահարոնեանի այս տառապանքը, վերելքը տանջանքով ու արիւնով, ապրած է խորունկ եւ ուժգին ու ապրեցուցած ժողովուրդը իր հետ։ Իր հուզքը մերն է եղած եւ մերը իրենը։

«Ահարոնեանի գրականութեան մէջ՝ հերոսները կը նմանին հին ռեթանոսական, մեր առնական աստուածներուն։ Իր հերոսներուն քով քաջութեան ուժին պարագան չէ ուշադրաւը։ Անոնք անձնուէր, անշահախնդիր ու ինքնամոռաց են։ Անոնք համամարդկային իրաւունքին, արդարութեան, ճնշուածներուն, տկարներուն բարեկամ ու նուիրուած բարձր էակներ են։

«Սխալ է ըսել որ ան մեր վիշտին երգիչն է միայն։ Ան շեփորած է ըմբոստութիւնը, ... մեր .... ու հաւատամքը զուլէշին։ Նոյնիսկ շատ ճգնաժամային օրերուն՝ մեր գերագոյն յոյսն ու ազնուորիչ հաւատքը, մեզի եկած է Ահարոնեանէն ու մեզ կապած մեզ հրդեհած է, յուսալքումի, անհուսի եւ ցաւի ճակատագրական եզանակի շրջաններուն։ Իր վերջին խօսքերը Սարդանէն կը հնչէ նոյն ձգտումով»

«Այսօր երբ մեր հայրենիքը քանդուած է, աւերակ եւ անշէն, Ահարոնեան մեզ իր յոյսերուն հաւատքին կառչած կը պատգամէ հաւատալ, հաւատալ ու ապաւել։

«Այս չէշտերն են առաւելապէս իր հոգիին նիզակէն կաթիլ կաթիլ իջնող, որ մեզ կը բերէն այս ընծայաբերումի սեղանին շուրջ, ու կը յարգենք կը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Նոյեմբեր

սիրենք զինքը։ Ու աւելի յարգած պիտի ըլլանք երբ հետեւինք անոր երազին, գաղափարին, անոր արթնցուցած զգացումներուն։

«Մեր լեզուն ու կրթութիւնը հայերէն, այսօր կը գտնուի շատ ցած մակարդակի վրայ, տկարացած եւ անտեսուած։ Մեր մայրերը մեծ պարտականութիւն ունին այս մասին կատարելիք։ Սարդանէն, ի՛նչ յուզումով ու խորունկ ցաւով՝ կը յիշատակէր այս պարագան, իր տեսփոզացի մէջ Ֆրանսերէն խօսող հայ մանուկներուն։ Մենք յարգելով Ահարոնեանի այս կարեկցութիւնը, արցունքը արտասուբաւ, մեր ժողովուրդը կը տանինք սրբազ հանգրուանի մը։ Մինչեւ այժմ մեր ազգայինը ու կրօնականը քալած են զուգահեռ։ Մեր ազգային մեծագոյն դէմքերէն՝ Խրիմեան Հայրիկ այս երկու ուժերը իր աշխատանքներուն ու գրքերուն մէջ կ'արծարծէ համաչափ։ Եթէ կրօնք չունենանք, հաւատքը մեղմ ու անտեսուած, մենք հայրենասէրներ չենք կրնար ըլլալ այլ կ'ըլլանքճակատագրապաշտներ։

«Եթէ Ահարոնեան եւ Նարեկացի քալեցնենք միասին, մենք աւելի ուժեղ եւ պէկուած պիտի երթանք ծաղկեցնել մեր երկիրը, Նոր հաւատքով ու միահամուռ ճիգերով»։

Օր. Andree Rousset արտասանեց Ահարոնեանի «Յարգանք քեզի» Ֆրանսերէն։

Օր. Suzanne Arno, պետական երաժշտանոցի դաշնակահարուհին, նուագեց եւրոպական գեղեցիկ կտոր մը։

Տիկին Մարութեան, նոյնպէս պետական երաժշտանոցէն, գեղարուեստական բաժնին փայլ մը տուաւ երգով մը. առաջին անգամ երգով կը տեսնենք Տիկին Լորեսեան, իր շնորհալի ձայնով։

Տասը վայրկեան դադարէ յետոյ, վերսկսաւ հանդէսը՝ «Ինար» նուագախումբին մէկ կտորը, որ հազիւ վերջացած, թունդ ու խանդավառ ծափերու մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ մեր վաստակաւոր ընկերը՝ Մ. Վարանդեան։ (Մ. Խ.— Ընկեր Մ. Վարանդեանի ճառը յաջորդ թիւով)։

Ընկեր Վարանդեանի ճառէն յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ծանօթ և շնորհալի երգչուհի Օր. Հայկանուշ Թոքատեան, որ ծափերու մէջ իր ձայնին քաղցրութեան տակ պահեց մեզ, երգելով կոմիտասի «Ես Սարէն կուգայի» «Լորիկը» «Քելէ քելէ քէլէ» մեծամեծ Le Barbier de Séville, «Հայաստանը» La Bohème. Դերասան Մ. Մարութեան արտասանեց Ահարոնեանի «Աշուղը»։ Օր. Henriette Rastoul Գեղական երաժշտանոցէն երգեց կտոր մը։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէի կողմէ: Ժամանակը ուշ ըլլալուն ամփոփ եւ հակիրճ բանախօսութիւն մը ըրաւ։

«Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսներուն սաթիւ ամէնէն պզտիկ ու անհշան անկիւններն ալ ափ մը հայութիւն կար, իրենց յարգանքի խօսքը բերին

«Ահարոնեանի մեծութիւնը, ժողովրդականութիւնը պէտք է փնտռել այս տարագիր ցեղի հոգեբանութեան մէջ։ Աւելի քան տասը տարի առաջ երբ ցարական ռուսական պետութիւնը զինք բանտ նետեց, ամբողջ հայութիւնը, ամէն կողմէ մէկ մարդու պէս ոտքի ելաւ, ոչ միայն իր կուսակցութիւնը այլ միւս խաւերն ալ։ Չէք հանդուրժեր որ մեր իմացական յառաջին ներկայացուցիչ մախերներու վրայ մնան։ Եւրոպական դիւանագէտները, հայրենասէրները, հեղափոխներն ու գրագէտները, Փրէսանսէն, Ժօրէսը, Փիէր Քիյարը, եւ ուրիշ անհամար համաշխարհային համբաւներ ցնցուեցան, հանրագիր, հեռագիրներու տեղատարափ մը Մոսկուա, որ ազատ արձակուի։ Ի՞նչ խանդավառութիւն հայերու եւ յուզի՝ երբ ան դուրս ելաւ բանտէն։

«Պոլիս էնք, հանրապետութեան օրերուն։ Ու Ահարոնեան խաղաղութեան դաշնագիրներուն ստորագրելու եկած պատուիրակ, ու երբ խորտակուծով եւ ցաւով կ'ուզէին օդը հանել, տեսնելու էր ցասումն ու զայրոյթը ժողովուրդին բոլոր հոսանքներուն, ուժգին, կատաղի։

«Ու ամէնէն վերջը, Փարիզ անակնկալ եւ յուժ ցաւալի դիպուածը, հաւաքոյթի մը մէջ յանկարծ իր աչքերուն լոյսը կը կորսի։

«Այդ օրերուն բոլորին սրտէն արիւն ու արցունք կ'անցնէր. զգացումներու, ցաւակցութեան, գուրգուրանքի այն եղանակ եւ տառապեցնող շարժումը աշխարհի բոլոր ծայրամասերուն մէջ։ Ի՜նչ սարսուռ եւ երկիւղ էր որ մեզ կը հրդեհէր, որ այլ եւս զինք չպիտի կարդանք. չպիտի լսենք, վար պիտի դնէ եղերականօրէն իր գրիչը։ Անձնուէր, խիզախ ու ազգային բանաստեղծ է Ա. Ահարոնեան։

«Ու այսօր հոս կ'ուզենք միահամուռ ու միակամ ուժով գօչել կեցցէ՜ Մշակոյթը, Գրականութիւն եւ անոր մշակները։ Յարգենք անոր մշակները, արուեստագէտները, մեր քաղաքակրթութիւնը։ Եւ բաղձանք ի սրտէ, որ Ահարոնեանի յիսնամեակը տօնենք իր սիրած ու երգած Արարատի փէշերուն վրայ, եւ ինչպէս Զեխօսլովաք ազգային բանաստեղծ՝ Մազարիքը ցման Նախագահ նշանակուեցաւ, եւ մենք եւս ուժ տանք, հաւատանք, ներշնչուինք եւ Ա. Ահարոնեանը յարգենք, տալով .... ցման նախագահութիւնը։ Հաւատանք եւ քալենք անաղմուկ ու շլացուն»։

Գնար երգչախումբի քայլերգով վերջացաւ հանդէսը կէս գիշերին։

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(Վերջ)

ԱՂԱԲԵԿՈՎ ԿԸ ՊԱՏՄԷ
ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԷԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի մէջ կեփէուի աշխատանքները կը վարէին տեղական համայնավարները։ Անոնց մէջ կար տեղական թերթերէն մէկուն խմբագիրը։ Աշխատանքները կը ղեկավարէր Պերլինի կեփէուն պետը եւ ամսական 1000 տոլար կ'ուղարկէր գործակալներու վարձատրութեան համար։

Եգիպտոս պիտի երթար Աքսելրոդը նպատակ ունենալով ծանօթանալու տեղական կուսակցական խմբակցութիւններուն, մասնաւորապէս Վաֆտի կուսակցութեան հետ, որու ձախակողմեան թեւը մենք յոյսեր ունէինք անջատելու եւ միացնելու եգիպտական կոմունիստական կուսակցութեան։ Աստր հետ միասին նա պիտի ուսումնասիրէր խմբական կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ.

Մենք աւելորդ համարեցինք յանձնարարել անոր ձեռք բերելու անգլիական բարձրագոյն կոմիսարի գրութիւնները. մենք կանոնաւորապէս կը ստանայինք ուրիշ աղբիւրներէ եւ իրազեկ էինք բոլոր անցուդարձերուն։ Բայց Աքսելրոդ պիտի զբաղէր եգիպտական վաճառականներով եւ առանձնապէս տեղական Հայերով, որոնք Եգիպտոսի մէջ մօտ 15,000 են. եւ պիտի փորձէր այդ Հայերու միջոցով կապուիլ Հնդկաստանի հետ։ Ի միջի այլոց, անոր յանձնարարած էր պարզելու թէ ի՛նչ վերաբերմունք ունի դէպի անգլիական կառավարութիւնը Հայերէն տարածանդաձայն [...] .... որ մէկ .... ամիս առաջ մեզ գիմած էր .... Նասատ ապրող Մագլեմեան .... պինկոպոսի միջոցով ուրա[...] .... րանքները Եգիպտոսի մէջ վաճառելու իրաւունք ստանալու համար եւ կը խնդրէր թոյլ տալ իրեն [...] գալ Մոսկուա մինչեւ 500,0[...] ֆունտի ապրանքներ [...] թանկագին իրեր գնելու։

Իր այդ նամակին մէջ [...] պէնկեանը խորհրդաւոր [...] կը յիշատակէր որ Եգիպտոսի [...] չափազանց մեծ կապեր ունի [...] մակի ռէճն կ'երեւար որ ան [...] րասա է մեզ ծառայելու [...] քաղաքական աշխատանքներ[...] ժամանակ։

Մենք նպատակ ունէինք [...] տագործելու կիւլպէնկեանի [...] տրական տունը, որ իրր թէ [...] ժանմունքներ ունէր Նիկո[...] բոլոր քաղաքներու մէջ եւ [...] դարձնէինք մեր լրտեսական [...] պրոպականտի կեդրոնը, [...] Նախապէս կ'ուզէինք ստուգ[...] րել, որպէսզի ապագային [...] ձանքի մէջ չիյնայինք։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Սոցիալիստիչեսկի Վեստ[...] թերթին թղթակիցը կը գրէ[...] կուսայէն —

Կացութիւնը անհանդուր[...] է այլեւս։ Վերջերս գոյ[...] ծային ձերբակալութիւններ [...] տարուեցան խելով հին մա[...] րական ընտրանին, — փրոֆեսոր[...] ներ ճարտարագէտներ, ... գէտներ, բժիշկներ։ Բանտերը [...] ցուն են։

Գիւղացիները խմբովին [...] գաղթեն ու կը հեռանան կեդր[...] նական եւ հարաւային Ռուս[...] յէն։

Բանուորները գէշ ապրելով կը սատկեն, իսկ պաշտօնեա[...] գատապարտուած են սովի [...] ջերս նոր օրէնք մը, — .... չեն վճարուիր։ Բանուորները [...] մը առանձնաշնորհներ վայե[...] ենթարկուած են միւս դասե[...] գերուն տանջութեան։ Ցնծ[...] կացութիւնը այնքան գէշ է [...] կարգ մը պատասխանատու [...] տօնեաներ հրաժարեցան [...] գործէն։

Բարոյական մթնոլորտը [...] լեւս անշնչելի է։ Պաշտօ[...] ները վերջ չունին։ Ամբաստ[...] նաւները տանջանքի տակ կ[...] րագրեն ամէն մեղադրանք [...] տուն կը տրուի իրենց անձին [...] դէմ։ Շատեր այնքան լքուած են, որ այլեւս գիտակ[...] թիւն իսկ չունին թէ ի՛նչ կ'[...] կը գառնայ։ Բարոյական .... ըմբռնում չկայ։ Փողոցի [...] կը կրկնէ ինչ որ կը թելադ[...] մաս կը պահանջէ բանա[...] ներուն, անկցի կը պատայ [...] հազուրկներուն։

Գնդակահարութիւնները վարական դէպքեր են։ Հիմա [...] սակայն երբեք այնքան [...] գուածային թիւ մը չէին [...] կայացուցած։

Եւրոպացին չի կրնար երե[...] կայել իսկ որչ՜ ու անկումը [...] իրական է Ռուսիոյ մէջ։ [...] վուրդը սարսուած է միայն [...] տօնական զեկոյցները եւ համ[...] կարդալ։ Առաջքին ոչ մէկ [...]

Կոմունիստական բջիջնե[...] ընթերցատուններըլ զարդ[...] կային աչքերը։ Բանուորները [...] պաշտօնեաները կը վախնան [...] խօսիլ։ Հերոս կը նկատուին [...] որ կը համարձակին պաշտ[...] իրենց քաղաքական տեսակէտ[...]

Գնդակահարութեանց վեր[...] թափը խուճապ յառաջացու[...] կոմունիստներուն մէջ։ Սաբո[...]

կը տիրէ ամէն կողմ։ Աշխատանքն ալ կասած է։ Ֆիզիքական եւ հոգեկան մաշում։

Կոմունիստներուն մէջ եւս կը տիրէ անշնչելի մթնոլորտ մը։ Հին բոլշեւիկները եւս յուսահատ են։ Շատեր կը խոստովանին թէ երկիրը կը դիմէ դէպի խորխորատ։ Ոմանք կը նախընտրեն ալքոլ խմել, մոռնալու համար այս մղձաւանջը։ Շատերու ջիղերը հիւանդ են արդէն, մասնաւորապէս վերին կարգերուն մէջ։ Հասարակութեան անդամներուն միջին դասը եւս անձկութեան մատնուած է։ Բոլորը կը խուսափին իրենց կարծիքը յայտնելէ։ Ոմանք սակայն կը հառաչեն. «Մենք ալ յեղափոխականներ ենք, մենք ալ ժամանակին վտանգին դէմ գացած ենք» կ'ըսեն։ Բայց հիմա՞

Ցոյցնալի նշաններ կան նաեւ երիտասարդ բոլշեւիկներուն մէջ։ Հնգամեակի ծրագիրը կասկած կը ներշնչէ կոմսոմոլներուն։ «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» թերթին խմբագիրները շարունակ կը հրատարակեն, նամակները կը բերուին երկրին ամէն կողմէն կը ճամբուին։ «Ցեղին է, որ այսպէս կ'ընէ» կ'ըսեն կոմունիստները խնդալով։ Արդարեւ այս թերթին խմբագրութիւնը կեդրոնական ընդունարան մըն է, ուր կը հասնին, երկրին բոլոր կողմերէն, կոմունիստ երիտասարդութեան գանգատները։

Ու վերջապէս Ստալին եւս նեղի եւ փորձի մէջ է։ Շարունակ կ'երեւակայէ թէ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպուի իրեն դէմ։ Կ'ըսէ թէ դաւադրութեան կազմակերպիչը ամենէն ծանօթ բոլշեւիկներէն մէկը կրնայ ըլլալ։ Այս պատճառով խուզարկել կու տայ բոլոր անոնք, որ ունկնդրութիւն կը խնդրեն։

Աճ այս դժոխքէն է, որ կ'ուզեն փախչիլ խեղճ բանուորները։ Նոյն օր գերմանական թերթերը կը գրէին թէ ռուս երիտասարդ մը, հոգեկան քննութեան վախճանը տակ կախուելով, յաջողած էր լեհական սահմանը։ «Արպայթերցայթունկ» թերթը կը գրէ թէ 8 նոր բանուորներ (գերմանացի) եւս վերադարձած են Ռուսիայէն, ուր գացած էին աշխատելու, խաբուելով եղած խոստումներէն։

Արդարեւ Ռուսերը արտասահմանի մէջ քաղաքական նպատակներով կը յայտարարեն թէ Ռուսիոյ մէջ գործազրկութիւն չկայ, բանուորի պաշտօնը կայ, ամսական 25 սթերլինի վճարումով։ Անցեալները Պերլինի փողոցներուն մէջ տեսնուեցաւ, որ պատերը փակցուած են կարմիր ազդեր ուր կ'ըսուէր. «Ռուսիա 1.500.000 բանուորի պէտք ունի, բոլոր օտար գործազուրկները իրենց Ռուսիա գալ աշխատելու ամսական 3 սթերլինով»։ Հասկնալի է այս բոլոր խոստումներուն իմաստը, որ քաղաքական է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Երաժշտագէտ Կորգանով Հայաստանի պետական թանգարանին նուիրեց պատմական ձեռագիր մը. Նափոլէոն կայսեր հրաժարականին ստորագրութիւնը, որ գրուած է 1814 ապրիլին Ֆոնթենպլոյի մէջ։

Ահա այսպէս է գրուած այդ հրաժարականը

— Դաշնակից պետութիւնները յայտարարած ըլլալով, որ կայսրը միակ արգելքն է Եւրոպայի խաղաղութեան վերահաստատման, կայսրը՝ հաւատարիմ իր երդման՝ կը յայտարարէ թէ կը հրաժարի իր անունով եւ իր զաւակներուն կողմէ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ գահերէն, եւ թէ չկայ զոհողութիւն մը, նոյնիսկ ի գին իր կեանքին, որ չկատարէր Ֆրանսայի շահերուն համար։ 6 Ապրիլ 1814։

Այս թանկագին ձեռագիրը, որուն լուսանկարը արտատպուած է «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (11 Նոյ.), յանձնուած է Հայաստանի կրթական գործավարին, զետեղելու համար Երեւանի պետական թանգարանին մէջ։

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբերի սկիզբը Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Անդրկովկասեան պրոլետարական գրողներու միութեան համաժողովը։

Ճառախօսութիւն, ողջոյն, պիտի եւ ծափ. բեմին վրայ Ա. Խանջեան, Ալազան, Գ. Դեմիրճեան, Ն. Զարեան եւ ուրիշներ։ Այս վերջինը կ'ըսէ

— Պրոլետ գրողներից պահանջւում է մասսայական ստեղծագործութիւն, վճռական պայքար ընդդէմ արտագրութիւնից փախչողների, գործալիքների, կեղծարարների, արտագրանքի որակի իջեցման, աջ թեքման, ձախ խոտորումների դէմ։

Ի՞նչ տեսակ գրականութիւն է, որ այդպէս հազար տեսակ բաներ կը հայթայթէ։ Կալըրի Լաֆայէթի մէջ անգամ չկայ այդքան բան։

ԳԱՆԳԱՏՆԵՐ

«Խորհ. Հայաստան» (4 Նոյ.) հետեւեալ գանգատները կը շարէ.

— Ազատաւան գիւղին խորհուրդի նախագահը Ցարութիւնեան գիւղացիէ մը կը գրաւէ 3,5 դոյլ օղի եւ առանց յանձնելու համապատասխան մարմինին, կը տանի իր գրասենեակը, ուր կը մոռնայ պահ մը։ Վերադարձին կը տեսնէ, որ իր պաշտօնեակները խմած են օղին... Սատանին կենացը։

— Բարաշա գիւղին խորհուրդի նախագահը, տեսնելով որ գիւղացի մը իր բուրդը կը տանի յանձնելու կոոպերատիւին, կը պոռայ.— «Որդին տար, երբ լաւ չէ՞, քան թէ կոոպերատիւին տաս»։

ԴԵՂԻՆ ՈՒ ԳՈՐՇ ԳԻԼ

Անգլիացիները գրեցին գիլի գործածութեան մասին, իբրեւ օճառ։ Բագուի «Կոմունիստ» թերթն ալ խօսելով այս խորհրդային օճառին մասին, կը գրէ.

— Գիլ պարսկերէն կը նշանակէ հող։ Կը պարունակէ իւղ եւ քիմիական զանազան տարրեր։

Շամախի մէջ շատ կը գործածուի։ Գիւղացիները եղած հացով գիլ կը բերեն ծախելու։ Հայ մայրերը գիլը կ'եփեն եւ «թրջող» կը գնեն։ Եւ լաթ կը լուան թէ տաք, թէ պաղ ջուրով, անուշ կամ աղի ջուրով։

Շամախի գիլը դեղին է։ Բագուի մէջ ալ տեսակ մը գիլ կայ, որ գորշ է եւ կը մաքրէ ամէն տեսակ արատներ, թէ իւղի եւ թէ նաւթի։

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿ... ՍԷՐ

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ հայ բոլշեւիկները ի՞նչպէս կը սիրաբանին։ Անոնք քիչ մը շատ զանազանեցին քաղքենի սիրերգութիւնը, որոնց կիրքի արտայայտութիւնները գայթակղութիւն կը պատճառէին իրենց։ Այժմ սորվինք թէ ի՞նչպէս պէտք է սէր երգել, ըստ բոլշեւիկ գեղեցկագիտութեան։

Բագուի հայերէն «Կոմունիստ» թերթը կը պատմէ թէ «ընկեր» Արտաշը Գանձակի գերատեսչեան է, իր թատերգութիւնները ինք կը գրէ, ինք կը խաղայ։ Ընդհանրապէս սիրոյ մասին գրուած են այդ բարձր ստեղծագործութիւնները։ Ահա մարգարիտ նմոյշ մը այդ սիրերգութիւններէն, որ ամէն շաբթու կ'արտասանուի Գանձակի բեմին վրայ.

Էս ի՞նչ անիրաւ գեղ ա,
Սիրտըս Թամամ եղ ա,
Դու ինձ երինջ
Ես քեզ բուղա....

Խնդիր մ' գայթակղութեան պատճառ չկայ. տրուեր է այս, եւ «Հարիւր տոկոսով»։ Գանձակի լուսաւորութեան գործավարը քննած եւ հաստատած է, կ'ըսէ «Կոմունիստ», թէ այս տողերը գլուխ գործոցներ են։ Սիրերգութիւն ըսածդ այսպէս կ'ըլլայ. տրուեր բոլորովին այսպէս, ոչ «Աջ Թեքում»ը ներելի է, ոչ ալ «Ձախ Թեքում»ը։ Ուրեմն շարունակենք կարդալ այս պրոլետարական բանաստեղծութիւնը.

Յէրդ ինձ ուղարկել է ակի պէս,
Մայիլ եմ աչերովդ... մկի պէս,
Ունքերդ ցլուզ, աչերդ պլոզ,
Դու ինձ ճուտիկ, ես քեզ խորոզ:

Կարդացէք, կարդացէք եւ զարգացէք։

ԱՒԵԼԻ ԲԱՐՁՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բագուի հայ թերթէն քաղուած.—

Դայուն անա,
Գապուն անա,
կավալերին ախպորն անա,
Դիրէկտորին կընկանն անա...:

Խէ՛, ճեշտ պէն ա՞...
Էսքան տարի շան ըն պահել.
Սոդավ փոտավ բերժում կիրվալ,
Վեր ծուկ անին, ծուկ ծուկ անին,
Ըշտեղ զարկին ծառս-ծառս ինին,

Լաւ կրծոդին,
Վեր ինի վեչ, էլլա կեման,
ցեկ ստանան, տանը մեծ-մեծ քըեճ չտան,
Ամէն օր քինան ճամ ճղճղան,
Համ կռկռան:

Գեմբակ քաղեն,
Գոլ լըւանան,
Դարբիա կարին,
Թոխրաս անին,
կոլխոզներէն քեօմագ անին:

Ճաքար քաշինք,
կուտուր չափինք.
կանտորներըմ կիրինք-ճնչինք:

Արիք բուրդ ծախինք.
կասր տւէք փող ճըմբարինք.
վագոններով ապրանք տանինք.
կէսը ուտենք, կէսը տանինք:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուանի միջեւ կայ քանեն, ուր կը բնակին մօտաւորապէս 50 ընտանիքներ, ագիւսէ շինուած տուներու մէջ։ Օգտաւէտ վայր մըն է, պարտէզներով շրջապատուած։ Օրը կիրակի է, եւ պատեհ յարմար օր, Մարսէյլէն 20 վայրկեան հեռաւորութեան քանեն. Հայկական տուն, Հայու ծննդոց եւ Հայու ծուխ ալ մոխր կը բարձրանայ դէպի բաց կապուտակ երկինքը։ Դադարի օր է, ուժեղան աշխատող Հայը կը հանգչի իր բոյնին մէջ ընտանիքին խաղաղութեանը մասին մտածելով։ Փոքրիկ մանուկները զուրբը փողոցին մէջ կը պճլտան, կը պատրեն ու կը խաղան, մեծ ազնուութիւն կայ. անցնող-դարձողները ուրախութեամբ կը դիտեն հայ ժողովուրդի այս կենսուրախ վիճակը ու կ'ուրախանան։

Կը մօտենանք հեզահամբոյր վաթսունեակի մը, կեանքի տուրքը վճարած մէկ կողմ քաշուած ծերունի, մեզ տեսնելուն պէս կը մօտենայ ու կը խօսի զանազան խնդիրներու շուրջ։ Դեռ ազգային ջիղը զօրաւոր կերպով կը զարնէր անոր սրտին մէջ, անիկա ցաւով կ'արտայայտէ մանուկներու այլասերման վտանգի մասին ու կը հառաչէ խորապէս յուզուած։

Մեր խօսակիցը կը հեռանայ, ու մենք տեսնելով հայու շինարար կամքի արտադրութիւն եղող այդ աղուորիկ տնակները, հոգեկան ուրախութիւն մը կը յուզէ մեզ, եւ արդար հպարտութիւն մը կը զգանք։

Ազգային կազմակերպութիւն ըլլալով հայ միայն Պրուսայի Մուրատշայ գիւղի Երիտասարդաց Միութիւնը, որ երկու ամիսէ ի վեր է որ ծնունդ առած է, իր շուրջ բոլորուած են 45-50 Պրուսացի գիտակից հայրենակիցներ, կ'արժէ գնահատել մեր շուրջաշ երիտասարդներու նպատակը։

Անոնք նկատելով հայ մանուկներու աննախանձելի վիճակը, նպատակ դրած են անմիջապէս դպրոց մը շինել եւ պզտիկները փրկել փողոցէ փողոց թափառելու անպատուութենէն ինչպէս նաեւ այլասերումէն։ Այս ուղղութեամբ նորակազմ Միութիւնը գործի լծուած է եւ չի վհատիր իր կարելին ընել մասնաւորապէս հայ պզտիկին համար։

Աւելորդ չէ եթէ ըսենք թէ մեր հայրենակիցները մեծ խանդով սկսած են գործի, որովհետեւ դեռ անոնց մէջ կը պլպլայ հաւատքի ջահը, հայու լուսաւոր աստղը, եւ անոնք կը զգան իրենց սրբազան պարտականութիւնը եւ չեն լռեր։

Նկատելով այս գնահատելի ձեռնարկին կարեւորութիւնը եւ զայն կազմակերպող հայրենակիցներու եռանդոտ աշխատանքը, կը մաղթենք յաջողութեան լայն ասպարէզ։

Թող անշէջ մնայ հաւատքի ջահը եւ հաւատացէք որ յաջողութիւնը չի խուսափիր։

Ուրեմն գործի, շուրջաշ հայրենակիցներ։

Երուանդ Ա. Պրուսացի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Նոյեմբեր 23ին կիրակի օր, Trappeի մէջ տեղի ունեցաւ U. S. Trappoise 1er B եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան գնդախաղի մրցումը։ Առաջին կիսախաղին քառորդ ժամ յետոյ, Շավիլցիք շահեցան առաջին նշանակէտը։ Եւ տասը վայրկեան յետոյ Ֆրանսացիք կարողացան հաւասարեցնել։

Երկրորդ խաղամասին հակառակ որ հակառակորդ խումբը զօրեղացուցած էր իր շարքերը առաջին խումբի խաղացողներով հայ մարզիկները կարողացան վերջին եւ յաղթական նշանակէտը շահիլ։ Խաղէն վերջ տղաքը հիւրասիրուեցան տաք գինիով, որու միջոցին U. S. T.ի նախագահը յայտնեց իր գոհունակութիւնը, մանաւանդ հայ տղոց եռանդուն խաղարկութեանը համար։

∴ Վազք 30 նոյեմբեր դադար։ Կ. Թ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱԼՔԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Խալքի բարեկարգիչ մարմինը իր աշխատանքին սկսած է, Աֆիոնի երեսփոխան Ալի պէյի նախագահութեամբ։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, մարմինը հիմնական աշխատանք պիտի կատարէ Պոլսոյ մէջ, շփումներ պիտի ունենայ կուսակցութեան բոլոր խաւերուն հետ, կեդրոններ այցելելով մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի առնէ կազմակերպութեանց անդամներուն մասին, ու իր հսկողութեան տակ պիտի կատարուին մասնաճիւղերու վարչութեանց ընտրութիւնները։

Մարմնին նախաձեռնութեամբ պիտի ընտրուի նահանգային խորհուրդը։ Նահանգային ընդհ. ժողովին մէջ ցոյց տրուելիք կարիքներն ու բաղձանքները տեղեկագրի ձեւով պիտի յանձնուին կուսակցութեան համաժողովին։

Որոշուած է մինչեւ հիմա կուսակցութենէն դուրս մնացած երիտասարդ ու պատուաւոր տարրերէն օգտուիլ։ Բոլոր ուսուցիչները կուսակցութեան բնական անդամներ նկատուած են։ Կը հերքուին այն լուրերը թէ կուսակցութեան մէջ մաքրագործում պիտի կատարուի, որովհետեւ կ'ըսուի, դուրս հանուելիք մարդ չէ առնուած արդէն կուսակցութեան մէջ։

Խալք կուսակցութիւնը որոշած է ժողովուրդը ազատ ձգել մունիթարի ընտրութեան մէջ։

ՍԵՐՊԼԷԹ... Ի ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Փոլիթիքա հետեւեալ ծաղրանկարը կը հրատարակէ.— Ֆէթ-հի եւ Աղա Օղլու պէյերը կը կրեն Սէրպէսթի դագաղը, որուն վրայ ֆէս մը դրուած է։ Գերեզմանատան մէջ ալ տապանագիրը.— «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը։ Հիւրիյէթ վէ Իթթիլաֆ. Թէրաքքը-փէրվէր»։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Երեք ու անչափահասներ, հայրենիքի կանչին պատասխան, զէնք էին վերցրած՝ առաջ եկած էին, տուն ուղարկւում, կռուէն անդրանիկ օրինակ զօրակոչ է յայտարարւում։

Ու Ղազարը որպէս անչափահաս, որպէս միականի տուն է դարձւում։

Այո՛, Ղազարը միականի էր։ Մի աչքը զոհ էր տուել հայրենիքի պաշտպանութեան, ազատութեան։ Նա վերադարձաւ մի աչքով, բայց այդ աչքը տեսութեան երջանկութեան աւելի էր, որ լուսաւորւում էր նրա ապագան դէմքը։ Նա [illegible] էր, ուղիղ էր խփել նպատակին, բայց անվտանգ իր չէր [illegible] նետում էր գիրկընդխառն կռւի մէջ, մօտէն, իր թշնամին տապալելու [illegible] սպանել էր, տեսել էր որ թշնամին գետատարած իր տակ, բայց աչքը երջանկութիւնը ժպտացրել էր միայն մէկ աչքով։ Թշնամու հարուածէն փչացել էր աչքը եւ վիրաւորուել թեւը։ Փոխադրել էին հիւանդանոց. թեւը լաւացել էր, բայց աչքը հանել էին։ Եւ ով հրաշք. գործողութեան հետեւանքով նրա աղջ մնացած աչքը շիտկւել էր ու նայում էր ուղիղ։

Ղազարը չէր ափսոսում իր չէլ աչքը։ Նա երջանիկ էր որ կռւել էր, որ իր հարազատների արեան փոխարէն թշնամու արիւն էր թափել։ Նրան պարգեւատրել էին քաջութեան խաչով, որը առկայծ կրում էր վերնազգեստի տակէն։ Խաչի համար խո՛ չէր կռւել, որ նրանով հպարտանար։ Ու այդպէս Ղազարը տուն եկաւ հպարտ ու երջանիկ։

Հայրը գրկեց նրան, համբուրեց հարազատ հօր գորովով։

— Հայր, յանցաւոր եմ, բերանս չբերի, չուզին տան զէնքի տակ պէտք կայ, Թող մնայ վերջը կռուանք. համբոյր գըրեցին Թուղթ տուին։

Ու Ղազարը հանեց գրպանէն կառավարութեան Թուղթը՝ հաստատ, հայազրուած։

— Վնաս չունի, Ղազար ջան, դուն չտայիր, ես պիտի տայի։ Զէնքը զինուորի համար է, կռուողի համար, որ տանը մնա՛ր՝ ի՞նչ պիտի անէի, նրա ձայնը զօրաց աչքերը լցւեցին չուզեց նայիլ Կարինին, որ պատուհանին դուրս էր նայում։

Ղազարը երջանիկ զուրգուրում ընդունելութիւնէն՝ բարձր տրամադրուած, «Մեր Հայրենիք» երգելով՝ իջաւ գոմը անասուններին տեսնելու։

Կարինը նոյնեց նրա յետեւէն. ու նրան Թւաց, թէ բարձրացել է Ղազարի բոյը, լայնացել է նրա թիկունքը, հաստատ են քայլերը։

Ու կամքը՝ յորդած նրա հաւատքին՝ լցնում է տանը։ Ու նրան Թւաց, թէ տան տէրը Ղազարն է, իսկ ինքը... ինքը... դատարկ։

Գլուխը ցաւում էր. պառկեց. երեսը Թաղեց բարձերի մէջ։

Ղազարը վեր բարձրացաւ. Հայրն ու Ղազարը նստեցին թէյաւելուածի չուրջը, ու ինքնաեռի մեծութեան Թըշչոցի դաշնաւորուածով սկսեցին խօսել։

Հայրն ուզում էր լսել յաղթական պայքարի պատմութիւնը, մանրամասնութիւնները ու հարցնում էր.

— Ցետո՞յ, Ղազար, յետո՞յ։

— Ու կռւում էին աղուերը առիւծի նման, կրակէն չէին վախենում, մահն արհամարհում էին։

Վախը թիկունքումն է, հայր, առաջամարտում վախ չկայ. պայքարն ինքն է մարդուն հերոս դարձնում։

— Ցետո՞յ, Ղազար, յետո՞յ...

— Ցետոյ, հայր, երբ թշնամու զինուորներն ընկնում էին գետին, ու նրանց գլխներէն Թաւած կարմիր ֆէսերը՝ լոլաների նման փռւում էին առաջ, կոխոտւում, աղերսը ողբուրւած —ասա՛— էին կանչում եւ յաման, յաման էին ճչում։ Երբ կռւում ես, հայր, եւ զգում, որ դէպի յաղթանակ ես քայլում՝ զօրանում ես, մեծանում, ու ինքդ քո աչքում արժէք ես ստանում։ Օ՛, հայր, ես չգիտէի ինչ է երջանկութիւնը, իսկ այդ օրերին ես երջանիկ էի։ Երբ... երբ ինձ արձակեցին բանակէն որպէս անչափահաս, եւ մանաւանդ որպէս միականի, ես նորէն փոքրացած զգացի ինձ, ապերջանիկ։ Բայց ո՛չ... (ու հառաչեց) ես էլ պիտի մխիթարւեմ, որ կռւել եմ, ու այսուհետեւ հող պիտի մշակեմ, անասուն պիտի հասցնեմ նրանց, զինուորների կուշտ պահելու համար։

Ցետո՞յ, աղաս, յետո՞յ, դու կռուէն պատմէ։

Ու Ղազարը պատմում էր։ Կարինը քնած չէր, նա էլ էր լսում Ղազարի ոգեւորուած պատմութիւնը, ու նրան թւում էր, թէ Ղազարը պատմում է ոչ թէ հօրը, այլ իրեն՝ Կարինի համար, որ ուզում է ամաչեցնել իրեն, որ չափահաս էր, առողջ, բայց չմասնակցեց Հայրենիքի պաշտպանութեան պայքարին։

Կէս գիշերն անց էր վաղուց, որ հայրն ու Ղազարը քունն յիշեցին։ Նրանք քնեցին կուշտ երազելով, իսկ Կարինը երկար ժամեր մնաց անքուն։

Առաւօտեան Կարինը սովորականէն կանուխ վեր կացաւ ի զարմանս հօր առաւ կարեց իր գեղեցիկ մազերը, որ սիրում էր միշտ խնամել, օծել։ Հագաւ ճամբորդի հագուստները, սապոգները ու իր ձեռքով սկսեց ճամբորդական լինել ուսապարկ, դրեց նոյնիսկ տակի ճերմակեղէն, երեսսրբիչ, Թաշկինակ։ Մայրը զարմացած նայում՝ էր նրան։ Կարինը միշտ հօրից էր պատրաստել տալիս ճամբու պայուսակը՝ որեւէ տեղ գնալիս, իսկ այսօր ոչինչ չէր ասում։

Նա չկարողացաւ համբերել, ասաց.

— Ո՞ւր ես պատրաստւում, Կարին, նորէն գի՞ւղ ես գնալու։

— Ոչ, հայր, գիւղ չեմ գնալու։ Զինուորական շտաբն եմ գնում, չէ՞ որ զօրակոչ է։ Իմ Թիւս զէնքի տակ է։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

«ՇԱՆԹ», ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ
Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). *կամ* L. Kévonian*ի*, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի Տիկին Պայծառ Քէօրիւքճեան(ծնեալ Սամուէլեան)որ մօտ ամիս առաջ Պորտօէն եկած է Փարիզ իր փոքրիկ աղջկան Մարգրիտի հետ։ Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել իր ամուսնոյն Keurukdjian Haroutiounի, 9 Rue du Pas St. Georges, Bordeaux, Gironde.

Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Տիկին Պայծառէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Թիւ 1	Ցավրոս	ՕՐ. ԶԵՓԻՒՐ ԱՊԷԼ
	Ցուլ - Ցուլ	» »
3	Հօ՛յ Նազան իմ	» »
	Հայրենիք գարուն	» »
4	Հայ դրօշին	» »
	Ալագեազի սէրը	» »
5	Կիլի ճան	» »
	Նոր տարի	» »
6	Հայրենիք	ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՊԷԵԱՆ
	Միծեռնակ	» »
7	Գարուն	ՏԻԿԻՆ ԹՕՓՃԵԱՆ
	Քէմէրս շողեր	» »
10	Ցալվորիկ	» »
	Իմ չինարի եարը	» »
11	Քէլէր - Ցոլէր	» »
	Կուժն արա ելայ սարը	» »

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Յէսինի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՕԼՕՆՊԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.45ին Պուա Քոլոմպի թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. *Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Նիրվանզատէի*

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Առբինէ Տէրունեան, Քնարիկ Գայեանէ, Պ. Պ. Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի հոխացման, այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harol*ի մէջ,* 3 Rue la Vieuville, *մէթրօ՝* Abbesses *եւ* Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Զարմիւեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին ստիպողաբար պոնուի Յ.ին մօտ։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ վաղը առաւօտ ժամը 9ու կէսին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ-Մուլինօ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ու կէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ուկէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան։

ՌՈԱՆի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Վ. Սէֆէրեան։

ՏԼՍՈՒՆԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Դաշնակցական ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութիւնը խիստ կարեւոր հարցի մը շուրջ ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվառ Օտտօի եւ Սէն Լուի Պատանեկան միութիւնները վաղը Կիրակի ժամը 4ին, իր սովորական հաւաքատեղին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղի Շաբ. ժամանցի անդամներն ու անդամուհիները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի վաղը կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։ Օրակարգ՝ զեկոյց Պատգամ. ժողովի, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն, պարահանդէս եւ ընթացիկ հարցեր։

*ԱՏԱՓԱՋԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամականժողովը, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville*ի սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։*

ԵՈԶ. եւ ՀԻԶ. ընդհ. Հայր. Միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի, Անիէրի եւ Իսի լէ Մուլինօյի մասնաճիւղերը։ Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 131 Faub. du Temple, Metro Bellville։

ՏԵՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նհնգ. Ուսումնասիրաց միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Սոսիէթէ Լիօնէզի ճաշարանը։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մէօտոն, Ս. Պ.— 35
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 140
Լիոն, Գործ.— 1.000
Լիոն, Օր. Աճ. 100
Մարսէյլ, Գործ.— 980
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 100
Մարսէյլ, Տօքթ. Ք.— 140
Նիս, Տիկ. Մ.— 185
Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35
Փոնթէ Խ. Գ.— 35
Մարսէյլ, Կ. Մ. 100

Վարձու է

Ալֆորվիլի մէջ «Երեւան» սրճարանը որ ունի նաեւ խանութին վրայ բնակութեան յարմար սենեակ մը, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել տիկին Միրզաեանի, 136 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Անգլերէնի դասեր

Հայ Օրիորդ մը, sténo - dactylo, *տրամադիր է անգլիերէնի դասեր տալ փափաքողներուն։ Մատչելի գիներ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 270.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

30 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1431

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՐՏԵՍՆԵՐ ԵՒ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐ

Ցենք գիտեր թէ Ազարբէկովի սեւ տումին մէջ, տակաւին ...նչ սատանաներ կան պահուած։ Բայց, ինչ որ արդէն յայտնեցաւ, կը բաւէ խոր ժտատանջութեան մատնելու բոլոր անանձերն ու կազմակերպութիւնները, որոնք թափառական ու ...մէջ այս ժողովուրդին կեանքին մէջ ազգու թելադրութիւն ...ունին ընելիք, անխուսափելի գործ մը կատարելիք։

Բայց, անտարբերութիւնը որ կը տեսնենք, կէս մը ուղ...ած, խորամանկ ու շահախնդիր, կէս մը՝ հետեւանք ցաւալի անփութութեան, աւելի քան կը շեշտեն պակասը համ ...ու ամփոփ հայ միջավայրին՝ իր կազմին անհրաժեշտ հաստատութիւններով, գործելու եւ ազդելու ուղղակի միջոցներու ...աւելութիւններով։

Անշան գայթակղութիւն մը չէ որ կը ծագի Նախկին չեկիստին յայտնութիւններէն։ Հինգ հայ եպիսկոպոսներ, հինգ ...յ թեմերու մէջ իրենց ազդեցութիւնն ու բարոյական հեղինակութիւնը կը տրամադրեն մարդկային ամենէն ցած վատութեան, ստորնագոյն ստորնութեան,— լրտեսութիւն ու մատնութիւն։

Ու հայ եկեղեցիի ու կղերի տխրօրինակ փաստաբանները ...նեանք թէ կազմակերպութիւններ, կը լռեն։

Այս լռութիւնն է որ կը գտնենք շատ աւելի անբարոյական, զզուելի ու վտանգաւոր, քան եպիսկոպոսներու անասնական անխղճութիւնը։

Կը լռեն ու պիտի լռեն գաղտնի հրճուանքով, որովհետեւ ...յ չաթալ-թագակիրները մէկ գործ միայն կրնային կատարել ...թեմներու մէջ.— Դաշնակցական մատնել..., գործ մը որ ...նց վաշխառուի հնաւանդ ճարպիկութեամբ, պիտի կրնան ...նպէս շահագործել...։

Վաղը, Ազարբէկովի յայտնութեանց հետեւանքով, երբ ...թիւնները աջք բանան ու Եպիսկոպոսներուն ետեւէն քշեն ...քանի անմիտ ու յիմար հետեւորդներ, պիտի կրնան ան...ն ուրախութեամբ ու խղճի զուարթ թեթեւութեամբ, մատնութիւն պոռալ ընդդէմ Դաշնակցութեան...

Որովհետեւ դժուար չէ նախատեսել թէ պիտի պատահի ...ն ու անոր հետեւի երկրորդը։

Անփոյթ ականջով չէ անշուշտ որ Իրաք, Պարսկաստան, ...աստան ու նոյնիսկ Թուրքիա պիտի լսեն լրտեսական որ...ու հաստատումը իրենց երկրին մէջ եւ հայ եպիսկոպոսներու գործակցութիւնը ստորերկրեայ խլրտումներու, որոնք ...նգուած ու կազմակերպուած օտար իշխանութեան մը ...ութեան տակ, եթէ մէկ կողմէ կը ձգտին որոշ հայ կազմակերպութեան մը գործունէութիւնը վիժեցնելու՝ գաղութներու կազմակերպման եւ ամրացման ձեռնարկներուն մէջ, միւս ...էն. ներտօրէն կապուած կը մնան՝ իւրաքանչիւր երկրի դէմ ...դրանքներու յղացման եւ անոնց իրագործման։

Մեծ պատերազմէն յետոյ մանաւանդ, որ ցնցեց բոլոր երկիրները, անոնց առջեւ բանալով այլազան մտահոգութիւններու դռներ, իւրաքանչիւր պետութիւն՝ նախանձախնդրութեամբ կը ջանայ պահպանել իր կարգն ու սարքը։ ...ունք ունի՞ թէ չէ խստօրէն զսպելու եւ բացարիկ միջոցներու կողմէ ենթարկելու բոլոր անոնք, որոնց ...ծն է խռովութիւն սերմանել կամ օրուան օրինաւոր հաստատութեանց հիմերը փորելու եկել, երբ մանաւանդ յիշուած երկիրներուն մէջ, ուր հայ հին ու նոր գաղութներ՝ օրական հացու տանջանքովը կը մրկին, համեմատաբար ընդունուած է ...կը կիրարկուի սահմանադրական ազատութեան ըմբռնումը՝ ...տորեգելիներով։

Եթէ լրտեսն ըլլար մի ոմն, հասարակ, անանուն եւ անձնագիր մահկանացու, իրաւունք պիտի ունենայինք գայթակղութիւնը մենք եւս խեղդելու լռութեան մեղսակցութեամբ։

Բայց անձ մը որ իր պաշտօնով ու դիրքով կը կապուի ...ժողովուրդի մը հանրային կեանքին, այլապէս վտանգաւոր կը ...այ իր սայթաքումով։ Բացայայտ է թէ անոր ամէն մէկ ...ր կ՛անդրադառնայ հանրութեան վրայ, որուն ներկայացուցիչն է։ Այս կերպով է որ վտանգը աւելի կը մեծնայ։ Որովհետեւ պարզ է։ Պետութիւն մը մեքենայ չէ։ Կազմուած է ...րէ, որոնք կրնան ընդհանրացումներու սխալը գործել եւ ...րաւոր այս հրէշներու արտաքին պատասխանատուութիւնը փնտռել անմեղ ու միամիտ բազմութիւններու ...մանաւանդ որ մատնանշուած իւրաքանչիւր երկրի մէջ, ...ընթացներ կան՝ քաջալերուած ժողովրդային անտարբերութեամբ եւ հանրային կարգ մը օրկաններու մեղապարտ, հաւանքի լռութեամբ։

Այս վտանգն իսկ պիտի բաւէր որ բոլորը մէկ բերան ...րդանքի թուքը նետէին միւռոնով օծուած այդ մարդոց, ...նք ամէնէն առաջ կը դաւեն իրենց պաշտօնին, դիրքին ու ...հայութեան։

Սակայն...։ Ահա բառ մը որուն կ՛արժէ անդրադառնալ։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. Քէմալ կը հրաժարի խալքէն

Թուրք թերթ մը կը գրէ.—

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, իր ուղեւորութենէն յետոյ, եւ ժողովուրդի տրամադրութեան մասին ամբողջական համոզում կազմած պարագային, Մուսթաֆա Քէմալ պիտի քաշուի Խալք կուսակցութեան նախագահութենէն եւ անձամբ կուսակցութիւն մը պիտի կազմէ։

Նկատելով որչափ պէտք եղածին չափ ուժեղ չեն որոնք վարեն խորհրդարանական կատարելութեան համար այնքան անհրաժեշտ եղող կուսակցութիւնները։ Կազին անձամբ պիտի կատարէ այս գործը եւ զարգացում ու ազատութիւն պիտի տայ երկրին քաղաքական կեանքին։

Այս պարագային, հաւանական է որ Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունի ուղղակի ընտրութեան դրութիւնը եւ լուծուի, որպէսզի երեսփոխանական նոր ընտրութեան ձեռնարկուի։

Բայց եւ այնպէս, կացութիւնը վերջնականապէս պիտի պարզուի առեն միայն, երբ Մ. Քէմալ վերադառնայ իր ուղեւորութենէն եւ Խալք կուսակցութեան մէջ խօսի իր ճառը։

Միւս կողմէ, բացարձակապէս անհիմն է չարամիտներու տարածած այն զրոյցը թէ, վերջին կացութեան վրայ, Անկախութեան ատեանները պիտի վերահաստատուին։

Զէնքի մաքսանենգութեան գործը

Զէնքի մաքսանենգութեան խնդիրը վերջերս մեծ կարեւորութիւն ստացաւ, ինչպէս յայտնի է։ Այս առթիւ ձերբակալութիւններ եղան եւ զօրաբանակի հրամանատարներն ալ պէտք տեսած են իրենց կողմէն քննութիւններ կատարելու։

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ այս գործը կառավարութեան կեդրոնը փոխադրուած է, եւ քննութիւնները առաջ կը տարուին մեծ կարեւորութեամբ։

Հետապնդում թուրք թերթի մը դէմ

«Հիւր Կազէթա», որ ասկէ առաջ կը հրատարակուէր Էնկիւրիի նախորդ երեսփոխան Մէհմէտ Շէրէֆ պէյի կողմէ, եւ առեն մը դադրելէ յետոյ վերջերս սկսաւ նորէն հրատարակուիլ, կը գրէ թէ հետապնդում ձեռնարկուած է իրեն դէմ։

«Պատճառը այն է որ, — կ՛ըսէ, — քրտական ըմբոստութեան մասին մեր գրածները կը նկատուին պետական գաղտնիքներու հրապարակում։ Հետապնդումը կը կատարէ ստորկանութեան քաղաքական ընդհ. ճիւղը, Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութենէն եկած հրամանի վրայ։ Ըմբոստութեան յօդուածաշարքը գրող մեր խմբագիրը նախ հարցաքննուած է Ա. ճիւղին կէդմէ եւ յետոյ դատական իշխանութեան յանձնուած»։

Գնդակահար կառախումբ մը

ԼՈՆՏՈՆ, 28 նոյ.— «Տէյլի Մէյլ» այս առտու կը հրատարակէ Ռիկայէ իր թղթակցին հետեւեալ հեռագիրը։

Մոսկուայէն մեկնող կառախումբ մը Ռիկա հասաւ գնդակներէ ծակ ծակ եղած։ Սմոլէնսկի եւ լեհական սահմանագլուխին մէջտեղ,կրակի շրջանակէն անցերէր ուր գիւղացիները օրհասական կռիւ կը մղեն կէփէուի զօրամասերուն դէմ։ Հնոցպանն ու մեքենավարը սարսափէն շշմած, կը մերժէին պատասխանել որեւէ հարցման։ Բայց ճամբորդները յայտնեցին թէ հրացանաձգութեան ընթացքին, չվիրաւորուելու համար, կառքերուն տախտակամածին վրայ պառկեր էին, իրարու վրայ։

Լեհական սահմանագլուխին պահակները խմաց տուին Ռիկայի իշխանութեանց թէ բուռն կռիւներ կը նշմարուին։ Հրացաններու ձայնը յստակօրէն կը լսուի։ Կը տեսնուին նաեւ մեծ հրդեհներ։

Այսօր, Կէփէուն Թողանովի բանել տուաւ կոզինա գիւղը, ուր բոլոր այրերը մինչեւ 60 տարու, սպաննուեցան։ Ուրիշ գիւղ մը ամբողջովին քանդուեցաւ։ Բնակիչները հրացանի բռնուեցան։ Սպիտակ Ռուսիոյ բոլոր բանտերը կը վխտան ներկայիս։

Իսկ Եսթոնիոյ սահմանագլուխէն լսուած են գնդացիրի եւ Թողանովի ձայներ, որոնք կը հաստատեն թէ Փէքօրայի շրջակայքը՝ սահմանագլուխին մօտ ծանր խռովութիւններ տեղի կ՛ունենան։

Ռուսիոյ մէջ ըմբոստութիւններ

ԳՈՒԲՐԷՇ, 25 նոյ.— Թերթերը կարգ մը լուրեր կը հրատարակեն Քիշնեւէն, Պեսարապիոյ մէջ, որ ռուսական սահմանագլուխէն 15 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի։ Այդ լուրերուն համաձայն, հարաւային Ռուսիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ յեղափոխութիւն ծագած է։ Լուրերը պաշտօնապէս չեն հաստատուիր սակայն։

Ոտեսայէն 200 քիլոմեդր դէպի հիւսիս Օլվիէլփոլ քաղաքին մօտերէն կը լսուի տեւական հրացանաձգութեան ձայներ։ Քաղքին վրայ երկինքը կարմիր է։

Ապաստանեալներ կը հաւաստեն թէ գիւղացիական ըմբոստացումը կը ծաւալի, գիւղացիները կ՛այրեն իրենց բերքերը, չյանձնելու համար խորհուրդներուն։

Տնիեսդիր գետին եզերքները, որոնք կը կազմեն Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ բնական սահմանները, Ռումէն պահակազօրքին օգնական ուժ ղրկուեցաւ, ամէն հաւանականութեան հանդէպ։

Մոսկուայի դատավարութիւնը

Հինգշաբթի օրուան դատավարութեան ընթացքին, լսուեցան ամբաստանեալներէն Չարնովսկի, Կուպրիանոֆ, Սիտնին, Թրէտէտոֆ եւ Օչքինիւրոլըն ալ կրկնեցին նոյնըշնախապէս գոց սերտուած մենախօսութեան մը նման, ինչ որ մէկ շունչով պատմեր էին Ռամզին եւ Լարիչէֆ։

Սակայն, անոնք քիչ մը աւելի վերապահ են օտար ազդեցութեանց եւ միջամտութեանց մասին եւ մանրամասնօրէն կը պատմեն, ինչ որ կատարած են խափանելու համար գործարաններու արտադրութիւնը։

Ամբաստանեալներէն Կուպրիանոֆ որ կ՛ըսէր թէ Ֆրանսացիներ մասնակցած են Ռուսիոյ դէմ դաւադրութեան, ազդարարութիւն ստացաւ նախագահէն որ որեւէ ակնարկութիւն չընէ «բարեկամ պետութեանց»։

Նախագահը աւելցուց թէ օտար պետութեանց միջամտութեան հարցը պիտի քննուի փակ նիստի մէջ, այնպէս որ Փուանքարէի եւ Պրիանի հանդէպ եղած վերագրումներու քննութեան, ներկայ չպիտի ըլլան դիւանագիտական մարմինները, լրագրողները եւ հասարակութիւնը։

Ընդհ. դատախազը Քրիլէնքօ յայտնեց թէ թէեւ ամբաստանեալները կը հաստատեն թէ անկեղծ խոստովանութիւններ ըրած են, սակայն ձեռքի տակ գտնուած փաստաթուղթերու հիման վրայ,կը տեսնէ որ բոլոր հարցերը բաւական չեն լուսաբանուած,ուստի հանցեց որ ուրիշ բազմաթիւ վկաներ ալ լսուին։

Ցոյցեր կը կազմակերպեն

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, այս դատավարութեան առթիւ, հսկայ ցոյցեր կը կազմակերպուին։ «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ աւելի քան 750.000 անձեր մասնակցեցան Փեթրոկրատի ցոյցերուն, իսկ Խարքովի մէջ, աւելի քան մէկ միլիոն։ Քիեւի, Նովօսիպիրսկի Տոնէցի աւազանին, եւ այլ կեդրոններու մէջ կազմակերպուած միթինկներուն, հսկայ բազմութիւններ ներկայ եղած են։

Իտալօթուրք յարաբերութիւնները

Թուրք արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիի Հռոմ այցելութեան առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Թուրք նախարարը ժընեւէն մեկնելով, Հռոմ հասաւ հինգշաբթի օր այցելելու համար իտալական կառավարութեան պետին։ Այս այցելութիւնը իբր թէ քաղաքական որեւէ նպատակ չունի եւ սակայն թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան անոր։ Առաջին անգամը չէ սակայն որ Թէվֆիք Րիւշտի կը տեսնուի Մուսոլինիի հետ։ Առաջին անգամ իրարու հանդիպեցան Միլանի մէջ 1927ին, երկու երկիրներուն միջեւ հիմերը դնելու համար բարեկամական դաշինքի մը։ Երկրորդ անգամ իրարու հանդիպած են 1929 ապրիլին, երբ Իտալիա կը ջանար իր հովանիին տակ՝ Թուրքեւյոյն մերձեցում մը առաջ բերել։ Իտալական ամբողջ մամուլը կը յայտնէ թէ այս նպատակը իրականացած է շնորհիւ իտալական դիւանագիտութեան յարատեւ գործունէութեան են իտալօթուրք յարաբերութեանց զարգացումը կը տարփողէ։

Թէվֆիք Րիւշտիի Հռոմ այցելութիւնը կը նկատուի նոր հաստատում մը այն քաղաքականութեան որ կը ձգտի զարգացնել երկու երկիրներու բարեկամական կապերը։ Կարգ մը շրջանակներ նոյնիսկ կ՛ենթադրեն թէ միջազգային տարողութեամբ բանակցութիւններ է որ հաւանաբար կը կատարուին։

Պուլկարիա դաշնագրերուն դէմ

ՍՈՖԻԱ, 28 նոյ.— Նէօյիի դաշնագրին 11րդ տարեդարձին առթիւ, երէկ ամբողջ երկրին մէջ, հաւաքոյթներ եւ ցոյցեր կազմակերպուեցան։ Բոլոր բանախօսները խիստ արտայայտութիւններ ունեցան հանդէպ Նէօյիի դաշնագրին։

Ընդդիմադիր երեսփոխանները խորհրդարանին ներկայացուցին օրինագիծ մը, պահանջելով որ Նէօյիի դաշնագրին ստորագրման տարեդարձին առթիւ, ուրիշ երկիրներու օրինակին հետեւելով, հինգ վայրկեանի լռութիւն պահուի, իբր բողոք նոյն դաշնագրին դէմ։

Սոֆիայի ուսանողներուն կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը մէջ, բազմաթիւ բանախօսներ բուռն կերպով բողոքեցին յաղթական պետութեանց կողմէ Պուլկարիոյ պարտադրուած պայմաններուն դէմ եւ ուժգնօրէն պահանջեցին խաղաղութեան դաշնագրերու վերաքննութիւնը։

Փարիզի վրայ ցեխի անձրեւ տեղաց

Օդերեւութաբանական անսովոր երեւոյթ մը զարմանքի մատնած է Փարիզը եւ գիտական աշխարհը։

Երէկ առտու ժամը 5ին, ցեխի անձրեւ տեղաց մայրաքաղաքի կարգ մը կէտերուն վրայ, աղտոտելով առտուան այդ ժամուն, գործի գացող բանուորները եւ մանաւանդ, այն ինքնաշարժները՝ որոնք կը պատրաստուէին դուրս ելլել կառատուններէն։ Այս երեւոյթը նշմարուած է մանաւանդ Փարիզի հիւսիսային թաղերուն վրայ, Քրիմէ եւ Ֆլանտր փողոցները, Վիլէթի թաղին մէջ, արեւմուտքէն՝ Նէօյիի, փորթ Մայօ, եւայլն։

Ցեխաբեր ամպերը Փարիզի վրայ քշուած են կը կարծուի, հարաւէն, կէս գիշերէն վերջ ժամը 2ին, անցնելով Էթանփէն եւ առտուն ժամը 5ին հասնելով Փարիզ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եթէ դժուար է Գրական Ակումբին դասախօսութիւնները հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնել ամբողջութեամբ, դժուար չէ սակայն, եւ անհրաժեշտութիւն մըն է, գոնէ տալ դասախօսութիւններուն ամփոփումը, կարելի ճշմարտութեամբ, իրենց գլխաւոր գիծերուն մէջ։

Դժբախտաբար ա՛յս ալ ընելու անկարելիութիւնը զգալի է։ Բայց այն ձեւին մէջ որ կը տրուին քանի մը պարբերութիւնով, գրական այդ դասախօսութիւնները, յաճախ իրենց նպատակին չծառայելով մէկտեղ, ընթերցողները թիւրիմացութիւններու կ՚առաջնորդեն։

Այդպիսի թիւրիմացութեան ու սխալ եզրակացութեան արդիւնք էր նաւ. 7րդ դասախօսութեան ամփոփումը (տեսնել «Յառաջ» նոյ. 13) Ս. Գ. ի կողմէ։

Ի՞նչ կը կարդանք հոն ի միջի այլոց՝

«Զարդարեանի լեզուի գեղեցկութիւնը կը ծածկէ գրականութեան թերին եւ նիւթը կը դառնայ երկրորդական». «Լեզուն, որ լաւ է մշակուած, երբեմն չի համապատասխաներ նիւթին, որ մերթ թեթեւ ոճ կը պահանջէ. Օրինակ «Նոթը Երգիչները». «Զուտ հայկական քիչ բան ունի իր մէջ եւ կարող է թարգմանաբար օտարներուն հրամցնել»։

Այս կարծիքներուն կարելի էր անշուշտ պատասխանել նոյն պահուն, սակայն եզրափակման խօսքը կը վերաբերէր նախագահին, Փրոֆ. Աղոնցին եւ թիւրիմացութեամբ մըն էր, որ յօդուածագիրը բանախօսին (այս տողերը ստորագրողին) կը վերագրէր եզրափակման խօսքը։ Բանախօսը քանիցս կրկնել բացատրած էր, թիւրիմացութիւններու տեղի չտալու համար, թէ իր նիւթն էր, բացառաբար, Ռուբէն Զարդարեանի Արծակ էջեր եւ Հէքեաթները հատորը, հետեւաբար իր նիւթէնդուրս կը մնար խօսիլ Զարդարեանի վիպական էջերուն վրայ, ու տալ հեղինակին գրական ամբողջ նկարագիրը։

Բայց հարցը ա՛յս չէ։

Յարգելի Փրոֆ. Աղոնց կը խորհի, թէ «Զարդարեանի լեզուի գեղեցկութիւնը կը ծածկէ գրականութեան թերին եւ նիւթը կը դառնայ երկրորդական»։

Զարդարեան արուեստագէտ գրող է ամէն բանէ առաջ, Արուեստագէտ եւ նիւթի մշակման ու ներկայացման մէջ, արուեստագէտ մանաւանդ այն գործիքով, զոր կը գործածէ իբրեւ վարպետ։ Գեղեցիկ ու կատարեալ է անոր լեզուն։ Բառերը ընտրուած են, այո՛, յաճախ տառապանքով փնտռուած։

Հին է այն կարծիքը, թէ ճշմարիտ տաղանդը, ճշմարիտ արուեստագէտը պէտք չունին արուեստի ու լեզուի մշակման։ Ամէն ստեղծագործութիւն կը պահանջէ համապատասխան երկունք ու տառապանք, հետեւաբար քրտինք, ճիգ ու աշխատանք։

Ռ. Զարդարեան արուեստագէտ է, երբ իր բառերն ու նախադասութիւնները հակակշիռի կ՚ենթարկէ, որովհետեւ կը հաւատայ, որ բառերն իրենց երաժշտութիւնն ու ձայնն ունին, որովհետեւ «մինչեւ անգամ նախադասութիւնները, պարբերութիւնները, իրենց չափով, կազմութեամբ, իրենց կշռադրութեամբ անտեսանելի, բայց իմանալի յարաբերութիւն մը ունին արտայայտելիք գաղափարին հետ»։ Արուեստագէտն իր դերին մէջն է, երբ խստապահանջ արգարութեան կ՚ենթարկէ իր տրամադրութեան տակ գտնուած բոլո՛ր տարրերը, մինչեւ այն պահը որ իր գեղեցկագիտական ըմբռնումներուն ու ճաշակին ուժը ցոլացած գտնէ անոնց մէջ։

Ահա՛ գեղեցկութիւնը աշխատանքին, զոր քննադատը պէտք է փնտռէ արուեստի ամէն մէկ գործի վրայ։ Աշխատանքի այս բծախնդրութիւնը որ Զարդարեանի մօտ ծայրայեղ չափերու կը հասնի, չի վնասեր իր նիւթին, ընդհակառակն կը համապատասխանէ անոր, որովհետեւ անոր մշակած բոլոր նիւթերը բարձրօրէն քնարական ու հովուերգական են (մանաւանդ Արծակ էջեր ու Հէքեաթներուն մէջ), եւ չունի ոեւէ էջ, որ «մերթ թեթեւ ոճ պահանջէ» ինչպէս կը կարծէ յարգելի փրոֆ.ը։ «Թեթեւ ոճ» թերեւս գտնենք իր վիպական էջերուն մէջ, որոնց լաւագոյն օրինակը Սեւ հաւը կամ նոյնիսկ իսկ հրատարակած էր տարիներ առաջ գրականութեան եւ արուեստի պարբերաթերթ Բանբերի մէջ։ Իսկ Նոթը Երգիչները կը պատկանի փիլիսոփայական այն գրուածքներուն, որոնց մէջ հեղինակին ոճը պէտք էր «լաւ մշակուած» ըլլար եւ «լեզուն ալ գեղեցիկ», ու այդպէս ալ է։ Նիւթով բարձր, իմաստասիրական, թէեւ աշուղներու կեանքէն, եւ սակայն անոնց ամէն մէկ խօսքը մեզի կը բանայ իմաստութեան ու գեղեցկութեան, արուեստի Նոթը դուռները, ուրեմն նիւթը երկրորդական չի դառնար, երբ ճարտարապետի վարպետ հարուածներուն տակ կ՚ելնայ։

«Զուտ ճայկական քիչ բան ունի իր մէջ»։

Եթէ նոյն իսկ Զարդարեանի նոր հատորը նկատի ունենայ յարգելի Փրոֆ.ը, դարձեալ թիւրիմացութեան զոհ գացեր է պէտք ըսէինք, երբ հայկական քիչ բան կը գտնէ անոր մէջ։ Իսկ եթէ խօսքը կը վերաբերի Ռուբէն Զարդարեանի բովանդակ գրականութեան, այն ատեն դժուար է գտնել մեզի համար ճիշտ նշանակումը։ Կարծել թէ, երկու պարագային ալ Զարդարեանի գրականութեան մէջ ճայկական քիչ բան կայ, եւ կամ անիկա ոչինչ բերած է մեզի հայ հոգիէն ու միջավայրէն, կը նշանակէ չճանչնալ արուեստի ու գրականութեան ազգային այն ճառագայթը, որ իրն եղաւ, ինչպէս նաեւ ժամանակակից գրագէտներէն ոմանց։

Եթէ օր մը վերստին կարդանք իր վիպական գրականութիւնը, (որակով շատ, քանակով քիչ) հոն շատ բան պիտի գտնենք իբրեւ ճայկական, միջավայրը, մարդիկը, բարքերը, հոգիները, շունչն ու բոյրը վերջապէս, բոլորն ալ հայկական։ Հայկականութիւն, ազգային շեշտ ու ձայն կը զգացուին նաեւ իր Արծակ էջերէն ու Հէքեաթներէն, թէեւ ուելի ընդհանրացումներով, որովհետեւ՝ այս վերջիններուն մէջ, ինչպէս յիշուեցաւ, անիկա է՛ եւ կը մնայ հովուերգակ եւ քնարերգակ, ենթակայական ու տարրկայական ներզօր ապրումներով։ Հոգեկան այդ ամենիմ պահերուն ընթերցումն իսկ ընթերցողին մէջ կ՚արթնցնէ համապատասխան ապրումներ, կապուած ծանօթ տեղերու, պահերու եւ անձանցներու։

Եթէ ընդունինք պահ մը զզուտ հայկական քիչ բան ունենալու տեսակէտը, կրնա՞նք եզրակացնել թէ «կարող է թարգմանաբար օտարներուն հրամցնել»։ Թարգմանութիւններու հարցին մասին ես բոլորովին տարբեր կը մտածեմ։ Նախ չեմ հաւատար որ մեր ամէնէն տաղանդաւոր գրագէտներու գործերն « եւ է եւրոպական լեզուի թարգմանութիւնը, ըլլայ հեղինակին թէ հայ գրականութեան, բարոյական » եւ է շահ կ՚ապահովէ։ Ուրիշ առթիւ ըսած եմ, դարձեալ կը կրկնեմ, առիկա գրականութիւններէն դուրս, յարաբերական ուժի եւ ազդեցութեան խնդիր է, որ ի վնաս մեզի գո-

յութիւն ունի։ Իսկ եթէ իբրեւ ինքնատիպ ստեղծագործութիւն եւ որոշ ազգային դիմագիծ ներկայացնող գործերուն թարգմանութիւնն է, որ կը փնտռուի, այն ատեն ճայկական քիչ բան ունեցող գրական երկի մը թարգմանութիւնը, յաջողութիւն եւ ընդունելութիւն գտնելու շա՛տ աւելի նուազ հաւանականութիւն կը ներկայացնէ։ Միջազգային գրական արդի ըմբռնումները աւելի քան ծանօթ ըլլալու են կը խորհիմ յարգելի փրոֆ.ին։

Գրագէտները ընթերցողներուն հետաքրքրութեան ու պահանջին գոհացում տալու համար, գրականութեան ու արուեստի նոր շունչեր ու միջավայրեր կը փնտռեն. ժամանակի պահանջ է. լաւ կամ գէշ, այս է իրականութիւնը, օտար աշխարհներէ քաղելու կը մղուին նոր նիւթեր, նոր տիպարներ։ Կը կարծեմ թէ թարգմանութիւններու խնդրին մասին պահելով մէկտեղ իմ տեսակէտս, Զարդարեանի գործին թարգմանութիւնը կարելի է, ճայկական բաներ պարունակելուն համար միայն, եւ ինքնուրոյն գեղեցկութեանը համար աւելի, եւ ոչ թէ, ինչպէս կ՚ենթադրէ յարգելի Փրոֆ. Աղոնց, ճայկական քիչ բան պարունակելուն համար։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Նոյեմբեր

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ, որ տօնուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, անցեալ շաբթու, ընկ. Մ. Վարանդեան խօսեցաւ ճեմելեալ ճառը, առաջին մասը ֆրանսերէն լեզուով։

«Անկէ քանի մը ամիս առաջ Սորպոնի մէջ, Փարիզ, տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի, ամենէն ժողովրդական եւ սիրուած բանաստեղծի քառասնամեայ յոբելեանը, ֆրանսական կառավարութեան բարեհաճ արտօնութեամբ։ Այս հիւրընկալ ու ասպետական երկրին մէջ ուր մենք կը վայելենք ազատութիւնը, բարիքը ֆրանսական կառավարութեան։ Անոնց հետ մեր բարեկամական յարաբերութիւնները կը սկսին խաչակիրներու արշաւանքներէն. մեր Ռուբինեան իշխանութեան վերջին շառաւիղը Լեւոն Զ.ի գերեզման կը գտնուի Սէն Տընիի մէջ. որ մինչեւ բարեկամ էր այս մեծ ազգին եւ տոգորուած անոր քաղաքակրթութիւնով։

Հայ ցեղը եւս ունեցած է իր բեղուն եւ փառքի շրջանը, մեծն Տիգրանի կայսրութիւնը, պատերազմները Հռոմայեցիներուն հետ, սակայն ամէնէն աւելի ցաւ, տառապանք ու արիւն տեսած է, մարտիրոսացած Սելճուքներէն, Թաթարներէն եւ Արաբներէն միջեւ։ Եւ միշտ ալ ոտքի կանգնած, յուսամէտ ու ինքնամփոփ քալած է ու ճամբայ կտրած երկար։ Ազատութեան համար իր տուրքը տըւած է ինչպէս Պուլկարիան, Յունաստանը, Սերպիան եւ միւս փոքր ազգերը։ Եւ մեր ազատագրական պայքարի ընթացքին՝ ունեցած ենք Ֆրանսացի պետական եւ գրական խոշոր դէմքերը մեզի համակիր գործակից ու ներշնչող՝ ինչպէս Անաթօլ Ֆրանս, Փիէր Քիյար, Ժան Ժօրէս եւ ուրիշներ։ Ու հասանք համաշխարհի մեծ պատերազմէն վերջ ունենեցանք մեր փոքր հանրապետութիւնը որ աւա՛ղ քիչ կեանք ունեցաւ եւ քէմալական բիրտ ուժը եկաւ քանդել նորաստեղծ մանուկը, որ պիտի մեծնար ու հասակ նետէր։ Պատմութիւնը երկար է, ու ես կանգ կ՚առնեմ. մեր երախտագիտական զգացումներուն լաւագոյնը յայտնելով քաղաքացի եւ խմբագիր Paul Goyetին, յուզումով ու ջերմագին։»

Massaliaի խմբագիրը ձեռքի սեղմումով իր շնորհակալութիւնը փոխադարձեց ընկ. Վարանդեանին որ ապա հայերէնով սկսաւ իր բանախօսութեան։

«Մարսէյլը ուշ մնաց քիչ մը այս մշակոյթին տօնին. բայց չեմ ուզեր թէ անտարբեր եւ անզգայ էր։ Աշխարհի բոլոր ծագերը միահամուռ տօնեցին այս քառասնամեայ գրական տօնակատարութիւնը եւ Մարսէյլը թէեւ ուշ սակայն այս հոկայ ժողովուրդը ապացուց է որ կուզայ իր բաժինը բերել մեծ գրագէտին։ Ու կը յիշեմ Սորպոնի խոշոր ամփիթատրոնը ուր 4000ի մօտ ծովածաւալ ժողովուրդը եկաւ, արուեստի ու ռահւտուրի, եկեղեցիի եւ բոլոր հոսանքներու պաշտօնական ներկայացուցիչներով։ Եկած էին իրենց տուրքը տալու մշակոյթին։

Շատ կը խօսինք մեր անմիութեան մասին։ Ահարոնեանի յոբելեանին եւս լսուեցան աններդաշնակ ձայներ, չեկան, չներկայացան, փոքրաթիւ են անոնք սակայն ու եկան բոլորը, լսելու, ապրելու եւ ընծայաբերելու Սորպոնի մէջ։

Ոչ Ալիշան եւ ո՛չ ալ Աբովեան հայրերը ունեցած են այսպէս մեծ եւ փառաշուք հանդէս։ Ժողովուրդը տարագիր ու ցիր ուցան, հայրենիքը քանդուած եւ անհարազատ, սակայն անոնց շունչը կը սաւառնի, կը խօսի մեզի. ու ցեղին չարչրկուած բեկորները կորաքամակ սակայն յուսալի, բոլորը իրենց լուման կը բերէին սրտառուչ խօսքերով, յուզումի խորունկ ալիքներով։

Ժամանակն է որ մէկ կողմ քաշուին բոլոր տկարութիւնթիւնները, քինախնդիր հոգիները։ Այո՛, Ահարոնեան կը պատկանի որոշ հոսանքի մը, սակայն ան տառապած է ժողովուրդին տառապանքովը, ցաւովը, ու իր գրչին տակ արձագանգ տուած են, հուժկու եւ ներշնչող տողերով։ Ու տարօրինակ է որ տարակարծութիւններ կան անոր գրականութեան շուրջ։ Երբ կը կարդաք զինքը, չէք կրնար անցնիլ առանց կաթիլ մը արցունք, առանց սարսուռ մը զգալու մեր ներաշխարհին մէջ։

Ու պահ մը լռեցին կրքերը, Զինադադարէն մինչեւ Մանչուրիա, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ տօնեցին Մշակոյթին Տօնը փառայեղ, ու այս համերաշխութիւնը, համախմբումը հիացում պատճառեց բոլորին անխտիր, հիացումով կը յիշուէր այս հսկայ համակրական հաւաքոյթին մասին եւ կը յայտարարէին մեր հակառակորդները՝ որ այս տեսակ աննախընթաց եւ փառաւոր հանդէսներ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կազմակերպէ։ Այս խոստովանութիւնը անկեղծ է եւ խօսուն։ Բոլոր ժողովուրդներու մէջ գաղափարական պայքար գոյութիւն ունի, բոլոր պարլամենտական ժողովներու մէջ կը մղուին բուռն և ծայրայեղ պայքարներ, սակայն շատ մը մարզերու մէջ կուգան, կը մօտենան իրար։ Մենք եւ մեր ուժերը եւ ճիգերը շաղկապեցինք, մեր կամքերը կեդրոնացուցինք։ Որոշ ցաւի մը, տառապանքի մը, գործի մը շուրջ. այս բոլոր տկարութիւնները կը ձեռնին Սկզբունքային տարբերութիւնը եւ պայքարը կը յարգենք մենք ամէն տեղ, կը խոնարհինք գործին առջեւ։ Մինաս Չերազին, Փօղոս Նուպարին եւ Փօրթուգալեանին մենք մեր տուրքը տարած ենք անխտիր։

Ահարոնեան եթէ ուրիշ ոչ մէկ արժանիք չունենար, անոր լեզուն կը բաւէր զինքը ապրեցնելու։ Ինչպէս Տանդէն Սիմէոնայի գաւառաբարբառը կոչեց, զարգացուց, յղկեց, նոյնպէս Ահարոնեան, առնելով Արարատեան գաւառաբարբառը, կերտեց քաղցրաշունչ եւ հմայիչ լեզուն։ Կ՚ըսեն որ ցաւի երգիչ է. Ան երգած է Ազատութիւնը։ Ալիշանը երգած է Աւարայրի Բլբուլը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան դու զովխնդրէս մայր իմ անուշը, Ռուսինեանը կիլիկեան, Նալբանդեան Ազատն Աստուած, եւ բոլորն ալ նոյն շունչով, թօնով. այդ բոլորէն զատ, Հայոց Աշխարհի տխրանք «Հայրիկը» հայրենի աւերակները երգելով, ըմբոստութիւն կը ներշնչէր, ազատութեան ոգին կը ներարկէր անարի եւ սորուկ ժողովուրդին։ Անոր «Վանդալները», որ այսօր փոշեթաթախ, անկիւն մը ձգուած է, ինչպիսի հրեղէն բառերով խարազանած է թրքական սարսափը, արիւնոտ բռնակալութիւնը, եթէ այսօր ապրէր, աւելի ուժեղ պիտի խօսէր, նոր արիւնին եւ նոր բռնութեան դէմ, Կարդացէք Ա. Ահարոնեանի Աշուղը։

Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհի շայուն կարդայ նախատինք։

Այսօր քիչ մը քաշուած ենք մենք մեզի, պահ մը լուռ ու կեդրոնացած ինքնամփոփումով, սակայն մեր նոր սերունդը կատաղի բառերով կը յառաջանայ եւ կը ծափահարէ խանդավառութեամբ եւ շլացինք, Ա. Ահարոնեանը։

Ու այսօր աւելի արժէք եւ ուժգնութիւն կը ստանայ անոր գրականութիւնը, անոր համար որ թրքական դասը կարծես մեղմացած է, սակայն երբեք չէ կորսուած։ Զեն մտցած այս խիզախ եւ աշխատանակ, առնական ու հերոսական ցեղին զաւակները, որոնք տեսած են ու ապրած՝ հայրենի լեռներուն մէջ. ցասումով ու վրիժ-ակաու

Թուրքիան պիտի իյնայ, իր խարխուլ վիճակը, տնտեսական կացութիւնը երերուն ու քայքայուած. վերջին ներքին եւ արտաքին շարժումները ծաւալուն եւ խոր. Քէմալի պէտի վերջին կատակերգութիւնը որ վերջ գտաւ, այս երեւոյթները մեզ կը տանին լրջօրէն մտածելու եւ նկատի առնելու։ Այսօր միայն չեն անոր թշնամինները, այլ շա՜տեր, Քիւրտերը, ընդդիմադիրները, Իտալիան, որ աչք ունի քանի մը հողամասերու, որքան ալ այսօր երեւութապէս բարեկամական ըլլան յարաբերութիւնները։ Թշնամի է նաեւ Սովետական Ռուսաստանը։ Անծանօթ չէ բոլորին, որ ան կը ձգտի համայնացնել ամբողջ աշխարհը եւ ամէնէն առաջ անոր դրացի երկիրները։ Ու մի զարմանաք եթէ օր մը Կարինի, Էրզրումի եւ Էնկիւրիի մէջ հաստատեն իրենց կարգերը, եւ յոյատարարեն որ ժողովուրդի ընդհանուր ձգտումն էր։ Այնպէս ըրին Կովկասեան ժողովուրդներու Ատրպէճանի եւ Վրաստանի, Հայաստանի։

Թուրքիան պէտք ունի այսօր արտաքին աջակցութեան, դրամի, իր անտեսութիւնը վերաշինելու, վերապրելու համար։ Անկարած է այս պարագան այլեւս եւրոպացի մասնագէտներու փառատցի հիմնաւորումներով. իր փարձերը ձախողեցան. ոչ Ամերիկա, եւ ոչ ալ որեւէ եւրոպական պետութիւն փոխառութիւն եւ վարկ չըտացաւ։ Սնանկացած է այլեւս բոլորովին։ Նորայթներով, զաւեցերական օրէնքներով ու հանրապետական երեւութական կարգերով կ՚ուզեն ցոյց տալ, որ իրենք քաղաքակրթուած ժողովուրդ են. սակայն փաստօրէն ան կը քալէ անկումէ անկում, քայքայուած ներքնապէս։

Տարիներ առաջ այս երկրի մեծագոյն զաւակներէն յեղափոխութեան հերոսը՝ Տանդօն. ծայրագոյն ճգնաժամի օրերուն հայրենիքի թշնամիներուն դէմ կ՚ըսէր.

De l'audace, encore de l'audace, toujours de l'audace.

Մենք չենք յուսալքուած, հայկական շարժման քարտէսի վրայ մնացած են մռայլ եւ ահեղ ամպեր, սակայն կան նաեւ լուսաւոր գծեր։ Ամենէն կարեւորը այս օրերու համերաշխութիւնն է, որուն կը ձգտինք մենք ամէն տեղ։ Մէկզի պէտք է դնել տափակ, մանր ու մանր շինները։

Այսօր Հայաստանի կորուստը կայ, որ վաղը պիտի պատրաստուի ան ծնաւ աշխարհաւեր պատերազմէն վերջ, ու իր տեղը ունեցաւ ազգերու կողքին։ Մեր ռազմական փառքերէն ու արդար բազուկին ճիգերու արդիւնքն է, բաւ մը քաջերու ինքնազոհողութեամբ հաստատուած հանգրուանն մը։

Ու եթէ կ՚ուզենք մեր ապրիլ, անհրաժեշտ է մեր ուժերը համախմբել լաւ մուկ, կազմակերպուիլ. որուն կարգախօսը միայն կը փրկուինք. այդ է ճանապարհը»

ԿԱՐՕՏԱԳԻՆ...

Կոտլեկայի բաղատուհի, փողոց, րէկ Իմամ,
Քեզի եկայ,
Միս մինակ եմ։ Այսօր դարձեր իմ ընկերներս գացին
Ելեքտրականի արահեներու ալ. մուկին մէջ
Ինքզինքնին մոռնալու։
Իսկ ես եկայ, մի՛ զարմանար,
Այս գետնափոր խուցին մէջ
Վերլիշե՛լ։
...Զլուացի աշխատանքիս ալ նութեան հետ
Աղտը ձեռքիս,
Չփոխեցի բաճկոնս ալ,
Վզկապս անշուշտ ինձ կուտար
Նկարագիրը տղու մը ստահակ
Մի՛ սխալիր, կապոյտ աչքեր
Նատէ՛ քովիկս հանգարտութեամբ,
Եւ մի՛ վախնար, շարունակէ
Շահած սուրբըդ հաշուել,
Եկայ կ՚ըսեմ, քանզի սրտիս եմ այս վիճակ
Ձիս ծաղրեցին, այսպանեցին ու ըսին...
Ճիգդ է անմիտ,—
Նիւթապա՛շտ,
Ու չարութեամբ, քինախնդիր
Հայհոյանքի մը պէս թուեցին
«Օտարակա՛ն» շպրտեցին երեսիս...
Եկայ քեզի, դժբախտ Իմամ, ազեղ աղէկ,
Այս տրտմութեամբ քու թշուառութեանդ մօտակայ
Հայրենիքս վերյիշել....
Թախծոտ անկիւն մ՚ինձ պէտք էր,
Մթութիւն մ՚ուր հոգիս կարենար
Ինքն իր մէջ խորասուզուիլ,
Հա՛ս եկայ։
... Չէ՛ մի՛ փնտռեր, զուր է, Այն հեռաւոր երկիրը, զոր ինծի տուաւ
Իր արեւին գոյնը պղպաշ,
Անծանօթ է քեզի,
Չէ՛, չէ, ընդունայն է, մի՛ կրկներ,
Զե՛ս տեսներ դուն տարբերութիւնն իմ գծիս
Աղնուական։
Կը նմանի՛... Օ՛ Իմամ,
Ինչպէ՞ս կրնաս բաղդատել զայն
Նայուածքս այս՝
Նայուածքներուն բոլոր անոնց
Որոնք բնաւ իմ երկրիս
Տառապանքը չապրեցան,
Երազովը չարբեցան։
Կը ծիծաղի՞ս քու լեզուիդ գեղեցկութեամբ
Դեռ անծանօթ իմ շեշտին,
Կը հեգնե՞ս։
Ու չես գիտեր թէ այս պահուն ժպիտովդ այդ գոհ,
Շքեղագոյն առաւօտ մը արիւն
Կուրծքիս տակ
Կը կերտես։
Չես գիտեր թէ ինձ եռ կուտաս
Ուժը եւս սրտապնդող,
Յոյսի լոյսով կազդուրող,
Չես գիտեր թէ ինձ բայց կուտաս
Ծաղիկներով, եւ սատափով փուշերով զարդարուած
Հարուստ ճամբայ մը երկար
Որ ի՛մս է...
Ուրեմն դեռ չէ՛ կորսուեր իմ
Իմ շունչս, իմ հեւքս,
*Իմ սուրբ լեզուիս, իմ պաշտելի բարբառս

...ութիւնն աստեղազի...
...ճ կա՛մ ես, դեռ կ'ապրի՛մ,
...մեռեր...։
...ծիծաղի՛ս, քու լեզուիդ
գեղեցկութեան
...անհմուտ իմ չեշտիս,—
...ծիծաղէ՛...
...կ'ըսեն... Vin կ'ըսեն։
... ու սեւ եղունգներով ու
անհշան փոքրիկ քթով,
...ալի ժա՛ն աղջիկ,
...Իմմա, այս հեղուկին
գինի՛ կ'ըսեն...
...կ'ըսեն իմ երկրիս աղջիկ-
ները երկնաժպիտ,
...կը ջանան բաժակներուն
հետ միասին
...սրտին հեծանեներն ալ լե-
ցուն պահել,
...միշտ ցօղել անկէ կաթող
վառ կրակին
...թի՛ւնը ամէնուն։
... ո՛չ, չկայ,
... հովերէն ու եօթը լեռ-
ներէն ալ անդին
...ւն, աւա՛ղ։
...մա, ըսէ, գինի ըսէ, օ՛ Իմմա,
...՛նի՛,
...կոչէ՛... Այդպէս...
...ացող է, չէ՞, դիւրի՛ն, հըն-
չե՛ղ...
...է վճիտ, մեղմ մեղեդի...։
...՛, այո՞...
...ինչքան անո՛ւշ աղջիկ ես
դուն, անդի՛ն Իմմա,
...թունքներուդ վրայ թող որ
...կարօտով ու երկիւղած,
...անհմուտ, իմ հայերէն բա՛ռս
համբուրեմ,
...ին նշխա՛րին իմ աշխար-
հիս...։
...մ լեցո՛ւր, ու մի՛ թողուր որ
գաւաթս պարապ մնայ,
...ենազուրկ սրտիս պէս,
...ո՛ւր, լեցո՛ւր...։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

...ՆՈՒՆԻ ՊԱՏՈՒՍԱԿԷՆ

ՄՐԵՐՈՒ ԴԷՊԸ ՄՈՒԽԻՐ

...ն անկիւնը սեղանի,
...ամներու դեղին շողքը կա-
նաչաւուն
...աւոյց դի՛ր,
...առո՛յց դիր,
...ը նայ կրակը կրծքիս,
...րոջ ծնոցը մարած։
...ոշիր շողքը ապսէնթի մէջէն
...ուս խորքը թող եռայ վա-
րարուն...։
Garçon, բաժակը դատարկ է,
...էնթի կաթիլները կուցերով
ծորվէ,
...էնթի կաթիլները կո՛ւմկո՛ւմ..
...ոյցի կտորները կրա՛կ թող
տեղան ճեղուկին յատակը։
...էին աջ ու ձախը գոյգե՛ր,
գոյգե՛ր, գոյգե՛ր.
...ներէն յետոյ շրթունքներ
կը ծծեն։
...կերդ կը դողան,
...ուածին յատակը
...ոյցներ իջեցուր,
...եռա՛յ ճեղուկը,
կը յիշե՞ս
Օրերու շեղջը մրկած...։
կառքին խորքը ուշաթափ,
— Թո՛ղ ճնւայ մոթէօոը
Թող պայթի ճեղուկը,
Թող Թոյն աճիւնները կառքիդ
ճեռու թէ մօտիկ...։
կրակ էին առեր շրթունքներդ,
Հայեացքդ վառ ու կիզիչ։
— Սառոյց դիր ապսէնթին մէջ,
— ինչո՞ւ է մոխիր, այսօր, երէկի
կրակը։

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԿԱԶԻ ՓԱՇԱՅԻՆ

Նախկին երեսփոխան Աղաեւ Գասիր քէմալի պէյ, որ «Աջնաբի» անուն կուսակցութիւն մը կազմած է Անատոլի մէջ եւ նոյն անունով թերթ մըն ալ կը հրատարակէ, բաց նամակ մը ուղղած է Կազի փաշային։

«Կը յիշէ՞ք, — կ'ըսէ, — առաջին Ազգ. Ժողովի մէջ, երբ ես իբրեւ անկախ ընդդիմադիր, իմ տեսակէտներս կը պաշտպանէի, դուք զիս կ'ընդմիջէիք։ Նախագահին ըսի, «Մուսթաֆա քէմալ փաշան թող Հանի լսել»։ Եւ երբ հակառակ նախագահին դիտողութեան, շարունակեցիք ընդմիջել զիս, ըսի ձեզի. «Հօս գահուզները ձեր ծառաները չեն, այլ ժողովուրդին ներկայացուցիչները. ուրեմն կը խնդրեմ որ հաճիք լռել եւ նստիլ»։

Ասոր վրայ լռեցիք ու նստաք։ Այն ատեն ըսի ինքնիրենս. — Ահա մեծ մարդ մը որ յարգեց օրէնքը։ Քիչ վերջը քովս եկաք եւ հարցուցիք թէ ինչո՞ւ չեմ յարիր Խալք կուսակցութեան։ Պատասխանեցի թէ դուք զինուորական էք, եւ կը վախնամ որ, փրկուելէ յետոյ մեր հայրենիքը կրնայ դժբախտութեան մը ենթարկուիլ, ինչպէս պատահեցաւ Նափոլէոնին կամ Քրոմուէլին։ Դուք ըսիք թէ «Նափոլէոնի պէս չպիտի ըլլամ», եւ պատուոյ երդում տուիք արդիական պետութիւն մը կազմելու։

Ուրիշ օր մը, ինծի ըսիք. «Ձեր գլխաւոր թերութիւնը այն է որ գիտցածնիդ Հեզի պէս գործածած անձեր կը կարծէք։ Անոնք չեն Հասկնար Հեզ եւ ասիկա պատճառ կ'ըլլայ միջադէպերու»։

Որոշած էի ամբողջ հոգիովս աջակցիլ ձեզի, արդիական պետութիւն մը կազմելու գործին մէջ։ Եւ ասոր համար առաջարկեցի ընդունիլ անհատական ազատութեան օրէնքը։ Բայց մարդիկը, որոնց համար կ'ըսէիք թէ ոչինչ կը Հասկնան, իմ վրաս յարձակեցան, զիս դաւաճան կոչեցին եւ ներկայացուցին իբրեւ անձնական թշնամին. բայց մեր դէպքը մեր միջեւ ծածկուած էր, եւ ձեր թելադրութեամբ ու հայրենիքին շահին համար, կուսակցութիւն մը հիմնեցի։ Երկրորդ Ազգ. Ժողովին երեսփոխանութիւն առաջարկեցին ինծի, բայց մերժեցի։

Քրտական ըմբոստութեան ատեն, զիս խաբերդ կանչեցին։ Ինծի ըսին թէ միջամտած էք ի նպաստ ինծի։ Կ'ուզեմ հաւատալ, որովհետեւ դուք հեռու էք թերնամի ըլլալէ գիտուն եւ զարգացած մարդոց։ Բայց գիտե՞ք թէ ի՞նչ չարչարանքներու ենթարկեցին զիս։ Հաճեցէք քիչ մը ատենը քաշել ձեր շուրջը գտնուողներուն եւ իրենց հասկցնել իրենց ընթացքին հետեւանքները»։

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Ուրֆայէն կը հաղորդեն թէ Հալէպ կենդանի առնող ոչխարի վաճառականները բոլորն ալ ձերբակալուած են այս տարի, որովհետեւ ֆրանսական մաքսային վարչութիւնը ոչխար գլուխ մէկ արծաթ մեճիտ մաքսատուրքը երեքի բարձրացուցած է։ Այս կացութիւնը խախտած է Ուրֆայի առեւտրական հրապարակը, որովհետեւ ամէնէն աւելի անկէ է որ ոչխար կը ստանար Սուրիա։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՆ ԱԼ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Պարսկաստանի կառավարութիւնը Թուրքիոյ հետ հաւաձայնութեան մասին մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուած է։ Պարսիկ կառավարութիւնը հետեւեալ արտաքին նախարարէն բացատրութիւններ ուզած է համաձայնութեան մասին։ Պ. Միխալաքօփուլոս ապահովիչ բացատրութիւններ տուած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԷՊԻՔԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱԲԱՑ

Այս է անունը բոլշեւիկ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի վերջին գործին, որ լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ, այս տարի։

Հաւաշալի ապագրութիւն։ (Մի մոռնաք, որ Չարենց վարիչն է Երեւանի պետական հրատարակչականին գեղարուեստական բաժնին։)

Այս գիրքով եւս Չարենց կը ներկայանայ իբրեւ «զուտ նոր պոէտ», ինչպէս էր առաջ։

Ամէն հայ քննադատ ուզեց անպայման բան մը ըսել այս ազմկարար բանաստեղծին մասին, որ ի վերջոյ pasticheur մըն է։ Իր մէջ կը գտնէք ազդեցութիւնը բոլոր անուն չինած բանաստեղծներուն հին ու նոր, հայ եւ օտար։ Իր ընկերները լաւ կը ճանչնային զինք։ Ահա թէ ինչո՛ւ կրեց անոնց արհամարհանքը։ Իր կարգին, ինք ալ կը հեգնէր զանոնք։

Երգում է, տե՛ս, գիշեր ու զօր
Պօէտների մի ողջ բանակ.
Սակայն երգեր քիչ կան այսօր,
Այլ. կայ յաճախ Թուղթ ու Թա-
նաք։

Այս արհամարհանքը, սակայն, կուգայ իր նախանձոտութենէն, որ անչափելի է։ Ռուս ապագայապաշտութիւնը եւ Մայակովսկի աւելի եւս խորացուցին այդ տխուրին վիճակը, այսպէս հասցնելով մինչեւ Նարսիսիզմ։

Էպիքական Լուսաբացով Չարենց կ'ուզէ հասկցնել թէ հանգչած է այլ եւս ինքնախաբէութեան։ Լքած է «լէֆեան Թմբուկը», բայց երբեք մեծամոլութիւնը։ Եղիշէ Չարենց, «Հայկական պոէտ, ծնած Մակու քաղաքում», մահւանոր հանճաւորով մը կ'երգէ իր մուսան եւ կեանքը Լենինգրադի մէջ։ Ան կը պարծենայ թէ Ալեքսանդր կ'ենայ։ Ան շարունակ կը յիշեցնէ իր ընտանութիւնը Պուշկինի, Նեկրասովի, Պրիւսովի, Օփէրիոս Նաչովի, Լերմոնտովի, Հայնէի, Էտկար Փոյի, որոնց գրականութեններէն անպայման խօսք մը կ'առնէ եւ երբ գլխարկ կը գնէ իր սատանայորդներուն գլխին։ Հին ձեւեր ու հին բառեր կը գործածէ (Թուղթ, Ներբող, էլէգիա, պրոլոգ)։ Գաւառական խօսքեր։ Մակինցեան կը հաստատէ, որ Ցերեանի կը հետեւի իր նամակագրական ձեւովը։ Միայն ա՞յդքան։

Կարելի չէ ուրանալ փափախութիւն մը իր հոգին մէջ։ Ցելիութիւնն է, որ աճած է։

Մեր երգերում, սակայն, չկա
Այսօր ո՛չ սէր, ո՛չ խոհ, ո՛չ
կեանք։

Կը հեգնէ իր ընկերները որովհետեւ ոչ միայն արհամարհանքը կը խօսի իր մէջ, այլ նաեւ յուսահատութիւնը, ռուսական թեթեւ էսսէնինիզմ մը։

Ջհուտասաս դու ինքնագոհ
Պօէտներին այն մեր բազում,
Որ ծմայլած իրենց երգով՝
Ներբողներ են իրար ճիւսում.
Ճա՛տ է չնչին մեր ապագան,
Թէ որ դրանց երգին նայես։

Կարծես կատարեալ սառյիկ մը, պարպուած է խանդավառութենէ, հաւատքէ, սէրէ եւ... ահաւոր խոստովանութիւն մը կ'ընէ.

Մի ժամանակ, դժբախտաբար,
Ես էլ էի այդպէս կարծում,
Բայց վերցրած պայծառ քնար՝
Ազատուել եմ ահա փորձում
Այդ մարմաջից... Թէկուզ... Թէ-
կուզ..
Ապագայում զուցէ ցաւեմ,
Քանզի դա ո՛չ ճեշտ էր, ո՛չ
պարզ,
Ո՛չ անվիսաս, ո՛չ շահաւէտ։

Այո՛, գրականութիւնը, զոր ըրաւ Չարենց, թէ՛ դիւրին էր եւ թէ շահաւէտ։ Ահացին համբաւ շահեցաւ տասնեակներէն։

Էպիքական Լուսաբացն ալ ոչ միայն գիւղին գրականութիւն մըն է, այլ նաեւ անարժէք։ Արուեստի ոչ իսկ նշոյլը կայ հոն։

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

Նմոյշ մը հայ բոլշեւիկներու ճառերէն։ Թիֆլիսի «Կարին» երգիծաթերթն է (թիւ 10), որ կը ծաղրէ ճառելու երեւանեան ձեւը։ Արդարեւ Երեւանի հայ բոլշեւիկներուն ճառերը ոչ միայն անիմաստ են, այլ նաեւ, օտար բառերու թխածոյ, կը մատնեն լեզուահարութեան (verborrhée) վիճակ մը։

Այս երեւոյթը յատուկ է Ռուսերուն, ըստ Օսիփ-Լուրիէի։

Ահա այդպիսի ճառ մը, բառերու քչուք.

— «... Եւ այսպէս, ընկերներ, այս ռեկոնստրուկտիվ կրիտիկութեան երկաթակամ էպոխայում, մեր առջեւը ձիու նման ծառացած է էֆեկտապարփակ, ակտուալ ենթամատծողութեան աշխարհախնդիրը, ընդմին՝ կուլտուրական էլէմենտար գգացողութեան, մորալի փոխյարաբերաբերական, մատերիալի դիալեկտիկական էքսպլուատացիոն իդէոլոգիայի իդէալիստական վերնաշէնքի պլատֆորմայի վրայ։ Ընկերնե՛ր, կարծեմ իմ ասածից ձեզ պարզ եղաւ եւ շօշափելի, այն գաղափարն, որ առաջադրուած է բոլորիս, նաեւ պանիկէօրիզմի, արիվատելութեան, կամնապարծութեան, այլ եւ օպպորտունիստական, ընդմատծողութեան հորիզոնի առաջ։

Հորիզոնի արեւմտեան էքսպրեսիայում, կուլտուրական էլէմէնտար զգացողութեան հարցը, Արքիմեդիան յենակէտ է գտել, բոլորովին այլ բազիսի վրայ, միայն ենթագիտակցական ասեկտիվի պոտենցիալն է գերակշռում այնտեղ։

Եւ ահա, սիրելի ընկերներ, վերջացնում եմ իմ սխեմատիկ խոհական ինֆորմացիան։ Խիմերիկ մոտեցումս թող ձեզ ֆէնոմէն չթուայ։ Այժմ կոնկրետային կաղապարումով, հարցեր ուղղագրէք իմ առաջ եւ ես պատասխաններ կը տամ»։

Այսպիսի ճառեր կ'արտասանուին գիւղացիներուն համար։ «Կարին» կ'ըսէ թէ ճառի ընթացքին հայ գիւղացիները կը սրէին իրենց ականջները, կը բանային իրենց բերանները, կը փսփսացնէին իրենց ծխախոտը եւ... կը քնանային։

— Հարցեր ունէք, գոռում է ճառախօսը։

Գիւղացիները կ'արթննան եւ մէկը կը խօսի.

— Ընկեր զեկուցագիր, կարելի՞ է մի հարց...

— Հա՛...

— Գալուդ նպատակը վե՞րն է, խօսալուդ նպատակը ի՞նչն է...։

ՏՊԱԳՐՈՒԱԾ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԸ

Սովորութիւն է հիմա մեծ թիւեր ցոյց տալ, կամ գրել թ. գ. տպագրութիւն, ամէն անգամ որ լոյս տեսնէ նոր վէպ մը։

Այս ձեւով, հրատարակիչները կ'ուզեն խաբել ընթերցողը, կարծել տալով թէ շատ տարածուած է իրենց լոյս ընծայած գիրքը։ Ցանկեակ հազարնե՞ր է տպուած, եւ սպառած։ Այս խարդախութեան մասին շատցան բողոքները վերջերս։

Օրաթերթերը եւս ժամանակ մը սուտ կը խօսէին եւ կ'ըսէին թէ հարիւր հազարներ կը տպեն։ Որպէս զի առեւտրական սուղ ծանուցումներ առնեն։ Այժմ մասնաւոր մարմին մը կայ, որ կը հակակշռէ, կը ստուգէ տպուած օրինակներուն թիւը եւ այդ մարմինին վկայութեամբ միայն վաւերական կը համարուին օրաթերթերու տպագրութեան օրինակներուն թիւին մասին տրըւած տեղեկութիւնները։ Շատերը կ'առաջարկեն այսպիսի մարմին մըն ալ ստեղծել, ճշդելու համար վէպերու, թատերգութիւններու եւ ամէն տեսակ գիրքերու տպագրութեան օրինակները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԴԱՍԱԼԻԲԸ

Կորիւնն այս աստց անքան ...եղ, որ անկարելի էր կառ...ել։

— Հրաման կայ երեք օրուայ ...րով ներկայանալ, հարս, ...յուսակս լեցուր անհրաժեշտ ...երով։

Առաջին հերթին հարսը ոչինչ ...ացաւ ասել։ Նա սկսեց խնամ...վ պատրաստել պայուսակը, եւ ...լի պաշար դնել, քան պէտք ...երեք օրուան համար։ Ներ...սս ուրախ էր կորիւնի վար...ելքէն։

— Ի հարկէ ևթէ կանչած ...պիտի երթաք։ Ամէն կառա...ութիւն էլ զօրք ունի, օրէնք ...տանց զօրքի երկիրը չի պահուի։

— Գիտեմ, մայր, դրա համար էլ գնում եմ, օրէնքին հակառակ գնալու միտք չունեմ։

...պայուսակը պատրաստ էր։ Կորիւնն համբուրեց մօր ձեռը։

— Մնաս բարով, մա՛յր, գիտեմ, սիրտդ ցաւցրել եմ, ներիր։

— Գնա՛ս բարով, բալէս, Աստուած հետդ։ Ազգին ծառայելը սուրբ պարտականութիւն է։ Դեռ այնքան էլ պառաւ չեմ, տունը կարող եմ կառավարել, Ղազարն էլ կայ, խեղճ չենք մնայ։

Նա համբուրեց որդու ճակատը, աչքերը, ու այդ համբոյրները ջերմ էին, գորովալի։

Կորիւնի տրամադրութիւնը լաւ էր, նոյնիսկ կատակում էր, սուլում։

— Ղազար, կովին լաւ նայիս, պիտի ծնի, հորթը եթէ եզ եղաւ, քեզ պիտի նուիրեմ, լաւ իմացիր։ Չիս չլղարցնես, գետնի առկէն էլ գարի պիտի ճարես, կերցնես, թէ չէ, Աստուած է վկայ, մէկ աչքդ էլ ես կը հանեմ։

— Միամիտ գնա, պարոն ջան, քանի ողջ եմ՝ ձեր տան ծառան եմ։ Հաւատարիմ կը ծառայեմ։

— Ծառայ չես, բալամ, մեր տան ազատ ես, թշնամիդ ծառայ լինի։ Աւելացրեց հարսը։

— Աղբերս ես, Ղազար, աղբերս։ Մօրս ու տանս քեզ եմ յանձնում։ Լաւ նայիր։ Զինւորութիւն է կարող է երկար տեւել։ Կարող է Երեւանում շպահեն ուրիշ տեղ ուղարկեն։

— Ինչ ասեմ, պարոն ջան, աչ գիտէք էլի։

— Գիտեմ, այո՛, դրա համար էլ հանգիստ սրտով եմ գնում։

Ղազարը վերցրեց պայուսակը։ Հարսը ընկերացաւ նրանց՝ ինչն մինչեւ խորհրդարանի հրապարակը։ Աւելի յառաջանալ անկարելի էր, հրապարակը բռնուած էր նորակոչ զինուորներով ու ժողովրդով։

— Դէ՛հ, դուք տուն դարձէք կարծում եմ, թէ դեռ կը տեսնենք։ Կորիւն համբուրեց մօր ձեռը, նոյնիսկ Ղազարի հետ։

— Մօրս ու տանը լաւ նայիս, հա՛...։

— Դու հանգիստ եղիր, պարոն ջան, իմ պարտքս է հայրենիքիս զինւորի համար աշխատիլ՝ նրանի քեզ, որ զինւոր պիտի լինես։

Բաժանուեցին։

***

Կորիւնն իբրեւ մէկ հասրէ զօրք, իբրեւ տան նեցուկ ըստ պետական զինուորագրութեան օրէնքների ազատ արձակւեց։ Հայաստանն ազատ էր, ունէր իր կառավարութիւնը, իր օրէնքները, որով ղեկավարւում էր երկիրը։ Անցած էր մի պահ տագնապի ժամը եւ կորիւններն այլեւս պէտք չէին նրան։ Նա զգում էր իր զօրքը եւ պահում այնքան զինւոր, որքան կարող էր տալ ժողովուրդն առանց քայքայելու իր անտեսական ուժը։

Կորիւնը տուն վերադարձաւ։ Նա ուրախ էր ներքուստ, ուզեց կատարել իր քաղաքացիական պարտականութիւնը, բայց անկախ իր կամքէն ազատ արձակւեց։ Ուրեմն ինքը զաւալիք չէ, կարող է հանգիստ սրտով իր գործով զբաղուել։ Մայրն էլ հոշանեց զաւակի հետ, չէ՞ որ կորիւնն ուզեց զինւոր գնալ։ Անցեալը մի սխալ էր միայն, այո՛, սխալ միայն Հայդուկ հօր զաւակը չէր կարող վատ լինել։ Ու սկսեց առօրեայ կեանքը, կորիւնն առեւտրական ապարէզում կամաց կամացգարձաւ կարեւոր ուժ, նոյնիսկ պետական մատակարար. հարստանում էր։

Բայց ամէն անգամ, երբ Հայաստանի սահմաններէն՝ նախիջեւան, Մեծ եւ փոքր Վեդի, Գուղարք, եւ այլուր՝ զէնքի ձայն էր գալիս, ու հայ երիտասարդներ արիւն էին թափում նորածին պետութիւնը պաշտպանելու համար, կորիւնի սիրտն անհանգստանում էր, ու մի ձայն կանչում էր հոգու խորքում.

«Դաւաճա՛ն, դաւաճա՛ն...» ինչո՞ւ, չէ՞ որ կառավարութիւնն էր իրեն ազատ թողել, չէ՞ որ ինքը պատրաստ էր ծառայելու։

Հայաստանն ընդարձակեց իր սահմանները մինչեւ կարս, Սարը Ղամիշ, մինչեւ Օլթի, Արտահան...։

Ու հայ զօրքը գնաց հայրենի սահմանները պաշտպանելու։ Հայ ժողովուրդը գիտէ, որ իր ամէն մի խաղաղ օր, հանգիստ սրտով կերած ամէն մի պատառ հացը նրանց է պարտական, այն արծիւներին, որ լեռներում են ու ձորերում, ու նա երախտագէտ գուրգուրում էր հայ բանակը։

Եւ ահա 1919 թ. դեկտեմբեր 19էն 21ը հայ զինւորի օր նշանակեց։ Հայաստանի բոլոր ծայրերում երեք օր, երեք գիշեր հայ զինւորի տօնը կատարւեց։ Հայրենիքի բոլոր վայրերէն, աշխարհի բոլոր ծայրերէն նւէրներ անդադին մայրաքաղաք՝ զինւորի համար։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Յ. Հայ Արիներու Փարիզի շրջանի երէց, սկաուտ, եւ գայլիկներու խումբերու կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԿՈՄՍ ՀԱՆՐԻ ՄԱՐԹԻ

Անդամ սկաուտական միջազգային կոմիտէին

13 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle de Iénaի մէջ. 10 Ave. de Iéna (Թրոքատէրօյի մօտ):

ՏՈՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն. PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւնները

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7ու ժամադրու-թեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԴԵՐՁԱԿ

Ս. ԿԻՒԼՊՕԼԵԱՆ

3 Rue Montholon, PARIS (9e) Métro: Poissonnière

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB. Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւնները

Ցաւուռ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռեկորի, Զոպի, Արեան հիւանդութիւններ եւ Ցօդացաւ:

Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ԴՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ — ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

261 Fbg. St. Martin, Paris 10 Métro Louis-Blanc et Jaurès

կադամնդի եւ մնունդի ատեւ բացառիկ գնով եւ վաճառ-ման կողմէ արժէքաւոր նուէրներ կը տրուին գնորդներուն:

ՄԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թելէֆօն Gut. 03—81: Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris (8). Ա. յարկ. ալ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրա-կիէ) եւ ժամադրութեամբ:

ՕՐ. Գ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՔՈՆՍԷՐՎԱԹՈՒԱՐԻ ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

22 Rue Eugène Millon

Մէթրօ Convention

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐԶՈՒԹ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:

Մասնաւոր գին Հայերու

Վարձու է Ալֆորվիլի մէջ «Երեւան» արձա-րանը որ ունի նաեւ խանութին վրայ բնակութեան յարմար սենեակ մը, Հաւր, ելեկտրակա-նութիւն: Մանրամասնութիւն-ներու համար դիմել տիկին Մեր-գեեանի, 136 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Docteur ès-sciences occultes

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կա-ռաջնորդէ ներ-կային մէջ, կը գուշակէ ապա-գան, ըստ ձեռ-քի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերուն: Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 82 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, ալ կողմ. METROPIGALLE.

ԲԺՇԿ. եւ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հի-ւանդութիւններ եւ Փրան-կախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արմա-նեւ ետք Մէթրօով գարմանում աչքերը եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (Փրանկախտ, ճեր-մակախտ) եւ վարակի. Մատ. յատուկ առանձնասենեակ. կ'ընդունի օրը 9—12, 2—8 կիրակի 9—12.

Անգլիերէնի դասեր

Հայ Օրիորդ մը, sténo - dactylo, որ աւարտած է անգլիերէնի դասեր տալ փափաքողներուն: Մանրամասն գիտնալու համար, Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

EMPIRE սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ԲԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire

84 Bld. St. Germain, Paris

Թել. Odéon 18—8 (Cluny)

Գաւառի կերակուրներ, իր մասնաւոր կերակուրները: Ընտիր պատ. եւ մասնաւոր սալոններ:

Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւնը, լաւագոյն կերակուրներ եւ գինիներ: Այս-պէս կազմուած է չափաւոր գի-ներով ատոլակնակ մեր ճաշարան մը, ուր մարդ հաճոյք կը զգայ գալ ճաշել:

Խոհարարութեան ցուցահան-դէսի մրցանակ, 1929, «Ոսկի Եղանակներ»

ԶԻՒԱՆԴԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկ-ներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօ-միւր: Վեներական ախտեր, ջերմամղութիւն, սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, Փրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, բժիշկ, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականու-թեամբ, աչօնների եւ անդրամանիշակագոյն ճառա-գայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՍԱՄՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մե-թոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (ուլթրա-վիոլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՓՐԱՆԿԱՑԻ ՄՅՈՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տուն Նօրի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՕՆ

Ձափու վրայ տրուած եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու հա-մար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն Քաէֆ ար Շէնի: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ: ժամադրու-թեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

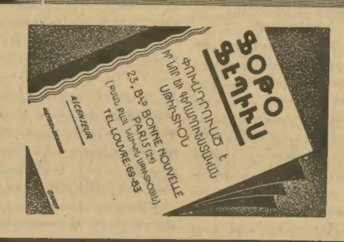

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 36—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցէր եւ ցեօրէ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր կան մէջ մասնագէտ բժիշկներ, կը խնամւին ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտ կ'ընդունի Դշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Բժիշ. կնոջ ու ակռայի մասնագէտ ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19:

COURS PROFESSIONNEL DE COIFFURE

Par Professeur BARLARIAN

108 rue da Bonnel, Lyon.

Ondulation, mise-en plis, indéfrisable, etc.

3 ամսուան մէջ կը սորվեցնէ կանանց բոլոր սարդիչութիւն Յարմար գին: Դիմել՝ ամէն օր երեկոյեան ժամը 8.30էն ԵՐԵՄԵԱՑ ՊԱՐՊԱՐԵԱՆԻ, 108 Rue de Bonnel, Lyon

կ'ուզէք ճաշակի սրբելեան անուշեղէններու ամենահա-մեղը՝ պատրաստուած մասնագէտ

ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Փնտռեցէք ամէն տեղ միմիայն MELKON վաճառանիշով լոքումներ, փուլատամ, հէլվամ, գատաայիֆը եւ խմորի համ-բաւաւոր բիւրեղնե հէլվա եւայլն:

O. OHANESSIAN

25 Rue Vilin, PARIS (20) Tél. Ménil. 69—15

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12-75	Բ. Գ. տեսակ աւելիաժան
» Սանթոս Good Ա.	14-25	
» Santos supérieur	18	
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կնգօց
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք ամեն սուրճեռէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմե-լու համար սուրճի տեսակներու մասին:

ՀԱՍՑԷ **“ CAFÉ SULTAN ,,**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes. Tél. Ménil. 56—06

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբա-ժիններ գնելու:

2.— Ամսավճարով տուներ շինելու ամբողջութեամբ կամ մա-սամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վար-ձելու:

4.— Ցուններու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռա-խօս Provence 87—32 եւ 82—48:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՈՒԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵ-ՂԷՆՆԵՐԸ:

Բաչխօյ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն գոհացում տալու հա-մար, ամէն տեսակ գաղներէ ձեռագա ամբարած է: Այս կորողներէ եւ կամ Ա. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ անունով դիմողները 30 Փրանկի հերմակ եւ 33 Փրանգի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել: Վճարումի համար դիւրութիւն:

Դիմել՝ D. Dwekh, 9 Rue Provence, Paris.

RADIO ARAX

(Marque Deposée)

B. A. DÉMIRDJIAN

Radio Technicien diplomé

2, Rue des Fossés St. Jacques, Paris (5e)

Ռատիօ Առաջ կը շինէ եւ կը ծախէ ամենէն գիտական ամե-նավերջին ձեւով T. S. F.ի ամէն տեսակ գործիքներ չափաւոր գիներով: կը նորոգէ ու կը ձեւափոխէ ամէն մար-քայի գործիքներ:

“ԱՐԱՔՍ,,

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ֆրանսական, իտալական եւ արեւելեան ամէն տեսակ ընտիր նպարեղէններ անմրցելի գիներով:

Թարմ եւ անարատ արեւելեան սուրճ, բաստուրմա, սուճուխ, պանիր, քաշէր եւ ճերմակ պանիր, ձիթապտուղ, ձիթաիւղ, պուլկուր եւայլն:

Ցանկացողներուն ճաշ, տուն կը ղրկուին:

Բազման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի, մինչեւ 5 օր

29 rue Bourdarie Lefure կամ 95 rue du Ménil, Անիէր Թրամվէյ թիւ 40 եւ 45, Օթօպիւս BD (Իշեոյ Bougignons, Հակոյնաքի կայարան Գուտ Քոլոմպ:

CABINET DENTAIRE

GASTON UGEL ԿԱՍԹՈՆ ՈՒԺԷԼ

Վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն

Օգնական ատամնաբոյժ ՊԱՏՐԻԿ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

23 Quai des Brotteaux (Lyon) 23 Quai Général Sarrail

Ծանօթ յոյն բժիշկ Մարգարիտի աշակերտանին մէջ կը բուժենք բերնի եւ ակռայի հիւանդութիւններ, նոր մե-թոտով կը շինենք ամէն տեսակ նորաձեւ ակռաներ, ակռաներ կը քաշենք առանց ցաւի, նաեւ կը տրամադրենք ոսկի, քաուչուկ, պլաթին, պաուռյեւ կեղծ ակռաներ ամէն ճաշակի: Խղճամիտ աշխատանք, դիւրամատչելի գիներ:

կ'ընդունինք ամէն օր ժամը 7—12, 2- 8, կիրակի 7—12

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE Մէթրօ՝ Պելվիլ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու նոր ցեցակին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառուած փլաքներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիներ՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2.800 ֆր. Նպարեղէններու լաւը, ժողովուր. գիներով: Բաց է ամէն օր